

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ CONTABILITATEA ȘI EDUCAȚIA CONTABILĂ ÎN SOCIETATEA DIGITALĂ

Ediția VIII

4-5 Aprilie, 2019, Chișinău, Republica Moldova

Academy of Economic Studies of Moldova

THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ACCOUNTING AND ACCOUNTING

EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

VIII Edition

April 4-5, 2019, Chisinau, Republic of Moldova

CZU 082:657=135.1=111=161.1

C 69

Acest volum de lucrări științifice a fost finanțat de Academia de Studii Economice în cadrul proiectului 17/22.10.18F. „Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală” pentru Organizarea Manifestărilor Științifice Internaționale, finanțat de la bugetul de stat pentru anul 2019. <https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Proiecte%20Manifestari%202019%20%20%28proiecte%20finantate%29.pdf>

Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui articol aparține autorilor

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

"Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală", conferință științifică internațională (8 ; 2019 ; Chișinău). Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală = Accounting and accounting education in the digital society : Conferința Științifică Internațională, Ed. a 8-a, 4-5 aprilie 2019, mun. Chișinău / com. șt.: Grigore Belostecinic (președinte) [et al.] ; com. org.: Liliana Grigoroii (președinte) [et al.]. – [Chișinău : S. n., 2019 (Tipogr. "Arva Color")]. – 399 p. : fig., tab.

Antetit.: Acad. de Studii Econ. a Moldovei, Univ. Ștefan cel Mare din Suceava, România, Asoc. of Chartered Certified Accountants (ACCA) [et al.]. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Bibliogr. la sfârșitul art. – Referințe bibliogr. în subsol. – Apare cu sprijinul financiar al Acad. de Studii Econ.

Disponibil: <http://www.ase.md/facultatea/contabilitate/catedra/caae/activitate-stiintifica/conferinte-stiintifice.html>

ISBN 978-9975-127-67-7.

082:657=135.1=111=161.1

C 69

ISBN 978-9975-127-67-7.

COMITETUL DE ORGANIZARE AL CONFERINȚEI:

Academia de Studii Economice a Moldovei (ASEM)

Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România (USV)

Odessa National Economic University, Ukraine

Polotsk State University, Belarus

The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)

KPMG în Moldova

Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP)

1. Lilia GRIGOROI, dr., conf.univ., Decan al facultății „Contabilitate”, Academia de Studii Economice a Moldovei
2. Liliana LAZARI, dr., conf.univ., Șef-departament „Contabilitate, Audit și Analiză Economică”, Academia de Studii Economice a Moldovei
3. Mihaela ROBU, Manager de dezvoltare ACCA Europa de Sud-Est
4. Andreia STANCIU, Director ACCA Europa de Sud-Est
5. Veronica GROSU, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
6. Stela CARAMAN, lector univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
7. Liliana CONDRAȚCHI, drd., Academia de Studii Economice a Moldovei
8. Svetlana MIHAILA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
9. Maia BAJAN, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
10. Nelea CHIRILOV, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
11. Galina BADICU, dr., con. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
12. Rodica CUȘMĂUNȘĂ, dr., con. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
13. Daniela ROTARU, masterand, Academia de Studii Economice a Moldovei
14. Roman VIERU, drd, Academia de Studii Economice a Moldovei
15. Irina IAVORSCHI, drd, Academia de Studii Economice a Moldovei
16. Tatiana RAILEAN, drd, Academia de Studii Economice a Moldovei
17. Liliana ȚURCANU, drd, Academia de Studii Economice a Moldovei
18. Ludmila ȚURCAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
19. Ludmila FRUMUSACHI, dr., USEM

COMITETUL ȘTIINȚIFIC AL CONFERINȚEI:

1. Grigore BELOSTECINIC, dr. hab., prof. univ., academician, Academia de Studii Economice a Moldovei – președinte
2. Lilia GRIGOROI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
3. Liliana LAZARI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
4. Andreia STANCIU, Director ACCA Europa de Sud-Est
5. Victor VALUȚA, Senior manager KPMG în Moldova
6. Georgeta COVALIOV-RUSU, Președinte ACAP din Republica Moldova
7. Viorel ȚURCANU, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
8. Nicolae BALTEȘ, dr., prof. univ., Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, România
9. Svetlana BYCHKOVA, dr. hab., prof., Saint-Petersburg State Agrarian University, Russia
10. Ovidiu Constantin BUNGET, dr., prof. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
11. Alin DUMITRESCU, dr., conf. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
12. Liliana FELEAGĂ, dr., prof. univ., Academia de Studii Economice București, România
13. Ana MORARIU, dr., prof. univ., Academia de Studii Economice București, România
14. Elena HLACIUC, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
15. Veronica GROSU, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
16. Rasa SUBAČIENĖ, Phd., prof., Vilnius University, Lituania
17. Hayk MNATSAKANYAN, dr., conf. univ., Yerevan State University, Republic of Armenia
18. Fitim DEARI, Phd., assoc. prof., South East European University, Macedonia
19. Ludmila MASKO, Phd., assoc. prof., Polotsk State University, Belarus
20. Ruslana KUZINA, Phd., assoc. prof., Odessa National Economic University, Ukraine
21. Adrian TRIFAN, dr., conf. univ. Universitatea Transilvania din Brașov, România
22. Maia BAJAN, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
23. Nelea CHIRILOV, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
24. Ruslan HAREA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
25. Svetlana MIHAILA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
26. Galina BADICU, dr., con. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
27. Rodica CUȘMĂUNȘĂ, dr., con. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei

CUPRINS

ECONOMIA DIGITALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA	11
<i>BAHNARU Roman, ASEM, Republica Moldova</i>	
DIGITALIZAREA – MIJLOC SAU SCOP AL EDUCAȚIEI UNIVERSITARE CONTABILE?	19
<i>GRIGOROI Lilia, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>LAZARI Liliana, ASEM, Republica Moldova</i>	
PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN EDUCAȚIA CONTABILĂ	26
<i>BUNGET Ovidiu Constantin, UVT, România</i>	
<i>FARCANE Nicoleta, UVT, România</i>	
<i>BLIDIȘEL Rodica Gabriela, UVT, România</i>	
<i>DUMITRESCU Alin Constantin, UVT, România</i>	
COMPETENCE APPROACH TO ACCOUNTING EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY OF RUSSIA	30
<i>VORONCHENKO Tamara, Russian Customs Academy, Russia</i>	
ANGAJAREA COMUNITĂȚII ÎN SPRIJINUL EDUCAȚIEI CONTABILE DE CALITATE PRIN IMPLICAREA ELEVILOR ÎN ACTIVITĂȚI PRACTICE	35
<i>IOVU-CARAUȘ Marina, Colegiul Național de Comerț al ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>BOȘCANEANU Nadejda, Colegiul Național de Comerț al ASEM, Republica Moldova</i>	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY	40
<i>LAPIŢKAIA Liudmila, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>LEAHOVCENCO Alexandru, ASEM, Republica Moldova</i>	
УЧЕТ КРИПТОВАЛЮТЫ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	47
<i>АФАНАСЬЕВА Екатерина Юрьевна, ПГУ, Республика Беларусь</i>	
КРИПТОВАЛЮТА: ПРИЗНАНИЕ В УЧЕТЕ И ОТЧЕТНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	53
<i>МАЛЕЙ Елена Борисовна, ПГУ, Республика Беларусь</i>	
<i>МИХНЕВИЧ Елена Валентиновна, ПГУ, Республика Беларусь</i>	
IMPORTANȚA METACOGNIȚIEI ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ	63
<i>CĂPĂȚÎNĂ Sofia, UCCM, Republica Moldova</i>	
EXIGENȚE PRIVIND RAPORTAREA CONTABILĂ ȘI SISTEMELE DE ASIGURARE A CREDIBILITĂȚII INFORMAȚIILOR CONTABILE ÎN ROMÂNIA	66
<i>MATAC Liviu Marian, ASE din București, România</i>	
<i>DOMNIȘOR Alina, ASE din București, România</i>	
<i>ȚIURA Anca Irina, Universitatea București, România</i>	

POLITICI CONTABILE: ISTORIE ȘI ACTUALITATE	76
<i>FRECĂUȚEANU Alexandru, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>COJOCARI Vadim, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>CHIȘLARU Angela, UASM, Republica Moldova</i>	
ELABORAREA POLITICILOR CONTABILE: ESTIMAREA CERINȚELOR DIN DIVERSE ACTE NORMATIVE	83
<i>FRECĂUȚEANU Alexandru, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>ȚAPU Tatiana, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>CHIȘLARU Angela, UASM, Republica Moldova</i>	
EVALUAREA COMPARABILITĂȚII INFORMAȚIEI FINANCIARE ÎN CAZUL FIRMELOR ROMÂNEȘTI COTATE LA BURSĂ	91
<i>ROBU Ioan-Bogdan, UAIC, România</i>	
CREȘTEREA VALORII COMUNICAȚIONALE A RAPORTĂRII ÎN AUDIT PRIN INCLUDEREA ASPECTELOR CHEIE	97
<i>GROSU Maria, UAIC, România</i>	
<i>ROBU Ioan-Bogdan, UAIC, România</i>	
INFLUENȚA CALITĂȚII INFORMAȚIILOR FINANCIARE ASUPRA COSTULUI CAPITALULUI COMPANIILOR ROMÂNEȘTI COTATE	104
<i>CARP Mihai, UAIC, România</i>	
<i>TOMA Constantin, UAIC, România</i>	
EVALUAREA COLPLETITUDINII INFORMAȚIEI FINANCIARE ÎN CAZUL FIRMELOR ROMÂNEȘTI COTATE LA BURSĂ	110
<i>ROBU Ioan-Bogdan, UAIC, România</i>	
<i>GROSU Maria, UAIC, România</i>	
THE IMPORTANCE OF CAPITAL IN ECONOMIC THEORY: A BRIEF REVIEW OF THE INTELLECTUAL CAPITAL IN M&AS	114
<i>DICU Roxana, UAIC, România</i>	
<i>AEVOAE George Marian, UAIC, România</i>	
УСТАНОВЛЕНИЕ ФОРМАТА КОНТРОЛЯ ПРИ КОНСОЛИДАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТЫ	124
<i>ЦУРКАНУ Виорел, ASEM, Республiка Молдова</i>	
<i>ГОЛОЧАЛОВА Ирина, USM, Республiка Молдова</i>	
NOI MODIFICĂRI ADUSE REGLEMENTĂRII CONTABILE CU PRIVIRE LA CONTABILIZAREA ȘI RECUNOAȘTEREA ÎN RAPORTĂRILE FINANCIARE A CONTRACTELOR DE LEASING	134
<i>MIHALCIUC Camelia Cătălina, USV, România</i>	
EFECTELE IMPLEMENTĂRII IFRS 9 ASUPRA SITUAȚIILOR FINANCIARE	144
<i>GROSU Veronica, USV, România</i>	
<i>MIHAILA Svetlana, ASEM, Republica Moldova</i>	

IMPLEMENTATION CHALLENGES OF IFRS 9 IMPAIRMENT REQUIREMENT IN POST-SOVIET COUNTRIES' BANKS	150
<i>BAGHDASARYAN Lilit, Grant Thornton Armenia, Yerevan, Republic of Armenia</i>	
<i>MNATSAKANYAN Hayk, Yerevan State University, Head of Finance and Accounting Chair, Yerevan, Republic of Armenia</i>	
НОВЫЙ ВИД ФИНАНСОВЫХ АКТИВОВ: ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ, КЛАССИФИКАЦИЯ И УЧЕТ	158
<i>САПЕГО И.И., ПГУ, Республика Беларусь</i>	
<i>ЛАВРИНОВИЧ Л.В., ПГУ, Республика Беларусь</i>	
IMPACTUL POLITICII FISCALE ASUPRA DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI	167
<i>APOSTOL Ciprian, UAIC, România</i>	
OPTIMIZAREA FISCALĂ PRIN INTERMEDIUL JURISDICȚIILOR OFFSHORE	174
<i>AFRĂSINEI Mihai-Bogdan, UAIC, România</i>	
<i>GEORGESCU Iuliana Eugenia, UAIC, România</i>	
CORUPȚIA ÎN SECTORUL PUBLIC ȘI IMPLICAȚILE ACESTEIA. O ABORDARE EVOLUTIVĂ A FENOMENULUI ÎN ECONOMIILE UNIUNII EUROPENE	182
<i>MARDIROS Daniela, UAIC, România</i>	
<i>DICU Roxana, UAIC, România</i>	
THE INNOVATION PERSPECTIVE ON THE M&AS: A CASE STUDY ON THE KNOWLEDGE TRANSFER SYNERGIES	192
<i>AEVOAE George Marian, UAIC, România</i>	
<i>DICU Roxana, UAIC, România</i>	
EVOLUȚII ȘI TENDINȚE PRIVIND DEFICITUL BUGETAR LA NIVELUL ȚĂRILOR DIN UNIUNEA EUROPEANĂ	201
<i>APETRI Anisoara Niculina, USV, România</i>	
DIMENSIUNEA SECTORULUI PUBLIC ÎN ECONOMIILE UNIUNII EUROPENE ȘI EFICIENȚA UTILIZĂRII CHELTUIELILOR PUBLICE	207
<i>MARDIROS Daniela, UAIC, România</i>	
<i>AEVOAE George Marian, UAIC, România</i>	
IMPACTUL STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE CONTABILITATE PENTRU SECTORUL PUBLIC ASUPRA CONTABILITĂȚII INSTITUȚIILOR PUBLICE DIN ROMÂNIA	217
<i>SOCOLIUC Marian, USV, România</i>	
EFECTELE CSR ȘI ACUMULĂRII DE ACTIVE INTANGIBILE ASUPRA AVANTAJULUI COMPETITIV AL FIRMEI	223
<i>COSMULESE Cristina Gabriela, USV, România</i>	

БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КАК СОЦИАЛЬНАЯ НАУКА: УКРАИНСКИЙ КОНТЕКСТ	230
<i>ЛЕГЕНЧУК Сергей, Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
КОНВЕРГЕНЦИЯ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ CONVERGENCE IN ACCOUNTING	238
<i>БЫЧКОВА Светлана, ФГБОУ ВО СПбГТИ(ТУ), Россия</i> <i>ПОТАПОВА Наталия, ФГБОУ ВО СПбГТИ(ТУ), Россия</i>	
УЧЕТ ПОТЕРЬ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА С ЦЕЛЬЮ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ ОБРАБОТКИ ДАННЫХ	246
<i>ТОКМАКОВА Е.Г., Тюменский Государственный Университет, Россия</i> <i>ШИЛОВА Л.Ф., Тюменский Государственный Университет, Россия</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ПОДХОД К ПОНЯТИЯМ «ИЗДЕРЖКИ», «ЗАТРАТЫ», «РАСХОДЫ» И ИХ УЧЕТ НА РОССИЙСКИХ ПТИЦЕВОДЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	253
<i>БЫЧКОВА Светлана, Санкт-Петербургский государственный аграрный университет, Россия</i> <i>КАРАГОДИН Дмитрий, Оренбургский государственный аграрный университет, Россия</i>	
К ВОПРОСУ О СТАНДАРТИЗАЦИИ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ: ПРИНЦИПЫ, ОБЪЕКТЫ И МЕТОДЫ	260
<i>ПАПКОВСКАЯ Пелагея Яковлевна, БГЭУ, Республика Беларусь</i>	
СОСТОЯНИЕ, АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АУДИТА В БЕЛАРУСИ	264
<i>КОРОТАЕВ Сергей, БГЭУ, Республика Беларусь</i> <i>НЕМЕРОВЕЦ Андрей, Аудиторская компания ООО «АудитИнком», г. Минск, Республика Беларусь</i>	
PARTICULARITĂȚILE AUDITULUI OPERAȚIUNILOR DE SPĂLARE A BANILOR	274
<i>GRUMEZA Dumitru, ASEM, Republica Moldova</i> <i>IACHIMOVSCI Anatolie, ASEM, Republica Moldova</i>	
ARMONIZAREA PROCESULUI DE SUPRAVEGHERE A ACTIVITĂȚII DE AUDIT DIN REPUBLICA MOLDOVA LA NORMELE EUROPENE	280
<i>IACHIMOVSCI Anatolie, ASEM, Republica Moldova</i> <i>GRUMEZA Dumitru, ASEM, Republica Moldova</i>	
COMISIA DE CENZORI ȘI ORGANIZAREA SISTEMULUI DE CONTROL INTERN	286
<i>TUHARI Tudor, UCCM, Republica Moldova</i>	
МИНЕРАЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ	292
<i>РОМАНОВА Ольга Станиславовна, ПГУ, Республика Беларусь</i>	

THE ANALYSIS OF DERIVATIVES USAGE IN THE NON-FINANCIAL ORGANIZATIONS	302
<i>PANKOV Pavel, PGU, Republic of Belarus</i>	
ACCOUNTING OF ENVIRONMENTAL PROTECTION COSTS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	307
<i>MASKO Ludmila, PGU, Republic of Belarus</i>	
SPECIFIC OBJECTS OF ACCOUNTING IN ORGANIZATIONS ENGAGED IN THE DISPOSAL OF MUNICIPAL WASTE IN ACCORDENCE WITH THE STAGES OF THE LIFE CYCLE OF THE LANDFILL	311
<i>TRUBOVICH Renata, PGU, Republic of Belarus</i>	
THEORETICAL ACCOUNTING FRAMEWORK OF INDUSTRIAL WASTE RECYCLING	319
<i>SUSHKO Volha, PGU, Republic of Belarus</i>	
РАЗВИТИЕ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ИПОТЕЧНЫХ АКТИВОВ	324
<i>МИХАЛЕВИЧ Ольга, ПГУ, Республика Беларусь</i>	
EFICIENȚA UTILIZĂRII ȘI CONTABILITATEA SERVICIILOR DE PLATĂ FĂRĂ NUMERAR	332
<i>BĂDICU Galina, ASEM, Republica Moldova</i>	
APRECIEREA STRUCTURII FINANCIARE PRIN PRISMA ECHILIBRULUI FINANCIAR	338
<i>CHIRILOV Nelea, ASEM, Republica Moldova</i>	
UNELE ASPECTE PRIVIND CONTABILITATEA VENITURILOR DIN ALTE ACTIVITĂȚI A INSTITUȚIILOR MEDICO – SANITAR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA	344
<i>FRUMUSACHI Ludmila, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>GROSU Veronica, USV, România</i>	
<i>MIHAILA Svetlana, ASEM, Republica Moldova</i>	
TRATAMENTUL CONTABIL ȘI FISCAL AL CHELTUIELILOR DE PUBLICITATE	351
<i>BULGARU Veronica, UASM, Republica Moldova</i>	
UNELE PARTICULARITĂȚI PRIVIND MODUL DE CONTABILIZARE A COSTURILOR AFERENTE EXTRAGERII RESURSELOR MINERALE	356
<i>ȘEVCIUC Tatiana, UASM, Republica Moldova</i>	
ПРАКТИЧЕСКИЕ И НАЛОГОВЫЕ АСПЕКТЫ ПО УЧЕТУ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕЗИДЕНТОВ ИНФОРМАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРКОВ	361
<i>ТОДОРОВА Людмила, UASM, Республика Молдова</i>	
NON-PRODUCTION COSTS RELATED TO THE EGG INCUBATION PROCESS: PECULIARITIES OF LEARNING AND ENDEAVORS	368
<i>ȚAPU Tatiana, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>LUPPOL Nadejda, UASM, Republica Moldova</i>	

REFLECȚII ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND CLASIFICAREA CONTURILOR CONTABILE PRIVIND DECONTĂRILE CU BUGETUL	376
<i>GUȚAN Viorica, UCCM, Republica Moldova</i>	
ГЕНЕЗИС БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: НЕКОТОРЫЕ ЕГО АСПЕКТЫ	380
<i>ЩЕРБАТЮК Василий, Европейский университет Молдовы, Республика Молдова</i>	
APLICABILITATEA LEVIERULUI ÎN MANAGEMENTUL FINANCIAR	391
<i>BURLEA Ecaterina, ULIM, Republica Moldova</i> <i>BALAN Igor, ULIM, Republica Moldova</i>	

ECONOMIA DIGITALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CZU: 338(478):004

BAHNARU Roman*Academia de studii Economice a Moldovei, Republica Moldova**E-mails: bahnaru@ase.md*

Summary: *The purposes of this research it is to analyse the digital economy in the Republic of Moldova and the impact of the digitization for the national economy. In a short form this paper describes the methodologies used worldwide to estimate the digital economy by different countries and by specialised institutions. Also, it was presented the last actions related to digital taxation in different countries and actions which will be taken by OECD and European Commission at regional level.*

Keywords: digitization, digital economy, taxation

JEL Classification: H21, M10, M13, M15

Introducere

Implementarea la nivel global a tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor (TIC) într-un ritm rapid poate fi văzută și simțită social, politic și economic. Din punct de vedere economic, tehnologiile digitale au facilitat creșterea businessului, care a dus la creșterea platformelor de servicii și a conectivității Internetului, aceasta a dus la rîndul său la creșterea cererii pentru servicii. Prin urmare, țările lumii se pregătesc pentru transformări radicale către economia viitorului.

Economia viitorului, la rîndul său, se bazează pe tranzitarea activităților economice către o economie digitală, unde tehnologiile digitale formează baza activităților. În multe țări dezvoltate, termenul de „economie digitală” include dualitatea între economia și întreaga societate în care digitalizarea, ca proces de transformare, a schimbat modelele de business, a crescut ritmul de viață și activitate a populației și a transformat politicile și practicile guvernamentale prin intermediul platformelor online. Economia digitală fiind în același timp parte a Revoluției Industriale a 4 sau parte al celui de „Al treilea val” al dezvoltării civilizației [1].

Schimbări revoluționare au loc la nivel global și național odată cu adopția tot mai rapidă a tehnologiilor digitale de către business, populație și guvernare. Expansiunea economiei digitale are loc în calitate de conducător al creșterii economice în ultimii ani și transformării societății și mediului de afaceri ca un tot întreg. În cercetarea dată s-a apreciat în ce măsură TIC contribuie la economia Republicii Moldova.

Provocările pe care le are în față țara prin adopția TIC, sunt și vor fi în învățarea cum de a lua beneficii economice și de alt gen din utilizarea tehnologiilor digitale. Examineate prin această prismă, va permite de a estima progresele țării în atragerea TIC în beneficiul mediului de afaceri, consumatorilor și guvernării.

Scopul și obiectivele cercetării constă în identificarea definiției, modelului și instrumentelor de estimare a economiei digitale, interacțiunea dintre mediul de afaceri, oameni și guvernare, totodată fiind făcută analiza pentru Republica Moldova prin estimarea economiei digitale asupra economiei naționale.

În final au fost definite concluzii și recomandări în vederea dezvoltării unei economii digitale competitive la nivel național care ar avea un impact benefic în primul rînd pentru mediul de afaceri care ulterior va aduce beneficii societății.

Metodologia cercetării rezidă în fundamentarea principiilor științifico-metodice ale abordării economiei digitale ca parte a economiei naționale, metode de estimare utilizate la nivel internațional și regional.

Definiție și metode de estimare a economiei digitale

Conceptul de economie digitală a evoluat pe parcursul timpului datorită dinamismului și dezvoltării tehnologiilor digitale. Conform dicționarului Oxford – economia digitală este economia ce funcționează în primul rând datorită tehnologiilor digitale, în special tranzacțiile digitale efectuate prin Internet. De multe ori, economia digitală este numită Economia Internetului, Noua Economie sau Economia Web.

Economia internetului poate fi identificată drept un set larg al economiei digitale. Termenul de economie a internetului a fost definit de către OECD ca “valoarea tuturor activităților economice care sunt întreprinse cu/și ajutorul Internetului”[2]. Din punct de vedere tehnic, economia digitală se extinde mai departe prin a include tehnologii digitale non-internet.

Potrivit OECD, economia digitală permite efectuarea comerțului de produse și servicii prin intermediul comerțului electronic prin Internet. Uniunea Europeană consideră economia digitală drept singurul cel mai important factor ce permite creșterea inovației, competitivității și creșterii în lume[3]. IBM definește economia digitală drept factor ce poate furniza infrastructuri TIC de calitate înaltă și de a valorifica puterea TIC pentru beneficiul consumatorilor, businessului și guvernelor. Potrivit Guvernului Marii Britanii, economia digitală include producerea de echipament digital, activitate editorială, comunicații electronice, producție media și programarea la calculator.

Prin faptul că se permite comunicarea și colaborarea fără fricțiuni, Internetul poate suporta noi modele de livrare, să încurajeze acțiuni colective și cel mai important aspect – să accelereze inovațiile. În figura 1 sunt prezentate mai multe exemple prin care Internetul promovează incluziunea, inovația și eficiența. În economia digitală sau economia Internetului aceste trei mecanisme de obicei operează împreună.

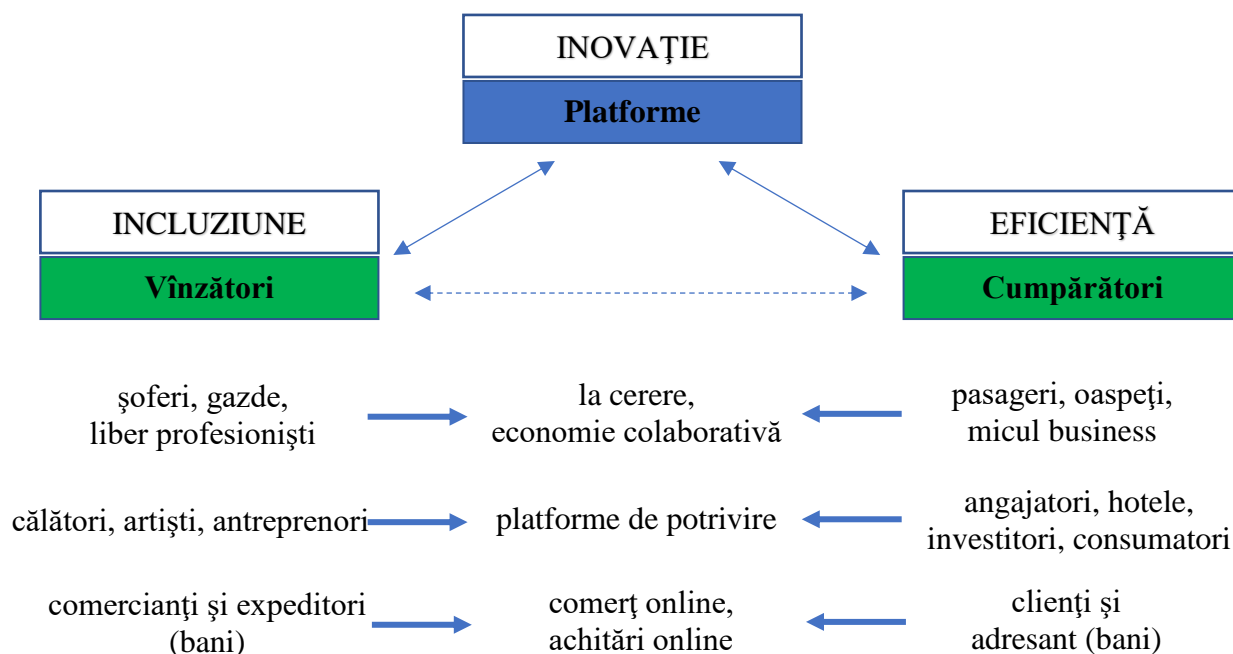

Figura 1. Modelul economiei digitale bazată pe platformă

Economia digitală globală se confruntă cu creștere înaltă și inovații rapide prin aplicarea în toate sectoarele economiei. Potrivit datelor Băncii Mondiale, Economia digitală reprezintă la nivel global 4-5% din totalul economiei [4]. Digitalizarea crează valoare pentru țări, companii și cetățeni, ducând la creșterea PIB-ului. Se estimează că cota economiei digitale a țărilor OECD este de circa 6% din PIB, iar în Suedia ajunge pînă la 8% din PIB, datorită avantajelor competitive semnificative ale serviciilor digitale și platformelor ale economiei digitale în creștere. Cea mai mare cotă în cadrul G-20, este economia digitală a Marii Britanii – aproape de 10% și se datorează sectorului e-commerce puternic ce include vânzări cu amănuntul online, investițiilor semnificative în telecomunicații și TI, serviciilor online de guvernare.

La nivel de țară, instrumente de estimare ale Economiei Digitale sunt diferite în dependență de scopul cercetării, însă un algoritm anume de măsurare la nivel internațional nu există. Pentru a măsura economia digitală trebuie să izolăm companiile ce cuprind conceptul larg de difuzie a economiei digitale. OECD și Eurostat definește sectorul TIC (ca aproximare a economiei digitale) ca **„combinație a industriei producătoare și servicii ce transmit și prezintă date și informații în format electronic”**.

Pentru OECD, Eurostat, Marea Britanie - cea mai populară este metoda bazată pe clasificatorul activității economice, cu mici deviații de la țară la alta a activităților incluse – de obicei se referă la TIC.

O altă metodă de estimare este - DESI (Digital Economy and Society Index) este un indice complex care sintetizează aproximativ 30 de indicatori relevanți privind performanța digitală a Europei și urmărește evoluția statelor membre ale Uniunii Europene, din perspectiva a cinci dimensiuni principale: conectivitate, capital uman, utilizarea internetului, integrarea tehnologiei digitale și servicii publice digitale.

- Conectivitatea – măsoară dezvoltarea infrastructurii rețelelor fizice de internet și calitatea acestora;
- Capitalul uman – măsoară abilitățile resurselor umane ale unei țări de a profita de oportunitățile oferite de o societate digitală;
- Utilizarea internetului – se referă la varietatea activităților desfășurate de cetățeni în mediul online;
- Integrarea tehnologiei digitale – măsoară nivelul de digitalizare a afacerilor și exploatarea vânzărilor online;
- Servicii publice digitale – măsoară digitalizarea serviciilor publice cu accent pe eGuvernare.

Indicele pregătirii de rețea - NRI (Networked Readiness Index), elaborat de Forumul Economic Mondial (WEF) relevă corelația între nivelul de absorbție a domeniului TIC și impactul asupra economiei și societății în statele lumii. Indicele NRI se bazează pe un set de date statistice, colectate de organizațiile internaționale: Uniunea Internațională pentru Telecomunicații, Organizația Națiunilor Unite, Banca Mondială, precum și pe sondajele anuale efectuate de Forumul Economic Mondial. La etapa de colectare a datelor, sunt intervievați cei mai importanți actori din punct de vedere a dezvoltării și utilizării TIC: consumatorii privați, companiile și guvernele. Se evaluează componentele principale ale mediului macroeconomic și regulator general pentru TIC în care actorii menționați activează; se analizează nivelul de utilizare a TIC de către aceste trei categorii de actori, care este legat de nivelul lor de pregătire/capabilitate de utilizare a TIC. Conform metodologiei WEF, poziția unui stat după Indicele pregătirii de rețea este calculată în baza a 53 de indicatori, grupați în 10 piloni.

Guvernanța economiei digitale

Economia digitală are la bază un model bazat pe platformă, ceea ce permite ca cele 3 mecanisme (incluziunea, eficiență și inovația) să permită beneficii de pe urma tehnologiilor digitale pentru mediul de afaceri, oameni și guvernare (Figura 2).

Pentru mediul de afaceri, Internetul promovează incluziunea firmelor în economia globală prin extinderea comerțului, creșterea productivității de capital și intensificarea competiției pe piața de desfacere, care la rândul său determină inovația. Sunt oferite oportunități oamenilor prin crearea de noi locuri de muncă, valorificarea capitalului uman și creșterea bunăstării consumatorului. Tehnologiile digitale permit accesul cetățenilor la serviciile publice, consolidează capacitățile guvernării și servesc drept platformă pentru cetățeni în abordarea problemelor ce necesită acțiuni colective. Beneficiile nu sunt automate și nici sigur că vor veni odată cu implementarea tehnologiilor, dar în numeroase cazuri pot aduce câștiguri semnificative.

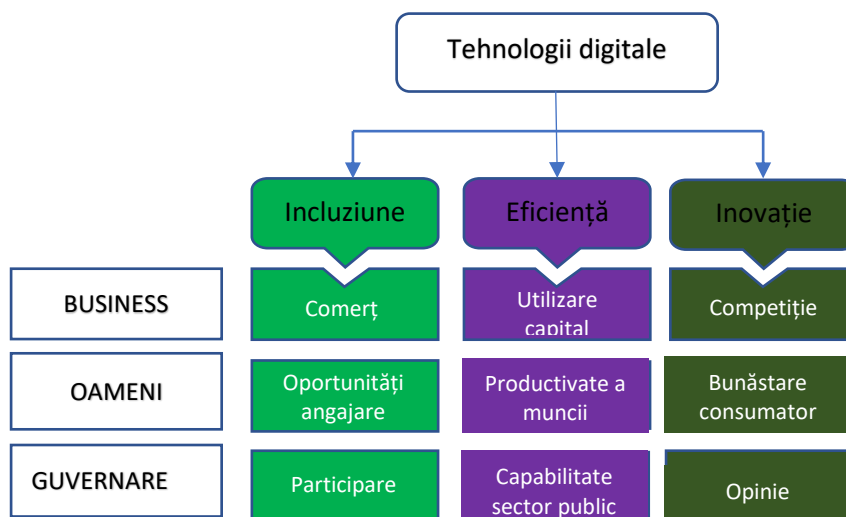

Figura 2. Mecanisme ale economiei digitale aplicate businessului, oamenilor și guvernării

Sursa: [5] (citată 5.02.2019)

Unul din factorii de creștere economică este competiția. În figura 3 sunt prezentați factorii ce explică rata scăzută de adopție a tehnologiilor digitale de către mediul de afaceri.

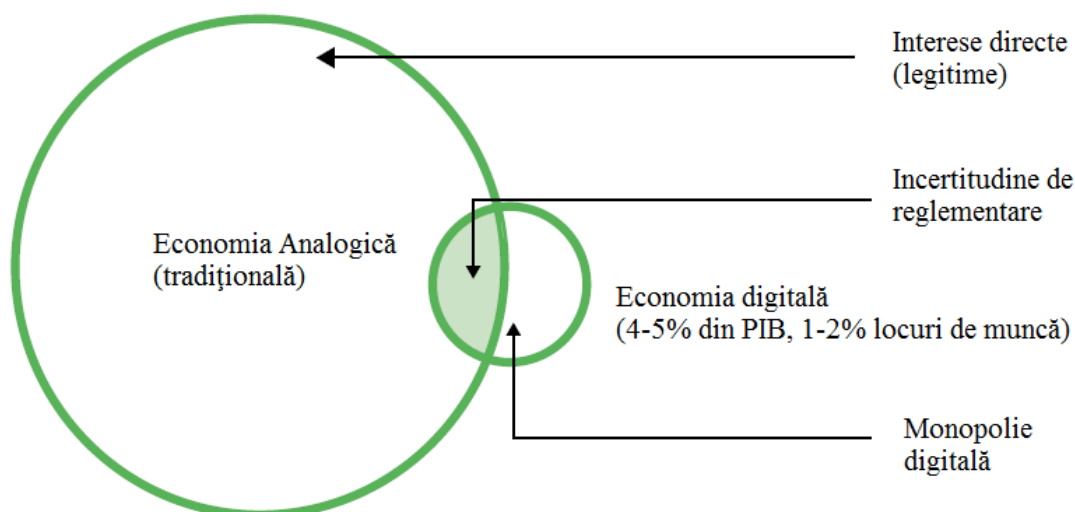

Figura 3. Factori de adopție scăzută a tehnologiilor digitale de către business

Sursa: [5] (citată 5.02.2019)

Când companiile adoptă noile tehnologii și modele de business, aceasta forțează și alte companii să le urmeze. Sunt multe dovezi și cazuri de afaceri că acest lucru se întâmplă în întreaga economie, însă sunt câteva probleme care se ivesc datorită economiei digitale – iar monopolia digitală este cea mai semnificativă.

În Republica Moldova nu există până la moment un document unic cu referire la economia digitală, deși unele state ale lumii au strategii și planuri anume pe economia digitală (Marea Britanie, Suedia, Tailanda, Australia, Rusia, Belarus). Astfel, când efectuăm o analiză a legislației (actelor normative) naționale ce au legătură directă cu economia digitală, trebuie să ne referim la peste 10 documente legislative, cele mai relevante acte care au o semnificație primordială sunt:

1. Strategia națională „Moldova Digitală 2020” [6]- fiind cel mai important document legislativ, care are un impact semnificativ asupra dezvoltării Economiei Digitale în Republica Moldova, strategia este orientată spre crearea condițiilor, prin intervenția minimă a statului, dar cu efect maxim pentru dezvoltarea societății informaționale, concentrând eforturile pe trei piloni: Pilonul I: Infrastructură și acces – îmbunătățirea conectivității și accesului la rețea;

Pilonul II: Conținut digital și servicii electronice – promovarea generării conținutului și serviciilor digitale;

Pilonul III: Capacități și utilizare – consolidarea alfabetizării și competențelor digitale pentru a permite inovarea și a stimula utilizarea.

2. Strategia de creștere a competitivității industriei TI 2015-2021 [7]- strategia determină locul industriei TI în lanțul valoric al sectorului TIC, descrie situația curentă și provocările acesteia, care pot fi depășite prin elaborarea și implementarea politicilor publice, formulează viziunea și obiectivul general, stabilește obiectivele specifice și inițiativele strategice pentru fiecare prioritate, indicatorii de evaluare și monitorizare a creșterii industriei TI, precum și rezultatele preconizate.

3. Legea cu privire la parcurile pentru tehnologia informației - elementul cheie al legii îl constituie implementarea modelului de impozitare pentru rezidenții parcurilor IT, prin aplicarea unui impozit unic în mărime de 7%. Parcurile pot activa inclusiv în regim „virtual”, iar rezidenții pot realiza genurile specificate de activitate din propriile oficii, aflate pe teritoriul Republicii Moldova. Legea prevede expres 9 genuri de activitate, tangente în mod special de elaborarea de programe, care pot fi desfășurate în cadrul IT parcurilor (conform CAEM rev.2):

1. activități de realizare a soft-ului la comandă (software orientat spre client) (62.01);
2. activități de editare a jocurilor de calculator (58.21);
3. activități de editare a altor produse software (58.29);
4. activități de management (gestiune și exploatare) al mijloacelor de calcul (62.03);
5. prelucrarea de date, administrarea paginilor web și activitățile conexe (63.11);
6. activități ale portalurilor web (63.12);
7. activități de consultanță în tehnologia informației (62.02);
8. alte activități de servicii în tehnologia informației (62.09);
9. alte forme de învățământ n.c.a. (85.59), limitate la instruirea în domeniul calculatoarelor.

Legea privind parcurile TI este un obiectiv cheie al Strategiei de creștere a competitivității industriei TI pe anii 2015 - 2021.

4. Strategia de dezvoltare a industriei tehnologiei informației și a ecosistemului pentru inovare digitală pe anii 2018-2023 - este un document de planificare strategică ce stabilește obiectivele și prioritățile pentru creșterea și diversificarea industriei tehnologiei informației.

Instituții implicate direct în Guvernanța Economiei Digitale în Republica Moldova sunt:

- Ministerul Finanțelor;
- Inspectoratul Fiscal de Stat;
- Ministerul Economiei și Infrastructurii (MEI);
- Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI);
- Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP);
- Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică (STISC);
- Agenția de guvernare electronică;
- Consiliul Concurenței;
- Mediul academic – IDSI, ASEM, UTM, USM, ULIM, etc.;
- Centre tehnologice – huburi.

Economia digitală în Republica Moldova - contribuția asupra PIB

Datele prezentate de către ANRCETI pentru ultimii ani denotă tendințe stabile de creștere a gradului de adopție a Internetului de către cetățeni și mediul de afaceri, atât a conexiunilor fixe cât și conexiunilor mobile – piața de acces Internet fiind unica piață de telecomunicații în creștere, astfel asigurându-se fundamentul economiei digitale – și anume conectivitatea, fără de care ar fi imposibilă dezvoltarea economiei digitale.

Prin utilizarea datelor obținute de la instituția principală națională pe statistică (Biroul Național de Statistică), în tabelul 1 a fost determinată cota parte din PIB al Republicii Moldova a economiei digitale.

Tabelul 1.

Contribuția economiei digitale la PIB (mil.lei), 2016

cod	Activități din sectorul TIC (CAEM)	Valoarea adăugată brută (mii lei)
26.1	Fabricarea componentelor electronice	-
26.2	Fabricarea calculatoarelor și a echipamentelor periferice	22.458
26.3	Fabricarea echipamentelor de comunicații	-
26.4	Fabricarea produselor electronice de larg consum	-
26.8	Fabricarea suporturilor magnetice destinați înregistrărilor	-
46.5	Comerț cu ridicata al echipamentului informatic și de telecomunicații	51.719
53	Activități de poștă și de curier	415.634
58.2	Activități de editare a produselor software	-
61	Comunicații electronice	5.436.328
62	Activități de servicii în tehnologia informației	1.211.515
63	Activități de servicii informatice	424.811
63.1	Activități ale portalurilor web, prelucrarea datelor, administrarea paginilor web și activități conexe	-
95.1	Repararea calculatoarelor și a echipamentelor de comunicații	256.458
	sectorul TIC Total	7.818.924
	Produsul Intern Brut (PIB)	134.476.589
	% in PIB	5,8

Sursa: Elaborat de autor, în baza informației de la Biroul Național de Statistică [8]

După cum vedem, ponderea economiei digitale a Republicii Moldova raportată la PIB, este aproape de valoarea mediei țărilor OECD – de 6% [9], sau media țărilor UE – de 5% [10].

O metodă alternativă pentru a calcula contribuția economiei digitale la PIB, utilizând informația publică disponibilă pe situl Biroului național de statistică este prin a vizualiza în Banca de date a biroului de statistică *Contribuția activităților economice la formarea valorii adăugate brute (prețuri curente)*, pentru secțiunea J – *Informații și telecomunicații*. Această secțiune include producția și distribuția de informații și produse culturale, furnizarea mijloacelor de transmitere sau distribuție a acestor produse, precum și servicii privind comunicațiile, tehnologia informației și prelucrarea datelor și alte activități de servicii informaționale. Principalele componente ale acestei secțiuni sunt activități de editare (diviziunea 58), incluzând activități de editare a produselor software, activități de producție cinematografică și înregistrări audio (diviziunea 59), activități de producere și difuzare de programe radio și televiziune (diviziunea 60), telecomunicațiile (diviziunea 61), servicii în tehnologia informației (diviziunea 62) și alte activități de servicii de informaționale (diviziunea 63).

Tabelul 2.

Contribuția activităților economice la formarea valorii adăugate brute, prețuri curente, CAEM Rev.2 pe activități economice și ani

	2014	2015	2016	2017
J – Informații și Telecomunicații	5,3 %	5,6 %	5,6 %	5,4 %

Sursa: Elaborat de autor, în baza informației de la Biroul Național de Statistică

Mai jos este prezentată Republica Moldova din punct de vedere a dezvoltării economiei digitale prin prisma diferitor rapoarte elaborate de instituții internaționale, precum Forumul Economic Mondial (WEF), Organizația Internațională pentru Proprietatea Intelectuală (WIPO), Organizația Națiunilor Unite (ONU) și Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (ITU). După cum vedem, Republica Moldova este în prima jumătate a ratingurilor, conform rapoartelor, cel mai bine fiind situată în raportul Indicele Global de Inovații (locul 48 din 126 de țări) (Figura 4).

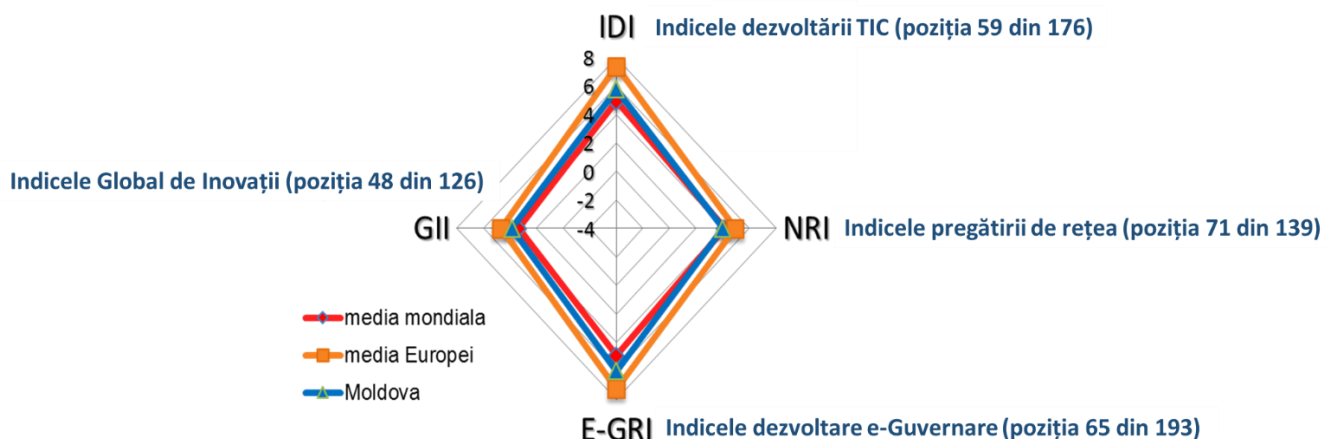

Figura 4. Moldova în raitinguri internaționale

Taxarea economiei digitale

Normele fiscale actuale au fost concepute pentru modele de afaceri care implică o prezență fizică, aceasta reprezentând, în general, elementul care stă la baza exercitării competențelor de impozitare de către autoritățile unui stat.

Importanța crescândă a noilor tehnologii a adus însă o schimbare: numeroase întreprinderi digitale au clienți și generează valoare economică în țări în care nu sunt, de fapt, prezente în niciun fel. Din cauza acestei discrepante, precum și a faptului că întreprinderile digitale obțin venituri în principal din active necorporale, se ajunge la neimpozitarea profiturilor din aceste activități.

În octombrie 2017, liderii din UE au făcut apel la „un sistem de impozitare eficace și echitabil, adecvat pentru era digitală”. În concluziile lor, aceștia au subliniat că „este important să se garanteze că toate întreprinderile își plătesc impozitele care le revin în proporție echitabilă și să se asigure condiții de concurență echitabile la nivel global, în conformitate cu lucrările în curs din cadrul OCDE”. În martie 2018, Comisia Europeană a adoptat două propuneri legislative pentru adaptarea normelor fiscale existente la economia digitală.

Prima inițiativă (propunere de directivă a Consiliului de stabilire a normelor de impozitare a societăților în cazul unei prezențe digitale substanțiale) vizează reformarea normelor de impozitare a societăților astfel încât profiturile să fie înregistrate și impozitate în locul în care există o interacțiune substanțială între întreprinderi și utilizatori prin canale digitale. Comisia propune aceste măsuri ca soluție pe termen lung.

Cel de al doilea act (propunere de directivă a Consiliului privind un sistem comun referitor la veniturile rezultate din furnizarea anumitor servicii digitale - „impozitarea serviciilor digitale”) ar urma să aibă drept rezultat un impozit interimar, pe care statele membre ar trebui să îl aplice în cazul anumitor activități digitale care generează venituri în UE.

Impozitul interimar pe servicii digitale - conform propunerii Comisiei, acest impozit interimar are scopul de a permite ca activitățile care în prezent nu sunt impozitate efectiv să poată genera venituri pentru statele membre.

Din perspectiva Comisiei, introducerea unui cadru de impozitare la nivelul întregii UE pentru serviciile digitale ar preveni, de asemenea, măsurile unilaterale ce ar putea fragmenta piața unică.

Acest impozit pe servicii digitale ar urma să fie aplicat veniturilor generate din anumite activități digitale în locul în care utilizatorii participă la crearea de valoare.

Acest sistem ar urma să fie aplicat strict ca măsură interimară, până la punerea în aplicare a unei soluții structurale pe termen lung, care să fie convenită în cadrul OCDE, pentru reducerea posibilității dublei impozitări.

Comisia a propus ca impozitul pe servicii digitale să fie aplicat veniturilor generate din activități în cazul cărora utilizatorii joacă un rol major în crearea de valoare și care sunt cel mai dificil de captat cu normele fiscale actuale, precum:

- veniturile generate din vânzarea de publicitate online orientată selectiv spre utilizatori

- veniturile generate din activitățile de intermediere digitală care le permit utilizatorilor să interacționeze cu alți utilizatori și care pot facilita vânzarea de bunuri și servicii între aceștia
- veniturile create din vânzarea de date generate din informațiile furnizate de utilizatori.

Impozitul perceput ar urma să fie colectat de statele membre în care se află utilizatorii și să se aplice doar întreprinderilor cu venituri totale anuale la nivel mondial de 750 de milioane EUR și venituri în UE de 50 de milioane EUR. Acest lucru ar permite întreprinderilor mai mici recent înființate sau în fază de extindere să nu fie afectate de obligații suplimentare. Impozitul ar urma să aibă o cotă de 3%. Comisia a estimat că, în aceste condiții, statele membre ar putea genera venituri anuale de aproximativ 5 miliarde EUR. Negocierile cu privire la această propunere legislativă sunt în curs în cadrul Consiliului [11].

În prezent, sunt în derulare discuții la nivel internațional pentru a identifica o soluție globală pe termen lung, bazată pe consens. OCDE a demarat lucrări pe această temă și a publicat un raport intermediar în martie 2018. Grupul operativ pentru economia digitală al OCDE are în vedere prezentarea unui raport final către G20 până în 2020.

Concluzie

Noi instrumente sunt necesare pentru a măsura economia digitală. Astfel, metodele existente măsoară difuziunea TIC, ele sunt mai puțin capabile să facă față noilor tehnologii ce sunt rapid implementate și utilizate de către mediul de afaceri și oameni. Luând în considerație ritmul rapid de adopție al noilor tehnologii TIC, este necesară o Agendă specială, bazată pe standarde și experiențe la nivel internațional ce ar permite, la nivel național să facă față noilor provocări legate de digitalizarea societății și în special a mediului de afaceri:

- consolidarea structurilor instituționale – abordare holistică;
- îmbunătățirea metodologiei de măsurare a impactului TIC și legătura cu performanțele macroeconomice;
- definirea și măsurarea competențelor necesare pentru o economie a viitorului;
- sistem de impozitare eficace și echitabil, adecvat pentru era digitală.

În final, putem concluziona, conform rapoartelor internaționale, că beneficiile depline de la TIC pentru economia digitală nu vor fi realizate pînă cînd nu va fi îmbunătățit climatul de afaceri, investițiile în educarea oamenilor, și în buna guvernare. Aceasta deoarece experiența altor state a demonstrat că fără fundamentele menționate nu a fost stimulată creșterea economiei digitale. Și doar țările care pe lîngă faptul că au investit în digitalizarea economiei au efectuat reforme au putut culege dividende prin creștere a economiei, mai multe locuri de muncă și servicii mai bune.

Bibliografie

1. Alvin Toffler. *Al treilea val*. 1996. 430 p. ISBN 973-9127-61-4.
2. Raportul OECD “*Measuring the Internet Economy, a contribution to the research agenda*”, www.oecd.org
3. Digital Agenda for Europe. Disponibil: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52010DC0245R(01))
4. World Economic Forum : *The Global Information Technology Report 2016* [online]. http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf
5. Raportul “*Digital Dividends, 2016*”, www.worldbank.org
6. Hotărîrea de Guvern cu privire la Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”: nr.857 din 31.10.2013. *Monitor oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr.252-257/963
7. Hotărîrea de Guvern cu privire la aprobarea Strategiei de creștere a competitivității industriei tehnologiei informației pe anii 2015-2021: nr.254 din 14.05.2015. *Monitor oficial al Republicii Moldova*. 2015, nr.124-130/291 .
8. Situl Biroului Național de Statistică Disponibil: www.statistica.md. [citât 01.04.2019]
9. OECD - <https://data.oecd.org/ict/ict-value-added.htm> [citât 02.03.2019]
10. EC - <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tin00074> [citât 02.03.2019]
11. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/digital-taxation/> [citât 01.04.2019]

**DIGITALIZAREA – MIJLOC SAU SCOP AL EDUCAȚIEI UNIVERSITARE
CONTABILE?****DIGITALIZATION - MIDDLE OR PURPOSE OF ACCOUNTING UNIVERSITY
EDUCATION?**

CZU: [657:378]:004.9

GRIGOROI Lilia ¹**LAZARI Liliana ²**^{1,2} Academia de studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mails: ¹lilia.grigoroii@ase.md; ²liliana.lazari@ase.md

Abstract. *The purpose of this paper is to examine and find answers to the following questions: What is digitization in the education industry; Is digitizing a goal or a means of university accounting education; How to achieve the digitization of academic accounting education to ensure the quality of studies and the sustainability of the accounting profession; What we need to teach students to develop in a work-car environment characterized by human-machine interaction; How we teach our students to get involved in organizing the world and deciding on our future.*

The research is built from the perspective of a hermeneutical approach, because our own knowledge, impressions, thoughts and feelings are used in the research of the subject, the lessons learned within the World Bank's STAREP project, the Train the academics organized by ACCA, the deficiencies sometimes encountered at national and even local level on one hand and on the other hand the views and concerns of other scholars, researchers, specialists on the subject, so that we can finally frame an integral picture of this subject. But domestic literature is insufficient to develop and change accounting skills. In this regard, the research in question can bring important topics and open new topics of debate on teaching and learning accounting in a digital environment.

Keywords: accounting, education, digitalization,

JEL Classifications: M41, A22, O30

Introducere

Odată cu dezvoltarea accelerată a tehnologiei, societatea digitală și economia digitală sunt acum o realitate, ceea ce înseamnă că competențele digitale sunt esențiale pentru reușita profesională și dezvoltarea personală a tuturor cetățenilor. Mare parte din evoluția digitală este dată de industria globală digitală. Google, Facebook, Microsoft au contribuit imens la digitalizarea societății. Și lucrurile sunt în continuă mișcare: Uber, WhatsApp, Skype, Netflix – toate aceste produse ne ușurează viața și schimbă societatea în care trăim, deoarece o mare parte din mediul de lucru și modul nostru de viață se bazează pe tehnologie, în diversele sale forme. Un raport publicat de Citigroup și Oxford Martin School [1] estimează că, în timp ce telefonul a necesitat 75 de ani pentru a ajunge la 50 de milioane de abonați, Facebook a luat 3,5 ani, iar Angry Birds doar 35 de zile pentru a ajunge la același număr de utilizatori. Există însă o mare diferență între a folosi tehnologia digitală în viața de zi cu zi și a o folosi în educație. Tehnologia digitală are un enorm potențial neexploatat de îmbunătățire a educației. Astfel unul din obiectivele acestui studiu este să analizăm fenomenul digitalizării în industria învățământului superior, beneficiile și riscurile acesteia, modalitățile prin care se pot îmbunătăți și dezvolta competențele digitale ale absolvenților, afirmând sau infirmând ipoteza că digitalizarea este un mijloc al educației contabile universitare și nu un scop în sine.

În viața de zi cu zi, practicile administrative de bază și interacțiunea socială presupun adesea un nivel elementar de competențe digitale. Or, locurile de muncă existente sunt deja influențate de automatizare, robotizare și digitalizare. Să ne amintim că proiectul genomului uman a fost finalizat încă în 2003, anul în care Skype a fost lansat pentru prima dată. Primul iPhone a fost lansat în 2007,

iar în 2010 Google a anunțat prima mașină complet autonomă [1]. În studiile sale [2] savanții Thor Berger și Carl Benedikt Frey estimează că aproximativ jumătate din locurile de muncă existente la nivel mondial și 30 % în Uniunea Europeană vor dispărea în următorii 25 de ani, în condițiile apariției de noi profesii care necesită competențe digitale avansate. Unele dintre acestea ar putea dispărea, în timp ce altele vor fi create. Cert este că majoritatea profesiilor și sarcinilor curente se vor modifica odată cu introducerea tehnologiilor în societate și la locul de muncă. Deci, misiunea instituțiilor de învățământ superior este să pregătească studenții să facă față schimbărilor sociale și economice rapide, determinate de dezvoltarea tehnologică rapidă, dotându-i cu competențele adecvate provocărilor erei digitale.

La finele anului 2018 a fost publicat un raport al Uniunii Europene [3] referitor la educația în era digitală: dificultăți, șanse și învățăminte pentru elaborarea politicilor UE, în care se consemnează că sistemele educaționale se adaptează greu în ceea ce privește utilizarea tehnologiilor. De asemenea se menționează și despre insuficiența competențelor digitale și la formarea cadrelor didactice și a formatorilor. Dacă dorim să educăm cetățenii, angajații și antreprenorii de mâine, aceste implicații necesită o reacție adecvată din partea sistemelor noastre educaționale. Astfel, un alt obiectiv al acestui studiu este să analizăm ce trebuie și cum trebuie să-i învățăm pe studenți pentru a putea să se dezvolte într-un mediu de lucru caracterizat prin interacțiunea om-mașină.

Cercetarea este construită din perspectiva unei abordări hermeneutice, întrucât sunt folosite, pe de o parte, cunoștințele, impresiile, gândurile și sentimentele proprii în cercetarea subiectului, lecțiile învățate în cadrul proiectului STAREP din cadrul Băncii Mondiale, evenimentele ACA „Train the academics”, deficiențele întâlnite uneori la nivel național și chiar local, pe de altă parte opiniile și preocupările altor savanți, cercetători, specialiști în ceea ce privește subiectul cercetat, pentru ca în final să conturăm un tablou integru al acestui subiect. Or, literatura autohtonă este insuficientă pentru dezvoltarea și schimbarea abilităților contabile de la obișnuit la digital. În acest sens, cercetarea în cauză poate aduce subiecte importante și deschide noi subiecte de dezbateri asupra predării și învățării contabilității într-un mediu digital.

Conținut de bază.

În mediul actual, caracterizat de abundența rețelelor de socializare, dominația e-mailului și înlocuirea interacțiunilor directe de către cele virtuale, abordarea digitalizării în contextul învățământului superior contabil este nu doar actual, ci și extrem de important. Deși poate mulți consideră că pot mânui destul de bine tehnologia și că o pot combina și aplica în procesul de învățare, evaluare și cercetare, realitatea se dovedește a fi alta. Abordarea corectă a subiectului enunțat poate genera beneficii extrem de utile în viitoarea educație a contabililor ținând cont de peisajul digital în care trăim.

Sistemele autohtone de educație trebuie să le ofere absolvenților cunoștințele, aptitudinile și competențele de care vor avea nevoie în viitor ca să poată inova și prospera. Tehnologiile digitale îmbogățesc procesul de învățare în variate moduri și oferă oportunități de învățare care trebuie să fie accesibile tuturor. Ele deschid accesul la o multitudine de informații și resurse [4]. Oportunitățile și provocările educative contabile în era digitală sunt teme de mare actualitate. Economistul român Theodor Stolojan [5] menționa în 2016 în cadrul Congresului CECCAR că simbioza dintre computere și comunicații, respectiv revoluția digitală, pe de o parte, a schimbat și schimbă fundamental fiecare activitate umană, indiferent că vorbim de economie, inovație, educație, sănătate, administrație etc; pe de altă parte, ritmul acestei revoluții digitale este alert. Tehnologiile digitale - internetul, telefoanele mobile și orice alte instrumente care colectează, stochează și distribuie informația digital - se răspândesc rapid în întreaga lume.

Pe măsură ce întreaga societate se schimbă, ca urmare a implementării profunde a tehnologiilor informaționale, toate industriile și domeniile profesionale urmăresc aceeași tendință. Profesia contabilă evoluează pentru a răspunde într-o manieră adecvată cerințelor societății. În acest sens, cunoștințele și aptitudinile necesare profesioniștilor în domeniul contabilității se schimbă, iar facultățile de contabilitate răspund prin actualizarea curriculumului și îmbunătățirea metodelor de predare. Impactul tehnologiei informației asupra profesiei contabile și necesitatea adaptării

curriculum-ului universitar și a metodelor de instruire la noile cerințe profesionale preocupă majoritatea cadrelor didactice.

În acest sens, cercetătorii V. Stanciu și Bran F. P. [6] investighează schimbările din profesiile contabile ca rezultat al impactului IT asupra companiilor și al abilităților tehnice generice și contabile pe care studenții contabili trebuie să le dobândească. Autorii dezbate probleme legate de predarea contabilității în combinație cu calculatorul de a sublinia necesitatea de a răspunde diversității studenților în ceea ce privește mediile și abilitățile de utilizare a calculatorului.

Colegii (Alexandru Țugui, Iuliana Georgescu) [7] de la universitatea A. I. Cuza din Iași, încă în 2009 abordau provocările tehnologiei în contabilitate, descriind cerințele pentru un model integrat de contabilitate digitală pe care l-au numit European Digital Accounting (EDACC: 01) și care ar putea fi considerat la nivelul statelor europene.

Deci, mediul academic este preocupat permanent de calitatea studiilor și apropierea conținutului acestora de cerințele angajatorilor, punând accent în primul rând pe îmbunătățirea competențelor digitale ale absolvenților. Or, suntem martorii transformărilor în domeniul contabilității prin trecerea de la analog la digital, unde procesele de lucru se modifică, documentele se digitalizează, se renunță la hârtie, se automatizează procesarea datelor, accentul se mută mai degrabă pe analiză și interpretare, decât pe introducerea datelor în contabilitate, iar furnizarea datelor în timp real devine din ce în ce mai importantă. Astfel cadrele didactice ar trebui să fie concentrate pe faptul cum pot mai bine preda și învăța studenții contabilitatea într-un mediu digital, deoarece educația universitară este o zonă care are potențial nelimitat de a utiliza inovația și tehnologia.

Conștientizând că digitizarea este termenul de trend care descrie secolul XXI în modul cel mai precis posibil, ne-am întrebat care ar fi definiția acestui termen. Conform DEX [8] „digitalizarea” este acțiunea de a digitaliza și provine de la verbul a „digitaliza”, ceea ce înseamnă „a transforma semnalele analogice în semnale digitale”.

Ainslee J. [9] susține că digitizarea este integrarea tehnologiilor digitale în viața cotidiană prin digitizarea a tot ce poate fi digitalizat. În acest context, suntem de acord cu opinia lui Schmidt A. [10] că abilitatea de a utiliza noi tehnologii pentru a îmbunătăți și accelera procesul de învățare poate eficientiza totul, de la admitere și până la acordarea accesului la resursele vitale necesare studenților. Fiind un întreprinzător, inginer și inovator de succes, el prezintă drept exemplu procesul de admitere care poate fi simplificat și îmbunătățit prin înscrierile on-line a candidaților la studii, reducând volumul de muncă în comisiile de admitere. Automatizarea procesului de documentare și suport pentru candidații la studii cu întrebări generale prin chatbot și materiale interactive de pe site poate îmbunătăți procesul atât pentru administrația instituției, cât și pentru viitorii studenți. În ceea ce privește activitatea profesorilor, aceștia ar putea completa online rapoartele semianuale și anuale de activitate, introducând activitățile didactice, metodice și de cercetare alături de distincțiile obținute pe parcursul anului. Prin digitalizarea acestor procese, timpul alocat acestor activități s-ar reduce considerabil.

Tehnologia, prin ea însăși, nu modifică și nu îmbunătățește predarea și învățarea. Cheia pentru introducerea cu succes a tehnologiei în predare și în învățare constă în acordarea unei atenții sporite, managementului proceselor, strategiei, structurii și, mai ales, rolurilor și deprinderilor, consideră cercetătorii australieni Wills Sandra și Alexander Shirley [11].

În această ordine de idei am evoca constatările consemnate în Strategia „Moldova Digitală 2020” [12] că în Republica Moldova nu este implementat sistemul de admitere prin Internet în instituțiile de învățământ superior. Deși o parte din universități au implementat sisteme informatice de gestionare a anumitor procese și au dezvoltat cursuri în format electronic, neavând aprobat cadrul normativ pentru instruirea la distanță, universitățile nu aplică asemenea mecanisme. Serviciile educaționale în format electronic de care ar putea beneficia populația se reduc la lecții publicate on-line, fără aplicarea mecanismelor de evaluare on-line.

Unele companii IT [13] susțin că digitalizarea reprezintă folosirea tehnologiei de stocare și procesare, căutare și regăsire a informațiilor între utilizatorii online. Internetul este suportul tehnic al digitalizării, permițând transmiterea și primirea de informații la distanță. Aceleași companii din domeniul IT [13] consideră că o instituție „digitalizată”, de învățământ este acea instituție care rulează

toate aspectele activității sale aplicând tehnologiile digitale, astfel încât să profite de toate beneficiile pentru a spori brandul, pentru a atinge stabilitatea financiară și pentru a asigura excelență academică. În viziunea noastră, aceasta ar însemna că atât procesele interne sunt digitalizate, cât și canalele de învățare vizuale și dinamice din afara sălii de clasă, capabile să susțină o gamă de stiluri de învățare. Universitățile moderne caută eficiență în afaceri în același mod și cu aceeași pasiune ca și băncile, comercianții cu amănuntul și companiile de producție. La rândul ei pasiunea este susținută de investiții în tehnologii, cum ar fi platformele de învățare online - infrastructura IT potrivită și suita corectă în timp real de servicii de comunicare și colaborare. Or, și universitățile autohtone încearcă să pretindă spre instituții digitalizate. Orice schimbare necesită resurse financiare și umane, dobândirea unor abilități noi, un nou „mindset” și ieșirea din zona de confort. Atâta timp cât avantajele automatizării sunt evidente nu doar pentru management, dar și pentru studenți, viitori tineri specialiști, rezistența la schimbare se reduce considerabil. Or, digitalizarea este realitatea în care contabilul modern se formează, se perfecționează și își desfășoară activitatea zilnică. Este un mediu în care înțelegerea oportunităților noilor tehnologii asigură depășirea obstacolelor și prevenirea riscurilor. Nu în zadar, orice aviz referitor la angajarea unui contabil conține cerința de abilități digitale.

Datorită faptului că planurile de studii din mediul academic sunt fundamentul pregătirii profesionale este vitală reanalizarea programelor de studiu, pentru ca universitățile să îi păstreze pe studenți activi și să îmbunătățească posibilitatea de a se integra în câmpul muncii. Facultățile trebuie astfel să răspundă urgent schimbărilor generate de adopția tot mai frecventă a tehnologiilor emergente, în caz contrar există riscul ca tot mai mulți potențiali studenți să aleagă alte programe de studii, care le vor oferi bază suficientă de cunoștințe [16].

Deși ASEM analizează și revizuieste planurile de învățământ la fiecare doi ani, iar celelalte instituții cu specialități de contabilitate se orientează și se inspiră din modelul ASEM, există rezerve de îmbunătățire. După analizarea planurilor de studii ale programelor de master și licență, disponibile pe site-urile universităților autohtone, concluzionăm că doar în puține cazuri sunt incluse materii precum sisteme informatice de gestiune, securitatea datelor, audit IT și tehnologii emergente. Or, acestea sunt actualmente printre cele mai cerute competențe de către piața muncii și mediul de afaceri.

Tehnologiile digitale nu trebuie să reprezinte o simplă adăugare în planul de învățământ, ele trebuie să fie integrate deplin „în serviciul educației”. Digitalizarea „în serviciul educației” ar însemna un nou mod de a aranja procesul de învățare, evaluare, cercetare și interacțiune cu studenții, nemaivorbind de procesele operaționale interne. Desigur, ar putea să apară întrebarea: digitalizarea este un scop sau un mijloc al educației contabile universitare? Pentru început am clarifica sensul termenilor în cauză. Conform DEX [8] „scop” înseamnă țintă, obiectiv către care tinde cineva; este ceea ce își propune cineva să îndeplinească, iar termenul „mijloc” înseamnă ceea ce servește pentru realizarea unui scop [8]; posibilități (materiale sau morale) de care dispune cineva pentru un anumit scop; cale, metodă, procedeu.

Având în vedere că scopul învățământului superior este formarea specialiștilor de înaltă calificare competitivi pe piața națională și internațională a muncii, infirmăm ipoteza ca digitalizarea este un scop al educației, dar susținem ipoteza că digitalizarea este un mijloc prin care putem forma specialiști de înaltă calificare, competitivi pe piața muncii. Această afirmație se adevărește și prin faptul că în prezent, asistăm la o tot mai accentuată exploatare comercială a educației de către marile întreprinderi digitale, care încearcă să influențeze practicile pedagogice prin introducerea de echipamente, de software și resurse educaționale sau oferirea de cursuri de formare pentru profesori. De asemenea bazându-ne pe propria experiență considerăm că o învățare digitală de calitate și inovatoare este captivantă și interactivă, completează metodele de predare bazate pe prelegeri și oferă platforme de colaborare și de creare de cunoștințe. În acest proces ne ajută și bibliotecile, oferind servicii deschise pentru asistență digitală într-un mediu social. Or, Conform Planului de acțiune pentru educația digitală al Comisiei Europene [4] adaptarea necesară a instituțiilor de învățământ la noile tehnologii și la abordările pedagogice inovatoare nu ar trebui niciodată considerată un scop în sine, ci mai degrabă un instrument pentru îmbunătățirea calității și caracterului incluziv al educației.

Am evoca aici și Raportul Parlamentului European [18] referitor la digitalizarea pentru dezvoltare: reducerea sărăciei prin tehnologie, care reamintește că tehnologia digitală rămâne un instrument și nu un scop și consideră că, având în vedere constrângerile financiare, ar trebui să se acorde prioritate mijloacelor celor mai eficiente de atingere a obiectivelor de dezvoltare durabilă și că, în anumite țări, chiar dacă digitalizarea poate fi utilă, este în continuare necesar să se asigure îndeplinirea nevoilor de bază ale oamenilor, în special în ceea ce privește accesul la alimente, energie, apă și instalații sanitare, educație și sănătate. Totodată consideră totuși că condițiile pentru dezvoltarea domeniului digital trebuie să fie integrate încă din etapa proiectării infrastructurilor, chiar dacă acestea vor fi puse în aplicare într-o a doua etapă.

Totuși cum își asumă universitățile digitalizarea și ce ar trebui să facem în această direcție, întrucât o prioritate a politicilor educaționale din toată lumea, în ultimele două decenii, a devenit integrarea mijloacelor digitale în procesul didactic (predare-învățare-evaluare). Acestea deschid noi orizonturi pentru practica educațională și, anume: facilitarea proceselor de prezentare a informației, de procesare a acesteia de către student, de construire a cunoașterii.

Există încercarea, cel puțin la ASEM, de a combina educația tradițională cu noile tendințe ale educației digitale, cum ar fi instruirea online, instruirea bazată pe Web, predarea pe internet, instruirea combinată, etc.

Instruirea online se referă la procesul de instruire care se realizează prin utilizarea unui calculator conectat la rețeaua Internet, iar conținuturile educaționale pot fi sub forma unei lecții tradiționale sau a unei sesiuni de lucru în colaborare cu colegii, realizată cu ajutorul tehnologiilor de comunicație. Suporturile educaționale se pot prezenta sub formă de grafice, text, materiale video, audio [19].

Instruirea bazată pe Web (WBL – Web-Based Learning) și-a propus transformarea spațiului WWW într-un veritabil „vehicul pentru instruire”, diversele materiale educaționale utilizate fiind accesibile online: instrumente software dedicate instruirii, materiale didactice, manuale electronice, legături spre alte surse educaționale. WBL poate fi condusă de instructor sau bazată pe calculator [19]. Un exemplu ar fi Academia Khan, care nu a fost niciodată proiectată să înlocuiască educația tradițională. Este menită să o completeze prin furnizarea de instrumente pentru profesori și studenți.

Wikipedia este un exemplu comun pentru majoritatea dintre noi. Multe companii contribuie la crearea de „open source”, cum ar fi GitHub, Google (Android, TensorFlow, Chromium, Dart, Go), Linux, Microsoft (cod Visual Studio, instrumente .NET dev) Automatic - creatorii de Word Press.

Predarea pe Internet (WBT – Web-Based Teaching) a permis extinderea învățământul online prin organizarea unor grupe de studenți ghidați de către un instructor (profesor, mentor), înglobând și o serie de modalități de comunicare între ei: e-mail, chat, forum, videoconferințe etc. [19].

Instruirea combinată (Blended Learning) este forma de instruire în care metodele tradiționale de instruire sunt combinate cu cele care utilizează tehnologia [19].

Deci, tehnologia are numeroase aplicații care schimbă modul în care învățăm, făcând educația mai accesibilă pentru studenții. Ași reveni și la introducerea de cursuri de tehnologie digitală (incluzând *cloud computing* și *big data*), globalizare (*outsourcing-ul* serviciilor de contabilitate) și reglementare (drept fiscal, noi modele de raportare corporativă, reglementări privind raportarea integrată etc.), care de fapt se regăsesc, atât printre practicile entităților, cât și printre sursele de învățare online.

Beneficiile potențiale ale revoluției digitale în educație sunt multiple: studenții pot căuta și dobândi cunoștințe din alte surse decât profesorii lor și instituțiile la care studiază; se poate intra în contact cu alte grupuri de studenți, deoarece actul învățării nu mai este restricționat la orarul sau la metodele clasei și poate fi personalizat; apar noi furnizori de educație; profesorii pot crea și partaja mai ușor conținutul respectiv cu colegi și studenți din diferite țări; și există o gamă mult mai largă de resurse educaționale care pot fi accesate. Tehnologiile deschise permit oricărei persoane să învețe, oriunde, oricând, prin orice dispozitiv, cu sprijinul oricui. Deci, printre principalele avantaje ale digitalizării în educație am înșira creșterea operativității, eficienței și productivității proceselor organizaționale, comunicarea mai bună cu angajații, studenții, furnizorii, reducerea costurilor cu forța de muncă, îmbunătățirea și simplificarea considerabilă a comunicării interne și externe, creșterea vizibilității instituției în mediul online, accesibilitate crescută la informațiile de interes pentru instituție, o

gestionare mult mai eficientă a documentelor și a stocurilor, îmbunătățirea standardelor de calitate internă prin optimizarea proceselor de monitorizare și atragere a studenților.

Principalele obstacole în calea digitalizării sunt cele reprezentate de reticența cadrelor didactice față de beneficiile acestui proces. Lipsa de educație digitală în domeniu face ca percepția procesului de digitalizare să fie una difuză. Pe de altă parte, costurile presupuse de implementare sau absența de pe piața locală a digitalizării constituie obstacole secundare în desfacerea produselor destinate digitalizării.

Concluzii.

În cadrul acestei lucrări s-a studiat fenomenul digitalizării în domeniul educației universitare contabile, evidențiind beneficiile și riscurile acesteia, modalitățile prin care se pot îmbunătăți și dezvolta competențele digitale ale absolvenților, afirmând ipoteza că digitalizarea este un mijloc al educației contabile universitare și nu un scop în sine.

Digitalizarea a încetat să mai fie o tendință. Este deja o necesitate absolută. Educația trebuie să avanseze pe calea digitalizării pentru a putea să țină pasul atât cu așteptările studenților, cu cerințele angajatorilor, cu schimbarea generațiilor, cât și cu valul tehnologizării care cuprinde tot mai multe companii și industrii. De aceea credem că cercetările științifice trebuie orientate spre domenii noi: digitalizarea profesională, schimbările tehnologice, noile forme ale fraudei și corupției, sustenabilitatea corporativă, cu scopul de a identifica oportunitățile și provocările în curs și viitoare cu care se confruntă profesia contabilă. În acest context, este necesar să fie continuate și susținute conferințele naționale și internaționale, pentru ca cercetătorii în domeniu să își prezinte rezultatele cercetărilor către o comunitate largă. Apreciem că organismele profesionale și unele companii private oferă sprijin financiar în organizarea de evenimente științifice. Ne-am dori finanțări și pentru cercetători academice, pentru a investiga aspecte care țin de viitoarele schimbări economice, tehnologice, sociale și de mediu, atenuând astfel lacunele actuale în cercetarea asupra schimbărilor susceptibile de a afecta contabilității, universitățile și angajatorii.

Într-o lume digitalizată, linia de demarcație între învățarea în cadrul universității și timpul petrecut acasă se șterge din ce în ce mai mult. De aceea, este important ca universitățile autohtone să se alinieze tendințelor mondiale, astfel vor pierde din numărul de studenți. Se lucrează foarte mult, cel puțin la ASEM, de a combina educația tradițională cu noile tendințe ale educației digitale, cum ar fi instruirea online, instruirea bazată pe Web, predarea pe internet, instruirea combinată, etc. Însă am reiterna că digitalizarea educației universitare contabile necesită o diversitate de noi aptitudini și competențe atât din partea cadrelor didactice, cât și din partea studenților, care vor avea nevoie de cunoștințe extinse în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor.

Digitalizarea educației universitare contabile nu este doar responsabilitatea "altora". Este a noastră, a tuturor.

Bibliografie:

1. Frey, C.B., and Osborne, M. (2015). Technology at work: The future of innovation and employment. Citi GPS: Global Perspectives and Solutions, February 2015. <https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/publications/view/1883>
2. Thor Berger, Carl Benedict Frey. Digitalization, jobs and convergence in Europe: strategies for closing the skills GAP. http://eskills-scale.eu/fileadmin/eskills_scale/all_final_deliverables/scale_digitalisation_report.pdf
3. Raport UE referitor la educația în era digitală: dificultăți, șanse și învățăminte pentru elaborarea politicilor UE http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0400_RO.html
4. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor privind Planul de acțiune pentru educația digitală <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52018DC0022>
5. Stolojan, Theodor. Era digitală și viitorul profesiei contabile. <http://www.bursa.ro/era-digitala-si-viitorul-profesiei-contabile-46788032>
6. Stanciu, V. Bran, F. P. The accounting profession in the digital era. https://www.researchgate.net/publication/286469875_The_accounting_profession_in_the_digital_era

7. Țugui, A. Georgescu, I. A Conceptual Model of European Digital Accounting. [https://www.researchgate.net/publication/228301660_EDACC01 - A Conceptual Model of European Digital Accounting](https://www.researchgate.net/publication/228301660_EDACC01_-_A_Conceptual_Model_of_European_Digital_Accounting)
8. DEX online: Definiție și paradigmă <https://dexonline.ro/intrare/digitalizare/66007>
9. Ainslee, Janetta. Digitization of education in the 21st Century. <https://elearningindustry.com/digitization-of-education-21st-century>
10. Schmidt, Adrien. How AI Impacts Education. <https://www.forbes.com/sites/theyec/2017/12/27/how-ai-impacts-education/#5744754b792e>
11. Wills S., Alexander S. Managing the introduction of technology in teaching and learning. In D. Nation & T. D. Evans (Eds.), Changing University Teaching: Reflections on Creating Educational Technologies. UK, London: Kogan Page Limited, 2000. p.56-72
12. Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”. <http://lex.justice.md/md/350246/>
13. Logiq desing. <https://www.logiqdesign.ro/14636-2/>
14. Digitizing higher education: to enhance experiences and improve outcomes. <https://www.cisco.com/c/dam/assets/docs/digitizing-higher-education.pdf>
15. Karl Utermohlen. 4 moduri în care AI schimba industria educației. <https://towardsdatascience.com/4-ways-ai-is-changing-the-education-industry-b473c5d2c706>
16. Rîndașu, S-M. (2019), The Security of Accounting Information A Perception-Based Analysis of the Practitioners from Romania, Audit Financiar, vol. XVII, no. 2(154)2019, pp. 298-305, DOI:10.20869/AUDITF/2019/154/012
17. Ștefan, L. Era digitală aduce muncii mai multă valoare adăugată. <https://revistacariere.ro/leadership/piata-muncii-employment/era-digitala-aduce-muncii-mai-multa-valoare-adaugata/>
18. Raportul Parlamentului European referitor la digitalizarea pentru dezvoltare: reducerea sărăciei prin tehnologie (2018/2083(INI)). http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0338_RO.html?redirect
19. Globa, A. Metodologia implementării noilor tehnologii informaționale în procesul de studiere a disciplinei universitare tehnici de informare. https://teachme.ust.md/wp-content/uploads/2018/06/Monografia_03.05.2018_tipar_color.pdf

PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN EDUCAȚIA CONTABILĂ

CZU: 657:378(498)

**BUNGET Ovidiu Constantin¹, FARCANE Nicoleta²,
BLIDIȘEL Rodica Gabriela³, DUMITRESCU Alin Constantin⁴**

^{1,2}Prof. univ. dr., ^{3,4}Conf. univ. dr., ^{1,2,3,4}Universitatea de Vest din Timișoara, România

E-mails: ¹ovidiu.bunget@e-uvv.ro; ²nicoleta.farcane@e-uvv.ro; ³rodica.blidisel@e-uvv.ro; ⁴alin.dumitrescu@e-uvv.ro

Summary: Schimbările socio-economice au determinat și vor influența radical modificările în domeniul contabilității (incluzând aici atât raportarea financiară, cât și auditul) direcționate pe patru categorii de factori: tehnologia, metodologia, standarde și competențe. Din acești factori, universităților le revine misiunea de a oferi competențele primare ale formării profesionale conexasă cu toate incidențele celorlalți trei factori. Deși tehnologia este forța motrică, înțelegerea contextuală reprezintă cheia succesului unei educații contabile adecvate. Este o perioadă interesantă pentru cei implicați în educație, necesitând adaptabilitate permanentă și o atenție deosebită. Ne propunem să semnalăm „starea de necesitate” pentru mediul universitar din perspectiva conectivității planurilor de învățământ cu nevoile pieței forței de muncă.

Cuvinte-cheie: educație, contabilitate, piața forței de muncă

JEL Classifications: M41, A23, I23

1. Introducere

Schimbările tehnologice amplificate și de regresul demografic al anumitor zone ale lumii, ritmul alert de dezvoltare va determina mutații profunde în domeniul pieței forței de muncă. Inteligența artificială va prelua sarcinile multor angajați, îndeosebi acolo unde acestea au caracter rutinier, non-creativ, respectiv unde este nevoie de constanță a randamentelor. Computerele vor revoluționa piața muncii și vor pune în pericol mijloacele de existență ale unor categorii socio-profesionale care vor fi obligate să se recalifice. De aceste manifestări trebuie să țină seama și furnizorii de educație, mai cu seamă universitățile, în contextul dezvoltării trivalente înverdate: didactico-pedagogic, cercetare și conectivității cu mediul socio-economic și cu comunitatea.

Prin prezenta lucrare ne-am propus să conștientizăm decidenții în educația contabilă, dar și cei care sunt interesați de acest gen de formare profesională de tendințele manifestate în piața forței de muncă.

2. Literatura de specialitate

Educația viitorului trebuie să aibă în vedere atât demersul tradițional axat pe cunoștință adică, acele competențe „hard” (înțelegerea conceptelor abstracte și realizarea de conexiuni logice, crearea de conținut din new media, transdisciplinaritatea și selectarea informației în funcție de importanță), cât și pe conexiuni, ce creează competențele „soft”. Se are în vedere aici „decriptarea mesajului din spatele unui text, atitudine inovativă și adaptabilitate, interacțiune eficientă cu ceilalți, lucrul în medii culturale diverse și chiar într-o echipă virtuală” (Marian Staș).

Se apreciază, potrivit unor studii realizate de CB Richard Ellis, că până în 2025, în jur de 50% din meseriile existente astăzi vor dispărea de pe piața muncii. Evident că se pune întrebarea: Este contabilul o „specie” pe cale de dispariție? În studiul „Fast Forward 2030: Viitorul muncii și al meseriilor” ce a fost realizat pe baza a 200 de interviuri cu experți și lideri în afaceri din Europa, America de Nord și Asia-Pacific au fost identificate o serie de „meserii în pericol de dispariție” precum și „meserii cu risc scăzut de dispariție”. Nesurprinzător, în opinia noastră, din prima categoria se regăsesc activități specifice contabilului care vizează introducerea, validarea și prelucrarea datelor, calcularea obligațiilor fiscale. Surprinzător poate, în opinia multor universitari, „generația pierdută” sau „generația facebook” vine să dea un semnal interesant: nu iubesc astfel de job-uri și intră în conflict cu generația care consideră „meseria brățară de aur” și „obținerea unei diplome” un obiectiv primordial.

Un studiu întocmit de Universitatea Oxford, estimează că în următorii 25 de ani, 47% dintre ocupațiile actuale vor dispărea. „Toate națiunile dezvoltate de pe glob vor avea rate de pierderi ale slujbelor de peste 47% în următorii 25 de ani (...) iar tendința este ireversibilă”.

O altă tendință identificată se referă la creșterea instabilității pe piața muncii. Vremurile în care o persoană își păstra un singur loc de muncă pe întreg parcursul vieții au apus. Datele statistice arată că absolvenții care ies în acest moment de pe băncile școlii vor schimba între 10 și 14 locuri de muncă până la vârsta de 38 de ani, în foarte multe situații, pe acest parcurs, având loc reorientări profesionale profunde. În ultimii ani, media de timp în care o persoană și-a păstrat același loc de muncă a scăzut simțitor. Media de păstrare a unui job, în Statele Unite ale Americii, este de 4,4 ani, față de de 20 de ani, cât era înainte.

3. Metodologia de cercetare

Prezenta lucrare reprezintă un studiu calitativ al unor studii și articole recente asupra tendințele actuale manifestate pe planul pieței forței de muncă, dar și a unor opinii prezentate în cadrul unor seminarii și workshopuri educaționale, la care am participat, orientate spre găsirea de soluții pentru orientarea educației din domeniul contabilității. În lucrare am procedat la analiza acestor puncte de vedere exprimate în ideea punerii în evidență a principalelor semnale manifestate din perspectiva conexiunii educație-piața forței de muncă specifică domeniului contabilității.

Contribuția adusă de această lucrare constă în punctarea actualelor tendințe de care trebuie să țină seama nu numai entitățile furnizoare de educație contabilă, dar și mediul socio-economic ca beneficiar, dar și suport în realizarea unor programe de formare/planuri de învățământ orientate pe noile realități. Rezultatele cercetării prezintă utilitate și asipranților la educația contabilă, din atât din perspectiva preacizitelor educaționale, dar și a viitorului profesional, în contextul în care educația continuă reprezintă oxigenul existenței noastre ca specie.

4. O nouă ordine contabilă? Care este contextul și atributele acesteia ?

Ontologic discutând despre capitalul natural, teoriile economice clasice pun în centru omul stăpânul absolut al naturii și lucrurilor; în schimb teoriile recente aduc în atenție (continuând teoriile de contradicție) ideea unei conștiințe acute asupra pericolului pe care îl reprezintă posibilitatea unei distrugerii a capitalului natural critic. Capitalul natural critic reprezintă prima condiție a activității umane, „ea însăși fondatoare de valori economice”. Noua economie are nevoie de o nouă gestiune (contabilă)! În altă ordine de idei, făcând apel la informația raportului Boston Consulting Group (2016), 1% din populația lumii deține peste jumătate din averea globală (peste 250.000 miliarde dolari). De partea cealaltă a baricadei, jumătatea cea mai săracă a populației deține doar 1% din averea globală. Care sunt efectele unei asemenea distribuții? Aceste averi au fost realizate de capitalul uman care dorește din ce în ce mai mult să participe la luarea deciziilor Conștient sau nu, capitalul uman vizează instaurarea unei democrație participative pornind de la ideea eliminării rupturilor sociale prin asigurarea unui venit decent echitabil care să permită nu doar asigurare nevoilor primare din piramida lui Maslow (apă, hrană, adăpost, siguranță și securitate socială), dar și cele care țin de cele intermediare și de vârf (nevoi sociale și de apartenență, de recunoaștere socială, autorealizare și dezvoltare personală). Asigurarea unui venit decent echitabil (nu egal) are în vedere utilitatea muncii (dincolo de anumite imperfecțiuni ale pieții) care va genera plafonări de venituri și timp liber mai mult. Prin urmare interesează mai degrabă starea actuală decât o stare „de continuitate”?

De fapt noua ordine economică și implicit cea contabilă, ca instrument de gestiune, se va baza, în opinia noastră, pe ideea că bucuria de a trăi este adevăratul sens al activității, luând astfel în considerare nu numai conceptul de capital financiar, dar și conceptele de capital natural și capital uman. S-a afirmat, de multe ori, că un contabil este necesar oricărei afaceri. Deși tehnologiile vor afecta profund „meseria” de contabil, această persoană este un „rău necesar”: el analizează performanța, își optimizează taxele și impozitele, dar realizează și măsurarea, evaluarea, cunoașterea, gestiunea și controlul activelor, datoriilor și capitalurilor proprii, precum și a rezultatelor obținute din activitatea persoanelor fizice și juridice. Inteligența artificială îi înlesnește munca, poate crește productivitatea prin simbioză cu aceasta, dar nu-l poate înlocui.

Analizele realizate în domeniul contabilității scot în evidență schimbări majore nu numai în domeniul științei contabilității, dar mai cu seamă în ceea ce privește pe contabil, aspecte de care trebuie să țină seama universitățile. Este necesar să se acorde o atenție sporită componentei didactice a educației universitare prin introducerea de cursuri de tehnologia digitală (incluzând cloud computing și big data), globalizare (outsourcing-ul serviciilor de contabilitate) și reglementare (drept fiscal, noi modele de raportare corporativă, reglementări privind raportarea integrate etc.) în contextul unor adevărate parteneriate colaborative.

Cercetările științifice trebuie orientate spre domenii noi: digitalizarea profesională, schimbările tehnologice, noi forme ale fraudelor și corupției, sustenabilitate corporativă cu scopul de a identifica oportunitățile și provocările în curs și viitoare cu care se confruntă profesia. În acest context necesar să fie continuate (și susținute) conferințele naționale și internaționale pentru ca cercetătorii în domeniul contabilitate să-și prezinte rezultatele cercetărilor către o comunitatea mai largă. Apreciem că organizațiile interesate de domeniul performanței contabilității și contabililor trebuie să ofere finanțare pentru cercetători academici pentru a investiga aspecte care țin de viitoarele schimbări economice, tehnologice, sociale și de mediu, atenuând astfel, decalajul actual în cercetarea care se ocupă de schimbările care vor afecta contabilii și dar și organizațiile profesionale de contabilitate.

Atributele tradiționale ale contabilului se vor estompa, în sensul că activitățile cu caracter repetitiv care presupun preluarea și procesarea datelor vor fi preluate de inteligența artificială. În noile reconsiderări profesionale, educația contabilă va trebui să țină seama de aspecte diferite care țin seama de nevoia de gândire critică și abilități proactive:

a) dezvoltarea de abilități de marketing și vânzare. Ca în orice industrie a serviciilor, pe fondul presiunii prețurilor și costului forței de muncă, trebuie se pun de în ce mai mult semne de întrebare de ce un anumit client va rămâne al nostru sau să se mute la un alt liber profesionist.

b) dezvoltarea unor competențe de comunicare pentru oferirea de servicii de consultanță pentru afaceri. Se estimează că ponderea acestor categorii de servicii va crește până la 80% în totalul cifrei de afaceri a cabinetelor de contabilitate. Contabilii pot adăuga o cantitate enormă de valoare pentru că ei cunosc cel mai bine situația clientului. Dacă un client are probleme, ei pot să gestioneze situația atât în ceea ce privește relația cu finanțatorii ori cu autoritățile fiscale, de exemplu. Problema este că, în prezent, majoritatea contabililor sunt țintiți spre serviciile de conformare și nu au timp sau nu își orientează atenția în spre a adăuga valoare clientului său. Totul se schimbă și prin preluarea acestor sarcini de noile tehnologii care avertizează contabilul în legătură cu ceea ce se întâmplă cu clientul, iar el, contabilul, vă putea să își ia pe deplin, în serios, statutul de consultant, statut pe care îl merită pe deplin.

c) nevoia cunoașterii unei a doua sau a treia limbi străine germană în special, dar și franceză, spaniolă sau italiană, însă cunoscută la nivel ridicat, profesional.

d) conștientizarea mobilității profesionale. Outsourcing-ul devine o realitate evidentă. Schimbarea nu poate fi oprită, atât din rațiuni de eficiență, cât și din rațiuni de comoditate. În contextul în care costul device-urilor a scăzut vertiginos paralel cu o diminuare accelerată a costurilor cu generarea, stocarea și accesarea informațiilor digitale, este normal ca cei interesați să aibă acces facil la informații. Iar companiile de profil își construiesc și promovează activ soluțiile de business în domeniu. Pe cale de consecință clienții profesioniștilor contabili vor fi mult mai „mobili”. Dacă sistemele de tip hardware erau oarecum un obstacol pentru schimbarea facilă a contabilului, stocarea în cloud face să nu mai existe date ce trebuie transferate, ele putând fi accesate de oriunde, pe baza unui user name și a unei parole de acces.

e) nevoia de conectare la practicile curente ceea ce presupune o relaționare continuă cu mediul de afaceri și inovațiile tehnologice ale domeniului. Noile abordări direcționate spre domenii ca analiza datelor, estimarea, evaluare riscurilor, controlul calității și scepticismul profesional vor trebui atent și adecvat transferate către studenți.

Contabilul viitorului trebuie să fie figură modernă, cu multă flexibilitate, abilități informatice și de marketing, cuprins în procesul schimbării! Mediul socio-profesional și de afaceri trebuie să colaboreze cu mediul academic pentru a furniza programe de studii adecvate capabile să îndeplinească noile seturi de abilități care se schimbă rapid. Practic, produsul finit oferit mediului

socio-economic - studentul cu învechitul „bagaj de cunoștințe” trebuie să devină studentul pro-activ care știe să folosească informațiile și noile tehnologii IT și să aibe o capacitate de adaptabilitate sporită.

Poate ar trebui să ne întrebăm dacă învățământul bazat pe unul dintre actorii principali a fost (în speță - învățământul bazat pe transmiterea de informații de către profesor) sau este (cel bazat pe student) o soluție pentru educația contabilă completă? Poate că ar trebui să ne îndreptăm spre un învățământ flexibil și multivalent care să permită contabililor de mâine să înțeleagă, să anticipeze și să dezvolte în timp real soluții pentru cei care conduc afacerile.

Bibliografie:

1. Albu, N. Albu, N.C., Gîrbină M. M., Sandu, I. S. (2011), Implicațiile responsabilității sociale a organizațiilor asupra profesiei contabile: Cazul României, disponibil online la http://www.amfiteatru-economic.ro/temp/Articol_1027.pdf
2. Albu, N., Bunget, O., Muller, V.O., Stanciu A. (2014), Evaluarea cunoștințelor în domeniul contabilitate. O analiză a practicilor și implicații pentru profesia contabilă, Revista Audit Financiar, disponibil online la www.caf.ro/uploads/AF%2011%202014%20-%20site-8d93.pdf.
3. Antonescu O. (2014), Jumătate din meseriile de astăzi vor dispărea în 10 ani. Care sunt joburile viitorului disponibil online la https://adevarul.ro/life-style/stil-de-viata/jumatate-dinmeseriile-vor-disparea-10-ani-joburile-viitorului-1_545f80ae0d133766a8b0c105/index.html
4. Bunget O.C. (2018), Viitorul științei contabilității, prezentare realizată la Conferința „97 ani de istorie a profesiei contabile în România la 100 ani de la Marea Unire”, Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România Blaj
5. Bunget O.C. (2018), Perspective și provocări în știința contabilității”, panelul Știința contabilității în anul Centenarului României: trecut, prezent și viitor, Conferința Contabilitate și profesia contabilă în anul Centenarului organizată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România, Filiala Timiș și Universitatea de Vest din Timișoara
6. Crăciun, O., (2014) Meseriile viitorului. Ce abilități vor fi căutate la angajare în 2020, disponibil online la https://adevarul.ro/news/societate/analiza-meseriile-viitorului-abilitati-vor-cautate-angajare-2020-1_53ea3ed80d133766a83a44f0/index.html
7. Coffey S., The future of audit. Looking ahead in a time of rapid change, disponibil online la <https://www.accountingtoday.com/opinion/the-future-of-audit-looking-ahead-in-a-time-of-rapid-change>
8. Ionescu A., (2017), Din 2020 va începe falimentul industriei auto, disponibil online la <https://www.bursa.ro/previziunile-sefului-daimler-ag-din-2020-va-incepe-falimentul-industriei-auto-63389238>
9. **** ACCA (2019), Looking to the future - leading the way, disponibil online la <https://www.accaglobal.com/gb/en/technical-activities/technical-resources-search/2016/june/professional-accountants-the-future-report.html>
10. **** ACCA (2016), Professional accountants - the future: Drivers of change and future skills, Association of Chartered Certified Accountants

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД К БУХГАЛТЕРСКОМУ ОБРАЗОВАНИЮ
В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ РОССИИCOMPETENCE APPROACH TO ACCOUNTING EDUCATION IN THE
CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY OF RUSSIA

CZU: 378:657(470+571)

VORONCHENKO Tamara*Doctor of Economics, professor, Russian Customs Academy, Russia**E-mail: vtv15@mail.ru*

Summary: *The article is devoted to topical issues of training specialists and experts. Analyzed trends and forms of interaction of the educational environment, the state and entrepreneurship. Particular attention is paid to the competence approach to the training of specialists in the field of accounting and the conversion of educational programs and professional standards.*

Keywords: accounting, accounting education, digital economy, IT, 1C, competence, convergence, educational and professional standards, certified courses, information and educational environment.

JEL Classifications: M41

В условиях стремительного развития цифровой экономики, вопросы подготовки специалистов и руководителей, обладающих необходимыми компетенциями и знаниями в области цифровых технологий и навыками их применения, приобретают существенную актуальность. Их значимость для исследования и решения обусловлена тем, что развитие цифровой экономики призвано повысить конкурентоспособность страны, качество жизни граждан, обеспечивать экономический рост и национальный суверенитет» государства. О важности рассматриваемых проблем и целесообразности их решения, свидетельствует также то, что из девяти национальных целей развития Российской Федерации (далее – РФ) на период до 2024 года, четыре напрямую связаны с цифровой экономикой:

1. «Ускорение технологического развития РФ, увеличение количества организаций, осуществляющих технологические инновации, до 50 процентов от их общего числа.

2. Обеспечение ускоренного внедрения цифровых технологий в экономике.

3. Создание в базовых отраслях экономики, прежде всего в обрабатывающей промышленности и агропромышленном комплексе, высокопроизводительного экспортно-ориентированного сектора, развивающегося на основе современных технологий и обеспеченного высококвалифицированными кадрами.

Вхождение Российской Федерации в число пяти крупнейших экономик мира»¹.

Основой для постановки перечисленных целей, послужила программа «Цифровая экономика Российской Федерации», задачами которой, являются, в частности:

• «... создание экосистемы цифровой экономики Российской Федерации, в которой данные в цифровой форме являются ключевым фактором производства во всех сферах социально-экономической деятельности и в которой обеспечено эффективное взаимодействие, включая трансграничное, бизнеса, научно-образовательного сообщества, государства и граждан;

¹ Указ Президента Российской Федерации от 07.05.2018 г. № 204 «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» // СПС КонсультантПлюс.

• ... повышение конкурентоспособности на глобальном рынке, как отдельных отраслей экономики Российской Федерации, так и экономики в целом»².

Цифровая экономика представлена тремя взаимосвязанными уровнями, которые оказывают непосредственное влияние на жизнь граждан страны и государства в целом:

- рынки и отрасли экономики, где осуществляется взаимодействие экономических субъектов (поставщиков и потребителей продукции, товаров, работ и услуг);

- платформы и технологии, где формируются компетенции для развития рынков и отраслей экономики (сфер деятельности);

- среда, которая создает условия для развития платформ и технологий и эффективного взаимодействия экономических субъектов и отраслей экономики (сфер деятельности) и охватывает нормативное регулирование, информационную инфраструктуру, кадры и информационную безопасность.

В целях комплексного развития всех перечисленных уровней, в 2018 году, на основе Программы «Цифровая экономика Российской Федерации», был разработан Национальный проект «Цифровая экономика», включающий, в своем составе, Федеральный проект «Кадры для цифровой экономики», который, наряду с другими задачами, предусматривает рост численности ИТ-кадров, развитие у широкого круга специалистов компетенций, актуальных и важных для цифровой экономики путем усиленной подготовки обучающихся и повышения качества их образования.

Данным проектом, в частности, запланирован рост числа выпускников профессионального образования, обладающих навыками в сфере ИТ-технологий на среднемировом уровне: до 300 тыс. чел. в 2020 году и до 800 тыс. чел. в 2024 г. Непосредственно по ИТ-специальностям, рост количества принятых на программы высшего образования в год планируется увеличить до 80 тыс. чел. в 2020 г. и до 120 тыс. чел. к 2024 г., что позволит существенно приблизиться к необходимому уровню воспроизводства кадров для опережающего роста ИТ-отрасли.³

Согласно Федеральному проекту, предполагается обеспечить в необходимом объеме государственный заказ по перечню специальностей и направлениям подготовки в системе высшего образования критически важным для развития цифровой экономики. Решению этой задачи призвана способствовать Национальная система профессиональных квалификаций, основу которой составляют сформулированные сообществом работодателей в профессиональных стандартах квалификационные требования к специалистам, отвечающие реальным потребностям цифровой экономики.

Современный рынок труда, в качестве главного фактора успешного трудоустройства, выдвигает владение выпускником высшей школы широким набором базовых знаний, способствующих его быстрой адаптации в часто меняющейся социально-экономической и технологической среде, эффективному наращиванию и результативному применению в конкретной организации. В глазах работодателя, выпускник - это готовый специалист, обладающий навыками и умениями, приносящий свежие веяния науки, способный повысить эффективность работы подразделения или предприятия в целом. От выпускника, обучившегося по направлению «Экономика», профилю «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», работодатель ожидает профессиональных знаний в сфере бухгалтерского учета и налогообложения, коммуникабельности и умения работать в команде, знания и эффективного использования ИТ-технологий, быстрой адаптации к внешним изменениям.

² Программа «Цифровая экономика Российской Федерации», утвержденная Распоряжением Правительства РФ от 28 июля 2017 г. № 1632-р // СПС КонсультантПлюс.

³ Диго С.М., Нуралиев Б.Г. Сотрудничество индустрии информационных технологий с системы образования в эпоху цифровой экономики // Новые информационные технологии в образовании: Сборник научных трудов 19-й Международной научно-практической конференции «Новые информационные технологии в образовании» (Использование технологий «1С» в образовании и их применение для развития кадрового потенциала цифровой экономики) 29-30 января 2019 г. / Под общ. ред. проф. Д.В.Чистова. Ч.1.- М.:ООО «1с-Пабблишинг», 2019, 691с, С.8.

В условиях цифровой экономики работа бухгалтера невозможна без использования автоматизированной формы учета на основе применения бухгалтерских программ, а также без владения электронного документооборота, мобильными интернет – технологиями.

В подтверждение, отметим, что, в проекте федерального государственного образовательного стандарта (далее - ФГОС) 3++ по направлению «38.03.01 «Экономика» установлена общепрофессиональная компетенция ОПК-5, предусматривающая «способность использовать современные информационные технологии и программные средства при решении профессиональных задач», которая, обязательная к сформированию у выпускника по окончании обучения. В связи с предстоящим переходом на новый образовательный стандарт, включая сферу бухгалтерского учета и отчетности для формирования профессиональных компетенций по каждой направленности, в образовательной программе необходимо учитывать требования к необходимым знаниям и умениям в области цифровых технологий, закрепленных в профессиональных стандартов (далее - ПС), утвержденных Минтруда и соцзащиты РФ, соответствующих профессиональной деятельности, с учетом уровня квалификации и образования выпускников: «Бухгалтер» (приказ №1061н от 22.12.2014г.); «Специалист по внутреннему контролю (внутренний контролер)» (приказ №236н от 22.04.2015г.); «Внутренний аудитор» (приказ № 398н от 24.06. 2015г.); «Аудитор» (приказ № 728н от 19.10.2015г.).

В частности, ПС «Бухгалтер» предусматривает умение пользоваться компьютерными программами для ведения бухгалтерского учета, информационными и справочно-правовыми системами, оргтехникой. В ПС «Аудитор» также закреплена необходимость умения работать с компьютерными программами, применяемыми в бухгалтерском учете и аудите. Аналогичные требования есть и в других стандартах.

Принципиальная схема взаимосвязи уровней квалификации, соответствующим профессиональным стандартам и образования представлена на рис.1⁴

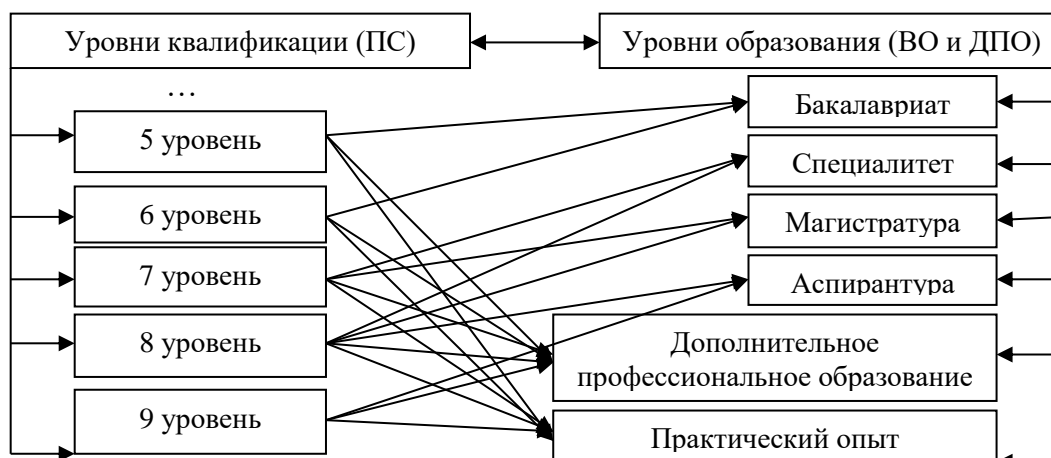

Рис. 1 - Взаимосвязь уровней квалификации (ПС) и образования (ВО и ДПО)

Принятие профессиональных стандартов, в частности, ПС «Бухгалтер», привело к пересмотру концепции подготовки бакалавра по профилю «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», конвергенции и гармонизации компетенций профессиональных и образовательных стандартов. Наличие двух уровней квалификации в профессиональном стандарте «Бухгалтер» предполагает создание 2-уровневого подхода к обучению бакалавров профиля «Бухгалтерский учет» (рис.2)⁵.

Как видно на рисунке 2, конвергенция образовательной программы с ПС требует реструктуризации учебного плана с тем, чтобы после третьего курса, студент мог овладеть навыками, соответствующие трудовой функции «ведение бухгалтерского учета». Подтвердить

⁴ Составлено автором.

⁵ Составлено автором.

полученные знания и умение работать с АСБУ на основе облачных сервисов «1С», возможно путем дополнительной подготовки и получения сертификата профессионального пользователя «1С: Бухгалтерия 8» на базе центров фирмы «1С».

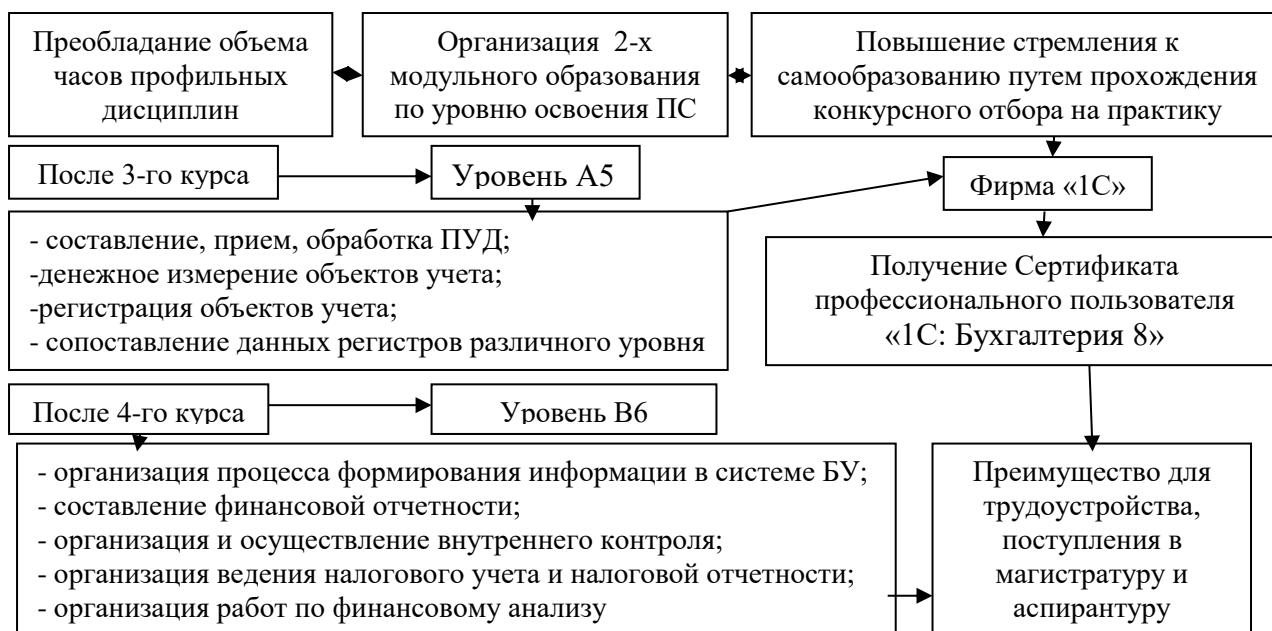

Рис.2- Модель компетентного подхода к подготовке бакалавра по профилю «Бухгалтерский учет», в соответствии с ПС «Бухгалтер»

Успешная аттестация данной трудовой функции позволит будущему выпускнику проходить производственную практику более качественно, а также сформирует необходимую базу для начала трудовой деятельности. Это повысит мотивацию студента к обучению, и даст возможность лучшим открыть трудовой стаж и получить опыт работы.

На четвертом курсе закрепляются накопленные знания и формируются профессиональные навыки по трудовой функции составления и предоставления финансовой отчетности. Таким образом, компетентный практико-ориентированный двухуровневый подход к обучению, основанный на программных продуктах «1С», создает предпосылки для подготовки профессионалов, востребованных на рынке труда.

Принимая во внимание то, что современный рынок труда предъявляет высокие требования к профессиональной подготовке выпускника, следует обеспечить преобладание профильных дисциплин в образовательной программе. Это позволит студенту накопить опыт практической деятельности методом «погружения в среду». Для этого, следует применять педагогические инновации, использование новых знаний, приемов, подходов и технологий, таких, как: ситуационные занятия, проблемное обучение, метод проектов, кейс-метод, обучение в сотрудничестве, разноуровневое обучение, деловые игры и другие, позволяющие получить компетенции XXI века.

Программные продукты и сервисы фирмы «1С» позволяют разработать и реализовать образовательные программы по очной и заочной формам обучения, переподготовке и повышению квалификации специалистов, подготовке диссертаций магистрантами и аспирантами по всем направлениям, отвечающим требованиям ФГОС и профессиональным стандартам. Для этого, все чаще используются облачные технологии, кардинально меняющие образовательный процесс и повышающие эффективность работы преподавателя и качество освоения студентами учебного материала. Внедрение новых информационных технологий в высшее образование значительно увеличивает вовлеченность студентов в образовательный процесс, повышает их заинтересованность и мотивацию в получении знаний и навыков, полезных и необходимых для будущей профессиональной деятельности.

Заслуживает внимания опыт некоторых российских вузов в организации практико-ориентированного демонстрационного экзамена с приглашением экспертов-консультантов из

числа работодателей. Такая форма сотрудничества дает ощутимые плюсы для всех участников процесса: преподавателю позволяет оценить образовательный результат и сопоставить его уровень и содержание с потребностями реального бизнеса, студента мотивирует для получения максимально эффективного результата для возможного дальнейшего трудоустройства, а работодатели участвуют в формировании конкретных компетенций, в которых нуждаются именно их организации.

Компетентностный подход применим и для оценки профессиональных качеств преподавателей и эффективности их деятельности. Обеспечение профессиональной оценки потенциального уровня квалификации на этапе отбора персонала – задача сложная, требующая формирования единого подхода к разработке модели и набора компетенций для ППС конкретной организации сферы образования и обязательного использования современных информационных технологий, представленных, в частности в виде программного продукта фирмы «1С» - «1С»: Оценка персонала 8».

Таким образом, в современных условиях цифровой трансформации экономики, при подготовке специалистов особое внимание следует уделять формированию и развитию цифровых компетенций, обеспечивающих реализацию профессиональной деятельности, позволяющие уверенно и эффективно использовать информационно-коммуникационные технологии для работы, с учетом реальных потребностей конкретных организаций. Для этого образовательная система должна быть перестроена так, чтобы опережающими темпами готовила профессионалов цифровой экономики. Фокус образовательных программ необходимо перенести с развития предметных знаний и запоминания информации на развитие личностных и метапредметных компетенций. Необходимо стимулировать приток талантов в сферу образования и всех ее участников ориентировать на понимание того, что профессиональное развитие и обучение продолжается всю жизнь.

Список использованных источников:

1. Указ Президента Российской Федерации от 07.05.2018 г. № 204 «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» // СПС КонсультантПлюс.
2. Программа «Цифровая экономика Российской Федерации», утвержденная Распоряжением Правительства РФ от 28 июля 2017 г. № 1632-р // СПС КонсультантПлюс.
3. Диго С.М., Нуралиев Б.Г. Сотрудничество индустрии информационных технологий с системы образования в эпоху цифровой экономики // Новые информационные технологии в образовании: Сборник научных трудов 19-й Международной научно-практической конференции «Новые информационные технологии в образовании» (Использование технологий «1С» в образовании и их применение для развития кадрового потенциала цифровой экономики) 29-30 января 2019 г. / Под общ. ред. проф. Д.В.Чистова. Ч.1.- М.:ООО «1с-Пабблишинг», 2019, 691с, С.8.

ANGAJAREA COMUNITĂȚII ÎN SPRIJINUL EDUCAȚIEI CONTABILE DE CALITATE
PRIN IMPLICAREA ELEVILOR ÎN ACTIVITĂȚI PRACTICE

CZU: 657:377.36(478)

IOVU-CARAUȘ Marina¹, BOȘCANEANU Nadejda²^{1,2}Colegiul Național de Comerț al ASEME-mails: ¹iovumarina@yahoo.com; ²boscaneanunadejda@gmail.com

Summary: *The diversification and deepening of the practical activities carried out within the school-community partnerships facilitates the development of entrepreneurial and professional competences for students, which allow for constructive feedback in favor of participative, flexible and open education. The efficiency and usefulness of the activities carried out are transposed into professional skills and abilities acquired in order to be practiced in the practical environment by confronting and solving the socio-economic realities.*

Capitalizing on accountancy education by involvement in practical activities strengthens the variable component of education and enables the learner to reproduce real decision-making situations specific to the job of an accountant.

Cuvinte cheie: educație contabilă, comunitate, activități practice, activități complementare, competențe profesionale, inserția socioprofesională, profesiunea contabilă, specialist.

JEL Classifications: A22

Introducere.

Educația reprezintă o prioritate națională în Republica Moldova, fiind reperul de bază în transmiterea și crearea de noi valori, în dezvoltarea capitalului uman și atitudinii civice, în promovarea integrării social-economice. Astfel se creează premise pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei comunități viabile și competitive. Schimbarea accentelor în educație, conform politicilor educaționale, are loc în favoarea calității procesului educațional și a competențelor pe care tinerii le obțin în procesul educațional. Succesul individului depinde de capacitatea sa de adaptare la schimbările și învățarea continuă, iar sistemul educațional trebuie să ofere un mediu adecvat pentru dezvoltarea acestor capacități.

Educația de calitate înglobează un complex de principii și practici ce traversează întregul mediu educațional, în totalitatea componentelor sale, orientat spre obținerea de rezultate superioare, raportate la standarde și spre satisfacerea nevoilor și așteptărilor beneficiarilor educației. Calitatea unei școli derivă din eficiența relației școală – familie – comunitate.

Oferta educațională este asigurată de calitatea educației, fiind direct proporțională cu rezultatele procesului didactic. Parcurgând cercul calității, putem identifica măsurile de îmbunătățire care conduc la dezvoltare individuală și organizațională, facilitând legătura în acțiunile cadrelor didactice cu standarde, indicatori, documente care reprezintă repere de analiză și evaluare.

Calitatea unui sistem de învățământ este influențată atât de factori externi școlii, cât și de factori care țin exclusiv de școală. Dacă asupra factorilor exteriori școlii capacitatea acestora de a-i modifica în favoarea succesului educațional al elevilor este scăzută, în ceea ce privește cea de-a doua categorie de factori, intervenția școlii poate fi maximă. Creșterea nivelului de pregătire al corpului didactic, modernizarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ, organizarea de programe educaționale extracurriculare sau/și de sprijin educațional, implicarea comunității în activitățile școlii sunt doar câteva dintre mijloacele prin care școala poate interveni în favoarea îmbunătățirii calității educației și care s-au dovedit în timp a avea efecte pozitive semnificative.

Politica școlară reprezintă reperul de pornire a unei educații competitive. Ea este determinată de caracterul sustenabil al acțiunilor întreprinse, fără a epuiza resursele disponibile și fără a compromite

strategiile educaționale economice. În scopul dezvoltării și menținerii relațiilor intersistemice este necesară existența unei colaborări armonioase dintre instituțiile de învățământ, piața muncii și organele statale.

Formarea profesională nu trebuie să țină cont de sfidările spațiului social, perturbările politice sau direcțiile “cetății educative”, ci trebuie să fie orientată spre redistribuirea învățământului, adaptarea și autoreglarea sistemului educațional și accentuarea valorilor instrumentale ale educației. Acestea urmează a fi reconvertite în surse educative explicite, care să modeleze și să formeze specialistul de mâine, să permită extensia procesului de pregătire profesională, astfel să dimensioneze nevoile și capacitățile personale, încât el însuși să inducă influențe educative directe și vizibile. Scopul realizării acțiunilor propuse constă în facilitarea comunicării și colaborării dintre elevi, cadre didactice, părinți și alți membri ai comunității în vederea soluționării problemelor de interes comun: modernizarea educației; armonizarea ofertei educaționale cu cerințele elevilor și ale societății; creșterea gradului de implicare a comunității în viața școlii etc.

Consecvența învățării, participării în cadrul activităților curriculare și extracurriculare generează rezultatele unui învățământ de calitate, asigurând inserția socioprofesională a specialiștilor. Proiectarea, diversificarea și aprofundarea activităților didactice și extracurriculare, realizate în cadrul parteneriatelor școală-comunitate, facilitează dezvoltarea la elevi a competențelor antreprenoriale, profesionale ceea ce permite realizarea unui feed-back constructiv, implicarea în proiecte, efectuarea stagiilor de practică. Aceste acțiuni vor urmări atragerea comunităților în viața școlii, sensibilizarea publicului larg în favoarea unei educații participative, flexibile și deschise. Activitățile în cauză se vor baza pe valorificarea oportunităților oferite de mediul economic și structuri locale.

Gradul de implicare a elevilor în activitățile organizate în cadrul CNC necesită crearea unei atractivități prin diversificarea, prin inovații, prin cercetare practică, rațională, astfel încât participantul actului educațional să poată cuantifica mărimea efectelor obținute în raport cu efortul depus. Eficiența și utilitatea rezultatelor dobândite se transpun în abilitățile și competențele profesionale exersate în mediul practic prin confruntarea și soluționarea realităților socio-economice. Imperativele specialistului de mâine presupune experiență, care depășește cadrul realității, prin clădirea convingerilor proprii, a atitudinilor, deprinderilor reflectate și fixate în principii, ca în cele din urmă să servească temei pentru formarea de raționamente corecte și a unei gândiri juste. Astfel spus, putem conchide că elevul are nevoie de abilități coerente și inteligibile, pe care experiențele vieții le poate clădi treptat în el, parcurgând traseul de la abstract la conduită și numai apoi la rațiune. În scopul formării competențelor profesionale la elevi, profesorul modern trebuie să dea dovadă de răbdare, meticulozitate, atenție la detalii, astfel dezvoltând pasiunea pentru cifre, adaptabilitate, dorința de perfecționare și învățare continuă.

Profesiunea contabilă necesită o conectare continuă și responsabilă la normele juridice în domeniu. Un bun contabil va da dovadă de o capacitate dezvoltată de concentrare, de organizare a diferitor activități curente, de a efectua operațiuni repetitive, de rutină, demonstrând posibilitatea de a opera uneori chiar în condiții de presiune și cu un volum mare de informații. Deși activitatea de bază pare a fi una statică, de birou, de multe ori contabilii trebuie să dea dovadă și de excelente capacități de comunicare cu clienții sau persoanele din managementul superior, de fiecare dată când este necesară explicarea corespunzătoare a operațiunilor contabile efectuate, care pentru ne-specialiști pot părea complicate.

Odată cu dezvoltarea impetuoasă a tehnologiilor, pregătirea viitorilor specialiști devine tot mai gravată din perspectiva cristalizării domeniului contabil. Comparativ cu alte profesii economice, domeniul contabil este unul cu cerințe multiple, având un caracter practic deosebit de accentuat prin corectitudine, obiectivitate, capacitatea de a respecta confidențialitatea informațiilor, dorința de a fi mereu informat cu ultimele noutăți în domeniu, de a-și actualiza cunoștințele, posibilitatea de a utiliza în mod corespunzător documentele contabile și modalitatea de completare a acestora.

“Școala angajată în viitor” trebuie să implice elevii în activități practice, într-un cadru organizat, încă de pe băncile clasei, devenind o necesitate în mediul competițional din prezent. Pentru a forma un bun contabil, cadrul didactic urmează să organizeze activități în cadrul cărora elevii vor fi implicați

în înregistrarea operațiunilor economice în contabilitatea unei entități, utilizând resursele informaționale din domeniul financiar-contabil. Astfel vor dezvolta abilitatea de a prelucra corect informațiile în vederea întocmirii de situații financiar-contabile sau fiscale, capacitatea de a determina și interpreta indicatorii economico-financiar și de a sintetiza informațiile.

Relația dintre profesori și elevi constituie o preocupare permanentă pentru cadrele didactice, deoarece determină în mod direct eficiența învățării. Una dintre dilemele ce preocupă profesorii se referă la a avea la îndemână activități prin care să reușească să stimuleze interesul pentru învățare. Ei constată că elevii sunt plictisiți de rutina activităților de la clasă și au nevoie de ceva nou.

Activitățile extracurriculare, în viziunea elevilor, sunt activitățile utile, apreciate cu o accesibilitate sporită, care au un impact deosebit în sfera dezvoltării, pe mai multe paliere, privite sub aspectul stimulativ al învățării, având avantajul unui mediu plăcut și fiind un bun catalizator al proceselor afective. Prin astfel de activități se acoperă nevoia de diversificare a învățării cu impact asupra motivării elevilor, cu conotație practică și ca urmare aceștia se pot bucura de produsul muncii proprii. Valorificarea educației contabile prin implicarea în activități practice fortifică componenta variativă a învățământului. Indexul compozit integrează în lista de activități complementare mesele rotunde, concursurile profesionale, TVC-urile, conferințele științifice, întâlniri cu specialiștii, vizite de studiu, workshop-uri, cercuri și cluburi din domeniu, și acțiuni de voluntariat împletite cu activitatea de practică. Toate acestea angrenează elevii în activități practice, ce răspund intereselor și opțiunilor acestora, care le permite să reproducă situații decizionale reale specifice meseriei de contabil.

În scopul implicării elevilor și a cadrelor didactice în altfel de activități colective, concepute și organizate intereselor și preocupărilor diverse ale elevilor, orientate către stabilirea vocației acestora în diferite domenii, ne-am propus să determinăm activitățile care stimulează participarea lor la acțiuni variate în contexte nonformale.

În vederea stabilirii celor mai atractive și solicitante activități din partea elevilor, a fost elaborat un chestionar adresat viitorilor practicieni contabili. Pentru a stabili reprezentativitatea eșantionului, am adresat o serie de întrebări elevilor anul III și IV, specialitatea “Contabilitate” ce își desfășoară studiile în cadrul CNC al ASEM. Deoarece la acest nivel al cercetării nu urmărim extrapolări bazate pe răspunsurile date, am considerat că anonimitatea respondenților va asigura o credibilitate ridicată pentru răspunsurile primite.

La proiectarea chestionarului a stat formularea a 8 întrebări ce pliază pe respectarea relaționării a pregătirii profesionale în comunitate. Întrebările au fost elaborate în vederea identificării nevoilor elevilor atât în raport cu educația economică primită, cât și de experiența personală indusă de inițiativa proprie.

În scopul determinării importanței și calității activităților în vederea pregătirii practice a elevilor au fost adresate trei întrebări referitoare la necesitatea desfășurării unor astfel de acțiuni, trezirea interesului și a motivației de participare. Din analiza detaliată a răspunsurilor primite observăm că majoritatea elevilor au indicat că este oportun organizarea activităților complementare ce captează atenția elevilor, sporind gradul de implicare a lor (tabelul 1).

Tabelul 1.
Importanța desfășurării activităților practice în vederea promovării educației de calitate

(%)

Aspecte privind realizarea activităților practice	Abordare personală		
	Atractivitate sporită	Imparțial/ă	Interes scăzut
Pertinența activităților practice	87	10	3
Atractivitatea acțiunilor nonformale	83	12	5
Motivarea pentru participare	60	27	13

Pentru a răspunde celei de-a doua întrebări a cercetării: Ce posibilități vă oferă “programul de educație pentru viitor” răspunsurile elevilor au fost orientate spre dezvoltarea competențelor specifice contabile prin valorificarea experienței proprii.

Cea de-a treia întrebare a cercetării: *Care activități practice facilitează la inserția ulterioară în comunitate?* vizează conturarea unor posibile activități viitoare prin integrarea cu ușurință în societate. Răspunsurile primite arată că elevii sunt mai mult atrași de acele activități care se realizează în parteneriat cu entități, când dezbaterile sunt focusate pe situațiile-problemă reale. Astfel, peste 90% dintre respondenți consideră că formarea unei culturi contabile se va realiza numai cu implicarea sectorului real al economiei, privit ca un actor important al demersului educațional.

Răspunsurile la întrebarea de control privind *Participarea comunității în sprijinul educației contabile de calitate prin implicarea elevilor în activități practice*, arată deschiderea și disponibilitatea subiecților educaționali pentru realizarea celor mai eficiente și variate acțiuni (tabelul 2).

Tabelul 2.

Disponibilitatea comunității pentru implicarea în activități practice întru sprijinirea educației contabile de calitate

(%)

Aspecte privind realizarea activităților practice	Avantaj în carieră	Utilitatea activităților	Învățământ dual
Dezvoltarea durabilă a programelor de studii	65	22	13
Responsabilizarea socială a mediului economic	35	8	57
Accesibilitate la informațiile companiilor	15	74	11

Concluzii

Obiectivul dominant al cercetării realizate vizează determinarea gradului de implicare a comunității întru susținerea noilor generații cu scopul obținerii paletelor de competențe necesare viitorilor specialiști care se vor integra și afirma pe plan social și profesional. Educația financiară rămâne vectorul și catalizatorul pozitiv al eforturilor pe care le depun actorii comunității asupra incluziunii active.

Rezultatele obținute în urma chestionarului au trasat direcțiile de țintire și segmentare a intereselor educabililor, astfel s-a conturat matricea de activități prioritare acestora. Corelația pozitivă a membrilor comunității prin integrarea elevilor în activități practice, în special, în contabilitate, bazată pe acțiune va răspunde întru susținerea unei experiențe vocaționale și de raționament profesional.

În contextul unor schimbări de perspectivă, un sistem educațional relevant și coerent va monitoriza, analiza și prognoza acele activități de orientare practică care vor fi măsurabile și vor estima progresele personale, astfel încât să capete caracterul imperios al învățării pe parcursul întregii vieți.

Pentru o societate prosperă, bazată pe o economie solidă, școala trebuie să formeze buni cunoscători ai lucrului practic, într-o diversitate de domenii. Întrucât succesul într-o meserie este determinat de axarea pe instruirea practică dar și de calitatea partenerilor comunității, o atare abordare va responsabiliza și va da un plusvaloare fiecărui membru.

Indiferent de pârgghiile folosite pentru atragerea comunității în implicarea elevilor în activități practice, obstacole și temerile apărute în parteneriate, accentul trebuie direcționat către valorificarea factorului uman și crearea unei platforme în cadrul căreia toți actorii stabilesc un scop comun, tind spre atingerea obiectivului cheie și își asumă propriile responsabilități.

Bibliografie:

1. Midari, V. 2015. Învățământul profesional tehnic din Republica Moldova bazat pe instituționalizarea mecanismelor de interacțiune dintre sistemul educațional și economic Revista / Journal „ECONOMICA” nr. 3 (93) 2015 <http://oaji.net/articles/2015/1425-1447830491.pdf>
2. Lungu, C., Caraiani, C., Dascălu, C., 2013. Educația pentru sustenabilitate – premisă a competitivității economice postcriză cu inferențe posibile pentru România, Economie teoretică și aplicată Volumul XX (2013), No. 5(582), pp. 49-68 http://store.ectap.ro/articole/860_ro.pdf
3. Codul educației al Republicii Moldova din 17.07.2014, disponibil pe <http://lex.justice.md/md/355156/>
4. Strategiei Sectoriale de Dezvoltare pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_1112_Educatia-2020.pdf

5. Gremalschi, Anatol. 2017. Creșterea rolului părinților și comunităților în guvernarea educației: Studii de politici educaționale / Inst. de Politici Publice; resp. ed.: – Chișinău: S. n., (Tipogr. "Lexon-Prim"). – 92 p., p.43.
6. Gremalschi, A. 2016. Extinderea accesului la o educație de calitate: obiective ambițioase, dar greu de atins: Studiu de politici educaționale / Inst. de Politici Publice, – Chișinău: S. n., (Tipogr. «Lexon-Prim»). – 60 p., p.19
7. Cara, A. 2017. Asigurarea unei educații de calitate pentru toți copiii, disponibil pe <http://ipp.md/wp-content/uploads/2017/09/Sinteza-Cara-Angela.pdf>
8. Poștan, L. <http://www.anacip.md/index.php/ro/comunicare/noutati/101-noutati/295-calitatea-educatiei-in-republica-moldova-din-perspectiva-indexului-european-pentru-invatare-permanenta-elli>

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ȘI CONTABILITATEA ÎN ECONOMIA DIGITALĂ

CZU: 657.1:004.8(478)

LAPIȚKAIA Liudmila¹, LEAHOVCENCO Alexandru²¹Dr. conf. univ., ^{1,2}Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mails: ¹liudmila@ase.md, ²alexandru.leahovcenco@yandex.com

Summary: *In the digital economy, information systems are rapidly changing, this also applies to accounting programs. The use of artificial intelligence systems has become widespread in various sectors of the classical economy: transport, trade, industry, banking and financial sectors, medicine, space technology. The use of artificial intelligence systems in the processing of a large volume of accounting databases, as example: processing of large volume of invoices have already become a reality. Artificial intelligence in the field of accounting can not only process data, prepare financial statements, but also provide information security, can communicate in natural language, etc. The current environment orders an accountant to remain in the ranks of high performed specialist, he simply needs to rebuild his thinking, improve his level of knowledge in the field of artificial intelligence, and more rapidly adapt to the new requirements of the digital economy.*

Keywords: digital economy, artificial intelligence, accounting.

JEL Classification: M41

Introduction

Soon, accounting is expected to undergo major changes associated with blockchain technology and the expansion of the use of artificial intelligence systems.

The first definition of artificial intelligence was given by John McCarthy in 1956 at a conference at Dartmouth University. However, there are different points of view on the definition of artificial intelligence. So, for example: A. N. Averkin, M. G. Gaaze-Rapoport, D. A. Pospelov in the dictionary on artificial intelligence note that the artificial intellect is « *scientific direction, within the framework of which the tasks of hardware or software modelling of those types of human activity, which are traditionally considered to be intellectual, are set and solved* »⁶. Professor Gennady Osipov, President of the Russian Association of artificial intelligence claims that the A.I is a « *direction in computer science and information technology, whose task is to recreate with the help of computer systems and other artificial devices reasonable reasoning and actions* »⁷.

According to the definition of Andreas Kaplan and Michael Henlein, artificial intelligence is « *the ability of the system to interpret external data correctly, to learn from such data and to use the acquired knowledge to achieve specific goals and objectives through flexible adaptation* »⁸.

According to the authors: the concept of artificial intelligence is much broader than the definitions presented, this concept covers almost all areas of knowledge and human life. ***This is an area of scientific and practical human activity aimed at creating artificial systems capable of solving intellectual problems.*** In this regard, it is necessary to determine the approaches and tasks of artificial intelligence.

Should be noted that J. Copeland⁹ in the creation of intelligent information systems, identifies two main approaches to their development:

Top-Down AI, (aka symbolic) approach –

- Hierarchically organised (top-down) architecture
- All the necessary knowledge is pre-programmed, i.e. already present - in the knowledge base.
- Analysis/ computation involves creating, manipulating and linking symbols (hence propositional and predicate- calculus approach).
- "Serial executive" might be the conscious rule-interpreter which acts on the parallel-processing unconscious intuitive processor.
- Thus, the program performs better at relatively high-level tasks such as language processing aka NLP - it is consistent with currently accepted theories of language acquisition which assume some high-level modularity. But how well are subtleties of language handled?

Bottom-Up AI, neural networks –

- Models are built from simple components connected in a network.
- Relatively simple abstract program consisting of learning cycles.
- Program builds its own (distributed) "knowledge base" and "common sense assertions".
- Normally done with parallel processing, or more commonly with data structures simulating parallel processing, such as neural networks.
- "... intelligence emerges from the interactions of large numbers of simple processing units" (Rumelhart et al., 1986 - PDP, vol. 1, p. ix)
- Closer relation to the known microstructure and functioning of the brain, thus might allow for more explicit modelling. See brain analogy later.
- Built-in learning mechanism, thus adaptivity and flexibility. See cognition analogy later.
- Better able to model lower-level human functions, such as image recognition and motor control - hence robotics, computer vision and speech recognition.

There are several stages in the creation of artificial intelligence:

- 1) symbolic,
- 2) logical,
- 3) agent-oriented,
- 4) hybrid.

Historically, the symbolic approach was the first in the era of electronic machines, since it was after the creation of Lisp, the first language of character computation, that its author became confident in the possibility to practically start implementing these means of intelligence.

The success and effectiveness of solving new problems depends on the ability to allocate only essential information, which requires flexibility in methods of abstraction. The main feature of symbolic computation is the creation of new rules during program execution. While the capabilities of non-intelligent systems are completed just before the ability to at least denote emerging problems. *Logical approach* the creation of artificial intelligence systems is based on the modelling of reasoning, which is based on logic.

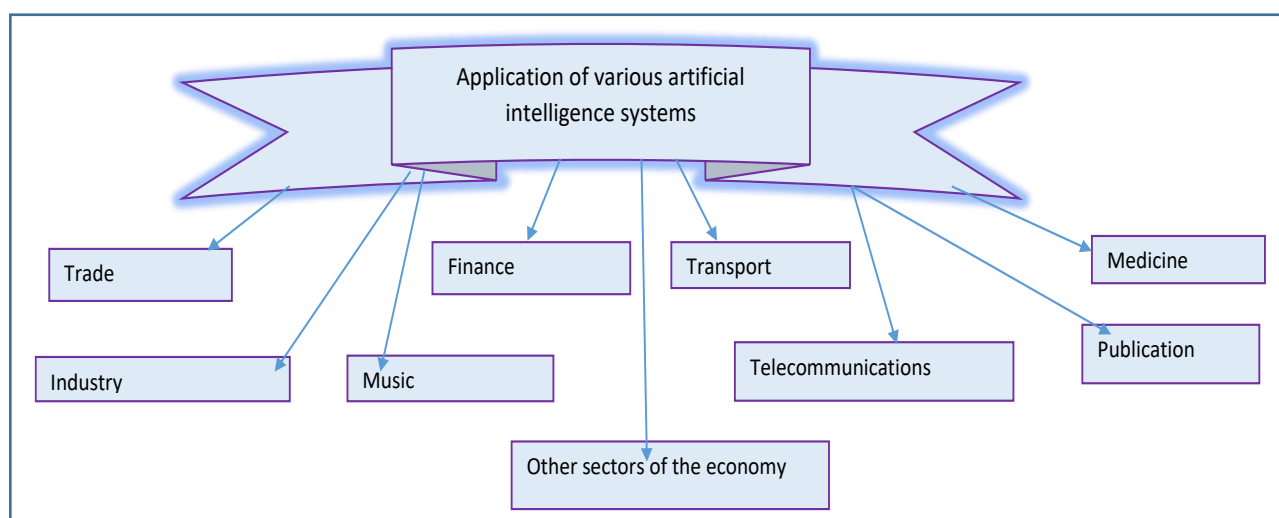
The logical approach can be illustrated using the language and the system of logical programming *prologue*. Programs written in the *prologue language* represent sets of facts and rules of logical inference without a hard task of the algorithm as a sequence of actions leading to the desired result.

Agent-based approach began to develop since the early 1990s, is an approach based on the use of intelligent (rational) agents, which is a computer that perceives the world around it by means of sensors and can affect objects in the environment by means of actuators.

This approach focuses on those methods and algorithms that will help the intelligent agent to survive in hybrid approach:

The hybrid approach suggests that a synergistic combination of neural and symbolic models achieves a full range of cognitive and computational capabilities. For example, inferences can be generated by neural networks, and generating rules are obtained by statistical training.

It should be noted that currently certain artificial intelligence systems operate in various sectors of the economy. The following figure provides examples of such industries.

Img.1 Industries in which various artificial intelligence systems operate

Source: developed by the authors based on the literature in the field of artificial intelligence

In **trading**, if we talk about algorithmic trading, complex artificial intelligence systems are used to make trading decisions at a speed exceeding the speed at which a person is capable, which allows you to make millions of transactions a day without his intervention.

In the field of **Finance**, artificial intelligence systems operate under:

- ✓ portfolio management investment,
- ✓ data mining market research,
- ✓ personal finance management,
- ✓ underwriting.

Financial portfolio management is that automated systems provide financial advice to create and manage a financial portfolio with minimal human intervention. This class of financial advisors works based on algorithms designed to automatically develop the financial portfolio in accordance with the investment objectives and risk appetite of clients. Automated systems monitor changes in financial instruments on the market in real time and make up an investment portfolio in accordance with the wishes of the client

Market research and data mining. It should be noted that a number of large financial institutions use artificial intelligence systems BlackRock' AI, Aladdin, which have a wide range of functionality, namely: the processing of natural language for reading text: broker reports and social networking information; assessment of the situation. In the financial system, banks such as UBS and Deutsche Bank use the artificial intelligence system Sqream, which can process data to develop profiles of consumer investments and match them with products that they are likely want to purchase. Various market Analytics platforms are also used, for example: Kenshi, which combines statistical computing with big data and natural language processing.

Different applications are used to manage personal finances, for example: Digit, based on artificial intelligence, which automatically helps people to optimize their expenses and income, based on their personal habits and goals. The application analyses the monthly income, current account balance and expenses, then makes its own decisions and transfers the money to a separate savings account.

For underwriting purposes, the following systems are used: Upstart, a ZAML platform that is used specifically for credit underwriting. This platform uses computer training to analyse tens of thousands of traditional and non-traditional variables (from purchase transactions to how the customer fills out the form) used in the credit industry to evaluate borrowers.

Artificial intelligence systems are widely used in transport: automatic transmissions based on fuzzy logic (used in cars: Audi TT, VW Touareg, VW Caravell, Škoda Fabia) also currently includes a controller based on fuzzy logic. Currently, the samples of the unmanned vehicle have already been developed, for example: in 2008, General Motors announced plans to start testing the unmanned vehicle in 2015 and the possible launch of the product to the market by 2018, in Japan on December

14, 2016. Kota passed the first tests of an unmanned vehicle on a stretch of highway length of 700 meters, open to the movement of other cars. The main problem for the development of this artificial intelligence in transport is the fact that transport systems are inherently complex systems that include a very large number of components and different sides, each of which has different and often contradictory goals.

In the field of medicine, the following systems and technologies of Concept Processing work in ESRI software, they are used as clinical decision-making systems for medical diagnosis, as assistants for nursing the elderly, etc.

Artificial intelligence systems, namely robots, work in industry, in jobs that are considered dangerous to humans or are associated with repetitive routine tasks that can lead to errors or accidents due to reduced concentration over time. In 2014, China, Japan, the United States, the Republic of Korea and Germany together accounted for 70% of global robot sales. In the automotive industry, a sector with a particularly high degree of automation, Japan had the highest density of industrial robots in the world: 1,414 robots per 10,000 employees.

In the field of music, artificial intelligence creates symphonies of classical music for films, for example: such a system as AIVA (Artificial Intelligence Virtual Artist), becoming the first virtual composer to be recognized by the music professional Association. Artificial intelligence can even create music suitable for medical use, Melomics uses computer music to relieve stress and pain.

Considering the use of artificial intelligence and telecommunications, we can state the following: currently, there are various systems for customer service such as:

- Inbenta, which is focused on the development of natural language, that is, understanding the meaning of what is being asked, rather than just analysing the words used, understanding the context and producing a response in natural language. One of the elements of Inbenta customer service has already been achieved is the ability to automatically respond to and respond to e-mail requests,
- Digital Genius explores a database of information (from past conversations and frequently asked questions) and provides tips to customers to help them more effectively address queries.
- IPSoft is creating technology and emotional intelligence for adaptation of customer interaction. The answer relates to the tone of the client so that he can show sympathy.

For publishing, several companies such as Echobox have developed software that helps publishers increase traffic by "intelligently" posting articles on social media platforms such as Facebook and Twitter. By analysing large amounts of data, artificial intelligence learns how specific audiences respond to different articles at different times of the day. Similarly, Automated Insights generates personalized summaries and previews for Yahoo Sports Fantasy Football. SAP uses artificial intelligence to turn structured data into intelligent comments and recommendations in natural language. Yseop can write financial reports, Executive summaries, personalized sales or marketing documents, and more at thousands of pages per second and in multiple languages, including English, Spanish, French, and German.

In other industries, artificial intelligence manages human resources, such as viewing resumes, ranking candidates according to their skill levels, and creating chatbots that can automate repetitive communication tasks. Various means of artificial intelligence are widely used in the field of security, speech and text recognition, data mining, gesture recognition (understanding sign language machines, facial recognition for the interpretation of emotions and non-verbal signals, robotic navigation, overcoming obstacles and recognition of objects, etc.).

There are great opportunities for artificial intelligence in the field of accounting. For example: FreeAgent, a software manufacturer, reviewed "Future of Accounting" and concluded that 96% of respondents believe that all or a significant part of the work of accountants will be automated in the UK by 2022. At the same time, it should be noted that accountants, as well as other financial workers, should respond flexibly to the challenges of the digital economy, this applies not only to the study and application of new technologies such as blockchain, artificial intelligence and automation of robotic processes. However, non-technical skills such as cognitive flexibility, people management

and coordination with other parts of the enterprise should also be considered. Artificial intelligence for accounting purposes recognizes documents, indexes them, determines the overall meaning of the request and their content, extracting the right of hundreds of millions of pages.

Example of a work platform ABBYY FlexiCapture, which digitalize accounting processes and financial controls. The technology automatically extracts and verifies data from any payment documents: more than 2.6 million pages per year. For example, an employee of the company "MOEK" thanks to this platform, can conduct any transaction remotely by scanning a paper document. It should be noted that in the company such solutions are used by more than 2 thousand employees, while the company "MOEK" makes quarterly financial statements 3 times faster – in just 10 days. ABBYY FlexiCapture platform developments are used by such companies as Volkswagen, Pepsico, Raiffeisenbank, Rosneft, PwC and others.

An important feature of the development of the digital economy is the emergence of open systems that implement open standards for interfaces, services and data formats enough to ensure:

- ability to transfer application systems designed properly with minimal changes to a wide range of systems;
- collaboration with other application systems on local and remote platforms;
- user interaction and mobility.

The emergence of web services is a means of integrating various applications. The openness of information systems is achieved through the development of standards for their interaction, however, it should be noted that by the beginning of the XXI century more than 700 standards were published and only the implementation of the standard TCP/IP, developed at the University of California, was the beginning of a new stage – the emergence of real compatibility of independently developed software components running on different computers in different operating systems. The use of open systems can be called the work of the "collective mind".

Processing of data including an accounting data ca be passed in 3 stages:

1. Processing on local computers, (database),
2. Online data processing (OLAP-on-line Analytical Processing),
3. Data mining (data Mining - DM).

Especially promising today is a combination of data warehouses (Data Ware House) and DM-technologies, as they do not function according to previously specified formulas, but based on functional dependencies corresponding to the accumulated data.

In DWH+DM-technologies the following tools are used in various combinations: neural networks, genetic algorithms, process visualization tools, decision tree generation methods, statistical analysis methods. Modern achievements of information technologies are decision support systems (Electronic Performance Support Systems-EPSS) and multi-agent systems (MA). The first is designed to provide for joint use of expert analytical systems and control systems. The latter solve the problem of parallel processes organization in distributed user systems.

Currently, specialized software tools have been developed to support management decisions at different levels of management. Thus, at the operational level, the concepts of SCM (supply chain management), MRP (production management), CRM (customer relationship management) are applied. At the tactical level of management software products of class BI (business Analytics), Project Expert (innovative design) are used. For accounting and analytical support of strategic level of management dashboards balanced scorecard BPM/BSC (Business Performance Management), and so on.

Advances in the field of Informatics, Cybernetics and information technologies make it possible to significantly remove restrictions on the complexity of accounting operations, processing of statistical data sets, change approaches to the processes of storage, transmission and aggregation of economic, including accounting information.

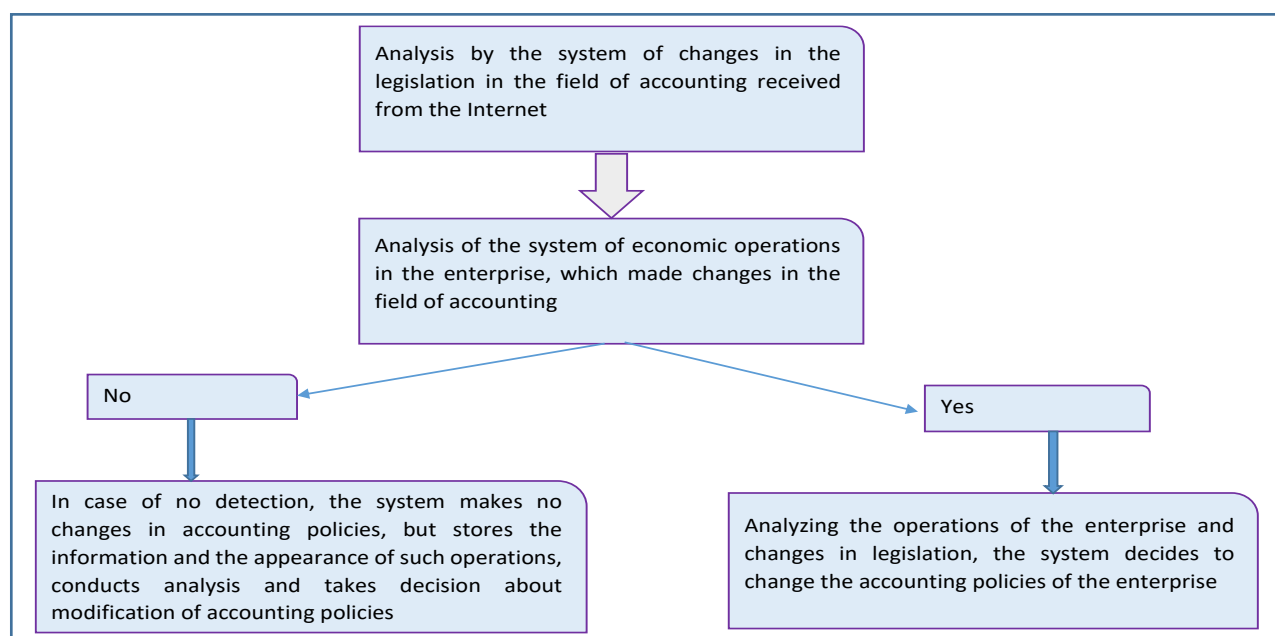
Increasing the speed of information processing, and the amount of necessary RAM, the use of network technologies expands the ability of accountants on the frequency of reporting, increase the levels of Analytics, the introduction of regulatory indicators in the accounting program. The use of specialized

software creates real prerequisites for the study of the relationship of accounting with the methods of linear algebra and computer modelling.

During the operation of the accounting system will be collected, coded, stored information in the form of a knowledge base consisting of descriptions, relationships and procedures related to accounting, management, economic analysis, audit, statistics. The system should also be able to perform complex classes of tasks such as interpretation, diagnostics, debugging, design, planning, monitoring, instruction, and clarification and extension of knowledge by automatically identifying new knowledge.

The simplest artificial intelligence system works as an exhaustive search engine using monotonic reasoning in the opposite direction, supplemented by a numerical heuristic combinational function that allows ranking competing hypotheses. Such a system can cope with the tasks of diagnosis and interpretation of limited complexity. Other systems use more sophisticated tools as the tasks are more complex – for example, the task of understanding speech, image recognition, planning experiments. "Intelligent" information technologies can be applied in many accounting tasks, for example: changes in accounting policy, changes in various indicators or regulations. A modern solution to the problem of storing economic information and ensuring its security are "cloud" technology – information processing technology, a feature of which is that computer resources and power are provided as an Internet service, and the software is leased. To use it enough to have access to the Internet. Work "in the cloud" significantly reduces the company's costs for computer support.

We propose an algorithm for the modification of accounting policies by the artificial intelligence system.

Img.2 The proposed algorithm of modification of accounting policies of the enterprise when changing the legislation in the field of accounting, carried out by artificial intelligence systems

Source: developed by the authors

Requirements for information accounting systems are constantly growing, not only because the volume of information and data that need to be processed efficiently and on time, but also because there is a need to help the accountant in the analysis of various types of information: changes in legislation, decision-making on accounting policies, etc.

In the digital economy, accounting software must meet certain requirements:

- it is an open system that can be freely integrated with the systems of business partners, banks, tax authorities and other government agencies;
- use the ability to store credentials in cloud storage;
- have a logical structure of the construction of the type of artificial intelligence.

Only such an information system can become a truly powerful tool that will raise the organization of accounting to a very high level. Artificial intelligence systems are also used in auditing. For example: auditing company Raedan uses an online platform Xero integrated with Receipt Bank, which allows based on artificial intelligence technology, using the forecasting tool Fluidly to evaluate the cash flows of customers, and for analysing and processing costs from customers, a system Expensify. The main advantage of artificial intelligence is that can process huge amounts of information in the shortest possible time. This means that in the future it will be able to prepare various reports and do it as soon as possible. Artificial intelligence systems work effectively in various studies, allowing you to collect and analyse data ten times faster. It is worth noting that the largest audit and financial companies have already adopted the AI system. We are talking about various programs and applications that use artificial intelligence and cognitive technologies to perform certain calculations and data analysis. Such technologies are still used to solve narrow problems, but the range of their capabilities are expanding every year.

Conclusions

In conclusion, it should be noted that after studying the information about artificial intelligence, the authors first analysed the definition of this phenomenon. The authors are concern about the concept of artificial intelligence is much broader than the definitions of other authors presented in the article, this concept covers almost all spheres of knowledge and human life. Thus, according to the authors: artificial intelligence is a field of scientific and practical human activity aimed at creating artificial systems capable of solving intellectual problems. Analysing applications of artificial intelligence, it is possible to ascertain their global use from music to transportation, from space technology to medicine. The fact that soon artificial intelligence will be used in information accounting systems is not far off. Therefore, the accountant who works in a digital economy will have great demands associated with understanding and working with artificial intelligence systems.

Bibliography:

1. Искусственный интеллект в представлении профессиональных бухгалтеров ГААР.RU 18 мая 2018 г. <https://gaap.ru/news/155725/>
2. А.Н.Аверкин, М.Г.Гаазе-Рапопорт, Д.А.Поспелов Толковый словарь по искусственному интеллекту М.: Радио и связь, 1992. — 256 с. <http://www.raai.org/library/tolk/aivoc.html#L208>
3. Геннадий Осипов Искусственный интеллект: состояние исследований и взгляд в будущее» <http://www.raai.org/about/persons/osipov/pages/ai/ai.html>
4. Andreas Kaplan, Michael Haenlein Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681318301393#!>
5. Jack Copeland. What is Artificial Intelligence? http://www.alanturing.net/turing_archive/pages/Reference%20Articles/what_is_AI/What%20is%20AI09.html
6. Искусственный интеллект https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82

УЧЕТ КРИПТОВАЛЮТЫ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

ACCOUNTING CRYPTOCURRENCY IN THE REPUBLIC OF BELARUS

УДК 657.21
CZU: 657.422.1(476)*АФАНАСЬЕВА Екатерина Юрьевна**к.э.н., доцент, УО «Полоцкий государственный университет», Республика Беларусь*

Summary: *The author considers the economic nature and signs of cryptocurrency as a new object of accounting. The article examines the peculiarities of recognition of digital marks in accordance with international financial reporting standards and the laws of the Republic of Belarus. The current procedure for evaluating cryptocurrency and compiling primary documents on the requirements of the standards of the Republic of Belarus is presented. Describes the method of accounting for digital marks in the acquisition (creation), impairment and disposal (derecognition) in accordance with the national standard.*

Keywords: digital economy, cryptocurrency, accounting, evaluation.

Декрет Президента Республики Беларусь № 8 от 21 декабря 2017 года "О развитии цифровой экономики" создал условия для внедрения в экономику технологии реестра блоков транзакций (блокчейн) без ограничений и специальных требований к операциям по созданию, размещению, хранению, отчуждению, обмену токенов, а также деятельности операторов криптоплатформ и операторов обмена криптовалютами [1]. До принятия данного документа цифровые знаки (токены) не являлись объектом правоотношений, а их обращение не было урегулировано законодательством, и, следовательно, отсутствовала методика их бухгалтерского учета и отражения в отчетности.

Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 6 марта 2018 г. № 16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь определен порядок формирования в бухгалтерском учете информации о цифровых знаках (токенах) и обязательствах, возникающих при размещении собственных токенов перед владельцами этих токенов, в организациях [2].

Токен - запись в реестре блоков транзакций (блокчейне), иной распределенной информационной системе, которая удостоверяет наличие у владельца токена прав на объекты гражданских прав и (или) является криптовалютой.

В соответствии с Законом Республики Беларусь «О бухгалтерском учете и отчетности» от 12 июля 2013 г. № 57-З «активы – имущество, возникшее в организации в результате совершенных хозяйственных операций, от которого организация предполагает получение экономических выгод». Цифровые знаки (токены) для целей бухгалтерского учета признаны активами, так как токены возникают в результате совершенных операций - эмиссии (майнинга) посредством компьютерной техники по строго заданному алгоритму, приобретения у других организаций, безвозмездно; контролируются организацией путем использования системы блокчейна; способны приносить выгоды, например в виде прироста их стоимости (изменение курса криптовалют по отношению к доллару США).

Также для правильной организации учета цифровых знаков (токенов) следует учитывать и другие их особенности:

- не имеют материально-вещественной формы, являются виртуальным объектом;
- имеют разные источники поступления: могут быть добыты в процессе майнинга, приобретаться у других организаций, поступить безвозмездно;
- имеют разные цели приобретения: последующая реализация, для осуществления удостоверяемых токенами прав, в качестве вознаграждения за оказанные услуги.

- совершение операций с ними должны быть подтверждены первичными документами;
- их стоимость должна быть достоверно определена.

Вопросы постановки цифровой валюты на баланс организаций является новым, как в Республике Беларусь, так и в мире. В МСФО нет четких указаний по порядку учета и отражения в отчетности цифровых знаков, поэтому рассмотрим различные стандарты, которые могут иметь отношение к данным активам.

1. МСФО (IAS) 7 «Отчет о движении денежных средств».

По данному стандарту «эквиваленты денежных средств представляют собой краткосрочные высоколиквидные инвестиции, легко обратимые в известные суммы денежных средств и подверженные незначительному риску изменения стоимости». Вместе с тем, цифровые деньги являются высокорисковыми активами, так как обладают высокой волатильностью и их будущая стоимость заранее не известна, поэтому они не подпадают под названную категорию.

2. МСФО (IAS) 32 «Финансовые инструменты: представление, МСФО (IFRS) 9 «Финансовые инструменты»».

В соответствии с МСФО (IAS) 32 «Финансовые инструменты: представление» «финансовый инструмент - это договор, в результате которого возникает финансовый актив у одного предприятия и финансовое обязательство или долевой инструмент - у другого». Криптовалюты нельзя полноценно отнести и к финансовым инструментам, так как они не дают держателю законного права получить денежные средства или финансовые активы в будущем [3].

3. МСФО (IAS) 38 «Нематериальные активы».

Многие эксперты склоняются к тому, что криптовалюты представляют собой специфичный класс нематериальных активов (НМА), приобретенных для инвестиционных целей. Действительно, криптовалюты отвечают критериям нематериальных активов:

- они могут быть отдельно идентифицируемы и проданы;
- являются немонетарным активом;
- не имеют физической формы;
- велика вероятность того, что они принесут будущие экономические выгоды [4].

Вместе с тем, нематериальные активы являются долгосрочными активами организации, что, безусловно, идет вразрез с сущностью криптовалют как высоколиквидных активов, используемых в торговых или инвестиционных целях. Также в случае признания криптовалюты нематериальным активом, должна быть определена ее первоначальная стоимость, а для этого необходим стабильный и организованный рынок криптовалют, который пока отсутствует.

4. МСФО (IAS) 2 «Запасы»

Еще одним важным способом учета криптовалют является признание их в качестве запасов. МСФО (IAS) 2 определяет запасы как «активы предназначенные для продажи в ходе обычной деятельности; находящиеся в процессе производства для такой продажи».

Если основная деятельность компании связана с торговлей или добычей криптовалют, то признаки признания криптовалюты запасами выполняются. Однако важно помнить, что криптовалюту можно отнести к запасам, если торговля ею осуществляется в ходе обычной деятельности, то есть достаточно часто. Если же операции носят разовый характер, то данный критерий соблюден не будет.

Таким образом, однозначного ответа по учету цифровых знаков (токенов) МСФО не содержит, поэтому законодательство отдельных стран должны опираться на национальные особенности учета и собственное суждение с учетом имеющегося регулирования.

Рассмотрим порядок признания, оценки и учета цифровых знаков (токенов) в Республике Беларусь. Оценка и учет криптовалюты в соответствии с Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 6 марта 2018 г. № 16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» зависит от способа получения цифровых знаков и предполагаемого назначения (рисунок 1).

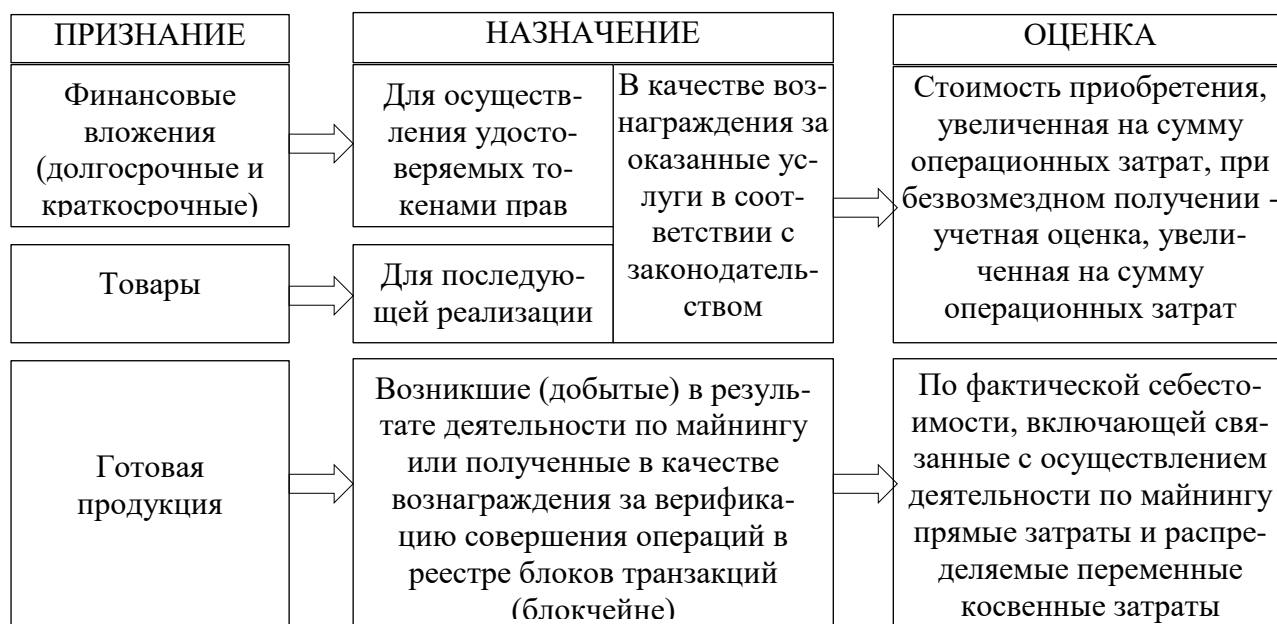

Рисунок 1. Порядок признания и оценки цифровых знаков (токенов) в Республике Беларусь

Источник: собственная разработка на основании [2]

Таким образом, в Республике Беларусь криптовалюта может быть учтена в качестве долгосрочных и краткосрочных финансовых вложений, товаров или готовой продукции в зависимости от назначения. Токены принимаются к бухгалтерскому учету организации по первоначальной стоимости. Собственные токены, созданные организацией для размещения, к бухгалтерскому учету организации не принимаются.

Токены принимаются на основании первичных документов. Национальный стандарт бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» регламентирует составление учетных документов по операциям с токенами. Так, «первичный учетный документ, подтверждающий совершение хозяйственной операции с использованием токенов, может быть составлен единолично участниками этой операции на основании соответствующих записей в реестре блоков транзакций (блокчейне), иной распределенной информационной системе и (или) данных о сделках (операциях), совершенных в системе операторов криптоплатформы или с этими операторами, а также иных источников информации». Вместе с тем к единолично составленному первичному учетному документу должны быть приложены подтверждающие документы, например, распечатка транзакций из блокчейна или иной распределенной информационной системы. Форму первичного учетного документа для оформления операций с токенами каждая организация разрабатывает самостоятельно с учетом требований, установленных п. 2 ст. 10 закона "О бухгалтерском учете и отчетности" [5].

Аналитический учет токенов, возникших (добытых) или полученных в результате деятельности по майнингу, может вестись по учетным ценам, определяемым в порядке, установленном в положении об учетной политике организации.

Последующая учетная оценка токенов осуществляется на отчетную дату путем сопоставления по каждой единице или группе токенов первоначальной стоимости и чистой стоимости реализации, определяемой в порядке, установленном в положении об учетной политике организации. На величину разницы между чистой стоимостью реализации и первоначальной стоимостью, если последняя выше чистой стоимости реализации, создается резерв под снижение стоимости токенов.

Завершение признания токенов и обязательств происходит в случае прекращения прав организации на получение удостоверения токенами объектов гражданских прав, отчуждением токенов другому лицу и по иным основаниям, установленным законодательством.

Типовые корреспонденции счетов по учету цифровых знаков (токенов) в Республике Беларусь представлены в таблице 1.

Таблица 1. Типовые корреспонденции счетов по учету цифровых знаков (токенов) в Республике Беларусь

Содержание операции	Дебет	Кредит
Учет приобретения (создания) токенов		
Приобретение токенов для осуществления удостоверяемых токенами прав	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»	76 «Расчеты с разными дебиторами и кредиторами», 91/1 «Прочие доходы»
Приобретения для последующей реализации	41 «Товары»	60 «Расчеты с поставщиками и подрядчиками», 90-7 «Прочие доходы по текущей деятельности»
При получении в качестве вознаграждения за оказанные услуги в соответствии с законодательством	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения», 41 «Товары»	62 «Расчеты с покупателями и заказчиками»
Добытые в результате деятельности по майнингу или полученные в качестве вознаграждения за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне)	43 «Готовая продукция»	20 «Основное производство»
Отражение затрат на майнинг	20 «Основное производство»	70 «Расчеты с персоналом по оплате труда», 69 «Расчеты по социальному страхованию и обеспечению», 76 «Расчеты с разными дебиторами и кредиторами», 02 «Амортизация основных средств»
Списание затрат на майнинг, если биткоины не получены	90-10 «Прочие расходы по текущей деятельности»	20 «Основное производство»
Стоимость токенов, созданных организацией, при оказании услуг другим лицам с использованием глобальной компьютерной сети Интернет, включая услуги по продвижению токенов	002 «Имущество, принятое на ответственное хранение»	
Стоимость токенов, полученных организацией от клиента (третьего лица) для их реализации в интересах клиента (третьего лица), а также приобретенных в интересах клиента (третьего лица)	004 «Товары, принятые на комиссию»	
Стоимость денежных средств, электронных денег, токенов другого вида, привлеченных от первых владельцев в результате размещения собственных токенов.	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 41 «Товары», 51 «Расчетные счета», 52 «Валютные счета», 55 «Специальные счета в банках», 58 «Краткосрочные финансовые вложения» и других счетов	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»
Сумма обязательств, возникающих при безвозмездной передаче собственных токенов	90-10 «Прочие расходы по текущей деятельности»	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»
Операционные затраты, связанные с размещением собственных токенов	91-4 «Прочие расходы»	60 «Расчеты с поставщиками и подрядчиками», 76 «Расчеты с разными дебиторами и кредиторами»
Учет резервов под снижение стоимости токенов		

Суммы созданных резервов под снижение стоимости токенов	91-4 «Прочие расходы»	06 «Долгосрочные финансовые вложения» 59 «Резервы под обесценение краткосрочных финансовых вложений»
	90-10 «Прочие расходы по текущей деятельности»	14 «Резервы под снижение стоимости запасов» (под снижение стоимости токенов, учитываемых на счетах 41 «Товары», 43 «Готовая продукция»).
Уменьшение сумм резервов при увеличении чистой стоимости реализации токенов (сторно)	91-4 «Прочие расходы»	06 «Долгосрочные финансовые вложения» 59 «Резервы под обесценение краткосрочных финансовых вложений»
	90-10 «Прочие расходы по текущей деятельности»	14 «Резервы под снижение стоимости запасов» (под снижение стоимости токенов, учитываемых на счетах 41 «Товары», 43 «Готовая продукция»).
Восстановление сумм ранее созданных резервов	14 «Резервы под снижение стоимости запасов»	90-7 «Прочие доходы по текущей деятельности») – при прекращении признания токенов, учитываемых на счетах 41 «Товары», 43 «Готовая продукция»
	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 59 «Резервы под обесценение краткосрочных финансовых вложений»	91-1 «Прочие доходы») – при прекращении признания токенов, учитываемых на счетах 06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
Учет выбытия (прекращения признания) токенов		
Стоимость полученных организацией активов	41 «Товары», 51 «Расчетные счета», 52 «Валютные счета», 55 «Специальные счета в банках» и других счетов	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
Разница между стоимостью токенов, числящихся в бухгалтерском учете на дату прекращения их признания, и стоимостью полученных активов	91-4 «Прочие расходы»	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»	91-1 «Прочие доходы»
Первоначальная стоимость токенов при отчуждении другому лицу	90-4 «Себестоимость реализованной продукции, товаров, работ, услуг»	41 «Товары», 43 «Готовая продукция»
	91-4 «Прочие расходы»	06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
Доход от реализации токенов	62 «Расчеты с покупателями и заказчиками»	90-1 «Выручка от реализации продукции, товаров, работ, услуг») – при реализации токенов, учитываемых на счетах 41 «Товары», 43 «Готовая продукция»
		91-1 «Прочие доходы») – при реализации токенов, учитываемых на счетах 06 «Долгосрочные финансовые вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»

		вложения», 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
Стоимость токенов, размещенных организацией при оказании услуг другим лицам с использованием глобальной компьютерной сети Интернет, включая услуги по продвижению токенов		002 «Имущество, принятое на ответственное хранение»
Стоимость токенов, реализованных организацией в интересах клиента (третьего лица), а также переданных клиенту (третьему лицу) ранее приобретенных в его интересах		004 «Товары, принятые на комиссию»
Стоимость активов, переданных для погашения обязательства при прекращении признания в связи с его погашением	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»	41 «Товары», 51 «Расчетные счета», 52 «Валютные счета», 55 «Специальные счета в банках» и других счетов
Разница между стоимостью обязательства, числящегося в бухгалтерском учете на дату прекращения признания, и стоимостью активов, переданных для погашения обязательства	91-4 «Прочие расходы»	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»
	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»	91-1 «Прочие доходы»
Стоимость обязательства при прекращении признания в связи с его передачей другому лицу	66 «Расчеты по краткосрочным кредитам и займам», 67 «Расчеты по долгосрочным кредитам и займам»	62 «Расчеты с покупателями и заказчиками», 76 «Расчеты с разными дебиторами и кредиторами» и других счетов

Источник: [2]

Таким образом, Национальный стандарт Республики Беларусь по бухгалтерскому учету и отчетности «Цифровые знаки (токены)» регламентирует порядок признания, оценки и учета криптовалюты. Однако требования национального учета цифровых знаков не соответствуют принципам международных стандартов, что требует доработки отечественного нормативного акта. Недостаток регулирования учета криптовалют позволяет организациям проявить определенную гибкость в выборе и применении соответствующих стандартов МСФО и подробно раскрывать метод оценки и учета цифровых знаков в учетной политике и в примечаниях к отчетности по МСФО. При его формировании необходимо исходить из целей и задач использования токенов организациями, а также техники осуществления расчетов.

Литература:

1. Декрет Президента Республики Беларусь № 8 от 21 декабря 2017 года "О развитии цифровой экономики»;
2. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 6 марта 2018 г. № 16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь»;
3. Как поставить криптовалюту на баланс компании? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.klerk.ru/buh/articles/477795/>;
4. Каневский С.В. Криптовалюты в МСФО. Вопросы признания и оценки / С.В. Каневский // Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://finotchet.ru/articles/1130/>;
5. Токены – новый объект бухгалтерского учета // Экономическая газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://neg.by/novosti/otkrytj/ytokeny---novyj-obekt-buhgalterskogo-ucheta>.

**КРИПТОВАЛЮТА: ПРИЗНАНИЕ В УЧЕТЕ И ОТЧЕТНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ****CRYPTOCURRENCY: RECOGNITION IN ACCOUNTING AND REPORTING OF
ORGANIZATIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS**

CZU: 657.422.1(476)

МАЛЕЙ Елена Борисовна¹, МИХНЕВИЧ Елена Валентиновна²¹к.э.н., доцент, ²магистрант,^{1,2}Учреждение образования «Полоцкий государственный университет», Республика Беларусь

E-mails: 'maleialena@yandex.by

Summary: In article the approaches to recognition of cryptocurrency as objects of accounting are scientifically grounded, features of reflection of tokens and accounting and financial reporting of organizations Of the Republic of Belarus are considered and recommendations on preparation of the report are offered About the movement of cryptocurrency (tokens) as part of the reporting notes.

Keywords: Cryptocurrency, token, financial statements, digital economy

JEL Classification: M 41.

Введение

Стремительное развитие информационных технологий дало импульс к преобразованиям в экономической среде общества – формированию нового уровня под названием «цифровая экономика». При этом, преобразованию подверглись не классические элементы системы – производство, распределение, обмен и потребление, а связующие – деньги. Появление электронных денег ускорило операционные процессы, повысило степень надежности и сохранности посредством внедрения безопасных кодов защиты. [1, с. 138-139]

С развитием ИТ-технологий появились новые возможности развития операций денежного оборота. Примером такого развития является появление цифровых валют, а одним из важных этапов их развития - появление криптовалют.

Несмотря на то, что концепция криптовалюты была реализована только в 2008 году, её идея появилась ещё в прошлом тысячелетии. Первым человеком, заявившим о конфиденциальности платёжных операций, совершаемых в современном обществе, путём их многоэтапного шифрования, стал американский программист Эрик Хьюз, в 1993 году. В 1994 году, известный американский инженер и учёный корпорации Intel, Тимоти Мэй опубликовал статью «Вопросы и ответы о шифропанке», в которой описал все его плюсы и минусы, а также безопасные неотслеживаемые транзакции, путём их шифрования, которые будут происходить напрямую между участниками транзакции, без посредников, что приведёт к независимости от государственных структур. В 1998 году Вей Дай, впервые описывает концепцию криптовалюты, именуя её «b-money», и предлагает практический способ принудительного исполнения условий соглашения между анонимными участниками. В 2005 году Ник Сабо предложил криптовалюту «Bitgold» – чисто цифровое платежное средство, основанное на алгоритме «доказательства работы» с заимствованием идеи RPOW-севера («доказательство работы с циклическим применением») Хэла Фини. В этом предложении не упоминается механизм принудительного исполнения контрактов, однако Ник Сабо уже предлагал несколько подобных идей в девяностых годах. В конце 2008 года Сатоши Накамото описал и опубликовал общие принципы Биткойна, а 3 января 2009 года выпустил код системы и запустил цепочку блоков, над которой и поныне продолжают работу майнеры. Поэтому первой реализованной криптовалютой принято считать Биткойн. [2]

Получив широкое распространение в мире за последние семь лет биткоин фактически создал новую финансовую систему. В процессе эксплуатации этой системы неизбежно обнаруживались её недостатки и ошибки. С целью искоренения этих изъянов и благодаря наличию открытого исходного кода начало появляться огромное количество разновидностей криптовалют, в основе которых конечно же лежит биткоин.

Несмотря на то, что криптовалюта приобрела довольно широкое распространение, правовая база этого явления крайне скудна и практически не разработана. Вместе с тем, мы не можем отрицать того факта, что криптовалюта существует и используется достаточно, что требует изучения и правового обоснования этого нового явления.[3]

Поэтому выбор темы исследования, представляет несомненный интерес, данная тема является актуальной, приобретая в современных условиях особую значимость в связи с реализацией Республикой Беларусь государственной политики в области развития цифровой экономики страны.

Актуальность проблемы, ее недостаточная научная разработанность и высокая научно-практическая значимость определили выбор цели и задач, предмета, методов научной работы.

Основная часть

Одной из новаций последнего времени стало появление особого вида валют, который получил название «криптовалюта». Данный феномен привлекает к себе особое внимание, при этом большинство авторов в основном рассматривают технические аспекты обращения криптовалют. Между тем однобокая изученность криптовалют с позиции описания технической модели функционирования не позволяет раскрыть их сущность как экономической категории, а также препятствует скорейшему созданию адекватных формально-институциональных норм, регламентирующих процедуры эмиссии и обращения. Как следствие возникает закономерный дисбаланс – когда экономические нововведения опережают развитие законодательства, регулирующего взаимоотношения субъектов в сфере расчетов и платежей, что, в свою очередь, усиливает возможные риски на макро- и микроуровнях.[4]

В отличие от электронных денег (WebMoney, Яндекс.Деньги), децентрализованные криптовалюты (Bitcoin, Litecoin, PRCoin) не привязаны к конкретной национальной валюте (рублю, доллару, евро). Их курс определяется текущим спросом и предложением на биржах виртуальных валют.

Новые единицы криптовалюты эмитируются за счет вычислительной мощности, используемой пользователями, посредством сложного алгоритма. То есть эмиссия децентрализована и не может контролироваться ни одним государством. Величина выпускаемой денежной массы предполагается фиксированной, причем сложность ее расчета (самого процесса эмиссии) постоянно повышается.

В числе главных преимуществ криптовалют — возможность производить быстрые переводы по всему миру и практическая невозможность подделки. Они легко обмениваются как на национальные валюты, так и на любые товары. Протокол криптовалют зашифрован. Пока пользователь не предоставляет данные своего кошелька, его невозможно идентифицировать. Однако данные обо всех транзакциях находятся в открытом доступе. Это потенциально позволяет отследить операции косвенными методами.

Децентрализованные криптовалюты нельзя считать электронными денежными средствами. Дело в том, что электронные деньги жестко привязаны к операциям с реальными валютами. Их эмитирует оператор платежной системы в обмен на перечисленные реальные деньги, тогда как эмиссия криптовалют осуществляется самими пользователями и не обусловлена внесением денежных средств оператору системы. Да и сам оператор фактически отсутствует. Есть лишь разного рода посредники — биржи, обменные пункты, торговые площадки.

Криптовалюту нельзя характеризовать и в качестве денег. Тот же Bitcoin не является «денежным знаком в виде банкнот и монет» либо «денежными знаками в виде банкнот, казначейских билетов, монет, находящихся в обращении и являющихся средством наличного

платежа на территории соответствующего иностранного государства». Деньгами признаются средства платежа, создаваемые путем эмиссии уполномоченных на то государством институтов.

Не подходит криптовалюта под определение имущественных (неимущественных) прав, прав требования или ценных бумаг. Так как владение виртуальной монетой не дает собственнику никаких особых гражданских прав. По существу децентрализованная криптовалюта представляет собой запись в едином реестре, в котором учитывается принадлежность конкретной суммы монет определенному адресу в сети (пользователь может иметь неограниченное число таких адресов). Переводы биткоинов осуществляются путем внесения изменений в эту общую базу данных — применительно к конкретным монетам это может сделать только их владелец, чье право подтверждено закрытым и открытым ключами цифровой подписи.

Александр Ястребов в своей статье отмечает, что ввиду невозможности регулирования существующими нормами права и сложности квалификации самого явления целесообразно было бы выделить виртуальные валюты в отдельную группу финансовых инструментов. [5]

Для раскрытия и выделения особенности признания «криптовалюты» в разных странах нами были изучены основные нормативные документы в различных странах мира.

Аргентина одна из ведущих стран, использующих криптовалюту как средство платежей уже более трех лет, отдельного законодательства в стране нет. В соответствии с законодательством Аргентины криптовалюта не является национальной валютой, поскольку она не выдается государственным денежным органом и не является законным платежным средством, но может рассматриваться как деньги. Цифровую валюту можно также считать товаром или активом в понимании Гражданского кодекса. Статья 15 Гражданского кодекса Аргентины гласит, что «Люди имеют индивидуальные права на имущество, составляющее их активы в соответствии с тем, что установлено в этом кодексе». В случае Bitcoin актив может быть частным ключом, который каждый человек использует для доступа к своему цифровому кошельку. В соответствии с тем же Гражданским кодексом сделки с Bitcoin регулируются правилами продажи товаров.[6]

В Соединенных Штатах Америки, в Нью-Йорке местный финансовый департамент (NewYorkDepartmentofFinancialServices, DFS) предложил свои правила для компаний, которые продают или покупают криптовалюту, включая операции обмена. Эти правила могут повлиять и на другие штаты. Это предложение включает в себя требование приобретения специальной лицензии «BitLicense», которая и будет предоставлять разрешение на совершение подобных операций частным лицам и компаниям. Правила, разработанные DFS, включают в себя, кроме лицензии BitLicense, требование держать в резерве средства в том объеме, в котором вложились клиенты компании (причем резерв должен быть в той же виртуальной валюте, что вложили клиенты). Кроме того, компании, совершающие операции с виртуальными валютами, должны работать с реальными именами и адресами клиентов, предупреждая последних о возможных рисках работы с виртуальной валютой. Также компании должны уведомлять власти о проведении транзакций с виртуальной валютой на сумму в 10 тысяч долларов США (в эквиваленте). В такой компании обязательно должна быть введена должность специалиста по компьютерной безопасности.[3]

В русскоязычной сети интернета достаточно корректное и полное определение криптовалют дано в Википедии, где криптовалюта рассматривается как вид цифровой валюты, эмиссия и учёт которой основаны на асимметричном шифровании и применении различных криптографических методов защиты, таких как Proof-of-work и Proof-of-stake. На основном сайте Bitcoin – одного из вида криптовалют, который получил наибольшее распространение, криптовалюта обозначена как инновационная сеть платежей и новый вид денег, который использует P2P технологию, функционирующую без центрального контролирующего органа или банка, обработка транзакций и эмиссия производятся коллективно, усилиями сети [8].Еще одно определение дано на сайте «новости криптовалют» и звучит следующим образом: «по своему назначению криптовалюта ничем не отличается от других платежных систем, так как

позволяет продавать и приобретать товары и услуги. Принципиальное отличие от других платежных средств заключается в способе выпуска (эмиссии) платежных единиц и организации системы их хранения и проведения платежей». [9]

Что касается Китая, то в заявлении указано, что биткойн не является валютой в реальном смысле этого слова. Финансовым компаниям запрещены не только прямые операции с биткойнами, но и публикация котировок или страхование финансовых продуктов, связанных с биткойном. В то же время физические лица могут свободно участвовать в интернет-транзакциях на свой страх и риск. Биткойны при этом рассматриваются как некий товар, но не денежные средства. По мнению Центральный банк Боливии, валюта, которая не выдается и не контролируется правительством или уполномоченным органом, является незаконной, а в Эквадоре запрещено использование криптовалюты, поскольку внедряется национальная система электронных денег. В 2014 году Бангладешский банк запретил использование биткойна и предупредил о введении уголовной ответственности. Так, за любые операции с криптовалютой здесь можно угодить в тюрьму на срок до 12 лет — в соответствии с действующими законами о борьбе с отмыванием денег. К примеру, в Киргизии формально биткойн не запрещен, хотя его (и другие криптовалюты) нельзя использовать как средства оплаты (из-за их «уязвимости и неподкреплённости какими-либо материальными активами»). Об этом в 2014 году заявил Национальный банк, подчеркнув, что единственным законным платежным средством в стране является киргизский сом. Также в ряде стран например, во Франции и Индии, пока не было официального решения о регулировании и правовом режиме криптовалют.

Согласно Декрета Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 №8 «О развитии цифровой экономики» под криптовалютой понимается биткойн, иной цифровой знак (токен), используемый в международном обороте в качестве универсального средства обмена. Также согласно Декрета определено, что юридические и физические лица вправе владеть токенами и совершать с ними различные операции с учетом особенностей. [7]

Венесуэла первой в мире выпустила национальную криптовалюту. Президент Венесуэлы Николас Мадуро объявил 3 ноября 2017 года телеграмму по телевидению, заявив, что она будет поддержана запасами нефти, бензина, золота и алмазов Венесуэлы. Предварительная продажа Petro началась 20 февраля 2018.

Представим в обобщенном виде результаты исследования законодательства, регламентирующего обращение «криптовалюты» в разных странах, с точки зрения трактовки понятия «криптовалюты» в таблице 1.

Таблица 1. Особенности определения «криптовалюты» в законодательстве в разных странах

Источник	финансовый актив	товар или услуга	оказание услуг в сети интернет	частная валюта	валюта	Законное Платежное средство	Программный код, который является объектом права собственности	имущество
1	2	3	6	4	5	7	8	9
1.Болгария	+							
2.Норвегия	+							
3.Швеция	+							
4.Германия		+						
5.Сингапур		+						
6.Финляндия		+						
7.Канада		+						
8.Великобритания				+				
9.Швейцария				+				
10.Ирландия		+			+			
11.Дания			+					
12.Австрия		+						
13.Япония						+		

14.Украина							+	
15.Китай		+						
16.США						+		
17.Аргентина	+	+						
18.Израиль								+
19.Венесуэла					+	+		
Итого:	4	8	1	2	1	3	1	1

Примечание – Собственная разработка на основе изученных литературных источников.

Таким образом, криптовалюта представляет собой достаточно новое явление в системе денежных отношений. На сегодняшний день четко закрепленного определения криптовалюты в нормативных актах нет. Поэтому установить сущность, правовую и экономическую природу данного явления представляется затруднительным. Криптовалюты оказали значительное влияние на мировой рынок, образовав некий казус в денежно-финансовых операциях бирж валют. При этом реакция государственных органов неоднозначна. В некоторых странах криптовалюты были приняты и введены в оборот, тогда как в других странах вызвали явное неприятие и отторжение.

На наш взгляд, криптовалюту целесообразно определить как особую разновидность виртуальных валют, функционирование которой основано на децентрализованном механизме эмиссии и обращении только в сети, с ограниченным количеством определенным математическим алгоритмом. Криптовалюта – безусловно, актив, потому что является имуществом субъекта, которому принадлежит.

При этом порядок признания криптовалюты в качестве конкретного актива в системе бухгалтерского учета необходимо рассматривать в зависимости от способа их получения и предполагаемого назначения:

- приобретаемые для последующей реализации - «Товары»;
- приобретаемые для осуществления удостоверяемых токенами прав – «Долгосрочные финансовые вложения»;
- возникшие (добытые) в результате деятельности по майнингу - «Готовая продукция»;
- полученные в качестве вознаграждения за оказанные услуги в соответствии с законодательством (за исключением вознаграждения за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне) «Долгосрочные финансовые вложения» (если срок обращения токенов превышает 12 месяцев с даты их размещения), «Краткосрочные финансовые вложения» (если срок обращения токенов не превышает 12 месяцев с даты их размещения), «Товары»;
- созданные организацией для размещения собственные криптовалюты к бухгалтерскому учету не принимаются.

Такой подход к учету криптовалюты был положен в основу Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности Республики Беларусь «Цифровые знаки (токены)», утвержденный Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь, 6 марта 2018 №16. Появление данного стандарта стало возможным благодаря Декрету Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 г. №8 «О развитии цифровой экономики», в котором был легализован принципиально новый вид хозяйственной деятельности – обращение токенов, которым могут заниматься юридические и физические лица. Данным декретом было установлено, что токены, возникшие (добытые) в процессе майнинга или приобретенные иным способом, признаются активами для целей бухгалтерского учета. Размещение юридическими лицами созданных ими токенов приводит к возникновению обязательства перед их владельцами. Юридическим лицам предоставлено право владеть токенами и совершать следующие операции: через резидента Парка высоких технологий создавать и размещать собственные токены в Республике Беларусь и за рубежом; хранить токены в виртуальных кошельках; через операторов криптоплатформ, операторов обмена криптовалют приобретать, отчуждать токены, совершать с ними иные сделки.[7].

При этом следует обратить внимание, что понятие «токен» шире термина «криптовалюта». Как отмечает Р.Бузько, «большинство выпущенных в последнее время токенов на уровне концепции укладывается в одну из четырех категорий в зависимости от: а) роли блокчейн-технологии для бизнес-модели токена; и б) обеспечиваемого права (актива).

Рисунок 1. Классификация токенов в зависимости от роли блокчейн-технологии для бизнес-модели токена и обеспечиваемого права (актива)

Источник – [10]

Юридические лица, зарегистрированные на территории Республики Беларусь, вправе совершать следующие операции с токенами:

1) создавать и размещать собственные токены в Республике Беларусь и за рубежом (через резидента Парка высоких технологий, осуществляющего соответствующий вид деятельности);

2) приобретать, отчуждать токены, совершать с ними иные сделки (операции) через операторов криптоплатформ, операторов обмена криптовалют, иных резидентов Парка высоких технологий, осуществляющих соответствующий вид деятельности;

3) хранить токены в виртуальных кошельках.

Токены принадлежат юридическому лицу на праве собственности или ином вещном праве. Наличие прав на объекты гражданских прав удостоверяет запись в реестре блоков транзакций (блокчейне), иной распределенной информационной системе. Юридическое лицо хранит токены и осуществляет операции с ними посредством программного или программно-технического средства - виртуального кошелька.

Подход, который применяется в законодательстве Республики Беларусь в отношении признания криптовалюты (токенов) в зависимости от способа ее получения и предполагаемого назначения, приводит к тому, что информация о наличии и движении криптовалюты (токенов) размывается по разным строкам различных форм отчетности (см. таблицу 1.11), что не позволяет увидеть информацию в агрегированном виде. Влияние операций с токенами на показатели финансовой отчетности отражено в таблице 2.

В этой связи требует разработки механизм формирования и представления обобщенной информации о наличии и движении криптовалюты (токенов) в формах отчетности. Выработка унифицированных подходов к раскрытию в отчетности информации о криптовалюте (токенах) позволит пользователям оценить риски, которым организация подвержена в связи с наличием и использованием данных специфических активов.

Таблица 2. Отражение операций с токенами в показателях финансовой отчетности субъекта хозяйствования

Форма отчетности	Статья	Расшифровка
1	2	5
Бухгалтерский баланс	Раздел I «Долгосрочные активы»	
	Долгосрочная дебиторская задолженность	Задолженность организации по произведенным и подлежащим реализации токенам, погашение которой ожидается более чем через 12 месяцев после отчетной даты
	Долгосрочные финансовые вложения	Отражают остатки токенов, приобретаемых для осуществления удостоверяемых токенами прав, сроком погашения более 12 месяцев
	Раздел II «Краткосрочные активы»	
	Краткосрочная дебиторская задолженность	Задолженность организации по произведенным и подлежащим реализации токенам, погашение которой ожидается в течении 12 месяцев после отчетной даты.
	Краткосрочные финансовые вложения	Отражают остатки токенов, приобретаемых для осуществления удостоверяемых токенами прав, сроком погашения менее 12 месяцев
	Готовая продукция и товары	Остатки токенов возникших (добытых) в результате деятельности по майнингу и приобретенных для последующей реализации
	Раздел IV «Долгосрочные обязательства»	
	Долгосрочные кредиты и займы	Обязательства, возникающие в результате размещения собственных токенов, сроком погашения свыше 12 месяцев
	Раздел V «Краткосрочные обязательства»	
	Краткосрочные кредиты и займы	Обязательства, возникающие в результате размещения собственных токенов, сроком погашения менее 12 месяцев
Краткосрочная кредиторская задолженность	Задолженность организации перед юридическими и физическими лицами, индивидуальными предприятиями в т.ч. в следствии операций с токенами.	
Отчет о прибылях и убытках	Выручка от реализации	Выручка, в том числе от реализации токенов.
	Прочие расходы по текущей деятельности	Прочие расходы по текущей деятельности, связанные с токенами.
	Доходы по инвестиционной и финансовой деятельности	Доходы по инвестиционной деятельности, связанные с операциями с токенами.
	Расходы по инвестиционной и финансовой деятельности	Расходы по инвестиционной деятельности, связанные с операциями с токенами.
Отчет о движении денежных средств	Поступило денежных средств	Поступление денежных средств по операциям с криптовалютами.
	Направление денежных средств	Направление денежных средств по операциям с криптовалютами.

Примечание – собственная разработка

В связи с тем, что как в национальных стандартах по бухгалтерскому учету и отчетности Республике Беларусь, так и в МСФО отсутствует отдельная форма отчетности по криптовалюте (токенам) мы предлагаем разработать в составе примечаний к отчетности отчет по движению криптовалюты (токенов), который будет содержать показатели, раскрытие которых является необходимым, согласно требований МСФО:

- 1) состав токенов по их видам;
- 2) первоначальная стоимость токенов, отраженных в бухгалтерском балансе по чистой стоимости реализации;
- 3) движение резервов под снижение стоимости токенов (наличие резервов на начало периода; увеличение в анализируемом периоде резервов, созданных в предыдущих периодах; создание резервов в анализируемом периоде; суммы и обстоятельства восстановления резервов в анализируемом периоде; наличие резервов на конец периода);

4) суммы обязательств, возникших при размещении собственных токенов перед владельцами данных токенов;

5) суммы обязательств, возникших при совершении внутригрупповых операций с токенами (в примечаниях к консолидированной отчетности, составляемой материнским предприятием по группе организаций).

В разработанной форме отчета о движении криптовалюты (токенов) (рисунок 2) мы предлагаем отражать движение данных активов в количественно-суммовом разрезе по видам токенов в зависимости от способа их получения и предполагаемого назначения, что позволит отразить три из вышеназванных пяти показателей в обобщенном виде: состав токенов по их видам, первоначальную стоимость токенов, отраженных в бухгалтерском балансе по чистой стоимости реализации, движение резервов под снижение стоимости токенов (наличие резервов на начало периода; увеличение в анализируемом периоде резервов, созданных в предыдущих периодах; создание резервов в анализируемом периоде; суммы и обстоятельства восстановления резервов в анализируемом периоде; наличие резервов на конец периода).

Для заполнения предложенной формы в графе «Остаток на начало периода» и графе «Остаток на конец отчетного периода» предполагается отражать соответственно остатки криптовалюты (токенов) в зависимости от вида токенов на начало и на конец отчетного периода в количественном и стоимостном выражении. В графах «Поступление» и «Выбытие» предлагается отражать сумму и количество токенов, полученных и выбывших в отчетном периоде, подтвержденных первичными учетными документами. Для детализации граф «Поступление» и «Выбытие» требуется заполнение табличной части по видам токенов в зависимости от способа их получения и предполагаемого назначения.

Отчет о движении криптовалюты (токенов) предлагается заполнять в соответствии с предусмотренными в них показателями. В случае отсутствия данных по показателям соответствующие строка и графа формы не заполняются. Разработанную форму отчета предлагается составлять ежеквартально - по состоянию на 1 апреля, 1 июля, 1 октября текущего года. Предлагаемый отчет о движении криптовалюты (токенов) в стоимостном выражении предлагается составлять в белорусских рублях с двумя знаками после запятой.

Выводы

В результате исследования не разработанных вопросов в теории и практике бухгалтерского учета криптовалюты (токенов) позволило автору внести следующие рекомендации:

1) Научно обосновать экономическое содержание и выделить особенности признания криптовалюты как объектов бухгалтерского учета на основе изучения интернет источников, статей, нормативных документов Республики Беларусь и др. стран. Так нами было рекомендовано признавать криптовалюту в качестве активов организации и идентифицировать ее как готовую продукцию, товары, долгосрочные и краткосрочные финансовые вложения в зависимости от цели использования и способов получения.

2) Разработать отчет по движению криптовалюты (токенов) в связи с тем, что отсутствует отдельная форма отчетности по криптовалюте(токенам) как в МСФО, так и в законодательстве Республики Беларусь. Подход, который применяется в отношении признания криптовалюты (токенов), приводит к тому, что информации о наличие и движении криптовалюты (токенов) размывается по разным строкам различных форм отчетности, что не позволяет увидеть информацию в агрегированном виде. В разработанном отчете о движении криптовалюты(токенов) отражается остаток криптовалюты(токенов) на начало периода, поступление, выбытие и остаток на конец периода в зависимости от способа ее получение и предполагаемого назначения, а также представляет в обобщенном виде информацию по движению криптовалюты(токенов) на основании первичных документов, что позволит пользователям оценить риски, которым организация подвержена в связи с наличием и использованием данного вида финансовых инструментов.

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

ОТЧЕТ о движении криптовалюты(токенов)

за период с _____ г. по _____ г.

Организация _____
 Головная организация _____
 Юридический адрес, телефон _____
 Единица измерения _____

Виды криптовалюты (токенов)	Остаток на начало периода		Поступление		Выбытие		Остаток на конец периода		Обесценение		Чистая стоимость реализации на конец периода, руб.
	количество	сумма, руб.	количество	сумма, руб.	количество	сумма, руб.	количество	сумма, руб.	обесценение, (-)	восстановление убытка от обесценения (+)	

Наименование показателей	количество	Сумма, руб.
1	2	3
Поступление – всего		
В том числе:		
приобретено		
приобретенные для осуществления удостоверяемых токенами прав		
приобретенные для последующей реализации		
полученные в качестве вознаграждения за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне)		
полученные в качестве вознаграждения за оказанные услуги в соответствии с законодательством (за исключением вознаграждения за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне))		
возникшие (добытые) в результате деятельности по майнингу или полученные в качестве вознаграждения за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне)		
получено безвозмездно		
прочее поступление криптовалюты		
сумма восстановления убытка от обесценения		
Выбытие – всего		
прекращении признания токенов в связи с прекращением прав организации на получение удостоверяемых токенами объектов гражданских прав		
отчуждение другому лицу		
реализовано		
передано безвозмездно		
прочее выбытие		
сумма обесценения		

Руководитель _____
 (подпись)

 (инициалы, фамилия)

Главный бухгалтер _____
 (подпись)

 (инициалы, фамилия)

Исполнитель _____
 (должность, подпись, инициалы, фамилия, телефон)

 (инициалы, фамилия)

 (инициалы, фамилия)

Рисунок 2. Предлагаемая форма отчета о движении криптовалюты (токенов)

Литература:

1. Саврадым В.М., Коложвари Э.С. КРИПТОВАЛЮТА КАК ЭЛЕМЕНТ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ // Формирование финансово-экономических механизмов хозяйствования в условиях информационной экономики Сборник научных трудов III Международной научно-практической конференции. К 100-летию Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Научный редактор С.П. Кирильчук. 2018. С. 138-140.
2. О. В. Ватолина, С. А. Данилов, Криптовалюты как новый вид виртуального платёжного средства[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pnu.edu.ru/media/ejournal/articles-2015/TGU_6_245.pdf.– Дата доступа 26.03.2019
3. Хидзев А.Т.,Криптовалюта: правовые подходы к формированию понятия,[Электронный ресурс]; Режим доступа:<https://cyberleninka.ru/article/v/kriptovalyuta-pravovye-podhody-k-formirovaniyu-ponyatiya> – Дата доступа:01.02.2018.
4. Вахрушев Д.С., ЖелезовО.В. Криптовалюта как феномен современной информационной экономики: проблемы теоретического осмысления//Интернет-журнал «Науковедение» (Электронный ресурс).-2014.- №5(1).- Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/kriptovalyuta-kak-fenomen-sovremennoy-informatsionnoy-ekonomiki-problemy-teoreticheskogo-osmysleniya> – Дата доступа:15.02.2019.
5. Ястребов А., Макогон Е., Как криптовалюта Bitcoin используется на практике в налоговом планировании, [Электронный ресурс]; Режим доступа: <http://www.nalogplan.ru/article/3609-kak-kriptovalyuta-bitcoin-ispolzuetsya-napraktike-v-nalogovom-planirovanii>– Дата доступа:01.02.2018.
6. Регулирование криптовалют на примере Аргентины[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://forknews.io/legal/000337-regulirovanie-kriptovalyu.html>.– Дата доступа 22.04.2019
7. Декрет Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 №8 «О развитии цифровой экономики»
8. Биткойн. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bitcoin.org/ru/>. – Дата доступа 16.03.2018
9. Новости криптовалют [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bits.media/news>.– Дата доступа 17.03.2019
10. Р. Бузько Страшный сон законодателя: виды токенов и возможные подходы к их регулированию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vc.ru/flood/25718-types-of-tokens> Дата доступа 17.03.2019

IMPORTANȚA METACOGNIȚIEI ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ

CZU: 657:331.36

CĂPĂȚÎNĂ Sofia

Universitatea Cooperatist Comercială din Moldova, Republica Moldova

E-mails: capasofia@yahoo.com

Summary: *Recent researches target both theoretical approach of the metacognition concept aiming at its dimensions' demarcation, as well as the practical one in which the benefits of the development of metacognition skills specific to certain domains are being assessed. The possibility to know, control and adjust your own cognitive processes assumes developing metacognitive skills and has to be performed in with the cognitive development, in order to offer the students facilities which encourage an authentic, sustainable and autonomous learning.*

Keywords: metacognition, teaching, learning, assessment, strategy, shaping.

JEL Classification: M 41

Principalele condiții pe care trebuie să le îndeplinească interactivitatea în instruire ar fi *constructivismul* și *metacognitivismul*. O abordare *constructivistă* se bazează pe tehnicile de construcție a cunoștințelor, adică nu există cunoștințe autentice decât numai atunci când studenții înșiși le construiesc, elaborând răspunsuri la întrebările pe care și le pun singuri, adaptându-și comportamentul la situații imprevizibile cu care se confruntă în viață.

Pentru ca cunoașterea să devină metacognitivă, aceasta ar trebui să îndeplinească următoarele condiții:

- să pornească de la ideea că studenții sunt capabili să-și construiască cunoștințele și abilitățile;
- să creeze un cadru stimulativ pentru formarea cunoștințelor și abilităților, prin interacțiuni studenți-studenți, studenți-profesor și studenți-obiectul de învățământ;
- să diversifice toate etapele de cunoaștere funcțională: declarativă, procedurală și strategică [1, p.51].

Competența metacognitivă este rezultanta competențelor (cognitivă, investigațională, managerială, contabilă) se probează prin cunoștințe temeinice, prin priceperea și abilitatea de a se folosi de ele în desfășurarea unei anumite activități și de a obține rezultate apreciate de cei din jur.

Cercetările recente au vizat atât o abordare teoretică a conceptului de metacogniție, în vederea delimitării dimensiunilor sale, cât și una practică, de evaluare a beneficiilor aduse în dezvoltarea abilităților metacognitive specifice unor anumite domenii. Posibilitatea de a cunoaște, controla și regla propriile procese cognitive presupune formarea unor competențe de tip metacognitiv și trebuie realizată odată cu dezvoltarea cognitivă pentru a le putea oferi studenților instrumente care favorizează o învățare autentică, durabilă și autonomă.

Conceptul de metacogniție introdus de John Flavell în 1979 definea metacogniția drept „cunoașterea despre fenomene cognitive”, conștientizarea procesului de gândire: ce gândim, cum gândim puși în fața unei anumite sarcini sau situații și de ce gândim într-un anumit mod [3, p.906]. Metacogniția include și abilitatea de a monitoriza aceste procese.

Fernandez-Toledo și Salager-Meyer au elaborat o propunere pentru formarea profesională, bazată pe următoarele principii:

- context practic (a face): contextul social ar trebui punctul de pornire în elaborarea obiectivelor, textelor și simulărilor pe baza acestora;
- predare explicită (reflectare): introducerea sistematică și conștientă a unor meta-limbi, care îi ajută pe studenți să descrie și să interpreteze diferite moduri în care descoperă sensul;

- reflecție critică (reflectând): legarea sensului de contextele socio-culturale;
- practici transformate (a face): acest grup apără ideea de învățare prin a face, astfel încât noile cunoștințe sunt folosite pentru a reconstrui cunoștințele în moduri noi și contexte diferite [2, p.145].

Metacogniția este o îmbinare a unor procese cognitive implicite și explicite, poate fi predată și învățată explicit, dar utilizarea ei poate fi și implicită. Dacă metacogniția reprezintă abilitatea de a reflecta asupra a ceea ce faci sau nu faci și asupra a ceea ce știi sau nu știi, ducând la reflectarea critică și evaluarea gândirii, ceea ce poate duce la schimbări în modul de învățare, o pedagogie ce derivă din strategii de predare care facilitează dezvoltarea metacognitivă a studentului va duce nu doar creșterea performanței în învățare, ci și la îmbunătățirea întregii experiențe.

Metacogniția nu poate fi predată decât de profesori care practică metacogniția, și dacă este susținută și de cei care decid în ceea ce privește curricula diverselor discipline. Prin urmare, metacogniția ar trebui să fie asimilată de profesori și aplicată în metodele de predare-învățare, în elaborarea manualelor și practică zi de zi la toate disciplinele. Modelul metacogniției a lui Anderson vizează patru aspecte:

- pregătirea și planificarea pentru învățarea eficientă;
- evaluarea utilizării strategiilor și învățarea diferitelor strategii;
- monitorizarea strategiilor utilizate;
- selectarea și utilizarea anumitor strategii [5, p.56].

Hartman a stabilit următoarele aspecte ale metacogniției:

- metacogniția este gândirea despre gândire;
- ea permite conștientizarea și controlul asupra modului în care profesorii își gândesc predarea;
- aceasta le permite să-și ajusteze activitățile de predare în funcție de studenți, obiective și situație;
- metacogniția are o parte specifică unui domeniu și una generală;
- cele două tipuri ale metacogniției sunt: strategiile de management executiv, care intervin în planificarea, monitorizarea și evaluarea/revizuirea proceselor și produselor gândirii și cunoștințele strategice despre informațiile/ strategiile/ competențele deținute, când, de ce și cum se folosesc [4].

Intervențiile în vederea dezvoltării abilităților metacognitive pot fi grupate în două categorii: unele care vizează o abordare individuală și unele de grup. Intervențiile individuale implică auto-instruirea în ceea ce privește tehnicile de a face procesele gândirii mai vizibile. Abilitățile cognitive includ înțelegerea, reamintirea și soluționarea de probleme. Abilitățile metacognitive se referă la monitorizarea și corectarea procesului și produsului sistemului cognitiv.

Pentru predarea metacogniției Veenman și colaboratorii au identificat trei principii cheie:

- predarea metacogniției în timpul predării disciplinei în care este implicată;
- informarea studenților despre utilitatea activităților metacognitive pentru a-i încuraja să depună efortul suplimentar necesar;
- training pe o perioadă mai lungă pentru a asigura permanența activității metacognitive [1, p.29].

Beckman propune următorii pași pentru instruirea în metacogniție:

- ✓ descrierea strategiei;
- ✓ modelarea de către profesor a posibilităților de utilizare a strategiei;
- ✓ exersarea noii strategii sub îndrumarea profesorului;
- ✓ promovarea auto-monitorizării și auto-evaluării în utilizarea independentă a strategiei de către student;
- ✓ încurajarea utilizării strategiei în mod continuu și generalizat [5, p.59].

Metacogniția fiind unul dintre conceptele cele mai prolifere din ultimii ani, numărul studiilor care pornesc de la diverse teorii asupra metacogniției este extraordinar de mare. Metodele sau strategiile metacognitive care apar în cercetările ultimilor ani sunt:

- atenția selectivă;

- discuțiile în grup;
- generarea de întrebări;
- hărțile conceptuale;
- întrebări strategice;
- interogatoriul privind procesul gândirii;
- interviuri structurate sau semistructurate;
- jurnalul reflexiv;
- lectura reflexivă;
- listele de verificare;
- modelarea;
- mediile personale de învățare;
- plimbarea printre imagini;
- protocolul gândirii cu voce tare;
- reflecții asupra activității.

Analiza unei serii de studii pentru a întocmi o meta-analiză a cercetărilor privind strategiile metacognitive de predare, a permis gruparea acestor strategii în patru categorii: strategii de modelare, diagrame, exercițiul practic și strategii adiționale.

Modelarea s-a dovedit a fi cel mai des utilizată în cercetările empirice privind conștientizarea metacognitivă, fiind metoda prin care se prezintă studenților procedura ce trebuie urmată fiecare strategie, prin indici verbali și vizuali. *Diagramele* au fost utilizate în timpul întregii activități metacognitive (planificare, monitorizare și evaluare), îmbrăcând diferite forme: hărți, grafice, tabele. În cadrul *exercițiului practic*, profesorul ghidează modul în care studentul va utiliza o anumită strategie, prin intermediul exemplelor, demonstrațiilor și feed-back-ului. Pentru a fi eficiente, atât modelarea, cât și exercițiul practic trebuie realizate în mod constant.

Prezentarea strategiilor metacognitive de predare-învățare-evaluare menționate nu ține cont de această categorizare, ci se dorește a fi o trecere în revistă a principalelor strategii, se bazează pe descrierea modului de utilizare a strategiei și indicarea domeniilor în care a fost folosită, precum și pe identificarea eventualelor limite ale strategiilor.

În concluzie menționăm, că pentru identificarea și dezvoltarea abilităților metacognitive, pot fi utilizate următoarele strategii:

- observarea abilităților metacognitive duce la obținerea de informații despre strategii, metacogniție și motivație în sarcinile academice;
- selectarea de sarcini cognitive adecvate pentru utilizarea abilităților metacognitive;
- utilizarea unor instrumente cu proprietăți psihometrice adecvate diverselor populații investigate;
- utilizarea unei varietăți de metode calitative și cantitative pentru fiecare subiect.

Bibliografie:

1. Căpățînă S. Fundamente pedagogice ale formării profesionale inițiale a contabilului. Teză de doctor în pedagogie. Chișinău, 2013.
2. Fernandez-Toledo P.F., Salager-Meyer F. Knowledge. Literacies and the Teaching of Reading English as a Foreign Language. LIES 9 (2), 2009.
3. Flavell John, Metacognition and cognitive monitoring. A new area of cognitive-developmental inquiry. American Psychologist, 1979.
4. Hartman, H.J. Metacognition in learning and instruction. Theory, research and practice, Springer Science and Business Media, 2001.
5. Henter R. Metacogniția. O abordare psiho-pedagogică. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2016.

EXIGENȚE PRIVIND RAPORTAREA CONTABILĂ ȘI SISTEMELE DE ASIGURARE A CREDIBILITĂȚII INFORMAȚIILOR CONTABILE ÎN ROMÂNIA

CZU: 657.37(498)

MATAȘ Liviu Marian¹, DOMNIȘOR Alina², ȚIURA Anca Irina³¹Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice din București; ²Drd., Academia de Studii Economice din București;³Drd., Universitatea BucureștiE-mail: ¹liviu.mataș@cig.ase.ro, ²adomnisor@gmail.com, ³anca_malanca@yahoo.com

Abstract: Studiul prezintă aspecte relevante privind raportarea financiară cu scop general, la nivel național și internațional, care este o temă actuală, importantă și utilă pentru dezvoltarea teoriei existente și aplicative.

Motivația care a determinat autorii să abordeze această temă este importanța și permanenta actualitate a politicilor contabile selectate, adecvate și consecvente. Astfel, la nivelul literaturii de specialitate s-au analizat o serie de studii în domeniu cu privire la modul în care politicile contabile elaborate și aprobate de entități, influențează calitatea informației contabile furnizată de raportările financiare. Obiectivul cercetării noastre îl constituie metodele prin care guvernarea reușește să minimizeze riscurile afacerii, prin intermediul unor politici contabile coerente.

Selectarea, consecvența și adecvarea politicilor contabile sunt obiective majore ale guvernării pentru ca informațiile financiare să fie relevante, complete, exacte, neutre și fără erori. Conceptele de „politici selectate, adecvate și consecvente” vor fi în atenția noastră sub aspectul regulilor de definire și recunoaștere, astfel încât să ne atingem scopul.

Metodologia de cercetare este de tip descriptiv, documentar cu scopul de a arăta în detaliu impactul politicilor contabile, sub influența noilor reglementări europene asupra criteriilor de calitate ale informației financiare. Ca urmare a acestei analize, au fost puse în evidență modificări recente ale cadrului legislativ în domeniu și importanța acestora.

Cuvinte cheie: Raportare financiară, politici contabile, control intern, audit statutar, asigurare, utilizatorii raportărilor financiare, guvernarea corporativă.

JEL Classification: M41, A14, G30

Introducere

Raportarea financiară presupune abordări clare care trebuie să aibă în vedere înțelegerea corectă a politicilor contabile consecvente și beneficiile pentru utilizatorii de informații potrivit Cadrului general conceptual de raportare financiară al Consiliului pentru Standardele Internaționale de Contabilitate (IASB). Costul generat de raportarea financiară este considerat o constrângere generală care acționează asupra informațiilor ce pot fi oferite de aceasta. Costurile respective sunt suportate de utilizatorii informațiilor financiare, tot ei suportând și auditul informațiilor din raportările financiare. Interesul major în ceea ce privește raportarea informațiilor financiare a contribuit la dezvoltarea și consolidarea, în timp, a principiilor, bazelor de evaluare, convențiilor, regulilor și practicilor contabile specifice, care trebuie aplicate corect la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare. Acest interes major a generat și a dezvoltat, în timp, posibilități sporite ca eventualele limite să fie detectate pe parcursul examinărilor calificate și a altor forme de asigurare a calității informațiilor furnizate, astfel încât atunci când devin publice să răspundă cerințelor utilizatorilor acestora. Menționăm în acest sens prevederile Regulamentului (UE) nr. 537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei, ale cărei prevederi au fost preluate în legislația națională – specifică domeniului care a intrat în vigoare în anul 2017¹⁰. Trebuie menționat și faptul că, pe

¹⁰ Legea nr. 162/2017 din 6 iulie 2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative.

parcursul evoluțiilor firești ale normelor contabile la nivel internațional și național s-a conturat existența unor preocupări, tot mai sofisticate, care urmăresc dezvoltarea creativității asociate procesului de aplicare a ansamblului cadrului de reglementare și normalizare contabilă. Acesta este motivul pentru care prin acest studiu ne-am propus să punem în evidență unele aspecte semnificative care, în opinia noastră, definesc exigențele procesului de raportare contabilă, atât pentru entitățile raportoare, cât și pentru entitățile care asigură auditul statutar al acestora.

Metodologia cercetării

Pentru realizarea acestui articol s-au analizat mai multe studii și cercetări în domeniu. Cercetarea noastră este de tip calitativ și vrea să arate și să dezvolte importanța politicilor contabile ca metodă științifică a contabilității. Cercetarea noastră implică observarea obiectivă, raționamentul profesional și verificarea, cu scopul de a reprezenta evenimentele într-o perioadă finită de timp prin selectarea, adecvarea și consecvența politicilor contabile. Ca tehnică indirectă de cercetare am utilizat analiza de documente fără să apelăm la cifre, ce provin de la entități individuale sau de grup, pentru a realiza o rezeecție calitativă cu privire la politicile contabile. Demersul nostru privește modul în care politicile contabile elaborate, aprobate și aplicate de entități influențează calitatea informației contabile furnizate de raportările financiare.

Este evidențiat faptul că, trecerea la aplicarea IFRS a determinat la nivelul entităților românești o creștere ușoară a capitalurilor proprii și o scădere semnificativă a rezultatului din exploatare și implicit a celui net. Această schimbare a afectat valorile indicatorilor de rentabilitate (Săcărin 2014; Istrate, 2014).

1. Politicile contabile și cadrul de reglementare al acestora

Pornind de la faptul că, politicile contabile aplicate de o entitate influențează major indicatorii raportați prin situațiile financiare anuale și orice modificare a unei politici contabile, de la un exercițiu financiar la altul, afectează comparabilitatea în timp a informațiilor raportate, o analiză obiectivă și o interpretare corectă a trendului evoluției situației financiare a unei entități trebuie să aibă în vedere ansamblul politicilor contabile aplicate de aceasta.

Având în vedere importanța și permanenta actualitate a temei, considerăm că este necesar să facem referire la faptul că, cerințele legislative naționale în materie de politici contabile sunt consistente și conforme cu cerințele directivelor europene și ale Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). Astfel, Legea nr. 31/1990, privind societățile comerciale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prevede ca atribuție ce revine administratorilor „stabilirea politicilor contabile” aplicabile entității.

Reglementările contabile naționale date în aplicarea legii contabilității precizează faptul că, administratorii trebuie să aprobe politici contabile pentru operațiunile derulate, inclusiv proceduri proprii pentru situațiile prevăzute de legislație¹¹. În cazul entităților care nu au administrator, politicile contabile se aprobă de persoanele care au obligația gestionării entității respective. Din aceste prevederi rezultă faptul că, toate entitățile care întocmesc, potrivit legii, situații financiare anuale individuale și situații financiare anuale consolidate au obligația să elaboreze, să aprobe și să aplice politici contabile adecvate.

La elaborarea politicilor contabile de către specialiști în domeniul economic și tehnic, cunoscători ai activității entității și ai strategiei acesteia, trebuie avut în vedere specificul activității organizației respective, contextul economic în care aceasta își desfășoară activitatea și cerințele cuprinse în legislație și/sau reglementările contabile aplicabile.

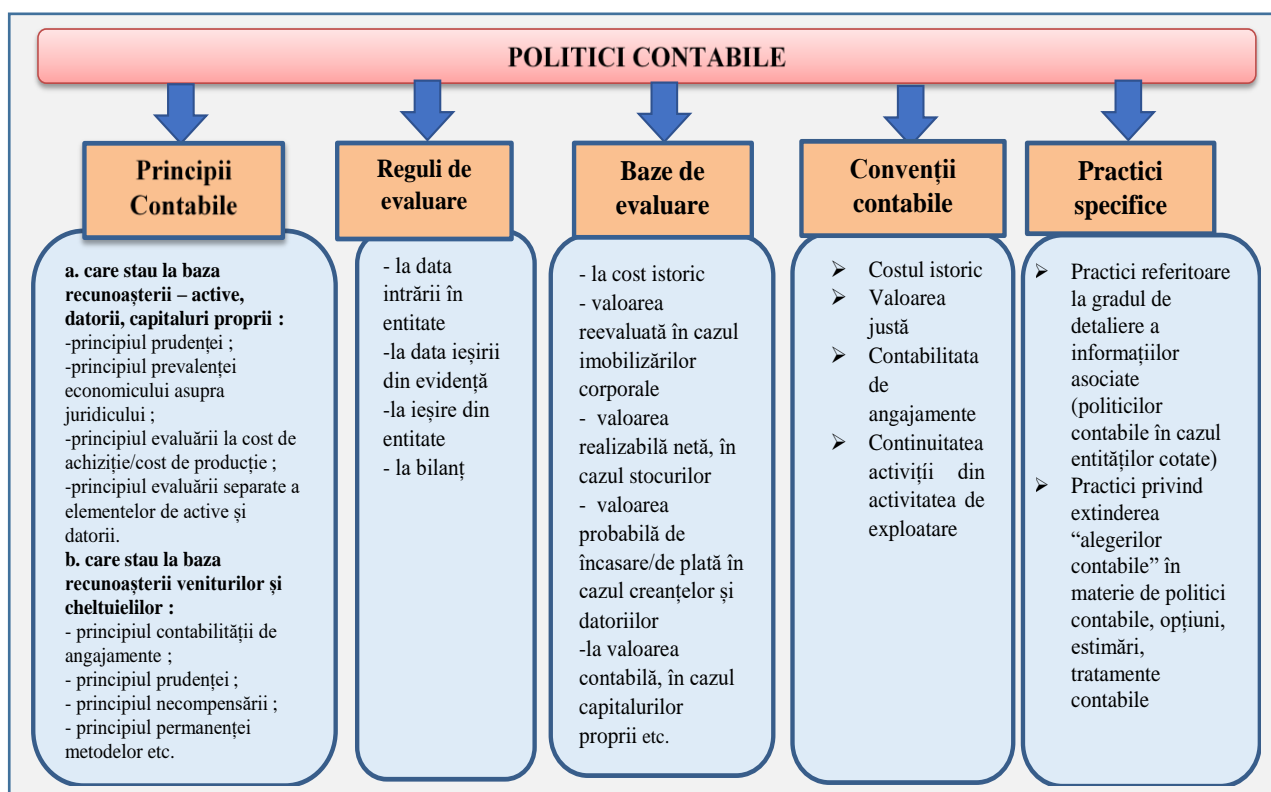
Pentru ca administratorii entităților să aprobe politici contabile adecvate este necesar ca managerii societății și toți specialiștii implicați în elaborarea lor să efectueze estimări pe perioade corespunzătoare de timp, respectiv perioade mai lungi de trei – cinci ani și să evalueze corect efectele

¹¹ Ordin nr.1802/2014 - pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate.

aplicării uneia sau alteia dintre politici. În situația în care, entitatea în cauză aparține unui grup de societăți, politicile contabile utilizate trebuie să fie unitare la nivelul grupului. Astfel, la întocmirea situațiilor financiare consolidate trebuie făcute ajustările necesare pentru a se asigura conformitatea cu politicile contabile ale grupului.

După cum se cunoaște, anumite categorii de entități din sfera celor de interes public au trecut și continuă să treacă, treptat, la aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) ca bază a contabilității. Aceste unități contabilizează operațiunile economico-financiare potrivit reglementărilor conforme cu IFRS și publică situații financiare cu respectarea acestor standarde, având, totodată, obligația să respecte întreaga legislație aplicabilă. Considerăm că este necesar să subliniem că reglementările respective precizează faptul că, trecerea la aplicarea IFRS ca Bază Contabilă nu este permisă prin opțiunea entității¹².

În cazul entității care se află în perspectiva de aplicare a IFRS, politicile contabile adoptate trebuie să fie armonizate cu prevederile acestor standarde. În acest scop sunt importante prevederile Standardului Internațional de Contabilitate 8 „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori” care prescriu criteriile de selecție și de modificare a politicilor contabile, împreună cu tratamentul contabil și cerințele de prezentare a informațiilor privind modificările politicilor contabile. Totodată, trebuie avute în vedere și prevederile fiecărui standard de contabilitate (IFRS și IAS) care cuprind reguli explicite cu privire la aplicarea politicilor contabile pentru tranzacțiile și evenimentele reglementate de acestea.

Făcând o paralelă între politicile contabile, așa cum sunt reglementate prin OMFP nr. 1802/2014 și prevederile Standardelor Internaționale de Contabilitate, observăm că diferența importantă este aceea că, reglementarea națională permite ca la calculul costurilor stocurilor la ieșire, să fie folosită metoda ultimul intrat – primul ieșit (LIFO), pe când IAS 2 „Stocuri ” nu permite utilizarea acestei metode de evaluare.

¹² Ordin nr. 2844/2016 din 12 decembrie 2016 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară.

Motivul pentru care reglementarea națională prevede posibilitatea utilizării metodei LIFO de evaluare a stocurilor scoase din evidență este acela, că directivele europene la care reglementările naționale s-au aliniat, prevăd posibilitatea utilizării metodei respective. În opinia noastră este corectă această opțiune menținută de directiva europeană, dacă avem în vedere faptul că, metoda LIFO poate fi utilizată cu succes în funcție de opțiunea entității, mai ales în perioadele în care nivelul inflației este ridicat, iar informația furnizată de raportările financiare privind „costul stocurilor la ieșire” și respectiv „valoarea la cost a stocurilor existente la sfârșitul perioadei” poate fi deosebit de importantă pentru deciziile utilizatorilor de informație contabilă. Cu toate acestea, dacă entitatea se află în perspectiva aplicării IFRS ca bază contabilă, aceasta trebuie să renunțe la utilizarea metodei LIFO.

O concluzie generală referitoare la problematica reglementării, respectiv a elaborării și aplicării politicilor contabile este aceea că, din punct de vedere al reglementării acestora, gradul de conformare cu standardele internaționale în domeniu este ridicat. Apreciem însă că există și unele limite majore dacă avem în vedere faptul că, interesul persoanelor responsabile cu guvernarea corporativă în ceea ce privește elaborarea, aprobarea și aplicarea celor mai adecvate politici contabile corelate cu strategiile entităților, nu este de cele mai multe ori cel așteptat.

Ne bazăm această opinie pe cercetarea efectuată și pe abordarea cu mai mare răspundere a unor politici contabile considerate reprezentative, ca de exemplu:

- politica de recunoaștere a activelor necorporale;
- politica de recunoaștere a activelor corporale și politica de reevaluare;
- politicile de amortizare a activelor imobilizate și politica de scoatere din evidență a celor amortizate integral (termen, procedură, înregistrare în contabilitate)
- politica de constituire a provizioanelor pentru riscuri și cheltuieli;
- politica de repartizare a profitului, de constituire a rezervelor și de recuperare a pierderilor din exercițiile precedente;

În acest cadru nu se face referire la societățile multinaționale unde, așa cum este cunoscut sunt elaborate de regulă la nivelul grupului, ghiduri practice și se organizează frecvent programe unitare de pregătire pentru cei implicați în astfel de activități.

În contextul general privind politicile contabile trebuie să se aibă în vedere și obiectivul auditorului, care pentru a cunoaște entitatea și mediul său¹³ trebuie să înțeleagă modul cum au fost selectate și aplicate politicile contabile de către entitatea auditată, inclusiv motivele modificării acestora. De asemenea, auditorul trebuie să evalueze dacă politicile contabile aplicate sunt adecvate activității entității, sunt consecvente cu cadrul de raportare financiară aplicabil și cu strategiile entității. Cu atât mai mult, în cazul auditului statutar al entităților de interes public, auditorii trebuie să înțeleagă și măsura în care obiectivele conducerii entității auditate vizează și răspunderea publică generată de prevederi legale exprese, astfel că pentru atingerea standardelor de performanță, riscul de denaturare semnificativă, inclusiv cel cauzat de fraudă, poate fi major.

2. Modul în care politicile contabile adoptate influențează indicatorii financiari furnizați de raportarea financiară

Reglementările contabile naționale și Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) definesc în mod unitar politicile contabile ca fiind ansamblul principiilor, bazelor, convențiilor, regulilor și practicilor contabile specifice aplicate de o entitate la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare anuale. Ca exemple de politici contabile sunt menționate: alegerea metodei de amortizare a imobilizărilor, reevaluarea imobilizărilor corporale sau păstrarea costului istoric al acestora, alegerea metodelor de evaluare a stocurilor și de contabilizare al acestora, etc. Pornind de la conținutul acestei definiții, se vor face exemplificări cu privire la modul în care opțiunea asupra uneia sau alteia dintre politicile contabile influențează indicatorii financiari raportați.

Așa cum am menționat anterior, în aplicarea cerinței de a elabora și aproba politici contabile adecvate trebuie să se pornească de la cunoașterea strategiei entității respective pe termen scurt, mediu și lung.

¹³ Standardul Internațional de Audit (ISA) 315 – Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său.

Astfel, dacă entitatea în cauză are ca obiectiv major al strategiei asigurarea competitivității în vederea pătrunderii pe o anumită piață concurențială, este de înțeles că aceasta trebuie să se axeze pe investiții noi și dezvoltări ale tehnologiilor de fabricație adecvate piețelor respective. În aceste situații pentru stabilirea duratelor de utilizare economică a imobilizărilor corporale și necorporale ar trebui estimate cât mai corect duratele la care se apreciază că intervin schimbări tehnologice majore, care impun de cele mai multe ori tehnologii noi (licențe de fabricație, brevete etc.), precum și utilaje, instalații, echipamente, etc. care să răspundă cerințelor de competitivitate. În aceeași măsură, metoda de amortizare pentru imobilizările corporale și necorporale, trebuie să fie adecvată scopului urmărit.

Pentru determinarea cheltuielilor cu stocurile se poate opta pentru metoda „ultimul intrat – primul ieșit” (LIFO) sau metoda „costului mediu ponderat”(CMP). În ceea ce privește cheltuielile cu dobânzile datorate pentru creditele contractate de entitatea în cauză pentru finanțarea achiziției și respectiv construcției de active pe termen lung, se poate avea în vedere includerea acestora în rezultatele perioadei. Această categorie de entități care nu urmărește profituri imediate, ci consolidări ale poziției pe piață, poate avea în vedere și alte prevederi de ordin contabil care permit opțiunea ca anumite cheltuieli să fie încadrate pe baza respectării unor criterii de recunoaștere fie la cheltuieli ale perioadei, fie să majoreze valoarea imobilizărilor corporale în cauză (exemplu: costul cu inspecțiile generale regulate pentru depistarea defecțiunilor unor imobilizări corporale; costul cu componentele unor elemente de imobilizări corporale care pot necesita înlocuirea la intervale regulate etc.).

În situația în care anumite categorii de entități urmăresc realizarea de rentabilități ridicate și a unor profituri consistente care să genereze dividende, politicile contabile adoptate, de regulă, conduc la cheltuieli cât mai mici. Exemplificăm în acest sens:

- stabilirea unor durate de utilizare economică mari pentru imobilizările corporale și prin urmare diminuarea cheltuielii cu amortizarea care este inclusă în contul de profit și pierdere. Cu același scop poate fi aleasă și metoda de amortizare care să genereze cheltuieli cât mai liniare pe toată această durată mare de utilizare economică;
- utilizarea metodei primul intrat – primul ieșit (FIFO) pentru stabilirea costului privind stocurile consumate;
- includerea în valoarea activelor cu ciclu lung de fabricație a dobânzilor datorate (capitalizarea dobânzilor aferente perioadei) pentru creditele contractate de entitatea respectivă în vederea finanțării activelor respective.

Au fost prezentate câteva exemple de opțiuni privind politicile contabile care pot influența major rezultatul exercițiului financiar, însă este bine cunoscut faptul că nu întotdeauna rezultatul contabil prezentat prin contul de profit și pierdere, respectiv profitul raportat este și cel real. Sunt tot mai mulți specialiști care consideră că nu ar trebui să se acorde o importanță excesivă rezultatului exercițiului, întrucât factorii direct interesați, (de exemplu: managerii entității care au interese în a arăta o performanță economică aparentă) ar putea fi încurajați să facă în astfel încât să obțină performanța financiară dorită.

Deși, nu ne propunem să dezvoltăm aspectele respective în acest studiu, trebuie să menționăm că și în opinia noastră, analiza dinamicii activului net contabil poate oferi informații mult mai reale și complete cu privire la poziția și performanța unei entități.

Exemplificăm în continuare, câteva elemente care pot influența major nivelul indicatorilor raportați, unele dintre ele fiind frecvent depistate de către auditori în cadrul misiunilor privind auditul statutar al situațiilor financiare:

a) nerespectarea condițiilor prevăzute de reglementările contabile, pentru recunoașterea veniturilor după cum urmează:

- recunoașterea în rezultatele perioadei a unor venituri pentru care riscurile, respectiv beneficiile nu au fost transferate sau serviciile nu au fost prestate (venituri premature);
- recunoașterea unor venituri fictive aferente unor tranzacții inexistente;
- recunoașterea ca venituri a unor sume încasate în contul unor datorii;
- recunoașterea ca venituri a unei promisiuni de vânzare;
- denaturarea cifrei de afaceri prin includerea în aceasta a veniturilor aferente bunurilor rezultate din dezmembrarea unor imobilizări.

- venituri care în cazul unor entități pot înregistra valori însemnate etc.;
 - b) nerecunoașterea în contabilitate a probabilității ieșirii de beneficii economice și respectiv a nevoii de previzionare în contabilitate a acestor riscuri;
 - c) nerecunoașterea în contabilitate a unor ajustări pentru deprecierea activelor de natura imobilizărilor, stocurilor, creanțelor etc.;
 - d) amânarea înregistrării în contabilitate a unor minusuri constatate în gestiunea entităților;
 - e) evaluarea valorilor mobiliare pe termen scurt cotate, numai în situația creșterii valorii acestora etc.
- Riscul de a ne confrunța cu denaturări majore ale rezultatului exercițiului financiar, îl regăsim mai ales în cazul entităților care fie nu au stabilit și aprobat politici contabile adecvate și clare pentru operațiunile derulate, fie nu au dezvoltat procedurile de aplicare a politicilor contabile și ale ansamblului regulilor de recunoaștere în contabilitate a tranzacțiilor și evenimentelor specifice activității entității. Aceste entități se confruntă inevitabil și cu riscuri majore în ceea ce privește funcționarea unui control intern eficient.

3. Încrederea și/sau credibilitatea informării financiare prin politicile contabile

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, credibilitatea reprezintă însușirea unui lucru de a putea fi crezut – din fr. *Crédibilité*, iar încrederea, acțiunea de a (se) încrede și rezultatul ei; sentiment de siguranță față de cinstea, buna-credință sau sinceritatea cuiva (Academia Română, 2009).

Încrederea publică în piețele financiare și de capital, în afaceri și guvern depinde nu numai de o reglementare eficientă și inteligentă, ci și de o guvernare puternică care încorporează culturile, etica și criteriile de competențe profesionale.

„La un deceniu de la declanșarea crizei financiare mondiale, reconstruirea încrederii publice în piețele financiare și de capital, în afaceri și în guvern rămâne un obiectiv vital, în pofida progreselor semnificative obținute din perspectiva reglementării. Guvernele au acționat decisiv la nivel internațional și național la începutul perioadei de după criză, dar guvernarea corporativă mai puternică și integrarea culturilor potrivite în organizații de sus în jos sunt esențiale.” (IFAC, 2016)

Teoreticienii sociologi au identificat cele mai importante componente ce conferă credibilitate informațiilor (Garfinkel 1967, McGuire 1985, Barber 1983, Lee 1986, Sheridan 1987):

- a) competența percepută (gradul de expertiză tehnică atribuit sursei);
- b) obiectivitatea;
- c) corectitudinea (recunoașterea și reprezentarea adecvată);
- d) coerența;
- e) credința (percepția „bunei voințe” în compunerea informației).

Încrederea se bazează pe toate cele cinci componente, însă lipsa de conformitate într-un atribut poate fi compensată de un excedent de atingere a unui alt atribut.

„Dacă obiectivitatea sau dezinteresul este imposibil de realizat, corectitudinea mesajului și credința în intenția bună a sursei pot servi drept înlocuitori. Competența poate fi, de asemenea, compensată prin credință și invers. Consistența nu este întotdeauna esențială pentru obținerea încrederii, dar inconsecvențele persistente distrug așteptările comune și modelele de răspunsuri comportamentale. Încrederea nu poate evolua dacă actorii sociali întâmpină răspunsuri incoerente de la alții în situații similare sau chiar identice.” (Renn, Levine, 1991).

Utilizatorii de informație financiar-contabilă, reprezentanți de investitorii actuali sau potențiali, managementul entității, personalul angajat, creditorii, furnizorii, clienții, instituțiile statului și alte autorități, precum și publicul larg se bazează pe încrederea că informațiile difuzate prin situațiile financiare corespund realității din entitățile raportoare.

4. Rolul controlului intern și, respectiv, auditului intern în asigurarea unei raportări contabile credibile

Scopul controlului intern¹⁴ urmărește credibilitatea raportării financiare a entităților, eficiența și eficacitatea operațiunilor acestora, conformitatea cu legile și reglementările aplicabile. Acesta trebuie organizat și implementat în funcție de mărimea și complexitatea entității. Proiectarea, implementarea și supravegherea funcționării controlului intern se realizează de către persoanele responsabile cu guvernanta, conducerea entității și alte categorii de personal ale acesteia.

În consecință, activitățile de control intern fac parte integrantă din procesul de gestiune prin care o entitate urmărește realizarea obiectivelor propuse și presupune:

- definirea clară a responsabilităților, resurse și proceduri adecvate, sisteme de informare pe verticală și orizontală, practici corespunzătoare;
- exercitarea responsabilităților pe baza unor informații pertinente și fiabile difuzate în cadrul entității, astfel încât să se asigure o cunoaștere completă și corectă a elementelor controlate;
- identificarea principalelor riscuri privind obiectivele entității și asigurarea procedurilor corespunzătoare de gestionare a acestor riscuri (riscul de fraudă, riscul de eroare, riscul informatic etc.).
- supravegherea permanentă a dispozitivului de control intern implementat la nivelul entității și examinarea funcționării acestuia.

Controlul intern contabil și financiar¹⁵ este o componentă majoră a controlului intern și vizează ansamblul proceselor de obținere și comunicare a informațiilor financiar-contabile și are un rol hotărâtor în procesul de asigurare a caracteristicilor calitative furnizate de raportările financiare, menționate în prima parte a studiului. Pentru realizarea rolului său, modul de organizare a acestui control trebuie să asigure:

- conformitatea informațiilor financiare și contabile publicate cu cadrul de raportare contabilă aplicabil entității;
- aplicarea manualelor de politici și proceduri contabile privind cadrul de raportare contabilă respectiv;
- prevenirea fraudelor și a neregulilor financiare și contabile, precum și detectarea acestora, protejarea activelor entității;
- fiabilitatea informațiilor furnizate prin raportările financiare și a ansamblului informațiilor furnizate decidenților interni și pieței.

În concluzie, controlul intern are rolul de a gestiona eficient resursele economice, financiare și umane cu privire la toate activitățile entității, inclusiv raportarea financiară. Monitorizarea controlului intern relevant pentru raportarea financiară trebuie realizată în primul rând de responsabilii cu guvernanta corporativă, iar în cazul entităților supuse auditului statutar potrivit legii, auditorii trebuie să acorde atenția cuvenită consistenței acestor activități realizate la nivelul entităților auditate, a responsabilităților funcției de audit intern (acolo unde aceasta există), a activităților efective desfășurate de auditorii interni, precum și a realizării de către Comitetele de audit a obiectivelor privind raportarea financiară, pentru a evalua corect potențialele riscuri și a concepe procedurile de audit corespunzătoare.

Cercetarea care a stat la baza acestui studiu a scos în evidență unele limite ale controlului intern aflate la entitățile cuprinse în eșantion, care în opinia noastră pornesc chiar de la minusuri în activitatea de guvernanta corporativă. Un număr important de respondenți au afirmat că sunt suficiente motive care să impună la nivelul entităților respective, urmărirea mai exigentă a definirii responsabilităților pe toate structurile entităților respectiv, creșterea preocupărilor pentru identificarea principalelor riscuri privind obiectivele entității și, nu în ultimul rând, pentru asigurarea resurselor și procedurilor adecvate unei gestionări eficiente a acestora.

Nu putem lăsa în afara studiului nostru importanța funcției de audit intern, întrucât așa cum este cunoscut, entitățile ale căror situații financiare sunt supuse potrivit legii auditului statutar, au obligația

¹⁴ Standardul Internațional de Audit (ISA) 315 – Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său.

¹⁵ Ordin nr.1802/2014 - pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate; Cap. 11 – Controlul intern.

să organizeze și să asigure exercitarea activității de audit intern, potrivit cadrului legal. Obiectivele funcției de audit intern includ, în general activități de asigurare menite să evalueze și să îmbunătățească eficacitatea guvernantei corporative a entității, a proceselor de gestionare a riscului și de control intern al acesteia.

Având în vedere faptul că, auditorul extern este singurul responsabil pentru opinia de audit exprimată, acesta trebuie să-și exercite raționamentul profesional atunci când determină dacă activitatea funcției de audit intern poate fi utilizată în contextul auditului statutar, bazându-se pe politicile și procedurile relevante ale funcției de audit intern, pe competențele reale ale funcției respective și pe obiectivitatea cu care aceasta a fost exercitată.

Considerăm că este necesar să facem referire în acest cadru la răspunderile exprese ale Comitetelor de audit în ceea ce privește raportarea financiară. Astfel, prevederile art. 65 din Legea 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare, obligă entitățile de interes public să aibă un comitet de audit și, cel puțin un membru al acestuia, trebuie să dețină competențe în domeniul contabilității și auditului statutar, dovedite prin calificări corespunzătoare. Atribuțiile comitetelor de audit sunt bine precizate în ceea ce privește raportarea financiară și privesc: monitorizarea procesului de raportare financiară în general, eficacitatea sistemului de control intern de calitate, a sistemului de management al riscurilor și al auditului intern al entității. Totodată, comitetul de audit monitorizează efectuarea auditului statutar al situațiilor financiare precum și independența auditorului sau a firmelor de audit și răspunde de procedura de selecție a acestora. Așa cum arată un studiu recent la nivel european, comitetele de audit joacă un rol fundamental în asigurarea gestionării eficiente a întreprinderilor, în consolidarea transparenței și integrității raportării financiare. (Martin Manuzi, 2017)

Cercetarea cu privire la realizarea în entitățile cuprinse în eșantion a atribuțiilor Comitetului de audit privind monitorizarea procesului de raportare financiară, eficacitatea sistemelor de control intern de management al riscurilor și de audit intern, a scos în evidență o cunoaștere insuficientă de către respondenți a rezultatelor activității acestor comitete, la nivelul entităților intervievate ori manifestarea unor rezerve ale acestora în răspunsurile formulate. Această situație poate reprezenta un rezumat suficient de clar pentru persoanele responsabile cu guvernanta privind necesitatea dezvoltării sistemelor de informare și comunicare pe verticală și orizontală, astfel încât exercitarea responsabilităților tuturor factorilor, în cadrul unei entități să se realizeze pe baza unor informații pertinente și fiabile, bazate pe cunoașterea corectă și completă a componentelor manageriale, gestionate, monitorizate și controlate.

Scopul unei misiuni de audit cu privire la auditul statutar al situațiilor financiare și sistemelor de asigurare a calității este acela de a asigura creșterea gradului de încredere al utilizatorilor interesați în situațiile financiare. Acest obiectiv este realizat prin exprimarea de către auditor a unei opinii cu privire la măsura în care situațiile financiare sunt întocmite, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu un cadru de raportare financiară, aplicabil.

Pentru a face referire la elementele esențiale care dau consistența opiniei de audit, considerăm că trebuie să pornim de la condițiile preliminare pentru o misiune de audit statutar respectiv, stabilirea cadrului de raportare financiar aplicabil, obținerea acordului conducerii entității auditate de asumare a responsabilității, de întocmire a situațiilor financiare în conformitate cu acest cadru și asigurarea accesului auditorului la toate informațiile relevante pentru întocmirea situațiilor financiare.¹⁶

Conformarea auditorului cerințelor etice relevante, inclusiv celor referitoare la independența, planificarea și efectuarea auditului cu scepticism profesional și cu exercitarea raționamentului profesional, obținerea probelor de audit suficiente și adecvate pentru a reduce riscul de audit, precum și conformitatea cu toate Standardele Internaționale de Audit relevante pentru o misiune de audit statutar sunt cerințe a căror respectare va permite realizarea obiectivului privind obținerea asigurării rezonabile că situațiile financiare oferă o imagine corectă și fidelă în conformitate cu cadrul de raportare aplicabil.

Menționăm aici și alte cerințe deosebit de relevante a căror respectare vine categoric în sprijinul asigurării rezonabile, cum sunt:

¹⁶ ISA 210 – Convenirea asupra termenilor misiunii de audit.

- prevederile Standardului Internațional privind Controlul Calității (ISQC) 1 care stabilește responsabilități clare firmelor de audit de a crea și menține propriul sistem de control al calității pentru misiunile de audit și de a proiecta politici și proceduri cu scopul de a oferi o asigurare rezonabilă privind măsura în care firma și personalul acesteia respectă cerințele etice relevante, inclusiv cele care se referă la independența auditorului;

- prevederile Standardului Internațional de audit 220 „Controlul calității pentru un audit al situațiilor financiare”, stabilesc responsabilitățile specifice auditorului în ceea ce privește procedurile de control al calității pentru un audit al situațiilor financiare. Potrivit acestui standard, obiectivul auditorului este de a implementa proceduri de control al calității care să îi furnizeze auditorului asigurarea rezonabilă că: auditul se conformează standardelor profesionale, cerințelor legale, reglementărilor aplicabile și raportul emis de auditor este adecvat circumstanțelor.

- prevederile Legii nr. 162/6 iulie 2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și individuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative reglementează faptul că, toți auditorii financiari și firmele de audit fac obiectul unui sistem de asigurare a calității care trebuie să respecte criteriile clar stabilite în conținutul acesteia.

Inspecțiile pentru asigurarea calității la auditorii financiari și firmele de audit în legătură cu activitatea de audit statutar se efectuează de către Autoritatea pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar (ASPAAS) care este autoritatea competentă în domeniu.

Concluzii:

Aspectele rezultate din studiul nostru au pus în evidență o serie de cerințe care trebuie respectate pentru a realiza dezideratele privind calitatea raportării financiare de interes general, fără a avea ca obiectiv epuizarea aspectelor care vizează acest proces.

O privire obiectivă asupra ansamblului responsabilităților privind procesul de raportare financiară pune în evidență numeroase plusuri acumulate în timp. În primul rând, se are în vedere aplicarea de către operatorii economici a reglementărilor contabile conforme cu directivele europene și respectiv cu IFRS (în cazul anumitor categorii de entități de interes public), prevederi legale clare privind necesitatea funcționării la nivelul entităților raportoare a sistemelor de control intern și, după caz, a auditului intern și respectiv, a Comitetelor de audit. De asemenea, instituirea obligației auditului statutar al situațiilor financiare pentru anumite categorii de entități, audit pentru care așa cum am văzut, cerințele Standardelor Internaționale de Audit și de asigurare a calității au fost preluate integral. Totodată, putem afirma că este resimțit efectul schimbărilor respective în procesul de adaptare la rigorile piețelor financiare dezvoltate, mai ales în ceea ce privește calitatea informației financiare. Totuși, dacă rămânem în planul obiectivității trebuie să remarcăm că mai există minusuri, să analizăm cauzele pentru care acestea persistă și să evaluăm corect pașii care ar trebui făcuți în continuare.

Considerăm că un rol hotărâtor în sensul celor prezentate, îl va avea îmbunătățirea guvernancei corporative, mai ales la nivelul entităților de interes public, evaluarea permanentă de către cei de drept a funcționării mecanismelor de control, de audit și de gestionare a riscurilor, mai multă comunicare profesională, colaborare și implicare a tuturor factorilor responsabili. Astfel, dacă există o înțelegere comună a importanței calității informației financiare, toate părțile implicate pot acționa, potrivit competențelor legale, în acest sens.

O abordare realistă ar putea fi și înțelegerea cerinței de aplicare a scepticismului profesional, nu numai în activitatea de audit ci și în orice proces care implică decizie, pornind de la importanța evaluării critice a elementelor care stau la baza deciziilor respective și a identificării circumstanțelor care pot conduce la erori.

Bibliografie:

A. Cărți și articole de specialitate publicate în România și în străinătate

1. Albu, C., Albu, N. (2017), The Role and Current Status of IFRS in the Completion of National Accounting Rules – Evidence from Romania, *Accounting in Europe*, vol. 14, pp. 1-10, DOI 10.1080/17449480.2017.1301668

2. Burlaud, A., (2018), Can accounting standardization serve the public interest?, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 3(151)/2018, pp. 365-372, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/151/016
3. Burlaud, A., Colasse, B. (2010), Standardizarea internațională de contabilitate: revenirea politicii?, *Contabilitate, control, audit*, vol. 16, nr. 3, p. 168
4. Epstein, B., J., Jermakowicz, E., K., (2007), *IFRS – Interpretarea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate și Raportare Financiară*, ed. BMT Publishing House
5. Istrate, C., Impact of IFRS on the accounting numbers of Romanian listed companies. *Journal of Accounting and Management Information Systems* 2014, 13(3), 446-491
6. Manuzi, M., Director regional pentru Europa (ICAEW), *Revista “Practici de audit” nr.3/2017*
7. Renn O., Levine D. (1991) Credibility and trust in risk communication. In: Kasperson R.E., Stallen P.J.M. (eds) *Communicating Risks to the Public. Technology, Risk, and Society (An International Series in Risk Analysis)*, vol 4. Springer, Dordrecht
8. Robu, I.B., Istrate, C., Herghiligiu, I.V. (2019), The Use Of Audit Opinion in Estimating the financial Reporting Transparency Level, *Audit Financiar*, vol. XVII, no. 1(153)/2019, pp. 79-92, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/153/001
9. Săcărin, M., Impactul adoptării pentru prima dată a IFRS de către societățile nefinanciare cotate la Bursa de Valori București. *Audit Financiar* 2014, 12(1), 46-54

B. Manuale, Ghiduri

1. Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii Asigurare și Servicii Conexe, emis de IASB, ediția 2016
2. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) emise de IASB la 1 ian 2015
3. Standardul Internațional de Audit (ISA) 315 – Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său
4. Standardul Internațional de Audit (ISA) 210 - Convenirea asupra termenilor misiunilor de audit

B. Legislație

- *** Legea nr. 162/2017 din 6 iulie 2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative
- *** Ordin nr.1802/2014 - pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate
- *** Ordin nr. 2844/2016 din 12 decembrie 2016 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară
- *** Regulamentul (UE) nr. 537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei

C. Alte surse electronice

- <http://www.ifac.org/auditing-assurance> - Consiliul pentru Standarde de Audit și Asigurări, International Auditing and Assurance Standards Board
- <http://www.ifac.org/> - Federația Internațională a Contabililor, International Federation of Accounting
- www.ifac.org/publications-resources/crisis-confidence-call-consistent-high-quality-global-regulation - IFAC, *From Crisis to Confidence: Good Regulation, Governance, and Culture*, 2016

POLITICI CONTABILE: ISTORIE ȘI ACTUALITATE

ACCOUNTING POLICIES: HISTORY AND ACTUALITY

CZU: 657.05(091)(478)

FRECĂUȚEANU Alexandru¹, COJOCARI Vadim², CHIȘLARU Angela³^{1,2,3} *Universitatea Agrară de Stat din Moldova*^{1,2,3} *E-mail: vadim_cojocari@mail.ru*

Summary: *Currently, any company must develop, approve and apply its accounting policies, which, on the one hand, must comply with the applicable National Accounting Standards and the General Accounts Plan, and on the other hand, the appropriate features of its work. After the adoption of the new standard, the rights of subjects and their autonomy in this area became widespread. However, many problems, as in the past, cannot be resolved (for example, accounting for the cost of agricultural machinery, repayment of loans in kind, etc.) due to the restrictions introduced in paragraph 8 of the NAS "Accounting policies, changes in estimates accounting, errors and subsequent events". That is why it is proposed to change this point and diversify the information base in the event that new methods are developed that are not provided for by the current regulatory framework. At the same time, in presenting our own developments, preference was given to the descriptive method using the elements of comparison, analysis and deduction.*

Keywords: Accounting policy, Accounting Policies, Alternative variants, International Accounting Standards, National Accounting Standards.

JEL Classification: M 41

Introducere

Actualmente orice entitate (inclusiv gospodăriile agricole) este obligată să elaboreze, să aprobe și să aplice politicile sale contabile care, pe de o parte, trebuie să fie conforme actualelor SNC și Planului general de conturi contabile, iar pe de altă parte, urmează să reflecte în mod adecvat particularitățile funcționării acesteia. După adoptarea noului SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare” (în continuare – SNC „PCMECEEU”) care a înlocuit vechiul S.N.C. 1 „Politica de contabilitate” și comentariile respective drepturile entităților și autonomia acestora în domeniul dat s-au lărgit vădit. Totuși multe probleme, ca și în trecut, practic nu pot fi soluționate (de exemplu, contabilizarea costurilor parcului de mașini agricole, rambursarea împrumuturilor în natură etc.), de vină fiind restricțiile impuse de punctul 8 din SNC „PCMECEEU”. De aceea se propune de modificat acest punct și de diversificat baza informațională în cazul elaborării unor metode noi neprevăzute de cadrul normativ în vigoare.

La efectuarea studiului dat drept surse de inspirație și puncte de reper au servit următoarele acte normative naționale și internaționale: S.N.C. 1 „Politica de contabilitate” [1], Comentariile cu privire la aplicarea S.N.C. 1 „Politica de contabilitate” [2], SNC „PCMECEEU” [3] și IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” [4]. De asemenea s-a ținut cont de opiniile contabililor practicieni expuse în cadrul numeroaselor seminare moderate de către autori. Totodată la expunerea elaborărilor proprii preferința s-a acordat metodei descriptive cu aplicarea elementelor de comparație, analiză și deducție.

Conținut de bază

În conformitate cu articolul 18 alineatul (3) litera b) din Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15 decembrie 2017 care a intrat în vigoare din 1 ianuarie 2019 fiecare entitate (inclusiv din sectorul agroalimentar) este obligată să elaboreze, să aprobe și să aplice politicile sale contabile axate pe Standardele Naționale de Contabilitate, Planul general de conturi contabile și alte acte

normative emise de Ministerul Finanțelor cu publicare obligatorie a acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Modul general de elaborare a politicilor contabile este stabilit de SNC „PCMECEEU” (aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6 august 2013), Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate (anexa nr. 1 la ordinul Ministerului Finanțelor nr. 166 din 28 noiembrie 2013) și Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare (anexă la ordinul Ministerului Finanțelor nr. 28 din 6 martie 2015).

De la bun început este cazul de menționat că în noile acte normative din domeniul contabilității termenul „*politici contabile*” se aplică în exclusivitate la plural. Asemenea formă de aplicare se conține de asemenea în Standardele Internaționale de Raportare Financiară (de exemplu, în IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori”) și se folosește pe larg în practica internațională, întrucât se consideră că pentru elemente contabile diferite se aplică politica sa contabilă individuală (de exemplu, politica contabilă pentru imobilizările necorporale, politica contabilă pentru mijloacele fixe, politica contabilă pentru stocuri, politica contabilă pentru costurile de producție etc.).

Noul SNC „PCMECEEU” se aplică de gospodăriile agricole autohtone din 1 ianuarie 2014 (în mod benevol) sau din 1 ianuarie 2015 (în mod obligatoriu). Acest act normativ a înlocuit vechiul S.N.C. 1 „Politica de contabilitate” (aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 174 din 25 decembrie 1997) și Comentariile cu privire la aplicarea S.N.C. 1 „Politica de contabilitate” (aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 16 din 29 ianuarie 1999).

În continuare în tabelul 1 este prezentată caracteristica comparativă a cadrului normativ inițial abrogat și standardului în vigoare care se referă la politicile contabile.

Tabelul 1. Caracteristica comparativă a actelor normative autohtone aferente elaborării politicilor contabile

Trăsătura comparată	Perioada		
	1998 – 2013		începând cu 2014
	S.N.C. 1 „Politica de contabilitate”	Comentarii cu privire la aplicarea S.N.C. 1 „Politica de contabilitate”	SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare”
A	1	2	3
1. Structura actului normativ	19 paragrafe	23 de paragrafe	48 de puncte din care 14 se referă nemijlocit la subiect
2. Definiția subiectului	Politica de contabilitate – totalitatea principiilor, convențiilor, regulilor și procedeele adoptate de către conducerea întreprinderii pentru ținerea contabilității și întocmirea rapoartelor financiare (par. 4)	Politica de contabilitate – un ansamblu de principii, convenții, reguli, metode și procedee, adoptate de conducerea întreprinderii pentru ținerea contabilității și întocmirea rapoartelor financiare (par. 3)	Politici contabile – principii, baze, convenții, reguli și practici specifice aplicate de o entitate la ținerea contabilității și întocmirea situațiilor financiare (pct. 4)
3. Elaboratorul politicilor contabile	Conducătorul întreprinderii (par. 5)	Contabilitatea, o comisie specială a întreprinderii sau o firmă de consulting (de audit) (par. 6)	Nu se indică
4. Baza de adoptare (modificare) și aprobare	Nu se indică	Ordinul, dispoziția etc. (par. 6)	Ordinul, dispoziția etc. (pct. 6)
5. Momentul perfectării (aprobării) la o întreprindere nou – creată	Până la prima prezentare a rapoartelor financiare, dar nu mai târziu de 90 zile din momentul dobândirii drepturilor de persoană juridică (par. 11)	Până la prima prezentare a rapoartelor financiare, dar nu mai târziu de 90 de zile de la dobândirea drepturilor de persoană juridică (par. 16)	Până la prezentarea situațiilor financiare pentru prima perioadă de gestiune (pct. 5)
6. Frecvența selectării și aprobării	Nu se indică	Politica de contabilitate pentru anul curent se aprobă de conducătorul întreprinderii la finele anului precedent (par. 15)	Pentru fiecare perioadă de gestiune (pct. 5)
7. Cui îi revine responsabilitatea pentru elaborare, perfectare și respectare	Nu se indică	Conducătorului întreprinderii (par. 6)	Organului (persoanei) responsabil(e) pentru ținerea contabilității și raportarea financiară (pct. 6)

A	1	2	3
8. Convenții fundamentale acceptate la elaborare	Continuitatea activității, permanența metodelor, specializarea exercițiilor (metoda calculării) (par. 6)	Continuitatea activității, permanența metodelor, specializarea exercițiilor (metoda calculării) (par. 7)	Nu se indică
9. Principiile pasibile respectării	Prudența, prioritatea conținutului asupra formei, importanța relativă (esențialitatea) (par. 7)	Prudența, prioritatea conținutului asupra formei, importanța relativă (esențialitatea) (par. 8)	Nu se indică expres, dar se face trimitere la art. 6 alin. (1) din Legea contabilității care reunește șase principii fundamentale. Dintre acestea primele trei coincid cu convențiile fundamentale din coloanele 1 și 2
10. Factorii care influențează argumentarea opțiunii	Sunt enumerați șapte factori: forma de proprietate și statutul organizatorico-juridic, apartenența ramurală, proporțiile întreprinderii, strategia de dezvoltare, nivelul de dotare tehnică, gradul de calificare a cadrelor, situația economică (par. 8)	Sunt enumerați zece factori: forma de proprietate și statutul organizatorico-juridic, apartenența ramurală, proporțiile întreprinderii, strategia de dezvoltare, nivelul de dotare tehnică, gradul de calificare a cadrelor, situația economică, structura organizatorică, recuperarea cheltuielilor, starea reglementării normative a contabilității și fiscalității (par. 10)	Nu se indică
11. Baza pentru elaborare	Sistemul S.N.C. în Republica Moldova, care admite metode alternative de evaluare și evidență ... (par. 9)	Actele legislative și normative incluse în sistemul de reglementare normativă a contabilității în Republica Moldova ... (par. 11)	Sistemul de reglementare normativă a contabilității care prevede diferite variante de recunoaștere, evaluare și contabilizare a elementelor (obiectelor) contabile ... (pct. 7)
12. Esența procedurii de elaborare a politicilor contabile aferente unei probleme concrete	Alegerea unui procedeu dintre cele propuse în fiecare standard, fundamentarea procedurii ales, ținând cont de particularitățile activității întreprinderii ... (par. 10)	Alegerea unei variante din câteva, admise de actele legislative și normative, în justificarea metodei alese, pornind de la particularitățile activității întreprinderii ... (par. 12)	Nu se indică
13. Competența entității când o problemă oarecare nu este reglementată în aspect normativ	Este în drept să elaboreze, în mod independent, un procedeu corespunzător ... (par. 9)	Este în drept să elaboreze metoda respectivă autonom sau cu atragerea firmei de consulting (de audit) (par. 13)	Este în drept să elaboreze metoda respectivă (pct. 8)
14. Pe ce se bazează entitatea la elaborarea unei metode noi care vizează o problemă nereglementată în aspect normativ	Prevederile prezentului standard sau altor S.N.C. (par. 9)	Convențiile și principiile fundamentale prevăzute de S.N.C. 1 „Politica de contabilitate”; prevederile altor S.N.C., în care se examinează probleme similare; cerințele actelor legislative și normative, care sînt în vigoare în Republica Moldova privind problema respectivă sau analogică (par. 13)	Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară; SNC și IFRS în care sînt reglementate aspecte similare; alte acte normative privind aspectul respectiv sau un aspect similar (pct. 8)
15. Ce nu se include în politicile contabile	Nu se indică	Nu se indică	Procedeele cu o singură variantă de realizare întrucît acestea sînt unice și obligatorii pentru utilizare ... (pct. 9)
16. Cazurile permise de modificare	Prevăzute de statutul întreprinderii, la solicitarea organului care stabilește standardele sau pentru reflectarea cît mai exactă a situației financiare și patrimoniale și a rezultatelor activității întreprinderii în rapoartele financiare (par. 12)	Generalizarea cazurilor în aspect teoretic lipsește. Sunt enumerate doar 4 cazuri concrete preluate din S.N.C. 1 și completate cu comentarii nesemnificative (par. 17)	Cerute de sistemul de reglementare normativă a contabilității sau care au ca rezultat informații mai relevante și credibile referitoare la faptele economice ale entității (pct. 13)
17. Modul de selectare și aplicare	Nu se indică	Consecutiv – de la o perioadă de gestiune la alta (par. 17)	În mod consecvent pentru fapte economice similare în cursul perioadei de gestiune, precum și de la o perioadă de gestiune la alta (pct. 12)

Continuarea tabelului 1

A	1	2	3
18. Relația cu raporta-rea financiară	Politica de contabilitate a întreprinderii trebuie să fie prezentată în preambulul anexelor la rapoartele financiare pe anul de gestiune (par. 16)	Politica de contabilitate constituie o parte integrantă a rapoartelor financiare și trebuie să fie adusă la cunoștința tuturor categoriilor de utilizatori de informații contabile: acționari, investitori, creditori, personalul întreprinderii, organele fiscale și financiare etc. (par. 18)	Nota explicativă trebuie să includă și compartimentul „Dezvăluirea politicilor contabile”. Acesta, la rândul său, trebuie să elucideze: 1) metodele de recunoaștere și de evaluare a elementelor situațiilor financiare aplicate de către entitate; 2) modificările operate în politicile contabile pe parcursul perioadei de gestiune (pct. 158 și 160 din SNC „Prezentarea situațiilor financiare”)

Sursa: elaborat de autori.

Astfel, din tabelul 1 rezultă următoarele concluzii:

- prima – noul SNC este mai puțin voluminos pe seama excluderii unor norme sau informații de ordin secundar (de exemplu, despre convențiile fundamentale acceptate la elaborarea politicilor contabile, despre principiile pasibile respectării de către politicile contabile, despre factorii care influențează opțiunea și justificarea politicilor contabile etc.);

- a doua – definiția subiectului examinat este practic aceeași atât în actele normative abrogate, cât și în noul SNC. Totodată ea este mai largă decât definiția dată în paragraful 5 din IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” care are următorul conținut: „*Politicile contabile reprezintă principiile, bazele, convențiile, regulile și practicile specifice adoptate de o entitate la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*”. După cum se vede, în definiția prezentată este trecută cu vederea sintagma „*ținerea contabilității*” care se asociază cu activitatea cotidiană a serviciului de contabilitate în decursul perioadei de gestiune (evaluarea activelor, veniturilor, costurilor și altor elemente contabile, determinarea corespondenței conturilor, completarea registrelor, corectarea erorilor etc.). Din definiția dată politicilor contabile în IAS 8 rezultă că ele sunt necesare doar pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare, adică pot fi utile pentru entitate numai o perioadă scurtă de timp. Dar aceasta, bineînțeles, nu este corect și limitează nejustificat atât domeniul de aplicare al politicilor contabile, cât și timpul sau frecvența aplicării acestora. Prin urmare, definiția politicilor contabile din cadrul normativ național (atât abrogat, cât și cel în vigoare) este mai reușită și denotă mai autentic destinația acestora și intervalul temporal de aplicare;

- a treia – noul SNC oferă entităților drepturi și posibilități mult mai largi decât în trecut la elaborarea metodelor de ținere a contabilității aferente unor aspecte sau probleme concrete în cazul când acestea nu sunt prevăzute în sistemul de reglementare normativă a evidenței. Iar astfel de aspecte și probleme nesoluționate sau, în genere, trecute cu vederea sunt destul de multe și numărul lor crește pe măsura implementării unor tehnologii noi, diversificării relațiilor de aprovizionare și comercializare, perfecționării sau modificării cadrului juridic în vigoare etc. De exemplu, până în prezent așa și nu este clar în ce mod gospodăriile agricole urmează să reflecte costurile aferente întreținerii și exploatării parcului de mașini și tractoare (cu sau fără aplicarea metodei în tranzit, cu deschiderea unui singur cont analitic comasat sau delimitarea costurilor în câteva conturi analitice autonome, cu sau fără recalcularea lucrărilor mecanizate într-un etalon convențional etc.), cum să contabilizeze rambursarea împrumuturilor în natură în cazul substituirii bunurilor fungibile cu stocuri de altă natură (prin formule contabile tradiționale prevăzute de Planul general de conturi contabile sau prin înregistrări duble neordinare, dar conforme esenței economice a operațiunilor săvârșite), ce metodă să aplice pentru înregistrarea animalelor imature întreținute pentru completarea/înființarea cirezii (turmei) de bază (cea prevăzută de capitolul III din Planul general de conturi contabile sau una originală axată pe deschiderea a două subconturi cu destinație diferită: unul – pentru evidența efectivului, greutateii vii și valorii tineretului de reproducție, iar altul – pentru acumularea costurilor de întreținere a acestuia) etc.

În trecut (adică până la implementarea noilor reglementări contabile naționale) autonomia întreprinderilor în partea ce ținea de elaborarea politicilor contabile aferente unei probleme complicate sau nesoluționate se reducea doar la alegerea unui procedeu sau unei variante din cercul acestora propus sau admis de actele juridice în vigoare. Cu alte cuvinte, dreptul entităților de a alege era limitat, iar dacă variante alternative nu existau (adică nu erau prevăzute în Standardele Naționale de Contabilitate, indicații metodice, instrucțiuni etc.), nu aveai nici din ce alege și incertitudinea continua să persiste.

Actualmente însă lucrurile se prezintă altfel. Dacă în cadrul normativ contabil o problemă oarecare sau un aspect concret este trecut cu vederea, entitatea are tot dreptul de a elabora de sine stătător procedeu/metoda/modalitatea absentă. Aceasta este prevăzut expres în punctul 8 din SNC „PCMECEEU” și reprezintă, bineînțeles, un pas înainte în cauza de perfecționare a sistemului de reglementare a contabilității. Totuși sursele prescrise de standardul menționat pentru folosire în calitate de suport metodologic la elaborarea și argumentarea unei soluții proprii sunt, în opinia noastră, insuficiente, iar cercul acestora este limitat nejustificat la actele normative existente care, fără doar și poate, nu pot reflecta în mod adecvat multitudinea de evenimente din cadrul unei întreprinderi. La concret aceste surse sunt următoarele:

- Cadrul general conceptual de raportare financiară;
- Standardele Naționale de Contabilitate și Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS–urile) în care sunt reglementate aspecte asemănătoare;
- alte acte normative privind aspectul respectiv sau un aspect asemănător.

Primul act normativ a fost emis de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate în septembrie 2010 și se referă, în special, la informațiile financiare care pot fi utile pentru investitorii existenți și potențiali, împrumutători și alți creditori la luarea deciziilor de către aceștia privind entitatea raportoare. Cât privește politicile contabile și, mai cu seamă, baza sau modul de elaborare a acestora în cazuri concrete, apoi în documentul menționat despre asemenea lucruri nici nu se amintește.

Din grupul Standardelor Naționale de Contabilitate și IFRS–urilor care reglementează aspecte asemănătoare, pe lângă SNC „PCA”, pot face parte de asemenea SNC „INC”, SNC „Stocuri” și IAS 41 „Agricultura”. Dar și în aceste acte normative nu poate fi găsit răspuns la majoritatea întrebărilor care îi preocupă actualmente pe contabilii practicieni din sectorul agroalimentar (inclusiv sistematizarea și repartizarea costurilor aferente parcului de mașini și tractoare, trierea produselor pomilegumicole puse la păstrare, evaluarea vacilor primipare la transferarea acestora în cireada de bază etc.). Este complet inutil în acest aspect și IAS 41 „Agricultura” care în cele 59 de paragrafe conține doar un singur exemplu (și acela ne semnificativ) privind nomenclatorul orientativ al activelor biologice, produselor agricole și produselor obținute prin procesare după recoltare.

În grupul altor acte normative care pot reglementa aspectul solicitat sau, cel puțin, un aspect asemănător merită să fie incluse, de exemplu, Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor, aprobate prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6 august 2013, Regulamentul privind evidența contabilă a plantațiilor viticole în procesul plantării, exploatării și defrișării acestora, aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 21 din 24 februarie 2014, Regulamentul privind inventarierea, aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 60 din 29 mai 2012, Planul general de conturi contabile, aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 119 din 6 august 2013, și unele altele. Dar la o examinare mai atentă a acestora se constată cu ușurință că multe din ele nu au nimic comun cu destinația pretinsă și practic nu pot servi ca suport metodologic suplimentar pentru elaborarea unei sau altei metode absente. În acest context să luăm, de exemplu, problema organizării evidenței analitice a costurilor parcului de mașini și tractoare. La prima vedere, s-ar părea că în cazul dat este oportun de apelat la normele Indicațiilor metodice menționate mai sus (cel puțin, așa rezultă din denumirea lor). Și într-adevăr, în punctul 14 din acest act normativ este vorba despre nomenclatorul, componența și modul de contabilizare a costurilor de producție (cu excepția costurilor aferente activelor biologice și produselor agricole, după cum este precizat în punctul 4 din Indicațiile metodice menționate), prin acestea subînțelegându-se, probabil,

și costurile activităților auxiliare din gospodăriile agricole. Cu aceasta însă și se încheie pretinsa utilitate a documentului dat, întrucât:

a) la finele punctului numit se indică că soluțiile în cauză se stabilesc în politicile contabile ale entității;

b) nu se concretizează ce surse anume urmează de folosit pentru elaborarea politicilor contabile necesare;

c) în punctul 37 din același act normativ care este dedicat enumerării tipurilor de activități auxiliare parcul de mașini și tractoare al gospodăriilor agricole este omis. Totodată nici lucrările mecanizate executate de acest parc (de exemplu, la cultivarea culturilor de câmp sau îngrijirea plantațiilor perene) nu pot fi calificate drept prestarea altor servicii cu caracter auxiliar pentru necesitățile interne ale entității și, ca urmare, nu cad sub incidența punctului 37 subpunctul 6).

Așadar, deși actualul SNC „PCMECEEU”, după cum s-a menționat anterior, a lărgit semnificativ autonomia întreprinderilor în domeniul elaborării politicilor contabile, totuși noile hotare și restricții impuse entităților sub formă de acte normative în vigoare nu le permit să-și realizeze din plin drepturile oferite și să selecteze de fiecare dată metoda/procedeu/variante optimă. Prin această, în opinia noastră, s-a manifestat explicit tendința autorităților naționale în persoana Ministerului Finanțelor de a monitoriza rigid acțiunile entităților, de a menține în continuare (ce-i drept, într-o formă mai „democratică”, mai atractivă) stilul administrativ de conducere folosit cu iscusință decenii la rând de ministerele (departamentele, agențiile etc.) fostei Uniunii Sovietice.

În acest context merită de apelat la experiența internațională care, cu tot regretul, este cu mult mai avansată decât cea autohtonă. Astfel, în paragraful 10 din IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” se menționează expres că în cazul absenței unui cadru normativ în stare să reglementeze vreun eveniment specific conducerea entității urmează să utilizeze raționamentul profesional pentru elaborarea și aplicarea politicii contabile necesare. Totodată în paragraful 12 se accentuează că la luarea deciziei descrise în paragraful 10 conducerea entității, pe lângă actele normative în vigoare enumerate ca surse de inspirație în paragraful 11, „poate lua în considerare... altă literatură contabilă și practicile acceptate ale ramurii de activitate, în măsura în care acestea nu intră în conflict cu sursele menționate la paragraful 11”;

• a patra – în scopul acordării întreprinderilor unei autonomii reale, ci nu iluzorii (după cum se cuvine în condițiile economiei de piață), ar fi benefic de completat punctul 8 din SNC „PCMECEEU” cu următorul text: „4) altor surse de informații (publicate sau difuzate prin diferite moduri) în măsura în care acestea nu contravin actelor normative de mai sus” [3]. Fără doar și poate, va fi o modificare așteptată demult de către toți agenții economici, iar ca exemple de alte surse de informații demne de a fi utilizate ca suport pentru elaborarea politicilor contabile în domeniile confuze sau incerte pot servi diverse articole captivante publicate în reviste periodice și lucrări științifice, cum ar fi:

• Фрекэуцяну А., Кишлару А. Учет и налогообложение запасов биологического происхождения, полученных предприятием в качестве займа. В: Бухгалтерские и налоговые консультации. 2018, № 8, с. 61-69;

• Фрекэуцяну А., Кожокарь В. Учет затрат по переборке сельскохозяйственной продукции, заложенной на хранение. In: Contabilitate și audit. 2018, nr. 7, p. 65-72;

• Фрекэуцяну А., Палий Р. Учет эксплуатации и ликвидации плодоносящих виноградников. В: Бухгалтерские и налоговые консультации. 2017, № 10, с. 34-47;

• Фрекэуцяну А., Кожокарь В., Романчук А. Машинно-тракторный парк: учет затрат и их распределение. В: Бухгалтерские и налоговые консультации. 2018, № 4, с. 34-56;

• Frecăuțeanu A. Contabilitatea costurilor parcului de mașini și tractoare în agricultură: reglementări și oportunități. In: Contabilitate și audit. 2018, nr. 12, p. 73-78;

• Bucur V. Contabilitatea provizioanelor pentru plata concediilor. In: Contabilitate și audit. 2009, nr. 11, p. 18-23;

• Bucur V. Contabilitatea consumurilor și calcularea costului produselor în piscicultură. In: Contabilitate și audit. 2004, nr. 6, p. 10-18;

- Nederița A. Recomandări practice privind determinarea și aplicarea pragului de semnificație conform noilor SNC. In: Contabilitate și audit. 2015, nr. 8, p. 11-17;
- Чиреш Е. Расходы будущих периодов: „винегрет” из шин, бланков и периодики. In: Contabilitate și audit. 2017, nr. 3, p. 60-71.

Concluzii

1. Definiția politicilor contabile din cadrul normativ național (atât abrogat, cât și în vigoare) este mai reușită decât cea din IAS 8 și denotă mai autentic destinația acestora;
2. Noul SNC „PCMECEEU” oferă entităților drepturi suplimentare în vederea elaborării de sine stătătoare a unor metode de evidență neprevăzute în sistemul de reglementare normativă a contabilității;
3. Baza informațională pentru elaborarea unor metode absente de ținere a contabilității urmează a fi suplimentată în mod oficial cu diverse publicații (monografii, articole științifice etc.) în măsura în care acestea nu contravin actelor normative în vigoare.

Bibliografie:

1. Standardul Național de Contabilitate 1 „Politica de contabilitate”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1997, nr. 88-91
2. Comentarii cu privire la aplicarea S.N.C. 1 „Politica de contabilitate”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1999, nr. 35-38
3. Standardul Național de Contabilitate „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
4. IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori”. In: Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) 2007. Chișinău: „Tipogr. Centrală”, 2008. – 736 p. ISBN 978-9975-78-704-8

ELABORAREA POLITICILOR CONTABILE: ESTIMAREA CERINȚELOR DIN DIVERSE ACTE NORMATIVE

THE ELABORATION OF ACCOUNTING POLICIES: ESTIMATION OF REQUIREMENTS FROM VARIOUS NORMATIVE ACTS

CZU: 346.7:657.05(478)

FRECĂUȚEANU Alexandru¹, ȚAPU Tatiana², CHIȘLARU Angela³^{1,2,3}Universitatea Agrară de Stat din Moldova^{1,2,3}E-mail: tatiana.tapu@gmail.com

Summary: *In order to facilitate the elaboration and implementation of accounting policies in accordance with the current NAS and other national accounting regulations, two additional normative acts were approved by the Minister of Finance – The Methodological Recommendations on the Transition to the New National Accounting Standards (November 2013) and the Methodological Guidelines for the Preparation of Financial Statements (March 2015). However, the critical estimation of their content has clearly demonstrated that only the second act has partially achieved its purpose, while the applicative value of the former in terms of practical accounting policies is null. At the same time the model of accounting policies included in the second normative act requires a significant improvement by excluding unjustified duplication and confusing elements, clearer exposition of the particularities of the functioning of the entity in question, specification of the composition of some expenses, etc.*

Keywords. Accounting Policies, Prospective Application, Work Account Plan, Production Costs, Revenues Adjustment

JEL Classifications: M41

Introducere

Pentru facilitarea elaborării și aplicării politicilor contabile în conformitate cu actualele SNC și alte reglementări contabile naționale au fost aprobate prin ordinele Ministrului Finanțelor două acte normative suplimentare – Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate (noiembrie 2013) [5] și Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare (în martie 2015) [6]. Însă estimarea critică a conținutului acestora a demonstrat explicit că doar cel de-al doilea act și-a atins parțial scopul, pe când valoarea aplicativă a primului în partea ce ține de politicile contabile practice este nulă. Totodată modelul politicilor contabile inclus în cel de-al doilea act normativ necesită o perfecționare semnificativă prin excluderea dublărilor nejustificate și elementelor confuze, expunerea mai clară a particularităților funcționării entității în cauză, precizarea componenței unor cheltuieli etc.

În procesul efectuării investigațiilor la subiectul dat au servit drept materiale de lucru și surse de inspirație următoarele acte legislative și normative: Legea contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007 [1], SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare” [2], Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate [5], Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare [6], IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” [7] și Planul general de conturi contabile [4]. De asemenea au fost luate în considerație numeroasele obiecții și propuneri ale agenților economici constatate în procesul perfecționării profesionale a contabililor-șefi din gospodăriile agricole. Totodată la prezentarea elaborărilor proprii autorii s-au condus preponderent de metoda descriptivă cu aplicarea elementelor de analiză și deducție.

Conținut de bază

După aprobarea în august 2013 a SNC „PCMECEEU” [2] au fost elaborate și au intrat în vigoare încă două acte normative menite să faciliteze și să ordoneze elaborarea și implementarea politicilor contabile în conformitate cu prevederile noilor reglementări contabile de talie națională:

- primul – Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate (aprobate în noiembrie 2013);

- al doilea – Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare (aprobat în martie 2015).

Să expunem în continuare în mod succint conținutul acestor acte și să specificăm în ce măsură ele și-au atins scopul cu luare în considerație a particularităților întreprinderilor agricole autohtone (baza tehnico-materială perimată, starea financiară complicată, insuficiența forței de muncă calificate etc.) și mentalității inerte a unei părți considerabile din contabilitii practicieni care pe parcursul anilor s-au deprins să activeze doar potrivit unor reguli stricte și fără vreo inițiativă.

Așadar, Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate (în continuare – Recomandările metodice) au fost elaborate în baza noilor standarde, Planului general de conturi contabile și altor reglementări oficiale din domeniul dat. Ele au avut doar un singur scop – de a acorda un suport practico-metodic entităților (inclusiv gospodăriile agricole) autohtone în procesul de tranziție a acestora la noile standarde contabile în cursul anului 2014 (în mod facultativ) sau anului 2015 (în mod obligatoriu). Totodată în punctul 8 din Recomandările metodice se accentuează că tranziția în cauză urma să reunească cinci etape principale, prima fiind formarea politicilor contabile conform prevederilor noilor SNC și altor reglementări contabile. Ce-i drept, în opinia noastră, cuvântul „formarea” în cazul dat este discutabil și contravine terminologiei aplicate în SNC „PCMECEEU”. Referitor la politicile contabile în standard se aplică cuvântul „selectarea”, iar referitor la o metodă concretă care vizează un aspect (sau problemă) anumit (ă) – cuvântul „elaborarea”. De aceea pentru a exclude confuziile sau incertitudinile, era necesar de asigurat aplicarea unei terminologii unice în toate actele normative interconexate.

Recomandările metodice reunesc 21 de puncte din care la politicile contabile se referă nemijlocit opt (sau 38 % din numărul total al acestora). În punctele în cauză se conțin astfel de prevederi:

- în punctul 9 – *„Politicile contabile se selectează de către fiecare entitate de sine stătător în baza noilor SNC și altor reglementări contabile. În cazul aplicării metodelor alternative de recunoaștere și evaluare a elementelor contabile politicile contabile se selectează în conformitate cu prevederile IFRS corespunzătoare”.*

Dacă încercăm să apreciem obiectiv și dezinteresat conținutul acestor prevederi din punct de vedere al utilității lor practice, constatăm următoarele:

a) primele 11 cuvinte din prima propoziție sunt preluate literalmente de la începutul punctului 5 din SNC „PCMECEEU”;

b) ultimele opt cuvinte din prima propoziție reprezintă o expunere într-o formă înrudită a sintagmei „în baza sistemului de reglementare normativă a contabilității” din prima jumătate a punctului 7 din același standard;

c) cea de-a doua propoziție este corectă doar parțial, iar prevederile expuse în ea sunt extrapolate nejustificat asupra tuturor metodelor alternative de recunoaștere și evaluare a elementelor contabile. Astfel, noile SNC operează cu două tipuri de metode alternative:

- primul tip – cu denumiri concrete și explicații exhaustive date în niște puncte distincte. De exemplu, cele trei metode admisibile de evaluare curentă a stocurilor ieșite sunt enumerate în punctul 33 (este vorba despre metoda identificării specifice, metoda FIFO și metoda costului mediu ponderat), iar esența fiecăreia din ele este expusă în punctele 34-36 din SNC „Stocuri”;

- cel de-al doilea tip – cu sau fără denumiri concrete, fără specificarea esenței acestora în niște puncte separate și cu trimiteri la Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS–urile) respective. De exemplu, în punctul 18 din SNC „INC” este indicată metoda alternativă de evaluare ulterioară a imobilizărilor axată pe modelul reevaluării și se face trimitere la IAS 38 „Imobilizări necorporale” și IAS 16 „Imobilizări corporale”; în punctul 14 din SNC „Costurile îndatorării” metoda alternativă de

evaluare a costurilor îndatorării nu este indicată și doar se face trimitere la IAS 23 „Costurile îndatorării” etc.

Prin urmare, în cazul în care sistemul național de reglementare normativă a contabilității (în primul rând, noile SNC) prevede diferite variante de recunoaștere și evaluare a elementelor contabile nu este nevoie de apelat la cadrul normativ internațional (IFRS-uri și/sau IAS-uri). Faptul dat este indicat expres în punctul 7 din SNC „PCMECEEU”. Apelarea la cadrul menționat se permite doar în cazurile când entitatea intenționează să elaboreze o metodă nouă care nu este prevăzută de sistemul național de reglementare normativă a contabilității.

Totodată menționăm că atât în punctul 8 subpunctul 2) din SNC „PCMECEEU”, cât și în punctul 9 din Recomandările metodice se face trimitere la prevederile IFRS-urilor corespunzătoare. Aceasta însă nu corespunde realității, deoarece la selectarea metodelor alternative nici în unul din cele 16 SNC noi nu se face trimitere nemijlocită la vreun IFRS. Trimiterile existente se referă în exclusivitate la niște IAS-uri concrete (adică la Standardele Internaționale de Contabilitate). Nu face excepția din această constatare nici punctul 4 subpunctul 1) din SNC „PSF” în care se conține abrevierea IFRS. Dar și în cazul dat nu este vorba despre vreun IFRS concret în stare să servească drept bază pentru selectarea unei metode alternative din politicile contabile ale entității, ci despre totalitatea de Standarde Internaționale de Raportare Financiară aplicate de entitățile de interes public și alte entități;

- în punctul 10 – *„Modul de elaborare a politicilor contabile este reglementat de SNC „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare”*.

Fiind apreciată prin prisma utilității practice, această propoziție poate fi considerată absolut nelalocul ei, deoarece:

- a) redă un aspect cunoscut de către toți contabilii inițiați în domeniu;
- b) nu conține nimic nou pentru contabilii practicieni;
- c) nu are nici o tangență cu acțiunile, dificultățile sau problemele legate de elaborarea politicilor contabile conform prevederilor noilor SNC și altor reglementări contabile;

- în punctul 11 – *„Politicile contabile se aplică în mod prospectiv începând cu data intrării în vigoare a noilor SNC și altor reglementări contabile. În funcție de necesitățile informaționale proprii, entitatea poate aplica în bază benevolă politicile contabile retroactiv cu dezvăluirea informațiilor aferente în notele la situațiile financiare”*.

Analiza conținutului acestui fragment de text din punct de vedere al inovației și capacității lui de a fi de folos pentru contabilii practicieni denotă următoarele:

- a) prima propoziție este, de fapt, o expunere într-o formă înrudită a următorului segment de text din punctual 6 din SNC “PCMECEEU”: “Politicile contabile... se aplică... începând cu prima zi a perioadei de gestiune următoarei celei în care politicile contabile au fost aprobate”. Totodată sintagma *„se aplică în mod prospectiv”* a fost preluată din paragraful 5 din IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori”.

Pe de altă parte, mențiunea despre posibilitatea aplicării retroactive a politicilor contabile în bază benevolă din cea de-a doua propoziție reprezintă, pe bună dreptate, nu mai mult decât o reverență (sau un „gest frumos”) în adresa practicii internaționale și de asemenea a fost preluată din IAS-ul indicat mai sus. Chestia constă în aceea că consecințele aplicării retroactive a politicilor contabile formulate la finele propoziției în cauză sunt simplificate la maxim și se reduc, chipurile, la *„dezvăluirea informațiilor aferente în notele la situațiile financiare”*. Realitatea însă este cu mult mai complicată și mai dură. Astfel, conform paragrafului 22 din IAS-ul în cauză în cazul aplicării retroactive a unor modificări în politicile contabile toate valorile comparabile din situațiile financiare trebuie ajustate în așa mod încât să se creeze impresia că aceste modificări *„ar fi fost aplicate întotdeauna”*. Iar această cerință se asociază cu o sumedenie de selectări și calcule multe dintre care nu sunt pe puterile contabililor practicieni din gospodăriile agricole și nici nu se soldează cu informații valoroase pentru corpul managerial sau investitori. Cu alte cuvinte, mențiunea despre posibilitatea aplicării retroactive a politicilor contabile de către întreprinderile autohtone este prematură, nu are nici un suport real, iar probabilitatea materializării acesteia în decizii sau acțiuni concrete pare a fi nulă.

Nu mai puțin discutabil este și alt aspect al problemei. Astfel, în punctul 11 din Recomandările metodice se vorbește despre aplicarea retroactivă a politicilor contabile, adică a întregii totalități de principii, baze, convenții, reguli și practici specifice aplicate de o entitate (după cum se prevede în punctul 4 din SNC „PCMECEEU”). Pe când în paragraful 22 din IAS-ul menționat se examinează situații mult mai înguste când se aplică retroactiv nu politicile contabile ale entității ca un tot întreg, ci doar „o modificare în politica contabilă”. Evident că în cazul dat se au în vedere lucruri absolut diferite, iar afirmația din Recomandările metodice este, pur și simplu, exagerată, nu ține cont de situația reală din agricultură (bineînțeles, în domeniul contabilității) și nu este conformă cadrului normativ internațional;

- în punctul 12 – „*Politicile contabile se aprobă de către organul (persoana), responsabil (ă) de ținerea contabilității și raportarea financiară în conformitate cu legislația în vigoare*”.

Referitor la norma de mai sus se impun următoarele comentarii:

a) primele patru cuvinte reprezintă o expunere într-o formă înrudită a părții inițiale a punctului 6 din SNC „PCMECEEU”;

b) următoarele 11 cuvinte coincid practic cu fragmentul de text din punctul 6 care urmează după primele 13 cuvinte. Unica deosebire constă în aceea că cuvântul „pentru” din noul SNC a fost substituit cu cuvântul „de”;

c) dacă îmbinăm ultimele șase cuvinte din propoziția examinată și primele patru menționate la litera a), vom obține următoarea afirmație: „*Politicile contabile se aprobă în conformitate cu legislația în vigoare*”. Pe când în articolul 13 alineatul (2) litera c) din Legea contabilității care era în vigoare la momentul aprobării Recomandărilor metodice nu se dă răspuns la întrebarea cine și/sau cum trebuie să aprobe politicile contabile. În alineatul (2) litera b) din același articol se indică doar persoanele care sunt obligate „*să asigure elaborarea și respectarea politicii de contabilitate în conformitate cu cerințele prezentei legi*”. Dar „*elaborarea și respectarea*”, pe de o parte, și „*aprobarea*”, pe de altă parte, sunt lucruri absolut diferite care presupun acțiuni nici pe departe identice. Iar aceasta înseamnă că afirmația din punctul 12 este ruptă de realitate și nu este conformă legislației în vigoare;

- în punctul 13 – „*Planul de conturi de lucru se elaborează de către fiecare entitate de sine stătător în baza Planului general de conturi contabile, ținând cont de politicile contabile aprobate*”. Dacă contrapunem conținutul acestui punct cu conținutul punctului 8 din aceleași Recomandări metodice, observăm cu ușurință că norma dată nu are nimic comun cu „*formarea politicilor contabile*” (adică cu prima etapă de tranziție la noile SNC) și se referă totalmente la cea de-a doua etapă (adică la elaborarea, după caz, a planului de conturi de lucru). Cu alte cuvinte, norma dată trebuie exclusă din compartimentul „**Politici contabile**”;

- în punctul 14 – Aici prin intermediul a trei propoziții se expune conținutul planului de conturi de lucru, se arată corelarea acestuia cu Planul general de conturi contabile și se descrie autonomia entităților în partea ce ține de stabilirea nomenclatorului conturilor de gradul II din toate clasele și conturilor de gradul I și II din clasele 8-9.

La compararea textului din acest punct cu conținutul capitolului I „**Dispoziții generale**” – din Planul general de conturi contabile constatăm cu certitudine că el reprezintă o expunere într-o formă asemănătoare a textului din alineatele 4 și 5 în caz de enumerare a acestora începând cu finele capitolului dat. Vreo informație nouă, suplimentară și utilă în aspect practic aferentă elaborării planului de conturi de lucru în punctul 14 nu se conține. În plus, prin analogie cu punctul precedent din Recomandările metodice, punctul examinat nu are nici o tangență cu „*formarea politicilor contabile*” și conținutul primei etape de tranziție la noile SNC;

- în punctul 15 – În această parte a compartimentului examinat se indică cine aprobă planul de conturi de lucru cu precizare ulterioară că acest plan „*se anexează la politicile contabile ale entității*”. Partea inițială a normei din acest punct, de fapt, este de prisos, întrucât în articolul 13 alineatul (2) litera c) din Legea contabilității se menționa explicit care persoane sunt obligate să aprobe planul în cauză. În plus, conținutul punctului dat nu se referă la „*formarea politicilor contabile*”, iar precizarea făcută la finele acestuia te-ai mira dacă era în stare de a facilita câtuși de puțin elaborarea politicilor contabile și încheierea cu succes a primei etape de tranziție la noile SNC.

În afară de aceasta, trezește nedumerire faptul că pretutindeni în Recomandările metodice se folosește sintagma „*planul de conturi de lucru*”, deși în articolul 13 alineatul (2) litera c) din Legea contabilității se opera în acea perioadă cu altă noțiune - „*planul de conturi contabile de lucru*”. Evident că și în Recomandările metodice trebuia de condus de normele legii menționate și nu de inventat noțiuni noi, întrucât în aspect ierarhic prevederile (și respectiv noțiunile) actelor legale prevalează asupra normelor din actele normative interconexate;

- în punctul 16 – „*În cazul în care conturile de gradul I și II aplicate de entitate coincid cu conturile respective din Planul general de conturi contabile, elaborarea planului de conturi de lucru nu este obligatorie*”.

Fără doar și poate, de față e o precizare oportună, întrucât potrivit articolului 13 alineatul (2) litera c) din fosta Lege a contabilității persoanele responsabile de ținerea contabilității și raportarea financiară erau obligate „*să asigure elaborarea și aprobarea planului de conturi de lucru al entității*”. Potrivit acestei norme legale se crea o situație confuză pentru contabilii practicieni care se conduceau strict de actele juridice în vigoare și datorită faptului dat erau nevoiți, pur și simplu, să transcrie din Planul general de conturi contabile simbolurile și denumirile conturilor sintetice și subconturilor utilizate de o gospodărie sau alta pentru ținerea contabilității, întocmirea situațiilor financiare și alte necesități informaționale. Ca urmare, unica deosebire dintre actul normativ de uz intern elaborat pe teren și cel de talie națională consta în excluderea unui număr mai mare sau mai mic (în funcție de particularitățile funcționării întreprinderilor) de conturi de gradul I și II din Planul general de conturi contabile. Totodată, bineînțeles, conturile și subconturile menținute în actul normativ intern coincideau integral cu conturile de gradul I și II respective din actul normativ național. De aceea precizarea făcută în punctul 16 din Recomandările metodice este benefică și îi scutește pe contabilii de niște lucruri inutile.

Pe de altă parte, se poate constata din nou că și punctul 16, prin analogie cu punctele 13-15, nu are nici o legătură cu elaborarea politicilor contabile.

Așadar, în baza generalizării comentariilor de mai sus se poate conchide cu certitudine că nici unul din cele opt puncte examinate anterior nu putea și nici nu poate fi câtuși de puțin de folos pentru contabilii practicieni la elaborarea de către aceștia a politicilor contabile conform prevederilor noilor SNC și altor reglementări contabile naționale. În acest context și valoarea aplicativă a compartimentului „**Politici contabile**” din Recomandările metodice merită să fie considerată egală cu zero.

Să trecem în continuare la expunerea succintă a conținutului Ghidului metodologic de întocmire a situațiilor financiare (în continuare – Ghidul metodologic) cu evidențierea laturilor pozitive și negative ale acestuia în partea ce ține de elaborarea politicilor contabile.

De la bun început este necesar de menționat că avantajul Ghidului metodologic față de Recomandările metodice constă în prezența unui model de politici contabile ale unei societăți cu răspundere limitată. Modelul dat constă din două compartimente și șase anexe.

În fond, modelul examinat al politicilor contabile din Ghidul metodologic pare a fi reușit și poate servi, într-adevăr, drept călăuză practică pentru serviciile de contabilitate ale entităților autohtone. Totuși, ca și multe alte acte normative autohtone din domeniul contabilității, el nu este lipsit de anumite inexactități și chiar erori fâțișe care sunt expuse în continuare:

- punctele 7 și 8 din SNC „PCMECEEU” prevăd că în politicile contabile se includ doar acele metode de recunoaștere, evaluare și evidență a elementelor (obiectelor) contabile pentru care în sistemul de reglementare normativă a contabilității sunt prevăzute diferite variante (sau soluții), precum și metodele de ținere a contabilității elaborate de entitate de sine stătător. Dar în pofida acestor cerințe destul de clare și ușor realizabile în modelul politicilor contabile au fost incluse și unele norme de uz general (lipsite de alternative). Este vorba, de exemplu, despre punctul 2.3 (acesta dublează punctul 17 din SNC „INC”), punctul 2.38 (acesta dublează punctul 10 din Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor), punctul 2.46 (acesta dublează prima prepoziție din punctul 51 din actul normativ anterior cu unica deosebire că propoziția compusă „și/sau” a fost substituită prin propoziția simplă „și”, ceea ce însă nu a modificat sensul economic al normei în cauză), punctul 2.51 (acesta dublează cuvânt cu cuvânt punctul 29 din

SNC „Venituri”) și punctul 2.62 (acesta dublează textual punctul 34 din SNC „Cheltuieli”);

- în modelul politicilor contabile se folosește de mai multe ori cuvântul „director”, deși într-o societate cu răspundere limitată potrivit articolelor 69-76 din Legea cu privire la societățile cu răspundere limitată nr. 135-XVI din 14 iunie 2007 funcțiile de conducere sunt executate de unul sau câțiva administratori;

- punctele 2.4 și 2.5 în care se indică duratele de utilizare ale imobilizărilor necorporale și mijloacelor fixe sunt de prisos și nu aduc nimic nou sau interesant în acest domeniu. Potrivit punctului 20 din SNC „INC” aceste durate se stabilesc de către întreprinderi în mod independent. Cu cât sunt mai numeroase și mai variate obiectele de evidență ale activelor imobilizate în cauză, cu atât mai diverse și mai multe la număr vor fi și duratele de utilizare indicate în procesele-verbale respective. În plus, la ținerea evidenței niciodată nu se operează cu mărimi nedeterminate, incerte sau aproximative de tipul „8-20 ani”, „3-5 ani” etc. Despre caracterul de recomandare (iar, de fapt, inutilitatea) al unor astfel de informații pentru politicile contabile scria încă la începutul anului 2014 profesorul universitar Alexandru Nedeșița [7];

- în punctul 2.37 din modelul politicilor contabile se indică în mod confuz că costurile de producție ale entității „Alfa” S.R.L. „cuprind” trei feluri/tipuri de costuri: costurile materiale directe și repartizabile, costurile cu personalul directe și repartizabile, costurile indirecte de producție. Pe când potrivit raționamentului profesional, conținutului explicit al primelor două rânduri din punctul 13 din Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor și opiniei corecte a autorului menționat mai sus [7] aici trebuia de indicat nu componența extrem de abstractă a costurilor de producție (care în cazul dat este universală, se potrivește perfect pentru orice entitate din sectorul real al economiei naționale și deloc nu denotă particularitățile tehnologice ale procesului de producție la întreprinderea „Alfa” S.R.L.), ci nomenclatorul concret al articolelor de costuri acceptat pentru agentul economic dat. La elaborarea unui astfel de nomenclator se putea de condus, de exemplu, de punctele 20, 29 și 34 din Indicațiile metodice menționate sau de experiența unor întreprinderi industriale performante. În tot cazul, sistematizarea costurilor de producție ale unei întreprinderi reale sub aspectul celor trei feluri/tipuri de costuri enumerate în punctul 2.37 din modelul politicilor contabile ar fi o mare greșeală soldată de urmări nefaste imprevizibile (complicarea folosirii raționale a resurselor, imposibilitatea efectuării unei analize economice profunde, tergiversarea identificării punctelor vulnerabile și rezervelor interne etc.);

- în punctele 2.52 și 2.57 din modelul politicilor contabile se descrie modul de ajustare (corectare) a veniturilor și cheltuielilor în cursul perioadei de gestiune, iar referire se face la explicațiile la clasele 6 „Venituri” și 7 „Cheltuieli” din Planul general de conturi contabile. Dar la o examinare mai atentă a textului explicațiilor în cauză se constată cu ușurință că modul de ajustare inclus în modelul politicilor contabile (se are în vedere „*prin întocmirea înregistrărilor contabile de stornare și suplimentare*”) acolo lipsește. În explicații se menționează doar că „*entitatea poate înregistra... ajustarea veniturilor/cheltuielilor prin întocmirea înregistrărilor contabile inverse*”, ceea ce nu are nimic comun cu modul de ajustare din punctele indicate mai sus. În realitate referire trebuia de făcut nu la explicațiile respective, ci la punctul 33 din SNC „PCMECEEU” în care, printre altele, se vorbește și despre înregistrările contabile de stornare sau suplimentare;

- în anexa 2 „Lista funcțiilor persoanelor responsabile de întocmirea și semnarea documentelor primare” este prezentat un tabel din două coloane: prima – denumirea funcției, cea de-a doua – documentele primare. În prima coloană sunt incluse doar trei funcții: directorul entității, contabilul-șef și șeful secției de producție. Totodată o parte din documentele primare enumerate în coloana a doua pentru primele două funcții se repeta. Este vorba despre documentele de casă, bancare și de decontare facturi, facturi fiscale, acte de achiziție a mărfurilor etc.). În legătură cu aceasta apare întrebarea: cine, într-adevăr, răspunde de întocmirea documentelor enumerate – conducătorul entității, contabilul-șef sau ambele persoane în măsură egală? Conținutul și forma tabelului ne sugerează cea de-a treia variantă a răspunsului care însă este incorectă. Din practică se știe că majoritatea documentelor primare (inclusiv cele enumerate mai sus) se întocmesc de contabilul-șef sau de o persoană numită de acesta din cadrul serviciului de contabilitate. Nici un conducător de

întreprindere n-a întocmit vreodată o dispoziție de plată sau de încasare, un ordin de plată etc. De aceea în tabelul prezentat în anexa 2 trebuia de delimitat în coloane distincte persoanele responsabile de întocmirea documentelor și persoanele responsabile de semnarea acestora;

- în anexa 4 „Componența cheltuielilor de distribuire” sunt enumerate 14 tipuri de cheltuieli preluate literalmente din anexa 2 „Componența cheltuielilor de distribuire” la SNC „Cheltuieli”. Principalul neajuns al nomenclatorului de cheltuieli propus constă în aceea că el are un caracter prea general și nu denotă particularitățile funcționării entității „Alfa” S.R.L. Astfel, afirmația că bunurile fabricate sunt expediate cumpărătorului prin intermediul aeroportului și debarcaderului este, mai curând, din sfera fantasticii științifice și deloc nu corelează cu realitatea economică din țară. În plus, din punctele 2.37–2.47 ale modelului politicilor contabile rezultă explicit că entitatea „Alfa” S.R.L. este o întreprindere industrială care determină costul produselor fabricate prin metoda pe faze cu aplicarea variantei fără semifabricate. Iar o întreprindere industrială comercializează produse și nicidecum mărfuri. De aceea în conținutul anexei 4 sintagma „*produse/mărfuri*” care este folosită tocmai de 10 ori trebuie substituită cu cuvântul „*produse*”;

- în anexa 5 „Componența cheltuielilor administrative” care reunește 20 de tipuri de cheltuieli sunt incluse și niște sume problematice (legate, de exemplu, de asigurarea personalului administrativ sau protecția muncii acestuia), pe când costul serviciilor prestate de către entitățile de telecomunicații (inclusiv accesul la rețeaua Internet) au fost omise fără vreun motiv consistent, deși anume la astfel de servicii apelează actualmente toți agenții economici;

- în anexa 6 „Componența altor cheltuieli ale activității operaționale” dobânzile aferente oricăror împrumuturi (indiferent de destinația acestora) sunt atribuite integral la categoria aceasta de cheltuieli. Însă asemenea abordare contravine punctului 11 din SNC „CÎ” care prevede că costurile îndatorării (inclusiv dobânzile) legate direct de achiziția, construcția sau fabricarea unui activ cu ciclu lung de producție se capitalizează. La rândul său, după cum se precizează mai departe în actul normativ în cauză, capitalizarea se admite în cazul în care există certitudinea că costurile îndatorării (inclusiv dobânzile) vor genera în viitor beneficii economice, iar mărimea acestora poate fi evaluată în mod credibil. În acest context considerăm că ar fi oportun de suplimentat sintagma „*cheltuielile privind dobânzile*” din anexa 6 cu următoarea precizare - „*(cu excepția dobânzilor capitalizate)*”. În sfârșit, era benefic ca modelul politicilor contabile să fie suplimentat cu compartimentul 3 „Procedee contabile elaborate de entitate de sine stătător” cu nominalizarea a câtorva din aceste procedee.

Concluzii

1. Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate în partea ce ține de facilitarea elaborării politicilor contabile nu și-au atins scopul, iar valoarea lor aplicativă, de fapt este nulă;

2. Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare în persoana modelului politicilor contabile ale unei entități convenționale, în fond, se apreciază pozitiv și contribuie la realizarea scopului proclamat;

3. Utilitatea Ghidului menționat poate fi sporită prin excluderea normelor inutile sau confuze și suplimentarea modelului politicilor contabile cu compartimentul 3 „**Procedee contabile elaborate de entitate de sine stătător**”.

Bibliografie:

1. Legea contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 90-93/399
2. Standardul Național de Contabilitate „Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile, erori și evenimente ulterioare”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
3. Standardul Național de Contabilitate „Cheltuieli”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237
4. Planul general de conturi contabile. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 233-237

5. Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate: anexă la ordinul Ministrului Finanțelor nr. 166 din 28 noiembrie 2013. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 291-296/1833
6. Ghidul metodologic de întocmire a situațiilor financiare. anexă la ordinul Ministrului Finanțelor nr. 28 din 6 martie 2015. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2015, nr. 59-66/460
7. IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” și Planul general de conturi contabile. In: Standardele Internaționale de Reportare Financiară (IFRS) 2007. Chișinău: „Tipogr. Centrală”, 2008. – 736 p. ISBN 978-78-704-8
8. Недерица А. Формирование учетных политик 2014 год в соответствии с новыми НСБУ. In: Contabilitate și audit. 2014, nr. 2, p. 40-58

EVALUAREA COMPARABILITĂȚII INFORMAȚIEI FINANCIARE ÎN CAZUL FIRMELOR ROMÂNEȘTI COTATE LA BURSĂ

CZU: 657.37:336.761(498)

ROBU Ioan-Bogdan

Lect. univ. dr., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, România

E-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Summary: *Information comparability can be ensured by consistently applying the same financial reporting framework or similar financial reporting frameworks. The comparability of financial information can be measured both between firms and from one period to the next. In the study there has been evaluated the comparability of financial information over time, from one financial exercise to another, and in space, between firms, with the analysis of fixed-effects panel data. The main results have revealed that the move to IFRS has led to increased comparability of financial information.*

Cuvinte cheie: calitatea informației financiare, comparabilitate, IFRS, analiza datelor de panel.

JEL Classification: C13, C20, C58, M41

Introducere

Cadrul general al IASB precizează că informațiile financiare raportate de către o firmă sunt utile atunci când acestea pot fi comparate cu informațiile raportate de către alte firme similare, sau cu informațiile raportate de aceeași firmă, dar în perioade de timp diferite (IASB, 2015, p. A34). Comparabilitatea informațiilor poate fi asigurată prin aplicarea cu consecvență a aceluiași cadru de raportare financiară, sau a unor cadre de raportare financiară similare, iar măsurarea acestora poate fi realizată cu ajutorul unor indici de comparabilitate (Gray et al., 2009, pp. 431-447).

Comparabilitatea informațiilor financiare raportate este influențată de sistemul de raportare financiară la care o firmă subscrie, influențat la rândul său de o serie de factori culturali, sociali sau economici (Nobes și Sandler, 2013, pp. 573-595). Impactul acestor factori asupra comparabilității informației financiare se poate regăsi la nivelul modalității de raportare, de conținut și chiar la nivelul valorilor înregistrate pentru anumiți indicatori financiari.

Diferențele care apar în raportarea financiară, determinată de apartenența la un anumit sistem contabil, pot conduce la înregistrarea de performanțe diferite, deși firmele analizate înregistrează valori comparabile ca mărime (active totale), număr de angajați și cifră de afaceri (Rossetti și Verona, 2017, p. 30).

Adoptarea *IFRS* reprezintă un deziderat în reflectarea imaginii fidele. Comparabilitatea poate evidenția convergența către *IFRS* sau existența unor diferențe semnificative între referențialul standard (*IFRS*) și cel local sau național. Potrivit *IFRS*, comparabilitatea ajută utilizatorii de informație financiară să identifice diferențele sau similitudinile dintre o serie de elemente cuprinse în situațiile financiare (IASB, 2015, A34).

Măsurarea diferenței dintre *IFRS* și normele naționale se poate realiza cu ajutorul unui indice de comparabilitate (Gray, 1980, pp. 64-76; Gray et al., 2009, pp. 431-447):

$$IC = 1 - (ValIFRS - ValNRFN) / (ValNRFN) \quad (1)$$

unde,

IC reprezintă indicele de comparabilitate pentru care valori mai mari ca 1 arată o scădere a valorilor indicatorilor obținute în condițiile aplicării *IFRS* (*ValIFRS*) față de *ValNRFN* (valorile indicatorilor obținute în condițiile aplicării normelor de raportare financiară naționale), în timp ce un indice subunitar arată contrariul – o creștere a cifrelor datorată trecerii la *IFRS*.

Comparabilitatea informațiilor financiare poate fi evaluată atât între firme (care aplică norme contabile asemănătoare), cât și de la o perioadă la alta (în condițiile trecerii la un alt referențial

contabil de raportare). Identificarea unor diferențe între firme, dar și în timp, poate explica modificările în ceea ce privește reacția principalilor utilizatori la publicarea informațiilor din situațiile financiare (Barth et al., 2012, pp. 68-93).

Material și metodă

În studiu s-a realizat analiza comparabilității informațiilor financiare atât în timp, de la un exercițiu financiar la altul, cât și în spațiu, adică între firme. Evaluarea comparabilității s-a realizat cu ajutorul analizei datelor de panel cu efecte fixe. Estimarea unor valori ne semnificative ale efectelor fixe de timp indică existența comparabilității informației financiare de la un exercițiu financiar la altul, în timp ce valori ne semnificative ale efectelor fixe individuale indică existența comparabilității informației financiare de la o firmă la alta.

Comparabilitatea în timp a informațiilor financiare a avut în vedere cele două perioade de raportare, sub *RAS* – normele românești de raportare și sub *IFRS* – Standardele Internaționale de Raportare financiară. Perioada de raportare sub *RAS* acoperă exercițiile financiare aferente anilor 2007-2011, iar perioada de raportare sub *IFRS* acoperă exercițiile 2012-2016.

Evaluarea comparabilității informațiilor financiare precum și a impactului pe care informația îl poate avea în timp și între firme asupra deciziilor investitorilor s-a realizat cu ajutorul analizei datelor de panel. În studiu se reține modelul cu efecte fixe de timp și fixe individuale.

Pornind de la modelul clasic de evaluare relevanței informației pe bază de randamente (Barth et al., 2012, pp. 68-93), în studiu se propune spre analiză următorul model de regresie:

$$\ln(Pt/Pt-1) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \Delta Re + \beta_2 \cdot \Delta Rf + \beta_3 \cdot \Delta LF + DFi + DTt + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

unde,

P reprezintă cursul bursier al acțiunii firmei la un moment dat,

ΔRe reprezintă variația relativă a rentabilității economice,

ΔRf reprezintă variația relativă a rentabilității financiare,

ΔLF reprezintă variația relativă a levierului financiar,

DFi reprezintă diferențele între firme care apar ca urmare a aplicării referențialelor *RAS* sau *IFRS* în aceeași perioadă de timp,

DTt reprezintă diferențele între perioade de timp diferite pentru aceeași firmă care apar ca urmare a aplicării referențialelor *RAS* sau *IFRS* de la o perioadă la alta.

Codul sursă în SAS 9.0 utilizat pentru analiza de panel a datelor asociate variabilelor propuse în modelul (2) este prezentat în diagrama din figura A.1 din Anexe.

Rezultate și discuții

Principalele rezultate obținute sub SAS 9.0 vizează o serie de statistici aferente modelului estimat (Tabelul 1), testarea modelului cu efecte fixe cu ajutorul testului F (Tabelul 2), testarea modelului cu ajutorul testului Hausman (Tabelul 3) și estimațiile modelului cu efecte fixe (Tabelul A.1 din Anexe).

Tabelul 1. Statistici privind modelul cu efecte fixe de rip cross și de timp

Statisticile modelului cu efecte fixe			
SSE	7226808.644	DFE	491
MSE	14718.5512	Rădăcina pătratică a MSE	121.3200
R²	0.1267		

SSE = Suma pătratelor erorilor;

DFE = Numărul de grade de libertate asociate erorilor: numărul de observații din setul de date minus numărul de parametri;

MSE = Media pătratelor erorilor.

(Sursă: prelucrări proprii în SAS 9.0)

Din Tabelul 1, pe baza valorii *R²* se poate observa că 12,67% din variația randamentului oferită de o acțiune (*ln(Pt/Pt-1)*) este explicată de influența *Re*, *Rf* și *LF* în cazul modelului cu efecte fixe de tip cross și de timp.

Tabelul 2. Testarea modelului cu efecte fixe cu ajutorul testului F

Ststistica F pentru testarea apariției efectelor fixe			
Num DF	Den DF	Valoare test F	Pr > F
70	491	1.02	0.4474

(Sursă: prelucrări proprii în SAS 9.0)

Valoarea testului F , calculat ca raport între estimatorul varianței totale (MST) și estimatorul varianței erorilor, este de 1,02. Această valoare indică absența efectelor fixe de tip cross și de timp la nivelul modelului propus în ecuația (2), deși factorii determinanți, Re și Rf au o influență semnificativă asupra variației randamentului oferit de o acțiune ($\ln(P_t/P_{t-1})$).

Tabelul 3. Testarea modelului cu efecte fixe cu ajutorul testului Hausman

Testul Hausman pentru efecte aleatoare		
DF	Valoare test	Pr > m
3	2.11	0.5500

(Sursă: prelucrări proprii în SAS 9.0)

Tabelul 3 vine în completarea Tabelului 2, prin oferirea rezultatului obținut în urma aplicării testului Hausman (H_0 : modelul prezintă efecte aleatoare; H_1 : modelul nu prezintă efecte aleatoare).

Testul de specificație Hausman poate fi utilizat și pentru testarea consistenței estimatorilor parametrilor modelului propus; în cazul modelului cu efecte fixe de timp, ipoteza nulă (H_0) specifică faptul că estimatorii parametrilor sunt consistenți dar ineficienți, iar în cazul ipotezei alternative (H_1) estimatorii parametrilor modelului sunt consistenți și posibil eficienți. Pe baza rezultatelor obținute, se poate aprecia că modelul estimat nu prezintă efecte aleatoare, iar parametri modelului sunt consistenți dar ineficienți.

Pentru modelul cu efecte fixe de timp, estimațiile parametrilor sunt prezentate în Tabelul A.1 din Anexe. Pentru studiul comparabilității se rețin doar estimațiile efectelor fixe de tip cross și de timp. Din datele prezentate în tabel rezultă absența efectelor fixe de timp de tip cross (cu excepția unei singure firme, CS6: Aerostar). Acest fapt evidențiază existența comparabilității între firme a informațiilor financiare raportate.

De asemenea, din tabel rezultă existența doar a unui efect fix de timp (TS : 2011), aferent exercițiului financiar din 2011, ultimul an în care s-au mai aplicat RAS în raportarea financiară a firmelor cotate BVB. Trecerea la IFRS, începând cu 2012 a condus la menținerea comparabilității informațiilor financiare de la o perioadă la alta.

Concluzii

Cu ajutorul metodelor statistice avansate de analiză a datelor, poate fi evaluată calitatea informației financiare, precum și analiza influenței factorilor determinanți asupra acesteia, la nivelul fiecărei caracteristici. Metodele statistice avansate de analiză a datelor pot fi utilizate pentru evaluarea comparabilității informației financiare.

Utilizarea analizei de panel poate oferi soluții în ceea ce privește influența în timp a factorilor determinanți asupra calității informației financiare. Estimarea diferențelor temporale și între firme, la nivelul calității informației financiare, poate oferi indicii privind comparabilitatea acesteia în condițiile adoptării de noi referențiale de raportare financiară dar și a creșterii relevanței sau a reprezentării exacte. Principalele rezultate au relevat faptul că trecerea la IFRS a condus la creșterea comparabilității informațiilor financiare.

Utilizarea analizei datelor de panel contribuie la creșterea acurateții estimațiilor parametrilor modelelor de regresie, îmbunătățirea analizei unui fenomen prin includerea în model a dimensiunilor individuală și de timp, simplificarea procesului de inferență statistică (respectarea ipotezelor clasice ale analizei de regresie nemaifiind obligatorie) (Hsiao, 2003, p. 1).

Analiza datelor de tip panel poate fi restricționată de înregistrarea datelor, de distorsionarea măsurării erorilor, de selectarea indivizilor incluși în eșantionul analizat, de utilizarea unor serii de timp pe

perioade scurte, de dependența dintre factori (Baltagi, 2005, pp. 4-9). Problemele tipice eşantionării pot afecta construirea și colectarea datelor de tip panel. Cele mai des întâlnite probleme vizează asigurarea reprezentativității, apariția non-răspunsurilor, a răspunsurilor inexacte sau a valorilor aberante, asigurarea unei frecvențe constante în colectarea datelor, și a unei perioade de referință stabilită (Baltagi, 2005, pp. 4-9).

Bibliografie:

- Atwood, T.J., Drake, M., Myers, J., Myers, L. (2011), "Do earnings reported under IFRS tell us more about future earnings and cash flows?", *Journal of Accounting and Public Policy*, 30, pp. 103-121
- Baltagi, B. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, 3rd edition, John Wiley & Sons, West Sussex, England
- Barth, M.E., Landsman, W., Lang, M., Williams, C. (2012), "Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable?", *Journal of Accounting and Economics*, 54, pp. 68-93
- Barth, M.E., Landsman, W.R., Lang, M.H. (2008), "International accounting standards and accounting quality", *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467-498
- Field, A. (2009), *Discovering Statistics using SPSS*, 3rd edition, SAGE Publication, London
- Filip, A., Raffournier, B. (2010), "The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania", *The International Journal of Accounting*, 45(1), pp. 77-103
- Gray, S.J. (1980), "The impact of international accounting differences from a security-analysis perspective: some European evidence", *Journal of Accounting Research*, 18(1), pp. 64-76
- Gray, S.J., Linthicum, C. L., Street, D.L. (2009), "Have European and US GAAP measures of income and equity converged under IFRS? Evidence from European companies listed in the US", *Accounting and Business Research*, 39(5), pp. 431-447
- Hsiao, C. (1999), *Analysis of panel data*, Cambridge University Press, Cambridge
- IASB (2015), *International Financial Reporting Standards (IFRS) Official regulations issued from January 1, 2015*, CECCAR ,București
- Jaba, E., Robu, I.B., Istrate, C., Balan, C.B., Roman, M. (2016), "Statistical Assessment of the Value Relevance of Financial Information Reported by Romanian Listed Companies", *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 19(2), pp. 27-42
- Lang, M., Stice-Lawrence, L. (2014), "Textual Analysis and International Financial Reporting: Large Sample Evidence", disponibil la: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1f5/a44f88c8cef7e6d70281b03789e334636a7b.pdf> accesat la data de 23.03.2018
- Nobes, C.W., Stadler, C. (2013), "How arbitrary are international accounting classifications? Lesson from centuries of classifying in many disciplines and experiments with IFRS data", *Accounting, Organizations and Society*, 38, pp. 573-595
- Rossetti, S., Verona, R., (2017), "International Differences in IFRS Policy Choice and the Persistence of Accounting Classification: The Case of China", *International Journal of Business and Management*, 12(2), pp. 27-46

Anexe

Tabelul A.1. Estimațiile parametrilor modelului cu efecte fixe

Estimațiile parametrilor						
Variabilă	DF	Estimație	Eroare standard	Valoare t	Pr > t	Etichetă
CS1	1	-1.00916	57.3154	-0.02	0.9860	Cross Sectional Effect 1
CS2	1	1.722453	57.2719	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 2
CS3	1	1.08143	57.2507	0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 3
CS4	1	0.445955	57.2117	0.01	0.9938	Cross Sectional Effect 4
CS5	1	-9.71163	57.5608	-0.17	0.8661	Cross Sectional Effect 5
CS6	1	-323.205	57.3112	-5.64	<.0001	Cross Sectional Effect 6
CS7	1	0.327731	57.3579	0.01	0.9954	Cross Sectional Effect 7
CS8	1	0.072639	57.2630	0.00	0.9990	Cross Sectional Effect 8
CS9	1	0.23852	57.2312	0.00	0.9967	Cross Sectional Effect 9
CS10	1	-1.00066	57.2963	-0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 10

Estimațiile parametrilor						
Variabilă	DF	Estimație	Eroare standard	Valoare t	Pr > t	Etichetă
CS11	1	-0.77448	57.2293	-0.01	0.9892	Cross Sectional Effect 11
CS12	1	-0.83643	57.2317	-0.01	0.9883	Cross Sectional Effect 12
CS13	1	-2.13001	57.4266	-0.04	0.9704	Cross Sectional Effect 13
CS14	1	-0.63178	57.4122	-0.01	0.9912	Cross Sectional Effect 14
CS15	1	-3.35168	57.3593	-0.06	0.9534	Cross Sectional Effect 15
CS16	1	1.193345	57.2995	0.02	0.9834	Cross Sectional Effect 16
CS17	1	0.703253	57.2763	0.01	0.9902	Cross Sectional Effect 17
CS18	1	-1.08276	57.3001	-0.02	0.9849	Cross Sectional Effect 18
CS19	1	-2.33626	57.2392	-0.04	0.9675	Cross Sectional Effect 19
CS20	1	-10.9816	57.2785	-0.19	0.8480	Cross Sectional Effect 20
CS21	1	-5.55073	57.3981	-0.10	0.9230	Cross Sectional Effect 21
CS22	1	-2.77558	57.3443	-0.05	0.9614	Cross Sectional Effect 22
CS23	1	1.100698	57.2652	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 23
CS24	1	-6.87207	59.0711	-0.12	0.9074	Cross Sectional Effect 24
CS25	1	-4.63501	57.2215	-0.08	0.9355	Cross Sectional Effect 25
CS26	1	0.80004	57.2772	0.01	0.9889	Cross Sectional Effect 26
CS27	1	-1.44561	57.5442	-0.03	0.9800	Cross Sectional Effect 27
CS28	1	1.283593	57.2337	0.02	0.9821	Cross Sectional Effect 28
CS29	1	1.025493	57.2508	0.02	0.9857	Cross Sectional Effect 29
CS30	1	0.036051	57.2129	0.00	0.9995	Cross Sectional Effect 30
CS31	1	-3.71103	57.7540	-0.06	0.9488	Cross Sectional Effect 31
CS32	1	-10.3874	57.5004	-0.18	0.8567	Cross Sectional Effect 32
CS33	1	0.779668	57.2178	0.01	0.9891	Cross Sectional Effect 33
CS34	1	0.284308	59.1522	0.00	0.9962	Cross Sectional Effect 34
CS35	1	0.389696	57.2700	0.01	0.9946	Cross Sectional Effect 35
CS36	1	1.643145	57.3851	0.03	0.9772	Cross Sectional Effect 36
CS37	1	-2.98148	57.2388	-0.05	0.9585	Cross Sectional Effect 37
CS38	1	-0.22618	57.2330	-0.00	0.9968	Cross Sectional Effect 38
CS39	1	-3.2983	57.4232	-0.06	0.9542	Cross Sectional Effect 39
CS40	1	-0.99003	57.2381	-0.02	0.9862	Cross Sectional Effect 40
CS41	1	-0.22487	57.1911	-0.00	0.9969	Cross Sectional Effect 41
CS42	1	1.060595	57.3967	0.02	0.9853	Cross Sectional Effect 42
CS43	1	1.723089	57.3626	0.03	0.9760	Cross Sectional Effect 43
CS44	1	1.095906	57.2207	0.02	0.9847	Cross Sectional Effect 44
CS45	1	-1.32113	57.2987	-0.02	0.9816	Cross Sectional Effect 45
CS46	1	-3.00147	57.4560	-0.05	0.9584	Cross Sectional Effect 46
CS47	1	-3.77064	57.3613	-0.07	0.9476	Cross Sectional Effect 47
CS48	1	-4.42145	57.4339	-0.08	0.9387	Cross Sectional Effect 48
CS49	1	0.99379	57.2015	0.02	0.9861	Cross Sectional Effect 49
CS50	1	-1.10891	57.2809	-0.02	0.9846	Cross Sectional Effect 50
CS51	1	-0.90982	57.2381	-0.02	0.9873	Cross Sectional Effect 51
CS52	1	0.516221	57.2539	0.01	0.9928	Cross Sectional Effect 52
CS53	1	-3.31482	57.7753	-0.06	0.9543	Cross Sectional Effect 53
CS54	1	0.242856	57.1914	0.00	0.9966	Cross Sectional Effect 54
CS55	1	0.306257	57.3848	0.01	0.9957	Cross Sectional Effect 55
CS56	1	-0.38408	57.2590	-0.01	0.9947	Cross Sectional Effect 56
CS57	1	1.335047	57.1915	0.02	0.9814	Cross Sectional Effect 57
CS58	1	-2.8059	57.3048	-0.05	0.9610	Cross Sectional Effect 58
CS59	1	2.116559	57.2763	0.04	0.9705	Cross Sectional Effect 59
CS60	1	2.646005	57.2317	0.05	0.9631	Cross Sectional Effect 60
CS61	1	0.464029	57.2969	0.01	0.9935	Cross Sectional Effect 61
CS62	1	1.532114	57.3114	0.03	0.9787	Cross Sectional Effect 62

Estimațiile parametrilor						
Variabilă	DF	Estimație	Eroare standard	Valoare t	Pr > t	Etichetă
TS1_2008	1	-8.90866	21.6327	-0.41	0.6807	Time Series Effect 1
TS2_2009	1	0.942808	21.6286	0.04	0.9652	Time Series Effect 2
TS3_2010	1	0.349965	21.7784	0.02	0.9872	Time Series Effect 3
TS4_2011	1	-47.9221	21.7788	-2.20	0.0282	Time Series Effect 4
TS5_2012	1	-0.9201	21.7776	-0.04	0.9663	Time Series Effect 5
TS6_2013	1	2.57315	21.6427	0.12	0.9054	Time Series Effect 6
TS7_2014	1	-0.4929	21.6224	-0.02	0.9818	Time Series Effect 7
TS8_2015	1	-0.28705	21.6946	-0.01	0.9894	Time Series Effect 8
Constanta	1	5.053593	42.9770	0.12	0.9064	Constanta
Δ Re	1	0.015509	0.3511	0.04	0.9648	
Δ Rf	1	0.028289	0.2647	0.10	0.9149	
Δ LF	1	1.01997	1.3661	0.75	0.4557	

Variabila dependentă: $\ln(P_t/P_{t-1})$

(Sursă: prelucrări proprii în SAS 9.0)

```

TITLE;
TITLE1 "Regression Analysis of Panel Data";
FOOTNOTE;
FOOTNOTE1 "Generated by the SAS System (&_SASSERVERNAME, &SYSSCPL) on
%TRIM(%QSYSFUNC(DATE()), NLDATE20.) at %TRIM(%SYSFUNC(TIME()), NLTIMAP20.)";
PROC TSCSREG DATA = WORK.SORTTempTableSorted
;
    MODEL "Ln(Pt/Pt-1)"n=    D_Re D_Rf D_LF /
        FIXTWO
        RANTWO
        CORRB
;
    ID Simbol    An
;
/* -----
End of task code.
----- */
RUN; QUIT;
%_eg_conditional_dropds(WORK.SORTTempTableSorted);
TITLE; FOOTNOTE;
    
```

Figura A.1. Codul sursă în SAS 9.0 utilizat pentru analiza de panel a datelor în cazul modelelor cu efecte fixe și aleatoare

(Sursă: prelucrări proprii în SAS 9.0)

CREȘTEREA VALORII COMUNICAȚIONALE A RAPORTĂRII ÎN AUDIT PRIN
INCLUDEREA ASPECTELOR CHEIE

CZU: 657.6

GROSU Maria¹, ROBU Ioan-Bogdan²¹dr., conf. univ.; ²dr., lect. univ.^{1,2}Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, RomâniaE-mail: ¹maria_lia24@yahoo.com, ²bogdan.robu@feaa.uaic.ro

Rezumat: Raportarea în audit a cunoscut numeroase modificări de-a lungul timpului, cele mai recente fiind cele care se referă la includerea aspectelor cheie de audit drept secțiune separată în cadrul raportului de audit. Scopul acestei cerințe vizează sporirea valorii comunicaționale a raportului de audit prin asigurarea unei mai mari transparențe care să vină în sprijinul părților interesate. În acest context, prezintă interes în ce măsură rapoartele de audit ale entităților cotate la Bursa de Valori București (pe piața principală) emise după aplicarea noilor cerințe de raportare în audit asigură o valoare comunicațională sporită. Studiul de față încearcă să surprindă tocmai aceste aspecte.

Cuvinte cheie: raport de audit, aspecte cheie de audit (KAM), transparența în audit, valoare comunicațională a raportului de audit

JEL Classification: M41, M42, M48**Introducere**

În ceea ce privește raportarea în audit, este cunoscut faptul că în ultima perioadă au avut loc o serie de revizuirii ale standardelor internaționale care vizează acest aspect, cum sunt: ISA 700, *Formarea unei opinii și raportarea cu privire la situațiile financiare*, ISA 705, *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent*, ISA 706, *Paragrafele de evidențiere a unor aspecte și paragrafele privind alte aspecte din raportul auditorului independent și ISA 720, Responsabilitățile auditorului cu privire la alte informații*, aplicabile, prima dată, pentru auditul situațiilor financiare pentru perioadele care s-au încheiat la finele anului 2016.

O problemă foarte importantă care merită analizată se referă la comunicarea aspectelor cheie de audit (Key Audit Matters/KAM) în raportul auditorului independent, cerință nou introdusă tot pentru auditul situațiilor financiare aferente perioadelor care s-au încheiat la finele anului 2016, prin ISA 701, *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*. Obiectivul general al acestei norme este de a trata responsabilitatea auditorului în ceea ce privește comunicarea aspectelor cheie de audit de către auditor în raportul acestuia, iar finalitatea este de a îmbunătăți valoarea comunicațională a raportului auditorului, prin furnizarea unei transparențe sporite cu privire la întreg demersul de audit (Dănescu and Spătăcean, 2018).

Chiar dacă s-a aplicat doar pentru trei exerciții financiare încheiate (ultimul fiind în curs de raportare), prezintă interes maniera în care au fost comunicate aspectele cheie de audit de către auditori în rapoartele acestora (Fülöp, 2018), atât din punct de vedere calitativ (formă și conținut), cât și din punct de vedere cantitativ (al numărului de KAM-uri). Încercăm să analizăm aceste aspecte pe baza rapoartelor de audit emise pentru companiile cotate pe piața principală la Bursa de Valori București aferente exercițiilor financiare care s-au încheiat la finele lui 2016 și 2017.

Condiții pentru determinarea aspectelor de audit ca aspecte cheie

Trecerea în revistă a literaturii de specialitate trebuie să pornească de la definiția KAM-urilor din ISA 701, *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent* (IAASB, 2016). Conform normei internaționale de audit, „KAM-urile sunt acele aspecte care, în baza raționamentului profesional al auditorului, au avut cea mai mare importanță pentru auditul situațiilor financiare din

perioada curentă...și sunt selectate dintre aspectele discutate cu persoanele responsabile cu guvernanta”.

Este cert că raționamentul profesional al auditorului este cel care determină măsura în care o serie de aspecte necesită o atenție semnificativă din partea acestuia pe parcursul efectuării auditului. Printre reperatele după care ar trebui să se ghideze auditorul în *determinarea aspectelor cheie de audit*, se regăsesc (IFAC, 2015a): domeniile cu risc ridicat de denaturare semnificativă, raționamentele semnificative ale auditorului cu privire la diferite aspecte din situațiile financiare sau estimările contabile identificate ca având o incertitudine ridicată. Pentru stabilirea aspectelor cheie de audit, normele recomandă să se aibă în vedere perioada curentă. Cu toate acestea, uneori poate fi util ca auditorul să analizeze dacă un aspect care a fost raportat ca aspect cheie de audit în perioada anterioară continuă să reprezinte un aspect cheie de audit și în perioada curentă (IFAC, 2016a). În general, se consideră că aspectele care necesită o atenție semnificativă din partea auditorului și care vor fi discutate cu persoanele însărcinate cu guvernanta sunt aspecte care pot fi considerate aspecte cheie de audit. Se consideră, de exemplu, că aspectele care ridică probleme auditorului în obținerea de probe de audit suficiente și adecvate pot fi relevante atunci când auditorul determină aspectele cheie de audit (IFAC, 2015b). În plus, dacă pentru un anumit aspect comunicat persoanelor responsabile cu guvernanta, se pot aplica mai multe raționamente, atunci crește probabilitatea ca auditorul să clasifice respectivul aspect drept un aspect cheie de audit (IFAC, 2016b).

Când sunt determinate aspectele cheie de audit de către auditor? Încă din etapa de planificare, auditorul poate să-și formeze o părere preliminară cu privire la aspectele care ar putea reprezenta aspecte cheie de audit, dar încadrarea ca aspecte cheie de audit se bazează pe probele obținute în decursul auditului sau pe rezultatele auditului.

Este de remarcat faptul că utilizatorii situațiilor financiare și-au manifestat interesul, mai ales în ultima perioadă, și pentru *estimările contabile*, identificate ca având o incertitudine ridicată (Sirois, *et.al.*, 2018). Acestea depind în mare măsură de raționamentul conducerii și sunt considerate, de multe ori, cele mai complexe domenii din situațiile financiare (Gimbar, *et.al.*, 2016), fiind regăsite frecvent menționate de auditor ca aspecte cheie de audit, după cum se demonstrează și prin rapoartele de audit aferente anumitor entități (a se vedea partea rezervată prezentării KAM-urilor în rapoartele de audit ale entităților cotate la BVB). Aceste afirmații sunt întărite și de faptul că prin reglementări (OMFP nr. 3189/2017) s-a introdus obligația expresă că persoanele responsabile de gestiunea averii entității răspund inclusiv pentru estimările efectuate, care stau la baza înregistrărilor în contabilitate.

Normele de audit dau indicații cu privire la *considerentele relevante pentru a clasifica un aspect drept aspect cheie de audit* de către auditori, și anume:

- importanța aspectului pentru înțelegerea situațiilor financiare de către utilizatori;
- subiectivismul la care s-a apelat în procesul de selectare de către conducere a unei anumite politici contabile;
- natura dificultăților în aplicarea procedurilor de audit și în colectarea unor probe relevante și credibile pe care să se bazeze opinia auditorului;
- măsura în care aspectul a implicat mai multe raționamente de audit separate, dar totuși legate între ele.

Pentru acest din urmă considerent, se pot aduce în discuție, de exemplu, contractele pe termen lung, care necesită o atenție mai mare din partea auditorului în ceea ce privește recunoașterea veniturilor.

Există circumstanțe în care un aspect considerat aspect cheie de audit *nu este comunicat în raportul auditorului*. Această decizie se ia, uneori, ca urmare a faptului că reglementările nu permit publicarea unor informații care pot aduce prejudicii unei investigații desfășurate de către o autoritate competentă, care are legătură, de exemplu, cu spălarea banilor. Altfel spus, necomunicarea unui aspect cheie în raportul auditorului este adecvată doar în situația în care consecințele negative ale publicării depășesc beneficiile generate pentru entitate sau pentru interesul public. Mai poate fi vorba, de exemplu, despre informații care dacă ar fi publicate ar afecta negocierile comerciale sau poziția concurențială a entității. Dar, asemenea cazuri se consideră că sunt foarte rare (Bédard *et.al.*, 2014), deoarece raportul de audit trebuie să ofere o transparență sporită pentru utilizatorii vizați.

Prezentarea și descrierea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului

Noutatea introdusă prin ISA 701 cu privire la raportarea în audit o constituie tocmai faptul că auditorul trebuie să *comuneze aspectele cheie de audit* în raportul său într-o secțiune separată, cu titlul: “Aspecte cheie de audit”, în care pentru fiecare aspect cheie prezentat se va utiliza un subtitlu adecvat, precum și o descriere a acestuia, argumentând prezentarea aspectului în această secțiune a raportului de audit (IAASB, 2016, Botez, 2018). Important de menționat este faptul că auditorul nu emite o opinie separată cu privire la aceste aspecte și nici nu se poate considera că aspectele cheie de audit ar reprezenta un substitut pentru exprimarea unei opinii modificate (IAASB, 2016).

Din *descrierea aspectelor cheie de audit* prezentate, utilizatorii raportului de audit trebuie să înțeleagă motivul pentru care aspectul prezentat a fost considerat aspect cheie de audit, precum și modul cum a fost tratat acesta în demersul de audit. Există și situații în care, deși auditorul consideră unele aspecte ale auditului ca fiind elemente cheie, totuși poate recurge la *necomunicarea acestora în raportul de audit*, fie din motivul că reglementările nu permit prezentarea publică a acelor aspecte, fie pentru că auditorul consideră că urmările negative ale comunicării ar depăși beneficiile interesului public (Brasel, *et.al.*, 2016). Este cazul ISA 705, *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent*, care interzice, în principiu, auditorului să comunice aspectele cheie de audit atunci când acesta se află în imposibilitatea exprimării unei opinii cu privire la situațiile financiare.

Atunci când se constată o *interacțiune între elementele cheie de audit și alte elemente care trebuie prezentate separat* în raportul auditorului, prezentarea separată primează, iar Secțiunea: “Aspecte cheie de audit” va face doar trimitere la celelalte secțiuni. Se pot aduce în discuție aici aspecte care generează opinii modificate, care vor fi raportate în conformitate cu ISA 705, *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent* sau aspecte referitoare la îndoiele semnificative cu privire la capacitatea entității de a-și continua activitatea, care cad sub incidența ISA 570, *Continuitatea activității*. ISA 701 face și precizarea că atunci când auditorul consideră că nu sunt aspecte cheie de audit de comunicat, acest lucru trebuie declarat în scris tot în Secțiunea: “Aspecte cheie de audit”.

Atât normele internaționale de audit, cât și literatura de specialitate (Cordoș and Fülöp, 2015) consideră că obligația auditorilor de a include în rapoartele de audit aspecte cheie într-o secțiune separată va spori nu doar valoarea comunicațională a raportului de audit, în general, ci va îmbunătăți și comunicarea cu persoanele responsabile cu guvernanta, atâta timp cât aspectele cheie de audit prezentate sunt selectate dintre aspectele discutate cu persoanele responsabile cu guvernanta. În plus, această cerință poate determina și o sporire a atenției pe care conducerea și persoanele responsabile cu guvernanta o acordă pe viitor prezentărilor de informații din situațiile financiare la care se face referire în raportul auditorului la un moment dat (IAASB, 2016).

În altă ordine de idei, trebuie făcută o separare clară între aspectele care generează o opinie modificată și care trebuie prezentate în Secțiunea: *Bază pentru opinia modificată* și aspectele considerate de către auditor *aspecte cheie de audit*. Ideea introducerii în raportul de audit a Secțiunii: *Aspecte cheie de audit* ar trebui să sporească valoarea comunicațională a raportului pentru utilizatorii acestuia, dar prezentarea aspectelor care generează o opinie modificată în Secțiunea: *Bază pentru opinia modificată* ajută utilizatorii la o mai bună identificare și înțelegere a circumstanțelor în funcție de care s-a ajuns la o asemenea opinie (Christensen, *et.al.*, 2014).

Numărul aspectelor cheie de audit care ar trebui comunicate de către auditor în raportul acestuia este o problemă de raționament profesional și este influențat, în mod sigur, de dimensiunea și complexitatea entității, de natura activității acesteia, dar și de circumstanțele misiunii de audit (IAASB, 2016). Dacă auditorul constată un număr ridicat de aspecte cheie de audit în etapa de planificare, este important ca acestea să fie reanalizate pentru a stabili dacă toate rămân aspecte cheie de audit și vor fi comunicate în raportul auditorului. O listă prea amplă a aspectelor cheie de audit s-ar putea să ridice semne de întrebare din partea utilizatorilor, nefiind considerată neapărat un punct tare al demersului auditorului.

În ceea ce privește *prezentarea aspectelor cheie de audit*, normele de audit precizează că Secțiunea aferentă acestora trebuie plasată imediat după exprimarea opiniei, ceea ce confirmă valoarea informațională a acestor aspecte. În cadrul Secțiunii: *Aspecte cheie de audit*, ordinea prezentării este o problemă de raționament profesional. Acestea pot fi prezentate în ordinea importanței relative sau

în ordinea în care sunt prezentate în situațiile financiare. Important este să fie introduse subtitluri pentru a fi ușor de diferențiat. Informațiile originale care nu au fost făcute publice de către entitate, este de dorit să nu fie prezentate în cadrul aspectelor cheie de audit de către auditor. Poate fi vorba, de exemplu, despre informări preliminare doar pentru investitori, care nu au fost publicate în vreun alt raport. Se va avea în vedere faptul că *descrierea aspectelor de audit considerate cheie* nu trebuie să reprezinte doar o reiterare a prezentărilor de informații din situațiile financiare, dar o referință la orice prezentări de informații din situațiile financiare s-ar putea să fie utilă celor interesați. De exemplu, atunci când entitatea include justificări detaliate cu privire la estimările contabile, auditorul poate face o trimitere la prezentarea acelor ipoteze pentru înțelegerea clară a aspectului considerat cheie.

Există și cazuri, considerate foarte rare, în care raportul de audit *nu conține niciun aspect cheie*. În această situație, în ISA 701, *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*, se precizează că auditorul trebuie să facă trimitere la aspectele menționate în Baza pentru opinie sau la cele menționate în secțiunea aferentă Incertitudinilor semnificative privind continuitatea activității, afirmând că în afara aspectelor menționate în cadrul secțiunilor amintite, alte aspecte nu mai sunt considerate cheie.

Toate aspectele considerate cheie de către auditor pe baza raționamentului profesional al acestuia și care se intenționează să fie incluse în raportul de audit trebuie aduse la cunoștință și discutate cu *persoanele responsabile cu guvernanta din entitate*. În acest scop, auditorul poate oferi persoanelor responsabile cu guvernanta o variantă intermediară a raportului de audit.

Aspecte privind situația prezentării KAM-urilor în rapoartele de audit ale entităților cotate la BVB

Este cunoscut faptul că aplicarea ISA 701, *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*, a început odată cu auditarea situațiilor financiare întocmite pentru exercițiul financiar care s-a încheiat la finele anului 2016. Așadar, în prezent pot fi consultate rapoarte de audit ale companiilor care conțin și aspecte cheie într-o secțiune separată pentru două exerciții financiare, respectivi 2016 și 2017. Pentru exercițiul financiar 2018, rapoartele de audit nu sunt încă publicate.

La o primă analiză a unor rapoarte de audit aferente companiilor cotate la Bursa de Valori București-BVB pe piața principală, s-a constatat că rapoartele de audit emise începând cu 2017 pentru exercițiul financiar încheiat la finele anului 2016 sunt *mult mai extinse*. Dacă anterior introducerii obligației de a include în rapoartele de audit aspectele cheie separat, acestea aveau aproximativ patru pagini, odată cu publicarea într-o secțiune separată a KAM-urilor, se poate observa ca dimensiunea acestora ajunge și la zece pagini. Este cazul rapoartelor de audit emise de Ernst & Young pentru OMV Petrom S.A., dar și a rapoartelor de audit emise pentru alte companii.

În ceea ce privește *numărul de KAM-uri* incluse în rapoarte auditorilor, acestea sunt, de regulă, constante pentru cele două perioade analizate (2016 și 2017) pentru companiile luate în studiu (eșantionul este format din 62 companii cotate extras din populația țintă a entităților cotate la BVB pe piața principală; nu au fost cuprinse în eșantion instituțiile de creditare, de asigurare și nici fondurile de investiții și alte instituții financiare), fiind mai numeroase pentru companiile care își desfășoară activitatea în domeniul producției, incluzând aici și companiile petroliere și mai reduse ca număr pentru celelalte companii, după cum se poate observa și în Figura de mai jos.

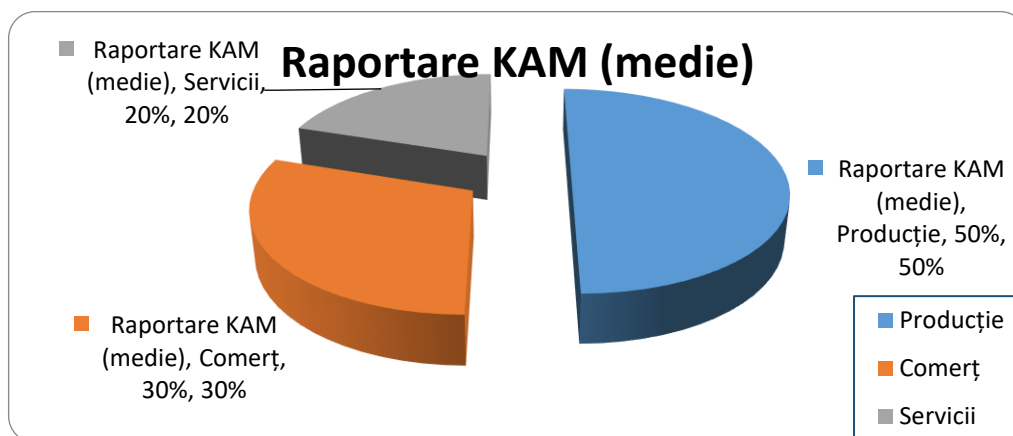

Fig.1. Raportare KAM pe domenii de activitate

Sursa: proiectare proprie

În ceea ce privește *conținutul aspectelor cheie* comunicate, s-a remarcat faptul că cea mai mare pondere pentru ambele exerciții financiare o dețin aspectele cheie care se referă la deprecierea imobilizărilor, atât corporale, cât și necorporale, pondere care depășește 40%. Pe locul doi sunt raportate aspecte legate de provizioane pentru dezafectare, reevaluarea imobilizărilor, evaluarea stocurilor, cu procente de aproximativ 13%, în creștere pentru 2017. Pe locul trei sunt raportate de către auditori în rapoartele acestora ca aspecte cheie de audit provizioanele pentru litigii și recunoașterea veniturilor. Pe ultimul loc regăsim menționate și aspecte legate de recuperabilitatea creanțelor aferente impozitului pe profit amânat. Grafic, cele șapte aspecte de audit cheie identificate în rapoartele de audit ale companiilor incluse în eșantion se prezintă ca în Figura nr. 2.

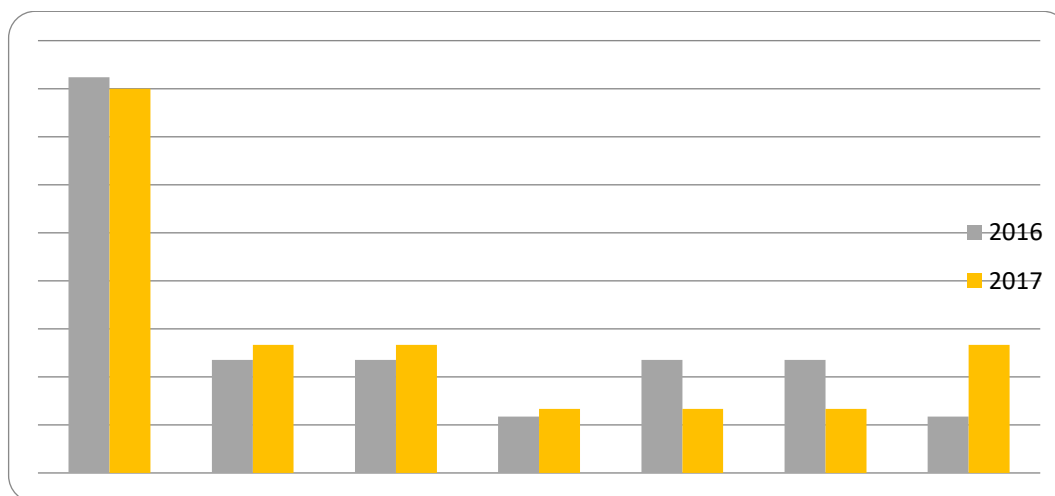

Fig.2. Tipuri de aspecte cheie de audit comunicate în rapoartele de audit ale entităților cotate la BVB

Sursa: proiectare proprie

Desigur, nu toate aspectele de audit cheie prezentate sunt întâlnite la nivelul tuturor companiilor. Au fost și entități pentru care auditorii nu au raportat niciun KAM în rapoartele de audit aferente celor două exerciții financiare, deși normele recomandă să fie cel puțin un aspect cheie de audit prezentat în raportul auditorului. Este cazul Transgaz S.A., de exemplu, auditat de Deloitte.

Concluzii

Una dintre cele mai recente modificări privind raportarea în audit o constituie includerea aspectelor cheie ca secțiune separată în raportul auditorului. Scopul principal al acestui demers îl constituie asigurarea unei mai mari transparențe a informațiilor incluse în raportul de audit, tocmai pentru a veni, îndeosebi, în sprijinul investitorilor prezenți și potențiali. În prezentul studiu s-a urmărit, în

primul rând, pornind de la literatura de specialitate, să se clarifice care sunt condițiile pentru ca anumite aspecte de audit să fie considerate cheie și care este maniera de prezentare și descriere în raportul de audit a acestor aspecte. În al doilea rând, pentru a analiza care este situația la zi privind includerea în rapoartele de audit a acestor aspecte, s-a recurs la analiza rapoartelor de audit pentru exercițiile financiare încheiate la finele anilor 2016 și 2017 (anul 2016 este primul an pentru care s-a cerut includerea aspectelor cheie separat în rapoartele de audit) aferente entităților cotate la BVB pe piața principală. Pentru eșantionul analizat, s-a urmărit, pe de o parte, cantitatea sau volumul de KAM-uri menționate în rapoartele de audit, iar pe de altă parte, s-au cules și analizat date referitoare la conținutul aspectelor cheie prezentate în raportarea auditorilor.

Referitor la numărul de KAM-uri incluse în rapoarte auditorilor, s-a constatat că acestea sunt mai numeroase pentru companiile care își desfășoară activitatea în domeniul producției și mai reduse ca număr pentru celelalte companii. În ceea ce privește conținutul aspectelor cheie comunicate, s-a remarcat faptul că cele mai frecvente aspecte cheie se referă la deprecierea imobilizărilor, urmate de aspecte legate de provizioane pentru dezafectare, reevaluarea imobilizărilor, evaluarea stocurilor, provizioanele pentru litigii și recunoașterea veniturilor. Pe ultimul loc regăsim menționate și aspecte legate de recuperabilitatea creanțelor aferente impozitului pe profit amânat.

Important de analizat ar fi legătura între numărul de KAM-uri raportate, conținutul acestora și tipul opiniei auditorului. După publicarea rapoartelor de audit și pentru 2018, cercetarea poate fi orientată în această direcție.

Bibliografie:

1. Bédard, J.; Gonthier-Besacier, N.; Schatt, A. 2014, Costs and Benefits of Reporting Key Audit Matters in the Audit Report: The French Experience, Disponibil la adresa: http://www.isarhq.org/2014_downloads/papers/ISAR2014_Bedard_Besacier_Schatt.pdf
2. Botez, D. 2018, Recent Provocation Regarding Audit Reporting, Culegere de Articole Științifice, Volumul Conferinței Științifice Internaționale: *Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare*/ACCOUNTING AND AUDITING IN THE GLOBALIZED CONDITIONS: REALITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT, Ediția a VII-a, 2018, Chișinău, ISBN 978-9975-127-59-2/978-9975-127-58-5, 44-47
3. Brasel, K.; Doxey, M.; Grenier, J.; Reffett, A. 2016, Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability, *The Accounting Review*: September 2016, Vol. 91, No. 5, 1345-1362, <https://doi.org/10.2308/accr-51380>
4. Christensen, B.; Glover, S.; Wolfe, C. 2014, Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?, *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, November 2014, Vol. 33, No. 4, 71-93, <https://doi.org/10.2308/ajpt-50793>
5. Cordoș, G.S.; Fülöp, M.T. 2014, *Understanding* audit reporting changes: introduction of Key Audit Matters, *Accounting & Management Information Systems*, Vol. 14 Issue 1, 128-152.
6. Dănescu, T.; Spătacean, O. 2018, Audit opinion impact in the investors' perception – empirical evidence on Bucharest Stock Exchange, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 1(149)/2018, 111-121, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/149/003
7. Directiva 2014/56/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate, Jurnalul Oficial nr. 158 din 27 mai 2014
8. Fülöp, M.T. 2018, New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 2(150)/2018, 249-260, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/010
9. Gimbar, C.; Hansen, B.; Ozlanski, M. 2016, Early Evidence on the Effects of Critical Audit Matters on Auditor Liability, *Current Issues in Auditing*: Spring 2016, Vol. 10, No. 1, A24-A33, <https://doi.org/10.2308/ciia-51369>
10. IAASB, 2016. *Manual de reglementări internaționale de control al calității, audit, revizuire, alte servicii de asigurare și servicii conexe*, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de CAFR, București
11. IFAC, 2015a. Auditor Reporting-Key Audit Matters, Disponibil la adresa: <https://www.ifac.org/publications-resources/auditor-reporting-key-audit-matters>
12. IFAC, 2015b. Auditor Reporting – Illustrative Key Audit Matters, Disponibil la adresa: <https://www.ifac.org/publications-resources/auditor-reporting-illustrative-key-audit-matters>

13. IFAC, 2016a. The New Auditor's Report: Questions and Answers, Disponibil la adresa: <https://www.ifac.org/publications-resources/new-auditor-s-report-questions-and-answers>
14. IFAC, 2016b. More Informative Auditor's Reports-- What Audit Committees and Finance executives need to know, Disponibil la adresa: <https://www.ifac.org/publications-resources/more-informative-auditors-reports-what-audit-committees-and-finance>
15. OMFP nr. 3189 din 08.12.2017 privind modificarea și completarea Reglementărilor contabile conforme cu IFRS, aprobate prin OMFP nr. 2844.2016, publicat în M. Of., Partea I, nr. 1001 din 18.12.2017
16. Regulamentul (UE) nr. 537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei, Jurnalul Oficial nr. 158 din 27 mai 2014
17. Sirois, L., P.; Bédard, J.; Bera, P. 2018, The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence from an Eye-Tracking Study, *Accounting Horizons*, June 2018, Vol. 32, No. 2, 141-162, <https://doi.org/10.2308/acch-52047>
18. www.bvb.ro

INFLUENȚA CALITĂȚII INFORMAȚIILOR FINANCIARE ASUPRA COSTULUI CAPITALULUI COMPANIILOR ROMÂNEȘTI COTATE

CZU: 657.411(498)

CARP Mihai¹, TOMA Constantin²^{1,2}Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, RomâniaE-mails: ¹mihai.carp@feaa.uaic.ro; ²toco@uaic.ro

Summary: *Lucrarea analizează, utilizând un eșantion format din companiile românești cotate pe secțiunea principală a Bursei de Valori București, influența calității informațiilor financiare publicate de către acestea asupra costului capitalului utilizat în finanțarea activității. Calitatea informațiilor financiare este evaluată sub aspectul relevanței și a reprezentării exacte a tranzacțiilor și evenimentelor, caracteristici fundamentale din perspectiva normelor contabile. Rezultatele studiului identifică o contribuție semnificativă a calității informațiilor financiare la reducerea costului capitalului, atât în ceea ce privește relevanța pentru investitori și creditori, cât și din punct de vedere a conformării tratamentelor contabile cu regulile impuse de norme.*

Cuvinte cheie: calitatea informațiilor financiare, relevanța informației, manipularea rezultatelor, costul capitalului

JEL Classification: M41; G32

Introducere

Alocarea fondurilor disponibile către entitățile economice solicitante de resurse financiare are la bază un proces decizional fundamentat în mare măsură pe evaluarea informațiilor financiare publicate de către acestea. Calitatea informațiilor raportate poate reprezenta o variabilă importantă în negocierea nivelului costului asociat resurselor atrase, cu influențe ulterioare asupra capacității de rambursare și a nivelului de performanță financiară obținută de entități.

Aprecierea influenței exercitate de calitatea datelor furnizate de către contabilitate asupra deciziilor adoptate de utilizatori reprezintă un subiect amplu dezbătut în literatură. Deși concentrate majoritar asupra reacției investitorilor, studiile relevă necesitatea implicării în analiză a tuturor părților interesate (stakeholders).

Lucrarea se concentrează tocmai pe aceasta dimensiune, introducând în studiu rolul calității informațiilor financiare, sub aspectul relevanței și a reprezentării exacte, în formarea costului capitalului atras. Sunt utilizate datele financiare publicate de către companiile românești cotate pe piața reglementată a Bursei de Valori București (BVB), pe un orizont temporal cuprins între anii 2012 și 2017. De asemenea, analiza cantitativă folosită a presupus testarea unor modele econometrice consacrate în literatura de specialitate, respectiv modelul *Ohlson (1995)*, pentru relevanță, și *Jones (1991)*, pentru reprezentarea exactă.

Rezultatele obținute identifică o influență semnificativă a calității informației financiare, creșterea acesteia determinând o reducere a costului capitalului. Prin introducerea unor variabile de control precum dimensiunea, respectiv creșterea firmei, sensul și intensitatea relațiilor s-au păstrat.

Fundamente teoretice și ipoteze de lucru

Normele contabile enunță doar caracteristicile calitative pe care informațiile publicate de companii trebuie să le îndeplinească, fără a oferi instrumente de măsurare a acestora. Literatura de specialitate a dezvoltat o serie de constructe teoretice, completate cu metode specifice de cuantificare a nivelului calitativ specific, care pot contribui la facilitarea analizelor derulate în acest sens. Pornind de la caracteristicile calitative fundamentale, relevanța și reprezentarea exactă a tranzacțiilor și evenimentelor, în literatură s-au coagulat concepte precum „capacitatea informativă a datelor contabile” (value relevance) sau „manipularea rezultatelor” (earnings management) atașate celor

două caracteristici fundamentale menționate în normele contabile. În acest sens, capacitatea informativă a informației reflectă abilitatea cifrelor contabile de a surprinde date care să influențeze deciziile investitorilor (Barth *et al.*, 2008; El-Sayed Ebaid, 2012). Manipularea informațiilor constă în acțiuni ale managerilor, în ceea ce privește tratamente contabile sau chiar tranzacții reale, prin care se urmărește modificarea rezultatelor financiare, în scopul inducerii în eroare a utilizatorilor asupra adevăratelor performanțe financiare (Healy și Wahlen, 1999).

Desfășurarea oricărei activități este condiționată de existența și utilizarea anumitor mijloace economice specifice (sub formă materială și bănească), determinate de particularitățile obiectului de activitate. Sursa de proveniență a mijloacelor economice, ce dau conținut activului bilanțier, o constituie capitalul. Capitalul reprezintă o categorie economică care include totalitatea surselor de finanțare stabile, care prin asociere cu ceilalți factori de producție (natura și munca) participă la realizarea de noi bunuri economice, în scopul de a obține profit. În contextul globalizării și liberei circulații a capitalului, acest factor de producție poate constitui un instrument eficace pentru implementarea unor politici globale, care să vizeze îmbunătățirea condițiilor sociale și de mediu înconjurător (Carp, 2013). Din punct de vedere al sursei de finanțare, capitalul îmbracă două forme distincte, respectiv capital propriu și capitalul străin. Capitalul propriu debutează în cadrul unei întreprinderi cu capitalul social, completat după primul ciclu de activitate cu noi elemente precum profitul și eventualele rezerve obținute (Dicu, 2015). Capitalul străin (împrumutat sau atras) reflectă rezultatul finanțării străine a bunurilor care formează averea entității, pentru care aceasta trebuie să îndeplinească o anumită prestație sau să dea un echivalent valoric.

Pentru o entitate costul resurselor de finanțare a activității reprezintă o informație de importanță majoră care stă la baza deciziilor pe care trebuie să le ia managementul în alegerea soluției optime de atragere a capitalului. În general, prin costul capitalului se înțelege costul necesar pentru a procura bunurile și serviciile necesare realizării obiectivelor firmei, respectiv mărimea plăților estimate către furnizorii de resurse financiare, în condițiile creșterii valorii de piață a entității. Sub aspect structural, costul capitalului are în vedere două componente, corespunzătoare sursei de finanțare, costul capitalului propriu și costul capitalului străin (Toma, 2018).

Costul capitalului propriu este, în esență, costul pe care firma îl suportă pentru plata dividendelor către acționari. Acesta este destul de dificil de cuantificat deoarece angajamentele luate de conducerea societății față de investitori au un caracter formal, iar distribuirile de dividende sunt determinate de existența profitului și influențate de politica adoptată de acționarii majoritari în materie de repartizare a profitului. Deși, în principiu, atât investitorii cât și managerii au interese convergente într-o entitate, calea prin care ei își ating obiectivele este diferită. În timp ce investitorii urmăresc să obțină o rentabilitate a investiției lor mai mare decât rata de actualizare cea mai bună de pe piață, managerii sunt preocupați de minimizarea costului capitalurilor utilizate în finanțarea firmei. Costul capitalului străin este reprezentat de plățile de dobânzi pe care entitatea finanțată trebuie să le achite către creditorii. Spre deosebire de capitalul propriu, capitalul străin are un cost care este cunoscut, de regulă, încă din momentul contractării resurselor străine, prin angajamentele de remunerare a creditorilor asumate de firma beneficiară. Ca excepție, costul capitalului împrumutat poate înregistra anumite variații pe durata derulării contractelor de creditare, atunci când dobânda este variabilă. Minimizarea costurilor pentru toate intrările de capital, care trebuie să reprezinte o preocupare continuă pentru manageri, se poate realiza prin optimizarea structurii de finanțare, respectiv prin modificarea ponderii capitalurilor împrumutate/proprie în totalul capitalurilor (Toma, 2018).

Calitatea informației financiare și a procesului de asigurare privind conformitatea acesteia cu standardele specifice reprezintă elemente ce fundamentează deciziile investitorilor și a creditorilor. O calitate redusă a informațiilor financiare determină o reacție slabă a piețelor financiare (de capital sau ale creditului), în timp ce un declin al calității generează o reacție negativă a acestora (Dechow *et al.*, 2010), în sensul sporirii costului capitalului atras de companii, respectiv o asociere negativă a costului capitalului cu calitatea rezultatelor (Chi *et al.*, 2017). O calitate redusă a informațiilor financiare, derivată din acțiuni de manipulare a rezultatelor, poate reprezenta pentru investitorii de pe piața de capital un semnal privind prezența unui risc sporit asociat performanțelor viitoare ale companiilor, indicator care se concretizează într-o majorare a costului capitalului (Kumar & Lim,

2015). Piața creditului bancar utilizează modele specifice de evaluare a calității informațiilor financiare a solicitanților de împrumuturi și o reducere a calității determină o creștere a restricțiilor contractuale, atât din perspectiva costului, cât și a celor colaterale (maturitate, garanții etc.) (Bharath et al., 2008). Karjalainen (2011) remarcă rolul calității angajamentelor în formarea costului datoriei raportate, în timp ce Francis et al. (2008) identifică influența dimensiunii angajamentelor discreționare asupra costului mediu ponderat al capitalului utilizat de companii.

În scopul analizării relațiilor de dependență identificate ne propunem testarea următoarelor ipoteze de lucru:

H1: Informațiile financiare raportate de companii influențează semnificativ costul capitalului atras.

H2: Nivelul angajamentelor discreționare influențează semnificativ costul capitalului.

Metodologia cercetării

Obiectivul cercetării este de a evalua influența exercitată de calitatea informațiilor financiare asupra costului capitalului. Populația analizată este reprezentată de către companiile românești listate pe secțiunea principală a BVB, cu excepția entităților al căror obiect de activitate este reprezentat de intermedierea financiară. Datele au fost colectate manual din situațiile financiare publicate pe site-ul BVB și cele proprii companiilor. Datele extrase sunt aferente unui interval de 6 exerciții financiare (2012-2017), ceea ce a facilitat obținerea unui număr de 348 de observații, pentru cele 58 companii incluse în eșantion.

Pentru prelucrarea datelor au fost utilizate analiza de corelație și analiza de regresie liniară cu variabile multiple. Variabilele incluse în studiu sunt prezentate în tabelul nr.1.

Tabelul nr.1 Variabilele utilizate

Variabile	Abreviere	Descriere
<i>Variabile dependente</i>		
<i>Costul mediu ponderat al capitalului</i>	CMPC	Arată costul resurselor atrase pentru finanțarea activităților, fiind calculat ca medie ponderată a costurilor specifice fiecărui tip de capital (propriu, datorii)
<i>Variabile independente</i>		
<i>Activul net contabil</i>	ANC	Capitalul propriu al entității
<i>Rezultatul net</i>	RN	Rezultatul net al exercițiului
<i>Angajamente discreționare</i>	AD	Reflectă dimensiunea angajamentelor discreționare calculate ca diferență între angajamentele totale și angajamentele non-discreționare
<i>Dimensiunea</i>	DIM	Log active totale
<i>Creșterea firmei</i>	CF	(cifra de afaceri _{i,t} - cifra de afaceri _{i,t-1})/ cifra de afaceri _{i,t-1}

Sursa: prelucrare proprie

CMPC a fost calculat folosind, pentru costul capitalului propriu, rata rentabilității financiare (rezultat net/capital propriu), iar pentru costul datoriei, rata dobânzii efective a resurselor împrumutate (cheltuieli financiare/datorii financiare).

Apărute ca diferențe între consecințele aplicării contabilității de angajamente și cele ale utilizării contabilității de casă, angajamentele reprezintă elemente care au drept sursă atât folosirea unor reguli contabile stricte, cât și opțiuni în alegerea tratamentelor (raționament profesional). Angajamentele totale pot fi calculate prin utilizarea elementelor din bilanț și contul de profit și pierdere, conform modelului Jones (1991), prezentat în relația nr. 1.

$$AT_t = (\Delta AC_t - \Delta Disp_t) - (\Delta DC_t - \Delta Cts_t) - Chd_t \quad (1)$$

unde: AT sunt angajamente totale în anul t; ΔAC reprezintă variația activelor curente în anul t față de anul t-1; $\Delta Disp$ este variația disponibilităților în anul t față de anul t-1; ΔDC este variația datoriilor curente în anul t față de anul t-1; ΔCts reprezintă variația creditelor pe termen scurt în anul t față de anul t-1; Chad sunt cheltuieli cu deprecierea și amortizarea în anul t.

Angajamentele discreționare reprezintă componenta reziduală rezultată în urma testării modelului Jones (1991), reflectat de ecuația nr. 2.

$$\frac{AT_t}{A_{t-1}} = \beta_0 * \frac{1}{A_{t-1}} + \beta_1 * \frac{\Delta CA_t}{A_{t-1}} + \beta_2 * \frac{AIB_t}{A_{t-1}} + \varepsilon \quad (2)$$

unde AT sunt angajamentele totale în anul t ; ΔCA este variația cifrei de afaceri în anul t față de anul $t-1$; AIB sunt activele imobilizate corporale brute în anul t ; ε reprezintă termenul eroare (AD).

Scăderea AD reflectă creșterea calității informațiilor financiare.

Pentru analiza relevanței informațiilor financiare pentru întreaga gamă a finanțatorilor (investitori și creditorii) a fost propus modelul econometric prezentat în ecuația nr. 3, derivat din modelul Ohlson (1995).

$$CMPC_t = \alpha_0 + \alpha_1 ANC_{t-1} + \alpha_2 RN_{t-1} + \alpha_3 DIM_t + \alpha_4 CF_t + \varepsilon_t \quad (3)$$

în care: $CMPC_t$ reprezintă costul mediu ponderat al capitalului în anul t ; ANC_t activul net contabil pe acțiune la sfârșitul anului $t-1$; RN_t este rezultatul net pe acțiune la sfârșitul anului $t-1$; $\alpha_{0,1,2,3,4}$ sunt coeficienții de regresie; ε_t este variabila aleatoare, eroare.

Influența calității informațiilor financiare din perspectiva reprezentării exacte a tranzacțiilor și evenimentelor, măsurată prin dimensiunea angajamentelor discreționare (AD) este evaluată prin modelul prezentat în ecuația nr. 4.

$$CMPC_t = \alpha_0 + \alpha_1 * AD_{t-1} + \alpha_2 DIM_t + \alpha_3 CF_t + \varepsilon_t \quad (4)$$

În relațiile propuse, variabilele independente care reflectă calitatea informațiilor financiare (ANC , RN și AD) sunt incluse în analiză cu valorile din anul precedent, pentru a permite variabilei dependente să includă efectele analizelor realizate de utilizatori, fundamentate în mare măsură pe informațiile din situațiile financiare.

Rezultate și interpretări

În tabelul nr. 2 sunt prezentate statisticile descriptive care relevă, din perspectiva variabilelor implicate în analiză, arealul analizat în lucrare.

Tabelul nr. 2 Statistici descriptive

Elemente	CMPC	AD	CF	RN	ANC
Medie	0,01728	0,08181	0,05030	0,0063	0,5459
Mediană	0,02457	0,03938	0,00000	0,0156	0,6341
Abatere standard	0,17513	0,15596	0,46941	0,1778	0,4502
Număr de observații	348	348	348	348	348

Nota: CF reprezintă creșterea cifrei de afaceri, RN este calculat prin raportarea rezultatului net la totalul activului, iar ANC prin împărțirea capitalului propriu la totalul activului

Sursa: prelucrare proprie

Se identifică un CMPC mediu al resurselor utilizate de companiile românești cotate de 1,72%, nivel redus care este rezultat preponderent din dimensiunea semnificativă a ponderii capitalurilor proprii în totalul resurselor ($ANC_{\text{mediu}} = 0.5459$). Acest fapt coroborat cu nivelul redus al RN (0.63%) reflectă faptul că investitorii beneficiază, din perspectiva rezultatelor posibil a fi distribuite, de o retribuie a capitalurilor disponibilizate redusă.

Tabelul nr. 3 evidențiază rezultatele obținute în urma analizei privind relevanța informațiilor financiare pentru toate părțile interesate (investitori și creditorii). În acest sens, informațiile publicate prin intermediul situațiilor financiare influențează semnificativ CMPC ($SIG_{\text{model}}=0.000$). Variația costului capitalului este explicată în proporție de 35,2% ($R^2=0.352$), respectiv de 36,5% ($R^2=0.365$), de modificarea structurilor contabile (ANC și RN). Sensul și dimensiunea relațiilor deterministe se păstrează și în situația controlării legăturii pentru dimensiunea firmei, respectiv creșterea vânzărilor.

Tabelul nr. 3 Influența informațiilor financiare asupra costului mediu ponderat al capitalului

<i>Variabila dependentă</i>	<i>Constanta</i>	<i>ANC</i>	<i>RN</i>	<i>DIM</i>	<i>CF</i>	<i>R²</i>	<i>SIG model</i>
CMPC	0.094 (0.000)	-0.015 (0.000)	0.016 (0.000)			0.352	0.000
CMPC	0.110 (0.000)	-0.002 (0.084)	0.016 (0.000)	-0.014 (0.004)	0.008 (0.037)	0.365	0.000
Număr de observații	348						

Sursa: prelucrare proprie

Rolul angajamentelor discreționare în formarea costului resurselor atrase este reflectat în tabelul nr. 4. Angajamentele discreționare, a căror dimensiune poate reflecta calitatea informației financiare, din perspectiva afectării acesteia prin manipulare, influențează costul capitalului, o creștere a acestora determinând sporirea CMPC ($\alpha_1 = 0.133$).

Tabelul nr. 4 Impactul dimensiunii angajamentelor discreționare asupra costului mediu ponderat al capitalului

<i>Variabila dependentă</i>	<i>Constanta</i>	<i>AD</i>	<i>DIM</i>	<i>CF</i>	<i>R²</i>	<i>SIG model</i>
CMPC	0.006 (0.074)	0.133 (0.001)			0.014	0.001
CMPC	-0.047 (0.054)	0.128 (0.002)	0.003 (0.012)	0.041 (0.003)	0.027	0.000
Număr de observații	348					

Sursa: prelucrare proprie

Finanțatorii interpretează, deci, prezența și utilizarea angajamentelor drept instrument prin care sunt manipulate informațiile contabile, solicitând astfel o prima sporită pentru riscul asumat în urma plasării capitalului disponibil în companiile analizate.

Concluzii

Informațiile financiare publicate de companii pot reprezenta un instrument important în fundamentarea deciziilor investiționale. Utilitatea informațiilor contabile depinde însă în mare măsură de calitatea acestora, respectarea condițiilor de calitate nefiind o simplă recomandare ci o necesitate.

Lucrarea analizează influența exercitată de calitatea informațiilor financiare, din perspectiva relevanței și a reprezentării exacte a tranzacțiilor și evenimentelor, asupra costului capitalurilor utilizate pentru finanțarea activității companiilor listate pe secțiunea principală a Bursei de Valori București.

În urma testării ipotezelor de lucru propuse au fost identificate influențe semnificative ale structurilor contabile implicate în studiu asupra costului mediu ponderat al capitalului. În acest sens, informațiile financiare raportate sunt relevante pentru finanțatori, creșterea calității acestora determinând scăderea costului pentru resursele alocate companiilor. De asemenea, creșterea dimensiunii angajamentelor discreționare generează sporirea costului capitalului, finanțatorii interpretând prezența acestor structuri contabile drept instrument de manipulare a rezultatelor.

Desigur, lucrarea este caracterizată de o serie de limite precum dimensiunea redusă a eșantionului și lipsa structurării populației analizate în funcție de domeniul de activitate. Eliminarea acestor restricții prezintă direcțiile viitoare de cercetare.

Bibliografie:

1. Barth, M.E.; Landsman, W.R.; Lang, M.H. 2008. International Accounting Standards and Accounting Quality, *Journal of Accounting Research*, 46(3): 467-498.
2. Bharath, S. T.; Sunder, J.; Sunder, S. V. 2008. Accounting quality and debt contracting. *Accounting Review*, 83(1): 1-28.
3. Carp, M. 2013. *Impactul politicii de finanțare asupra dezvoltării durabile a întreprinderii. O abordare financiar-contabilă*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

4. Chi, W.; Myers, L. A.; Omer, T. C.; Xie, H. 2017. The effects of audit partner pre-client and client-specific experience on audit quality and on perceptions of audit quality, *Review of Accounting Studies*, 22(1): 361-391.
5. Dechow, P.; Ge, W.; Schrand, C. 2010. Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences, *Journal of Accounting and Economics*, 50(2-3): 344-401.
6. Dicu, R. 2015. *Dimensiuni contabile și financiare ale capitalului. Concept. Evaluare. Normalizare*. Iași: Tehnopress.
7. Francis, J.; Nanda, D.; Olsson, P. 2008. Voluntary disclosure, earnings quality, and cost of capital, *Journal of Accounting Research*, 46(1): 53-99.
8. Healy, P.M.; Wahlen, J.M. 1999. Review of The Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, *Accounting Horizons*, 13: 365-383.
9. Istrate, C. 2016. *Contabilitatea nu-i doar pentru contabili*. București: Evrika Publishing.
10. Jones, J.J. 1991. Earnings Management During Import Relief Investigations, *Journal of Accounting Research*, 29(2): 193-228.
11. Karjalainen, J. 2011. Audit quality and cost of debt capital for private firms: Evidence from Finland. *International Journal of Auditing*, 15(1): 88-108.
12. Kumar, K.; Lim, L. 2015. Was Andersen's audit quality lower than its peers? A comparative analysis of audit quality, *Managerial Auditing Journal*, 30(8/9): 911-962.
13. Ohlson, J., 1995. Earnings, book values and dividends in quality valuations, *Contemporary Accounting Research*. 11: 661-688
14. El-Sayed Ebaid, I. 2012. The value relevance of accounting-based performance measures in emerging economies: The case of Egypt, *Management Research Review*, 35: 69-88.
15. Toma, C. 2018. *Contabilitate financiară, Editia a III-a, revizuită și adăugită*. Iași: TipoMoldova.

EVALUAREA COMPLETITUDINII INFORMAȚIEI FINANCIARE ÎN CAZUL FIRMELOR ROMÂNEȘTI COTATE LA BURSĂ

CZU: 657.37:336.761(498)

ROBU Ioan-Bogdan¹, GROSU Maria²¹ Lect. univ. dr., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, România² Conf. univ. dr., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași RomâniaE-mail: ¹bogdan.rob@feaa.uaic.ro, ²maria_lia24@yahoo.com

Summary: *To be useful to investors in the decision-making process, financial information reported by public interest entities must meet a number of quality features. Of these, completeness contributes significantly to supporting investors' decisions by reporting that the financial statements provide an exhaustive presentation of the position and financial performance. The purpose of this study, conducted at the level of BSE listed companies, is to estimate and test the influence of the transition to IFRS on the completeness of financial information. The obtained results indicate that the switch to IFRS has significantly contributed to the increase in completeness by reporting and other useful situations to investors to supplement the reported financial statements under the RAS.*

Cuvinte cheie: calitatea informației financiare, completitudine, IFRS.

JEL Classification: C13, C20, C58, M41

Introducere

Reprezentarea exactă este un concept care poate fi analizat prin intermediul cerințelor suplimentare pe care informația financiară raportată de către firmele cotate pe o piață reglementată trebuie să le îndeplinească, respectiv *completitudine, neutralitate și absența erorilor*.

Completitudinea este asigurată prin trecerea la unul dintre referențialele recunoscute la nivel internațional, respectiv IFRS (Barth *et al.*, 2008, pp. 467-498), sau USGAAP (Barth *et al.*, 2012, pp. 68-93). Trecerea obligatorie la IFRS, începând cu 2005, a condus la o îmbunătățire a procesului de raportare financiară dar și la creșterea transparenței, comparativ cu perioada în care erau utilizate norme contabile locale de raportare financiară (Atwood *et al.*, 2011, pp. 103-212). În același timp, prin adoptarea IFRS și aplicarea IAS 1 – *Prezentarea situațiilor financiare*, la nivelul informațiilor financiare s-a înregistrat o creștere a volumului dar și a diversificării naturii acestora, cu impact asupra creșterii transparenței în raportarea financiară (Lang și Stice-Lawrence, 2014, pp. 1-65).

Adoptarea IFRS la nivel european a condus, pe de o parte, la o creștere a cantității de informații financiare raportate, iar pe de altă parte la reducerea informațiilor repetitive, redundante (Lang și Stice-Lawrence, 2014, pp. 1-65). Cantitatea de informație raportată este evaluată cu ajutorul numărului de cuvinte sau elemente numerice incluse în fiecare secțiune obligatorie, conformă cu IFRS (Lang și Stice-Lawrence, 2014, pp. 1-65).

Material și metodă

Completitudinea, ca și caracteristică de calitate, contribuie la susținerea deciziilor investitorilor prin faptul că situațiile financiare raportate asigură o prezentare exhaustivă a poziției și performanței financiare. Pentru aceasta situațiile financiare sunt pregătite și întocmite în conformitate cu o serie de referențiale de raportare recunoscute și acceptate la nivel internațional, menite să asigure calitatea informației financiare.

În aceste condiții, trecerea la referențialul IFRS are rolul asigurării unei reprezentări complete, tocmai datorită condițiilor impuse de norma *IAS 1* (*Prezentarea situațiilor financiare*), dar și a celorlalte standarde (Filip și Raffournier, 2010, pp. 77-103).

Evaluarea completitudinii se poate realiza pornind de la modul de evaluare a relevanței, pentru care se include în model și influența trecerii la IFRS, referențial recunoscut în asigurarea completitudinii:

$$P = \beta_0 + \beta_1 \cdot Re + \beta_2 \cdot Rf + \beta_3 \cdot LF + \beta_4 \cdot Ref_Ctb + \beta_5 \cdot Ref_Ctb \cdot Re + \beta_6 \cdot Ref_Ctb \cdot Rf + \beta_7 \cdot Ref_Ctb \cdot LF + \varepsilon \quad (1)$$

unde,

$\beta_{i=0,\dots,7}$ reprezintă parametrii modelului de regresie,

Ref_Ctb reprezintă o variabilă categorială de tip dummy, care ia valoarea 1 în cazul în care firma aplică referențialul IFRS și 2 în cazul în care firma aplica RAS, iar celelalte variabile sunt următoarele:

P reprezintă cursul bursier al acțiunii firmei la 31 decembrie,

Re reprezintă rentabilitatea economică înregistrată de către firmă la 31 decembrie,

Rf reprezintă rentabilitatea financiară înregistrată de către firmă la 31 decembrie,

LF reprezintă levierul financiar, un indicator al poziției financiare, înregistrat de către firmă la 31 decembrie,

$\varepsilon \sim N(0,1)$, variabilă aleatoare, eroarea.

Evaluarea completitudinii, în condițiile trecerii la IFRS, se poate realiza pe baza estimărilor semnificative ale parametrilor β_4 , β_5 , β_6 și β_7 , ale căror valori ar trebui să conducă la sporirea relevanței ca urmare a oferirii unei imagini complete a poziției și performanței financiare.

Estimarea și testarea parametrilor ecuației de regresie propuse pentru evaluarea completitudinii se poate realiza cu ajutorul GLM (Field, 2009, p. 421).

În studiu, evaluarea completitudinii s-a realizat pe un eșantion de 63 de firme românești cotate la BVB, la categoriile *Premium* și *Standard*, pentru care s-au colectat date înregistrate în perioada 2007-2016, ceea ce asigură un număr de 630 observații.

Rezultate și discuții

Completitudinea are în vedere conținutul situațiilor financiare, iar în condițiile trecerii la IFRS se impune raportarea unui set complet de situații financiare pentru o bună informare a investitorilor. Completitudinea poate fi evaluată cu ajutorul modelelor de analiză a relevanței informației financiare, considerându-se suplimentar influența trecerii la IFRS asupra prețului acțiunii firmei, dar și interacțiunile dintre trecerea la IFRS și informația financiară.

În *Tabelul 1* este prezentată o serie de statistici descriptive ale cursului bursier, ca rezultat al deciziilor investitorilor, sub influența celor două referențiale contabile, *IFRS* și *RAS*.

Tabelul 1. Statistici descriptive privind variabila dependentă din ecuația (4.4)

Variabila dependentă: P

Ref_Ctb	Medie	Abatere standard	N
1 - IFRS	.825417	.3753678	314
2-RAS	.784418	.6199533	316
Total	.804852	.5128469	630

(Sursă: prelucrări proprii în IBM SPSS 22.0)

Din datele prezentate în *Tabelul 1* se poate observa că prin trecerea la IFRS cursul bursier al acțiunilor a crescut, față de perioada raportării sub RAS. Acest fapt poate fi determinat de completitudinea informațiilor raportate sub IFRS, ca urmare a creșterii cantității de informații, spre deosebire de perioada în care se raporta sub RAS.

Creșterea completitudinii sub IFRS conduce la creșterea transparenței în raportarea financiară și la reducerea asimetriei informaționale. În acest mod, investitorii sunt mai bine informați cu privire la poziția și performanța financiară a firmei și doresc să-și sporească investițiile în firmă ceea ce conduce la o creștere a cererii la bursă pentru acțiunile acestora și implicit a prețului, cu impact direct asupra cursului bursier.

Rezumatul modelului de regresie este prezentat în *Tabelul 2*.

Tabelul 2. Rezumatul modelului aferent ecuației (1)

Variabila dependentă: P

Sursă	Sumapătratelor de tip III	Grade de libertate	Media pătratelor	F	Sig.
Modelul corectat	28.790 ^a	7	4.113	18.722	.000
Constanta	148.665	1	148.665	676.720	.000
Re	8.037	1	8.037	36.584	.000
Rf	1.052	1	1.052	4.789	.029
LF	8.784	1	8.784	39.984	.000
Ref_Ctb	1.098	1	1.098	4.996	.026
Ref_Ctb · Re	.223	1	.223	1.017	.314
Ref_Ctb · Rf	.009	1	.009	.043	.836
Ref_Ctb · LF	.023	1	.023	.103	.748
Error	136.644	622	.220		
Total	573.541	630			
Total corectat	165.435	629			

a. $R^2 = .174$ (R^2 ajustat = .165)

(Sursă: prelucrări proprii în IBM SPSS 22.0)

Din *Tabelul 2* se poate observa că trecerea la IFRS a condus la o creștere a capacității informative a situațiilor financiare, de la $R^2 = 16,5\%$ (când nu se ia în calcul influența *Ref_Ctb*), la $R^2 = 17,4\%$ pentru ecuația (1). Creșterea relevanței în condițiile trecerii la IFRS este determinată de raportarea unui set complet de situații financiare, fapt care nu era asigurat de raportarea sub RAS. Estimațiile parametrilor modelului de regresie aferent testării completitudinii sunt prezentate în *Tabelul 3*.

Tabelul 3. Estimațiile parametrilor modelului aferent ecuației (1)

Variabila dependentă: P

Parametru	B	Eroare std.	t	Sig.	95% Interval de încredere	
					Limită inf.	Limită sup.
Constantă	.597	.038	15.810	.000	.523	.671
Re	2.238	.507	4.412	.000	1.242	3.235
Rf	.454	.296	1.532	.126	-.128	1.035
LF	.121	.030	4.019	.000	.062	.180
[Ref_Ctb=1]	.112	.050	2.235	.026	.014	.211
[Ref_Ctb=2]	0 ^a	.	.	.	.	.
[Ref_Ctb=1] · Re	-.640	.634	-1.008	.314	-1.885	.606
[Ref_Ctb=2] · Re	0 ^a	.	.	.	.	.
[Ref_Ctb=1] · Rf	-.079	.379	-.208	.836	-.822	.665
[Ref_Ctb=2] · Rf	0 ^a	.	.	.	.	.
[Ref_Ctb=1] · LF	.013	.040	.321	.748	-.066	.092
[Ref_Ctb=2] · LF	0 ^a	.	.	.	.	.

a. Parametrul este considerat la valoarea zero, deoarece este redundant.

(Sursă: prelucrări proprii în IBM SPSS 22.0)

Din datele prezentate în *Tabelul 3* se poate observa că trecerea la IFRS nu a determinat neapărat o creștere a conținutului informațional privind rentabilitatea și gradul de îndatorare (informații care erau raportate și sub RAS), ci mai degrabă raportarea și a altor situații utile investitorilor care au rolul de a completa situațiile financiare raportate sub RAS. Între acestea se pot aminti situația rezultatului global și situația modificărilor capitalurilor proprii.

Concluzii

Utilizând modelele recunoscute din literatura de specialitate de evaluare a calității informației financiare, în studiul realizat s-a estimat și testat completitudinea informației financiare, la nivelul firmelor românești cotate BVB.

În urma rezultatelor obținute, se poate trage concluzia că la nivelul firmelor românești cotate BVB, trecerea la IFRS a condus la creșterea completitudinii informației financiare. Mai mult decât atât, prin utilizarea modelului econometric propus în studiu se poate contribui la creșterea calității procesului de evaluare a calității informației financiare. Utilizarea unor modele econometrice care se bazează pe metode avansate de analiză statistică a datelor conduce la creșterea acurateții estimațiilor parametrilor modelului propus în studiul de caz, dar și la studierea interacțiunilor dintre factorii determinanți ai calității informației financiare.

O limită a acestui studiu este determinată de populația observată și de volumul relativ redus al eșantionului analizat. Comparativ cu studiile realizate la nivel internațional, în care se utilizează eșantioane de mii sau zeci de mii de firme, piața financiară românească este caracterizată de un număr redus de firme care pot fi analizate. Acest lucru este determinat tocmai de dezvoltare insuficientă a pieței financiare din România, marcată de un cadru normativ aflat încă în transformare. De asemenea, experiența românească în ceea ce privește implementarea și aplicarea referențialelor de raportare care să asigure calitatea informației financiare - IFRS este de dată recentă, comparativ cu practica și experiența internațională.

Din punctul de vedere al cauzisticii, direcțiile viitoare vizează realizarea de cercetări la nivel internațional, prin includerea în analiză și a altor firme cotate pe principalele piețe financiare europene sau care admit referențialul de raportare IFRS. Acest lucru va contribui semnificativ la creșterea calității și a relevanței rezultatelor obținute la nivel național și internațional.

Bibliografie

- Atwood, T.J., Drake, M., Myers, J., Myers, L. (2011), "Do earnings reported under IFRS tell us more about future earnings and cash flows?", *Journal of Accounting and Public Policy*, 30, pp. 103-121
- Barth, M.E., Landsman, W., Lang, M., Williams, C. (2012), "Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable?", *Journal of Accounting and Economics*, 54, pp. 68-93
- Barth, M.E., Landsman, W.R., Lang, M.H. (2008), "International accounting standards and accounting quality", *Journal of Accounting Research*, 46(3), pp. 467-498
- Field, A. (2009), *Discovering Statistics using SPSS*, 3rd edition, SAGE Publication, London
- Filip, A., Raffournier, B. (2010), "The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania", *The International Journal of Accounting*, 45(1), pp. 77-103
- Jaba, E., Robu, I.B., Istrate, C., Balan, C.B., Roman, M. (2016), "Statistical Assessment of the Value Relevance of Financial Information Reported by Romanian Listed Companies", *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 19(2), pp. 27-42
- Lang, M., Stice-Lawrence, L. (2014), "Textual Analysis and International Financial Reporting: Large Sample Evidence", disponibil la: <https://pdfs.semanticscholar.org/e1f5/a44f88c8cef7e6d70281b03789e334636a7b.pdf> accesat la data de 23.03.2018

THE IMPORTANCE OF CAPITAL IN ECONOMIC THEORY: A BRIEF REVIEW OF THE INTELLECTUAL CAPITAL IN M&AS

CZU: 330.14:657.421.3

*DICU Roxana¹, AEVOAE George Marian²**^{1,2} Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Blvd Carol I, nr. 22, Romania**E-mail:¹rm.dicu@gmail.com; ²aevoae@gmail.com*

Summary: *As a result of the permanent changes brought by globalization, emerging technologies and the shorter lifecycle of products, knowledge and innovation have become the main competitive advantages of many companies. Small and medium-sized enterprises must also constantly adapt to the changing economic environment and identify the relevant solutions to respond to these changes. Innovation based on market movements, transparent structures and the strategic development of key competences of companies, operating in the private environment are prerequisites for sustainable development and competitiveness. Using M&As, the acquiring companies have the possibility to access intellectual capital and innovation, belonging to another company, by merging or acquiring the target that owns certain resources. This paper presents a brief history of the term capital, followed by a statement of intellectual capital which can be used by companies involved in M&As to assess the intellectual capital of the acquired company.*

Keywords: intellectual capital, economy, M&As, performance.

JEL Classification: B15, G34, O34

Introduction

The term "capital" appears frequently in most areas of activity. Whether we are talking about people, businesses, communities or society as a whole, this term can be related to elements present in everyday life. The notion of capital is related to the capitalist enterprise, whose functionality is valid in the socio-economic organization. The entrepreneurs (composed of persons and economic entities) provides the capital necessary for the development of production, in the conditions in which companies produce goods or services by employing people.

In the broadest sense, capital is "one of the factors of production (alongside labor and land) that can be defined as a wealth used for production" (Pântea and Pop, 2004: 39).

The notion of capital, in a strictly economic sense, first appeared in the 12th century and circulated in various ways: as a fund, commodity stock, money, etc. In the 14th century, the term capital evolved to wealth, money wealth, funds, etc. (Bucătaru, 2006: 45). Moreover, until about 400 years ago, capital was ignored in the British writers' economic work, as we shall see, in the history of this concept. In fact, the word capital is not mentioned before the year 1600. In the next hundred years, we still do not find information about capital, except as a reference to investments such as financing commercial campaigns in East India Companies. Overall, since its inception, the term "capital" has been associated with the idea of "money investment", a concept present today in... laymen terms.

1. Structures of capital in Economic Theory

An incursion into the evolution of the capital term seems welcome, as it underpins the current concept, which is very complex. In addition, alongside the economic writings, different structures of the capital concept are found, depending on the economic thinking of that time and the evolutionary state of the economic context and of the enterprises.

At the risk of omitting some less important presentations, we consider it appropriate to begin this evolution with Adam Smith's "An Inquiry into de Nature and Causes of the Wealth of Nations" (1776), in which we find, with the specific errors of the moment, a first structure of capital. According to the author, although the division of labor was the mechanism by which national prosperity

emerged, it was first necessary to accumulate capital (Smith, 2011: 26). Adam Smith speaks of a stock of materials that a producer needs to own in order to start any form of business. Smith also presented a first form of investment, considering that the stockholder may be another person. We cannot not to notice the relatively unclear use of stock / capital terms, as capital is only part of the stock, from which an income is expected.

Smith observed that the combined stocks of the company - or its capital - can be divided into three components:

1. Immediately consumed stocks, including housing. People mistakenly believe that their home would be a “capital”, Smith observed, but unless it is rented to someone else, it cannot be described otherwise, as it does not generate any income or profit. In fact, it is a cost;
2. *Fixed capital*, which produces income or profit, regardless of who owns it. Fixed capital includes: machines or tools of the profession; owned and rented buildings; improved land that can produce a harvest, and capable and skilled workers whose knowledge can be used productively. The size of the segment of such workers can determine the wealth of a nation to the same extent as the size of its arable land;
3. *Circulating capital*, which includes: money through which other forms of capital can easily pass from one person to another; freight reserves, ready to be sold; materials - or those assets needed to make the goods that are in the hands of the suppliers and the products that are in the warehouses, waiting to be bought. This capital moves away from one merchant in a form and returns to another; only through this movement it can generate profit (Smith, 2011: 170-171).

Any confusion was accepted and understood, considering that the period belonged to the commercial enterprise, and industrialization, with an emphasis on factories and machinery, was in an early form. However, Adam Smith is acknowledged to be the first to carry out an analysis of the place of capital in production. Although he considered labor to be the source of value creation, he was also the one who saw the direct link between the number of available workers and the capital held. Consequently, any increase in the number of workers should only be accompanied by an infusion of capital.

The modern content of the capital term belongs to the physiocrats, being introduced by A.J. Turgot (1727-1781) in the 18th century. In the view of the French economist, theoretician of economic liberalism, the notion of capital meant more than money or goods, it actually meant a value that contributed to the production of new values and profit. Later, other economists have reported on this concept and they have developed it. In the context, the notion of capital evolved, being related not only to the value of the money detained by an entity but also to the assets owned by it, and more recently to the employees seen as a form of intangible capital that add value using their skills.

The first criticisms of Smith’s theory, as alternative explanations of the function of capital, belonged to Lord Earl Lauderdale VIII and were published in 1804 in “An Inquiry into the Nature and Origin of Public Wealth and into the Nature and Causes of Its Increase” (Cole, 1956: 115-125). He saw capital as a stand-alone factor, productive by itself. In his view, capital either supplanted a certain amount of work or intermediated services that labor could not fulfil. Regardless of the approach, the capital itself was productive.

F.B.W. von Hermann (1795-1868) may also be considered a critic of Smith, although he supported much of his theories. In the paper “Staatswirtschaftliche Untersuchungen”, published in 1832, he superficially structured the capital in working capital and industrial capital, the latter being, in turn, split in borrowed capital and productive capital. His unique contribution to the development of the capital concept is that he first considered land as capital, being a sustainable source of income. It should also be noted that in his writings, von Hermann considered capital distinct from other forms of production factors.

The popularization of Smith’s writings belongs, as himself admits, to Jean-Baptiste Say (1767-1832). In “A Treatise on Political Economy”, one can see both an acclamation of Smith’s work and personal points of view (Say, 1855: 14-46). In relation to the concept of capital, it is noticed that Say used it confusingly because, in some places, the concept comprises of goods used in production, and elsewhere, capital constitutes the enterprise funds. We can assert that it is one of the first complex approaches of capital, both as a sum of goods and as a sum invested in the business. Regarding the

owner of the capital, the entrepreneur, if in Smith's vision was non-existent, J.B. Say was the one who bought him into attention, as a motor for private development.

A landmark in the evolution of the capital concept, from the perspective of classical economists, is represented by David Ricardo (1772-1823). In his attempt to discover the laws and results of the free and competitive economic environment, in his work entitled "Principles of Political Economy and Taxation" (1817), he considered capital as stored work (Sowell, 2006). Later, in 1820, in "The Work and Correspondence of David Ricardo, Vol. 2 Notes on Malthus", he reverted to the concept of capital, which he considered part of the accumulated wealth to be used for profit (Ricardo, 2005: 162).

A similar opinion is also found in John Stuart Mill (1806-1873). In his opinion, economic development is a function of land, labor and capital. While labor and land are incipient factors of production, capital is a stock, previously accumulated from the production obtained through labor. Growth of wealth is only possible if land and capital help to increase production faster than labor, the capital is the result of saving, and the latter is the result of abstinence from the present consumption, for the benefit of the future.

Traveling in time, we find Frédéric Bastiat (1801-1850), a representative of the liberal school. He mainly wrote in the 1840s, starting from the same premise, of labor stored in capital, but he also showed how its value is continually decreasing. The continuous increase in labor productivity leads to the possibility of producing, next year, an element of capital at a lower cost of labor. Of course, his theory also has shortcomings, including the motivation to increase labor productivity.

Johann Heinrich von Thünen (1783-1850) added the theory of capital to the concept of diminishing productivity. Starting from the same definition of capital as work stored in production in "The Isolated State", the idea behind it is that natural income is a radical of the multiplication between the result of capital/labor use and the level of subsistence of the producer. Recognized for its agricultural work, it should be noted that the reference to capital only refers to its contribution as a factor of production.

One of the most extensive capital-related works belongs to Eugen von Böhm-Bawerk (1851-1914). His paper, "Kapital und Kapitalzins" (Capital and Interest), is a critique of the history of capital theories and a presentation of his understanding of the subject. The idea from which he started is simple: the future values of the present goods are lower than the present values. Man, by his nature, does not anticipate his future desires, to the point where present goods have a higher value than the same goods in the future (the concept of preference over time). Just like Bastiat, he believes that goods are now more valuable due to more productive capital. Including Von Thünen's theories (declining profitability) in his own, Böhm-Bawerk offered a vision close to the present one for the term capital: apart from the substance of capital, its use is independent from its nature and value (Von Böhm-Bawerk, 1884: 13-33). The value of a product is given by the sum of the values used to produce it, on the one hand, and, on the other hand, is equal to the substance of the capital and its use. Hence, the value of the product must exceed the substance of the capital. The best example is that of a fisherman who, for 100 days, makes a net, and in the next 100 days he catches 500 fish with it. Another fisherman catches three fish a day for 200 days, without a net. Now, considering the exploitation of capital, in 200 days of work, the first fisherman caught 500 fish and the second fisherman 600 fish. According to the capital use theory, the net has interest, and its use adds up to 200 fish for the 100 days of use. So, the substance of capital cannot be dissociated from its use, an idea that has been perpetuated to this day. Obviously, today's economist would ask an important question: why, at first glance, the second fisherman is more efficient?

The next representative stage in the evolution of the capital concept is represented by the work of John Maynard Keynes (1883-1946) and his revolt against classical doctrine. According to his opinion reflected in "The General Theory of Employment, Interest and Money" (1936), Keynes believed that, at some point, capital supply would be greater than needed. His explanation is very simple: the decision not to spend today does not necessarily translate into the decision to spend tomorrow or at a specific date in the future (Keynes, 1936). The consequences are: the current consumption is not stimulated, nor does it prepare the enterprises for any future consumption - like a substitution of present consumption with the future one; it is just a diminution of the present demand. In addition,

future consumption is estimated on the basis of current data, making a reduction currently impacting future actions negatively. The outcome? A present economy affects current consumption, influencing expectations of future consumption, which in turn has a negative impact on employment. The idea that the individual savings have an equally good influence on demand as individual consumption is false and is based on the wrong conclusion that the desire to save is the same as the desire to invest. By increasing the demand for investment, the production is stimulated, and current investment is influenced by the individual savings to the extent that consumption is diminished. In this context, the expectation of individuals for a future return should not be ignored (the increase of the value of an investment). As future yield depends on demand, diminishing current demand will make the current capital supply too high. Moreover, the idea of being paid for “waiting” has no foundation, because waiting or abstinence from the purchase does not produce and does not guarantee future value creation.

Through this capitalist attitude, Keynes responded to another great economist who discussed the capital issue, William Nassau Senior (1790-1864), and whose theory is diametrically opposed to Keynes's. In his work published in 1836, “An Outline of the Science of Political Economy”, he expressed the view that abstinence leads to the most sophisticated capital accumulation. Withholding from current consumption in order to accumulate capital supports future production (in the previous example of the fisherman, the direct method of production is to catch fish by hand. But if the fisherman postpones production enough to produce working capital, he will catch fish in a faster rate than the simpler but more efficient method). But since capital goods do not directly satisfy consumers' desires, the sacrifice of postponing consumption deserves a reward, which he calls “interest” (Nassau Senior, 1836: 153-159). This idea represents his great contribution to economic theory.

An unusual idea of capital, especially the circulating one, if it is to refer to the structure of capital (fixed and circulating) present in most classical writings, belongs to J.C.L. Simonde de Sismondi (1773-1848). According to the author, the introduction of new machinery should lead to the social goal of creating new jobs. If, however, it cannot meet this goal, at least it should not replace the human workforce with the automated workforce. In the view of this critic of capitalism, economic life is a war of machines against humans. Later, Vladimir Ilyich Lenin (1870-1924) later claimed that Sismondi delimited the capital from the income, stating that the first is used in production and the second for consumption. But in an economic context, the discussion is about society and society also consumes fixed capital. The distinction between the two fades, and the economic and social process that transforms the capital of one into the income of another is still unexplained (Lenin, 1897: 129-266).

Sismondi's point of view is found in a more elaborate and much more grounded form in the theoretical economy in the writings of Karl Marx (1818-1883). As he himself states, “The circulation of commodities is the starting-point of capital. It appears only when the production of commodities and commerce have already attained a certain degree of development. The modern history of capital dates from the creation, in the 16th century, of a worldwide commerce and a world-wide market” (Marx, 1867). By selling the goods produced by workers on the market, the employer is able to acquire additional labor (which take the form of capital). This process is a continuous process that “incorporates living labor into dead substance” (Marx, 1867), capital becoming a living, prolific and multiplying monster. The new capital is used to exploit live labor. Although the new capital leads to an increase in labor productivity, the employee wage level does not increase, with the surplus of value reaching to the employer. Marx does not condemn capital, but the fact that the private enterprise allows the employer to assume the surplus value obtained with the capital. We observe a similarity with David Ricardo's stored work theory.

The presentation of the evolution of capital in economic history provides an answer to its structure from the beginning to the present. As a conclusion, we note that the doctrines, in most cases, do not have a clear view of the content of the concept. The clearest structure is the one referring to the physical form (fixed and circulating), seen as one of the pillars of production. The financial side of the capital also makes its presence felt, with some gaps in interest and the surplus resulting from the still uncertain profit.

What we can safely conclude is that, with regard to the history of the term, capital takes two forms: physical and financial, leaving open approaches.

2. Intellectual capital – a new stage in the evolution of capital

At the end of the 20th century and the beginning of the 21st century, a new form of capital “invaded” both the specialized papers and the world of practitioners - the intellectual capital (IC), in response to the awareness that the main, if not the only, wealth-producing resources had become the information and the knowledge.

The emergence of IC was definitely linked to the more interest-bearing communication of the word knowledge, and it was proposed as a form of manifestation and reporting by the management. When we refer to reporting, we are considering presenting the size and the development of a number of resources that are found in companies: employees, customer relationships and technology, whether it is purchased or produced. The new economy implies giving a heightened interest to the knowledge society, to the employee with knowledge, to the IC, and to the learning organizations. Economic capital remains an important factor in the production of goods and services, but its importance is decreasing as intangible assets based on knowledge are imposed.

Over time, knowledge has become the key, but unfortunately also the ambiguous resource of the society (Mouritsen and Roslender, 2009). Unlike labor, land and capital, it is an asset that appreciates by its use. The more it is used, the more effective and efficient the knowledge becomes. In Sveiby’s (1997) opinion, in the new economy, knowledge has four characteristics: it is tacit; is action-oriented; is based on rules; is constantly changing.

Therefore, the relatively new and extremely discussed term of knowledge society has generated a wave of interest for IC. But the mere awareness of his existence is not enough. The purpose of understanding IC and its essence is precisely the identification and follow-up of learning organizations, in order to ultimately understand the way in which these entities develop but also to regulate a form of reporting, as a result of exploitation.

Making 21st century companies aware of IC information is a direct consequence of the resource-based theory of competitive advantage (Grant, 1991; Hitt *et al.*, 2016; Alvarez and Barney, 2017). This theory states that the company is a collection of material, financial and intellectual resources, the development and performance of a business being ensured by their use (Neagu, 2007). In some authors’ opinion, the resource-based view advocates that the most valuable resources, which generate competitive advantage, are intangible resources. In this context, managers should not report their IC to their competitors because, doing so, would more than likely hurt, rather than enhance their competitiveness (Dierickx and Cool, 1989; Dumay, 2016).

There is no unanimously accepted definition of intellectual capital, although no one can say that the mere mention of this notion does not bring into the foreground a series of concepts, all valid in its definition: knowledge, information, people, employees, image, stakeholders, clients, relationships, intangibles, patents, technologies, etc.

One of the most relevant definitions belongs to Brooking (1996) and states that, in an organization, IC is the term of the combined intangible assets that help a company to function. Another definition states that this capital is the formalized intellectual material, captured in a regulated form and used to obtain higher value assets (Stewart, 1994). Three years later, the same Stewart stated that the IC is useful and “packaged” knowledge (Stewart, 1997), which requires an identification of the intangible elements that compose it.

Because of its complexity, the IC is difficult to define by a simple phrase. Therefore, many authors prefer to describe IC through its components (Wall *et al.*, 2004; Stewart, 1994; Andriessen, 2004). The most frequent structure of intellectual capital comprises three components, as follows (MERITUM, 2001):

A. A component is made up of people or *human capital*. We can define human capital as the sum of the skills, abilities, talent, knowledge and expertise of employees, the knowledge they have when they leave the company at the end of the day, specifying that there must be a distinction between the

individual expertise of the employees and the collective ability of the company to exploit this capital (Arsene, 2010). This knowledge can be unique, individual, or generic.

B. Another component is what surrounds people in an organization, namely *structural capital* - all intangible assets left behind when people go home, internal processes and structures, patents, databases, all documents that attest the know-how of a company.

C. As a third part, we consider processes and external relations, customer relations and the image of the company, called *social capital (relational)*.

Although defined in other words, the essence and denomination of the three components of IC are found in most of the papers addressed to this field (Alcaniz *et al.*, 2011, Beattie and Thomson, 2007, Garcia-Meca and Martinez, 2007; Gowthorpe, 2009). In particular, we mention here the approach of the authors Sánchez *et al.* (2007), whose studies on intellectual capital in universities, find the structure: human capital, organizational capital and relational capital, with definitions similar to those already mentioned.

3. The M&As and the importance of intellectual capital

Using the IC perspective, a synergy can be defined as the interaction of two or more intellectual capital resources from previously sovereign organizations, that creates an enhanced combined effect to value creation and competitive performance, which is greater than the sum of their individual effects (Gupta and Roos, 2001).

Key to synergy realization are the required resource interactions. Considering the possibilities of exchanging the intangible resources between companies, there are three mechanisms for trading them, as a result of M&As:

1. **Transfer.** The transfer of intangible resources between acquirer and target has to generate future economic benefits for the concentration, as final result. Thus, the transfer implies to give or take the resources, so as to be leveraged more efficiently and effectively.
2. **Share.** The sharing of a resource by the firm that deploys it (either the target or the acquirer) can generate future economic benefits for both entities involved in the concentration.
3. **Teach.** Teaching entails the replication of the resource under the guidance of its present deployer involving teaching and learning activities.

In a large number of mergers and acquisitions, a significant proportion of the deal value is paid for IC. Taking this into account, this area offers great opportunities for further research into the process of how organizations assess their IC or the one offered by the target, in a merger and acquisition context. Limited access to the IC of potential target firms in a M&A context makes the process difficult for the acquiring firm as well as for researchers (Marr *et al.*, 2003). Thus, managing their specific 'intellectual capital' (IC) becomes increasingly important for future-oriented organizations. Current balance sheets and controlling instruments are not sufficient anymore, because intangible assets are not taken into consideration by conventional methods.

What are the possibilities for the companies involved in M&As to report their IC? Better disclosure of IC would make these processes easier, which links this field into the work on corporate reporting of IC. Given this necessity, Mouritsen *et al.* (2001) as well as other researchers were involved in the EU Meritum project on managing and reporting intangibles. Later, the European Commission proposed the Intellectual Capital Statement (InCaS), as an alternative (European Commission, 2012). In July 2006, InCaS started as part of the program "Collective Research" funded by the European Commission, DG Research. The project counted 40 participants from 8 countries and brought together scientists, entrepreneurs as well as IAGs (Industrial Associations/Groupings). The result of this project was the statement presented in Figure 1.

Basically, these steps can be delimited as follows:

- Step 0 includes the company's history, culture and background. It also refers to additional information on strategy, market development, trends, etc. In order to follow the next steps, a management team is formed which has the role of following the steps 1-5 and completing the required situation.

• Step 1 asks for a presentation of how the company creates value, starting from the products and services it sells and ending with the main processes in the business. The answer to these questions must concern the enterprise as a whole or just a segment.

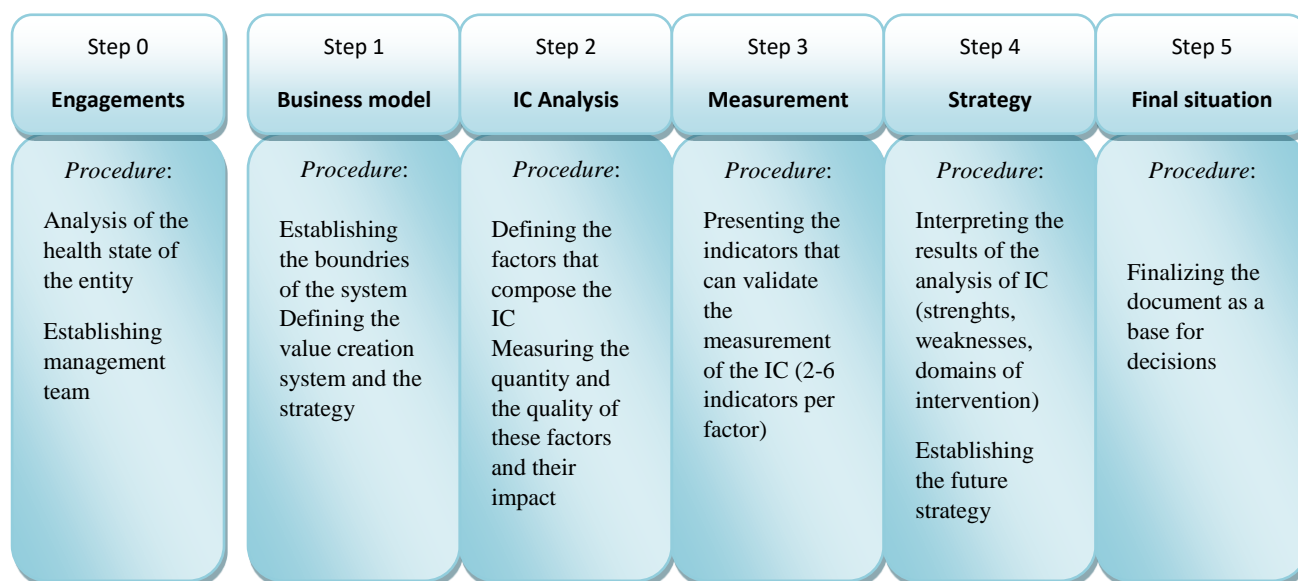

Fig. 1. InCaS - Intellectual Capital Statement

• Step 2 concerns the analysis of the three components of intellectual capital, but also the identification of those factors that actually compose them. The level of detail must be high. Also, the factors are analyzed in terms of strengths and weaknesses. In the case of factors such as organizational culture, very important in the post-M&A integration (Bligh, 2006, Brueller et al., 2016), the quantitative-qualitative delimitation is low, so they will be treated as a single dimension and described as such. For each of the identified factors, three questions have to be answered:

1. Is the amount / volume of this factor sufficient to achieve the strategic objectives? (quantitative question)
2. Is the quality of this factor sufficient to achieve the strategic objectives? (qualitative question)
3. Are there clear measures defined, in order to improve this factor? (managerial question). The answers to the three questions are on a scale of 0-100%, where 0-30% is "insufficient", 30-60% "partially sufficient", 60-90% "sufficiently enough" and 90-100% "absolutely sufficient".

Thus, for each factor, for example organizational culture, the question "How does organizational culture respond to strategic objectives?" is given, the percentage of 85% is offered and a reason for this percentage is given. Finally, the factors, grouped on the three components of the intellectual capital, are synthesized in a table, which includes the question, the percentage and the reason for the evaluation. In this way, for each component of intellectual capital, a result for sufficiency is obtained, in total and in components.

It is also recommended to analyze the impact score of each factor, as presented in Table 1:

Table 1. The impact score of the IC components

IC Type	ID	Factor	The calculation made by each team member								Amount	Impact score
Human capital	HC1	Professional competence	5	1	3	2	2	7	3	3	26	7,20%
	HC2	Motivation	4	3	2	5	3	8	2	5	32	8,90%
	HC3	Social attitude	9	5	5	8	5	5	5	6	48	13,30%
Structural capital	SC1	Culture	7	6	8	6	7	2	8	8	52	14,40%
	SC2	IT	6	9	6	9	9	1	9	7	56	15,60%
	SC3	Know how, patents, rights, intellectual property	1	7	9	4	6	4	6	4	41	11,40%

IC Type	ID	Factor	The calculation made by each team member								Amount	Impact score
Relational capital	RC1	Relationship with customers	2	8	4	1	1	6	7	1	30	8,30%
	RC2	Relationship with investors	3	2	1	3	4	9	4	9	35	9,70%
	RC3	Relationship with environment	8	4	7	7	8	3	1	2	40	11,20%
Total			45	45	45	45	45	45	45	45	360	100%

Source: Comisia Europeană, InCaS: Intellectual Capital Statement. Made in Europe, disponibil online la adresa <http://www.incas-europe.org/European%20ICS%20Guideline.pdf>, p. 32

Each factor is given a score of 1-9 (the total number of factors). On a horizontal basis, the total scores of each team member are calculated and the percentage of importance is given, which may also result in a classification of the factors, depending on their importance and impact.

- Step 3 calls for effective indicators of quantification of intellectual capital, representing the factors taken into account. These indicators can range from information in absolute size (number of employees, number of managers, number of patents and trademarks etc.) to indicators with relative sizes or qualitative assessment, made using 1/0.

- Step 4 repeats the percentages of the three questions in step 2 and averages them, representing the "average value" of each factor, the difference up to 100% representing potential for improvement. It is also possible to calculate the average for each component of the intellectual capital.

Finally, the portfolio of intellectual capital management is graphically presented, on the abscissa X being passed the impact score, and on the ordinate the average of the questions in step 2. The obtained quadrant is divided into four parts:

1. Left bottom - Analysis - includes factors of minor importance for strategic objectives, but with great potential for development;
2. Bottom right - No action needed - includes factors of minor importance for strategic objectives but also with low development potential;
3. Top left - Development - includes factors of great importance for strategic objectives but also with high potential for development;
4. Top right - Stability - includes factors of great importance for strategic objectives, but with little potential for development.

This graph is a map of the intellectual capital and strategic development factors of the enterprise, directly related to these factors.

All these conclusions must be processed, in Step 5, in a Situation of Intellectual Capital, in two variants, internal and external, in order to respond to the needs of interested stakeholders.

It is obvious that such a situation of intellectual capital can only be achieved within a firm and never based on public information. Therefore, access to such a document can only be made by contacting the persons directly involved in the entity, the report itself being a managerial product.

Conclusions

Intellectual capital must become an important part of firm strategies, including in the M&As. Its components must be identified and exploited to their true potential so that both the acquirer and the target company benefit from the maximum future benefits embodied in them. In addition, companies need to understand that employees, as well as human capital, are easily identifiable and there are extremely varied ways of motivating them, either financially or through social attitudes. Based on the above, we believe management should consider that the novelty of intellectual capital and its insufficient regulation represented and represents for both practitioners (including managers) and the academic community a challenge in terms of quantifying the economic benefits expected from exploiting this capital.

The dimensions of management's involvement in intellectual capital management have multiple attributes, and the tools available to it become more and more complex. Regardless of the methods chosen to reflect, measure or present intellectual capital, it should not be forgotten that the assessed elements are knowledge-based, therefore they have a high degree of subjectivity.

References:

1. Alcaniz, L.; Gomez-Bezares, F.; Roslender, R. 2011. Theoretical perspectives on intellectual capital: A backward look and a proposal for going further. *Accounting Forum*. 35(2): 104-117.
2. Alvarez, S.; Barney, J. 2017. Resource-Based Theory and the Entrepreneurial Firm, in Hitt M. (ed.) *Strategic Entrepreneurship: Creating a New Mindset*, London: John Wiley & Sons, Inc.
3. Andriessen, D. 2004. *Making Sense of Intellectual Capital. Designing a Method for the Valuation of the Intangibles*. Burlington: Elsevier, Inc.
4. Arsene, M. 2010. *Capitalul uman și dezvoltarea economică*. Iași: Casa Editorială Demiurg.
5. Beattie, V.; Thomson, S.J. 2007. Lifting the lid on the use of content analysis to investigate intellectual capital disclosures. *Accounting Forum*, 31, pp. 129-163.
6. Böhm-Bawerk, E. von. 1884. *Capital and Interest: A Critical History of Economical Theory*. [e-book] London: William A. Smart trans., Macmillan and co. Available online at Library of Economics and Liberty <http://www.econlib.org/library/BohmBawerk/bbCI9.html#Book III.Ch.I>
7. Brooking, A. 1996. *Intellectual Capital: Core Asset for the Third Millennium Enterprise*. New York: International Thomson Business Press.
8. Bucătaru, D. 2006. *Finanțele întreprinderii*. Iași: Editura Junimea.
9. Cole, A.V. 1956. Lord Lauderdale and his 'inquiry'. *Scottish Journal of Political Economy*, 3(2): 115-125.
10. Dierickx, I.; Cool, K. 1989. Asset stock accumulation and sustainability of competitive advantage, *Management Science* 35(12): 1504-1511.
11. Dumay, J. 2016. A critical reflection on the future of intellectual capital: from reporting to disclosure, *Journal of Intellectual Capital* 17(1): 168-184.
12. Garcia-Meca, E.; Martinez, I. 2007. The use of intellectual capital information in investment decisions. An empirical study using analysts' reports. *The International Journal of Accounting* 42: 57-81.
13. Gowthorpe, C. 2009. Wider still and wider? A critical discussion of intellectual capital recognition, measurement, and control in a boundary theoretical context. *Critical Perspectives in Accounting* 20: 823-834.
14. Grant, R. 1991. The Resource-Based Theory of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation, *California Management Review* 33(3): 114-135.
15. Gupta, O.; Roos, G. 2001. Mergers and acquisitions through an intellectual capital perspective, *Journal of Intellectual Capital* 2(3): 297-309.
16. Hitt, M.; Xu, K.; Matz Carnes, C. 2016. Resource based theory in operations management research, *Journal of Operations Management* 41: 77-94.
17. Keynes, J.M. 1936. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society. Available online at <http://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/>
18. Lenin, V.I. 1897. *A Characterization of Economic Romanticism (Sismondi and our Native Sismondists)*. Volume 2. Moscow: Progress Publishers. Available online at <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1897/econroman/index.htm#i8ii>
19. Marx, K. 1867. *Capital, Volume I, Section 2 The Transformation of Money into Capital, Chapter 4. The General formula for Capital*. Available online at <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1867-c1/ch04.htm>
20. Mertins, K.; Will, M. 2007. A consistent Assessment of Intellectual Capital in SMEs InCaS: Intellectual Capital Statement – Made in Europe, *Electronic Journal of Knowledge Management* 5(4): 427-436.
21. Mouritsen, J.; Roslender, R. 2009. Critical Intellectual Capital, *Critical Perspectives in Accounting* 20: 801-803.
22. Nassau Senior, W. 1836. *An Outline of the Science of Political Economy*. London: W. Clowes and sons. Available online at http://books.google.ro/books/about/An_outline_of_the_science_of_political_e.html?id=yuwCPVww_j8C&redir_esc=y
23. Pântea, I.-P.; Pop, A., 2004. *Contabilitatea financiară a întreprinderii*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
24. Ricardo, D. 2005. *The Work and Correspondence of David Ricardo, Vol.2 Notes on Malthus*. Ed. Piero Sraffa with the Collaboration of M.H. Dobb, Indianapolis: Liberty Fund. Available online at The Online Library of Economics and Liberty,

http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=114&chapter=38404&layout=html&Itemid=27

25. Sánchez, P. 2001. Measuring Intangibles to Understand and Improve Innovation Management (MERITUM). Project funded by the European Community under the Targeted Socio-Economic Research (TSER). Available online at https://cordis.europa.eu/docs/publications/7078/70781341-6_en.pdf
26. Say, J.B., 1855. *A Treatise on Political Economy*. Philadelphia Lippincott: Grambo & Co. Available online at The Online Library of Economics of Liberty <http://www.econlib.org/library/Say/sayT10.html#Bk.I.Ch.X>
27. Smith, A. 2011. *Avuția națiunilor*. București: Editura Publică.
28. Sowell, T. 2006. *On classical economics*. New Haven CT: Yale University Press.
29. Stewart, T. A. 1994. Your company's most valuable asset: intellectual capital. *Fortune*, 130 (7): 68–74.
30. Stewart, T.A. 1997. *Intellectual Capital*. New York: Doubleday.
31. Sveiby, K. 1997. *The New Organisational Wealth: Managing and Measuring Knowledge Based Assets*. San Francisco: Berrett-Koehler.
32. Wall, A.; Kirk, R.; Martin G. 2004. *Intellectual Capital. Measuring the Immeasurable?*, Burlington: Cima Publishing, Elsevier.
33. Brueller, N.; Carmeli, A.; Markman, G. 2016. Linking Merger and Acquisition Strategies to Postmerger Integration: A Configurational Perspective of Human Resource Management, *Journal of Management* 44(5): 1-26.
34. Bligh, M. 2006. Surviving Post-merger 'Culture Clash': Can Cultural Leadership Lessen the Casualties? *Leadership* 2(4): 2-14.

УСТАНОВЛЕНИЕ ФОРМАТА КОНТРОЛЯ ПРИ КОНСОЛИДАЦИИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТЫ

CZU: 657.05:657.37(100)

*ЦУРКАНУ Виорел¹, ГОЛОЧАЛОВА Ирина²*¹Молдавская Экономическая Академия, г. Кишинев (Молдова)²Государственный Университет Молдовы, г. Кишинев (Молдова)E-mails: ¹vturcanu@mail.ru; ²monomah5@yandex.ru

Summary: *The purpose of this paper is to analyze the current state of methodology for preparation consolidated financial reporting in the context of harmonization of the system accounting. As is known, the key element of this methodology is format of consolidation. However, there are two concepts of this format now: concept of management based on an interest in a partnership and concept of control on the basis in the authorities. Authors to disclose that issue through the prism to study Directive EU and IFRS.*

Keywords: consolidated financial statements, format of control, level of consolidation, conception of consolidation

JEL Classifications: M 41, G 32, G34

Введение.

Одним из институционально закрепленных направлений организации бизнес-структур, является объединение предприятий, основанием которого служит слияние их промышленного, а подчас и финансового капиталов. Несмотря на факт того, что цель деятельности любого предприятия (бизнес-единицы) – это получение прибыли, задачи бизнес-структур достаточно многообразны: от получения экономической выгоды в краткосрочной перспективе до полного контроля за деятельностью бизнес-единиц. Решение этих задач осуществляется на базе оптимального соотношения правомочий в рамках бизнес-структуры, что приводит к возникновению разных ее форм и моделей.

Как известно, экономический эффект от объединения капиталов бизнеса находит свое отображение в консолидированной финансовой отчетности, назначение которой в представлении полезной информации пользователям для принятия управленческих решений. Однако в контексте эволюции методологии бухгалтерского учета и финансовой отчетности выделилось ее два направления – европейское и международное, каждому из которых свойственен свой подход подготовки финансовой отчетности: при европейской (континентальной) модели учета превалирует юридический подход, отсюда и требование точности финансовой отчетности, а при международной (англо-саксонской) модели учета – экономический подход и акцент поставлен на достоверности информации. Следствием отличия этих подходов, явилась, в первую очередь, ориентация информации на определенную группу пользователей, а также различие в методике установления формата консолидации финансовой отчетности.

Актуальность данного исследования обусловлена необходимостью изучения этих методик с целью унификации методологического приема установления формата консолидации, что требует научной аргументации.

Исследованию вопроса консолидации финансовой отчетности посвящены работы таких известных ученых как: Д. Александер, Я. Крупка, Д. Нидлз, Я. Соколов, Н. Фелягэ, Дж. Эдвардс и др. Значительный вклад в проблему внесли ученые-экономисты: И. Аверчев [1], В. Плотников [4], Ю. Сигидов (Россия) [5], Л. Чижевская, И. Семчук [7] (Украина). Все эти

исследования несомненно способствуют развитию методологии консолидированной отчетности. Не обошли вниманием эту проблему, и авторы данного исследования [8].

Тем не менее, существует ряд дискуссионных вопросов, один из которых направлен на унификацию формата контроля при консолидации.

В данном исследовании авторами выдвигается следующая гипотеза: *на современном этапе в методологии бухгалтерского учета действуют две концепции установления формата консолидации: концепция управления (при европейской модели учета) и концепция контроля (при международной модели учета)*. Для аргументации выдвинутой гипотезы в рамках исследования *первым ее аспектом* обозначено рассмотрение современной нормативной базы в отношении консолидации отчетности на европейском и международном уровне, *вторым методическим аспектом* – раскрытие приема установления формата контроля при консолидации согласно двум моделям бухгалтерского учета и отчетности. Выделение концепций установления формата консолидации и определение роли контроля в каждой из них, является *третьим методологическим аспектом* данного исследования.

Основная часть статьи.

Формирование и поддержание конкурентных преимуществ любой бизнес-единицы в условиях перехода на инновационный путь развития возможно только при обеспеченности ресурсами (материальными, финансовыми, человеческими), что при их общем ограничении достаточно проблематично. Одним из путей решения этой проблемы является институционально-закрепленная организация бизнес-структуры, основанная на объединении ресурсов предприятий через слияние их капиталов. Принято считать, что бизнес-единица (предприятие), входящая в объединение, получает возможность использовать технологии ноу-хау, расширять сферу своей деятельности, укреплять деловые связи, способствовать своему инвестиционному потенциалу.

Менеджмент бизнес-структуры, а также ее собственники (акционеры и инвесторы) требуют специфических данных и информации. Для удовлетворения этих информационных потребностей разработаны специальные подходы подготовки финансовой отчетности группы, получившей название консолидированная отчетность.

Значение консолидированной отчетности в контексте эволюции методологии бухгалтерского учета доказывается многочисленными исследованиями по этой теме. Так, по мнению ученого-экономиста Сигидова Ю. консолидированная отчетность является продуктом мировой экономической системы. В качестве доказательства этого тезиса он выделяет ряд факторов, обусловивших процесс консолидации, основными из которых являются формы финансирования бизнеса и становление профессионального менеджмента [5, с. 310]. Данной трактовки в своих работах придерживается Генералова Н., раскрывая значение консолидированной отчетности через призму экономической составляющей процесса глобализации мирового хозяйства. Для этого в ходе исследования ею обозначены три этапа эволюции данного вида отчетности, третий из которых характеризуется как международный (современный этап), основанный на методологии МСФО [3, с. 97]. С точки зрения Яцко М., в условиях острой конкуренции на международном рынке значение консолидированной отчетности, в основу которой положены две концепции – контролируемого капитала и поддержания его размера, заключается в представлении информации об эффективности деятельности объединения [6, с. 192].

Другие исследования носят терминологический характер и направлены на уточнение понятия «консолидированная отчетность», которые должны быть адекватны принципам современной методологии бухгалтерского учета. По мнению Василевич Д., ключевым моментом в установлении сути консолидированной отчетности является наличие правоотношений и конкретных связей по группе организаций, а не понимание ее как единого хозяйствующего субъекта. В этом контексте предлагается авторское определение, в котором акцент поставлен на специфике правоотношений [2, с. 126]. С позиции Семчук И., которая по результатам своего исследования выделила пять подходов в сути «консолидированной отчетности» и предложила

собственную ее трактовку, – это отчетность корпоративного объединения, с правоотношениями на базе контроля [7, с. 57].

Значение консолидированной отчетности проявляется и в том внимании, которое уделяется установлению формата консолидации по определенным методическим приемам, что находит отражение в юрисдикциях отдельных стран. Однако существенные отличия в национальных правилах консолидации отчетности обусловили необходимость ее межнационального регулирования (*первый аспект исследования*). Так, в 2013 году введены в действие **Директива 2013/34/ЕС**, а в рамках МСФО – **IFRS 10** «Консолидированная финансовая отчетность» и **IFRS 11** «Соглашения о совместной деятельности», положения которых регламентируют порядок установления формата контроля при консолидации.

Традиционно принято считать, что обладать контролем одной из объединяющихся бизнес-единиц, возможно при приобретении более половины, имеющих право голоса акций другой. Приведем понятия в отношении установления формата контроля при консолидации и раскроем их содержание согласно **Директиве 2013/34/ЕС** и международным стандартам – **IFRS 10 и IFRS 11** (табл. 1).

Таблица 1. Базовые понятия и их определения в европейских и международных нормативных актах

Понятия	Определение понятий	
	Директива 2013/34/ЕС ¹⁷	IFRS 10 и IFRS 11 ¹⁸
Консолидированная финансовая отчетность	представляет деятельность материнской компании и ее дочерних компаний как деятельность единого хозяйствующего субъекта (группы)	это финансовая отчетность группы, в которой активы, обязательства, капитал, доходы и расходы, и потоки денежных средств материнского и дочернего предприятий представлены как активы, обязательства, капитал, доходы и расходы, и потоки денежных средств единого субъекта экономической деятельности
Контроль над	предприятием основан на: владении большинством голосующих акций; праве акционера назначать или смещать с должности большинство членов административного, управляющего или контролирующего органа оказании доминирующего влияния на политику предприятия в соответствии с договором на представительстве большинства членов в административном или контрольном органе	бъектом инвестиций основан на: обладании полномочиями в объекте инвестиций праве на получение переменного дохода или подвергается рискам, связанным с этим доходом от участия в объекте инвестиций возможности влиять на переменный доход при помощи своих полномочий в отношении объекта инвестиций
Полномочия:	×	это существующие права, которые предоставляют возможность управлять значимой деятельностью в настоящий момент времени
Значимая деятельность:	×	деятельность объекта инвестиций, которая оказывает значительное влияние на доход объекта инвестиций
Совместный контроль:	подразумевается, когда предприятие совместно с другим (другими), которым принадлежат не менее 20% голосов акционеров, управляет связанной стороной	это разделенный контроль между сторонами в соответствии с договором, имеющий место в случаях, когда принятие решений касательно значимой деятельности требует единогласного согласия сторон
Фактический контроль установлен:	×	на базе оценки доли прав голоса инвестора в сравнении с долями и их распределением среди остальных правообладателей

¹⁷ Директива 2013/34/ЕС Европейского Парламента и Совета «О ежегодной финансовой отчетности, консолидированной финансовой отчетности и связанных с ними отчетах определенных типов компаний», [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.apu.net.ua/rfiles/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

¹⁸ Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

Признаки фактического контроля:	наличие соглашений с акционерами или участниками группы; при доле участия не менее 20% наличие фактора управления на унифицированной базе или при наличии административного или контрольного органа	договорное соглашение между инвестором и другими держателями прав голоса; права, предусмотренные другими договорными соглашениями; сочетание договорных прав и потенциальных прав голоса

Источник: разработано авторами

Директивой 2013/34/ЕС юрисдикциям государств-членов ЕС рекомендуется внедрение системы учета по справедливой стоимости для консолидированной отчетности. Это аргументируется большей значимостью данной системы оценки, чем основанной на цене приобретения или по фактическим затратам. Соблюдение требований юридического подхода обусловило ряд особенностей директивы по сравнению с МСФО в отношении консолидации:

- признание и оценка *отрицательного гудвилла*;
- применение методов консолидации: при совместном контроле – *пропорциональной консолидации*, при существенном влиянии – *долевого участия*;
- разрешение введения учета внутригрупповой передачи доли участия по методу объединения долей (*метод слияния*).

В контексте *второго аспекта исследования* раскроем приемы установления формата контроля при консолидации согласно двум моделям бухгалтерского учета и отчетности. Так, согласно положениям, **Директива 2013/34/ЕС** (см. табл. 1) последовательно придерживается юридического подхода как в трактовке контроля, так и существенного влияния, основанных на оценочном показателе – доли участия. Директива четко указывает, что формат контроля при консолидации определяется наличием большинства голосующих акций, хотя допускает при определенных обстоятельствах и возможность получения фактического контроля. При совместном управлении, формат контроля ограничивается размером доли участия, при том что ее диапазон подразумевается от 20 до 50 процентов. Для предприятий, которые имеют долю участия более 20 процентов в другом предприятии и оказывают при этом на его деятельность существенное влияние, контроль как принцип подчиненности отсутствует. В этом случае подготовка консолидированной отчетности осуществляется согласно специфическому методу – *долевое участие*.

Следовательно, согласно указанной директиве применение контроля при консолидации, основанном на оценочных показателях *доли участия*, носит ограниченный характер.

Теперь раскроем порядок определения формата консолидации согласно системе МСФО, которая, как известно, ориентирована на использовании экономического подхода при подготовке финансовой отчетности. Отметим, что вопрос влияния применения юридического и экономического подходов на содержание финансовой отчетности подробно рассмотрен авторами в работе: [8, с. 91-108].

Итак, в соответствии с алгоритмом, предписанным **IFRS 10**, чтобы установить формат консолидации, необходимо провести идентификацию компаний в качестве материнской и дочерней. Стандарт указывает на наличие контроля в том случае, если материнской компании принадлежит, напрямую или косвенно через дочерние компании, более половины голосующих акций компании. Тем не менее, в качестве материнской компании инвестор по причине обладания большинством голосующих акций идентифицируется не однозначно, а только в случае наличия контроля на основе полномочий в отношении объекта инвестиций (первый шаг алгоритма).

В этом контексте уместно подчеркнуть, что в **IFRS 10** вместо традиционного понятия «инвестируемая компания» намеренно используется понятие «объект инвестиций». По мнению авторов, данная трактовка отвечает принятому системой МСФО вектору экономического подхода подготовки финансовой отчетности: при установлении формата контроля для консолидации акцент поставлен на управление экономическим эффектом от инвестиции (возврате или доходе), объектом которой является компания (экономический

подход), а не на саму компанию как юридическую сторону участия в процессе инвестирования (юридический подход).

Исследователь Плотников В. обратил внимание на изменение трактовки участников процесса инвестирования под воздействием преобладающего значения экономического контроля: теперь инвесторы квалифицируются как обладающие контролем над объектом инвестиций и как инвесторы с неконтролирующей долей участия, имеющие одинаковые права на получение переменного дохода, но только в разных объемах [4, с. 11]. Генералова Н. в контексте исследования международного этапа развития консолидированной отчетности, характеризующейся как отчет единого экономического субъекта, также отмечает эту трактовку участников объединения интересов [3, с. 98].

Согласно определению контроля (см. табл. 1), инвестор чтобы контролировать объект инвестиций, должен обладать тремя составляющими: полномочиями в отношении объекта инвестиций на базе существующих прав, которые предоставляют ему возможность в настоящий момент времени управлять *значимой деятельностью*; правами на переменную сумму возврата на инвестицию; возможностью использовать свои полномочия для оказания влияния на сумму возврата на инвестицию.

Инвестор, располагает полномочиями, если является держателем более половины прав голоса в объекте инвестиций: посредством голосования контрольного пакета прав голоса при управлении значимой деятельностью; назначением большинства членов органа управления, который осуществляет управление значимой деятельностью¹⁹.

Для обладания полномочиями в отношении объекта инвестиций, права голоса инвестора, который является держателем более половины прав голоса в объекте инвестиций, должны быть *реальными* и предоставлять возможность управления значимой деятельностью в настоящий момент времени, что зачастую осуществляется посредством установления принципов деятельности и политики финансирования.

В самом простом случае оценка полномочий инвестора, когда он является держателем контрольного пакета реальных прав голоса и обладает контролем над объектом инвестиций, при отсутствии каких-либо других факторов, не вызывает затруднений. Реальными являются те права, которые могут быть реализованы на текущий момент времени.

В других – оценка будет более сложной, и для установления, обладает ли инвестор контролем над объектом инвестиций может потребоваться рассмотрение ряда фактов и обстоятельств и вынесения суждения с учетом всех экономических и правовых фактов. Так инвестор, который является держателем более половины прав голоса в объекте инвестиций, может не иметь полномочий, если управление значимой деятельностью осуществляется правительством, судом, администратором наследства, управляющим конкурсной массой, ликвидатором или регулирующим органом²⁰.

Для установления реальности прав требуется применение профессионального суждения с учетом таких фактов и обстоятельств как:

1. наличие (отсутствие) барьеров экономического или иного характера, которые препятствуют субъекту(ам) права в реализации своих прав;
2. установление механизма, для реализации прав держателей на коллективной основе, отсутствие которого является признаком того, что права могут оказаться нереальными;
3. определение возможности извлечения стороной или сторонами, которые являются держателями права, выгоды из осуществления таких прав.

Инвестор может обладать полномочиями, даже если он не является держателем контрольного пакета прав голоса в объекте инвестиций. Это возможно при наличии существенных прав (реальных и потенциальных), которые предоставляют инвестору возможность в настоящий момент времени управлять значимой деятельностью.

¹⁹ Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 10 «Консолидированная финансовая отчетность», [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

²⁰ Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 10 «Консолидированная финансовая отчетность», [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

В рамках второго шага алгоритма определения полномочий на базе контроля необходимо установить, какая деятельность является значимой. Согласно **IFRS 10** существует ряд различных видов операционной и финансовой деятельности оказывающих влияние на переменный доход объектов инвестиций и, которые в зависимости от обстоятельств, могут оказаться значимой деятельностью:

1. продажа и покупка товаров или услуг;
2. исследования и разработка новых продуктов или процессов; и
3. определение структуры финансирования или привлечение финансирования.

Следует подчеркнуть, что, оценивая контроль, инвестор, кроме выше обозначенных обстоятельств должен принимать во внимание цель и структуру объекта инвестиций, что поможет установить:

- какие риски в соответствии со своей структурой удерживаются объектом инвестиций, а какие - передаются другим сторонам, участвующих в нем;
- какая деятельность объекта инвестиций является значимой, и кто обладает возможностью ею управлять;
- какие стороны получают возврат на инвестиции (дивиденды, вознаграждения на обслуживание активов, другие выгоды).

Поэтому очень важен факт возврата на инвестицию, поскольку зачастую он является признаком контроля: чем больше степень подверженности инвестора рискам, связанным с переменными суммами возврата, тем больший стимул получить права, обеспечивающие ему полномочия на управление значимой деятельностью. Более того, важно определить связь между полномочиями на управление объектом инвестиций и суммами возврата на инвестицию при установлении контроля: инвестор который обладает полномочиями на управление объектом инвестиций, но не получает выгоды от этих полномочий не контролирует данный объект, инвестор, который получает возврат, но не может использовать свои полномочия на управление значимой деятельностью объекта инвестиций, не контролирует его.

Таким образом, если неочевидно, что контроль обеспечивается правами голоса, то *вторым шагом* при установлении формата контроля при консолидации является идентификация значимой деятельности.

В соответствии с положениями **IFRS 10**, даже если инвестор не является держателем большей долей пакета прав голоса в объекте инвестиций он может обладать полномочиями на базе фактического контроля (*третий шаг алгоритма*). В этом случае для установления формата контроля необходимо оценить долю прав голоса, принадлежащую инвестору в сравнении с долями других правообладателями и принять во внимание распределение прав голоса среди остальных правообладателей. Следующие факторы или их сочетание являются причиной возникновения полномочий на базе фактического контроля:

1. договорное соглашение между инвестором и другими держателями прав голоса;
2. права, предусмотренные другими договорными соглашениями;
3. сочетание договорных прав и потенциальных прав голоса.

Инвестор, даже если он не является держателем контрольного пакета прав голоса в объекте инвестиций, может обладать полномочиями на базе договорного соглашения между ним и другими держателями прав голоса, которое предоставляет инвестору право реализовать свои права голоса. Кроме того, при определении формата контроля в отношении объекта инвестиций инвестор должен проанализировать совокупность своих прав в части управления значимой деятельностью. Права, которые могут предоставить полномочия инвестору для управления значимой деятельностью, варьируются в зависимости от договорного соглашения с объектом инвестиций, примерами которых являются следующие:

- права в форме прав голоса (или потенциальных прав голоса) в объекте инвестиций;
- права назначать, переводить на другую должность или увольнять членов ключевого управленческого персонала объекта инвестиций, которые могут оказывать влияние на значимую деятельность;

- права назначать или отстранять другое предприятие, которое управляет значимой деятельностью;
- права давать инструкции объекту инвестиций касательно вступления в какие-либо сделки или налагать вето на любые изменения в их содержании в интересах инвестора; и
- другие права (такие как права принимать решения, указанные в договоре об управлении), которые предоставляют их владельцу возможность управлять значимой деятельностью.

IFRS 10 подробно раскрывает такое обстоятельство как сочетание реальных и потенциальных прав голоса инвестора, формирующее его полномочия и создающее условие для фактического контроля над объектом инвестиций. С этой целью инвестору необходимо принимать во внимание свои и других сторон потенциальные права голоса. Потенциальные права голоса являются существенными сами по себе или в сочетании с другими правами (у их держателя имеется практическая возможность использовать права), в том случае если могут в настоящий момент времени предоставить инвестору возможность управлять значимой деятельностью. Для этого инвестор должен рассмотреть цель и структуру инструмента, а также цель и структуру формы участия в объекте инвестиций (оценку условий исполнения и наличие препятствий исполнения инструмента, очевидных ожиданий, мотивов инвестора и причин).

Четвертым шагом установления формата контроля для консолидации является переоценка инвестором наличия у него контроля над объектом инвестиций на отчетную дату, если какие-либо признаки и обстоятельства указывают на изменения в одном или нескольких из трех элементов контроля. Важно понимать, что изменение рыночных условий (например, изменение доходов объекта инвестиций, обусловленное рыночными условиями) само по себе не приводит к изменению оценки инвестором наличия у него контроля или его статуса, если только изменение рыночных условий не приводит к изменению элементов контроля.

В завершение раскрытия алгоритма установления формата контроля для консолидации, обозначим базовый тезис **IFRS 10**: инвестор, который имеет возможность в настоящий момент времени контролировать *значимую деятельность* (обладает в отношении объекта инвестиций полномочиями, которые обеспечивают ему принятие решений без поддержки других инвесторов или акционеров и распоряжений в отношении операционной и финансовой политики инвестируемой компании), и устанавливает формат контроля, даже если два или большее число инвесторов владеют правами на управление различными видами значимой деятельности. В этом заключается суть трактовки контроля согласно экономическому подходу подготовки консолидированной отчетности.

Таким образом, согласно унифицированной модели оценки контроля значение оценочного критерия для установления уровня подчинения (процентный порог) нивелируется, при этом акцент поставлен на возможности управления экономическим эффектом операций, связанных с участием в объекте инвестиций.

Унифицированная модель контроля применяется и при другом типе объединения – совместной деятельности.

В системе МСФО определить принципы установления формата совместного контроля для подготовки консолидированной отчетности относительно участия инвесторов в совместной деятельности призван **IFRS 11** «Соглашения о совместной деятельности»²¹.

Обозначенный стандарт выделяет следующие аспекты совместного контроля²²:

- осуществляется на базе соглашения заключенного обычно, но не всегда, в письменном виде и предусматривает определенные условия;
- является частью модели контроля и значимой деятельности, описание которой изложено в IFRS 10;

²¹ Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 11 «Соглашения о совместной деятельности», [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

²² Определение совместного контроля см. таблице 1.

- основывается на единогласном согласии при принятии решений о значимой деятельности.

В соответствии с обозначенным выше алгоритмом идентификация совместного контроля проводится в три этапа. Прежде всего договорное соглашение о совместной деятельности должно регулировать следующие вопросы: цель и продолжительность, виды операций, порядок назначения членов органа управления и принятия решений, взносы в капитал или другие взносы, способ участия в активах, обязательствах, доходах и расходах, прибыли или убытках. После этого предприятие должно определить стороны или группу сторон, контролирующую деятельность. В том случае если в соглашении сторон или группы сторон, которые рассматриваются коллективно, предусматривается управление деятельностью, которая оказывает влияние на доход совместной деятельности, то признается, что стороны осуществляют *коллективный контроль* над этой деятельностью (*первый этап*). Если соглашение не предусматривает коллективного контроля, то соглашение находится вне сферы применения **IFRS 11**. *Второй этап* алгоритма заключается в оценке участия предприятия в коллективном контроле над значимой деятельностью. В этом случае следует руководствоваться положениями **IFRS 10**, который содержит руководство об установлении наличия контроля и используется для идентификации значимой деятельности. В рамках *третьего этапа* необходима идентификация совместного контроля, который имеет место только тогда, когда принятие решений о значимой деятельности требует единогласия тех сторон, которые осуществляют коллективный контроль над деятельностью. Это требование означает, что любая сторона, обладающая совместным контролем над значимой деятельностью, может воспрепятствовать принятию односторонних решений любой из других сторон или группой сторон без согласия такой стороны или группы.

Обычная практика договорного соглашения, когда в нем устанавливается требование к минимальному проценту прав голоса, необходимому для принятия решений о значимой деятельности. При этом уточняется, что в случае если минимальный необходимый процент прав голоса достигается посредством нескольких различных комбинаций сторон, голосующих вместе, такая деятельность не является совместной деятельностью, если только договорное соглашение не устанавливает, какие стороны (или комбинация сторон) должны единогласно согласиться с решением касательно значимой деятельности. Совместный контроль в отношении значимой деятельности отсутствует и в случае, когда при принятии решения достаточно большинства или подавляющего большинства прав голоса.

Итак, после того как соглашение о совместной деятельности идентифицировано, она классифицируется либо в качестве совместной операции, либо в качестве совместного предприятия. В случае идентификации совместного предприятия наличие совместного контроля над объектом инвестиций является основанием для установления формата контроля при консолидации.

Следует подчеркнуть, что существуют и критические взгляды на применение унифицированной модели контроля согласно **IFRS 10**. Так, по мнению Аверчева И. новая концепция контроля более обширна, чем предыдущая, новое определение контроля имеет целью подтверждение того, что консолидированы все те предприятия, которые должны быть консолидированы на базе полномочий, при этом новая сущность контроля, позволит не включать в формат консолидации компании, данные, по которым будут нежелательны для менеджмента объединения [1, с. 20].

В этом контексте авторы статьи считают уместным подчеркнуть, что согласно обозначенным стандартам от менеджеров компаний-инвесторов потребуется использование большого объема профессиональных суждений для определения контроля над объектом инвестиций или при определении того, кем осуществляется совместный контроль над деятельностью – всеми сторонами или группой сторон. Как уже известно под профессиональным суждением понимается мнение составителя отчетности, вынесенное добросовестно и полезное для подготовки отчетности [8, с. 120].

В контексте *третьего методологического аспекта* данного исследования авторы придерживаются мнения, что в настоящее время сложилось две концепции установления формата консолидации:

Первая – *концепция управления*, которая базируется на условии подчинения в соответствии с долей участия, ее составляющими являются контроль, в том числе и фактический, совместное управление и существенное влияние. При этой концепции, основанной на оценочных показателях *доли участия*, применение контроля для консолидации носит ограниченный характер, что вполне отвечает принципу точности информации, положенного в основу юридического подхода подготовки отчетности. Следовательно, концепция управления при консолидации является компонентом юридического подхода, превалирующего в европейской модели бухгалтерского учета;

Вторая – *концепция единого контроля*, базирующийся на объеме полномочий, обусловленных общей экономической выгодой, которая должна быть получена инвестором от объекта инвестиций, ее составляющими являются полный контроль, фактический и совместный контроль. Концепция контроля отвечает принципам достоверности и приоритета содержания над формой – базовым принципам экономического подхода, на котором основывается англосаксонская модель бухгалтерского учета.

Выводы.

При инновационном векторе развития экономики ограничение ресурсов является проблемой для множества бизнес-единиц, одним из путей решения этой проблемы является организация бизнес-структуры на базе слияния их капиталов. Поскольку менеджмент бизнес-структуры, а также ее акционеры и инвесторы нуждаются в достоверной информации о финансовом положении и финансовых результатах такого объединения необходимо при подготовке консолидированной отчетности использовать специальные приемы, один из которых – установление формата контроля при консолидации.

С целью обоснования состоятельности гипотезы о функционировании на современном этапе в методологии бухгалтерского учета двух концепции установления формата консолидации: концепция управления (европейская модель учета) и концепция контроля (международная модель учета), в первой части исследования авторами с позиции нормативного регулирования проведено их сравнение. Однако для решения этой проблемы необходимо понимание особенностей концепций, сущность которых проявляется в методике установления формата контроля при консолидации, используемых в рамках юридического и экономического подхода соответственно: первый базируется на праве собственности – доли участия, второй – на контроле на базе полномочий по управлению экономической выгодой. Для этого в работе раскрыт каждая из методик, регламентированная соответствующим нормативным актом – Директивой 2013/34/ЕС, IFRS 10 «Консолидированная финансовая отчетность» и IFRS 11 «Соглашения о совместной деятельности». Результаты исследования являются авторским обоснованием истинности гипотезы о применении двух концепций установления формата консолидации, характеристика которых приведена в работе.

Однако существует еще ряд проблем, имеющих отношение к применению новой концепции контроля при консолидации, и в первую очередь – это действенность механизма установления формата контроля при подготовке консолидированной отчетности.

Библиография:

7. Аверчев И. 2012. МСФО (IFRS) 10 «Консолидированная финансовая отчетность». с. 10-21, [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://elibrary.ru/full_text.asp?id=20375497
8. Василевич Д. 2017. Консолидированная отчетность в системе бухгалтерской (финансовой) отчетности, с. 125-127. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://elibrary.ru/full_text.asp?id=32788...79
9. Генералова Н., Карельская С. 2015. Истоки и эволюция консолидированной финансовой отчетности в России//Вестник Санкт-Петербургского университета, серия 5, выпуск 2, с. 90-111

10. Плотников В., Юсупова И. 2014. Консолидированная и сегментарная финансовая отчетность группы компаний, с. 10-17, [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://elibrary.ru/full_text.asp?id=21438...65.
11. Сигидов Ю., Мороз Н. и др. 2018. Консолидированная отчетность – как продукт эволюции мировой экономической системы, с. 304-312 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://elibrary.ru/full_text.asp?id=36555405
12. Яцко М, Яцко Г. 2014. Консолидированная финансовая отчетность в условиях острой конкурентной борьбы. Научный Вестник Ужгородского Университета, серия «Экономика», Сборник научных работ, Выпуск 2 (43), – Ужгород, стр. 190-193, <http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/index/pht/>
13. Семчук И. 2010. Консолидированная финансовая отчетность группы предприятий: организационно-методические подходы формирования и контроля. Диссертация на соиск. науч. ст. канд. эк. наук., Житомир, [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://dspace.zhnu.edu.ua/dis>
14. Цуркану В., Голочалова И. 2015. Концептуальные основы формирования баланса организации В: Монографія «Розвиток концепції бухгалтерського обліку на основі інституційних підходів та бенчмаркінгу»/Винницький фінансово-економічний університет – Житомир: «Рута», с. 89-167

**NOI MODIFICĂRI ADUSE REGLEMENTĂRII CONTABILE CU PRIVIRE LA
CONTABILIZAREA ȘI RECUNOAȘTEREA ÎN RAPORTĂRILE FINANCIARE A
CONTRACTELOR DE LEASING**

CZU: 657.37:339.187.6

*MIHALCIUC Camelia Cătălina**Universitatea Ștefan cel Mare Suceava, Str. Universitatii nr. 13, Romania**E-mail: cameliam@seap.usv.ro*

Summary: Significant changes to the International Financial Reporting Standard IFRS 16 Leases have led to the introduction of some provisions in national accounting regulations regarding the accounting registration method for the assets consisting of the rights to use the support assets covered by the leasing contracts and also the support assets leased. These major changes brought by IFRS 16 refer to a new approach in defining the lease and also to the recognition and measurement of assets and liabilities generated by lease agreements to the lessee, all of which are presented and substantiated in the present work.

Cuvinte cheie: contract de leasing, IFRS 16, drept de utilizare a activelor-suport, raportări financiare.

JEL Classifications: M41

Introducere

Ca rezultat al noilor schimbări majore produse de aplicarea începând cu 01.01.2019 a standardului de raportare financiară IFRS 16 Contracte de leasing, care stabilește reguli noi de recunoaștere și evaluare a contractelor de leasing, care vor genera modificări ale valorilor elementelor recunoscute și prezentate în raportările financiare, Reglementările contabile naționale conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2.844/2016, aduc modificări substanțiale Secțiunii 9.1. denumite “Active immobilizate și contracte de leasing”. Astfel, aceste prevederi prezintă principalele aspecte legate de modul de înregistrare contabilă a activelor reprezentând drepturile de utilizare a activelor-suport care fac obiectul contractelor de leasing, precum și a activelor-suport preluate în leasing, conturile specifice contractelor de leasing și funcțiunea contabilă a acestora. Față de vechile prevederi, apar noi conturi cu privire la activele luate în leasing, modificări cu privire la reflectarea în contabilitate și măsurile tranzitorii la sfârșitul exercițiului financiar. Toate aceste noi măsuri se aplică doar entităților care intră în aria de aplicare a Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2.844/2016, cu modificările și completările ulterioare.

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) a emis Standardul Internațional de Raportare Financiară IFRS 16 “Contracte de leasing”, în ianuarie 2016, standard care a intrat în vigoare de la 1.01.2019, acesta înlocuind atât standardul internațional de contabilitate IAS 17 “Contracte de leasing”, cât și interpretările emise în perioada anterioară de organismul internațional în susținerea și clarificarea fostului IAS 17, respectiv SIC-15 “Leasing operațional-Stimulente”, SIC-27 “Evaluarea fondului economic al tranzacțiilor care implică forma legală a unui contract de leasing” și IFRIC 4 “Determinarea măsurii în care un angajament conține un contract de leasing”. Modificările semnificative aduse de noul standard sunt prezentate în special pentru locatari, care vor avea la bază un model unic de reflectare în contabilitate a contractelor de leasing, fără a se mai face distincția la locatar între leasingul financiar și leasingul operațional, toate contractele de leasing fiind astfel recunoscute în situația poziției financiare (în bilanțul contabil), acest tratament generând astfel, modificări ale informațiilor prezentate în situațiile financiare ale locatarului, unde se va arăta o creștere a valorii activelor și datoriiilor. În ceea ce privește, cerințele cuprinse în IFRS 16, din perspectiva locatorilor, acestea nu suportă modificări, fiind similare cu cele din standardul IAS 17.

Schimbări majore intervin astfel, atât în noua definiție a leasingului, cu impact asupra contabilizării și raportării efectuate de locatar, care se concentrează mai mult pe cine controlează activul și poate schimba clasificarea contractelor ca leasing, deoarece este posibil ca unele contracte de leasing să nu mai corespundă definiției leasingului și invers, cât și în noul mod de contabilizare a operațiunilor de leasing și a impactului asupra raportării financiare. De asemenea IFRS 16 introduce și o serie de cerințe suplimentare în ceea ce privește informațiile de prezentat în legătură cu contractele de leasing. În baza principiului IFRS 16 un concept important este cel denumit drept de utilizare, și de asemenea faptul că un accent important revine prevalenței fondului economic al tranzacțiilor și evenimentelor asupra juridicului.

Prevederile standardului IFRS 16 se aplică tuturor societăților care raportează financiar potrivit IFRS - Standarde Internaționale de Raportare Financiară (societățile listate sau cele nelistate care au ales IFRS pentru contabilitatea consolidată, inclusiv a filialelor acestora) și de asemenea aproximativ tuturor contractelor de leasing, inclusiv contractelor de leasing pentru active aferente dreptului de utilizare din cadrul unui subcontract de leasing, cu anumite excepții prevăzute de standard (leasing privind explorarea minereurilor sau active biologice; angajamentele de concesiune a serviciilor; drepturi de proprietate intelectuală; drepturi de licență).

În România, entitățile care sunt obligate să raporteze local sub IFRS sunt instituțiile de credit, instituțiile financiare nebancare, societățile de asigurare și reasigurare, societățile de brokeraj, precum și companiile listate la Bursa de Valori București.

Sinteză privind obiectivul standardului IFRS 16 Contracte de leasing

Principiile pentru recunoașterea, evaluarea, prezentarea și descrierea contractelor de leasing sunt vizate de IFRS 16, iar obiectivul standardului este să se garanteze că locatarii și locatorii furnizează informații relevante, într-un mod care reprezintă exact tranzacțiile din cadrul contractelor de leasing, iar pe baza acestor informații, utilizatorii situațiilor financiare putând evalua efectul pe care îl au contractele de leasing asupra poziției financiare, a performanței financiare și a fluxurilor de trezorerie ale unei entități.

Obiectivul principal al acestui standard este de a specifica principiile pentru recunoașterea, măsurarea, prezentarea și divulgarea contractelor de leasing.

Concepte stabilite la baza contractului de leasing

Leasing-ul reprezintă un contract (sau o parte a unui contract) prin care un proprietar (locator) al unui anumit activ acordă unei terțe părți (locatarului) dreptul de a utiliza exclusiv pentru o anumită perioadă de timp, în schimbul unei plăți de leasing. Prin dobândirea dreptului de a controla utilizarea activului identificat, locatarul obține beneficiile economice rezultate.

Operațiunile de leasing operațional, în mod similar cu contractele de închiriere, constau într-un producător care oferă dreptul de utilizare a bunului direct utilizatorului, în timp ce contractele de leasing financiar constau într-un holding financiar care cumpără un activ în numele unei terțe societăți și îi conferă dreptul de utilizare a activului în condiții restrictive. Acest tip de contract stabilește o relație triplă (locator, finanțator și utilizator final) și prezența unui intermediar financiar.

Potrivit IFRS 16, contractul de leasing este un contract, sau o parte a unui contract, care acordă dreptul de a utiliza un activ (activul-suport) pentru o anumită perioadă de timp în schimbul unei contravalori, iar clasificarea contractelor de leasing în leasing financiar și leasing operațional revenind numai locatorului, care va continua să contabilizeze diferit cele două tipuri de contracte de leasing.

În ceea ce privește definirea efectivă a conceptelor și termenilor, IFRS 16 introduce în definiția celor două tipuri de contracte, a termenului de "activ-suport", activ care stă la baza contractului de leasing fiind astfel definit, prin raportare la dreptul de utilizare, ca activ pentru care un locator a acordat dreptul de utilizare a aceluși activ unui locatar.

Astfel, leasingul financiar este un leasing care transferă în cea mai mare parte toate riscurile și recompensele aferente dreptului de proprietate asupra unui activ-suport, iar leasingul operațional este un leasing care nu transferă în cea mai mare parte riscurile și recompensele respective.

Schematic, definiția leasing-ului este redată în Figura nr. 1.

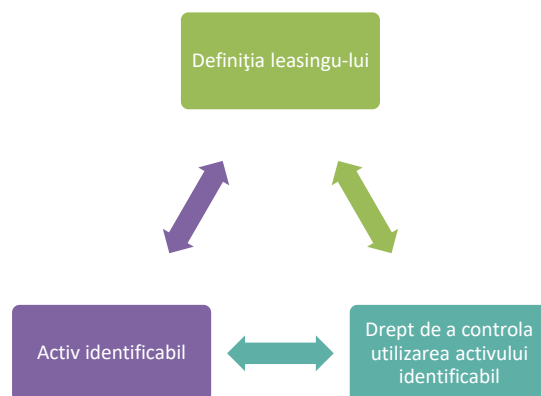

Figura nr. 1. Termeni în definiția leasingului

Sursa: Realizare proprie a autorului

Pentru a fi calificat ca drept de utilizare, contractual trebuie să îndeplinească 3 criterii, prezentate în Figura nr. 2.:

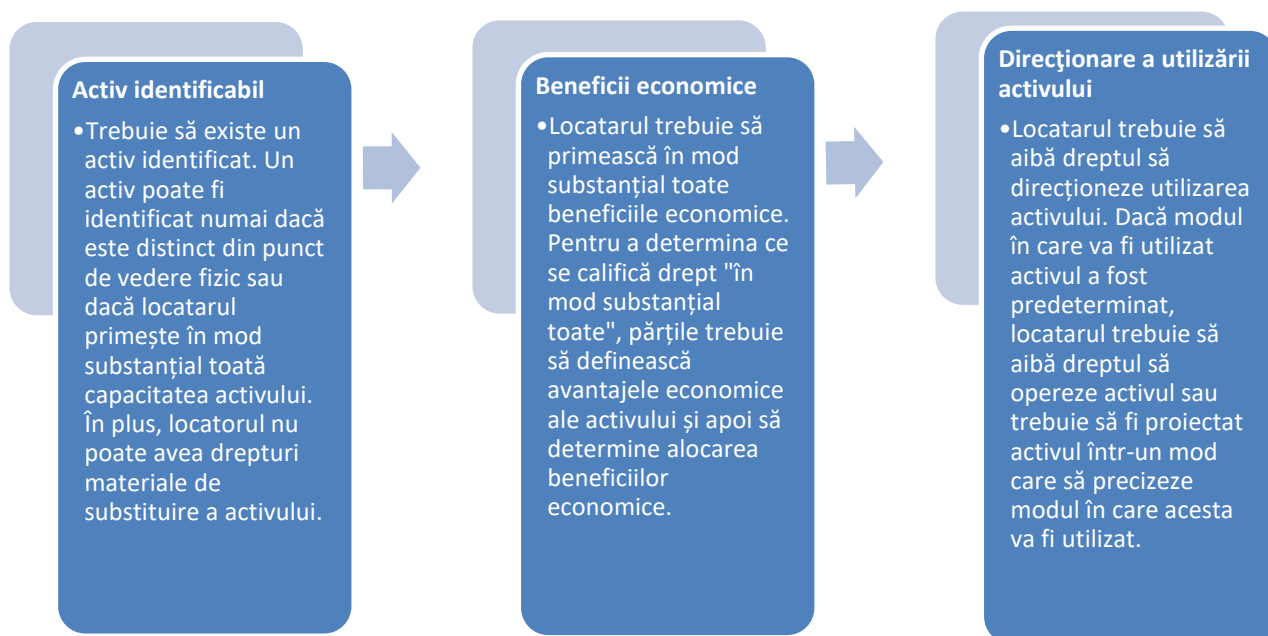

Figura nr. 2. Criterii avute în vedere la calificarea unui contract ca drept de utilizare

Sursa: Prelucrare după <https://leaseaccounting.com/what-is-ifs-16/>

Identificarea unui contract de leasing

În cadrul standardului IFRS 16, un aspect important îl reprezintă identificarea unui contract de leasing, acest lucru presupunând că la inițierea fiecărui contract, o entitate trebuie să aprecieze dacă acel contract este, sau conține un contract de leasing. Astfel, așa cum reiese și din definiția contractului de leasing, un contract este sau conține un leasing dacă acel contract acordă dreptul de a controla utilizarea unui activ (activ-suport) identificat pentru o anumită perioadă de timp în schimbul unei contravalori. Se observă că existența unui activ-suport, va furniza indicii cu privire la existența unui contract de leasing conform prevederilor IFRS 16 sau dacă se pune problema unui contract de servicii și intră sub incidența altui standard de contabilitate.

În conformitate cu noul IFRS 16, locatarul nu are obligația de a clasifica contractele de leasing în leasing operațional, sau ca leasing financiar, ei trebuind să țină cont de toate contractele de leasing în același mod, cu excepția scutiților (termen de închiriere mai mic de douăsprezece luni și un activ cu valoare redusă). Clasificarea în cele două categorii revine în sarcina locatorului, natura clasificării contractelor de leasing depinzând de asemenea mai degrabă de fondul tranzacției decât de forma contractului. Astfel, un contract de leasing va fi clasificat drept leasing financiar, dacă transferă în

esență toate riscurile și recompensele aferente dreptului de proprietate asupra unui activ-suport, iar un contract de leasing va fi clasificat drept leasing operațional, dacă nu transferă în esență toate riscurile și recompensele aferente dreptului de proprietate asupra unui activ-suport.

Locatarul evaluează toate angajamentele de leasing (financiar sau operațional) ca o conferire a dreptului de folosință asupra tuturor bunurilor închiriate (cu excepția celor care sunt de valoare mică sau care sunt închiriate pe o perioadă egală sau mai mare de 12 luni) în schimbul unor plăți ulterioare (așa numita Datorie de leasing). Drepturile de folosință și Datoria de leasing va fi înregistrată în bilanțul locatarilor care aplică Standardele Internaționale de Raportare Financiară, indiferent de tipul contractului de leasing, financiar sau operațional.

IFRS 16 elimină această diferență și impune includerea datoriilor din contractele de leasing operațional în situațiile financiare. Această modificare nu va aduce o modificare substanțială pentru locator, ci va produce efecte contabile evidente asupra situațiilor financiare ale locatarului.

Aplicarea IFRS 16 este întotdeauna o necesitate, cu excepția următoarelor două cazuri, în care locatorul are dreptul să aleagă să o aplice sau nu:

- dacă contractul de închiriere durează mai puțin de 12 luni;
- dacă valoarea contractului nu este semnificativă, ceea ce înseamnă că nu depășește pragul material stabilit de 5.000 \$.

Standardul IFRS 16 va conduce la o aliniere substanțială a contractelor de leasing financiar și operațional și va afecta modul în care sunt raportate contractele de leasing în bilanț, cu un impact puternic în special asupra companiilor care au numeroase contracte de leasing în portofoliul lor.

Tratamentul contabil pentru locatar

Standardul IFRS 16 nu aduce modificări sau schimbări în contabilizarea la locator, în schimb se observă substanțial, tratamentul contabil unic pentru locatar, care vizează recunoașterea în bilanț a activelor și datoriilor aferente drepturilor și obligațiilor care decurg din contractele de leasing. Astfel, prevederile din IFRS 16 referitoare la tratamentul de contabilizare la locatar reflectă fondul economic al contractului de leasing prin faptul că, la data inițierii, locatarul obține dreptul de utilizare a activului suport pentru o perioadă de timp, în timp ce locatorul i-a furnizat acest drept prin punerea la dispoziție a activului cu scopul de a fi utilizat de chiriaș. Dreptul de utilizare a activului este recunoscut ca un activ distinct în contabilitatea locatarului și amortizat în mod corespunzător, în timp ce dreptul de proprietate rămâne în plan secund și fără a avea influențe în modul de contabilizare. Astfel, IFRS 16, prevede că un locatar poate obține titlul de proprietate pentru un activ-suport înainte ca titlul de proprietate să fie transferat către locator și activul să fie dat în leasing locatarului. Obținerea titlului de proprietate nu determină, în sine, modul în care este contabilizată tranzacția.

Principalele elemente care se înscriu în sfera tratamentului contabil la locator sunt prezentate în Tabelul nr. 1.

Tabel nr. 1. Tratamentul contabil aplicabil operațiunilor de leasing

Dreptul locatarului de a utiliza activul suport îndeplinește definiția unui activ din următoarele considerente:	Obligația locatarului de a face plăți de leasing îndeplinește definiția unei datorii din următoarele considerente:	Evaluarea inițială Dreptul de utilizare se evaluează inițial la cost, fiind dat de următoarele elemente:	Evaluarea ulterioară Aceasta se face după modelul costului: locatarul va evalua dreptul de utilizare la cost din care se scade amortizarea și deprecierea acumulată și va fi ajustat la fiecare reevaluare a datoriei.

1. controlul dreptului de utilizare a activului suport pe parcursul contractului de leasing îl are locatarul; 2. locatorul nu poate lua înapoi activul, folosindu-se de el în scopuri proprii pe durata leasingului, odată ce acesta a fost pus la dispoziția locatarului. 3. locatarul are capacitatea să decidă cum să folosească activul suport și, deci, să decidă cum generează beneficii economice viitoare din acest drept de utilizare; 4. din această capacitate se justifică controlul locatarului asupra dreptului de utilizare. 5. dreptul de a controla și de a utiliza activul există chiar și atunci când sunt impuse unele restricții de utilizare. 6. controlul locatarului asupra dreptului de utilizare reiese din evenimente trecute – nu numai din angajamentul contractual ci și din faptul că activul suport a fost pus la dispoziția locatarului pentru a fi folosit pe durata perioadei de leasing.	1. locatarul are o obligație actuală să facă plăți de leasing odată ce activul suport a fost pus la dispoziția sa; 2. această obligație reiese din evenimente trecute – atât din angajamentul contractual, cât și din faptul că activul suport a fost pus la dispoziția locatarului; 3. locatarul nu are niciun drept să anuleze sau să evite plățile contractuale (sau de finalizare a contractului) înainte de sfârșitul duratei de leasing, fără o renegociere a contractului de leasing. 4. obligația rezultă în ieșiri viitoare de beneficii economice – acestea fiind date de plățile contractuale în numerar în concordanță cu termenii și condițiile leasingului.	1. suma datoriei evaluată inițial; 2. orice plată de leasing făcută la data începerii sau înainte de aceasta, mai puțin orice stimulent primit legat de leasing; 3. orice costuri directe inițiale suportate de locatar; 4. datoria inițială se evaluează la valoarea actualizată a plăților de leasing care nu au fost efectuate până la acea dată. Aceste plăți de leasing vor fi actualizate folosind rata implicită din contract dacă aceasta poate fi determinată, în caz contrar se va utiliza rata marginală. 5. plățile de leasing incluse în evaluarea datoriei de leasing cuprind sume aferente dreptului de utilizare a activului suport care nu sunt plătite până la acea dată pe durata contractului compuse din: a) plățile fixe; b) plățile variabile de leasing care depind de o rată evaluată inițial folosind rata de la momentul de începere a contractului; c) sumele care se așteaptă a fi plătite de către locatar aferente valorii reziduale; d) prețul opțiunii de cumpărare dacă exercitarea acestuia la final este sigur; e) plățile și penalitățile pentru terminarea leasingului	1. Amortizarea se face conform IAS 16. Dacă se prevede transferul dreptului de proprietate la sfârșitul duratei contractului, sau dacă locatarul va exercita cu certitudine opțiunea de cumpărare, acesta va amortiza dreptul de utilizare de la data începerii contractului până la cea mai mică dată dintre sfârșitul de viață utilă a activului suport și data finalizării contractului. 2. Locatarul va aplica IAS 36 pentru a determina dacă dreptul de utilizare a fost depreciat. 3. La evaluarea ulterioară, datoria crește pentru a reflecta dobânda și scade pentru a reflecta plățile de leasing făcute. 4. În cazul în care locatarul aplică modelul valorii juste din IAS 40 pentru investițiile sale imobiliare, acesta va aplica același model și dreptului de utilizare care corespunde definiției investițiilor imobiliare din IAS 40. 5. Dacă dreptul de utilizare aparține unei clase de clădiri, terenuri sau echipamente asupra cărora locatarul aplică modelul de reevaluare din IAS 16, atunci acesta poate decide să aplice acest model tuturor drepturilor de utilizare ce au legătură cu clasa respectivă.

Sursa: Prelucrare după Monica Bizon, IFRS 16 – Noua viziune contabilă internațională asupra leasingului, RFPC nr. 4/2018; www.ifrs.org; *Effects Analysis, IFRS 16 Leases*, publicat de IASB disponibil la adresa: http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/IFRS_16_effects_analysis.pdf

Se observă astfel, ca tratament contabil relevant, prin faptul că, locatarii trebuie să recunoască atât un activ ("Dreptul de Folosință - Right – of – Use Assets - RoU", egal cu valoarea actuală netă a plăților minime viitoare) cât și pasivul corespunzător în bilanț, mai exact pentru orice contract de leasing, utilizatorul va înregistra active și obligații financiare de a efectua plăți viitoare pentru leasing.

Leasingurile sunt "capitalizate" recunoscând valoarea actualizată a plăților de leasing și indicându-le fie ca active de leasing (dreptul de utilizare active) sau împreună cu imobilizările corporale. Nu vor mai fi recunoscute astfel, drepturi și obligații în afara bilanțului.

Dacă plățile de leasing se fac în timp, o companie recunoaște, de asemenea, o datorie financiară care îi reprezintă obligația de a face viitoare plăți de leasing.

Pentru perioada de raportare, un locatar trebuie să prezinte anumite valori, prezentate în Figura nr. 3.

Fig. Nr. 3. Valorile prezentate de locatar în perioada de raportare

Sursa: prelucrare după www.ifrs.org și, *Effects Analysis, IFRS 16 Leases*, publicat de IASB disponibil la adresa: http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/IFRS_16_effects_analysis.pdf

Analiza impactului adus de IFRS 16 asupra raportărilor financiare

După cum reiese din tratamentul contabil prezentat mai sus, un impact asupra raportării financiare este în primul rând cel de recunoaștere a drepturilor de utilizare, precum și a unei datorii de leasing în bilanțul contabil al utilizatorului (locatarului), și în al doi-lea rând recunoașterea în contul de profit și pierdere a amortizării drepturilor de utilizare și a dobânzii care este aplicată la datoria de leasing, costul contractelor de leasing fiind recunoscut, atât printr-o amortizare lineară, cât și o dobânda degresivă în timp. Bineînțeles că, rezultatul net este influențat de durata contractului, de termenele de plata, de rata dobânzii efective a contractului sau rata marginala de îndatorare, de portofoliul de contracte de leasing, de modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului. În ceea ce privește evaluarea dreptului de utilizare a activului și a datoriei, acestea se evaluează la valoarea actualizată (VA) a plăților generate de contractual de leasing, ținându-se cont de o rată de actualizare corespunzătoare. Aceste efecte asupra raportării financiare pot fi vizualizate și din schema prezentată în Figura nr. 4, unde se observă diferențele dintre vechiul standard IAS 17 și noul standard IFRS 16.

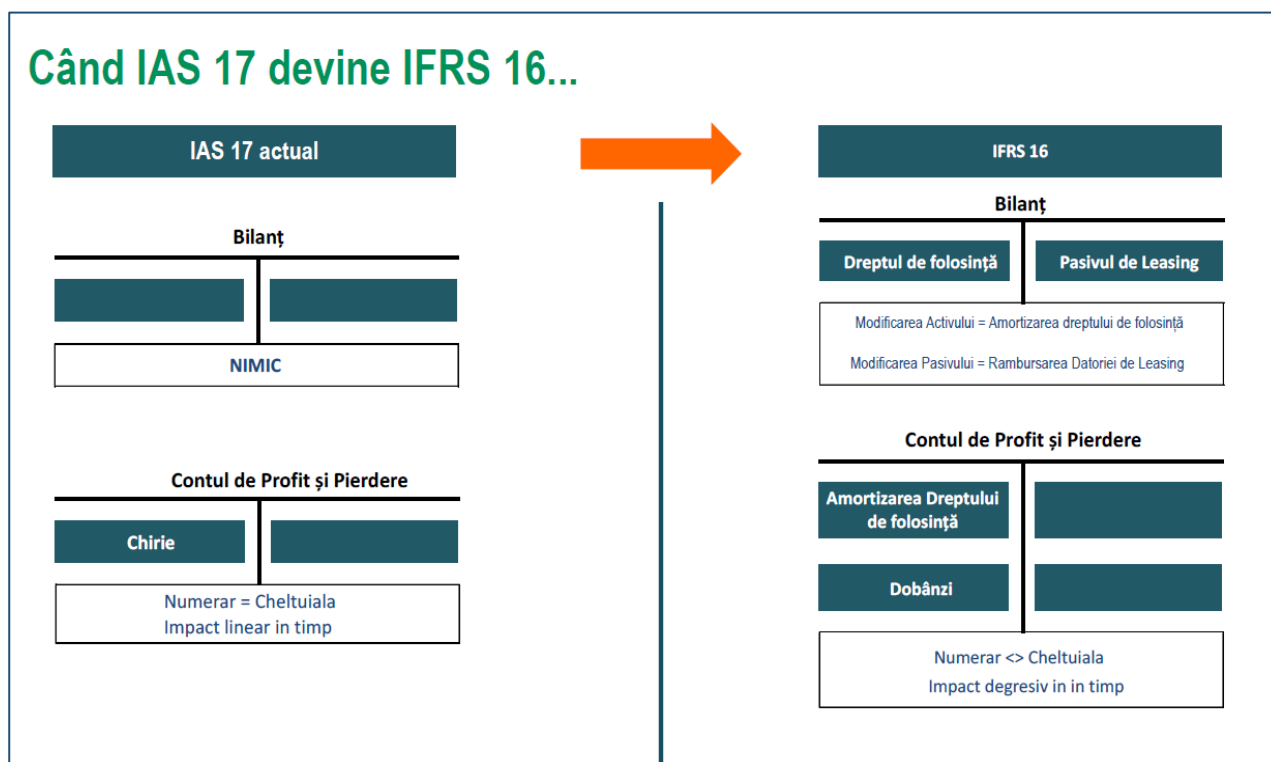

Fig. Nr. 4. Impactul IFRS 16 asupra raportării financiare

Sursa preluare după: <https://www.arval.ro/sites/ro/files/media/ifrs-16-ro-iul2017.pdf>
<https://www.arval.ro/ro/ifrs16-un-standard-care-afecteaza-contractele-de-leasing>

Respectând obiectivul standardului *IFRS 16*, prin garantarea de către locatari și locatori a furnizării de informații relevante, orice utilizator de informații financiar contabile va putea analiza efectul pe care îl are un contract de leasing asupra raportării financiare (a poziției financiare, a performanței financiare și a fluxurilor de numerar ale unei companii). În situația fluxurilor de numerar, locatarul separă suma totală plătită în numerar în principal (prezentată în cadrul activităților de finanțare) și dobânda (prezentată în cadrul fiecărei activități de exploatare sau de finanțare) în conformitate cu IAS 7. Astfel, valoarea corespunzătoare fluxului net de numerar din activitatea de exploatare va crește, iar valoarea fluxului net de numerar aferentă activității de finanțare se va diminua cu aceeași sumă, dobânda plătită reprezentând un flux de finanțare.

Sintetizând efectele asupra raportării financiare, reținem că la data de începere a contractului de leasing, dreptul de utilizare al activului (RoU) este înregistrat în partea activă a bilanțului, în timp ce datoria aferentă utilizării activului este înregistrată în pasiv. RoU corespunde valorii actuale a plăților viitoare datorate pe întreaga durată a contractului de leasing, plus orice cost direct potențial plătit locatarului. Rata aplicată pentru determinarea valorii actualizate corespunde ratei implicite a dobânzii aferente contractului de leasing, în cazul în care este determinabilă direct sau în alt mod față de rata de împrumut incrementală a locatarului.

Pornind de la efectele vizibile din raportările financiare, pe care îl aduce IFRS 16, se pot observa de asemenea posibile modificări și îmbunătățiri care pot interveni și asupra indicatorilor financiari, cum ar fi de exemplu efectul pozitiv asupra indicatorului EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortizations - Profit Înainte de Dobânzi, Taxe, Depreciere și Amortizare), care reprezintă o măsură a performanței globale a unei companii.

Analiza noilor reglementări contabile rezultate din aplicarea standardului IFRS 16

La nivel național, ordinul O.M.F.P. nr. 3456/2018 publicat în M.Of. nr. 942 din 07/11/2018 aduce modificări și completări unui set de reglementări contabile și anume: Reglementările contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate aprobate O.M.F.P. nr. 1802/2014; Reglementările contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, aprobate prin O.M.F.P. nr. 2844/2016 și Reglementările contabile pentru

persoanele juridice fără scop patrimonial, aprobate prin O.M.F.P. nr. 3103/2017. Astfel, Reglementările contabile aprobate prin O.M.F.P. nr. 2844/2016 au introdus noile prevederi rezultate din aplicarea standardul IFRS 16 „Contracte de leasing”. Aceste prevederi vizează conturile specifice cu funcțiunea lor contabilă în reflectarea operațiunilor, de înregistrare contabilă a activelor reprezentând drepturile de utilizare a activelor-suport care fac obiectul contractelor de leasing, precum și a activelor-suport preluate în leasing. Conturile noi care apar sunt prezentate în Tabelul nr. 2.

Tabel nr. 2. Noile conturi introduce în reglementările naționale care privesc contractile de leasing potrivit IFRS 16

Conturi de active		Conturi de pasiv	
Simbol cont	Specific	Simbol cont	Specific
251 "Active aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing" din grupa 25 "Drepturi de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența activelor reprezentând drepturile de utilizare a activelor aferente contractelor de leasing contabilizate potrivit IFRS 16	1055 "Rezerve din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența rezervelor rezultate din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing
4642 "Creanțe aferente contractelor de leasing" din grupa 464 "Decontari aferente contractelor de leasing"	ține evidența creanțelor aferente contractelor de leasing contabilizate potrivit IFRS 16	285 "Amortizarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența amortizării activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing
6555 "Cheltuieli din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența cheltuielilor rezultate din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing	295 "Ajustări pentru deprecierea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența ajustărilor pentru deprecierea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing
6682 "Cheltuieli privind dobanzile aferente plăților în avans"	ține evidența cheltuielilor care privesc dobânzile aferente plăților în avans,	4641 "Datorii aferente contractelor de leasing" din grupa 464 "Decontari aferente contractelor de leasing"	ține evidența datoriilor aferente contractelor de leasing contabilizate potrivit IFRS 16 (La 1 ianuarie 2019 în contul 4641 "Datorii aferente contractelor de leasing" se transfera soldul contului 406 "Datorii din operatiuni de leasing financiar". Entitățile care au ales un exercitiu financiar diferit de anul calendaristic aplica prevederile ordinului de la începutul primului exercitiu financiar astfel ales, care începe ulterior datei de 1 ianuarie 2019.)
6685 "Cheltuieli privind dobanzile aferente contractelor de leasing"	ține evidența cheltuielilor care privesc dobânzile aferente contractelor de leasing		
685 "Cheltuieli cu amortizarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	ține evidența cheltuielilor privind amortizării activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing	7555 "Venituri din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing".	ține evidența veniturilor rezultate din reevaluarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing

Sursa: Prelucrare din O.M.F.P. nr. 3456/2018 publicat în M.Of. nr. 942 din 07/11/2018

Reflectarea în contabilitatea locatarului a contractului de leasing în contextul IFRS 16 și a prevederilor din O.M.F.P. nr. 3456/2018 poate fi prezentată astfel, prin următoarele operațiuni:

- Recunoașterea în contabilitate a dreptului de leasing (Acest drept este recunoscut ca active reprezentând drepturile de utilizare a activelor aferente contractelor de leasing, în corespondență cu datoria de leasing, la valoarea rămasă a plăților, actualizată în funcție de rata dobânzii utilizate:

251 „Active aferente drepturilor de utilizare a activelor luate in leasing”	x	4641 „Datorii aferente contractelor de leasing”
- Reflectarea în contabilitate a dobânzii – cheltuieli financiare		
6685 "Cheltuieli privind dobânzile aferente contractelor de leasing"	x	4641 „Datorii aferente contractelor de leasing”
- Reflectarea în contabilitate a primirii facturii de reducere a datoriei		
4641 „Datorii aferente contractelor de leasing”	x	404 „Furnizări de imobilizări”
- Reflectarea în contabilitate a amortizării dreptului de utilizare		
685 "Cheltuieli cu amortizarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"	x	285 „Amortizarea activelor aferente drepturilor de utilizare a activelor luate în leasing"

Concluzii

Pornind de la considerentul că majoritatea entităților închiriază active, în conformitate cu IFRS 16, utilizatorii vor recunoaște astfel activele închiriate în bilanț, iar noua definiție a leasing-ului va fi noul test în bilanț /în afara bilanțului pentru locatari, bazat pe raționament și judecată profesională. Prin aplicarea IFRS 16, efortul de implementare va fi unul considerabil, care vor conduce la schimbarea și calculul de indicatori financiari (de performanță și îndatorare), acești indicatori afectând de altfel clauzele din contractele de împrumut și contractele de management, precum și referențialul analiștilor și investitorilor, utilizatorii de informație financiară dorind să înțeleagă impactul asupra afacerii lor. Efectele contabile ale aplicării IFRS 16 asupra entităților care au bunuri preluate sau deținute în baza unui contract de leasing, față de IAS 17 sunt date de următoarele situații: creșterea activelor și datoriilor locatarului, recunoscute în bilanțul contabil; diminuarea în general a rezultatului în primii ani din contractul de leasing, rezultatul fiind de altfel identic cu cel obținut prin aplicarea IAS 17; o diminuare a capitalurilor proprii în primii ani ai contractului de leasing; o modificare a structurii fluxurilor nete de numerar, fără să se modifice valoarea fluxului net de numerar total.

Concluzionând, remarcăm că incidența aplicării IFRS 16 va fi diferită de la un sector de activitate la altul, dar totuși semnificativă pentru entitățile cu activități în comerț, transportul aerian și transportul naval, care în prezent utilizează bunuri de valori mari dobândite în leasing operațional.

Întrucât IFRS 16 impune ca toate contractele de leasing ale locatarului să fie prezentate în bilanț, distincția dintre contractele de leasing financiar și cele operaționale nu mai este necesară. Locatarii sunt obligați să recunoască inițial o datorie de închiriere pentru obligația de a efectua plăți de leasing și un drept de utilizare a dreptului de folosință pentru dreptul de a utiliza activul suport pentru perioada de leasing, angajamentul de leasing fiind evaluat la valoarea actualizată a plăților de leasing care trebuie efectuate pe durata contractului de leasing.

Pentru fiecare leasing operațional, activele privind dreptul de utilizare și obligațiile de leasing vor fi capitalizate în situația poziției financiare. Acest lucru va afecta indicatorii financiari, cum ar fi raportul actual, rata efectului de levier și rentabilitatea activelor.

Prin urmare, este logic să se redefiniească cerințele de divulgare pentru a oferi mai multe informații cu privire la activitatea de leasing pentru a atinge obiectivul raportării locatarilor în condiții de concurență echitabilă.

Bibliografie:

Articole din Jurnale și reviste:

Bizon, M. 2018. IFRS 16 – Noua viziune contabilă internațională asupra leasingului, RFPC nr. 4/2018. Disponibilă la adresa: <http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/resurse/revista/articol_nr_4_2018.pdf>

Săcărin, M. 2017. IFRS 16 „Contracte de leasing” – consecințe asupra situațiilor financiare și indicatorilor financiari, Audit Financiar Volum: 15, nr. 145/2017, Editura CAFR, București, pp. 54-62. Disponibilă la adresa:

<<http://revista.cafr.ro/ArticolRO?CodArticol=9532>>

Cărți

Bâtcă-Dumitru C.G., et. all. 2018. Contabilitate și raportare financiară. Ediția a II-a, revizuită. Editura CECCAR, București.

Legislație

O.M.F.P. nr. 3456/2018 publicat în M.Of. nr. 942 din 07/11/2018

O.M.F.P. nr. 2844/2016 privind Reglementările contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară;

Standardele Internaționale de Raportare Financiară, IASB, disponibile la www.ifrs.org,

<https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/>,

IFRS 16, IASB, disponibil la:

<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=16047&categoryId=548&sidebarCategoryId=1>

<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/PDFArchive?viewFile=16047&categoryId=548&sidebarCategoryId=1>

http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/IFRS_16_effects_analysis.pdf

Surse web

<https://managing-smart.ro/ifrs-16-impact/>, [Accesat pe data de 20.02.2019].

<http://www.techedgegroup.com/blog/new-accounting-principle-ifrs-16-on-lease-contracts-whats-new-and-the-impacts-on-the-financial-statements> [Accesat pe data de 17.02.2019].

<https://leaseaccounting.com/what-is-ifrs-16/> [Accesat pe data de 18.02.2019].

<https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/> [Accesat pe data de 27.02.2019].

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sg/Documents/audit/sea-audit-IFRS-16-guide.pdf> [Accesat pe data de 26.02.2019].

<https://www.arval.ro/sites/ro/files/media/ifrs-16-ro-iul2017.pdf> [Accesat pe data de 22.02.2019].

<https://www.arval.ro/ro/ifrs16-un-standard-care-afecteaza-contractele-de-leasing> [Accesat pe data de 23.02.2019].

EFECTELE IMPLEMENTĂRII IFRS 9 ASUPRA SITUAȚILOR FINANCIARE

CZU: 657.37:006.3

GROSU Veronica¹, MIHAILA Svetlana²¹Prof.univ. dr., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România,²Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mails: ¹doruveronica@yahoo.it, ²svmihaila@gmail.com

Summary: *International Accounting Standards IAS 39 and IFRS 9 have as objective the classification and measurement of financial instruments, which are basically the pillars for the preparation of financial statements of banking institutions and for all companies operating in the financial field. The number and complexity of the provisions contained in the first of the two standards, specifically in IAS 39, has been the subject of many debates since the first publication, but without taking into account that, with the outbreak of the financial crisis and following the G20's demands other international bodies, it was essential to provide for the revision and replacement of this standard. The purpose of this paper is to analyze the process of changing IAS 39 and the need to develop a new standard, namely IFRS 9, referring in particular to the differences between the two new standards and the fair value measurement criteria, and "amortized cost" used in the valuation of financial instruments.*

Cuvinte cheie: IAS 39, IFRS 9, valoare justă, cost amortizat.

JEL Classification: M 40, M41

Introducere

Standardul de contabilitate IFRS 9 a intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2018 și îi revine rolul de a înlocui vechiul standard IAS 39 [1]. Această nouă normă contabilă se concentrează mai mult pe deprecierea instrumentelor financiare, dar și pe alte aspecte relevante cu privire evaluarea și recunoașterea în bilanțul instituțiilor de credit a instrumentelor financiare.

IFRS 9 stabilește că, clasificarea instrumentelor financiare la valoarea justă sau la cost amortizat trebuie să fie făcută în funcție de tipologia modelelor de business și pe baza analizei caracteristicilor fluxurilor financiare, contractuale aferente instrumentului care face obiectul contractului respectiv. Principala noutate introdusă de acest standard constă în noul model de depreciere, care impune contabilizarea anticipată a pierderilor de credit așteptate (*Expected Credit Losses - ECL*)[2], spre deosebire de modelul anterior în care pierderea era contabilizată numai atunci când avea loc (*Incurred Losses*).

Inițial, standardul contabil IAS 39 privind clasificarea și evaluarea instrumentelor financiare a reprezentat unul dintre pilonii principali pentru pregătirea situațiilor financiare ale societăților bancare și ale tuturor societăților care operează în sectorul financiar; însă, utilizarea pe scară largă a acestuia și complexitatea dispozițiilor pe care le conținea au dat naștere la numeroase discuții încă de la prima sa publicare. Odată cu izbucnirea crizei financiare și în urma solicitărilor G20 și a altor organisme internaționale, s-a impus ca fiind absolut necesar revizuirea și înlocuirea acestui standard.

În aceste condiții, IASB a demarat un proces îndelungat cu privire la modificările ce trebuiau operate, proces care a fost împărțit în trei etape, care viza înlocuirea treptată a normei contabile IAS 39 și pentru elabora într-o manieră cât mai corectă și mai repede posibil, un nou standard. Această etapă s-a încheiat odată cu omologarea de către Uniunea Europeană a noului standard IFRS 9, care a condus la schimbări radicale a prevederile în vigoare până în acel moment.

Factori determinați și principalele etape în reformarea IAS 39 și înlocuirea cu IFRS 9

Astfel, scopul procesului de reformă a fost înlocuirea IAS 39 cu IFRS 9, care, începând cu anul 2018, a introdus modificări semnificative ale tratamentului contabil aferent instrumentelor financiare, și a metodelor de clasificare și reclasificare a acestora.

Așa cum precizăm și în partea introductivă, rezultatul acestui proces îndelungat și complex de reformă a IAS 39, cunoscut sub denumirea de *Relevant Project 2*, a condus la emiterea unui nou standard contabil care include măsuri de îmbunătățire a metodelor de înregistrare a instrumentelor financiare și de înțelegere de către utilizatori a informațiilor (ce privesc evident instrumentele financiare) din situațiilor financiare, urmărind simplificarea clasificării și evaluării instrumentelor financiare. IFRS 9 are în vedere, urmărirea îmbunătății atât a cantității, cât și a calității informațiilor de natură financiară care să poată fi extrapolate de la acționari (shareholder) și alte părți interesate (stakeholder), acestea fiind considerate fundamentale în evaluările economico - financiare cu privire la stabilitatea și expunerea la risc a instituțiilor de credit [3].

Tabelul 1. Repere temporare în elaborarea IFRS 9

Data	Publicații
14/07/2009	Exposure Draft ED/2009/7, Financial Instruments: Classification and Measurement
12/11/2009	IFRS9: Financial Instruments, (Clasificarea și evaluarea activelor financiare)
11/05/2010	Exposure Draft ED/2010/4, Fair Value Option for Financial Liabilities (Valoarea justă opțională pentru pasivele financiare)
28/10/2010	IFRS 9: Financial Instruments (Repasivelor financiare și a eliminărilor contabile publicat include dispozițiile cu privire la clasificarea și evaluarea)
04/08/2011	ED/2011/3, Amendments to IFRS 9 (2009) and IFRS 9 (2010): Mandatory Effective Date (Include modificările de la data efectivă de intrare în vigoare, de la 1 ianuarie 2015)
16/12/2011	Mandatory Effective Date and Transition Disclosures (Amendments to IFRS 9 and IFRS7)
28/11/2012	Exposure Draft ED/2012/4, Classification and Measurement: Limited Amendments to IFRS 9 (proposed amendments to IFRS9 (2010))
07/03/2013	Exposure Draft ED/2013/3, Financial Instrument: Expected Credit Losses
19/11/2013	IFRS9: Financial Instruments (Hedge Accounting and amendments to IFRS 9, IFRS 7 and IAS 39), (Noile modificări prevăd includerea noului model de <i>Hedge Accounting</i>)

Sursa: elaborat de autori

În ceea ce privește prima fază a procesului de înlocuire a IAS 39, o primă parte fundamentală a activității desfășurate de IASB a avut loc în iulie 2009, odată cu emiterea primului proiect de expunere denumit Instrumente financiar: evaluare și clasificare (*Financial Instrument: Measurement and Classification*). Ulterior, acest proiect de expunere a fost parțial implementat în noul IFRS 9, publicat în noiembrie 2009, cu privire la metodele de înregistrare și evaluare, exclusiv pentru activele financiare. În octombrie 2010, textul IFRS 9 a fost actualizat și extins cu dispozițiile privind pasivele financiare. Ultima publicare a acestei faze din procesul de modificare a fost publicată în 2012, este un al doilea *Exposure Draft, Classification and Measurement: Limited Amendments to IFRS 9*, care prevedea unele modificări posibile în ceea ce privește clasificarea activelor financiare.

Datorită complexității considerabile care caracterizează întregul proces de reglementare a instrumentelor financiare, IASB (Accounting Standards Board) a considerat oportun să împartă procesul de modificare a IAS 39 în trei etape, și anume:

1. Clasificarea și măsurarea instrumentelor financiare (*Classification and Measurement*): numărul categoriilor în care au fost clasificate instrumentele financiare a fost redus, iar metodele de evaluare sunt influențate în prezent de modelul de afaceri adoptat de conducere și de fluxurile de numerar ale instrumentului financiar prevăzute în contractat. Scopul este acela de a se face evaluarea pe baza unui criteriu mai rațional și mai obiectiv.

2. O metodă nouă și unică de *impairment test* (test de depreciere): obiectivul este acela de a reduce numărul de metode pentru calcularea ajustărilor sau provizioanelor asociate instrumentelor financiare și de a utiliza o singură metodă de determinare a depreciere bazată pe o *forward-looking* (un raționament anticipat). În acest mod, noul standard va permite o detectare în timp util a pierderilor care vor trebui calculate și atribuite apariției unei depreciere semnificative a stării creditului în comparație cu valoarea istorică a creditului. Aceasta înseamnă că aceleași valori ajustate sunt recunoscute pentru toate produsele financiare, care fac obiectul testului de depreciere ca urmare a faptului că există o singură clasificare contabilă;

3. Politici contabile noi de *Hedge Accounting* (pentru acoperirea riscurilor): în această secțiune, IASB a dorit să alinieze contabilitatea de acoperire (*hedge accounting*) la activitățile de management al riscurilor, mai ales atunci, când din aceste activități derivă efecte semnificative care afectează Contul de rezultate sau salte elemente de *comprehensive income* (de rezultat global). Cu toate acestea, zona de acoperire macro-hedging a fost încredințată unui standard contabil separat de IFRS 9.

Principalele modificări intervenite în contabilizarea instrumentelor financiare prin adoptarea IFRS 9

Principalele modificări introduse de noul standard de contabilitate IFRS 9 evidențiază numeroase aspecte complexe pe care instituțiile de credit trebuie să le trateze și să le gestioneze într-o perioadă de timp relativ scurtă. Se va asista în special la următoarele fenomene:

- creșterea valorii ajustărilor la credite, în special la cele performante, dar și ajustări analitice;
- creșterea volatilității în estimarea valorilor;
- creșterea costurilor administrative legate de gestionarea datelor, de pregătirea de noi sisteme de informații și modele;
- impactul asupra produselor și, în special, asupra prețurilor și a tipurilor de produse incluse în catalog.

Tot în acest context, vor deveni deosebit de relevanți, următorii factori:

- resurse umane adecvate, din punct de vedere al expertizei;
- utilizarea estimărilor de valoare pentru forward-looking;
- interacțiunea cu cerințele de prudențialitate.

Prin intermediul acestei reforme, se urmărește practic reducerea complexității și îmbunătățirea calității standardelor actuale, toate acestea pentru a se realiza o cale de convergență cu standardele contabile americane, emise de FASB (*Financial Accounting Standard Board*).

Aplicarea IFRS 9 a fost programată inițial pentru 1 ianuarie 2013; însă cu toate acestea, în decembrie 2011, IASB a emis dispozițiile privind amânarea intrării în vigoare a noului standard menit să înlocuiască în totalitate IAS 39, optând astfel amânarea adoptării din 2013 pentru 1 ianuarie 2018. Decizia de amânare nu a condus la efecte negative, deoarece, imediat, s-au constatat dificultăți în înlocuirea integrală a IAS 39; din acest motiv, procesul a fost împărțit în mai multe etape care urmează să fie finalizate prin aprobarea dispozițiilor privind subiectele în cauză.

Aplicarea IFRS 9 în 2013 risca să fie incompletă datorită elaborării doar parțiale a proiectului, în raport cu data intrării în vigoare a acestuia. De fapt, adoptarea unui nou standard care să conțină reguli complexe, impunea ca la bază să existe o organizație capabilă să susțină contabilizarea operațiunilor supuse analizei și în același timp să fie capabilă să înțeleagă și efectele care decurg din acestea.

IASB a decis să nu îngreuneze prea mult trecerea de la IAS 39 la IFRS 9, motiv pentru care nu a considerat necesar să solicite o modificare a situațiilor financiare în conformitate cu textul noului standard. Această decizie a apărut după examinarea răspunsurilor și consultărilor efectuate; din documente, s-a constatat de fapt, că investitorii sunt mai interesați să înțeleagă efectele care derivă din această tranziție de un standard la altul, decât să le fie adus la cunoștință efectele comparative privind perioadele deja închise, limitând astfel sarcina administrativă pentru companii.

Aplicarea noului standard printr-o singură soluție ar fi putut conduce la o creștere bruscă a pierderilor așteptate la nivelul creditelor, începând cu anul următor, astfel că autoritățile de reglementare europene au luat în considerare o introducere mai graduală care să limiteze efectele pro-ciclice pentru bănci și pentru credite și, chiar dacă IFRS 9, a intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2018, acesta va produce efecte diluate pentru o perioadă de cinci ani. Practic, prelungirea perioadei de adoptare a IFRS 9 a urmărit atenuarea în timp a impactului acestui standard, mai ales asupra băncilor care au adoptat în trecut o metodologie standard de evaluare a riscului de credit, care nu prevedea ajustarea pierderilor așteptate și care evident încă nu au fost înregistrate.

În concluzie, orice metodologie ar fi fost adoptată, standard sau IRB (*Internal rating – based approach*), ca urmare a noului standard contabil, instituțiile de credit vor trebui să constituie provizioane sau ajustări bazate și pe pierderile așteptate și nu numai pe cele înregistrate.

Clasificarea și recunoașterea activelor și pasivelor financiare

Urmând calea trasată de IAS 39, și noul standard IFRS 9 prevede, că prima recunoaștere ca element de activ sau de pasiv, ar trebui să aibă loc în momentul în care acesta rezultă din cadrul unui contract al cărui obiect este un instrument financiar. Există și excepții pentru *regular way* pentru care prima recunoaștere este admisibilă în faza de negociere sau de decontare. Simplificarea categoriilor din care pot face parte activele și cele de natură financiară reprezintă una dintre principalele modificări aduse de noul standard. Cele patru partiții prevăzute în IAS39 nu mai sunt prezente, adică: deținute până la scadență (*held to maturity*), deținute pentru tranzacționare (*held for trading*), disponibile pentru vânzare (*available for sale*) și împrumuturi și creanțe. În prezent, există doar două categorii, ceea ce a condus la evitarea problemelor generate de specularea complexității regulilor de recunoaștere prevăzute în IAS 39, obiectul a numeroase critici din partea practicienilor, dar și a stakeholder. Este simplu de înțeles cum un număr redus de categorii conduc la o simplificare și la o facilitare a utilizării regulilor de recunoaștere specifice fiecărei categorii de instrumente financiare, optimizând în final întregul sistem contabil. Conform IAS 39, era prevăzut ca în eventualitatea în care apare vreo diferență dintre valoarea de la data decontării și din faza de recunoaștere inițială, se impun abordări diferite[4], [5]. În cazul în care activul a fost înregistrat ca *valoare justă prin contul de profit și pierdere*, atunci variația valorii juste între data tranzacției și data decontării trebuie să fie recunoscută în contul de profit și pierdere; dacă, pe de altă parte, instrumentul financiar este clasificat ca fiind disponibil pentru vânzare, această diferență trebuie să fie recunoscută în cadrul altor componente de rezultat global. În situația în care activul de natura unui instrument financiar este evaluat la cost amortizat, modificarea nu trebuie luată în considerare, iar recunoașterea inițială trebuie să aibă loc la valoarea justă la data tranzacției [6]. Prima clasificare este un pas fundamental, deoarece va influența evaluarea ulterioară a instrumentelor pe baza poziției și scopului asumat anterior.

Este important de subliniat că au fost introduse conceptele de modele de afaceri, care nu diferă în realitate de conceptul de "scopuri/decizii de investiții" furnizate de IAS și de testele SPPI²³ ca mijloc fundamental pentru înregistrarea corectă a instrumentelor financiare [8].

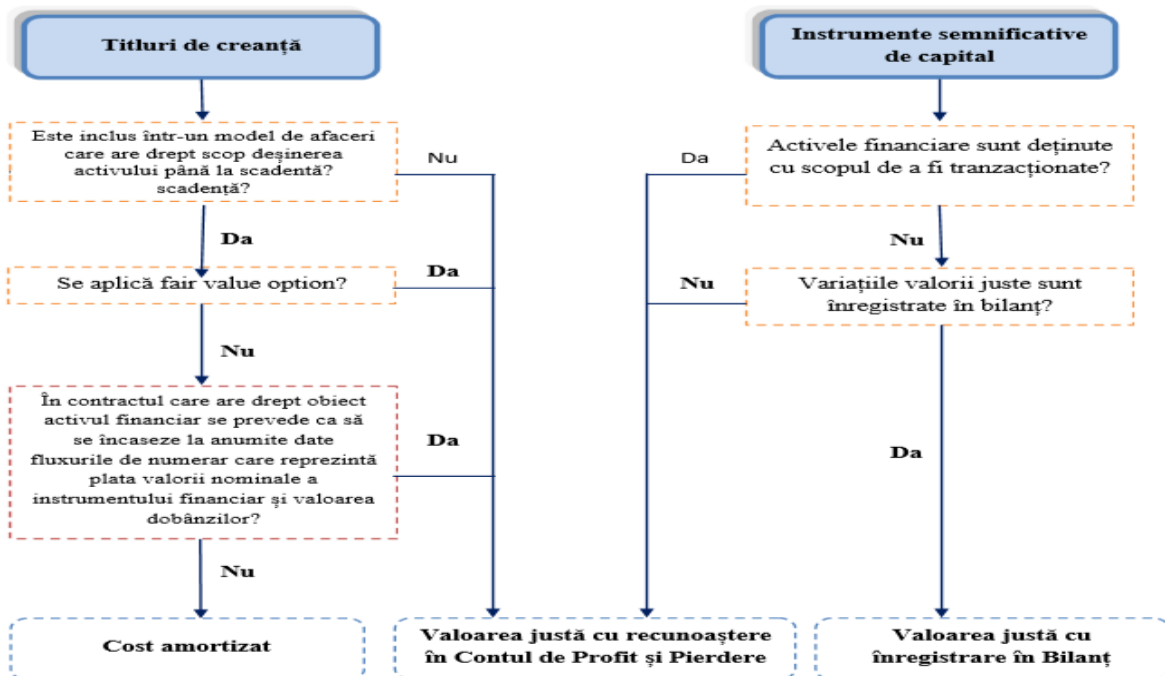

Figura 1. Practici de recunoaștere a instrumentelor financiare

Sursa: elaborat de autori

²³ Este testul pe baza căruia se constată dacă un instrument financiar are caracteristicile de admisibilitate pentru CA (Costul amortizat) sau FVOCI (FAIR VALUE THROUGH OCI) și implică verificarea faptului că fluxurile financiare generate de un instrument sunt consecința următoarelor cauze: rambursarea capitalului sau dobânda aferentă.

Schema de mai sus sintetizează procesul logic prin care cel care întocmește situațiile financiare trebuie să discearnă, să analizeze și să clasifice activele care trebuie înregistrate în aceste situațiile financiare. În funcție de tipul de instrument financiar în cauză sau a posibilității de a exercita opțiunea valorii juste, nu se va alege doar categoria de care aparține acel activ, ci și metodele de evaluare. Așadar, conform IFRS 9, cele două categorii de active financiare se disting în funcție de criteriile de evaluare a fiecăruia dintre ele, și anume:

- Active evaluate la cost amortizat.
- Active evaluate la valoarea justă, a căror recunoaștere se va face în "alte elemente ale rezultatului global" sau în bilanț.

Noul standard prezintă caracteristicile necesare pe care instrumentele financiare de natura activelor trebuie să le îndeplinească, pentru a putea face parte din prima categorie, în caz contrar retrogradând în a doua categorie. Pentru a putea fi inclus în prima categorie, instrumentul trebuie să remunereze capitalul și dobânzile la datele scadente (caracteristicile tipice unui împrumut). În plus, trebuie evaluată apartenența instrumentului la modelul de afaceri denumit *Held to Collect*. Prin urmare, intermediarul deține acest titlu pentru a beneficia periodic de fluxurile pe care le generează instrumentul respectiv. Se poate observa că numai există acea rigiditate a standardului anterior, deoarece aceste instrumente pot fi vândute înainte de data de scadență. Standardul oferă și câteva exemple pentru a înțelege când obiectivul modelului de afaceri al unei entități este centrat pe deținerea instrumentului financiar, cu scopul de a beneficia de fluxurile de numerar prevăzute în contract. Este imposibil de susținut că fiecare entitate utilizează un model de afaceri unic, având în vedere că există, diferite portofolii cu scopuri diferite [9]. Unele dintre acestea pot avea scopul de a aduce fluxuri sigure, predeterminate și la termene contractuale fixe; alte portofolii ar putea fi deținute cu scop speculativ. Evaluarea la valoarea justă este obligatorie atunci când cerințele menționate anterior nu sunt îndeplinite.

În cazul în care valoarea justă nu a fost luată în considerare din cauza cerințelor extraordinare de lichiditate, ci pentru ca să se obțină câștiguri din fluctuațiile valorilor activelor prin achiziții și vânzări frecvente, nu pot fi impuse cerințele de evaluare a activului financiar la costul amortizat [9]. Se poate de asemenea observa că, chiar introducerea unui instrument derivat, cu scopul de se asigura împotriva oricăror modificări ale fluxurilor de numerar, nu reprezintă o schimbare a modelului de afaceri; scopul final de a beneficia de fluxurile de trezorerie contractuale nu se modifică [9]. Valoarea justă are un înțeles diferit față de cel existent în standardul precedent. Acesta nu mai este un factor limitator și imobilizator, ci poate fi folosit ca instrument de verificare a lichidității obținute din vânzarea instrumentelor deținute, chiar și a celor deținute până la scadență. În momente de stres ridicat, aceste active, deși sunt incluse în prima categorie, sunt ușor de transferat pentru a acoperi necesarul tot mai mare de lichiditate. Modificările intervenite asupra metodelor de clasificare a instrumentelor financiare par să elimine efectiv unele puncte slabe din IAS 39, dar principiul modelului de afaceri prezintă încă o problemă a unei analize bazate pe criterii care sunt prea subiective.

În ceea ce privește datoriile financiare, noile reglementări nu au modificat semnificativ metodele contabile din vechiului standard. Prin urmare, problemele critice legate de utilizarea opțiunii valorii juste și evaluarea la valoarea curentă a pasivelor emise de aceeași entitate care întocmește situațiile financiare continuă să intervină. Este important de subliniat că în situația reducerii unui pasiv emis de entitatea analizată, trebuie să se înregistreze în contrapartidă o creștere a veniturilor în contul de profit și pierdere. Conform prevederilor IAS 39, o societate aflată într-o situație de dificultate financiară poate recunoaște ca profit valorile rezultate din posibilitatea de a-și răscumpăra datoriile la un cost mai mic decât cel stabilit la momentul emisiunii [10].

În comparație cu IAS 39, IFRS 9 soluționează disputa cu privire la posibilitatea ca o întreprindere aflată în dificultate economică să profite de un potențial *buy back*²⁴ a datoriilor sale. Această caracteristică a vechiului standard a condus la o puternică incertitudine și variabilitate în ceea ce privește rezultatele economice ale institutului. Ori de câte ori a existat o scădere a solvabilității

²⁴ *buy back* (sau răscumpărarea acțiunilor proprii) reprezintă achiziția de acțiuni proprii de către o societate pe acțiuni. Conform legislației din România, acțiunile proprii pot fi rascumparate maxim de 10% din capitalul social

entității, a fost posibil ca aceasta să achiziționeze propriile datorii la un cost mai mic decât prețul de emisiune. IFRS 9 soluționează această controversă prin faptul că prevede ca un subiect care alege să-și evalueze datoriile proprii la valoarea justă trebuie să recunoască variația de valoare, cauzată de fluctuațiile bonității sale, în secțiunea numită *other comprehensive income*, și nu în contul de profit și pierdere.

Concluzii.

Cea mai mare modificare care se regăsește în noul standard se referă, fără îndoială, la abordarea deprecierei instrumentelor financiare. Introducerea conceptului de pierdere așteptată, care înlocuiește utilizarea conceptului de pierdere suportată, urmărește de fapt o gestionarea a portofoliului de instrumente financiare a unei entități, mai prudentă. O altă modificare deosebit de importantă se referă la stabilirea modelului de depreciere a creditelor, care trece din modelul actual de pierderi suferite, retrospectiv și ex-post, la modelul pierderilor așteptate, probabilist și ex-ante. Diferența dintre cele două modele se referă în principal la momentul înregistrării unei pierderi.

În concluzie, prin utilizarea *incurred loss model*, pierderea sau provizionul se înregistrează numai după ce evenimentul care a generat pierderea, a avut loc. În schimb, *expected loss model* (modelul pierderii așteptate) se bazează pe probabilitatea ca evenimentul să aibă loc în viitor și necesită înregistrarea anticipată a unui provizion sau ajustări cu privire la momentul în care are loc evenimentul ce va genera pierderea. Motivul acestor schimbări importante constă în a anticipa pierderile și de a le împiedica să se producă în perioade de criză, pentru a nu avea efecte negative majore asupra situațiilor financiare bancare.

Referințe bibliografice:

1. Standardul de contabilitate IAS 39 a fost emis în 1998 și este aplicabil în mod efectiv din 2001
2. Ghid privind practicile de administrare a riscurilor de credit ale instituțiilor de credit și contabilizarea pierderilor de credit așteptate, European Banking Authority, https://eba.europa.eu/documents/10180/1965596/Guidelines+on+Accounting+for+ECL+%28EBA-GL-2017-06%29_RO.pdf/2ca3453d-c064-4b89-a904-84966c14a820
3. <https://www.iasplus.com/en-us/standards/international/ifrs-en-us/ifrs9>
4. Rossi C., Il concetto di fair value e la valutazione degli strumenti finanziari, Milano, Giuffrè, 2003
5. Silva R., Speciale bilancio IAS – IAS 39: Strumenti finanziari, “Guida alla contabilità e bilancio”, 2008, n.4: 24 – 31
6. IAS 39, International accounting standard, paragr. AG 56
7. Este testul pe baza căruia se constată dacă un instrument financiar are caracteristicile de admisibilitate pentru CA (Costul amortizat) sau FVOCI (*FAIR VALUE THROUGH OCI*) și implică verificarea faptului că fluxurile financiare generate de un instrument sunt consecința următoarelor cauze: rambursarea capitalului sau dobânda aferentă.
8. Carlino S., IFRS 9 & 17 - CAMBIERANNO IL MODO DI FARE BUSINESS?, 2017, <https://www.linkedin.com/pulse/ifrs-9-17-cambieranno-il-modo-di-fare-business-stefano-carlino>
9. IFRS 9: Financial Instruments, Appendix B, par. B 4.1.2
10. Berselli E., IFRS 9 in aggiornamento: novità su passività finanziaria e own credit risk, “Amministrazione & Finanza”, 2013, n.1: 35 – 38

IMPLEMENTATION CHALLENGES OF IFRS 9 IMPAIRMENT REQUIREMENT IN POST-SOVIET COUNTRIES' BANKS

CZU: 336.717.16:657.4(47+57)

BAGHDASARYAN Lilit¹, **MNATSAKANYAN Hayk**²¹Grant Thornton Armenia, Yerevan, Republic of Armenia,²Yerevan State University, Head of Finance and Accounting Chair, Yerevan, Republic of ArmeniaE-mails: ¹lilit.baghdasaryan@am.gt.com, ²h.mnatsakanyan@ysu.am

Summary: The purpose of this article is to examine the changes of impairment requirement in accordance with IFRS 9 and to provide the main challenges in implementation of new impairment model. This new accounting standard will have significant impacts on accounting practices and performance results. Although the goal of these changes is to simplify the existing rules and strengthen investor confidence in the financial statements of banks and the financial system, however, financial institutions, especially in most post-soviet countries, face a lot of obstacles during its implementation and only by solving these problems the goal of new standard will be achieved.

Keywords: International financial reporting standards (IFRS), IFRS 9, impairment, expected credit losses, stages, credit risk, probability of default

JEL Classification: M41 Accounting, G21 Banks; Other Depository Institutions; Micro Finance Institutions; Mortgages

Introduction

IFRS 9 *Financial Instruments*, which replaced the accounting standard IAS 39 *Financial Instruments: Recognition and Measurement*, was published by the International Accounting Standards Board (IASB) in July 2014 and was effective for periods beginning on or after 1 January 2018.

One of the key differences between the mentioned two standards, with large implications, is the clarification and methodology for recognizing impairment. The IFRS 9 requirements reduce the complexity of impairment testing by requiring the same model for all financial instruments subject to impairment testing. Previously, under IAS 39, there were different impairment models for financial assets measured at amortised cost and available-for-sale financial assets. Under IFRS 9, there is a single impairment model for all debt instruments measured at amortised cost and at fair value through other comprehensive income. Furthermore, loan commitments and financial guarantee contracts that were previously in the scope of IAS 37 *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets* are now in the scope of the IFRS 9 impairment requirements. The new methodology for recognizing impairment aims to address concerns raised during the financial crisis relating to the IAS 39 incurred loss impairment model which delayed the recognition of impairment until there was an objective evidence of impairment, i.e., it is no longer necessary for a credit event to have occurred before credit losses are recognised. Instead, an entity always accounts for expected credit losses (ECLs), and updates the loss allowance for changes in these ECLs at each reporting date to reflect changes in credit risk since initial recognition. Consequently, the holder of the financial asset needs to take into account more timely, reasonable and supportable forward-looking information. Although IFRS 9 establishes this objective, it generally does not prescribe particular detailed methods or techniques for achieving it. Therefore, additional complexity comes with this change, both in interpreting the technical requirements and in applying them. This new impairment standard applies to all firms reporting under IFRS 9. In particular, requirements affect firms holding financial instruments, therefore, new model will impact banks most, due to their large financial instrument holding. Below we will present in detail the impairment requirements of IFRS 9 and the main challenges arising during implementation.

An overview of the impairment requirements of IFRS 9

IFRS 9 provides three approaches for recognizing impairment loss of financial assets:

- A general approach for regular financial instruments,
- A simplified approach for lease receivables, trade receivables, and contract assets without a significant financing component,
- A special, "credit-adjusted Effective Interest Rate (EIR)" method for purchased or originated credit-impaired financial instruments².

As the main challenges are arising from general approach, here we will focus only on requirements of the general approach. The general approach has been commonly referred to as the three-stage approach, although IFRS 9 does not use this term. The three stages in the new impairment model reflect the general pattern of the deterioration in credit risk of a financial instrument that ultimately defaults. At each reporting period, an entity assesses which stage a financial instrument that is subject to impairment falls into, and the stage determines the relevant impairment requirements.

Stage 1 includes financially healthy financial assets that are expected to perform in line with their contractual terms and which have not had a significant increase in credit risk since initial recognition or that have low credit risk at the reporting date. For these assets, 12-month ECLs are recognised and interest revenue is calculated on the gross carrying amount of the asset (that is, without deduction for credit allowance). 12-month ECLs are the expected credit losses that result from default events that are possible within 12 months after the reporting date. It is not the expected cash shortfalls over the 12-month period but the entire credit loss on an asset weighted by the probability that the loss will occur in the next 12 months.

Stage 2 includes financial instruments that have had a significant increase in credit risk since initial recognition (unless they have low credit risk at the reporting date) but that do not have objective evidence of impairment. For these assets, lifetime ECLs are recognised, but interest revenue is still calculated on the gross carrying amount of the asset. Lifetime ECLs are the expected credit losses that result from all possible default events over the expected life of the financial instrument.

Stage 3 includes financial assets that have objective evidence of impairment at the reporting date. For these assets, lifetime ECLs are recognised and interest revenue is calculated on the net carrying amount (that is, net of credit allowance)⁸.

Standard define ECL as the weighted average of credit losses with the respective risk of default accruing as the weights. ECLs are generally measured based on the risk of default over one of two different time horizons, depending on whether the credit risk of the borrower has increased significantly since the exposure was first recognized by comparing the difference between the cash flows that are due to an entity in accordance with the contract and the cash flows that the entity expects to receive discounted at the original effective interest rate. In line with IFRS 9 expected cash shortfalls for collateralized financial instruments should include the cash flows from the realization of the collateral and other credit enhancements that are part of the contractual terms and not recognized separately by the firm.

Often it may not be practical to determine, for every individual financial instrument, whether there has been a significant increase in credit risk, because they may be small and many in number and/or because there may not be the evidence available to do so, consequently, it may be necessary to measure ECLs on a collective basis. For both, to assess the staging of exposures and to measure a loss allowance on a collective basis, IFRS 9 allows the bank to group its exposures into segments on the basis of shared credit risk characteristics⁵.

As noted above, IFRS 9 requires entities to evaluate whether the credit risk of the borrower has increased significantly since initial recognition or not. To help enable an entity's assessment of significant increases in credit risk, IFRS 9 provides the following operational simplifications:

- A low credit risk threshold equivalent to investment grade, below which no assessment of significant increases in credit risk is required.
- The ability to rely on past due information if reasonable and supportable forward looking information is not available without undue cost or effort. This is subject to the rebuttable

presumption that there has been a significant increase in credit risk if the loan is 30 days past due.

- Use of a change in the 12-month risk of a default as an approximation for change in lifetime risk².

IFRS 9 does not define the term "default" but instead requires each entity to do so. The definition used should be consistent with the definition used for internal credit risk management purposes and consider qualitative indicators when appropriate. There is a rebuttable presumption that default takes place no later than 90 days past due. However, IFRS 9 contains no further guidance on how to define default⁵.

In accordance with IFRS 9, historical information is an important base to measure expected credit losses. However, an entity shall adjust historical data, such as credit loss experience, on the basis of current observable data to reflect the effects of the current conditions and its forecasts of future conditions that did not affect the period on which the historical data is based, and to remove the effects of the conditions in the historical period that are not relevant to the future contractual cash flows.

Summarizing the impairment requirements of IFRS 9, it is worthy to mention, that IFRS 9 does not give specific methodology requirements for measuring ECL, instead it provides general guidance stating that the measurement of ECL should reflect:

- An unbiased and probability-weighted amount that is determined by evaluating a range of possible outcomes,
- The time value of money,
- Reasonable and supportable information that is available without undue cost or effort at the reporting date about past events, current conditions and forecasts of future economic conditions.

IFRS 9 also requires banks regularly review their methodology and assumptions to reduce any differences between the estimates and actual credit loss experience⁵.

Main challenges of implementing IFRS 9 impairment requirements

As stated above, one of the main improvements in IFRS 9 relates to the application of one impairment model for all financial instruments and another to the issue of "too little, too late" loan loss reserve arising from the incurred loss model. Banks will need to adopt sound ECL methodologies commensurate with the size, complexity, structure, economic significance and risk profile of their exposures. The approach to implementing impairment requirement of IFRS 9 will vary depending on the circumstances. Reasonable and supportable information will not generally present itself to management as such – rather management will need to determine what is relevant in the context of the impairment requirements and to actively gather and analyse data and use it to make estimates. For a bank, impairment is an area of high estimation uncertainty that is typically material to the bank's financial statements. Judgements made in applying accounting policies for impairment are typically complex and have a significant effect on amounts recognised in the financial statements³.

For many big banks in developed countries, the impairment elements of IFRS 9 are easier to implement, because they had to employ similar models and data to meet Basel or other regulatory requirements, as well as they have developed risk evaluation departments. Whereas in most post-soviet countries, where there are typical small banks and credit organizations, which haven't had to think about these kind of requirements before, are struggling with IFRS 9. Challenges for these banks, related to the new impairment requirements, start by grouping their exposures into segments on the basis of shared credit risk characteristics, by determining default and significant increase in credit risk, then continue by choosing appropriate ECL calculation model, by including macro-economic forecasts and forward-looking information and end by disclosing all necessary information in financial reports in accordance with IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures. Below we will refer separately to each of the above listed challenges.

- **Portfolio segmentation:** Calculating expected credit losses usually begins by finding the appropriate segmentation scheme that groups exposures into different portfolios. Banks

usually segment portfolios along business lines, product types, and risk characteristics for impairment calculation, but IFRS 9 requires developing a more granular and dynamic approach for portfolio segmentation. Now banks must group financial assets based on shared credit characteristics that typically react in a similar way to the current environment and macroeconomic factors so that banks can reasonably assess changes in credit risk and, thus the impact on the estimate of ECL. These characteristics may include instrument type, credit risk ratings, industry, geographical location, date of initial recognition, remaining term to maturity, underlying collateral, etc⁷. Moreover, banks should re-evaluate and re-segment groupings, whenever there is new and relevant information (e.g., change in economic conditions) or credit risk expectations change. The segmentation scheme implemented upon initial recognition may not necessarily be appropriate subsequently, since the responsiveness to those credit risk characteristics may change over time. Most importantly, exposures should not be grouped in such a way that the performance of the segment as a whole masks an increase in a particular exposure's credit risk. When credit risk changes after initial recognition and it affects only some exposures within a group, those exposures should be segmented out into appropriate subgroups⁵. Hereby, a bank's methodology for grouping exposures to assess credit risk should be documented and subject to appropriate review and internal approval.

For the small banks implementation and documentation of the methodology for grouping exposures as well as performance of the procedures to ensure that the groups of exposures continue to share credit characteristics, and re-segmentation of the portfolio when necessary are additional burdens.

- **Determining default:** The definition of default is one of the most important keys for impairment calculation, and the banks must do it themselves as the standard itself does not define it. Although the Basel Committee has recommended that the definition of default adopted for IFRS 9 accounting purposes is guided by the definition used for regulatory purposes by providing examples in addition to the 90 days past due backstop which are known as unlikelihood to pay indicators ("UTP")³, there are still likely to be differences in the definition of default for regulatory purposes and per the IFRS resulting in some assets that may be considered by the regulator to be in default but not in default by as per the IFRS 9 and vice versa. For small banks, in this context, more disputes with tax authorities are expected since the regulators definition of default does not factor expected default but only considers default when it has occurred. Thus, the determination of the default continues to be challenging for small banks, which, on the one hand, are prone to use the definition of regulators to make easier their task, on the other hand should investigate the differences and assess their impact on the staging of its assets and ECL calculations, because using the IFRS 9 definition of credit-impaired indicators as the definition of default or using the definition of default from regulator's rules – affects the calculation of PDs, LGDs and EADs, and as a result different definitions can lead to different ECL.

- **Significant increase in credit risk:** The concept of significant increase in credit risk is critical to the implementation of IFRS 9 impairment requirement because the transition from 12-month ECLs to lifetime ECLs (i.e. from Stage 1 to Stage 2), which results in higher provisioning levels, is based on the notion of significant increase in credit risk over the remaining life of the financial instrument. Although IFRS 9 in paragraphs B5.5.17 (a)–(p) provides a list of factors that can indicate increase in credit risk, the banks need to develop clear policies to identify the transitioning between Stage 1 and Stage 2 in a timely manner. Banks will also need to implement systems that are capable of handling and systematically assessing the large amounts of information that will be required to judge whether or not particular lending exposures or groups of lending exposures exhibit a significant increase in credit risk since initial recognition and to measure lifetime expected losses where that is the case¹. For small banks one of the challenges in calculating credit risk changes is the back-filling of credit risk assessment at origination. For this purpose, it is necessary to consider the

credit risk characteristics at initial recognition, for which historical information is needed, such as internal ratings, external ratings, financial statements, and/or economic conditions statistics. To overcome this challenge, the standard advocates for the bank to determine the loan classification at the origination of the loan and then review its loan classification at the reporting period. The movement noted would then determine whether there has been a significant increase in credit risk. The most significant limitation expected for small banks is that they may not have developed an internal risk rating model which is applied to the loan portfolio. It may, therefore, not be possible to determine what the original risk rating was for a loan or the risk rating at the reporting date. For many smallbanks, the classification being used is the Central Bank ratings of "Normal", "Watch", "Substandard", "Doubtful" and "Loss". This classification is, however, largely based on "days past due", which is the number of days a loan repayment has been due for payment and the migration between buckets is largely determined by the days past due. While this is an acceptable approach for the standard, it is also very punitive, because by taking into account only days past due information we will come back again to the incurred loss model.

- ***ECL calculation model:*** The biggest problem in practical implementation of the new impairment model is the fact that IFRS 9 does not prescribe a specific measurement method for calculating ECL model. Quite the opposite, entities are expected to develop their internal models using reasonable and supportable information from the past and from the future. Accountants are well aware that such freedom looks nice only from the outside, but when it comes to real life, a thousand questions appear, and you have no one to ask. Actually, you can ask for help, but it is not free of charge, far from it⁴. Thus for most small banks of post-soviet countries the biggest challenge remains the choosing an appropriate and cheaper in implementation model for ECL calculation.

Consistent with regulatory and industry best practices, ECL calculations are based on four components:

- Probability of Default ("PD") – This is an estimate of the likelihood of default over a given time horizon.
- Exposure at Default ("EAD") – This is an estimate of the exposure at a future default date, taking into account expected changes in the exposure after the reporting date, including repayments of principal and interest, and expected drawdowns on committed facilities.
- Loss Given Default ("LGD") – This is an estimate of the loss arising on default. It is based on the difference between the contractual cash flows due and those that the lender would expect to receive, including from any collateral. It is usually expressed as a percentage of the EAD.
- Discount Rate – This is used to discount an expected loss to a present value at the reporting date using the effective interest rate (EIR) at initial recognition³.

Small banks are faced different challenges during the calculation of each aforementioned component.

These challenges are starting with calculation of PD. There are two main ways to determine PD. The easiest way is to look it up in transition matrices for time horizon of one year, published by external rating agencies. Basic assumption is that your counterparty/issuer is a big company that is included in the external rating process. Small banks can implement this approach only for issuers of debt securities quotes on big stock exchanges around the world, if they have any. The second way, the hard way, which usually refers to small banks, is the situation, when your counterparty is not rated by external rating agencies, so it has no rating, and no externally available value of PD and bank should set up an internal model for determining the PD value⁴. In this case, if a bank uses IRB (internal ratings-based approach) models for regulatory purposes, the bank may use the outputs from its IRB models as a starting point for calculating IFRS 9 PDs. However, the PDs from these IRB models may be determined using a through the cycle (TTC) rating philosophy (or hybrid point-in-time approach) or may include certain conservative adjustments (such as floors). Thus, these PDs should be appropriately adjusted if they are to be used for IFRS 9 purposes, which can become an additional burden for small banks³. Nevertheless, the most difficult case is when bank does not have neither

externally available value of PD nor IRB models and should develop totally new model to produce PDs for IFRS 9 purposes. As all key risk drivers are identified and calibrated based on historical data over a suitable time period, the bank should analyse a significant amount of data in order to estimate the PD. But the internal systems of small banks very often do not contain the necessary historical data and, moreover, they do not have appropriate employees who will be able to carry out that analysis and develop the relevant model. Although, where relevant, IFRS 9 allows the bank to use external benchmarking to a similar risk portfolio, in case there is insufficient default history for a particular portfolio³, this benchmarking information is also very limited in many countries. For example, there is no such an official information in Armenia.

The difficulties of PD calculation continue with measurement of lifetime PD. To determine lifetime PD, the bank either builds from the 12-month PD model or develops a lifetime PD model separately. For small banks it will be easier to build from the 12-month PD model. In this case bank should develop lifetime PD curves or term structures to reflect expected movements in default risk over the lifetime of the exposure by sourcing historical default data for the portfolio, performing vintage analysis to understand how default rates change over time, extrapolating trends to longer periods, where default data are not available for the maximum period of exposure and performing analysis at an appropriately segmented level, such that groups of loans with historically different lifetime default profiles are modelled using different lifetime default curves³. The implementation of all the required provisions requires great efforts from the small banks.

The next component of ECL calculation model is EAD. Although for defaulted accounts, EAD is usually just the amount outstanding at the point of default, however, for performing accounts small banks face the challenges of determining the period of exposure for revolving facilities, as this is based on the behavioral life that could be longer than the contractual term. Another and the main challenge for small banks on EAD is again limitation on historical data to estimate assumptions e.g. on prepayments and refinancing as well as expected drawdowns on committed facilities.

As regards to LGD, comparatively speaking, bank risk managers may find it somewhat less difficult to estimate, especially if collateral values are routinely updated and historical recovery rates for comparable assets are readily available in the internal accounting systems. However, in this case, small banks also face challenges, because their internal accounting systems usually do not have updated collateral values; moreover, they have to make a forward-looking estimate of how the collateral price will change and how long they will need to sell collateral in case of default. When exposures had no collateral, bank should estimate LGD by calculating historical recovery rates, therefore small banks again face the limitation of historical data.

Even if all the three components in the expected loss approach are readily available, additional issues will arise when determining the ECL. Rules require discounting the expected cash shortfalls in order to obtain the current value at the reporting date. Current regulatory calculations do not discount at all or discount only to the date of the expected default point. Firms will need to modify existing systems to better capture the expected timing of credit losses and to discount future amounts to the reporting date. IFRS 9 requires the use of the effective interest rate at initial recognition when discounting the cash flows. Small banks must also complete the effective interest rate for financial instruments if this information is missing in the current accounting system.

Summarizing the challenges arising in implementation of new ECL calculation model, it is worthy to mention that the internal accounting system of almost all banks corresponds to the requirements of the regulator, therefore, each deviation from it, requires new software solutions, which can become a big expense burden for small banks.

- **Macro-economic forecasts and forward-looking information:** One more challenging requirement is that consideration of forward-looking information, including macroeconomic factors, is a distinctive feature of ECL accounting frameworks and is critical to the timely recognition of ECL. Banks will have to employ sound judgment consistent with generally accepted methods for economic analysis and forecasting. The assignment of credit risk, in general, depends on the borrower's capacity to satisfy its contractual cash flow obligations on the date and the adverse changes on economic conditions. This last idea is a relevant new

approach of the newest standard, which recognizes that macroeconomical factors are the key driving force behind impairments of financial assets, by contemplating prospective estimations under different possible macroeconomic scenarios. Banks are required to evaluate the impact of forward-looking economic changes on their expected credit losses under a range of unbiased possible economic outcomes. Many small banks have difficulty in developing credible economic scenarios to measure expected credit losses that reflect an unbiased, probability-weighted outcome. There is an additional issue with availability and relevance of forward looking (macro-economic) data in most post-soviet countries. In many cases, the state official sources of macro-economic factors forecasts, such as the data of Central Bank or National Statistical Service are different from World Bank's forecasts and banks should choose the appropriate source. Moreover, banks need to find the accurate forward looking factors which have influence on their ECL. Although financial institutions may rely on historical information to identify correlations between different (macro-economic) factors and eventual credit losses and then map these factors and monitor going forward, in this case again small banks face the limitation of historical data and ability of creating appropriate correlation models.

- **Disclosures:** Due to new impairment requirements and in accordance with IFRS 7, banks should disclose in their financial reports information about their credit risk management practices and how they relate to the recognition and measurement of ECL – including the methods, assumptions and information used to measure ECL, additional quantitative and qualitative information to evaluate the amounts in the financial statements arising from ECL – including changes and the reasons for those changes and information about a bank's credit risk exposure – including significant credit risk concentrations. All the aforementioned new requirement of disclosures become additional challenge for small ones, but it is worthy to pay attention to the explanation of changes in ECL, for which banks should provide by class of financial instrument, a reconciliation from the opening balance to the closing balance of the loss allowance, in a table, showing separately the changes during the period for: (a) the loss allowance measured at an amount equal to 12-month expected credit losses; (b) the loss allowance measured at an amount equal to lifetime expected credit losses by separating those which are not credit-impaired and which are credit-impaired⁶. As we have already mentioned, internal accounting systems of banks are adopted for the regulatory requirement, hence they will not have the necessary information about changes in ECL in their accounting system. To overcome this issue, banks should parallel have another accounting system which will be adopted in line with IFRS requirements, but it generates a new challenge, as it is due to high costs.

Conclusions

Summarizing the article, we can conclude that IFRS 9 requires banks to make judgments on certain complex areas of accounting and other judgments related to credit risk management, which could materially affect the provision levels. Moreover, the expected losses will possibly result in higher volatility in the ECL amounts charged to profit or loss, especially for small financial institutions. The level of loss allowances will increase or decrease depending on bank's estimation of this or that component of the ECL calculation model, or depending on economic conditions forecasts.

While enforcement of the new standard is up to each country, and some are granting deferrals, banks that fail to implement IFRS 9 could face severe consequences ranging from adverse audit opinions to de-listing from exchanges. Therefore, to avoid such consequences small banks should overcome all challenges listed above and the role of each post-soviet country's Central Banks may be decisive in this process. In our opinion small banks need an official guidance which will help them to overcome their challenges in implementation of IFRS 9 impairment requirements and which can make this process cheaper for them.

Bibliography:

1. Basel Committee on Banking Supervision, Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses, December 2015,
2. Ernst & Young Global Limited, Applying IFRS Impairment of financial instruments under IFRS 9, April 2018, page 9-25, Available on the Internet; [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-Apply-IFRS-9-FI-Impairment-April2018/\\$FILE/ey-Apply-IFRS-9-FI-Impairment-April2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-Apply-IFRS-9-FI-Impairment-April2018/$FILE/ey-Apply-IFRS-9-FI-Impairment-April2018.pdf)
3. Global Public Policy Committee of representatives of the six largest accounting networks "The implementation of IFRS 9 impairment requirements by banks", June 2016, Available on the Internet;[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/\\$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Implementation_of_IFRS_9_impairment_requirements_by_systemically_important_banks/$File/BCM-FIImpair-GPPC-June2016%20int.pdf)
4. H. VOLAREVIĆ, M. VAROVIĆ: INTERNAL MODEL FOR IFRS 9 - Expected credit losses calculation EKONOMSKI PREGLED, 69 (3) 269-297 (2018),
5. IFRS Standards (Blue book), 2018, IFRS 9 Financial Instruments, 5.5 Impairment, pages A413-A417, A508-A523
6. IFRS Standards (Blue book), 2018, IFRS 7 Financial instruments: Disclosures
7. Moody's analytics, "IFRS 9 Impairment Regulations: Implementation Challenges and Potential Solutions" December 2015, Available on the Internet; <https://www.moodyanalytics.com/-/media/article/2016/2016-12-01-ifs9-impairment-regulations-implementation-challenges-potential-solutions.pdf>
8. PwC, "In depth expected credit losses", August 2014, pages 2-3, Available on the Internet; <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-in-depth-expected-credit-losses.pdf>

**НОВЫЙ ВИД ФИНАНСОВЫХ АКТИВОВ: ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ,
КЛАССИФИКАЦИЯ И УЧЕТ**

CZU: 657.422

САПЕГО И.И. ¹, ЛАВРИНОВИЧ Л.В. ²^{1,2}доцент, к. э. н., Полоцкий Государственный университет, БеларусьE-mails: ¹Golden135@yandex.by, ²16bk.laurynovich.l@pdu.by,

Summary: Analyzed and systematized approaches to the economic nature, composition and classification of cryptocurrency; proposed the definition of cryptocurrency, clarified its composition, developed the author's classification of cryptocurrency. Methods of a systematic approach, analysis, synthesis, comparison, inference by analogy, special methods and methods of accounting were used. The study made it possible to develop a methodology for recording cryptocurrency in accounting, depending on how it was received, in order to properly organize accounting.

Ключевые слова: криптовалюта, биткоин, финансовый актив, цифровая валюта, электронная наличность.

JEL Classification: M41

В качестве одного из информационных источников для принятия решений субъекты экономических отношений используют публичную финансовую отчетность компаний.

От информации, представленной в финансовой отчетности, будут зависеть принимаемые ими решения. Одним из ключевых элементов публичной финансовой отчетности является информация о стоимости активов, следовательно, от стоимости, по которой они будут отражены в балансе, будут существенно зависеть принимаемые экономические решения [1].

По мнению различных авторов, финансовые активы рассматриваются как:

- активы;
- финансовые ресурсы;
- нематериальное отражение денежной стоимости;
- специальные соглашения.

Как правило, финансовые активы - это финансовые ресурсы, которым противостоят финансовые обязательства другого собственника, представляющие собой совокупность денежных средств и ценных бумаг, находящихся в собственности предприятия.

В соответствии с Инструкцией № 50 от 29.06.2011г. в Республике Беларусь к финансовым активам относятся:

- инвестиционная недвижимость;
- предметы финансовой аренды (лизинга);
- прочие доходные вложения в материальные активы;
- вложения в ценные бумаги;
- вклады по договору о совместной деятельности [2].

Определенный интерес представляет классификация финансовых активов по МСФО. Согласно МСФО к финансовым активам относятся:

- денежные средства;
- долевые инструменты других организаций;
- предусмотренное договором право на получение денежных средств или иного финансового актива от другой организации или на обмен финансовыми активами (обязательствами) с другой организацией на условиях, потенциально выгодных для организации;

- договор, расчеты по которому будут или могут быть осуществлены собственными долевыми инструментами, при соблюдении определенных условий.

Финансовые активы объединяют в четыре группы:

- активы или обязательства, рассчитываемые как справедливая стоимость совокупности прибылей и убытков;
- инвестиции, которые удерживаются организацией до полного их погашения;
- дебиторская задолженность и займы;
- активы, предназначенные для продажи и имеющиеся в наличии [3].

В настоящее время формируется тенденция к стагнации экономики, следовательно, для предотвращения данного экономического явления необходимо уточнить классификацию финансовых активов.

Финансовые активы классифицируются по следующим критериям:

- удерживаемые до погашения (в составе долгосрочных активов);
- кредиты и дебиторская задолженность (краткосрочная, долгосрочная);
- оцениваемые по справедливой стоимости в составе прибыли или убытка (финансовые активы, предназначенные для торговли);
- имеющиеся в наличии для продажи (непроизводственные финансовые активы).

Ценные бумаги и облигации становятся все менее привлекательными с точки зрения получения прибыли. В настоящее время криптовалюта является альтернативной формой сохранения инвестиций в условиях инфляционного обесценивания фиатных (к фиатным деньгам относится валюта, которую государство объявляет в качестве законного платежного средства, несмотря на отсутствие внутренней стоимости и обеспеченности резервами) валют [4].

Криптовалюта - одна из видов финансовых активов и используется для трансграничных платежей. Наиболее встречаемыми криптовалютами являются:

- Биткоин BTC - это первая и самая известная из множества криптовалют, а также одноименная денежная единица, которая обращается внутри системы.
- Альтернативные криптовалюты (альткоины) - электронные деньги созданные как средство платежа на основе технологии блокчейн. Создана как альтернатива биткоина. В свою очередь альткоины делятся на основные, альткоины с повышенной анонимностью, альткоины созданные для быстрых и бесплатных транзакций.
- Токены - это единица учета, которая используется для представления цифрового баланса в некотором активе. Учет токенов ведется в базе данных на основе технологии блокчейн, а доступ к ним осуществляется через специальные приложения с использованием схем электронной подписи [5].

Токены делятся на:

- Токены-"акции". Используются как средство для инвестирования. Количество приобретенных токенов определяет долю вашего участия в проекте.
- Токены-"валюты". Используются для расчетов и вознаграждений внутри экосистемы проекта.

Необходимо отметить, что согласно действующим нормативным документам в Республике Беларусь не любой токен может стать криптовалютой, а только токен, используемый в международном обороте в качестве универсального средства обмена.

Очевидным является то, что биткоин и иные криптовалюты следует учитывать как активы, поскольку их держатели могут получить будущие экономические выгоды, а стоимость можно легко измерить. Многие авторы считают, что криптовалюта является средством учета и накопления, что больше похоже на акцию, облигацию, вексель. Это еще один факт, подтверждающий то, что криптовалюту следуют относить к финансовым активам.

Можно сделать вывод, что криптовалюта становится более привлекательным финансовым активом. Норма прибыли при операциях с виртуальными деньгами значительно превышает прибыль от инвестиций в традиционные валюты, драгоценные металлы или ценные бумаги. При этом регулятор, пытаясь идентифицировать цифровые активы как ценные бумаги, проявляет осторожность, опасаясь нанести вред развитию технологии блокчейн.

Все выше сказанное позволяет сделать вывод, что криптовалюта являясь финансовым активом организации должна быть, отнесена в отдельную группу «цифровой финансовый актив».

Цифровой финансовый актив – имущество в электронной форме, созданное с использованием шифровальных (криптографических) средств (биткойн, блокчейн, альткойны, токены и др.). Права собственности на данное имущество удостоверяются путем внесения цифровых записей в реестр цифровых транзакций [6].

Еще пять лет назад такого понятия, как «биткойн», не существовало. В настоящее время в связи с возросшей активностью в использовании электронных платежных средств, интернет-кошельков, систем интернет-банкинга и других видов «виртуальной наличности» интерес к рассматриваемой криптовалюте значительно вырос [7].

Прежде чем приступать к изучению вопросов оценки и учета криптовалюты необходимо разобраться в таких понятиях как «Криптовалюта», «Биткойн». Рассмотрим каждое понятие в отдельности с целью определения понятия «Криптовалюта».

По мнению различных авторов криптовалюта рассматривается как:

- цифровая валюта;
- финансовый актив;
- цифровой знак;
- цифровая биржа, валюта, которая добывается сложными математическими исследованиями.

Анализ показал, что под криптовалютой следует понимать, цифровую валюту, которую можно хранить в электронных кошельках, и которая добывается математическими вычислениями, определенным кругом пользователей.

Символом и флагманом криптовалютного мира является биткойн. Многие авторы рассматривают биткойн как платежную систему, некоторые как цифровую валюту или электронную наличность.

В целом, биткойн – одна из самых популярных криптовалют, являющаяся в то же время платежной системой, использующая одноименную платежную валюту, добываемая при помощи майнинга.

Для вкладывания и добычи криптовалюты, ее необходимо майнить. Майнинг криптовалюты – это генерация новых монет, который осуществляется в процессе выполнения математических расчетов хеш-функций для осуществления транзакций узлами криптовалютной сети. Чтобы выпустить новые монеты, их необходимо рассчитать, провести подготовку блоков и сформировать информацию. Майнеры предоставляют собственные вычислительные мощности для выполнения расчетов. Происходит формирование новых монет, которые запускаются в обращение. Далее проверяется подлинность, затем майнер получает вознаграждение в виде криптовалюты.

Основные составляющие для получения криптовалюты следующие:

- *электронный кошелек*. Его можно скачать на официальном ресурсе разработчика конкретной цифровой валюты. Он представляет собой защищенный паролем контейнер, в котором будут храниться полученные доходы.

- *пакет программного обеспечения*. В настоящий момент есть разные программы для майнинга, доступные на всех популярных ОС.

- *регистрация в онлайн-пуле майнеров*. Члены этих сообществ объединяют свои вычислительные устройства для повышения эффективности их работы. Полученные монеты делятся между всеми участниками.

- *регистрация в онлайн-обменнике*. Понадобится тем, кто хочет сразу конвертировать виртуальные монеты в обычные деньги.

- *надёжное Интернет-соединение*.

- *место для установки оборудования*.

-*оборудование для майнинга криптовалют*. Это может быть и настольный компьютер, но лучше всё-таки использовать специальные вычислительные машины, предназначенные для данной цели. Обычные ПК, ноутбуки, игровые консоли или мобильные гаджеты мало того,

что не предоставляют достаточной производительности, но их ещё и нельзя использовать по прямому назначению во время майнинга — процесс занимает все ресурсы устройства.

- *качественное охлаждение*. Потребуется также хорошая вентиляция, чтобы выводить горячий воздух из помещения. Майнинг заставляет «машины» трудиться на 100% загрузке, что вызывает повышенную теплоотдачу. Поэтому важно поддерживать прохладу в помещении [8].

Безусловно, криптовалюта имеет как достоинства, так и недостатки. К достоинствам криптовалюты можно отнести следующие положительные моменты:

- доступность криптовалюты как электронных денег в любое время. При этом заморозить счёт или изъять криптовалюту невозможно;
- в любой момент можно проверить достоверность произведенных операций;
- открытость кода. Благодаря этой особенности каждый желающий может добывать виртуальные монеты;
- анонимность. В отличие от классических электронных денег, операции с которыми легко отслеживаются, получить информацию о хозяине криптовалютного кошелька не получится. Доступен только номер бумажника и ограниченные данные по сумме на счету;
- надежность. Взломать, подделать или осуществить другие подобные манипуляции с виртуальной валютой не выйдет — она надежно защищена;
- в большинстве случаев комиссия взимается исключительно в добровольном порядке;
- ограниченность криптовалюты. Как правило, криптовалюта выпускается в ограниченном объеме, что привлекает повышенное внимание со стороны инвесторов и исключает риски инфляции из-за чрезмерной активности эмитента. Таким образом, криптовалюта не подвержена инфляции и по своей сути является дефляционной валютой;
- криптовалюта является независимой денежной единицей. Ее эмиссию никто не регулирует и не контролирует движение средств на счету. Именно эта особенность привлекает многих участников Сети;
- отсутствует комиссия за осуществление перевода денежных средств между странами.

В Республике Беларусь к положительным моментам следует отнести полное освобождение от налогообложения с токенами:

- резидентов Парка Высоких Технологий (ПВТ). Они не уплачивают НДС, налог на прибыль по оборотам, прибыли (доходам) от деятельности по майнингу, созданию, приобретению, отчуждению токенов;

- физические лица от налогообложения токенов, криптовалют. Они не уплачивают подоходный налог с доходов от деятельности по майнингу, от приобретения, дарения, от отчуждения токенов за белорусские рубли, иностранную валюту, электронные деньги и (или) обмена на иные токены.

Также освобождаются от уплаты налога на прибыль юридические лица, не являющиеся резидентами ПВТ при отчуждении токенов путем их обмена на иные токены.

К недостаткам криптовалюты можно отнести следующие отрицательные моменты:

- сложность контролирования переводов. Банки и прочие органы надзора и наблюдения не имеют возможности контролировать операции по выпуску и движению криптовалюты;
- риск запрета. Государственные структуры с опаской подходят к криптовалюте. Многие страны ввели ограничения по ее использованию, а на нарушителей может быть наложен штраф;
- отсутствует возможность отозвать платёж;
- волатильность. Криптовалюта является непредсказуемой, так как зависит от текущего спроса, который, в свою очередь, может меняться в результате изменений в законодательстве и из-за прочих факторов. По этой причине имеют место колебания цены виртуальных денег;

- опасность потери. «Ключом» доступа к электронным деньгам является специальный пароль. Если его потерять, находящиеся в кошельке криптовалюты становятся недоступны;
- отсутствие гарантий. Каждый пользователь персонально несет ответственность за свои сбережения. Здесь нет регулирующих механизмов, поэтому в случае кражи доказать что-либо и вернуть деньги не получится;
- отсутствует общий организатор торговли, что уменьшает доверие к криптовалюте;
- криптовалюта ничем не обеспечена;
- недостаточная безопасность сохранности криптовалюты [9].

Поскольку важной предпосылкой правильной организации бухгалтерского учета является научно обоснованная классификация, нами была предложена следующая классификация криптовалюты по признакам:

- По транзакциям:
 - бесплатные;
 - платные;
 - скрытые;
- По скорости транзакций:
 - большая (7 TPS);
 - малая.

До недавнего времени криптовалюта отдельно не выделялась и, следовательно, не являлась объектом бухгалтерского учета. Хотя необходимо отметить, что 28 марта 2018г. вступил в силу Декрет Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 №8 «О развитии цифровой экономики», который определяет правовой статус токенов и деятельность с ними [10].

Некоторые разъяснения об учете цифровых знаков даются в постановлении Министерства финансов Республики Беларусь от 06.03.2018 №16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь» [11].

В соответствии с Декретом № 8 юридические лица или индивидуальные предприниматели регистрируются в Парке высоких технологий, если они осуществляют виды деятельности, указанные в пункте 3 Декрета № 8 [10].

При регистрации представляются следующие документы:

- копия устава и свидетельства о государственной регистрации юридического лица, заверенных его руководителем, копии свидетельства о государственной регистрации индивидуального предпринимателя с предъявлением оригиналов перечисленных документов;
- бизнес-проект, который предлагается реализовать в качестве резидента Парка высоких технологий с указаниями одного или нескольких видов деятельности.

Как видно, в отечественной практике используется нормативное законодательство в отношении токенов. И тому есть причины. Токен, как один из видов криптовалюты является частным денежным знаком, который эмитируется лицом – инициатором их внедрения, существует на блокчейн - платформе криптовалюты (что гарантирует его безопасность) и определяется платежами или ценными бумагами (акциями) в определенном проекте (его функции как правило прописаны в смарт-контрактах).

Резидент ПВТ в дальнейшем может выступать как оператор криптоплатформы, так и (или) оператором обмена криптовалют.

Оператор криптоплатформы предоставляет возможность, с использованием информационной системы, совершения между собой и (или) с оператором криптоплатформы следующие сделки (операции):

- отчуждение, приобретение токенов за белорусские рубли, иностранную валюту, электронные деньги;
- обмен токенов одного вида на токены другого вида;

- иные сделки.

Оператор обмена криптовалют осуществляет с использованием информационных систем и (или) программно - технических комплексов, работающих в режиме самообслуживания от собственного имени и в своем интересе обмен токенов одного вида на токены другого вида, их покупку и продажу за белорусские рубли, иностранную валюту, электронные деньги.

Для операторов криптоплатформ и операторов обмена криптовалют установлено требование о наличии на счетах в банках Республики Беларусь денежных средств – не менее 1 млн бел. руб. для оператора криптоплатформы, не менее 200 тыс. бел. руб. для оператора обмена криптовалют.

Согласно Закону Республики Беларусь № 57-3 «О бухгалтерском учете и отчетности» [12] при постановке на учет криптовалюты, она подлежат оценке. В Республике Беларусь в постановлении Министерства финансов Республики Беларусь от 06.03.2018 №16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» [11] и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь» приведена методика оценки токенов. Интерпретируя данный документ такую методику можно применять и в целом для всех видов криптовалют. А именно, криптовалюта (токены) применяется к учету по первоначальной стоимости.

Первоначальная стоимость формируется в зависимости от источников поступлений (рисунок 1).

Необходимо пояснить, что под операционными затратами следует понимать затраты, непосредственно связанные с получением и размещением криптовалюты.

Учитывая законодательство Республики Беларусь, криптовалюта может выступать как активом организации (возникшая (добытая) в процессе майнинга, приобретенная другим способом), так и обязательством (собственная криптовалюта размещенная юридическими лицами на криптоплатформе).

Для правильной организации бухгалтерского учета движения криптовалюты необходимо определить:

- синтетические счета для отражения движения криптовалюты;
- источники поступления (выбытия) криптовалюты.

Рисунок 1. Формирование первоначальной стоимости

Примечание: собственная разработка на основе изучения нормативных документов и экономической литературы [10,11]

В соответствии с Инструкцией № 50 «О порядке применения типового плана счетов бухгалтерского учета» [2], Национального стандарта №16 [11] для бухгалтерского учета криптовалюты необходимо использовать следующие синтетические счета (рисунок 2).

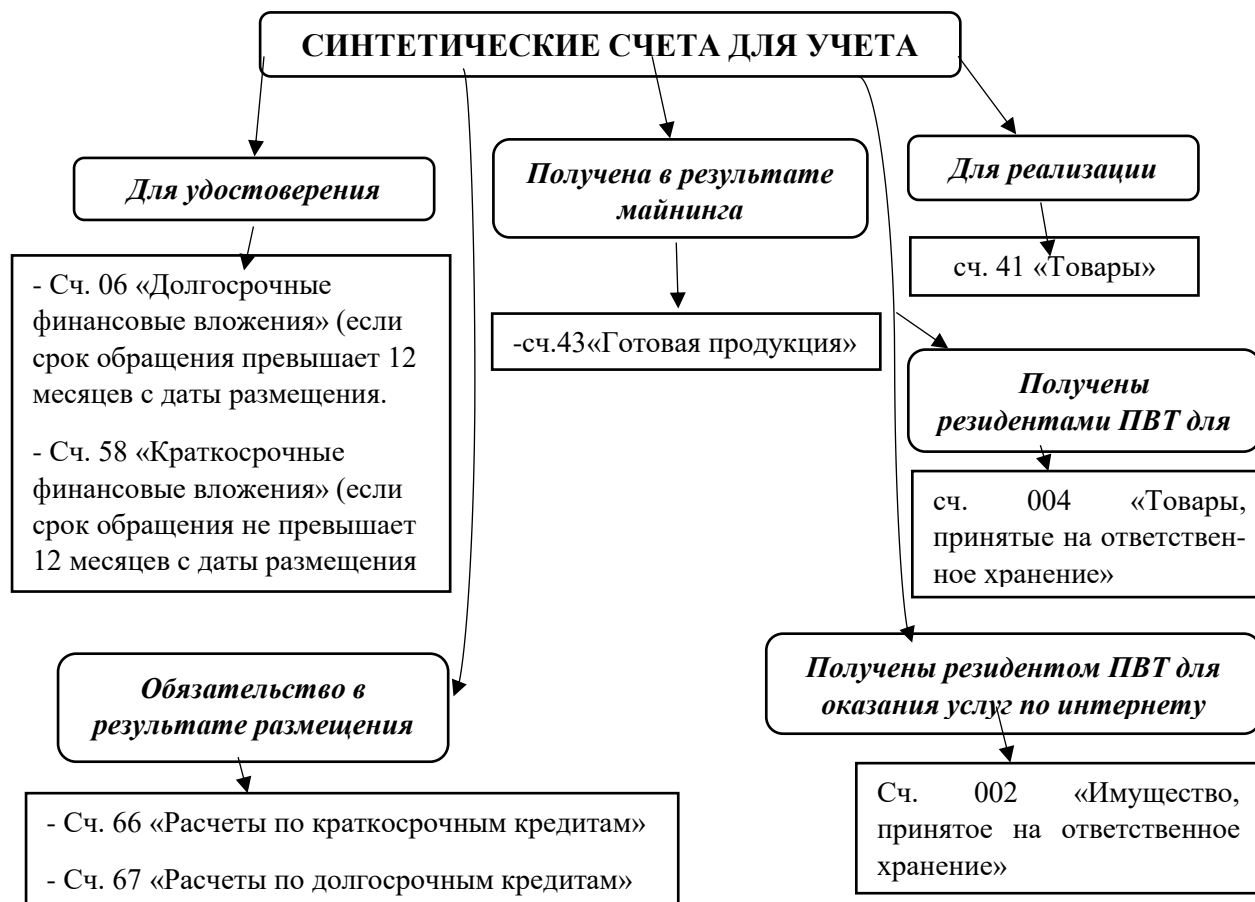

Рисунок 2. Синтетические счета для учета криптовалюты

Примечание: собственная разработка на основе изучения нормативных документов и экономической литературы

Рассмотрим учетные процедуры по субъектам и источникам движения криптовалюты (таблица 1).

Таблица 1. Типовые корреспонденции счетов при учете криптовалюты

ДТ	КТ	Содержание операции
1	2	3
А. Юридические лица – резиденты Парка Высоких Технологий (могут создавать, майнить, размещать, осуществлять обращение и хранение криптовалюты).		
1.Учет по процессу майнинга		
20	60	Отражена стоимость электроэнергии
18	60	Отражена сумма НДС
20	02	Отражена сумма начисленной амортизации по эксплуатируемому оборудованию
20	60, 70, 69, 76,10.	Отражены затраты по обслуживанию, охлаждению оборудования
20	23	Отражены затраты вспомогательных производств
20	25	Отражены распределительные переменные косвенные затраты
20	76	Отражен лизинговый платеж в части стоимости предмета лизинга
43	20	- Отражена по фактической себестоимости добытая в результате майнинга криптовалюта; - Отражено вознаграждение за верификацию совершения операций в реестре блоков транзакций (блокчейне) в виде криптовалюты
90-10	20	Отражено списание затрат по майнингу по фактической себестоимости, в случае, если в течение месяца криптовалюты не прибавится, и как следствие, не будет получен доход
41	06, 58, 62	Получена криптовалюта в качестве вознаграждения за оказанные услуги

2. Учет созданной (полученной) и размещенной криптовалюты		
002		Отражена стоимость созданной криптовалюты резидентом ПБТ резидентом ПБТ при оказании услуг другим лицам с использованием глобальной компьютерной сети в оценке по учетной политике
	002	Отражена стоимость криптовалюты, размещенной резидентом ПБТ при оказании услуг другим лицам с использованием глобальной компьютерной сети Интернет
004		Отражена стоимость криптовалюты, полученная от пользователей для реализации в оценке указанной в учетной политике
	004	Отражена стоимость криптовалюты, реализованных резидентом Парка высоких технологий, в интересах пользователей (иных юридических лиц)
3. Безвозмездная передача		
90-10	66	Отражена сумма обязательств, возникших в связи с безвозмездной передачей собственной криптовалюты срок обращения которой не превышает 12 месяцев с даты ее размещения
90-10	67	Отражена сумма обязательств, возникших в связи с безвозмездной передачей собственной криптовалюты срок обращения которой превышает 12 месяцев с даты ее размещения
Б. Иные юридические лица		
1. Отражение удостоверяющих прав для приобретения криптовалюты и прекращение удостоверяющих прав		
76	51	Перечислены денежные средства на счет оператора криптоплатформы для приобретения криптовалюты
06	76	Отражены по первоначальной стоимости права для осуществления деятельности с криптовалютой, если срок обращения свыше 12 месяцев с даты ее размещения
58	76	Отражены по первоначальной стоимости права для осуществления деятельности с криптовалютой, если срок обращения в пределах 12 месяцев с даты ее размещения
76	91-1	Отражены доходы от размещения криптовалюты
41	60	Отражена первоначальная стоимость криптовалюты, предназначенной для последующей реализации
2. Безвозмездное получение криптовалюты		
41	06, 58, 91-1	90-7, Отражена стоимость безвозмездно полученной криптовалюты и отражена на счетах бухгалтерского учета в зависимости от источников использования
3. Привлечение криптовалюты другого вида		
06, 58, 41, 51, 52	66	Отражена стоимость денежных средств, электронных денег, криптовалюта другого вида, привлеченных от первых владельцев в результате размещения собственной криптовалюты, если срок обращения ее не превышает 12 месяцев с даты их размещения
06, 58, 41, 51, 52	67	Отражена стоимость денежных средств, электронных денег, криптовалюта другого вида, привлеченных от первых владельцев в результате размещения собственной криптовалюты, если срок обращения ее не превышает 12 месяцев с даты их размещения
4. Прекращение признания криптовалюты		
41, 51, 52, 55...	06, 58	Отражена стоимость полученных организацией активов при прекращении признания криптовалюты в связи с прекращением прав организации на получение удостоверяемых ею объектов гражданских прав
91-4	06, 58	Отражена учетная стоимость криптовалюты на дату прекращения ее признания
41, 51, 52, 55...	91-1	Отражена разница между учетной стоимостью криптовалюты и стоимостью полученных активов
91-4	06, 58	Отражена первоначальная стоимость криптовалюта в связи с отчуждением другому лицу
91-4	06	Создан резерв на разницу, если реальная стоимость криптовалюты ниже числящейся в учете на сч. 06 «Долгосрочные финансовые вложения»
91-4	59	Создан резерв на разницу, если реальная стоимость криптовалюты ниже числящейся в учете на сч. 58 «Краткосрочные финансовые вложения»
06, 58	91-1	Отражено восстановление сумм ранее созданных резервов
62	91-1	Отражен доход от реализации криптовалюты учтенной на сч. 06, 58
90-4	41, 43	Отражено прекращение признания криптовалюта в связи с отчуждением другому лицу
90-10	14	Создан резерв под снижение стоимости криптовалюты, учтенной на счетах 41, 43
14	90-7	Восстановлен созданный резерв
62	90-7	Отражена реализация криптовалюты учтенной на счетах 41, 43

Примечание: собственная разработка на основе изучения нормативных документов и экономической литературы [11]

Список используемой литературы:

1. Герасименко А. Финансовый менеджмент. Курс для руководителей и начинающих специалистов. / А. Герасименко. – М.: Альпина Паблишер, 2017. – 482 с.
2. Инструкция о порядке применения типового плана счетов бухгалтерского учета. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 29.06.2011 №50.
3. Агеева О.А. Международные стандарты финансовой отчетности: Учебник для вузов/ О.А. Агеева, А.Л. Ребизова. – М.:Юрайт, 2013. – 447с.
4. Википедия, свободная энциклопедия [Электронный ресурс] — Режим доступа. — URL:<https://ru.wikipedia.org> – Дата доступа 10.09.2018
5. О.В. Ватолина, С.А. Данилов, Криптовалюты как новый вид виртуального платежного средства [Электронный ресурс] – Режим доступа:http://pnu.edu.ru/media/ejournal/articles-2015/TGU_6_245.pdf. – Дата доступа 08.09.2018
6. Законопроект Федерального закона РФ «О цифровых финансовых активах» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/557485250>. – Дата доступа 11.09.2018
7. О.В. Ватолина, С.А. Данилов, Криптовалюты как новый вид виртуального платежного средства [Электронный ресурс] – Режим доступа:http://pnu.edu.ru/media/ejournal/articles-2015/TGU_6_245.pdf. – Дата доступа 17.04.2018
8. А. Тапскотт, Д. Тапскотт. Технология блокчейн. – Эксмо, 2017. – 448с.
9. Е.О. Руденко, Е.В. Красова, Электронный научный журнал «Международный студенческий научный вестник» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=13162> – дата доступа 18.04.2018
10. Декрет №8 «О развитии цифровой экономики» От 21 декабря 2017 г.
11. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 06.03.2018 №16 «Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Цифровые знаки (токены)» и внесении дополнений и изменений в некоторые постановления Министерства финансов Республики Беларусь».
12. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь от 12.07.2013г. №57-3 / Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2013. – 2/2055. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx> – Дата доступа: 02.05.2018.

APOSTOL Ciprian

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Romania

E-mail: ciprian.apostol@uaic.ro

Summary: *Taxation is the result of the economic, financial and social needs of the state, and this notion has over time had multiple interpretations and definitions, both in conceptual, methodological and applicative sense. By taxes and duties, the state feeds on budget revenues but, at the same time, they are the instrument of intervention in economic and social life. The purpose of the research is to identify the main tax changes and to highlight their impact on the development of Romanian society. The research method is non-participating observation and data source is the tax legislative regulations of Romania.*

Keywords: fiscalitate, politică fiscală, coeziune socială, creștere economică, România

JEL Classifications: M41, M50

Introducere

Fiind predispusă la schimbări multiple, fiscalitatea reprezintă un subiect de actualitate atât pentru practicieni, cât și pentru cercetătorii din domeniu, iar studiile realizate pe acest subiect sunt foarte multe și variate ca și conținut. Dacă unii autori tratează aspecte ale fiscalității la nivel macroeconomic, alții le tratează pe cele de la nivel microeconomic.

Sistemul fiscal reprezintă voința politică din cadrul unui stat și cuprinde actele normative cu caracter fiscal, care au drept scop perceperea taxelor, impozitelor și a altor resurse financiare publice, iar perfecționarea acestuia se realizează prin reformă fiscală, avându-se în vedere evoluția economiei naționale, dar și cerințele directivelor europene și noutățile din sistemul fiscal al țărilor dezvoltate.

Bunăstarea unei națiuni este reflectată de corelația inversă între ponderea cheltuielilor sociale în Produsul Intern Brut (PIB) și rata sărăciei după transferurile sociale (excluzând pensiile). Rata riscului de sărăcie reprezintă ponderea persoanelor care au un venit disponibil sub pragul de sărăcie, considerat a fi egal cu 60% din mediana veniturii naționale. Corelația dintre creșterea economică și coeziune socială nu este întotdeauna validată. Astfel, țările baltice, România și Bulgaria, chiar dacă au obținut până în 2008 cele mai ridicate rate de creștere economică, au înregistrat o accentuare a inegalităților. Cu toate că veniturile celor mai săraci s-au majorat în perioadele de creștere economică, totuși acestea au crescut într-un ritm inferior veniturilor celor mai bogați, neputând fi atins obiectivul de coeziune socială. [8]

Modelul social european prezintă un grad mare de eterogenitate, iar în funcție de stabilirea bunăstării statelor din cadrul Uniunii Europene prin evidențierea decalajelor existente în termeni de reducere a sărăciei, de participare pe piața muncii și de protecție împotriva riscurilor pieței muncii, se pot delimita cinci submodele de sisteme capitaliste, și anume: [8]

- sistemul social-democrat (care cuprinde țările nordice) este cel mai performant, deoarece a generat atât eficiență macroeconomică, cât și echitate socială;
- sistemul conservativ (țările Europei continentale);
- sistemul liberal de bunăstare, incluzând țările anglo-saxone;
- submodelul sudic sau mediteranean, care include țările sudice;
- submodelul „catching-up”, care cuprinde noile state membre fost comuniste.

Decalajele dintre sistemele de redistribuire ale celor cinci submodele sunt prezentate sintetic în tabelul 1.

Tabelul 1. Caracteristicile submodelului economice din cadrul Uniunii Europene

Submodelul	Decalaje		
	Costul ridicat al forței de muncă și gradul de ocupare	Beneficiile ridicate pentru șomaj și pensii și gradul de ocupare	Eficiență macroeconomică și inegalitatea veniturilor
Nordic	Eliminat - grad ridicat de ocupare	Eliminat - grad ridicat de ocupare în rândul tinerilor și al vârstnicilor	Eliminat - eficiență și echitate
Anglo-saxon	Nu există - costuri mai reduse; - grad ridicat de ocupare	Nu există - beneficiile pentru șomaj sunt reduse; - pondere ridicată a pensiilor private	Nu a fost eliminat - eficiență fără echitate
Continental	Nu a fost eliminat - grad relativ mai redus de ocupare	Nu a fost eliminat - grad redus de ocupare a tinerilor și vârstnicilor	Nu a fost eliminat - echitate fără eficiență
Sudic	Nu există - costuri și ocupare mai reduse	Nu există - protecție socială redusă	Nu a fost eliminat - nici eficiență și nici echitate
Catching-up	Nu există - costuri și ocupare mai reduse	Nu există - protecție socială redusă	Nu a fost eliminat - creșterea eficienței, dar fără echitate socială

Sursa: prelucrare după [8]

În ceea ce privește România, ciclurile politico-economice din ultimele decenii au făcut să se vorbească mai mult despre politicile anticiclice, care presupun alegerea de către guvern a acelor instrumente de politică bugetară și fiscală care se potrivesc cel mai bine cu posibilitățile concrete ale economiei. Reducerea efectelor crizei presupune apelarea la măsuri de stimulare fiscală, respectiv o combinație de cheltuieli publice și reduceri de taxe cu scopul de a redresa activitatea economică, de a crește gradul de ocupare a forței de muncă și, astfel, de a stimula mediul de afaceri. Din această perspectivă, mixul de politici fiscale reprezintă o alegere în primul rând politică, dar cu un puternic impact asupra economiei unei țări. [9]

Unii autori consideră că mecanismele de transmisie a stabilizatorii fiscali automați către variabile precum producția, inflația etc. prezintă o mare importanță pentru bunăstarea economică și socială. [7] Stabilizatorii automați sunt mijloacele naturale de reducere a variațiilor din activitatea economică, [1] iar implementarea unor stabilizatori fiscali cu valoare ridicată este oportună și graduală atunci când taxele și cheltuielile reacționează în mod anticiclic la modificările condițiilor economice. [3]

Impactul diferit al stimulilor fiscali asupra economiilor este influențat de o serie de factori, precum asimetriile existente în deciziile de consum/economisire ale companiilor, de gradul de deschidere a economiei, de natura cursului de schimb etc.

Unele studii au demonstrat că întârzierea în adoptarea unui stimul fiscal pentru relansarea economiei conduce la creșterea în mod automat a deficitului bugetar, iar pachetul fiscal de intervenție trebuie să devină mai semnificativ. [6]

Conținut de bază

Până în anul 2014, politica fiscală din România s-a bazat pe creșterea impozitelor. Începând cu anul 2015, strategia s-a schimbat, în sensul că guvernul a trecut la reducerea impozitelor și oferirea unor facilități fiscale. Astfel, de la 1 iunie 2015 taxa pe valoarea adăugată (TVA) la alimente și băuturi alcoolice a scăzut de la 24 % la 9 %, în anul 2016 s-a diminuat cota standard a taxei pe valoare adăugată de la 24% la 20% și, începând cu anul 2017, de la 20% la 19%, conform Legii nr. 227 din 2015, privind Codul fiscal, actualizată prin Legea nr. 358 din 31 decembrie 2015. Pentru diminuarea fraudei în domeniul taxei pe valoare adăugată, s-au adoptat și alte măsuri, cum ar fi taxarea inversă, sistemul TVA la încasare sau mecanismul „split TVA”.

O altă modificare importantă din punct de vedere fiscal o reprezintă salariile. Astfel, începând cu 01 ianuarie 2018 s-a majorat salariul de bază minim brut pe țară la 1900 lei/lună, conform Hotărârii Guvernului nr. 846/2017 din 29 noiembrie 2017, iar o serie de contribuții au fost transferate de la angajator la angajat. De asemenea, impozitul pe salarii s-a micșorat de la 16% la 10%, conform noului cod fiscal. De la 01 ianuarie 2019, salariul de bază minim brut pe țară se majorează din nou, fiind de 2080 lei/lună, conform Hotărârii Guvernului nr. 937/2018 din 7 decembrie 2018 pentru

stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial nr. 1045 din 10 decembrie 2018. Mai mult, conform aceleași hotărâri, pentru personalul cu studii superioare și cu vechime în muncă de cel puțin un an în domeniul studiilor superioare, salariul de bază minim brut pe țară garantat, fără sporuri și alte adaosuri, se majorează de la 2080 lei la 2350 lei/lună.

Cu toate aceste modificări, salariul net nu a cunoscut majorări, ba mai mult, în cele mai multe cazuri chiar a înregistrat diminuări în anul 2018 față de anul 2017. Pentru a reliefa acest aspect, vom lua ca exemplu un salariu brut de 4000 lei și vom calcula salariul net pentru anii 2017, 2018 și 2019, conform datelor din tabelul 2.

Tabelul 2. Calcul salarii și contribuții aferente

Ani					
2017		2018		2019	
Salariul brut	4000	Salariul brut	4000	Salariul brut	4000
Total contribuții angajat:	1194	Total contribuții angajat:	1660	Total contribuții angajat:	1660
- contribuție fond șomaj	20	- contribuție fond sănătate	400	- contribuție fond sănătate	400
- contribuție fond sănătate	220	- contribuție asigurări sociale	1000	- contribuție asigurări sociale	1000
- contribuție asigurări sociale	420	- impozit pe salarii	260	- impozit pe salarii	260
- impozit pe salarii	534				
Salariul net	2806	Salariul net	2340	Salariul net	2340
Total contribuții angajator:		Total contribuții angajator:		Total contribuții angajator:	90
- contribuție fond șomaj	910	- contribuția asiguratorie pentru muncă	90	- contribuția asiguratorie pentru muncă	90
- contribuție fond sănătate	20		90		
- contribuție asigurări sociale	208				
- contribuție concedii și indemnizații	632				
- fond asigurări accidente	34				
- fond garantare creanțe salariale	6				
- fond solidaritate handicapați	10				
	0				
Total cost	4910	Total cost	4090	Total cost	4090
Parametri		Parametri		Parametri	
- are funcție de bază	Da	- are funcție de bază	Da	- angajat din domeniul construcțiilor	Nu
- este scutit de impozit	Nu	- este scutit de impozit	Nu	- este scutit de impozit	Nu
- persoane întreținere	0	- persoane întreținere	0	- are funcție de bază	Da
				- persoane întreținere	0
				- încadrat pe o funcție ce necesită studii superioare	Nu
Setări		Setări		Setări	
- salariu mediu	3131	- salariul minim	1900	- salariul minim	2080
- salariu minim	1450			- salariul minim brut pe țară garantat în plată pentru angajații pe funcții ce necesită studii superioare și au cel puțin 1 an vechime în funcție	2350
- tarif risc CAEN	0,15			- salariul minim brut pe țară pentru angajații din domeniul construcțiilor	3000

Sursa: prelucrare proprie

Pe baza datelor din tabel se poate observa că salariul net a scăzut în anul 2018 față de anul 2017 cu 466 lei, respectiv cu 16,61 %, iar în anul 2019 față de anul 2018, acesta a rămas neschimbat în pofida modificărilor fiscale, care au avut ca scop majorările salariale.

Mai multe schimbări au apărut în cazul angajaților bugetari, odată cu adoptarea Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice. Astfel, o parte din angajații din domeniul bugetar au beneficiat de o creștere a salariilor brute cu 25% începând cu luna ianuarie 2018. Este vorba de acele persoane care s-au încadrat în limitele specificate în lege, respectiv, sporurile, indemnizațiile, compensațiile, adaosurile și alte drepturi acordate cumulativ pe total buget pentru fiecare ordonator de credite **nu pot depăși 30%** din suma salariilor de bază și **nu se poate**

depăși maximul salarial stabilit pentru fiecare categorie de bugetar în parte în anexele de la Legea salarizării. Astfel, dacă unii bugetari au beneficiat de această majorare, alții au avut o majorare într-un procent mai mic, iar în cazul unora s-au înregistrat chiar diminuări ale venitului net. Începând cu luna martie 2018, unele dintre salariile din sistemul medical au crescut semnificativ, iar cadrele didactice au primit 20% în plus la salariu, conform Legii-cadru nr. 153/2017, dar în aceleași condiții ale majorărilor din luna ianuarie. Tot în anul 2018, angajații bugetari au beneficiat de vouchere de vacanță în valoare de 1450 lei. Din anul 2019, diurna bugetarilor a crescut de la 17 la 20 de lei/zi, iar alocația de cazare s-a majorat la 230 lei/zi.

La o primă vedere, toate aceste schimbări denotă o îmbunătățire a condițiilor de trai a acestei categorii de salariați. Totuși, unii autori [2] au evidențiat faptul că, de fapt, majorările salariilor brute ale bugetarilor nu s-au realizat în aceeași proporție la toți, iar, în unele cazuri, au condus chiar la diminuarea salariului net. Mai mult, creșterile inegale ale salariilor brute la diferite categorii de bugetari au determinat apariția unor „anomalii” în remunerarea muncii din sectorul bugetar. Astfel, unele salarii ale angajaților fără studii superioare sunt mult mai mari decât cele ale angajaților cu studii superioare, motiv pentru care apar și o serie de frustrări.

Pentru a exemplifica o parte dintre „inegalitățile” făcute în remunerarea muncii bugetarilor, se vor folosi datele din tabelul 3.

Tabelul 3. Salariile din sectorul bugetar, conform Legii-cadru nr. 153/2017

Sector bugetar	Interval salarial (salariul de bază) - lei
Învățământ universitar:	
• profesor universitar	5625 – 10880
• conferențiar universitar	4508 – 7546
• asistent universitar	4130 – 4554
Învățământ preuniversitar:	
• profesor studii superioare grad didactic I	4372 – 5517
• profesor studii superioare grad didactic II	4235 – 4828
• profesor studii superioare grad didactic definitiv	4144 – 4554
• profesor studii superioare debutant	4098
• învățător, educatoare, maestru-instructor (studii liceale) grad didactic I	4098 – 4372
• învățător, educatoare, maestru-instructor (studii liceale) grad didactic II	4052 – 4280
• învățător, educatoare, maestru-instructor (studii liceale) grad didactic definitiv	4007 – 4235
• învățător, educatoare, maestru-instructor (studii liceale) debutant	3916
Sănătate:	
• medic primar	12500
• medic specialist	9900
• medic rezident	5700 – 7900
• medic primar servicii de urgență	13338
• medic specialist servicii de urgență	10563
• medic rezident servicii de urgență	5700 - 7300
• asistent medical, studii medii	3610 – 3850
• soră medicală, studii medii	3610 – 3750
• infirmieră, studii medii	3450 - 3610
• brancardier	2950 - 3835
• șofer autosanitară	3750 – 3900
Alte sectoare:	
• muncitor din activitatea specifică instituțiilor de spectacole sau concerte, studii medii	2570 – 3610
• grefier, grefier-statistician, grefier-documentarist, grefier-arhivar, grefier-registrator, studii medii	3750 – 5417
• arhivar la Arhivele Naționale, studii superioare	3950 – 5315
• arhivar la Arhivele Naționale, studii medii	3610 – 4130
• casier trezorer, studii medii	3610 – 3950

Sursa: prelucrare proprie

Pe baza acestei legi-cadru, primăriile și alte instituții ale statului, prin hotărâri locale, au majorat salariile angajaților și, nu de puține ori, s-a ajuns la unele sume colosale. Astfel, s-a ajuns ca salariul de bază al unui portar de la primărie să fie de peste 4400 lei, cel al unui referent debutant în Poliția Locală să depășească suma de 8600 lei, iar al unui șofer să fie mai mare de 5200 lei. Dacă vorbim de funcții mai importante, salariul unui primar poate ajunge și chiar depăși 20000 lei, al unui secretar de

primărie să depășească 17000 lei, al arhitectului șef să fie de peste 16000 lei sau al unui director executiv din cadrul primăriei să ajungă la peste 14000 lei.

Cu toate acestea, majorările de salariu nu au avut rezultatul scontat. De exemplu, în cazul medicilor, măririle de salariu nu au stopat în niciun fel numărul plecărilor în străinătate. Impactul pozitiv asupra tendinței de migrație este destul de mic, chiar nesemnificativ comparativ cu cel care era așteptat. Deși nu există o evidență foarte clară a medicilor care pleacă, numărul lor este arătat orientativ de certificatele de status profesional (acestea pot evidenția doar dorința de a profesa în țări străine, nu și reușita efectivă). În plus, angajații din sistemul sanitar devin frustrați la locul de muncă ca urmare a numeroaselor lipsuri din dotare, dar și a reglementărilor din domeniu, care creează tot felul de elemente care împiedică o relație medic-pacient bună. De asemenea, majorarea salariilor nu a rezolvat nici problema „șpăgii”, fiind mediatizate numeroase astfel de cazuri.

În plus, există un decalaj foarte mare între salariile bugetarilor și cele din mediul privat. Astfel, conform datelor de la Institutul Național de Statistică, un angajat bugetar a încasat în luna septembrie 2018 un venit mediu de 4235 lei, în timp ce un salariat la privat a obținut în medie 2218 lei, respectiv o diferență de 2017 lei, comparativ cu ianuarie 2017, când diferența era mai mică, respectiv de 1354 lei, salariul unui bugetar fiind de 3320 lei, iar al unui angajat din mediul privat de 1966 lei. Acest lucru este prezentat schematic în figura 1.

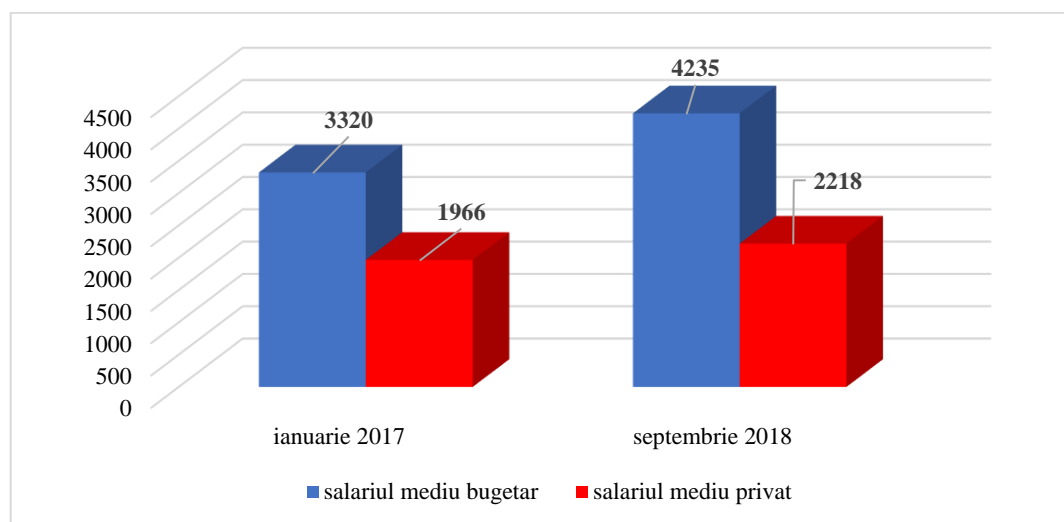

Figura 1. Salariile bugetare versus salariile din mediul privat

Sursa: Institutul Național de Statistică

Dacă facem un calcul simplu pe baza datelor din figură, se poate observa că în ianuarie 2017, salariul unui angajat din mediul privat ar fi trebuit majorat cu aproximativ 69% pentru a atinge nivelul salariului bugetar, iar în septembrie 2018, majorarea ar fi trebuit să fie de aproximativ 91%. Dacă la acest aspect, adăugăm și pensiile speciale, zilele libere mai multe, ziua scurtă de vineri, cursuri de „formare continuă” la mare și la munte etc., atunci se poate înțelege acea „invidie” a celor din mediul privat față de cei care lucrează la stat, mai ales că performanța în funcția publică cam lasă de dorit. Astfel, mai este mult de lucrat până se va ajunge la un sistem de educație de calitate, la un sistem de sănătate care să nu te omoare, la kilometri de autostradă etc.

Mai mult, majoritatea întreprinderilor urmăresc micșorarea sarcinii fiscale sau amânarea în timp a acesteia, ajungându-se de multe ori la agresivitate fiscală. Conform unor autori, [5] agresivitatea fiscală reprezintă acel mod de gestionare a profitului impozabil care are ca rezultat diminuarea bazei de calcul a impozitului pe profit. Agresivitatea fiscală presupune activități de planificare fiscală care sunt legale sau care se pot integra într-o zonă gri, dar și activități care sunt ilegale. [10]

Nivelul scăzut de bunăstare din România a condus la creșterea migrației populației, cu efecte negative asupra economiei naționale. Astfel, forța de muncă din țară este din ce în ce mai puțină, iar copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate devin din ce în ce mai mulți. Pe lângă problemele sociale pe care le au acești copii (vulnerabilități emoționale, abandon școlar, delincvență, violență etc.), apar și

o serie de probleme cu caracter economico-financiar, în sensul că trebuie să crească numărul de asistenți sociali și consilieri școlari, este necesară alocarea de resurse financiare de la buget în funcție de nevoile specifice identificate etc.

Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului au realizat o statistică, la 01.01.2018, a copiilor cu părinții plecați în străinătate, conform datelor din tabelul 4.

Tabel 4. Situația pe categorii a copiilor cu părinții plecați în străinătate

TOTAL FAMILII PLECAȚE LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE	74422
TOTAL COPII AI CĂROR PĂRINȚI SUNT PLECAȚI LA MUNCĂ ÎN STRĂINĂTATE	94896
Familii în care ambii părinți sunt plecați la muncă în străinătate	13165
Număr total copii rămași acasă care provin din familii în care ambii părinți sunt plecați la muncă în străinătate	17425
• Număr copii rămași acasă în îngrijirea rudelor până la gradul IV, fără măsură de protecție	16302
• Număr copii rămași acasă care se află în sistemul de protecție specială, din care:	958
- la asistent maternal	120
- în centre de plasament	230
- la rude până la gradul IV	534
- la alte familii/persoane	74
• Alte situații (vecini,alte familii/persoane fără măsură de protecție)	165
Familii în care un părinte este plecat la muncă în străinătate	50675
Număr total copii rămași acasă care provin din familii în care un părinte este plecat la muncă în străinătate	64701
• Număr copii rămași acasă în îngrijirea rudelor până la gradul IV, fără măsură de protecție	62350
• Număr copii rămași acasă care se află în sistemul de protecție specială, din care:	1478
- la asistent maternal	236
- în centre de plasament	395
- la rude până la gradul IV	763
- la alte familii/persoane	84
• Alte situații (vecini,alte familii/persoane fără măsură de protecție)	873
Familie cu părinte unic susținător plecat la muncă în străinătate	10582
Număr total copii rămași acasă care provin din familii în care părintele unic susținător este plecat la muncă în străinătate	12770
• Număr copii rămași acasă în îngrijirea rudelor până la gradul IV, fără măsură de protecție	11321
• Număr copii rămași acasă care se află în sistemul de protecție specială, din care:	1294
- la asistent maternal	188
- în centre de plasament	251
- la rude până la gradul IV	734
- la alte familii/persoane	121
• Alte situații (vecini,alte familii/persoane fără măsură de protecție)	155
• TOTAL copii rămași acasă care se află în sistemul de protecție specială, din care:	3730
- la asistent maternal	544
- în centre de plasament	876
- la rude până la gradul IV	2031
- la alte familii/persoane	279

Sursa: RAPORT Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate

În ceea ce privește politica fiscală din România, unii autori [9] subliniază o serie de amenințări, cum ar fi:

- acumularea unor deficite bugetare care vor face greu de gestionat datoria publică;
- gradul scăzut de colectare a veniturilor bugetare în PIB;
- gradul de îmbătrânire a populației și transferurile bugetare legate de acoperirea fondului de pensii.

Toate acestea presupun luarea unor măsuri, cum ar fi creșterea responsabilității fiscale, adoptarea unei viziuni pe termen mediu și lung asupra echilibrului bugetar, o convergență a politicilor monetare și fiscale etc.

Unii specialiști [4] consideră că o politică de contracții fiscale succesive dominate de creșteri de impozite nu este viabilă și se impune o raționalizare sustenabilă a cheltuielilor bugetare, deoarece

ajustarea insuficientă a cheltuielilor publice duce, mai ales în condițiile de scădere a cererii, la creșterea impozitelor într-o proporție mult mai mare decât capacitatea întreprinderilor de a se adapta și crea economisiri. Astfel, rezultatul îl reprezintă reducerea investițiilor private, care conduce la prelungirea și chiar accentuarea recesiunii.

Concluzii

Reforma fiscală presupune un sistem fiscal eficient și echitabil, care să asigure încasarea veniturilor la bugetul statului, iar perfecționarea sistemului fiscal ar trebui să țină cont de mai multe aspecte, cum ar fi evoluția economiei naționale, cerințele directivelor europene și, nu în ultimul rând, noutățile apărute în sistemul fiscal al țărilor dezvoltate. Din păcate, în România nu se știe care sunt criteriile pe baza cărora se perfecționează sistemul fiscal. Acest aspect a condus la o serie de măsuri care, în loc să crească bunăstarea țării, a determinat scăderea ei. Astfel, performanța din domeniul bugetar nu se ridică la nivelul scontat, construcția de autostrăzi stagnează, măsurile luate prin politicile fiscale nu și-au atins de cele mai multe ori scopul, marile companii nu sunt atrase să investească în România, din cauza instabilității fiscale, iar populația migrează în străinătate pentru un loc de muncă mai bun.

Bibliografie:

1. Altar, M. (coord.), 2009. *Finanțe publice: introducerea unui cadru fiscal bugetar pe termen mediu*, studiu SPOS 2009, Institutul European din România
2. Apostol, C., 2018. Analiza salariului în domeniul bugetar din România – principalul factor de motivare a forței de muncă. *Culegerea de articole științifice: Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare*, Chișinău
3. Baunsgaard, Th.; Symansky, S. A. 2009. *Automatic Fiscal Stabilizers*, September 28, SPN/09/23, IMF, available at www.imf.org
4. Croitoru, L., 2015. *Cercul vicios al politicii fiscale*, disponibil la www.hotnews.ro
5. Frank, M. M.; Lynch L.; Rego S. 2009. Tax Reporting Aggressiveness and its Relation to Aggressive Financial Reporting, *Accounting Review*, Vol. 84, No. 2
6. Marinaș, M. C., 2010. Eficiența politicii fiscale în combaterea efectelor crizei economice. O analiză bazată pe literatura economică, *Economie teoretică și aplicată*. Volumul XVII, No. 11(552)
7. Socol, A. G.; Socol C. 2012. Estimarea mecanismelor de stabilizare fiscală automată. Cazul României, *Economie teoretică și aplicată*. Volumul XIX, No. 3(568)
8. Socol, C.; Marinaș, M.; Socol, A. G. 2010. Sustenabilitate fiscală și coeziune socială. Comun și specific în submodelele Uniunii Europene, *Economie teoretică și aplicată*. Volumul XVII, No. 3(544)
9. Talpoș, I.; Avram, A. 2011. Considerații cu privire la mixul de politici fiscale anticriză în România, *Economie teoretică și aplicată*. Volumul XVIII, No. 1(554)
10. Vintilă, G.; Armeanu, S. D.; Filipescu, M. O.; Moscalu, M.; Lazăr, P. 2012. Studiu privind corelația politică fiscală – responsabilitate socială corporativă, *Economie teoretică și aplicată*. Volumul XIX, No. 4(569)
11. ***, RAPORT Grup de Lucru Interinstituțional pentru Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate, Administrația Prezidențială
12. ***, *Codul Muncii – Legea nr. 53/2003* modificată și republicată ulterior, ultima modificare Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53 din 4 august 2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 - Codul muncii, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 644 din 7 august 2017
13. ***, *Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 688/10.09.2015, cu modificările și completările ulterioare
14. ***, *Legea nr. 358/2015 din 31 decembrie 2015* privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 50/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal și a Legii nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 988 din 31 decembrie 2015
15. ***, *Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 492 din 28 iunie 2017
16. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 1091/2014 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 902 din data de 11 decembrie 2014
17. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 846/2017 din 29 noiembrie 2017 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 950 din 29 noiembrie 2017
18. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 937/2018 din 7 decembrie 2018 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1045 din 10 decembrie 2018

AFRĂSINEI Mihai-Bogdan¹, GEORGESCU Iuliana Eugenia²

^{1,2} Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Iași, România

E-mail: ¹bogdan.afrasinei@feaa.uaic.ro, ²iuliag@uaic.ro

Summary: *Având în vedere diferențele existente între țări în ceea ce privește cotele de impozitare, societățile au oportunitatea de a-și exporta profiturile impozabile către jurisdicțiile mai favorabile din acest punct de vedere. În elaborarea strategiilor de optimizare fiscală, jurisdicțiile offshore s-au dovedit a fi una dintre cele mai eficiente soluții la care apelează societățile din aproape toate colțurile lumii. Pe fondul acestor aspecte, scopul lucrării este de a analiza impactul pe care îl au paradisurile fiscale asupra economiei mondiale. Rezultatele studiului arată că jurisdicțiile offshore joacă un rol semnificativ în dirijarea investițiilor străine directe dintr-o țară în alta. Acestea se află pe primele locuri atât la intrările, cât și la ieșirile de investiții străine directe. Evidențele sugerează că veniturile, după ce sunt transferate în jurisdicții offshore din rațiuni fiscale, se întorc de multe ori în țara de origine sub forma investițiilor străine directe.*

Cuvinte cheie: *optimizare fiscală, evitarea impozitării, paradisuri fiscale, societăți offshore*

JEL Classification: F23, H26, M41

Introducere

În contextul globalizării economice și financiare, firmele cu o cifră de afaceri considerabilă din aproape toate colțurile lumii sunt preocupate în a-și reduce la minimum cheltuielile cu impozitele. De multe ori, acestea apelează la elaborarea unor strategii de optimizare fiscală prin intermediul jurisdicțiilor offshore. Aceste jurisdicții, denumite și paradisuri fiscale, sunt țări sau teritorii care oferă nerezidenților cote de impozitare extrem de reduse sau chiar zero pentru veniturile obținute din străinătate. Prin elaborarea unor strategii de planificare fiscală, care uneori sunt bazate pe prețuri arbitrare sau nu au fundament economic, baza impozabilă poate fi transferată în jurisdicții offshore. Printre cele mai utilizate „inginerii financiare” de acest tip se numără achizițiile și vânzările de bunuri intragrup (la valori supraevaluate sau subevaluate, după caz), încheierea de tranzacții intragrup pentru servicii de consultanță și management, acordarea și primirea de împrumuturi intragrup sau relocarea drepturilor de proprietate intelectuală (brevete, patente, licențe) în paradisuri fiscale (Afrăsinei, 2016). Fiecare jurisdicție offshore tinde să favorizeze firmele care desfășoară anumite categorii de activități. De exemplu, Panama este o jurisdicție recunoscută pentru înregistrarea de vapoare, Insulele Cook sunt preferate pentru formarea de trusturi pentru protecția activelor, Insulele Bermude sunt utilizate de multe companii de asigurări (Barber, 2007), iar Insulele Cayman găzduiesc filialele celor mai importante firme din sectorul bancar (ActionAid, 2011).

Fenomenul offshore a atins cote extrem de ridicate în ultimii ani, iar în Insulele Cayman există o clădire care, potrivit U.S. Government Accountability Office (2008), găzduia la un moment dat 18.857 de societăți offshore, și despre care Barack Obama afirma că „*fi este cea mai mare clădire din lume, fie este cea mai mare escrocherie fiscală din lume*”. Totuși, un aspect interesant îl constituie faptul că în statul american Delaware erau înregistrate mai mult de două treimi din totalul firmelor înființate în Statele Unite (ActionAid, 2011). Doar la adresa „1209 Orange Street” din Wilmington figurau 217.000 de societăți (Shaxson, 2011).

Pe lângă presiunea fiscală ridicată din unele țări, există și alți factori determinanți în utilizarea societăților offshore. De exemplu, Kinsman (1978) a remarcat trei cauze principale care pot sta la baza refugiului în paradisuri fiscale: inflația, percepția din multe țări de a considera persoanele foarte bogate drept „asupritori ai maselor” și pierderea confidențialității în utilizarea capitalului deținut. Avantajele de ordin fiscal, cât și nefiscal (confidențialitate, secret bancar, anonimitate) oferite de paradisurile fiscale au atras ca un magnet aproape toate marile companii din lume. Într-un articol

publicat în „The Guardian”, expertul Nicholas Shaxson (2015) menționează doar câteva dintre acestea: AIG, Apple, Aviva, Barclays, Black & Decker, British American Tobacco, Burberry, Citigroup, Deutsche Bank, Facebook, FedEx, GlaxoSmithKline, Google, Ikea, HSBC, JP Morgan, Microsoft, Pepsi, Skype, Starbucks, Vodafone și Walt Disney.

De exemplu, corporația americană *Apple* a dezvoltat o strategie complexă de optimizare fiscală prin înființarea mai multor societăți offshore, în special, în Irlanda, prin intermediul cărora a reușind între anii 2009-2012 să transfere către acestea 74 miliarde dolari SUA (Shaxson, 2015). Prin direcționarea a 9,8 miliarde de dolari SUA către o companie offshore de tip scoică înregistrată în Insulele Cayman, un alt gigant american, corporația *Google*, a evitat în anul 2011 impozite pe venitul global în valoare de 2 miliarde de dolari SUA (Drucker, 2012). Într-un raport publicat în iunie 2015 de către organizația *Americans for Tax Fairness* se dezvăluie că *Wal-Mart*, cea mai mare companie din domeniul comerțului cu amănuntul din lume, avea 78 de filiale în 15 paradisuri fiscale diferite care nu fuseseră declarate. De asemenea, raportul arată că *Wal-Mart* are 22 de companii de tip scoică înregistrate în Luxemburg, deși nu are nici un magazin deschis acolo. În plus, aproape toate companiile din țările în care își desfășoară activitatea sunt deținute de filiale înregistrate în paradisuri fiscale. Un alt aspect notabil îl constituie faptul că *Wal-Mart* deține cel puțin 76 miliarde dolari SUA în active prin intermediul unor companii de tip scoică înregistrate în Olanda (12,4 miliarde dolari SUA) și Luxemburg (64,2 miliarde dolari SUA).

Utilizarea paradisurilor fiscale a declanșat numeroase dezbateri și controverse atât în mediul academic, cât și în cel jurnalistic sau politic. Amploarea acestui fenomen în rândul contribuabililor a cauzat pierderi foarte mari de venituri bugetare în multe țări din lume. Într-un raport realizat de către o comisie de experți pentru Guvernul din Norvegia (Norway Minister of the Environment and International Development, 2009) se punctează șapte efecte dăunătoare ale paradisurilor fiscale:

1. măresc primele de risc pe piețele financiare internaționale;
2. subminează funcționarea sistemului fiscal și al finanțelor publice;
3. cauzează distribuția inechitabilă a veniturilor fiscale;
4. reduc eficiența alocării resurselor în țările în curs de dezvoltare;
5. fac infrafracțiunile economice mai profitabile;
6. încurajează „rent-seeking-ul” și reduc veniturile private în țările în curs de dezvoltare;
7. deteriorează calitatea instituțională a mediului de afaceri și încetinesc creșterea economică în țările în curs de dezvoltare.

Cobham (2012) sesizează că primele trei dintre cele șapte efecte dăunătoare afectează toate țările, în timp ce ultimele patru afectează, în principal, țările în curs de dezvoltare.

Deși, efectele negative sunt mai numeroase, experții care au realizat raportul au identificat și unele efecte pozitive. Acestea pot fi privite din două perspective: efecte pozitive asupra țărilor care nu sunt paradisuri fiscale și efecte pozitive asupra țărilor care sunt paradisuri fiscale (Norway Minister of the Environment and International Development, 2009). Impactul pozitiv al paradisurilor fiscale se referă la următoarele aspecte:

1. determină celelalte state să își reducă impozitele deoarece, în cazul în care ar păstra un nivel ridicat, o mare parte din baza fiscală ar fi direcționată către paradisurile fiscale;
2. contribuie la creșterea investițiilor în țările cu impozite ridicate (dacă investitorii își pot transfera profiturile impozabile către paradisuri fiscale, rentabilitatea ridicată a acestora ar încuraja alte investiții în viitor);
3. pe lângă ratele reduse de impozitare, jurisdicțiile de acest tip sunt mult mai stabile din punct de vedere politic, au o infrastructură dezvoltată, calitate instituțională ridicată, prezintă un nivel mic al corupției, infrafracționalității sau chiar al criminalității și au un produs intern brut pe cap de locuitor mai ridicat.

În ceea ce privește delimitarea țărilor și a teritoriilor care pot fi considerate paradisuri fiscale nu există un consens între autori, de-a lungul timpului fiind elaborate mai multe liste, atât de către organisme și organizații naționale sau internaționale, cât și de experți în domeniu. Astfel, componența listelor diferă în funcție de criteriile avute în vedere și de momentul la care au fost elaborate (Afrăsinei, 2016). De exemplu, Palan, Murphy și Chavagneux (2010) au realizat o compilație a paradisurilor fiscale și

a centrelor financiare offshore după cele mai reprezentative liste elaborate de diverse organizații și cercetători: International Bureau of Fiscal Documentation (1977), Charles Irish (1982), Hines și Rice (1994), Financial Stability Forum (2000), International Monetary Fund (2000), OECD (2000), Financial Action Task Force (2000/2002), Hampton și Christensen pentru Tax Justice Network (2005), Zoromé pentru International Monetary Fund (2007), Senatorul Carl Levin pentru Stop Tax Haven Abuse Act în Statele Unite ale Americii (2007) și LowTax.net (2008).

Tabelul 1. Paradisurile fiscale și centrele financiare offshore din lume

Rang	Jurisdicția	Int'l Bureau Fiscal Docs 1977	Irish 1982	Hines & Rice 1994	OECD 2000	IMF 2000	FSF 2000	FATF 2000/ 2002	TJN 2005	IMF 2007	STHAA 2007	Low TaxNet 2008	GAO 2008	Total
1.	Bahamas	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
2.	Guernsey	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
3	Insulele Bermude	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
4	Insulele Cayman	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
5	Jersey	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
6	Malta	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
7	Panama	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12
8	Antilele Olandeze	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	√	√	11
9	Barbados	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	√	√	11
10	Cipru	√		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	11
11	Insulele Virgine Britanice	√	√	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	11
12	Insula Man	√	-	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	11
13	Liechtenstein	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	11
14	Vanuatu	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	√	√	11
15	Elveția	√	√	√		√	√	-	√	√	√	√	√	10
16	Gibraltar	√	-	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	10
17	Hong Kong	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√	√	√	10
18	Insulele Turks și Caicos	√	√	√	√	√	√	-	√	-	√	√	√	10
19	Singapore	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√	√	√	10
20	St Vincent & Grenadines	√		√	√	√	√	√	√		√	√	√	10
21	Antigua și Barbuda	√	-	√	√	√	√	√	√	-	√	-	√	9
22	Belize	-	-	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	9
23	Insulele Cook	-	-	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	9
24	Grenada	√	-	√	√	√	-	√	√	-	√	√	√	9
25	Irlanda	√	√	√	-	√	√	-	√	√	-	√	√	9
26	Luxemburg	√	-	√	-	√	√	-	√	√	√	√	√	9
27	Monaco	√	-	√	√	√	√	√	√	-	-	√	√	9
28	Nauru	√	√	-	√	√	√	√	√	-	√	-	√	9
29	St. Kitts și Nevis		-	√	√	√	√	√	√	-	√	√	√	9
30	Andora	√	-	√	√	√	√	-	√	-	-	√	√	8
31	Anguilla	-	-	√	√	√	√	-	√	-	√	√	√	8
32	Bahrain	-	√	√	√	√	√	-	√	√	-	-	√	8
33	Costa Rica	√	√	-	-	√	√	-	√	-	√	√	√	8
34	Insulele Marshall	-	-	√	√	√	√	√	√	-	-	√	√	8
35	Mauritius	-	-	-	√	√	√	√	√	√	-	√	√	8
36	St. Lucia	-	-	√	√	√	√	√	√	-	√	-	√	8
37	Aruba	-	-	-	√	√	√	-	√	-	√	√	√	7
38	Dominica	-	-	√	√	√	-	√	√	-	√	-	√	7
39	Liberia	√	√	√	√				√			√	√	7
40	Samoa	-	-	-	√	√	√	√	√	-	√	-	√	7
41	Seychelles	√	-	-	√	√	√	-	√	-	-	√	√	7
42	Liban	-	-	√	-	√	√	√	√	-	-	-	√	6
43	Niue	-	-	-	√	√	√	√	√	-	-	-	√	6
44	Macau	-	-	√	-	√	√	-	√	-	-	-	√	5
45	Montserrat	-	-	√	√	√	-	-	√	-	-	-	√	5
46	Malaezia (Labuan)	-	-	-	-	√	√	-	√	-	-	√	-	4
47	Maldive	-	-	√	√	-	-	-	√	-	-	-	√	4
48	Insulele Virgine Americane	-	-	-	√	-	-	-	√	-	-	-	√	3
49	Letonia	-	-	-	-	-	-	-	-	√	√	-	√	3
50	Marea Britanie	-	√	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-	3

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

Rang	Jurisdicția	Int'l Bureau Fiscal Docs 1977	Irish 1982	Hines & Rice 1994	OECD 2000	IMF 2000	FSF 2000	FATF 2000/ 2002	TJN 2005	IMF 2007	STHAA 2007	Low TaxNet 2008	GAO 2008	Total
51	Africa de Sud	-	√	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	2
52	Brunei	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	2
53	Dubai	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	√	-	2
54	Filipine	-	√	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	2
55	Iordania	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	√	2
56	Israel	-	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-	-	2
57	Madeira	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	√	-	2
58	Olanda	√	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	2
59	San Marino	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	√	2
60	Statele Unite ale Americii	-	√	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	2
61	Tonga	-	-	-	√	-	-	-	√	-	-	-	-	2
62	Ungaria	-	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-	-	2
63	Uruguay	-	-	-	-	-	-	-	√	√	-	-	-	2
64	Alderney	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
65	Anjouan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	1
66	Belgia	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
67	Botswana	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	√	-	1
68	Campione d'Italia	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
69	Egipt	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
70	Franța	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
71	Germania	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
72	Guatemala	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
73	Honduras	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
74	Islanda	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
75	Indonezia	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
76	Ingușetia	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
77	Insulele Mariane	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
78	Melilla	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
79	Myanmar	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
80	Nigeria	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
81	Palau	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	-	-	1
82	Puerto Rico	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
83	Republica Turcă a Ciprului de Nord	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
84	Russia	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
85	Sark	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
86	Sao Tome e Principe	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
87	Somalia	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
88	Sri Lanka	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
89	Taipei	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
90	Trieste	-	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	1
91	Ucraina	-	-	-	-	-	-	√	-	-	-	-	-	1
Total		32	29	40	41	46	42	37	72	22	34	41	50	486

Sursa: Palan, Murphy, Chavagneux (2010), cu adăugirile noastre de la United States Government Accountability Office (2008)

În plus față de cele 11 liste pe baza cărora Palan, Murphy și Chavagneux (2010) au realizat această compilație prezentată în tabelul nr.1, noi am adăugat și lista elaborată de United States Government Accountability Office (2008), pe care o considerăm reprezentativă, deoarece a fost utilizată în diverse studii de specialitate (Gravelle 2015; ActionAid, 2011). În secțiunea următoare vom prezenta, prin intermediul unor date referitoare la investițiile străine directe, care este impactul economiei offshore asupra economiei mondiale.

Impactul jurisdicțiilor offshore asupra economiei mondiale

Impactul paradisurilor fiscale asupra economiei mondiale poate fi remarcat în urma analizei investițiilor străine efectuate la nivel global. Pe baza datelor furnizate în acest sens de Fondul Monetar Internațional (vezi tabelul nr.2) se poate observa că țara cu nivelul cel mai ridicat atât al intrărilor, cât și al ieșirilor de investiții străine directe în anul 2017 este Olanda (anul 2017 este ultimul pentru care datele au fost publicate până în momentul realizării acestei lucrări).

Tabelul 2. Clasamentul țărilor cu cele mai mari fluxuri de intrări și ieșiri de investiții directe în anul 2017

Nr. crt.	Intrări de investiții străine directe		Ieșiri de investiții directe	
	Țara	Milioane USD	Țara	Milioane USD
1.	Olanda*	5.005.349	Olanda*	6.174.234
2.	Statele Unite ale Americii ¹	4.025.492	Statele Unite ale Americii ¹	6.013.335
3.	Luxemburg*	3.987.835	Luxemburg*	4.812.170
4.	Republica Populară Chineză	2.688.470	Marea Britanie ²	1.625.169
5.	Marea Britanie ²	1.607.987	Germania ³	1.606.120
6.	Hong Kong*	1.580.930	Hong Kong*	1.528.555
7.	Elveția*	1.154.799	Japonia	1.494.648
8.	Singapore*	1.151.049	Franța ⁴	1.451.663
9.	Germania ³	950.837	Elveția*	1.263.332
10.	Irlanda	892.742	Canada	890.612

Note: *țări paradisuri fiscale; ¹Statul american Delaware este considerat paradis fiscal, iar orașul New York este considerat centru financiar offshore; ²Orașul Londra este considerat centru financiar offshore; ³Orașul Frankfurt este considerat centru financiar offshore.

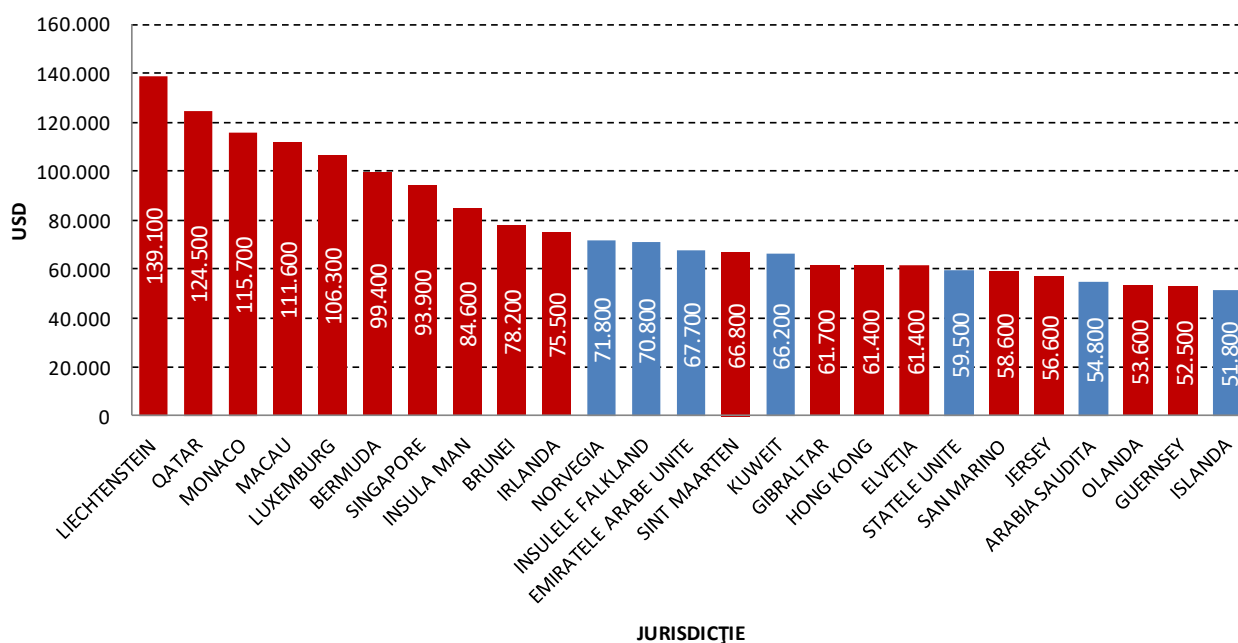
Sursa: *International Monetary Fund (2017)*

Deși economia Statelor Unite este cea mai puternică din lume, așa cum se poate observa în tabelul nr.2, intrările de investiții străine directe au fost cu aproximativ 20% mai reduse decât în Olanda. Mai mult decât atât, Statele Unite ale Americii au o populație de 321.368.864 locuitori, în timp ce Olanda are doar 16.947.904 locuitori. De asemenea, la ieșirile de investiții directe pe primul loc se situează tot Olanda, în timp ce Statele Unite ocupă locul secund în ierarhie, dar la o diferență extrem de mică (cu 3% mai puțin). De asemenea, cu o populație de numai 570.252 locuitori, Luxemburg este pe locul al treilea în lume atât la intrările, cât și la ieșirile de investiții directe. Această situație poate fi explicată prin faptul că Olanda și Luxemburg sunt două paradisuri fiscale europene la care recurg adesea marile companii în strategiile de optimizare fiscală internațională adoptate. Ele joacă, de regulă, rolul de intermediar în dirijarea de investiții directe dintr-o țară în alta. De exemplu, prin intermediul companiilor de tip holding se facilitează reducerea impozitelor pe dividende sau dobânzi aferente împrumuturilor intragrup acordate (Afrăsinei, 2016).

Potrivit datelor publicate de Fondul Monetar Internațional (2017), cele mai mari intrări de investiții străine directe în anul 2017 în Olanda provin din Statele Unite ale Americii (955.401 milioane dolari SUA, respectiv 19% din total), Luxemburg (698.321 milioane dolari SUA, respectiv 14% din total), Marea Britanie (479.682 milioane dolari SUA, respectiv 10% din total) și Elveția (292.294 milioane dolari SUA, respectiv 6% din total). Nivelul cel mai mare al ieșirilor de investiții directe din Olanda s-a îndreptat către Statele Unite ale Americii (917.646 milioane de dolari SUA, respectiv 15% din total), Marea Britanie (652.297 milioane dolari SUA, respectiv 11% din total), Elveția (492.344 milioane dolari SUA, respectiv 8% din total) și Luxemburg (487.384 milioane dolari SUA, respectiv 8% din total). În Luxemburg remarcăm o situație similară cu cea din Olanda, astfel că cele mai mari intrări, cât și ieșiri de investiții directe se înregistrează în relația cu Statele Unite ale Americii (18% intrări și 16% ieșiri din total), Olanda (12% intrări și 17% ieșiri din total), Marea Britanie (13% intrări și 17% ieșiri din total) și Irlanda (12% intrări și 11% ieșiri din total). Faptul că Olanda și Luxemburg se situează în vârful ierarhiei atât la intrările, cât și la ieșirile de investiții directe (vezi tabelul nr. 2), sugerează rolul extrem de important pe care îl joacă aceste paradisuri fiscale în optimizarea fiscală internațională. Practic, în raport cu numărul de locuitori, valorile nu pot fi explicate de dimensiunea economiei interne. În ceea ce privește Statele Unite ale Americii, datele arată că intrările cele mai mari de investiții străine directe provin din Marea Britanie (13%), Japonia (12%), Canada (11%), Luxemburg (10%) și Olanda (9%), în timp ce ieșirile cele mai mari de investiții directe s-au îndreptat către Olanda (16%), Marea Britanie (12%), Luxemburg (11%), Irlanda (7%) și Canada (7%). Aceste evidențe pot sugera că investitorii americani își transferă veniturile către paradisuri fiscale prin diverse „montaje financiare”, după care repatriază o parte dintre acestea sub forma investițiilor străine directe. O astfel de practică este cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de „round-tripping”.

Analizând situația generală prezentată în tabelul nr.2, se poate constata că mai mult de jumătate dintre țările cu nivelul cel mai mare al intrărilor și ieșirilor de investiții directe din lume sunt paradisuri fiscale.

Ținând cont că majoritatea paradisurilor fiscale sunt insule și nu dețin resurse naturale, turismul și atragerea investitorilor străini prin oferirea de diverse stimulente fiscale au reprezentat principalele surse de capital pentru dezvoltare și creștere economică. În plus, rezultatele unui studiu efectuat de Slemrod și Wilson (2009) pe un eșantion de 35 de paradisuri fiscale relevă că media populației din aceste jurisdicții este de doar 284.000 locuitori. Astfel, pe lângă veniturile din turism, taxele de înregistrare și reînnoire a licențelor plătite de către companii contribuie semnificativ la veniturile bugetare. Investițiile străine directe asigură crearea de locuri de muncă și contribuie la creșterea nivelului de trai al locuitorilor, întrucât, odată cu firmele și persoanele foarte bogate din lumea întreagă care caută refugiu fiscal, și-au deschis birouri în teritoriile respective și marile bănci, marile firme de avocatură și intermediere financiară, cât și marile firme de contabilitate (în special, cele din grupul Big 4) (Tyndale, 2009). În acest sens, în unele paradisuri fiscale de dimensiuni foarte mici sunt înregistrate sute de mii de companii offshore. Acesta este principalul motiv pentru care jurisdicțiile respective au un produs intern brut pe cap de locuitor extrem de ridicat în comparație cu alte țări. Pentru susținerea acestei idei, prin intermediul graficului nr.1 am ilustrat primele 25 de jurisdicții cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor. Analiza este efectuată pentru anul 2017, însă pentru unele jurisdicții datele disponibile au fost pentru anii 2014, 2015, 2016 și 2009 (pentru Liechtenstein).

Graficul 1. Primele 25 de jurisdicții din lume cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor în anul 2017

Sursa: Central Intelligence Agency, The World Factbook 2017

Din graficul nr.1 se poate remarca faptul că 18 dintre primele 25 de jurisdicții cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor din lume sunt paradisuri fiscale (72%). Mai mult decât atât, primele 10 jurisdicții din listă sunt paradisuri fiscale. De asemenea, atât în interiorul Emiratelor Arabe Unite, cât și în Statele Unite ale Americii există două paradisuri fiscale de tradiție, respectiv Dubai și Delaware. În cazul în care nu ar fi devenit paradisuri fiscale sau centre financiare offshore, unele teritorii precum Bermuda, Insula Man, Sint Maarten sau Jersey probabil că nu ar fi putut înregistra o valoare atât de ridicată a acestui indicator. În schimb, paradisurile fiscale beneficiază de pe urma creșterii veniturilor obținute de avocați, contabili sau intermediari financiari, din taxele de înregistrare guvernamentale, din creșterea angajărilor în comunitatea financiară, din intrările de capital pentru afaceri și proprietăți imobiliare și din dezvoltarea turismului (Thomas, 1981).

Considerând centrele financiare offshore drept un produs inevitabil al globalizării, profesorul Mihir Desai de la Harvard Business School apreciază că în cazul în care acestea ar fi contracarate la un moment dat, în locul lor ar apărea destul de rapid altceva similar (The Economist, 2007).

Concluzii

Deși subiectul abordat în această lucrare nu este unul nou, el a revenit în centrul atenției opiniei publice, în special, ca urmare a recentului scandal care a zguduit „lumea offshore”, Panama Papers. Ceea ce îngrijorează cu adevărat este magnitudinea pe care a capatat-o acest fenomen și implicațiile pe care le are asupra societății și a mediului de afaceri internațional.

Centrele financiare offshore și paradisurile fiscale joacă un rol esențial în economia mondială actuală. Impozitele mici sau inexistente, corelate cu un nivel ridicat de confidențialitate, au motivat aproape toate marile companii din lume să își deschidă societăți offshore în astfel de jurisdicții. Totuși, de cele mai multe ori acestea nu sunt prezente efectiv și nu au mai mult decât o casuță poștală. Prin urmare, s-a ajuns ca la o singură adresă să figureze sute, mii sau chiar zeci de mii de firme. Mai mult decât atât, din rațiuni fiscale, de păstrare a confidențialității sau de protejare a activelor, unele companii au zeci de firme offshore înregistrate în aceeași jurisdicție sau chiar la aceeași adresă.

Inevitabil, paradisurile fiscale au creat inechități între contribuabili, întrucât cei cu o putere financiară mare reușesc să se sustragă de la plata impozitelor, în timp ce ceilalți susțin veniturile bugetare care trebuie să asigure serviciile publice. Unii autori (Pătroi *et al.*, 2010) le numesc *costuri adiacente ale globalizării economice*. Referitor la această problemă, fostul senator american, Carl Levin, a afirmat că „paradisurile fiscale offshore au declarat război economic contribuabililor cinstiți din Statele Unite, ajutând trișorii fiscali să își ascundă veniturile și activele care ar fi trebuit impozitate în aceeași manieră ca a altor americani” (U.S. Senate Committee on Homeland Security & Governmental Affairs). Totuși, contrar discursurilor publice ale politicienilor și a efectelor negative de care sunt acuzate, paradisurile fiscale sunt tolerate tacit de către marile puteri ale lumii. De altfel, cele mai semnificative centre financiare offshore și paradisuri fiscale se află sub influența acestora.

Conchidem demersul nostru cu o remarcă a lui Barber (2007), care aprecia că „într-o lume perfectă nu ar fi nevoie de paradisuri fiscale”, așa cum probabil că nu ar fi nevoie nici de impozite sau taxe. Totuși, „atât timp cât vor exista diferențe între state în ceea ce privește nivelul cotelor de impozitare, paradisurile fiscale vor continua să prospere” (Thomas, 1981).

Bibliografie

- ActionAid. 2011. *Addicted to tax havens: The secret life of the FTSE 100*. Disponibil la <http://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/doc_lib/addicted_to_tax_havens.pdf>.
- ActionAid. 2013. *How Tax Havens Plunder the Poor*. Disponibil la <http://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/publications/how_tax_havens_plunder_the_poor_2.pdf, 2013>, accesat la 05.07.2016.
- Afrăsinei, M.B. 2016. *Contabilitatea și fiscalitatea societăților offshore*. București: Editura C.H. Beck.
- Afrăsinei, M. B.; Carp, M. 2018. *The Influence of Offshore Links on Financial Indicators. Empirical Study on Companies Listed on the Bucharest Stock Exchange*. EUFIRE 2018, 39.
- Americans for Tax Fairness. 2015. *The Walmart Web: How the World's Biggest Corporation Secretly Uses Tax Havens to Dodge Taxes*. Disponibil la <<http://www.americansfortaxfairness.org/files/ATF-Walmart-tax-havens-Key-Findings.pdf>>.
- Barber, H. 2007. *Tax Havens Today: The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Buzan, C.G. 2012. *Paradisurile fiscale și centrele financiare offshore în contextul economiei mondiale*, ediția a 2-a. București: Editura C.H. Beck.
- Champpell, R. 1985. *Secrets of offshore tax havens*. California: ABM Publishing Co.
- Cobham, A. 2012. Tax havens and illicit flows. *Draining development? Controlling flows of illicit funds from developing countries*. The World Bank.
- Desai, M.A.; Foley, C.F.; Hines Jr., J.R. 2006. *The demand for tax haven operations*. Journal of Public Economics 90: 513-531.
- Gravelle J.G. 2015. *Tax havens: International tax avoidance and evasion*. Congressional Research Service, Washington.

- International Monetary Fund. 2017. *Coordinated Direct Investments Survey (CDIS)*. Disponibil la: <<http://data.imf.org/?sk=40313609-F037-48C1-84B1-E1F1CE54D6D5&slid=1390030109571>>.
- Jesse Drucker. 2012. *Google Revenues Sheltered in No-Tax Bermuda Soar to \$10 Billion*. Bloomberg. 10 decembrie 2012. Disponibil la: <<http://www.bloomberg.com/news/articles/2012-12-10/google-revenues-sheltered-in-no-tax-bermuda-soar-to-10-billion>>.
- Kinsman, R. 1978. *The Robert Kinsman guide to Tax Havens*. Illinois: Dow Jones-Irwin.
- Norway Minister of the Environment and International Development. 2009. *Tax havens and development: Status, analyses and measures*. Official Norwegian Reports 2009:19. Government Commission on Capital Flight from Poor Countries, Ministry of Foreign Affairs, Norway.
- OECD. 1998. *Harmful tax Competition: An Emerging Global Issue*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Palan, R.; Murphy, R.; Chavagneux, C. 2010. *Tax havens: how globalization really works*. New York: Cornell University.
- Pătroi D.; Cuciureanu F. 2010. *Prețurile de transfer. Între optimizare fiscală și evaziune transfrontalieră*. București: Editura C.H. Beck.
- Shaxson, N. 2012. *Treasure islands: uncovering the damage of offshore banking and tax havens*. New York: Palgrave Macmillan.
- Shaxson, N. 2015. *Follow the money: inside the world's tax havens*. The Guardian. 19 iunie 2015. Disponibil la <<https://www.theguardian.com/business/2015/jun/19/tax-havens-money-cayman-islands-jersey-offshore-accounts>>.
- Slemrod J.; Wilson J.D. 2009. *Tax competition with parasitic tax havens*. Journal of Public Economics 93(11): 1261-1270.
- Thomas, S. C. 1981. *How to form your own tax haven company privately*. Ontario: Euro/Financial Publishing Ltd.
- Tyndale, W. 2009. *Fundamentals of Offshore Banking: How To Open Accounts Almost Anywhere*. Vancouver: Pratzten Publishing.
- U.S. Senate Committee on Homeland Security & Governmental Affairs. 2007. *Levin, Coleman, Obama Introduce Stop Tax Haven Abuse Act (S. 681)*. Permanent Subcommittee On Investigations. 17 februarie 2007. Disponibil la <<https://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/media/levin-coleman-obama-introduce-stop-tax-haven-abuse-act-s-681>>.
- United States Government Accountability Office. 2008. *International Taxation: Large U.S. Corporations and Federal Contractors with Subsidiaries in Jurisdictions Listed as Tax Havens or Financial Privacy Jurisdictions*. Report to Congressional Requesters. GAO-09-157, Washington, D.C.

CORUPȚIA ÎN SECTORUL PUBLIC ȘI IMPLICAȚIILE ACESTEIA. O ABORDARE EVOLUTIVĂ A FENOMENULUI ÎN ECONOMIILE UNIUNII EUROPENE

CZU: 343.352:061.1 EU

MARDIROS Daniela¹, DICU Roxana²^{1,2} Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Blvd Carol I, nr. 22, RomaniaE-mail:¹mardirosdanielajob@gmail.com; ²roxana.dicu@yahoo.com

Summary: The paper aims, for 2008-2018, a quantitative analysis of corruption, a phenomenon that affects both the state and the public sector, developed economies, frontier or emerging economies. We considered, as geographical area, the economies inside the European Union, with their systematization on Eastern and Western. The defining phenomenon process was followed by the presentation of certain elements used inside the methodology used the corruption index determination. The research results refer both to the characterization of the European Union economies through the corruption phenomenon and also, through two of its consequences: public trust in politicians and diversion of the public funds.

Cuvinte cheie: corupție, sector public, legitimitate, deturnare de fonduri

JEL Classifications: H11, I31, H83

Introducere

Caracterizarea unei economii necesită examinarea celor două paliere pe care se desfășoară existența acesteia și care iau forma a două sectoare distincte, public și privat. Generând servicii publice esențiale pentru membrii societății (educație, sănătate, apărare, ordine publică, etc.), sectorul public este guvernat de o formă particulară de monopol rezultat din inexistența concurenței în ceea ce privește instituțiile statului furnizoare de astfel de servicii. La polul opus, sectorul privat este locul de manifestare al concurenței datorate alternativelor existente referitor la bunurile și serviciile furnizate consumatorului. Guvernat de necesitatea obținerii de profit ca rezultat al activității desfășurate, sectorul privat se conduce având la bază principiul de eficiență (Aevoae, Dicu, Mardiros, 2018, p. 9). Privit ca cealaltă față a aceleiași monede reprezentată de societatea pe care o deservește, apare aceeași preocupare de eficientizare și în ceea ce privește sectorul public (Ackerman S.R. Palifka B.J. 2016, p. 321) dar cu o serie de impedimente, unul dintre acestea fiind nivelul corupției pe care ne propunem să îl cuantificăm și ale cărui efecte le vom prezenta în cele ce urmează.

Cadrul general al manifestării corupției și instrumente utilizate în evaluarea mărimii, dispersiei și dinamicii corupției în sectorul public

În general, evaluarea modului în care o țară este condusă se realizează de cele mai multe ori prin raportarea la valoarea produsului intern brut (PIB) pe cap de locuitor, chiar dacă nivelul de trai al unei națiuni depinde și de o serie de alți factori (distribuția neuniformă a veniturilor la nivelul populației, calitatea mediului înconjurător, modalitatea de petrecere a timpului liber etc.). Drept urmare, bunăstarea unei națiuni nu poate fi redusă doar la PIB și productivitate, datorită faptului că cetățenii acesteia se confruntă cu variate dimensiuni de tip politic, social și cultural ale existenței lor de zi cu zi. Ca și cauză a asigurării acestei bunăstări putem afirma că o bună guvernare este absolut necesară și că aceasta trebuie să se caracterizeze prin politici publice adecvate, dublate de existența unor instituții eficiente ale statului care să le pună în aplicare, mai ales în ceea ce privește atragerea de capital (Aevoae, Dicu, Mardiros, 2018, p. 643).

Indiferent de tipul de economie ce caracterizează o țară (dezvoltată, de frontieră sau emergentă) aceasta suferă, într-o măsură mai mare sau mai mică intervenția statului, concretizată în obiectivele pe care guvernul și-a propus să le atingă și cuantificată, prin intermediul unor indicatori asociați puterii de guvernare și orientați spre următoarele direcții: *informare* (a diferitelor părți interesate, inclusiv a publicului, cu privire la starea finanțelor publice și la performanța activității

guvernamentale); *ajutor* (acordat publicului – membrilor societății - pentru ca acesta să opteze pentru o acțiune sau alta în cunoștință de cauză, și, în final, pentru a înțelege impactul pe care acțiunile lui/lor le au asupra banilor publici); *capacitatea publicului de a aprecia performanțele unui guvern și a instituțiilor acestuia*. Cumulul acestor trei direcții va avea ca efect final ghidarea societății în procesul de evaluare și redefinire a sarcinilor ce trebuie îndeplinite de către sectorul public, prin instituțiile acestuia, în vederea consolidării democrației și bunăstării naționale. Desigur că atingerea acestui scop, doar prin intermediul reglementărilor publice excesive, nu reprezintă neapărat un instrument eficient de intervenție deoarece, pe de-o parte, are ca efect mărirea volumului de muncă din sectorul informal (elaborarea, punerea în aplicare și urmărirea implementării acestora) iar pe de altă parte, induce o stare permanentă de presiune asupra cetățeanului care percepe situația ca pe o limitare a libertăților sale (Werner, p. 146). Totodată, la nivelul autorităților de reglementare se poate, și de regulă se ajunge, la situația coruperii acestora de către potențialii „jucători economici” tentați să „plieze” cadrul legal, în acest caz excesiv de greoi și restrictiv, în direcția favorizării propriilor interese, în detrimentul interesului general.

Dar cum se poate defini și evalua nivelul corupției unui stat, dat fiind faptul că este aceasta reprezintă un fenomen sensibil de cuantificat și dificil de combătut (Shacklock, Galtung, p. 126)? Ne punem această întrebare, deoarece analiza literaturii economice în domeniu conduce la concluzia că ne confruntăm cu lipsa unei păreri unanime privitoare la ceea ce corupția înseamnă, fapt ce pune sub semnul întrebării sau face neoperabile strategiile anticorupție. În multe cazuri, corupția și ilicitul sunt văzuți ca termeni similari (Bardhan, 1997, p.95) astfel încât am putea concluziona că un comportament corupt este întotdeauna acela care încalcă legalitatea. Trebuie să fim însă atenți asupra acestei absolutizări, dat fiind faptul că nu toate comportamentele ilegale denotă corupție, după cum nu toate comportamentele corupte sunt ilegale (nerespectarea regulilor de circulație de către cetățeni nu denotă corupție ci, fie necunoaștere, fie indiferență; micile favoruri pe care le facem rudelor sau prietenilor în sensul servirii lor preferențiale, în schimbul unor mici atenții, denotă un comportament corupt dar care nu este neapărat ilegal).

Legat de corupția din sectorul de stat, de regulă aceasta poate să apară atunci când unor contribuabili, ce grosso modo pot fi priviți ca surse ale veniturilor bugetelor publice prin taxele și impozitele pe care le plătesc, li se furnizează servicii publice de proastă calitate, când unii sunt serviți preferențial, contra unui bonus, sau atunci când li se cere mită de către funcționarii publici (Gardiner, 2017, p. 22). Aceasta stare de fapt presupune, implicit, combinarea acțiunii funcționarilor publici, ca și executanți ai instituțiilor statului, a indivizilor, firmelor sau industriilor și a oficialilor publici, motiv pentru care nu putem exclude persoanele și firmele private din definirea corupției în sectorul public (Karklins, 2016, p. 23). Plecând de la ideea implicării oficialilor publici în fenomenul corupției, putem concluziona că orice definiție a acesteia include latura politică exprimată prin existența unui executiv care, indiferent de nivelul la care se situează din punctul de vedere al manifestării autorității (central sau local), dobândește atributul de a fi „de vânzare” (Newell, 2018, p. 37). Ideea se circumscrie definiției pe care Banca Mondială o asociază corupției și în care fenomenul este perceput ca „putere publică exercitată în schimbul unui câștig”, cu micile și marile valențe ale acestuia dar care pot ajunge, în final, până la capturarea statului de către interesele private. Sintetizând, putem spune că cea mai restrictivă definiție a corupției este cea a abuzului de putere al guvernului ce ține de monopolul acestuia privind serviciile publice.

Transparency International (TI), lider mondial în lupta împotriva corupției, definește această noțiune ca „abuz al puterii investite pentru un câștig privat sau particular care afectează pe oricine a cărui viață, mijloace de trai sau fericire depind de integritatea persoanelor investite cu autoritate”. Delia Ferreira Rubio, președinte al Transparency International, afirmă că mult mai probabil, corupția va înflori acolo unde democrația este slabă și, așa cum am văzut în multe țări, acolo unde politicienii nedemocrați și populiști o pot folosi în avantajul lor. Aceste modalități de definire ale corupției ne fac să privim mai atent spre abuzul de putere decât spre cei care manifestă un comportament corupt (Eicher, 2016, p. 17). O abordare a corupției legată de tipologia cauzelor ce definesc fenomenul este prezentată în Figura 1.

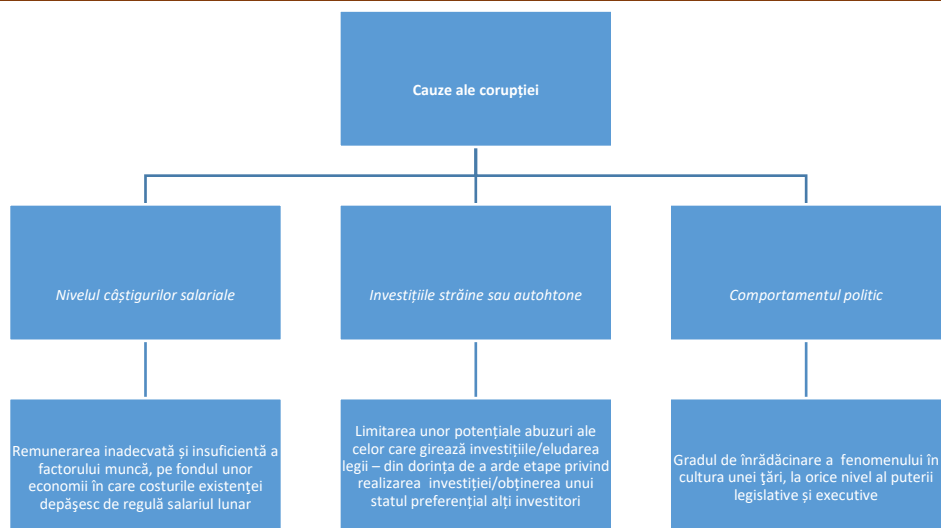

Fig. 1. Factori generatori ai corupției și elementele la care aceștia se referă

Remunerarea neadecvată a funcționarilor publici este privită ca fiind o cauză ce contribuie la apariția corupției, cel puțin la nivelurile inferioare, dacă nu în cadrul întregului sistem. Se produce în acest mod o creștere informală a prețurilor serviciilor publice de tip administrativ, prin luarea în calcul a sumelor pe care contribuabilul trebuie să le achite ca mită, pe fondul existenței unor funcționari publici corupți, preocupați mai puțin de moralitate și mai mult de beneficiile unui câștig suplimentar menit să le rotunjească veniturile. În plan investițional, canalizarea energiei individuale sau colective în direcția identificării de căi sau moduri de a înșela sistemul cu scopul obținerii de avantaje ori facilități, fără a conștientiza de multe ori apartenența la respectivul sistem poate, și de regulă are ca efect, scăderea efortului productiv la nivel de națiune. Comportamentul politic corupt este caracteristic unor instituțiilor slabe ale statului, în care regulile pot fi ambigue, conducătorii nu sunt responsabilizați pentru acțiunile lor iar mita, nepotismul sau alte comportamente dezagreabile asociate corupției își fac apariția.

După prezentarea unora dintre definițiile și, respectiv, cauzele asociate corupției, se va avea în vedere evaluarea fenomenului pentru economiile din Uniunea Europeană făcând apel la indicele compozit de percepție al corupției (IPC) furnizat de Transparency International (TI), indice care furnizează o imagine cuprinzătoare asupra mărimii, dispersiei și dinamicii corupției sectorului public. Fiind un organism internațional calificat în lupta împotriva corupției, TI realizează cercetări empirice asupra fenomenului, prin combinarea abordărilor calitative cu cele cantitative, prin utilizarea de indicatori macroeconomici, de analize realizate de experți cu experiență și de studii bazat pe percepții. Pentru cunoașterea unor elemente legate de modalitatea în care IPC este determinat și utilizat și, respectiv, a limitelor acestuia se impune examinarea datelor din Tabelul 1.

Tabel 1. Elemente de metodologie, eficiență și limite ale indicelui de percepție a corupției (IPC)

Element	Caracterizare
<i>Ce este indicele de percepție a corupției (IPC)</i>	Un indicator ce clasifică țările în raport de nivelul corupției existente în sectorul public/de stat pe baza datelor privitoare la corupție furnizate de către o varietate de instituții independente de renume, ce desfășoară activitate în respectivul areal.
<i>Definirea corupției conform abordării IPC</i>	Abuz al puterii publice în scopul obținerii de câștiguri private focalizându-se pe sumele luate ca mită de către funcționarii publici, atât în cadru administrativ cât și politic.
<i>Numarul de țări incluse în IPC</i>	Din 2005-2018 metodologia IPC a clasificat din punct de vedere al corupției sectorului de stat un număr de țări cuprins între 159 și 183.
<i>Motivația pentru care IPC se bazează doar pe percepții</i>	Este dificil de evaluat nivelul global al corupției în diferite țări doar pe bază de date empirice brute (comparând sumele reprezentând mită sau numărul de cazuri soluționate în instanță); aceste comparații nu reflectă nivelul real al corupției ci mai degrabă calitatea sistemului judiciar și/sau a mass-media privind expunerea corupției la nivelul țărilor în cauză.

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

Element	Caracterizare
<i>Sursele de date utilizate pentru elaborarea IPC</i>	IPC a utilizat de-a lungul timpului un 12-17 surse de date și studii provenite de la un număr semnificativ de instituții independente (African Development Bank Governance Rating, Asian Development Country Performance Assessment, Bertelsmann Foundation Sustainable Governance Indicators, Bertelsmann Foundation Transformation Index, Economist Intelligence Unit Country Risk Assessment, Freedom House Nations In Transit, Global Insight Country Risk Ratings, IMD World Competitiveness Year Book, Political And Economic Risk Consultancy Asian Intelligence, Political Risk Services International Country Risk Guide, Transparency International Bribe Payers Survey, World Bank Country Performance and Institutional Assessment, World Economic Forum Executive Opinion Survey (EOS), World Justice Project Rule of Law Index).
<i>Selectarea elementului care contează cel mai mult pentru o țară: scorul privind corupția sau locul în clasamentul IPC</i>	Scorul unei țări privind indicele de corupție este mult mai important decât locul ocupat în clasamentul țărilor analizate, prin prisma faptului că acesta din urmă poate suferi modificări datorate unor factori de natură subiectivă (ieșirea sau intrarea din și în Index a unor țări noi). Scorul unei țări indică nivelul de percepție al corupției în sectorul public și poate lua valori cuprinse în intervalul [0,10], valoarea „0” fiind asociată unui sector de stat foarte corupt iar valoarea „10” unui sector public în care corupția este ca și inexistentă.
<i>Oportunitatea asocierii celui mai scăzut scor IPC cu „eticheta” de cea mai coruptă națiune</i>	O astfel de asocieri prezintă o serie de limite deoarece acest scor se rezumă doar la sectorul public și nu la întreaga națiune sau societate.
<i>Aprecierea gradului în care măsurarea corupției cu IPC este corectă</i>	IPC reprezintă o măsură sigură a gradului în care corupția afectează sectorul public dintr-o țară.
<i>Categoriile de opinii ce stau la baza studiilor privind elaborarea IPC</i>	Ale experților, oamenilor de afaceri, analiștilor de țară, rezidenților și nonrezidenților
<i>Motivația realizării studiilor aferente elaborării IPC de către experți și nu de către opinia publică</i>	Pregătirea superioară a experților din mediul de afaceri, comparativ cu publicul larg, în ceea ce privește realizarea de comentarii referitoare la marea corupție caracterizate prin acuratețe (opinia publică fiind mai familiarizată cu mica corupție).
<i>Aprecierea posibilității de a compara scorurile asociate corupției</i>	Pentru a cuantifica progresul unei țări în ceea ce privește corupția este necesară o modificare de cel puțin 0,3 puncte a scorului IPC

Deși oricare dintre cetățenii unui stat conștientizează existența corupției și se pronunță asupra fenomenului utilizând de regulă atribute ca „generalizată” sau „ridicată”, cuantificarea acestuia înseamnă a face „artă”, dat fiind faptul că datele necesare nu pot fi obținute prin simpla observare a mediului economic în general, a sectorului public în special. Și afirmăm aceasta deoarece comportamentul corupt, indiferent de natura lui, criminală sau ilicită, este de cele mai multe ori ascuns privirii. Totuși, Transparency International evaluează, conform metodologiei proprii, prezența corupției la nivelul economiilor Uniunii Europene (Tabelul 2).

Tabel 2. Nivelul de percepere al corupției conform IPC în economiile din cadrul Uniunii Europene

Uniunea Europeană	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Media
Bulgaria^a	3,6	3,8	3,6	3,3	4,1	4,1	4,3	4,1	4,1	4,3	4,2	3,95
Croația^a	4,4	4,1	4,1	4,0	4,6	4,8	4,8	5,1	4,9	4,9	4,8	4,59
Cehia^a	5,2	4,9	4,6	4,4	4,9	4,8	5,1	5,6	5,5	5,7	5,9	5,15
Letonia^a	5,0	4,5	4,3	4,2	4,9	5,3	5,5	5,6	5,7	5,8	5,8	5,15
Lituania^a	4,6	4,9	5,0	4,8	5,4	5,7	5,8	5,9	5,9	5,9	5,9	5,44
Polonia^a	4,6	5,0	5,3	5,5	5,8	6,0	6,1	6,3	6,2	6,0	6,0	5,71
România^a	3,8	3,8	3,7	3,6	4,4	4,3	4,3	4,6	4,8	4,8	4,7	4,25
Slovenia^a	6,7	6,6	6,4	5,9	6,1	5,7	5,8	6,0	6,1	6,1	6,0	6,13
Ungaria^a	5,1	5,1	4,7	4,6	5,5	5,4	5,4	5,1	4,8	4,5	4,6	4,98
Austria^b	8,1	7,9	7,9	7,8	6,9	6,9	7,2	7,6	7,5	7,5	7,6	7,54
Belgia^b	7,3	7,1	7,1	7,5	7,5	7,5	7,6	7,7	7,7	7,5	7,5	7,45
Cipru^b	6,4	6,6	6,3	6,3	6,6	6,3	6,3	6,1	5,5	5,7	5,9	6,18

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

Danemarca ^b	9,3	9,3	9,3	9,4	9,0	9,1	9,2	9,1	9,0	8,8	8,8	9,12
Estonia ^b	6,6	6,6	6,5	6,4	6,4	6,8	6,9	7,0	7,0	7,1	7,3	6,78
Finlanda ^b	9,0	8,9	9,2	9,4	9,0	8,9	8,9	9,0	8,9	8,5	8,5	8,93
Franta ^b	6,9	6,9	6,8	7,0	7,1	7,1	6,9	7,0	6,9	7,0	7,2	6,98
Germania ^b	7,9	8,0	7,9	8,0	7,9	7,8	7,9	8,1	8,1	8,1	8,0	7,97
Grecia ^b	4,7	3,8	3,5	3,4	3,6	4,0	4,3	4,6	4,4	4,8	4,5	4,15
Irlanda ^b	7,7	8,0	8,0	7,5	6,9	7,2	7,4	7,5	7,3	7,4	7,3	7,47
Italia ^b	4,8	4,3	3,9	3,9	4,2	4,3	4,3	4,4	4,7	5,0	5,2	4,45
Luxemburg ^b	8,3	8,2	8,5	8,5	8,0	8,0	8,2	8,5	8,1	8,2	8,1	8,24
Malta ^b	5,8	5,2	5,6	5,6	5,7	5,6	5,5	6,0	5,5	5,6	5,4	5,59
Olanda ^b	8,9	8,9	8,8	8,9	8,4	8,3	8,3	8,4	8,3	8,2	8,2	8,51
Portugalia ^b	6,1	5,8	6,0	6,1	6,3	6,2	6,3	6,4	6,2	6,3	6,4	6,19
Slovenia ^b	5,0	4,5	4,3	4,0	4,6	4,7	5,0	5,1	5,1	5,0	5,0	4,75
Spania ^b	6,5	6,1	6,1	6,2	6,5	5,9	6,0	5,8	5,8	5,7	5,8	6,04
Suedia ^b	9,3	9,2	9,2	9,3	8,8	8,9	8,7	8,9	8,8	8,4	8,5	8,91
Marea Britanie ^b	7,7	7,7	7,6	7,8	7,4	7,6	7,8	8,1	8,1	8,2	8,0	7,82

Valori asociate indicelui: „0” - economie foarte coruptă; „10” - economie foarte curată în care corupția nu există

Sursa datelor: Transparency International, Corruption perception Index 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, disponibil la <https://www.transparency.org/>

Legendă: a – economiile membre UE aparținând Regiunii de Vest a Europei;

b – economiile membre UE aparținând Regiunii de Vest a Europei.

Evoluția mediei indicatorului de percepție a corupției (IPC) în economiile Uniunii Europene, cu sistematizarea acestora pe zonele de est și, respectiv, vest este prezentată în Figurile 2,3.

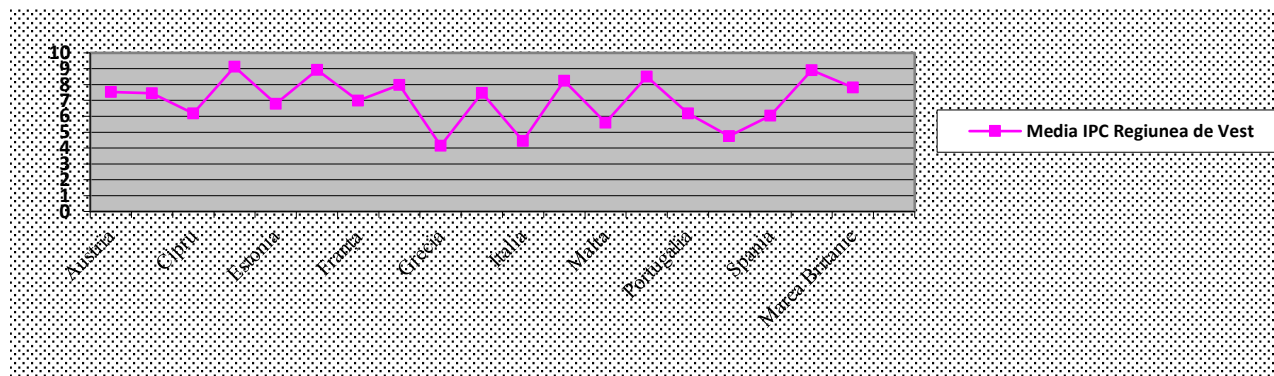

Fig. 2. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană prin prisma mediei IPC – Regiunea de Vest

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 2

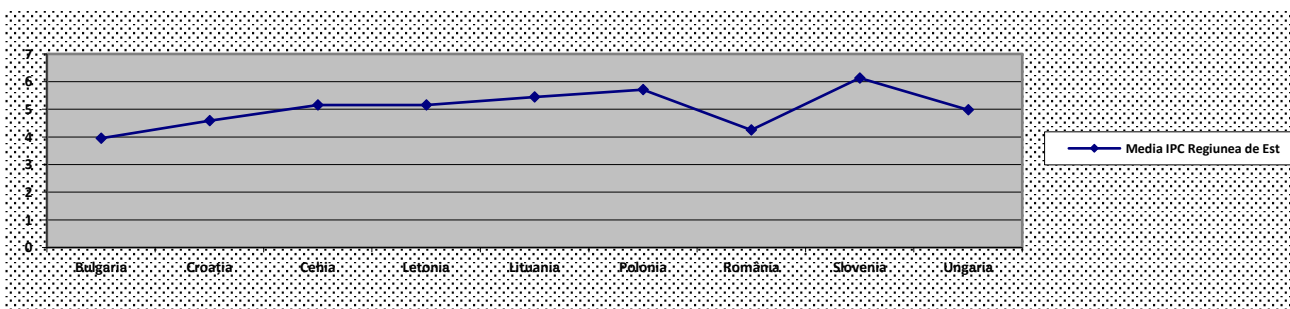

Fig. 3. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană prin prisma mediei IPC – Regiunea de Est

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 2

Analiza datelor din Figura 2 ne permite să concluzionăm că, pentru economiile UE din arealul geografic al Europei de Vest, cea mai mare valoare a IPC și semn al celei mai puțin corupte economii se întâlnește în cazul Danemarcei, cu o medie a perioadei analizate de 9,12 din 10 posibil. La polul opus al aceluiași areal economic, și deci semn al celei mai puțin curate economii, se situează Grecia cu o valoare medie a IPC de doar 4,15 din 10 posibil. Valorile IPC pentru Uniunea Europeană (zona de est) arată că cel mai ridicat nivel al corupției caracterizează economia Bulgariei, cu o medie de 3,95 (cea mai apropiată de valoarea zero ce semnifică o economie guvernată în totalitate de fenomenul corupției) urmată imediat de România (cu o medie de 4,25). La polul opus, cea mai curată dintre economiile Regiunii de Est a Europei este cea a Poloniei, al cărei indice de percepție a corupției a înregistrat în perioada analizată o medie de 6,13 din 10 posibil.

Legitimitatea statului și intensitatea deturnării de fonduri publice - efecte ale corupției sectorului public

Identificată cu gradul de încrederea al cetățenilor în onestitatea politicianilor care le hotărăsc și conduc destinele, legitimitatea statului reprezintă unul dintre efectele corupției, fiind direct proporțională cu aceasta din urmă în sensul că acolo unde oficialii aflați la putere sunt respectați de către cetățeni, datorită calităților morale pe care le dovedesc, nivelul corupției este mai redus (prin puterea exemplului: „dacă cei care mă conduc sunt corecți, atunci și eu voi dori să urmez această conduită”). La polul opus, un comportament corupt al oficialilor de la orice nivel se va dispersa pe treptele ierarhice inferioare molipsind în final cetățeanul de rând care, fie nu va mai avea teamă că poate fi pedepsit deoarece sunt prea mulți cei corupți care nu pățesc nimic, fie nu va dori să se lase mai prejos pentru a nu fi considerat mai puțin abil în „a se descurca” prin comparație cu semenii săi. Gradul de încredere al cetățenilor în oficialii care le conduc destinele, ca și efect al nivelului corupției din sectorul public, are la bază datele din Tabelul 3.

Tabel 3. Legitimitatea statului (încrederea populației în politicieni) în economiile Uniunii Europene

Uniunea Europeană	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018	Media
Bulgaria ^a	1,9	1,9	2,1	2,3	2,5	2,4	1,9	2,2	2,7	2,6	2,25
Croația ^a	2,4	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,0	2,0	2,1	2,0	2,13
Cehia ^a	1,8	1,8	1,9	1,7	1,6	1,5	1,7	2,3	2,6	2,6	1,95
Letonia ^a	2,1	2,1	1,9	2,4	2,5	2,5	2,7	2,6	2,5	2,3	2,36
Lituania ^a	2,7	2,1	2,0	2,0	2,1	2,4	2,7	3,0	3,1	2,8	2,49
Polonia ^a	1,9	2,1	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,33
România ^a	2,0	2,0	2,0	1,9	1,8	1,8	2,3	2,2	1,9	2,0	1,99
Slovenia ^a	3,2	3,4	2,9	2,3	2,1	1,9	1,9	2,3	2,6	2,5	2,51
Ungaria ^a	2,1	1,9	1,8	1,8	1,8	2,0	2,2	2,0	2,5	2,2	2,03
Austria ^b	4,8	4,2	4,0	3,7	3,0	3,3	3,7	3,9	4,2	4,1	3,89
Belgia ^b	3,9	3,5	3,4	3,5	3,5	3,9	4,2	4,6	4,8	4,2	3,95
Cipru ^b	4,2	4,4	4,2	4,0	3,5	3,3	3,2	2,6	2,4	2,8	3,46
Danemarca ^b	6,2	6,1	5,4	5,4	4,7	4,5	4,7	4,9	5,1	5,1	5,21
Estonia ^b	3,3	3,2	3,3	3,9	3,9	3,5	3,6	3,8	3,9	3,8	3,62
Finlanda ^b	5,9	5,5	5,1	4,7	5,1	5,5	5,7	5,7	5,8	5,8	5,48
Franta ^b	3,9	3,9	3,9	3,7	3,4	3,6	3,5	3,6	3,9	3,6	3,70
Germania ^b	4,4	4,1	4,0	3,7	3,7	4,4	4,7	4,7	4,8	5,1	4,36
Grecia ^b	2,7	2,4	2,2	1,9	1,5	1,9	2,3	2,4	2,3	2,2	2,18
Irlanda ^b	3,6	3,3	3,0	3,0	3,2	3,9	4,5	4,7	4,9	4,6	3,87
Italia ^b	2,1	1,9	2,0	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	1,9	1,9	1,87

Luxemburg ^b	5,6	5,9	5,8	5,6	5,4	5,3	5,4	5,6	5,7	5,6	5,59
Malta ^b	3,9	3,9	3,9	3,5	3,2	3,4	3,5	3,6	3,3	2,9	3,51
Olanda ^b	5,5	5,3	5,0	5,1	5,4	5,3	5,3	5,4	5,6	5,6	5,35
Portugalia ^b	3,3	3,4	3,2	2,7	2,8	2,8	3,0	3,1	3,0	3,2	3,05
Slovacia ^b	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8	2,1	2,2	2,2	2,1	1,91
Spania ^b	3,6	3,2	2,6	2,6	2,6	2,3	2,2	2,3	2,4	2,2	2,60
Suedia ^b	5,7	5,8	5,8	5,8	5,5	5,6	5,3	5,4	5,7	5,2	5,58
Marea Britanie ^b	3,6	3,4	3,2	3,4	3,8	4,2	4,5	4,5	4,7	4,8	4,01

Valori asociate indicatorului: „1”- încredere foarte scăzută; „7” – încredere foarte ridicată

Sursa datelor: World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2008-2009, 2009-2010, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, <https://www.weforum.org/reports>

Evoluția valorilor medii ale legitimității statului în economiile Uniunii Europene, cu sistematizarea acestora pe zonele de est și, respectiv, vest este prezentată în Figurile 4, 5.

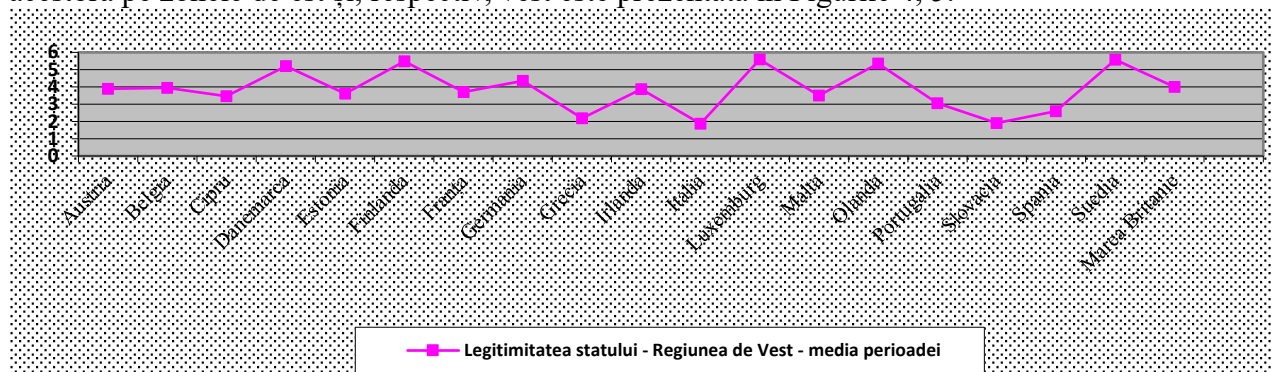

Fig. 4. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Vest prin prisma legitimității statului

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 3

Raportându-ne la economiile din vestul Europei, încrederea maximă a populației în politicieni, conform evoluției datelor din Figura 4, este caracteristică economiei din Luxemburg, cu o medie a perioadei de 5,59 dintr-un maxim de 7, cel mai mic grad de încredere fiind asociat Italiei, cu o medie de 1,87 din același maxim de 7.

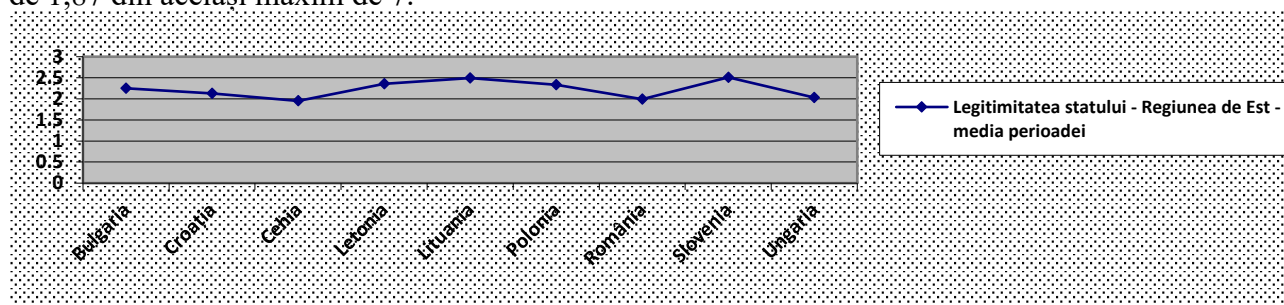

Fig. 5. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Est prin prisma legitimității statului

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 3

După examinarea valorilor medii ale indicatorului privind încrederea publicului în oficialii care îl guvernează sau a legitimității statului, în baza Figurii 5 putem afirma următoarele: pentru Regiunea de Est, cel mai ridicat grad de încredere, cu o medie de 2,51 pe perioada analizată revine Sloveniei, iar cel mai scăzut apare în cazul Cehiei fiind de 1,95 dintr-un maxim de 7. Pe poziția următoare se situează România cu o medie a indicatorului de încredere de 1,99.

Un alt efect al prezenței corupției este reprezentat de intensitatea deturnării de fonduri publice, fenomen ce apare prin direcționarea de politici industriale către diverși beneficiari cărora nu le sunt de fapt destinate (companii, grupuri de interese sau persoane fizice). Modul în care acesta se manifestă în cadrul economiilor analizate este reflectat prin intermediul datelor din Tabelul 4.

Tabel 4. Intensitatea fenomenului de deturnare a fondurilor publice în economiile Uniunii Europene

Uniunea Europeană	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018	Media
Bulgaria ^a	2,5	2,6	2,7	2,9	2,9	2,7	2,5	2,7	3,0	2,9	2,74
Croația ^a	3,6	3,2	3,0	2,9	2,8	3,0	3,3	3,1	2,9	2,8	3,06
Cehia ^a	3,0	3,0	2,7	2,3	2,3	2,4	2,7	2,9	2,9	2,9	2,71
Letonia ^a	3,5	3,4	3,1	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,4	3,2	3,31
Lituania ^a	3,5	3,4	3,3	3,0	3,0	3,2	3,3	3,5	3,6	3,6	3,34
Polonia ^a	3,4	4,0	4,3	4,1	4,0	3,7	3,8	3,9	3,9	3,8	3,89
România ^a	3,3	3,3	3,1	2,8	2,5	2,5	3,0	2,9	2,8	3,1	2,93
Slovenia ^a	4,3	4,3	3,9	3,4	3,4	3,2	3,1	3,3	3,5	3,5	3,59
Ungaria ^a	3,3	3,0	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,5	2,7	2,6	2,72
Austria ^b	5,7	5,6	5,7	5,3	4,5	4,5	4,6	4,7	4,7	4,7	5,00
Belgia ^b	5,2	5,1	5,1	5,2	5,2	5,2	5,3	5,4	5,5	4,9	5,21
Cipru ^b	5,1	5,0	5,1	4,7	4,4	4,5	4,3	4,0	3,6	4,0	4,47
Danemarca ^b	6,5	6,6	6,4	6,5	6,3	6,3	6,4	6,0	5,9	5,7	6,26
Estonia ^b	4,4	4,6	4,6	4,8	4,6	4,5	4,7	4,8	4,8	4,6	4,64
Finlanda ^b	6,5	6,4	6,3	6,2	6,2	6,1	6,3	6,3	6,3	6,3	6,29
Franta ^b	4,9	4,9	5,2	5,1	4,8	4,8	4,7	4,8	5,0	5,0	4,92
Germania ^b	5,7	5,7	5,7	5,6	5,5	5,4	5,3	5,1	5,0	5,2	5,42
Grecia ^b	3,5	3,1	2,9	2,7	2,5	2,7	3,0	3,2	3,3	3,3	3,02
Irlanda ^b	5,7	5,7	5,3	5,4	5,6	5,6	5,6	5,9	6,0	5,7	5,65
Italia ^b	3,4	3,1	3,1	3,2	2,9	2,8	2,8	2,7	3,2	3,3	3,05
Luxemburg ^b	6,0	6,1	6,1	6,1	6,0	6,0	6,1	6,1	6,1	6,0	6,06
Malta ^b	4,9	4,6	4,5	4,2	4,1	4,3	4,1	4,2	4,2	4,1	4,32
Olanda ^b	6,0	5,9	5,9	6,0	5,9	5,8	5,7	5,8	6,0	6,0	5,90
Portugalia ^b	4,7	4,5	4,1	3,9	3,9	3,9	4,0	4,0	3,9	4,1	4,10
Slovacia ^b	3,3	3,0	2,5	2,5	2,5	2,2	2,2	2,3	2,4	2,5	2,54
Spania ^b	4,7	4,6	4,0	3,9	3,7	3,2	2,8	2,9	3,1	3,0	3,59
Suedia ^b	6,5	6,5	6,5	6,4	6,0	5,9	5,5	5,7	6,2	5,7	6,09
Marea Britanie ^b	5,5	5,6	5,8	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,8	5,8	5,68

Valori asociate fenomenului: „1” - prezența obișnuită (nivelul maxim); „7” indică lipsa totală a fenomenului

Sursa datelor: World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2008-2009, 2009-2010, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, <https://www.weforum.org/reports>

Intensitatea deturnării de fonduri publice este prezentată în Figurile 6,7, cu sistematizarea economiilor Uniunii Europene pe zonele de est și, respectiv, vest.

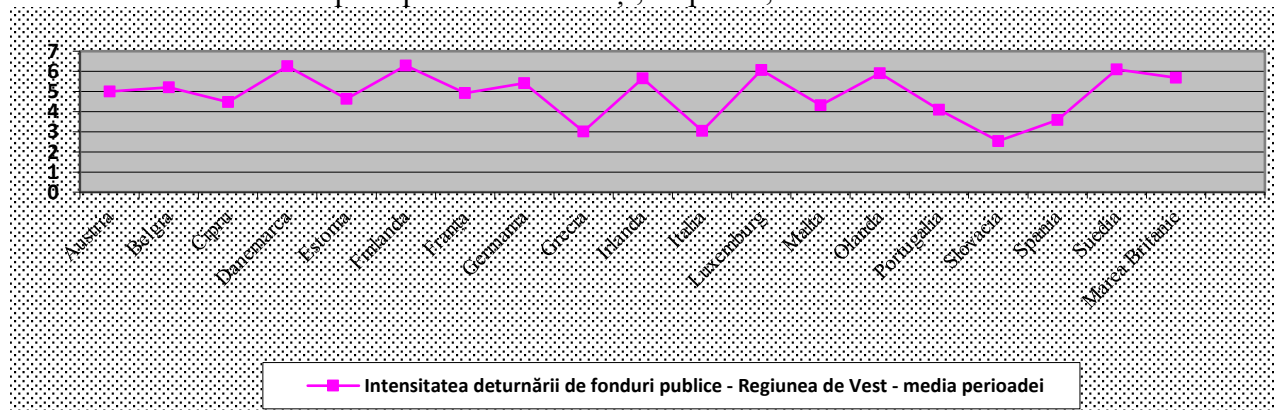

Fig. 6. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Vest - intensitatea deturnării de fonduri publice

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 4

Raportându-ne la economiile din vestul Europei, cea mai ridicată intensitate a fenomenului este caracteristică Slovaciei, cu o medie a perioadei de 2,54 dintr-un maxim de 7, cea mai mică frecvență de deturnare a fondurilor publice, cu o medie de 6,29 din același maxim de 7 fiind asociată Finlandei.

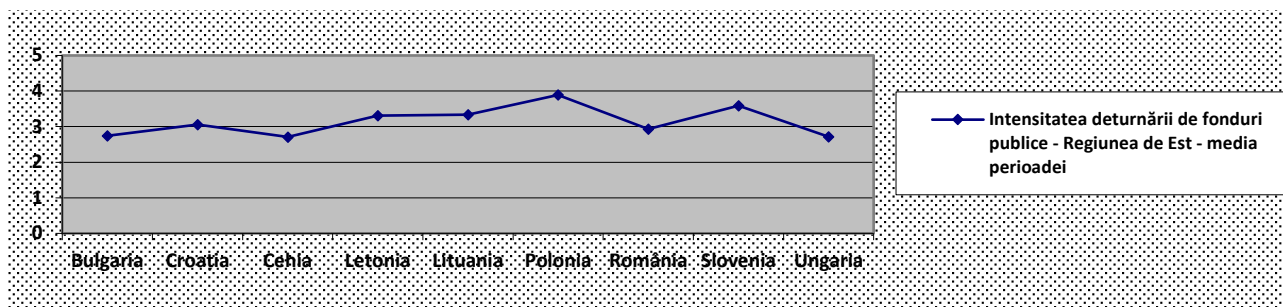

Fig. 7. Caracterizarea economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Est - intensitatea deturnării de fonduri publice

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 4

Referitor la intensitatea deturnării de fonduri publice, în urma analizei datelor sistematizate în Tabelul 4, putem afirma că pentru Regiunea de Est, cea mai mare intensitate a fenomenului, cu o medie de 2,71 pe perioada analizată revine Cehiei iar cel mai scăzut, apare în cazul Poloniei fiind de 3,89 dintr-un maxim de 7.

Concluzii

Ca și primă concluzie putem afirma că corupția, indiferent de nivel, este un fenomen care chiar contează. Cu toate că fenomenul analizat nu face victime directe, implicațiile sale produc efecte nedorite la scară largă, de tipul: inhibării sau reducerii ratei de creștere economică și a investițiilor; limitării dezvoltării economice și bunăstării prin reducerea veniturilor din capital; creșterii mortalității infantile și reducerii gradul de alfabetizare – prin incorecta directionare a fondurilor publice; afectării modului în care țările își formulează politicile economice; influenței exercitate asupra guvernelor în legătură cu modul de cheltuire al banilor publici, prin redefinirea structurii cheltuielilor guvernamentale, în detrimentul creșterii economice viitoare. În sinteză, corupția publică împiedică dezvoltarea economică și poate afecta securitatea națională prin distorsionarea piețelor și a competiției, prin împrăștierea cinismului printre cetățeni, subminarea statului de drept, deteriorarea legitimității guvernului și corodarea integrității sectorului privat. Iată doar o parte din motivele pentru care fenomenul și-a adjudecat interesul organismelor internaționale în ceea ce privește cuantificarea și limitarea sa.

Cu toate că cea mai pregnantă cauză a corupției se consideră a fi de regulă sărăcia, nu ne putem limita doar la această idee, deoarece ar însemna că, teoretic, țările bogate nu pot fi afectate de corupție. Nimic mai fals întrucât scandalurile de corupție nu vizează doar țările sărace.

În ceea ce privește efectele corupției, analizate la nivel macroeconomic, putem afirma că acolo unde corupția este mare, statul este slab iar viața cetățenilor, în marea lor majoritate, alterată. Pe de altă parte, companiile străine aparținând țărilor dezvoltate găsesc aici un climat propice pentru dezvoltarea de afaceri și mai puțin strict în ceea ce privește reglementările, fie prin numărul mai redus al acestora, fie prin posibilitatea ocolirii lor ocazionale.

Bibliografie:

1. Aevoae G.M., Dicu R.M., Mardiros D.N.2018. How do the foreign direct investments flow? The case of the cross-border M&As in the European Union, *Journal of Accounting and Management Information Systems*. 17(4): 641-662. DOI: <https://doi.org/10.24818/jamis.2018.04007>
2. Aevoae, G.M., Dicu, R.M., Mardiros, D.N. 2018. A Quantitative Analysis of the M&As with Community Dimension in the European Union., *Journal of Research in Industrial Organization*, IBIMA Publishing. 1-12, DOI: <https://doi.org/10.5171/2018.754678>.
3. Bardhan P. 1997. Corruption and Development: A Review of Issues, *Journal of Economic Literature*, 35(3): 1320-1346. <http://www.jstor.org/stable/2729979>

4. Ackerman S.R. Palifka B.J. 2016. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. United Kingdom: Published by Cambridge University Press.
5. Eicher S. 2016. *Corruption in International Business: The Challenge of Cultural and Legal Diversity*. New York: Published by Routledge Press.
6. Karklins R. 2016. *The System Made Me Do it: Corruption in Post-communist Societies*. New York: Published by Routledge Press.
7. Newell J.L. 2018. *Corruption in Contemporary Politics: A New Travel Guide*. United Kingdom: Published by Manchester University Press.
8. Shacklock A. Galtung F. 2016. *Measuring Corruption*. London: Published by Routledge Press.
9. John Gardiner J. 2017. *Defining corruption*, in Heidenheimer A. J., Johnston M. (Ed.). *Political Corruption, Concepts and Contexts*, 3rd edition, New York: Published by Routledge Press, Chapter 2.
10. Werner S. B. 2018. *New Directions in the Study of Administrative Corruption*, in Bruce W. M. (Ed.). *Classics Of Administrative Ethics*, New York: Published by Routledge Press, Chapter 13.
11. Transparency International, Corruption perception Index 2008, <https://www.transparency.org/>
12. Transparency International, Corruption perception Index 2009, <https://www.transparency.org/>
13. Transparency International, Corruption perception Index 2010, <https://www.transparency.org/>
14. Transparency International, Corruption perception Index 2011, <https://www.transparency.org/>
15. Transparency International, Corruption perception Index 2012, <https://www.transparency.org/>
16. Transparency International, Corruption perception Index 2013, <https://www.transparency.org/>
17. Transparency International, Corruption perception Index 2014, <https://www.transparency.org/>
18. Transparency International, Corruption perception Index 2015, <https://www.transparency.org/>
19. Transparency International, Corruption perception Index 2016, <https://www.transparency.org/>
20. Transparency International, Corruption perception Index 2017, <https://www.transparency.org/>
21. Transparency International, Corruption perception Index 2018, <https://www.transparency.org/>
22. WEF, Global Competitiveness Reports 2008-2009, <https://www.weforum.org/reports>
23. WEF, Global Competitiveness Reports 2009-2010, <https://www.weforum.org/reports>
24. WEF, Global Competitiveness Reports 2010-2011, <https://www.weforum.org/reports>
25. WEF, Global Competitiveness Reports 2011-2012, <https://www.weforum.org/reports>
26. WEF, Global Competitiveness Reports 2012-2013, <https://www.weforum.org/reports>
27. WEF, Global Competitiveness Reports 2013-2014, <https://www.weforum.org/reports>
28. WEF, Global Competitiveness Reports 2014-2015, <https://www.weforum.org/reports>
29. WEF, Global Competitiveness Reports 2015-2016, <https://www.weforum.org/reports>
30. WEF, Global Competitiveness Reports 2016-2017, <https://www.weforum.org/reports>
31. WEF, Global Competitiveness Reports 2017-2018, <https://www.weforum.org/reports>

THE INNOVATION PERSPECTIVE ON THE M&AS: A CASE STUDY ON THE KNOWLEDGE TRANSFER SYNERGIES

CZU: 330.341.1

AEVOAE George Marian ¹, DICU Roxana ²^{1,2} Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Blvd Carol I, nr. 22, RomaniaE-mail: ¹aevoae@gmail.com; ²rm.dicu@gmail.com

Summary: Economic entities get involved in mergers and acquisitions (M&As) because they are interested in external growth strategies which can lead to an increase in the wealth of the shareholders of the participating entities. In M&As, from an acquirer or a target's perspective, a company brings its resources, which can be material or immaterial (knowledge). In the post-M&A phase, through the integration process the shareholders expect synergy gains, or that the combined firms to report efficiency gains higher than if they would activate separately. In nowadays, in a boundaryless economy, one of the most appreciated resources is knowledge. In this respect, the intangible assets, in general, and patents, in particular, are the accounting representation of knowledge in a company. They are also considered to be predictors for the deal value paid to the target company. To those we add the size of the target company, its core activity and the accounting practice, the latter being a significant mediator variable for the proposed models.

Keywords: innovation, theories of the firm, M&As, innovation, performance.

JEL Classification: F63, G34, O34

Introduction

Innovation is the baseline for many M&As, because it can be the source for knowledge transfer synergies. The knowledge can belong either to the acquirer or the target and it is transferred from one company to the other, it can also be shared with the other company or, eventually, taught after the integration process is over (Gupta and Roos, 2001). One element of importance related to innovation are patents and there are a lot of companies which prefer to involve in M&As, to purchase innovation, instead of producing it. The key elements in this decision are time, costs and the ease of success. According to the resource-based theory of the firm and the knowledge-based view, differences in innovative performance between firms are a result of dissimilar knowledge sources (Cloudt *et al.*, 2006).

We start by analyzing the main theories of the firm, considering the two main tools used by the companies to act like intermediaries: the market and the capital. Starting from the neoclassical theory of the firm, we get to a more contemporary approach, resource-based and knowledge-based view of the companies. Analyzing a company through its knowledge imposes a presentation of its intellectual capital and attitude towards innovation.

1. Resource-based vs. knowledge-based organization

Before of all, in analyzing a company, any economist or researcher starts by defining: What is a firm? Which are the characteristics that are essential in identifying a company, the ones tied to its legal status or to its economic activities? This question is quite important if, for example, one wishes to understand a company's motives to involve in restructuring activities, like M&As (Hart, 2011, Mardiros, 2013a). Over the course of time, a few brave authors brought some shade of light over the presented enigma, but they were conceptualized from different perspectives. And, this way, the theories of the firm were born.

In Spulber's (2009) opinion, firms exist only when they record an improvement in the efficiency of economic transactions. The efficiency of firms is compared to the alternative of direct exchange between consumers, which would be time consuming, and would necessitate barter, mediation and contracts. So, as a solution to this matter, the concept of companies was created, which act like

intermediaries. In this respect, economic entities have two instruments which are the fundament of economic theories: market, on a side, and capital, on the other side.

Firm theories are models of business enterprises which can predict the nature of the company, its behavior, structure or relations with the market and its partners, including the necessary explanations. Throughout history voices from the economic world stated quite a few theories related to the concept of firm, which will be presented in evolution. Every theory of the firm is an abstraction of the real-world business enterprise which is designed to address a set of its characteristics and behaviors.

Neoclassical theory of the firm establishes an equilibrium between purchase decisions on the input markets and supply decision on the output markets (Grant, 1996). For example, in his prominent microeconomics textbook, Varian (1992) defined firms as “combinations of inputs and outputs that are technologically feasible” and assumes that a firm develops its core activities to maximize the profits. The traditional organization theory analyzes the internal structure of the firm and the relationships between its constituent units and departments and it is based on the view of an organization as an information-processing machine that takes and processes information, which circulates between different levels of the organization (Nonaka and Toyama, 2015).

Dissatisfaction with Knight's explanation of the firm in terms of optimal risk allocation in the face of individuals' differential risk preferences (Knight, 1921) encouraged the emergence of the transaction cost theory of the firm which focused upon the relative efficiency of authority-based organization ('hierarchies') with contract-based organization ('markets') (Coase, 1937; Williamson, 1975). Attempts at integrating economics and organizational approaches to the theory of the firm have included the behavioral theory of the firm (Cyert and March, 1963) and the evolutionary theory of the firm (Nelson and Winter, 1982).

According to Grant (1996), the resource-based view (RBV) of the firm is less a theory of firm structure and behavior as an attempt to explain and predict why some firms succeed in establishing positions of sustainable competitive advantage and, in so doing, earn superior returns. In brief, the RBV attempts to explain firm sustainable competitive advantage as stemming from firm resources that are rare, valuable, hard or impossible to imitate or duplicate, and hard to substitute (Bromiley and Rau, 2016).

The RBV argues that firms achieve competitive advantages through the application of valuable resources at their disposal. Resources can be separated into those that are tangible and property based, and those that are intangible and knowledge-based (Hörisch *et al.*, 2014, Wiklund and Shepherd, 2003, Mardiros, 2013b). The emerging 'knowledge-based view' is not, as yet, a theory of the firm. There is insufficient consensus as to its precepts or purpose, let alone its analysis and predictions, for it to be recognized as a 'theory'. To the extent that it focuses upon knowledge as the most strategically important of the firm's resources, it is an outgrowth of the resource-based view.

2. M&As in innovative industries: characteristics and assimilated synergies

The M&A literature shows that one of the most frequently cited reason for such operations is to achieve synergy. Invoking the concept of synergy in the pre-merger and acquisition phase is not a new practice. However, the forecasts for fixing a certain type of synergy at this stage (the forecasts) may not lead to the desired effect. It is worth mentioning in this regard that some synergies take time to manifest, at least three years after the completion of specific operations.

From a theoretical point of view, synergies can be analyzed from a double perspective: as incentives for entities to engage in business combinations or as a result. As far as synergy types are to be of concern. It should be noted that where one can speak about a positive synergy effect, i.e. an increase in wealth, the probability to obtain the reverse phenomenon it must not be neglected. Thus, it is materialized in a negative synergy effect. We are tempted to believe, at least at first glance, that in the post-restructuring period of economic entities we can see both forms of synergy effect within the final entity, but overall, the impact of the combination should be positive.

Sirower (1997) is of the opinion that in justifying a company's option to engage in M&As: the premium paid to the target company's shareholders must be related with the synergy expected to be achieved in a competitive field. In fact, the premium is the first manifestation of the expected synergy

if we were to start from the assumption that the manager concludes the transaction considering that the added value to be obtained exceeds that amount paid in addition to the shareholders of the target company. Given this, we consider that the best way to represent the premium is to report the deal value paid to the shareholders to the shareholders' funds of the target company.

Innovations are fundamental tools for organizational transformation that lead to successful business results. Thus, their assessment should focus on planning, execution and investment management in this respect. Consequently, a company should ensure that investment in innovation matches the strategic objectives of the company/post-merger companies; be innovative, by constantly reviewing company's/companies' capabilities to respond to industry change; and integrate post-concentration IT&C resources to achieve synergy (Chen, 2012). These issues must be correlated with the resource-based approach, which argues that the competitive advantages of a company are indissolubly linked to its valuable, rare and irreplaceable resources. Patents and any assets resulting from innovations may support this theory if such a company is involved in transactions such as M&As.

Technological innovations generate synergies that vary in the speed of occurrence and the magnitude of their impact. A classification that takes into account the impact of innovation determines two types of synergies: *additive synergies* and *multiplicative synergies* (Harrigan *et al.*, 2016).

If a business merger collectively uses its innovative resources to expense for research and development, reflected later in patents, then it creates *multiplicative synergies*, which contribute to enhancing technological skills instead of combining them. Thus, synthesizing ideas from different sources to create something radically different leads to synergies, thus contributing to the organizational learning process associated with such inventions that lead to the development of vast technological skills.

As far as *additive synergies* are concerned, they are built incrementally on existing technologies. An example would be software programs that are modified to meet post-merger/acquisition needs. The advantage of these synergies is that they are faster in post-merger/acquisition and they improve the results of repetitive activities, streamlining phases and working processes. The disadvantage is the fact that they are limited, and their profitability decreases over time.

3. Hypotheses development

Cho and La (2014) compare the premium with the expected synergy to be obtained from M&As, taking into account the influence of time as a factor: premiums are paid immediately, while synergies take time to manifest, they are expected to occur after at least one year from the transaction date. Most authors believe that they occur even after three years from that date (Weber and Dholakia, 2000, Loukianova *et al.*, 2017). In this context, they delimit the following situations:

- a. $\text{synergy} \geq \text{premium}$ - this combination results from the accumulation of up-to-date positive synergies that are equal to or exceed the amount of the premium paid to the target entity's shareholders. In this case, we have the situation of a successful M&A;
- b. $0 \leq \text{synergy} \leq \text{premium}$ - in this case, the present value of future synergies is positive, but does not exceed the amount of premium paid to the shareholders of the target company. In the literature, this situation corresponds to a merger or acquisition that is not successful (Zhu and Zhu, 2016);
- c. $\text{synergy} \leq 0$. The literature shows that, when two economic entities decide to merge, the sum of the whole, over time, becomes larger than the mere sum of its component parts (Anthony, 2017, Mei *et al.*, 2015, Burgin and Meissner, 2017). Studies show that when it comes to synergy, it can be positive or negative. If the synergy is negative, it cumulates, in fact, to the premium and represents together the total loss in the process. This is considered the case when the M&A is a failure.

In fact, the size of the premium payable to the target company's shareholders may, in some cases, exceed the value of the stock market capitalization of the target company and is not correlated with the expected synergies for several reasons: insufficient understanding of the concept of synergy, presentation of the expected synergy without being identified specifically the sources for obtaining it without specific calculations or a presentation of the steps to be taken to achieve it.

Qian (2000) states that successful foreign direct investment for a company depends on firm's possession of intangible assets, but that is not sufficient, being sensitive to the ownership advantages provided by target countries in the local environment.

To date, little, or only weak, empirical support exists for assessing the influence of intangibles on the price paid by an acquirer for a target company. Considering the opinion of Harvey and Lusch (1997), there are a number of situations which necessitate the valuation of intangible assets for legal as well as accounting transactions: (1) an exchange in which intangibles are transferred between companies; (2) in an allocation of purchase price during acquisition when all the assets of a business, both tangible and intangible, are valued; (3) in support of the determination of royalty rates or license fees; (4) to estimate a loss due to abandonment or casualty; (5) in support of enterprise valuation, when the company is involved in a business concentration, like M&As; and (6) for their use as collateral in financing. Thus, they can influence, positively or negatively, the M&A and, indirectly, the deal value paid by the acquirer.

H₁: The value of the intangible assets and the size of the target company have a negative effect on the deal value paid in M&As, while the core activity of the acquired company has a positive effect on the same value, reported to the shareholders' funds.

H₂: The accounting practice of the target has a positive effect on the deal value paid in concertation, reported to the value of the shareholders' funds of the acquired company.

These hypotheses will be tested and validated using the statistical software SPSS 25.0.

5. Research methodology and design

To test and to validate the proposed research hypotheses, the study analyses the empirical data related to 164 M&As, for the 2011 – 2017 period of time, considering the target companies that are involved in M&A because they declared patents, as a motive for concentration. To reach the proposed research hypotheses, we use linear regression and crosstabulation.

5.1. Target population and analyzed sample

To confirm the research hypotheses, the data regarding M&As were gathered from two databases, for the 2011-2017 period of time. The information regarding the deals representing M&As was collected from the Zephyr database (target name, target country, acquirer name, acquirer country, deal type, deal value, the motive – patents, primary NACE Rev.2 code for the target); financial information was collected from Orbis database (shareholders' funds, intangibles, total assets for the target company). The M&As considered to be innovation-based are marked with patents.

5.2. Models proposed for analysis and data source

This paper examines a series of factors influencing the deal value in M&As which involved target companies owning patents. The deal value was pondered with shareholders' funds. Because the target companies are the ones that own the patents, the financial information are referring to them and include data related to assets, intangibles, the size of the company and NACE main section.

The proposed variables are presented in Table 1.

Table 1. The variables proposed for the analysis

Symbol	Representation	Description	Explanation
Deal value/ shareholders' funds (DV)	%	Dependent variable	The ratio of deal value in the shareholders' funds of the target company. Information collected from Zephyr database (deal value) and Orbis database (equity), for the 2010-2017 period of time.
R&D/Fixed assets (RD)	%	Independent variable/ numeric	The ratio of R&D expenses in the value of long-term assets; information collected from Orbis database, for the 2010-2017 period of time.
Intangibles/Total assets (IA)	%	Independent variable/ numeric	The ratio of intangible assets in the value of total assets; information

Symbol	Representation	Description	Explanation
Size of the company (SC)	1. Small company 2. Medium-size company 3. Large company 4. Very large company	Independent variable/ categorical	collected from Orbis database, for the 2010-2017 period of time. The size of the target company; information collected from Zephyr database, for the 2010-2017 period of time.
NACE main section (NACE)	1. Industry 2. Services	Independent variable/ categorical	According to EU, sections A-G from NACE Rev. 2 are associated to industry, sections H-U are composing the services. The data regarding the NACE main section for the target company are collected from Zephyr database, for the 2010-2017 period of time.
Accounting practice (AccP)	1. IFRS 2. Local GAAP	Mediation variable/ categorical	The accounting practice of the target company; information collected from Orbis database, for the 2010-2017 period of time.

Source: Authors' own processing

Dependent variable. This variable represents the ratio between deal value paid in the M&A and the shareholders' funds, for the year before the concentration. Thus, this ratio reflects the excess amount paid over the value of the equity of the target company. If the variable is over 1, the acquirer paid more than the net worth of the target company.

Independent variables. These variables are presented in Table 1 and they are calculated for the target company, considering the financial information for the year before the M&A. According to Rozen-Backer (2018), the data from the year before the concentration are specific to pre-M&A stage and they are collected from Orbis database.

Mediation variable. The assumption of causality is implicit in the definition of mediation, as a mediator is defined as an explanatory mechanism through which one variable affects another (Wood *et al.*, 2007). This variable is considered for the year of the merger, given the fact that there are studies which validated its significance in influencing a financial dependent variable (Aevoae *et al.*, 2018; Robu *et al.*, 2017).

The proposed hypotheses are examined using mediation analysis. There are multiple ways to test a mediation model (Frazier *et al.*, 2004, Wu and Zumbo, 2008). When paths a and b are controlled, a previously significant relation between IV and DV is no longer significant (complete mediation) or its significance is dropping (partial mediation). In our case, the paths are presented in Fig. 1:

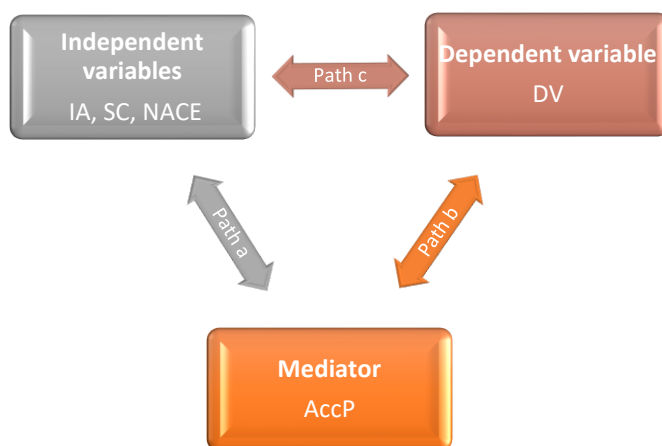

Fig. 1. The proposed mediation model

Source: Authors' own processing

Our mediation model includes the following steps:

1) path *c* is predicting the dependent variable *DV* from independent variables *IA*, *SC* and *NACE* (without the mediator); the model is presented in Eq. (1):

$$DV (\%) = \alpha + \beta_1 \cdot IA + \beta_2 \cdot SC + \beta_3 \cdot NACE + \varepsilon \quad (1)$$

2) path *a* is predicting the mediator *AccP* from the independent variables *IA*, *SC* and *NACE*; the model is presented in Eq. (2):

$$AccP = \alpha + \beta_1 \cdot IA + \beta_2 \cdot SC + \beta_3 \cdot NACE + \varepsilon \quad (2)$$

3) path *b x c* is predicting the dependent variable *DV* from independent variables *IA*, *SC* and *NACE* (including the mediator); the model is presented in Eq. (3):

$$DV (\%) = \alpha + \beta_1 \cdot IA + \beta_2 \cdot SC + \beta_3 \cdot NACE + \beta_4 \cdot AccP + \varepsilon \quad (3)$$

The used method is *hierarchical linear regression* (HLR) because it is a way to show if variables of our interest explain a statistically significant amount of variance in our DV after accounting for all other variables. Also, our study includes *variance inflation factor* (VIF), to identify multicollinearity problems. The VIF and tolerance are both widely used measures of the degree of multi-collinearity of the *i*th independent variable with the other independent variables in a regression model (O'Brien, 2007) and its normal threshold is 10.

6. Research results

The study will present a series of descriptive statistics for the analyzed variables (per total and on categories considered in the analysis), of the values of the Pearson correlation coefficients and the estimations of the parameters of the proposed regression models.

6.1. Descriptive statistics

Table 2 shows the descriptive of our sample of M&As.

Table 2. The descriptive statistics for the chosen sample of M&As

Variables	Categories	N	Mean	St. Dev.	Median	95% Confidence interval	
						Lower	Upper
NACE	Industry	110	2.860618	9.063363	1.922710	1.147886	4.573351
	Services	54	13.008817	31.769972	2.808645	4.337284	21.680350
Year	2011	1	-	-	-	-	-
	2012	1	-	-	-	-	-
	2013	13	2.840092	14.460311	2.336466	-5.898186	11.578370
	2014	18	5.532233	13.315306	1.129262	-1.089313	12.153779
	2015	37	4.140290	17.852485	1.958028	-1.812025	10.092605
	2016	58	5.336873	17.087992	1.354132	0.843815	9.829931
	2017	36	10.737168	29.730512	3.644815	0.677810	20.796526
AccP	IFRS	110	5.147202	18.992685	1.487524	1.558094	8.736310
	Local	54	8.350962	22.355592	4.284978	2.249060	14.452863
	GAAP						
SC	Small	4	32.998885	61.348493	3.306210	-64.620257	130.61803
	Medium	2	46.957282	57.107131	46.957282	-466.12993	560.044501
	Large	33	5.109697	14.422491	1.887392	560.044501	10.223690
	Very large	125	4.980912	17.631984	2.011642	1.859483	8.102341
Total		164	6.202098	20.149504	2.023261	3.095200	9.308996

Source: Authors' own processing using SPSS 25.0

For our sample of M&As, the target companies report patents, according to Zephyr database, and we consider only the transactions that involve one acquirer and one target company (164 M&As, 164 acquirers and 164 targets). Out of the 164 targets, 67.07% are activating in industry and 32.93% in services, considering that sections A-G from NACE Rev. 2 are associated to industry, while sections H-U are composing the services (European Commission, 2008). According to Table 2, the proportion is the same for accounting practices (IFRS vs. local GAAP), while the vast proportion of the entities involved in M&As as targets are very large entities (76.22%). In the same time, we acknowledge the fact that, for medium and large entities, the acquirers paid up to 560 times the value of shareholders' funds purchased in M&A.

6.2. Results on the influence of the macroeconomic and microeconomic determinants of the percentage acquired in the target company

The correlations between the numeric variables included in the models are presented in Table 3.

Table 3. The correlations between the variables included in the models

Variables	DV	NACE	SC	IA	AccP
DV (%)	1.000	.237	-.221	.026	.075
	.	.001***	.002***	.372	.170
NACE	.237	1.000	-.081	.223	-.104
	.001***	.	.150	.002***	.092
SC	-.221	-.081	1.000	-.069	-.271
	.002***	.150	.	.188	.000***
IA	.026	.223	-.069	1.000	-.093
	.372	.002***	.188	.	.117
AccP	.075	-.104	-.271	-.093	1.000
	.170	.092	.000***	.117	.

Source: Authors' own processing using SPSS 25.0

The correlations reveal unexpected patterns. In M&As which involved patents, there isn't a significant correlation between the deal value paid for the target shares and the value of intangibles reported by the target companies (sig. = 0.372, r = 0.026). Also, there isn't a correlation between deal value and the accounting practices (sig. = 0.170, r = 0.075). On the other side, the size of the target company and its core activity are significantly correlated with the dependent variable, but there are differences: the deal value is negatively correlated with the size (sig. = 0.002, r = -0.221), but positively correlated with core activity (sig. = 0.001, r = 0.237). This implies that a large company won't determine a high deal value, while the second reveals the fact that, for industrial companies, the deal value is way higher than the shareholders' funds in the purchased target company.

Table 4 and 5 display the estimations of the parameters of the three regression models proposed for testing and validation.

Table 4. Parameters estimation for the regression model for path a)

Variables	β	t-values
Intangibles/Total assets (IA)	-0.040	-0.515
Size of the company (SC)	-0.205***	-2.717
NACE main section (NACE)	0.230***	2.975
R^2		0.099
Adjusted R^2		0.082
F		F(3,160) = 5.842, p = 0.001
Multicollinearity tests	***p < 0.01	
	Tolerance $\tau_i = 1 - R_i^2 = 1 - 0.099 = 0.901$	
	VIF = $\frac{1}{\tau_i} = \frac{1}{0.901} = 1.110$	

Source: Authors' own processing using SPSS 25.0

For the model presented Table 4, the chosen predictors are microeconomic data, related to the target company (the ratio of intangibles in total assets, size of the company and target's core activity). The model should predict how much of the variance of the dependent variable is justified by the target country's information. The regression model is significant (F (3, 160) = 5.842; p < 0.001) but explains a small percentage of the variance in the dependent variable ($R^2 = .099$). The predictors, size of the company (sig. = 0.002) and NACE (sig. = 0.003), account for 9.9% of the variance of the dependent variable (the ratio between deal value and shareholders' funds).

Table 5. Parameters estimation for the HLR model for paths c) and b) x c)

Variables	Values for path c)		Values for path b) x c)	
	β	t-values	β	t-values
<i>Intangibles/Total assets (IA)</i>	-0.089	-1.394	-0.036	-0.461
<i>Size of the company (SC)</i>	-0.286***	-3.785	-0.192**	-2.438
<i>NACE main section (NACE)</i>	-0.108	-1.156	0.234***	3.012
<i>Accounting practice</i>	-	-	0.044	0.556
R^2	0.097		0.100	
<i>Adjusted R²</i>	0.080		0.078	
<i>R² change</i>	-		0.003	
<i>F</i>	F(3,160) = 5.723, p = 0.001		F(4,159) = 4.440, p = 0.002	
<i>Multicollinearity tests</i>	***p < 0.01		**p < 0.05; ***p < 0.01	
	Tolerance	$\tau_i = 1 - R_i^2 = 1 - 0.097 = 0.903$	Tolerance	$\tau_i = 1 - R_i^2 = 1 - 0.100 = 0.90$
	VIF = $\frac{1}{\tau_i} = \frac{1}{0.903} = 1.107$		VIF = $\frac{1}{\tau_i} = \frac{1}{0.90} = 1.111$	

Source: Authors' own processing using SPSS 25.0

Although our models presented in Table 5 don't have very high values of R^2 , the last model explains better the variance of the dependent variable than the previous one in the HLR. Moreover, the difference of R^2 between our presented models is statistically significant. Thus, we can say that the added variable in the last model (mediator variable) improves the prediction of the DV. We can say that the added variable explains an additional 0.3% from the variance of our DV (deal value/shareholders' funds). Even though the increase has a low value and kipping in mind the theoretical aspects of the HLR, it still has a positive effect in our R^2 .

Conclusions

The analysis of the determinants of the deal value paid in a M&A transaction is of a great importance, given the fact that the difference between this deal value and the net worth of the purchased company is, in Sirower's opinion, the first manifestation of synergy. The premium paid in such a transaction can be based on different motives but, in the case of innovation-based M&As, the acquirer is searching for specific treats of the target company, which fall under the resource-based view, more specifically under knowledge-based view. For this reason, we reported the deal value to the correspondent part of the shareholders' funds of the target company, thus creating a ratio which was considered as dependent variable for our models.

Given the distinct nature of the knowledge and the distinctive way of being assessed, we chose the intangible fixed assets of the acquired company as a first determinant of the deal value. However, by testing this assumption on a sample of 164 M&As which had as main feature, the patents owned by the target companies, we conclude that the intangibles are not significant in predicting the deal value paid. On the other side, the size of the target and its core activity are significantly influencing the price paid for the acquired company. In this model, the accounting practice (IFRS and local GAAP) was considered a mediator variable, because it led to a R^2 which could predict more from the variance of the dependent variable.

One of the limits of the study is represented by the fact that, although the M&As were selected based on the fact they involved patents, no information was available on their number and value, so they could be considered an independent variable.

Bibliography:

1. Bromiley, P.; Rau, D. 2016. Operations management and the resource based view: Another view. *Journal of Operations Management* 41: 95–106.
2. Burgin, M.; Meissner, G. 2017. 1 + 1 = 3: Synergy Arithmetic in Economics, *Applied Mathematics* 8: 133-144.
3. Chen, J.L. 2012. The synergistic effects of IT-enabled resources on organizational capabilities and firm performance, Volume 49, 2012, pages 142-150
4. Cloodt, M.; Hagedoorn, J.; Van Kranenburg, H. 2006. Mergers and acquisitions: Their effect on the innovative performance of companies in high-tech industries, *Research Policy* 35 (5): 642-654.

5. Cyert, R.; March, J. 1963. Behavioral theory of the firm, in Miner, J.B. (ed) *Organizational Behavior 2: Essential theories of process and structure*, New York: M.E. Sharpe, Armonk.
6. European Commission. 2008. NACE Rev.2. Statistical classification of economic activities in the European Community. Available online at <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF>
7. Gaughan, P. A. 2010. *Mergers, acquisitions, and corporate restructurings*. London: John Wiley & Sons.
8. Grant, R. M. 1996. Toward a knowledge-based theory of the firm. *Strategic Management Journal* 17(S2): 109–122.
9. Gupta, O.; Roos, G. 2001. Mergers and acquisitions through an intellectual capital perspective, *Journal of Intellectual Capital* 2(3): 297-309.
10. Harrigan, K.; DiGuardo, M.C.; Cowgill, B. 2016. Multiplicative-innovation synergies: test in technological acquisitions, *Journal of Technological Transfer* 42(5): 1212-1233.
11. Hart, O. 201). Thinking about the Firm: A Review of Daniel Spulber's The Theory of the Firm. *Journal of Economic Literature* 49(1): 101–113.
12. Harvey, M.; Lusch, R. 1997. Protecting the core competencies of a company: Intangible asset security. *European Management Journal* 15(4): 370–380.
13. Hörisch, J.; Johnson, M. P.; Schaltegger, S. 2014. Implementation of Sustainability Management and Company Size: A Knowledge-Based View. *Business Strategy and the Environment* 24(8): 765–779.
14. Loukianova, A.; Nikulin, E.; Vedernikov, A. 2017. Valuing synergies in strategic mergers and acquisitions using the real options approach, *Investment Management and Financial Innovations* 14(1): 236-247.
15. Malone. C.; Rose, Lawrence, C. 2006. Intangible assets and firm diversification, *International Journal of Managerial Finance* 2(2): 136-153.
16. Mardiros D.N. 2013a. The trade balance, as part of the receivables and liabilities balance and its risk of chronic deficit. The analysis of the balance's result on the main categories of goods for Romania's emerging economy case, *Quality-Access to Success*, 14(S2): 1-14
17. Mardiros D.N. 2013b. Foreign Direct Investments Under the Impact of Public Sector's Corruption in the European Union's Economies, *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series* 13(1): 1351-1356.
18. Nonaka I., Toyama R. 2015. The Knowledge-creating Theory Revisited: Knowledge Creation as a Synthesizing Process, in Edwards J.S. (eds) *The Essentials of Knowledge Management. OR Essentials Series*. London: Palgrave Macmillan.
19. O'Brien, R. 2007. A Caution Regarding Rules of Thumb for Variance Inflation Factors, *Quality & Quantity* 41(5): 673-690.
20. Qian, G. 2000. Performance of U.S. FDI in different world regions, *Asia Pacific Journal of Management* 17: 67-83.
21. Rozen-Backer, Z. 2018. The trade-off between synergy success and efficiency gains in M&A strategy, *EuroMed Journal of Business* 13(2): 163-184.
22. Sirower, M.L.; Sahni, S. 2006. Avoiding the Synergy Trap: Practical Guidance on M&A Decisions for CEOs and Boards, *Journal of Applied Corporate Finance* 18(3): 83-95.
23. Weber, J. A.; Dholakia, U. M. 2000. Including Marketing Synergy in Acquisition Analysis. *Industrial Marketing Management*, 29(2): 157–177.
24. Wiklund, J.; Shepherd, D. 2003. Knowledge-based resources, entrepreneurial orientation, and the performance of small and medium-sized businesses. *Strategic Management Journal* 24: 1307–1314.
25. Wood, R. E.; Goodman, J. S.; Beckmann, N.; Cook, A. 2007. Mediation Testing in Management Research. *Organizational Research Methods* 11(2): 270–295.
26. Zhu, H.; Zhu, Q. 2016. Mergers and acquisitions by Chinese firms: A review and comparison with other mergers and acquisitions research in the leading journals, *Asia-Pacific Journal of Management*, 33(4): 1107-1149.

EVOLUȚII ȘI TENDINȚE PRIVIND DEFICITUL BUGETAR LA NIVELUL ȚĂRILOR
DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

CZU: 336.27:061.1 EU

APETRI Anisoara Niculina*Conf. univ. dr., Universitatea Ștefan cel Mare Suceava, România**E-mail: anisoara_1978@yahoo.com*

Abstract: *Evoluțiile din ultimul deceniu evidențiază faptul că statele lumii se confruntă cu o creștere simțitoare a nivelului deficitelor bugetare ca urmare a implicațiilor crizei economice. Treptat deficitul bugetar a devenit un fenomen cu caracter de caracteristică a lumii contemporane. Scopul acestei lucrări este reprezentat de stabilirea cauzelor care duc la apariția acestui fenomen, a mijloacelor de finanțare a acestuia, precum și de a analiza o evoluție a nivelului deficitelor bugetare înregistrate de statele UE în perioada post-criză..*

Keywords: deficit bugetar, cauzele deficitului bugetar, finanțarea deficitului bugetar

JEL Classifications: E62, H6, J21.

1. Introducere

În ultimile decenii deficitul bugetar a devenit una dintre caracteristicile concludente ale economiilor naționale. Mai mult, se constată influențarea dimensiunilor sale. În ciuda acestui fapt, tot mai mulți sunt economiștii care contestă necesitatea echilibrării bugetului, susținând chiar necesitatea deficitului sistematic și folosirea lui în scopul realizării echilibrului economic.

Tema abordată coexistă bineînțeles cu numeroase curente pro sau contra acceptării unui sold bugetar negativ. Existența unui deficit bugetar vizează nu doar aspectele politice, dar și cele sociale, în vederea redistribuirii echitabile a bunurilor sociale și a distribuirii resurselor între generații. Nu este admisibil ca o generație să-și asume asupra sa riscurile exagerate, cauzate de generațiile precedente. Însă, echitatea distribuției deficitului bugetar între generații depinde de sistemul fiscal și sistemul de cheltuieli al statului. Economiștii ce pledează pro deficitul bugetar, explică necesitatea unei astfel de politici pentru întărirea economiei în condițiile dispariției încrederii în capacitatea guvernării.

2. Cauze care determină apariția și persistența deficitelor

În ultimii ani s-a acordat o atenție sporită dezvoltării unui concept adecvat de deficit, care să aibă capacitatea să surprindă impactul exact al politicii fiscal asupra economiei, odată cu acestea accentual a fost pus și pe cauzele care duc la apariția acestuia (Lekha Chakraborty, 2016).

Astfel s-au identificat mai multe cauze care conduc la apariția deficitului bugetar, printre acestea putem enumera: scăderea producerii de bunuri și servicii în cadrul economiei; realizarea unor anumite programe sociale poate conduce la creșterea cheltuielilor; creșterea activității în cadrul sectorului invizibil al economiei; majorarea cheltuielilor marginale ale producției sociale; emisiunea monetară în exces doar dacă aceasta nu este însoțită de creștere economică; constituirea unor bugete nerealiste, care nu se realizează conform realității concrete ale economiei.

Printre cauzele care întrețin nivelurile de difict bugetar pot fi identificate:

- *Nivelurile ridicate de evaziune fiscală legală* (de exemplu, întreprinderile care profită de reduceri de taxe fiscale și de impozite, alegând să plătească impozite declarate în țările cu taxe mici), reprezintă subiectul unor critici populare. Evaziunea deliberată a impozitelor este ilegală. În unele țări guvernele sunt mai puțin eficiente decât ar putea fi în ceea ce privește combaterea piețelor în care nu se plătește niciun impozit sau în urmărirea agenților care nu plătesc impozitul datorat.

- *Niveluri ridicate de inegalitate a veniturilor și a bogățiilor.* Unii economiști susțin că și societățile foarte inegale ajung la o situație fiscală înrăutățitoare pentru guvern. Angajații bogați sunt responsabili pentru impozitele mai mari într-un sistem progresiv (și contribuabilii de top din

Marea Britanie plătesc în mod evident un procent ridicat din totalul veniturilor), dar au și un stimulent să utilizeze toate schemele legale de evitare a impozitelor. În cazul în care milioane de oameni ar avea o slujbă remunerată slab și nesigură, mulți nu vor câștiga suficient pentru a plăti impozite mari și chiar mai mult ar putea să rămână dependenți de prestațiile sociale suplimentare, adăugând presiune asupra cheltuielilor guvernamentale.

- *Presiunile și fluctuațiile demografice* - pot afecta de asemenea poziția fiscală. De exemplu, o îmbătrânire a populației va determina o creștere a cheltuielilor guvernamentale pentru pensia de stat; o creștere a numărului populației (probabil stimulată de migrație) va exercita, de asemenea, mai multă presiune asupra guvernului pentru a finanța bunuri publice suplimentare.

- *Ineficiența guvernamentală*. Dacă sectorul de stat este mai puțin eficient în ceea ce privește furnizarea serviciilor publice, atunci va trebui să cheltuiască mai mult pentru a acoperii nevoile oamenilor (Wynnona, 2016).

Pentru reducerea deficitului bugetar statele au posibilitatea să apeleze și să aplice una din următoarele politici:

- *Reducerea cheltuielilor guvernamentale*. Guvernul își poate reduce cheltuielile publice pentru a reduce deficitul fiscal. În criza zonei euro, multe țări europene au redus cheltuielile guvernamentale pentru a încerca să reducă deficitele bugetare. De exemplu, Grecia, Irlanda și Spania au redus cheltuielile. Cu toate acestea, aceste reduceri de cheltuieli au contribuit la scăderea creșterii economice, ceea ce a dus la scăderea veniturilor fiscale și la creșterea datoriei. Aceste reduceri de cheltuieli au fost mult mai puțin eficiente în reducerea deficitului bugetar, deoarece aceste țări nu pot devaloriza euro, este un curs de schimb fix, nu pot urmări o relaxare a politicii monetare. Prin urmare, reducerile de cheltuieli au fost mai puțin eficiente în reducerea deficitului, dar au provocat și alte probleme economice.

Depinde de tipul cheltuielilor guvernamentale care se intenționează a fi tăiate. Dacă se reduc cheltuielile cu pensiile (de exemplu, se crește vârsta de pensionare), atunci este posibil să existe o creștere reală a capacității de producție. Dacă se reduc investițiile din sectorul public, va avea un efect negativ mai mare asupra cererii agregate și a ofertei economice. Prin urmare, tentația este ca guvernul să reducă beneficiile și pensiile, deoarece acest lucru poate reduce cheltuielile cu un impact mai mic asupra creșterii economice – însă va fi cu prețul unei inegalități crescute în societate.

- *Creșterea impozitelor*. Taxele mai mari măresc veniturile și contribuie la reducerea deficitului bugetar. Ca și în cazul reducerilor de cheltuieli, acestea ar putea determina scăderea cheltuielilor și ar putea duce la o scădere a creșterii economice. Din nou, depinde de momentul majorării taxelor. Într-o recesiune, majorările de taxe ar putea determina o scădere semnificativă a cheltuielilor. În timpul unei creșteri ridicate, majorările de taxe nu vor afecta cheltuielile la fel de mult. De asemenea, depinde de tipul de impozit care urmează a fi crescut.

- *Creșterea economică*. Una dintre cele mai bune modalități de a reduce deficitul bugetar ca procent din PIB este de a promova creșterea economică. Dacă economia crește, atunci guvernul va crește veniturile fiscale, fără a ridica impozitele. Cu creșterea economică, oamenii plătesc mai mult TVA, companiile plătesc mai mult impozit pe profit, iar lucrătorii plătesc mai mult impozit pe venit. Creșterea economică ridicată este cel mai puțin dureros mod de a reduce deficitul bugetar, deoarece nu este necesar să se mărească cotele de impozitare sau să reducă cheltuielile. Cu toate acestea, multe țări cu criză a deficitului fiscal sunt adesea blocate în recesiune.

- *Plan de salvare*. În anumite circumstanțe, țările pot fi eligibile pentru o salvare de la o organizație internațională, cum ar fi FMI. Acest lucru înseamnă că aceștia pot beneficia de fonduri temporare pentru a finanța lipsa temporară de lichidități. Bailout-ul poate reasigura investitorii și poate acorda țării mai mult timp pentru a face față deficitului. Un plan de salvare de obicei vine cu instrucțiuni stricte privind reducerea deficitului – acest lucru poate fi mai ușor din punct de vedere politic atunci când este impus din exterior. Condițiile de salvare pot fi extrem de controversate.

- *Mod implicit*. Uneori, țările ajung în stadiul în care nu își pot gestiona deficitul bugetar. Se poate spune că Grecia este foarte apropiată. Guvernul a încercat reduceri de cheltuieli și majorări de impozite, dar deficitul bugetar continuă să fie mare. De asemenea, consolidarea fiscală a provocat o depresiune economică.

3. Finanțarea deficitului bugetar

Finanțarea deficitului bugetar, în mod teoretic, se realizează prin două metode (Apetri, A., Et.all, 2014):

- emisiune monetară;
- împrumuturi.

Finanțarea monetară implică resursele băncii centrale, cu alte cuvinte emiterea de noi bani pentru a finanța deficitul bugetar. Cu toate acestea, putem considera că finanțarea monetară este folosită pentru a finanța deficitul bugetar doar atunci când guvernele forțează problema banilor prin punerea în circulație a mai multor bani ce sunt în mod normal necesari. În alt mod, guvernul oferă pe piață și stocul de bani care depășește suma justificată în mod obiectiv pentru a fi în circulație, ținând seama de proporțiile și caracteristicile economiei. Presupunând o creștere a ofertei monetare, în timp ce cantitatea de bunuri și servicii care fac obiectul tranzacțiilor este considerată invariabilă, emiterea de monedă fără acoperire reală pentru finanțarea deficitului bugetar are drept urmare, un nivel în creștere al prețurilor (Boariu, A., 2007, p.77).

Dacă resursele care rezultă din emiterea de monedă suplimentară pentru a acoperi deficitul bugetar sunt utilizate pentru finanțarea proiectelor de investiții care generează o creștere a producției, creșterea inițială a stocului de bani disponibil în circulație va avea ca echivalentă o creștere a cantității de bunuri și servicii obiect al tranzacțiilor, cu alte cuvinte a aprovizionării pe piața reală, iar creșterea nivelului prețurilor nu va deveni permanentă. Pe de altă parte, dacă resursele suplimentare sunt utilizate pentru a finanța cheltuielile de consum final, care nu determină o creștere ulterioară a PIB, creșterea nivelului prețurilor va fi de lungă durată, iar finanțarea monetară a deficitului bugetar va fi inflaționistă (Boariu, A., 2007, p.78).

În caz de instabilitate bugetară diferența de fonduri se acoperă prin credit public. Astfel, statul se poate împrumuta pe cale directă de la persoane fizice și juridice care au surplus de disponibilități fie prin intermediul băncilor, fie prin intermediul altor instituții specializate care atrag resursele disponibile existente pe piață și le plasează apoi statului pe intervale de timp determinate (Văcărel, I., 2007, p.468). Dacă se recurge la împrumutul de stat pentru finanțarea deficitului bugetar, se poate aprecia că piesa esențială care trebuie să stea la baza fundamentării deciziei este constituită de cerința ca „profitul” pe termen mediu și lung înfăptuit prin finanțarea cheltuielilor publice să fie satisfăcător de mare pentru a acoperi serviciul datoriei (Molănescu, G., Aceleanu, M., 2010, p.71).

4. Analiza privind evoluția deficitului bugetar în țările UE

Metodologia și date

Analiză deficitului bugetar din Uniunea Europeană a avut la bază folosirea unor metode statistice de centralizare și reprezentare grafică a datelor referitoare atât la nivelul nominal al deficitului bugetar cât și la valorile rezultate prin raportarea deficitului la PIB, date disponibile pe site-ul Institutului European de Statistică. În interpretarea datelor am avut în vedere criteriul prevăzut de Tratatul de la Maastricht. Astfel, conform tratatului statele membre s-au angajat prin Pactul de stabilitate și creștere (PSC) să nu depășească un deficit bugetar de -3% din produsul intern brut (PIB) și o datorie publică de 60% din PIB. Aceasta reprezintă componenta preventivă a pactului.

În cazul în care un stat membru nu respectă aceste limite, se pune în mișcare componenta corectivă a pactului așa-numita procedură aplicabilă deficitelor excesive (PDE). Aceasta implică mai multe etape – inclusiv posibilitatea unor sancțiuni – pentru a încuraja statul membru în cauză să adopte măsurile corespunzătoare pentru a remedia situația.

Rezultatele analizei

Datorită recesiunii deficitul bugetar a înregistrat creșterii în primii ani ai analizei, cele mai afectate țări au fiind Irlanda, Grecia și Marea Britanie. Conform datelor din tabelul nr. 1 se poate constata că, în 2011 cel mai mare deficit a fost înregistrat de Irlanda, care este urmata de Grecia, Spania și Marea Britanie

Tabel nr. 1. Deficitul/excedentul public la nivelul țărilor din UE în perioada 2011-2017

Țară/An	2011 mil. euro	2012 mil. euro	2013 mil. euro	2014 mil. euro	2015 mil. euro	2016 mil. euro	2017 mil. euro
Belgia	-15.651,9	-16.409,4	-12.310	-12.324,3	-10.179,6	-10.492,5	-4.523,2
Bulgaria	-812,8	-134,2	-151,5	-2.331,9	-726,2	106,8	470,6
Cehia	-4.469,1	-6.344,3	-1.968	-3.288,8	-1.023,8	1.281,4	3.062,4
Danemarca	-5.095,8	-8.885,9	-3.197,3	3.041,4	-3.997,9	-1.134,3	2.885
Germania	-25.863	-929	-3.967	-15.507,2	25.431,8	31.864,3	41.214,8
Estonia	193,1	-46,3	-32,2	134	14,2	-61,2	-66,1
Irlanda	-21.876,6	-14.105,3	-11.004,2	-7.061,5	-4.951,6	-1.422,2	-1.014,3
Grecia	-21.280	-16.951	-23.765	-6.460	-9.990	1.094	1.454
Spania	-103.214	-108.847	-71.687	-61.942	-57.004	-50.401	-36.233
Franța	-106.104	-104.043	-86.468	-83.941	-79.697	-75.939	-59.341
Croația	-3.485,7	-2.295,7	-2.311,3	-2.231,1	-1.535	-434,7	369
Italia	-60.232	-47.079	-46.893	-48.426	-42.567	-41.638	-39.691
Cipru	-1.122,1	-1.082,2	-930,9	-1.577,4	-236,4	58,9	343,6
Letonia	-870,1	-265,9	-264,6	-351,6	-330,8	15,6	-131,1
Lituania	-2.795,9	-1.049	-912,4	-225,8	-91,6	103	221,2
Luxemburg	221,4	152,2	453,6	662,9	710	855,7	839,2
Ungaria	-5.485,4	-2.387,4	-2.666,1	-2.743,6	-2.110,3	-1.892,6	-2.413,8
Malta	-164,6	-250	-185,4	-148,6	-104,2	101	436,6
Olanda	-27.572	-25.064	-15.497	-15.028	-14.019	2.573	8.014
Austria	-7.919,3	-6.975,5	-6.316,5	-9.092	-3.601,9	-5.622,5	-2.589,1
Polonia	-18.355,1	-14.452,6	-16.234,9	-14.498,1	-11.384	-10.002,3	-7.740,9
Portugalia	-13.006,1	-9.529,1	-8.245,2	-12.402,3	-7.917,8	-3.665,2	-5.709,4
România	-7.204,7	-4.891,1	-3.092,3	-2.012,3	-1.271,7	-5.050,4	-5.475,8
Slovenia	-2.461,7	-1.451,8	-5.319,4	-2.074,5	-1.109	-780,8	13,4
Slovacia	-3.020,7	-3.158,9	-2.017,4	-2.056,1	-2.150,9	-1.790,7	-884,5
Finlanda	-2.056	-4.362	-5.315	-6.597	-5.782	-3.867	-1.279
Suedia	-839	-4.156,8	-5.947,9	-6.752,4	822,5	5.516,3	6.070,3
Marea Britanie	-140.766	-169.421,7	-111.468,8	-124.160,2	-110.899,1	-71.172	-44.891,5

Sursa: elaborat de autoare pe baza datelor pe pe Eurostat

În același an se constată că România se află pe locul 8 în ceea ce privește nivelul deficitului bugetar. În anul 2012 Spania, Grecia, Franța și Marea Britanie rămân în fruntea țărilor cu cel mai mare deficit, la polul opus situându-se Estonia. Comparativ cu celelalte țări membre ale Uniunii Europene, în 2014 România se află în top 5 al statelor europene cu cel mai mic deficit bugetar fiind pe locul 3, după Lituania, urmată de Letonia. În anul 2016, 11 state membre ale UE: Luxemburg, Malta, Suedia, Germania, Grecia, Republica Cehă, Cipru, Olanda, Lituania, Bulgaria și Letonia au înregistrat excedente bugetare.

Ungaria, Portugalia, Spania și România au înregistrat în 2017 cel mai ridicat nivel al deficitului din UE determinat ca procent din PIB. Majoritatea statelor membre UE au consemnat un excedent bugetar: Malta, Cehia, Luxemburg, Danemarca, Suedia, Germania, Grecia, Croația, Cipru, Olanda și Bulgaria, iar Slovenia și Lituania au îndeplinit principiul echilibrului bugetar.

În 14 state membre ale UE, și anume Irlanda, Croația, Danemarca, Austria, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Finlanda, Portugalia, Polonia, Italia, Belgia, Regatul Unit și România s-au înregistrat în 2016 deficite bugetare mai mici sau echivalente cu -3,0 % din PIB.

Începând cu anul 2012 se observă o îmbunătățirea nivelului deficitelor, economia țărilor prezentate începând să-și revină după criza ce a luat amploare în anul 2008. Atât Irlanda cât și Grecia, țări care au prezentat deficite foarte mari la începutul anilor de criză au în 2012 deficite mai mici cu peste 1 punct procentual față de anul precedent.

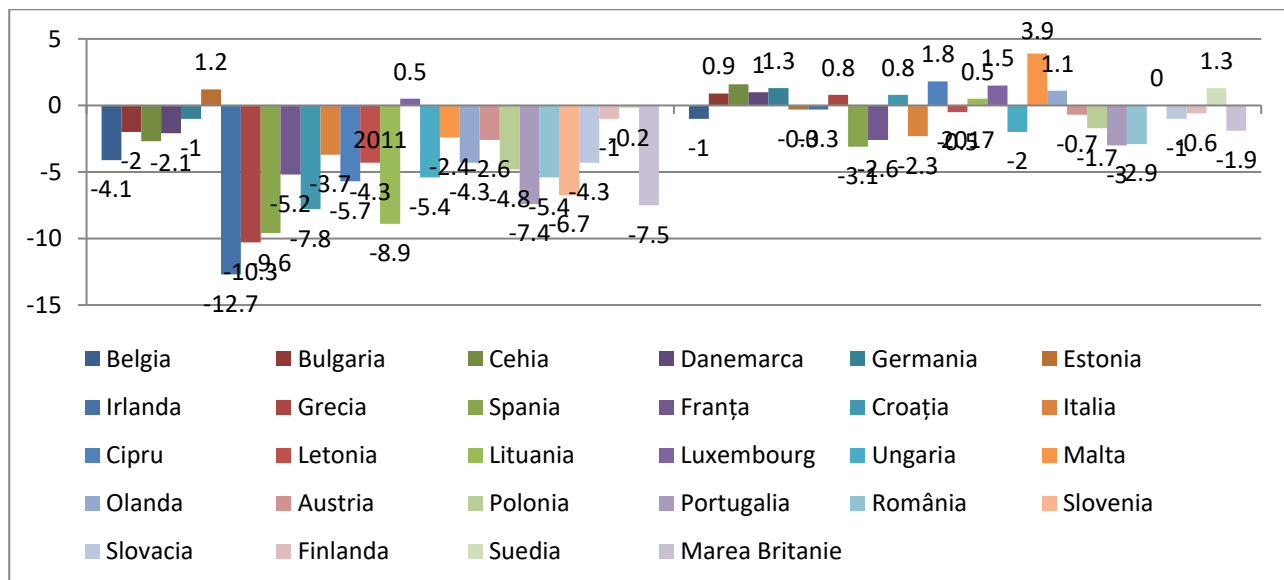
Tabel nr. 2. Deficitul/excedentul public în PIB la nivelul țărilor din UE în perioada 2011-2017

Țară/An	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Belgia	-4,1	-4,2	-3,1	-3,1	-2,5	-2,5	-1
Bulgaria	-2	-0,3	-0,4	-5,5	-1,6	0,2	0,9
Cehia	-2,7	-3,9	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,6
Danemarca	-2,1	-3,5	-1,2	1,1	-1,5	-0,4	1,0
Germania	-1	0	-0,1	0,5	0,8	1,0	1,3
Estonia	1,2	-0,3	-0,2	0,7	0,1	-0,3	-0,3

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

Irlanda	-12,7	-8	-6,1	-3,6	-1,9	-0,5	-0,3
Grecia	-10,3	-8,9	-13,2	-3,6	-5,7	0,6	0,8
Spania	-9,6	-10,5	-7	-6	-5,3	-4,5	-3,1
Franța	-5,2	-5	-4,1	-3,9	-3,6	-3,4	-2,6
Croația	-7,8	-5,2	-5,3	-5,1	-3,4	-0,9	0,8
Italia	-3,7	-2,9	-2,9	-3	-2,6	-2,5	-2,3
Cipru	-5,7	-5,6	-5,1	-9	-1,3	0,3	1,8
Letonia	-4,3	-1,2	-1,2	-1,5	-1,4	0,1	-0,5
Lituania	-8,9	-3,1	-2,6	-0,6	-0,2	0,3	0,5
Luxembourg	0,5	0,3	1	1,3	1,4	1,6	1,5
Ungaria	-5,4	-2,4	-2,6	-2,6	-1,9	-1,7	-2,0
Malta	-2,4	-3,5	-2,4	-1,8	-1,1	1,0	3,9
Olanda	-4,3	-3,9	-2,4	-2,3	-2,1	0,4	1,1
Austria	-2,6	-2,2	-2	-2,7	-1	-1,6	-0,7
Polonia	-4,8	-3,7	-4,1	-3,6	-2,6	-2,3	-1,7
Portugalia	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2	-4,4	-2,0	-3,0
România	-5,4	-3,7	-2,1	-1,3	-0,8	-3,0	-2,9
Slovenia	-6,7	-4	-14,7	-5,5	-2,9	-1,9	0
Slovacia	-4,3	-4,3	-2,7	-2,7	-2,7	-2,2	-1,0
Finlanda	-1	-2,2	-2,6	-3,2	-2,8	-1,8	-0,6
Suedia	-0,2	-1	-1,4	-1,6	0,2	1,2	1,3
Marea Britanie	-7,5	-8,2	-5,4	-5,4	-4,3	-3,0	-1,9

Sursa: elaborat de autoare pe baza datelor pe pe Eurostat

Graficul nr.1. Evoluția comparativă a Deficitului/excedentului public în PIB la nivelul țărilor din UE în perioada 2011-2017

Sursa: elaborat de autoare

Analizând graficul nr 1 se poate observa că bugetele statelor din UE încep să se redreseze în anul 2013 față de anul precedent cu excepția Greciei care se prezintă deja în al 3-lea an de recesiune cu un deficit de 13%. Anul 2014 surprinde situația a 12 țări care au un deficit bugetar de peste 3% din care cea mai vulnerabila este Cipru care atinge un procentaj de 9%. În 2015 situația Irlandei este mai îmbucurătoare aceasta având un deficit de doar 1,9% comparativ cu anul 2011 în care acesta era de 12,7%. Față de anii precedenți, în anul 2016 se conturează un număr relativ ridicat de țări care sunt aproape de a îndeplini principiul echilibrului bugetar printre care se află Letonia și Bulgaria. Anul 2017 este cel mai favorabil an în ceea ce privește echilibrul bugetar cu doar două țări care depășesc 3% deficitul bugetar și anume Malta și Spania. Singurele state care îndeplinesc principiul echilibrului bugetar în anii supuși analizei sunt: Germania în anul 2012, Slovenia în 2017. Previziunile situiază România în fruntea țărilor cu cel mai mare dezechilibru financiar din UE. În celelalte țări se preconizează deficite bugetare sub limita de 3% din PIB, Estonia urmând să fie singura țară din UE cu echilibru bugetar.

5. Concluzii

Deși la nivelul UE prin Pactul de stabilitate și creștere statele membre s-au angajat să mențină un deficit bugetar sub 3% din PIB, foarte puține țări au reușit să țintească un deficit bugetar care să satisfacă această cerință. Problema aceasta a condus la declanșări de deficit excesiv împotriva țărilor în cauză, impunându-se reguli stricte urmate de sancțiuni în cazul în care acestea nu rezonau cu problemele lor și nu reușeau să le rezolve.

În condițiile actuale unele țări din UE trebuie să-și diminueze deficitele, iar modul în care reușesc sau nu să atingă acest deziderat depinde de politicile proprii de finanțare și reducere, astfel unele state pot alege să-și finanțeze deficitele prin sporirea taxelor, altele aleg să diminueze excesiv cheltuielile. Indiferent de modul în care acestea aleg să-și reducă deficitul, povara fiscală pe care o presupune acest aspect, este în general grea și dificil de acceptat de popor.

Deși metodele de diminuare ale deficitului bugetar sunt variate, de la creșterea fiscalității, la creșterea economică și împrumuturi, în aplicarea acestora trebuie să se țină cont de contextul în care se află economia respectivă pentru ca efectele să fie cele scontate. România fiind o țară care a avut dezechilibre mai mari la începutul crizei mondiale au fost necesare eforturi de ajustare mai mari decât în alte țări din regiune. Se poate aprecia ca la nivelul ajustării cumulate pe întregul orizont 2011-2017, cea întreprinsă de țara noastră este una foarte ambițioasă, iar performanța realizată în ceea ce privește corectarea dezechilibrelor este foarte bună (SFB, 2018-2020, p.18).

“Singura regulă corectă este că bugetul nu ar trebui să fie niciodată echilibrat, decât în momentul în care excedentul care frânează inflația este înlocuit de un deficit care înăbușă deflația.” Warren Smith (1969)

6. Bibliografie

1. Apetri, A., N., Grosu, V., Mates, D., Bostan, I., Socolic, M., Hlaciuc, A.M., (2014), *The analysis of evolution and financing policies of the budget deficit in Romania, in the period 2007-2012*, The Annals of the Stefan cel Mare University Suceava, Fascicle of The Faculty of Economics and Public Administration B+, volumul 14, ISSUE 1(19), ISSN 2344 – 3847, Nr. 1(19)/2014, Vol. 14, cod CNCSIS 825, pp.177-187, Available on the Internet http://www.seap.usv.ro/annals/arhiva/USVAEPA_Vol.14,Issue_1%2819%29,2014_content.pdf<http://www.annals.seap.usv.ro/index.php/annals> <http://www.ebscohost.com/titleLists/bsh-journals.htm>, <http://www.annals.seap.usv.ro/index.php/annals/article/view/684/641>
2. Apetri, A. N., Cibotariu, I.S., (2008), *The management of debt and the finance of the budgetary deficit*, The internațional Symposium Prospect for the 3thd millenium agriculture, Cluj, publicat în 8 Buletin USAMV-CN, 65(2)/2008 pISSN 1843-5246, eISSN 1843-5386, Buletinele USAMV, indexate in ISI proceeding - WEB of Knowle
3. Boariu, A., Bilan, I., (2007), *Inflationary effects of budget deficit financing in Contemporary economies*, Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Available on the Internet http://anale.faea.uaic.ro/anale/resurse/11_Boariu_A,_Bilan_I_-_Inflationary_effects_of_budget_deficit_financing_in_contemporary_economies.pdf
4. Lekha S. Chakraborty (2016), *Fiscal Consolidation, Budget Deficits and the Macro Economy*, Editura: SAGE Publishing India, p.13
5. Molănescu, G., Aceleanu, M., I., (2010), *Consequences of the Budget Deficit in the Current Crisis in Romania. Implications on the Labor Market*, Theoretical and Applied Economics Volume XVIII (2011), No. 2(555), pp. 59-74, <http://store.ectap.ro/articole/556.pdf>
6. Văcărel I., și colectivul (2007), *Finanțe publice*, Ediția a VI-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, .
7. Wynnona Steyn, (2016), *The Budget's fiscal stance: The non-cyclical element may be a cause for concern*, (<http://www.econ3x3.org/article/budget%E2%80%99s-fiscal-stance-non-cyclical-element-may-be-cause-concern>) Accesat la data 25.02.2019.
8. Strategia fiscal bugetară a României pentru anii 2018-2022, www.mfinante.ro
9. www.eurostat.ro
10. www.mfinante.ro
11. www.insse.ro

DIMENSIUNEA SECTORULUI PUBLIC ÎN ECONOMIILE UNIUNII EUROPENE ȘI EFICIENȚA UTILIZĂRII CHELTUIELILOR PUBLICE

CZU: 336.5.02:061.1 EU

MARDIROS Daniela ¹, AEVOAE George Marian ²^{1,2} Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Blvd Carol I, nr. 22, RomâniaE-mail: ¹mardirosdanielajob@gmail.com; ²aevoae@gmail.com

Summary: *The purpose of the paper is a quantitative analysis of the public sector's size, through a dual approach: budgetary revenues and, respectively, public expenditure. Regarding this latest budgetary aggregate, was interesting to follow the level of efficiency or better said, inefficiency in public money spending. The economic area analyzed was that of the European Union, grouped, respectively, on the East and West zone, and the time horizon envisaged was 2008-2017. The research's results allow the evolutionary characterization of the public sector dimension in the analyzed economies and their appreciation in terms of efficiency in the spending of public resources.*

Cuvinte cheie: sector public, venituri, cheltuieli, ineficiență

JEL Classification: H11, I31, H83

Introducere

Sectorul public, ca arie de manifestare a instituțiilor statului, a fost și este prezent în viața noastră din momentul nașterii, în spitale subvenționate de stat, pe parcursul formării profesionale în școli publice și până la apusul existenței (Stiglitz, 1988, p.3). Valențele sale cantitative ori calitative, ce conferă substanță rolului statului în economie (Stiglitz, Rosengard, 2015, p. 26), au suscitât permanent și deopotrivă, atât interesul autorilor de publicații economice (Trotman-Dickenson, 2016, p.73) cât și pe cel al unor organisme financiare internaționale cum sunt Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) și altele. Așa se face că, de-a lungul timpului, sectorul public a fost examinat din punctul de vedere al corupției, birocrăției, transparenței politicilor guvernamentale, implicării statului în apărarea proprietății private și a drepturilor de proprietate intelectuală, încrederii în politicieni, independenței justiției sau eficienței cadrului legal în ceea ce privește mediul economic și social. Se adaugă la acestea dimensionarea sectorului de stat prin utilizarea unor indicatori bugetari agregați de tipul veniturilor și cheltuielilor publice (Mardiros, Dicu, Păvăloaia, Chelariu, 2017, p.1), urmată de aprecierea eficienței acestora din urmă.

Veniturile și cheltuielile publice – indicatori cantitativi de dimensionare a sectorului public

Considerat de cele mai multe ori a fi neproductiv în comparație cu mediul de afaceri, sectorul public, aparent negenerator de profit, a fost și este supus la o serie de presiuni în ceea ce privește reducerea dimensiunii sale. Dar, pentru a nu fi pus în situația de a se reduce și de a suporta costurile economice și mai ales sociale ale acestei acțiuni, pentru sectorul de stat pare mai potrivită ideea gestionării corespunzătoare a factorilor ce acționează asupra dimensiunii sale și anume: *impactul modernizării asupra sectorului public* (tradus prin impunerea de noi cerințe cum ar fi cele legate de investiții în infrastructură și de generarea de forță de muncă superior calificată, cu modificări benefice ale structurii existente dar și generatoare de șomaj, ca și consecință a apariției de meserii ultracalificate); în acest caz, asistăm la o creștere a dimensiunii sectorului public prin majorarea cheltuielilor; *îmbunătățirea condițiilor materiale și preocuparea mai accentuată pentru asigurarea sănătății* (acțiuni ce au ca efect creșterea speranței de viață și, implicit, majorarea fondurilor alocate programelor de asistență socială, recalificare a șomerilor, sistemelor publice de sănătate și pensii, fapt ce pune presiune asupra dimensiunii sectorului public, din nou prin creșterea cheltuielilor pe astfel de destinații); *instituirea de noi venituri bugetare și distribuirea acestora către segmentele sociale, sub impactul democrației* [(ține de dorința politicianilor de a obține majoritate de voturi și îi poate face pe aceștia să adopte o serie de reglementări cu caracter fiscal și social prin care să se realizeze un

transfer de venituri dinspre cei bogați (mai puțini) spre cei săraci (Anessi-Pessina, Barbera, Sicilia., Steccolini, 2016, p. 492); astfel, veniturile obținute de stat, prin taxarea păturilor sociale înstărite (impozite și taxe pe proprietate, pe venituri, dobânzi etc.) s-ar întoarce cu precădere la cei săraci, chiar dacă nu în exclusivitate (de unele dintre acestea putând să beneficieze și prima categorie de contribuabili) prin intermediul programelor de asistență socială, de subvenționare a diferitelor activități de care aceștia beneficiază (transportul public rutier și pe calea ferată, sistemul educațional și de sănătate publică etc.); rezultatul acestor măsuri se traduce prin majorarea simultană a veniturilor și cheltuielilor publice, prin modificarea structurii acestora, ambele cu impact final asupra dimensiunii sectorului public]; *internaționalizarea economică* - mobilitatea factorilor de producție (munca și capitalul) a crescut simțitor în contextul globalizării, investițiile de orice fel, străine sau autohtone fiind un factor dominant al dezvoltării economice; referitor la investițiile străine directe (ISD), acestea sunt condiționate de adoptarea, prin intermediul instituțiilor statului, de politici publice stabile (sprijinirea dezvoltării economice mai echilibrate în anumite zone ale țării, dezvoltarea de noi capacități de producție în sectoare cu valoare adăugată, asigurând astfel crearea de noi locuri de muncă), predictibile și cu factor cât mai scăzut de risc care să atragă investitorii (Aevoae, Dicu, Mardiros, 2018, p. 641). În Tabelul 1 prezentăm câteva tipuri de politici publice legate de ISD și care constituie apanajul sectorului public iar pentru implicarea sectorului public în creerea cadrului economic și legal necesar existenței și menținerii ISD în țara noastră considerăm Figura 1. Totodată, câștigurile salariale se întorc în economie stimulând consumul și generând impozite și taxe directe (pe elementele de avere) ori indirecte (accize, TVA etc.), ambele cu impact asupra creșterii dimensiunii sectorului public din punctul de vedere al veniturilor acumulate de acesta.

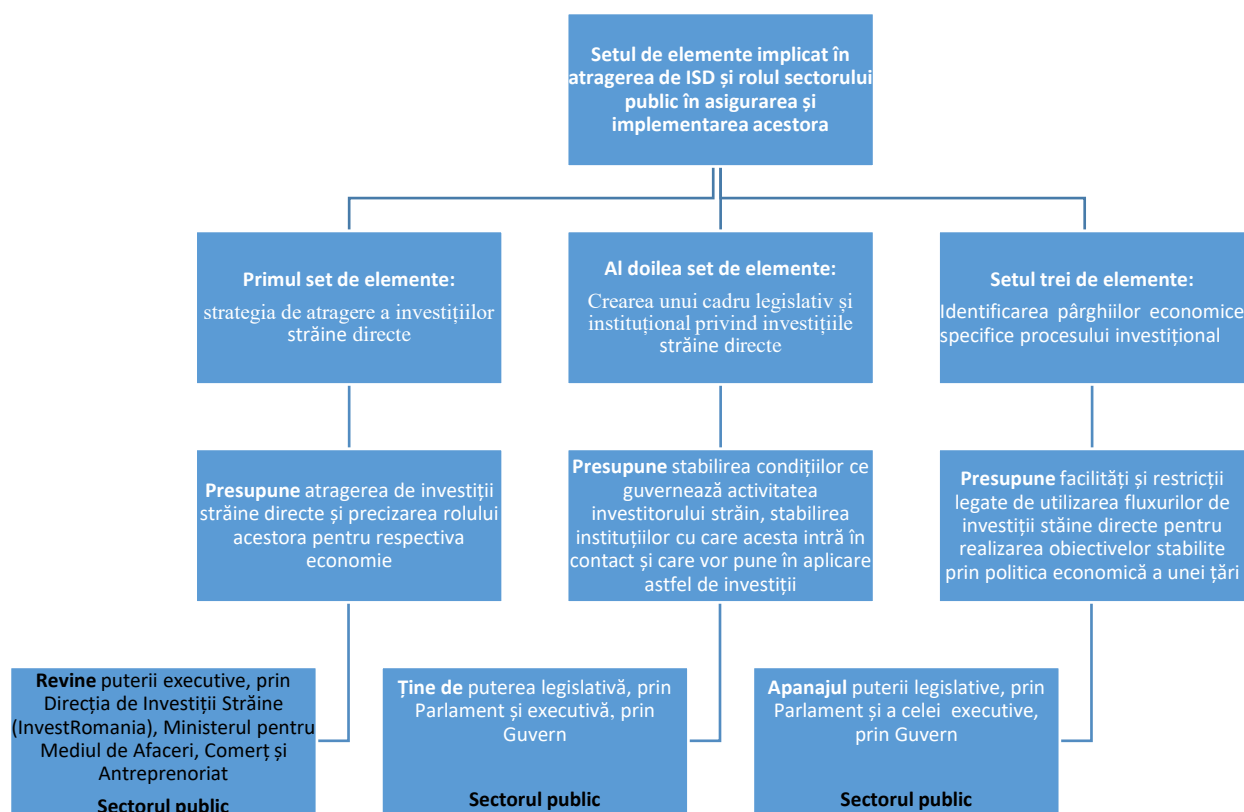

Fig. 1. Setul de elemente implicat în atrageres de ISD și rolul sectorului public în asigurarea și implementarea acestora

Sursa datelor: prelucrare proprie după Bonciu, F. *Politici și instrumente de atragere a investițiilor străine directe*. București: Editura Albatros, 2001.

Tabel 1. Tipuri de politici privind investițiile străine directe

Tipuri de politici	Caracterizare
<i>minimale</i>	se referă la nivelul pasiv, adică la oferirea posibilității unui investitor de a întreprinde anumite activități cu caracter economic într-o anumită țară
<i>de promovare</i>	activități de marketing realizate de către o țară pentru a fi cunoscută ca locație a proiectelor de investiție
<i>de atragere</i>	conțin pe lângă partea de promovare și o parte de negociere activă, adică partea de stimulente utilizate pentru ca investitorul să își stabilească locația în respectiva țară
<i>de menținere</i>	măsuri active de menținere a investițiilor (servicii post-investiție și personal specializat)
<i>mixte</i>	combinări ale celor anterioare

Sursa datelor: prelucrare proprie după Bințișan P. *Strategii și politici de investiții. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2005.*

Ca și punct de plecare în abordarea cantitativă a dimensiunii sectorului de stat vom avea în vedere, prin raportarea acestora la produsul intern brut (PIB) următoarele paliere: *cel al veniturilor publice* ce au în vedere o componentă curentă, cu încasare uzuală la buget (venituri fiscale, contribuții de asigurări, venituri nefiscale) la care se adaugă veniturile din capital (valorificarea unor bunuri ale statului), cele din operațiuni financiare legate de rambursarea împrumuturilor acordate diverșilor debitori și veniturile din subvenții primite de la diferite administrații sau organisme internaționale (guverne străine, Uniunea Europeană, Banca Europeană pentru Reconstrucție și dezvoltare, etc.); *cel al cheltuielilor aferente sectorului de stat* care comportă o clasificare funcțională, în raport de profilul de activitate al serviciilor publice prin intermediul cărora se îndeplinesc funcțiile statului (servicii publice generale; apărare, ordine publică și siguranță națională; cheltuieli social - culturale; servicii și dezvoltare publică, locuințe, mediu și ape; acțiuni economice) și o clasificare economică în raport de natura lor (salarii, deplasări, detașări, etc.).

În ceea ce privește veniturile bugetare, ca prim indicator de dimensionare a sectorului public, valoarea acestora (atât anuală cât și ca medie a perioadei) pentru cazul economiilor din Uniunea Europeană face obiectul Tabelului 2.

Tabel 2. Veniturile bugetare – indicator cantitativ al dimensiunii sectorului public (% din PIB)

Europa de Est	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
<i>Bulgaria</i>	38,7	35,3	33,1	31,9	34,1	37,3	37,7	38,8	35,3	36,2	35,84
<i>Croația</i>	42,5	42,3	41,7	40,6	42,5	42,4	42,9	44,8	46,0	45,8	43,15
<i>Cehia</i>	38,7	38,7	39,3	40,3	40,5	41,4	40,3	41,1	40,2	40,5	40,10
<i>Letonia</i>	33,4	35,0	36,8	36,2	36,8	36,6	36,6	36,9	37,0	37,2	36,25
<i>Lituania</i>	35,0	35,8	35,4	33,5	33,0	32,9	34,0	34,6	34,4	33,6	34,22
<i>Polonia</i>	40,7	37,8	38,5	39,1	39,1	38,5	38,7	39,0	38,9	39,7	39,00
<i>România</i>	32,4	30,6	33,0	33,9	33,6	33,3	34,2	35,5	31,9	30,7	32,91
<i>Slovenia</i>	42,5	42,4	43,6	43,3	44,5	44,9	44,4	44,8	43,4	43,2	43,70
<i>Ungaria</i>	45,0	45,9	44,8	44,1	46,1	46,7	46,9	48,2	45,1	44,7	45,75
Europa de Vest	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
<i>Austria</i>	48,4	48,8	48,4	48,3	49,0	49,7	49,7	50,1	48,7	48,4	44,50
<i>Belgia</i>	49,2	48,8	49,3	50,3	51,6	52,7	52,2	51,3	50,6	51,3	46,12
<i>Cipru</i>	39,3	36,7	37,3	36,7	36,4	36,7	39,8	39,3	38,3	39,3	34,53
<i>Danemarca</i>	53,6	53,7	54,0	54,4	54,5	54,6	56,4	53,2	52,6	52,3	49,03
<i>Estonia</i>	37,1	43,9	40,7	38,6	39,0	38,3	38,5	39,7	39,1	38,9	35,80
<i>Finlanda</i>	52,4	52,2	52,1	53,3	54,0	54,9	54,9	54,4	54,2	54,2	48,78
<i>Franta</i>	50,0	50,0	50,0	51,1	52,1	53,1	53,3	53,2	53,2	53,8	47,25
<i>Germania</i>	43,4	44,3	43,0	43,8	44,3	44,5	44,5	44,5	44,8	45,0	40,19
<i>Grecia</i>	40,7	38,9	41,3	43,8	46,9	49,1	46,6	47,9	49,5	48,1	41,16

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

<i>Irlanda</i>	34,8	33,2	33,0	33,7	34,0	34,2	33,8	27,0	27,0	26,0	28,79
<i>Italia</i>	45,2	45,9	45,7	45,7	47,9	48,1	47,9	47,7	46,5	46,4	42,45
<i>Luxemburg</i>	43,0	44,5	43,5	42,9	44,4	44,3	43,3	43,3	43,6	44,5	39,75
<i>Malta</i>	38,5	38,6	38,7	38,8	39,2	39,5	39,5	39,1	38,0	39,7	35,42
<i>Olanda</i>	43,3	42,5	42,6	42,4	42,8	43,6	43,6	42,6	43,6	43,7	39,15
<i>Portugalia</i>	41,6	40,4	40,6	42,6	42,9	45,1	44,6	43,8	42,8	42,7	38,83
<i>Slovacia</i>	34,5	36,3	34,7	36,5	36,3	38,7	39,3	42,5	39,2	39,4	34,31
<i>Spania</i>	36,7	34,8	36,2	36,2	37,6	38,6	38,9	38,5	37,7	37,9	33,92
<i>Suedia</i>	51,9	52,0	50,7	50,1	50,3	50,6	49,5	49,8	50,8	50,8	46,05
<i>Marea Britanie</i>	39,2	37,2	38,3	38,4	37,6	38,6	37,6	38,0	38,5	39,1	34,77

Sursa datelor: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Evoluția dimensiunii sectorului public, prin raportarea acesteia la media veniturile bugetare (Europa de Est) este prezentată în Figura 2.

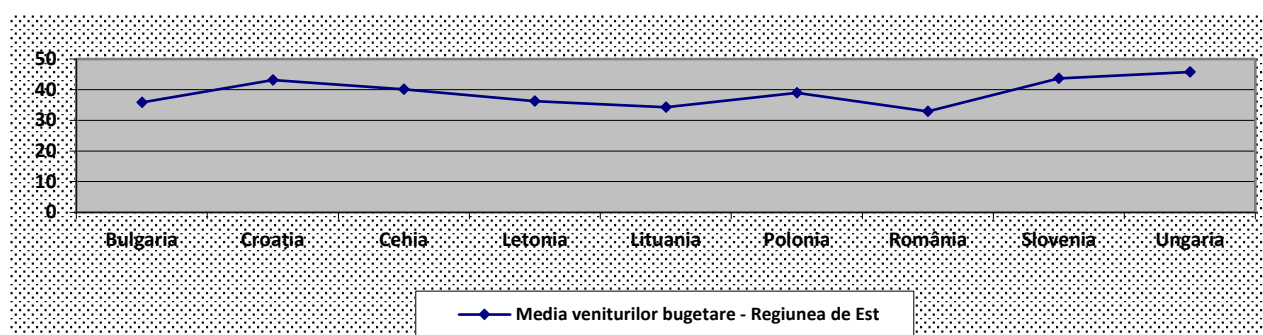

Fig. 2. Evoluția dimensiunii sectorului de stat al economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Est – media perioadei privind veniturile bugetare

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 2

În urma analizei datelor din Tabelul 2 pentru Regiunea de Est, putem afirma, cu referire la media *veniturilor bugetare* pentru perioada analizată, că cea mai mare dimensiune a sectorului de stat se întâlnește în cazul Ungariei iar cel mai redus nivel al sectorului public apare ca fiind caracteristic României.

Utilizarea mediei veniturilor bugetare ca și prim indicator cantitativ pentru dimensionarea sectorului public în economiile Uniunii Europene (Europa de Vest), este prezentată în Figura 3.

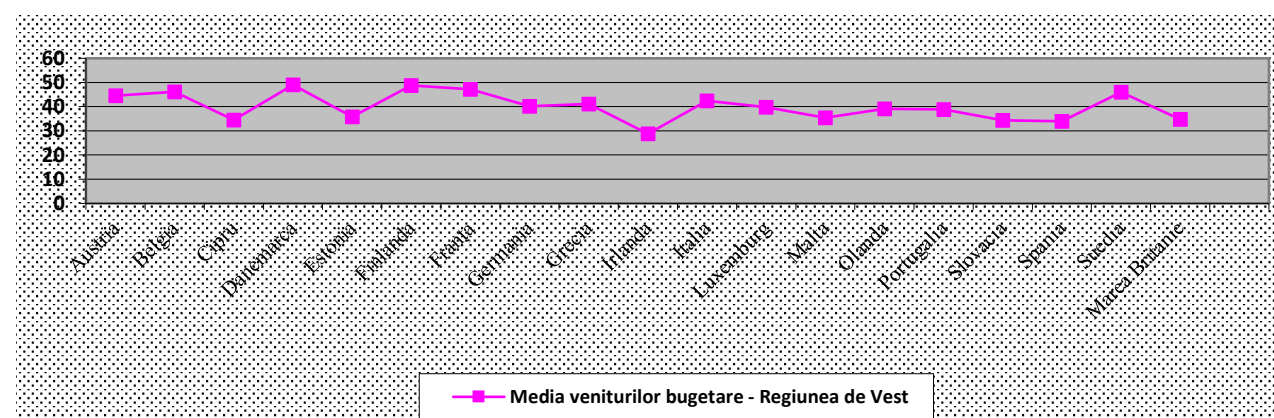

Fig. 3. Evoluția dimensiunii sectorului de stat al economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Vest – media perioadei privind veniturile bugetare

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 2

Pentru Vestul Europei, cea mai mare dimensiune a sectorului de stat prin prisma mediei veniturilor publice se întâlnește în cazul Danemarcei și Finlandei iar cel mai redus nivel al sectorului public apare ca fiind caracteristic Irlandei.

Cel de-al doilea indicator cantitativ de apreciere a dimensiunii sectorului public este reprezentat de cheltuielile publice (Aschauer, 1989, p. 180) a căror valoare, pentru economiile aparținând Uniunii Europene, apare sistematizată în Tabelul 3, atât ca valori anuale, cât și ca medie a perioadei.

Tabel 3. Dimensionarea sectorului public prin intermediul indicatorului cantitativ reprezentat de cheltuielile bugetare

(% din PIB)

Europa de Est	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
Bulgaria	37,1	39,4	36,2	33,8	34,5	37,7	43,1	40,5	35,1	35,1	37,25
Croația	45,3	48,3	48,0	48,5	47,8	47,6	48,1	48,3	46,9	45,0	47,38
Cehia	40,6	44,2	43,5	43,0	44,5	42,6	42,4	41,7	39,5	39,0	42,10
Letonia	37,6	44,2	45,5	40,5	38,0	37,7	38,1	38,2	37,0	37,8	39,46
Lituania	38,1	44,9	42,3	42,5	36,1	35,5	34,6	34,9	34,1	33,1	37,61
Polonia	44,3	45,0	45,8	43,9	42,9	42,6	42,4	41,7	41,1	41,1	43,08
România	37,8	39,7	39,9	39,3	37,2	35,5	35,4	36,2	34,9	33,6	36,95
Slovenia	43,9	48,2	49,3	50,0	48,5	59,5	49,9	47,7	45,3	43,2	48,55
Ungaria	48,7	50,4	49,3	49,5	48,5	49,4	49,5	50,1	46,8	46,9	48,91
Europa de Vest	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
Austria	49,9	54,1	52,8	50,9	51,2	51,6	52,4	51,1	50,3	49,2	51,35
Belgia	50,3	54,2	53,3	54,5	55,9	55,8	55,3	53,7	53,0	52,2	53,82
Cipru	38,4	42,1	42,0	42,3	41,9	41,9	48,8	40,6	38,0	37,5	41,35
Danemarca	50,4	56,5	56,7	56,4	58,0	55,8	55,2	54,5	52,7	51,2	54,74
Estonia	39,7	46,1	40,5	37,4	39,3	38,5	37,8	39,6	39,5	39,3	39,77
Finlanda	48,3	54,8	54,8	54,4	56,2	57,5	58,1	57,1	55,9	54,0	55,11
Franta	53,3	57,2	56,9	56,3	57,1	57,2	57,2	56,8	56,7	56,5	56,52
Germania	43,6	47,6	47,3	44,7	44,3	44,7	44,0	43,7	43,9	43,9	44,77
Grecia	50,8	54,1	52,5	54,1	55,7	62,3	50,2	53,5	48,9	47,3	52,94
Irlanda	41,8	47,0	65,0	46,5	42,0	40,3	37,4	28,9	27,5	26,3	40,27
Italia	47,8	51,2	49,9	49,4	50,8	51,1	50,9	50,3	49,1	48,7	49,92
Luxemburg	39,7	45,1	44,1	42,4	44,1	43,3	42,0	42,0	41,9	43,1	42,77
Malta	42,6	41,9	41,1	41,2	42,7	42,0	41,3	40,1	37,1	36,2	40,62
Olanda	43,1	47,6	47,9	46,8	46,8	46,5	45,7	44,6	43,6	42,5	45,51
Portugalia	45,3	50,2	51,8	50,0	48,5	49,9	51,8	48,2	44,8	45,7	48,62
Slovenia	36,9	44,1	42,1	40,8	40,6	41,4	42,0	45,1	41,5	40,2	41,47
Spania	41,2	45,8	45,6	45,8	48,1	45,6	44,8	43,7	42,2	41,0	44,38
Suedia	50,0	52,7	50,8	50,3	51,3	52,0	51,1	49,6	49,7	49,3	50,68
Marea Britanie	44,4	47,3	47,6	45,9	45,7	43,9	43,0	42,2	41,4	40,9	44,23

Sursa datelor: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Evoluția dimensiunii sectorului public interpretată prin raportarea la cheltuielile bugetare, în economiile Uniunii Europene (regiunea Europei de Est), ca medie a perioadei este prezentată în Figura 4.

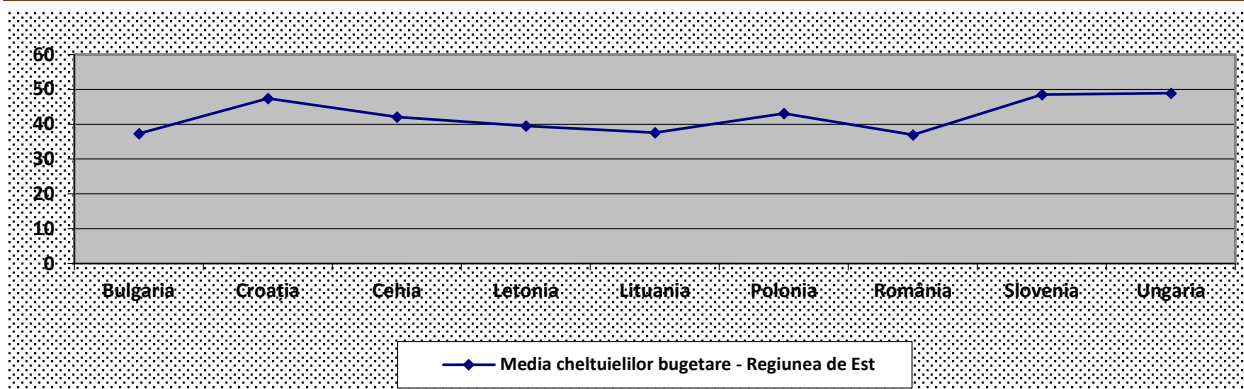

Fig. 4. Evoluția dimensiunii sectorului de stat al economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Est – media perioadei privind cheltuielile bugetare

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 3

Pentru Regiunea de Est, în ceea ce privește cheltuielile bugetare, examinarea datelor din Tabelul 3 permite formularea următoarelor concluzii: ca și medie a cheltuielilor publice, cea mai mare dimensiune a sectorului de stat se întâlnește în cazul Ungariei iar cel mai redus nivel al sectorului public apare ca fiind caracteristic României.

Utilizarea cheltuielilor bugetare ca și indicator cantitativ pentru dimensionarea sectorului public în economiile Uniunii Europene (regiunea Europei de Vest), ca medie a perioadei, este prezentată în Figura 5.

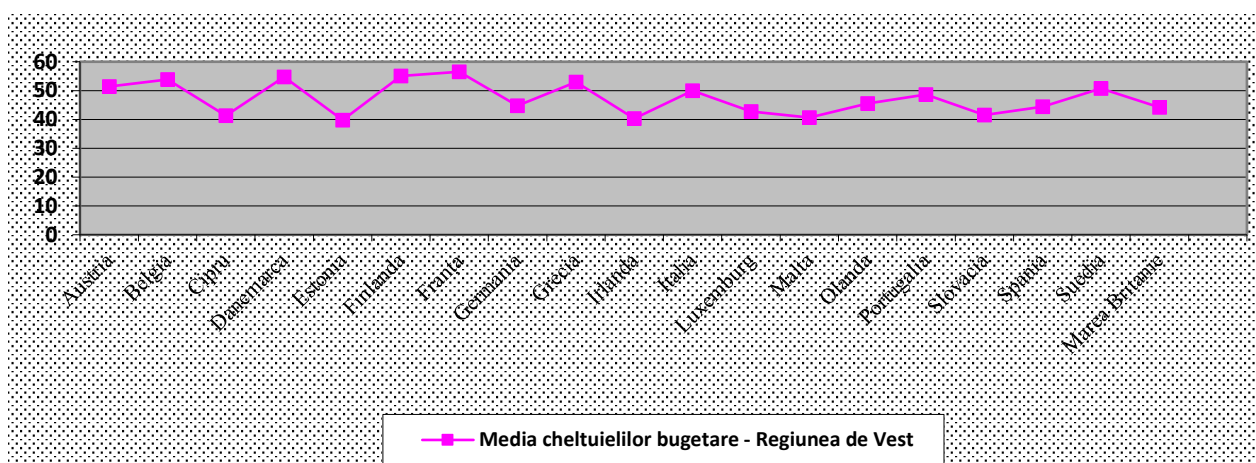

Fig. 5. Evoluția dimensiunii sectorului de stat al economiilor din Uniunea Europeană – Regiunea de Vest – media perioadei privind cheltuielile bugetare

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 3

Raportat la Regiunea de Vest, examinarea datelor din același Tabel 3 ne face să afirmăm, cu referire la media veniturilor bugetare pentru perioada analizată, că cea mai mare dimensiune a sectorului de stat se întâlnește în cazul Franței iar cel mai redus nivel al sectorului public apare ca fiind caracteristic Estoniei.

Eficiența utilizării cheltuielilor publice în economiile Uniunii Europene

Din analiza datelor anterioare privind dimensionarea sectorului public cu ajutorul agregatelor bugetare reprezentate de veniturile și cheltuielile publice rezultă că dimensiunea sectorului public aferentă vestului Europei este net superioară celei ce caracterizează estul aceluiași areal geografic, economiile din primul eșantion fiind cele cu tradiție în dezvoltarea economică, guvernată de eficiență. Și totuși, ce pot face economiile din est care nu își pot majora peste noapte veniturile și, implicit cheltuielile pentru a ajunge la un nivel comparativ al sectorului public? Pentru acestea și nu numai, singura direcție de acțiune rămâne creșterea gradului de colectare al veniturilor bugetare și eficientizarea cheltuirii banului public, deoarece indiferent de nivelul resurselor acumulate la bugetul

unui stat, acestea nu vor contribui niciodată la maximizarea condițiilor de trai ale populației și la buna imagine de care acel stat se bucură în economia globală, cât timp utilizarea lor va fi inefficientă sau mai exact câtă vreme aceste venituri vor fi supuse risipei de către cei în drept să le gestioneze (Afonso, Schuknecht, Tanzi, 2005, 340). În sprijinul acestei afirmații, o abordare comparativă și de ansamblu asupra indicatorului de eficiență menționat o putem obține prin examinarea datelor din Tabelul 4.

Tabel 4. Eficiența/Ineficiența utilizării banului public la nivelul economiilor din Uniunea Europeană

Europa de Est	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
Bulgaria	2,8	2,9	3,0	2,9	3,0	3,0	2,6	2,6	2,6	3,1	2,85
Croația	3,2	2,8	2,4	2,1	2,3	2,4	2,2	2,2	2,2	2,4	2,42
Cehia	2,8	3,0	2,9	2,5	2,4	3,4	5,0	5,0	5,0	3,0	3,50
Letonia	3,2	2,7	2,4	2,7	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,3	2,83
Lituania	3,0	2,4	2,4	2,7	3,0	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7	2,75
Polonia	2,7	2,9	3,1	3,0	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	3,2	2,94
România	2,8	2,6	2,5	2,7	2,5	2,2	2,5	2,5	2,5	2,4	2,52
Slovenia	3,3	3,3	2,9	2,6	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	2,7	2,61
Ungaria	2,3	2,1	2,2	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,5	2,46
Europa de Vest	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Media
Austria	4,3	4,2	4,2	4,0	3,7	3,6	3,4	3,4	3,4	2,7	3,69
Belgia	3,8	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,49
Cipru	4,6	4,6	4,2	3,9	3,5	3,2	3,4	3,4	3,4	3,7	3,79
Danemarca	5,0	4,7	4,6	4,5	3,8	3,6	3,8	3,8	3,8	4,0	4,16
Estonia	3,9	3,4	3,5	3,7	3,6	4,0	4,3	4,3	4,3	3,5	3,85
Finlanda	5,1	4,9	4,7	4,8	4,8	5,1	4,8	4,8	4,8	4,8	4,86
Franta	3,9	3,7	3,5	3,4	3,1	3,0	3,1	3,1	3,1	3,3	3,32
Germania	4,1	4,1	4,0	3,7	4,0	4,2	4,2	4,2	4,2	5,4	4,21
Grecia	3,3	2,7	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,2	1,8	2,27
Irlanda	3,8	3,3	2,9	3,0	3,2	3,4	3,8	3,8	3,8	3,6	3,46
Italia	2,2	2,3	2,6	2,5	2,3	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0	2,16
Luxemburg	4,6	5,0	4,8	4,5	4,4	4,4	4,5	4,5	4,5	5,0	4,62
Malta	3,9	4,0	3,8	3,7	3,6	3,8	3,8	3,8	3,8	4,0	3,82
Olanda	4,8	4,7	4,6	4,6	4,7	4,5	4,3	4,3	4,3	4,9	4,57
Portugalia	3,6	3,2	2,5	1,9	2,2	2,4	2,8	2,8	2,8	3,2	2,74
Slovacia	2,8	2,6	2,4	2,6	2,6	2,1	2,3	2,3	2,3	2,7	2,47
Spania	4,1	3,6	2,7	2,6	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	3,1	2,89
Suedia	4,7	4,7	4,9	4,8	4,9	5,0	4,8	4,8	4,8	4,2	4,76
Marea Britanie	3,3	3,2	3,2	3,4	3,8	3,7	3,8	3,8	3,8	4,2	3,62

Valori asociate indicatorului: "1" – ineficiență totală în utilizarea banului public; "7" – maximă eficiență în utilizarea banului public

Sursa datelor: World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2008-2009, 2009-2010, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018, <https://www.weforum.org/reports>

Reprezentarea grafică a evoluției eficienței/ineficienței cu care sunt cheltuiți banii publici, pentru economiile membre UE, ca medie a perioadei, face obiectul figurilor 6,7.

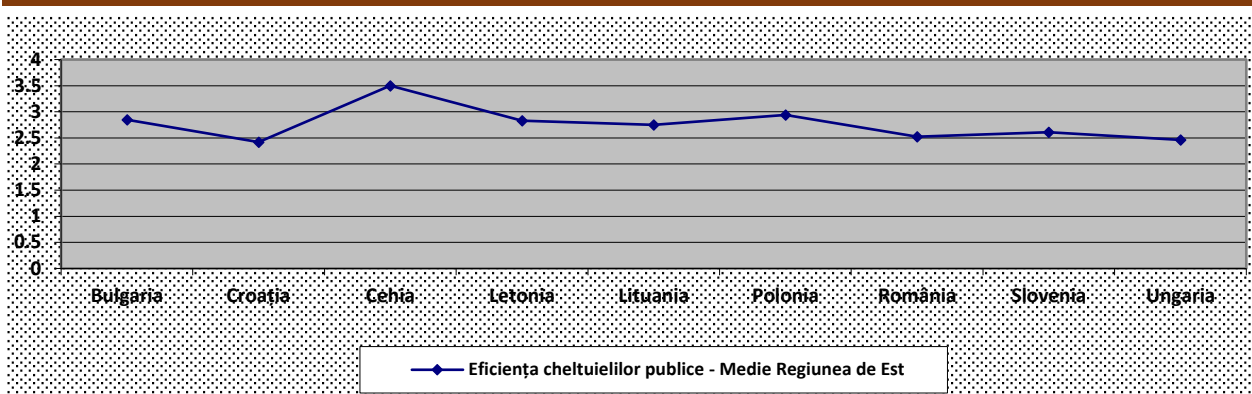

Fig. 6. Evoluția eficienței/ineficienței cheltuirii banului public în economiile UE – Regiunea de Est – media perioadei

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 4

Analiza în evoluție a indicatorului calitativ reprezentat de eficiența/ineficiența cheltuirii resurselor publice (ca medie a perioadei) permite sublinierea următoarelor aspecte: pentru Regiunea de Est, cel mai ridicat nivel al ineficienței în utilizarea fondurilor publice pentru furnizarea de bunuri și servicii publice către populație s-a înregistrat de către Croația, al cărui scor mediu a fost de 2,42 din valoarea posibilă de 7. Cehia, cu o medie a scorului de eficiență a cheltuirii banului public în raport de nevoile cetățenilor de 3,5 ocupă poziția de lider în clasament.

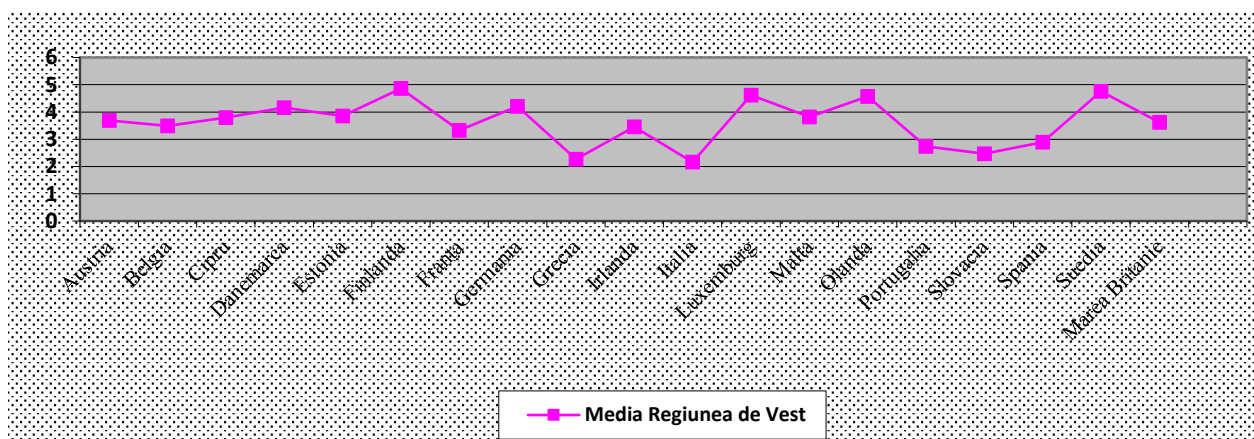

Fig. 7. Evoluția eficienței/ineficienței cheltuirii banului public în economiile UE – Regiunea de Vest – media perioadei

Sursa: prelucrare proprie după datele din Tabelul 4

Pentru Regiunea de Vest, situația celei mai reduse eficiențe a utilizării de fonduri publice a fost înregistrată de către Italia, cu un scor mediu de 2,16. La polul opus se află Finlanda cu o eficiență medie a utilizării de fonduri publice de 4,86 dintr-un scor posibil de 7.

Concluzii

În vederea realizării unei comparații inter-regionale privind dimensionarea sectorului public în raport de veniturile bugetare au rezultat următoarele: considerînd drept bază fixă media PIB a regiunilor din vestul Europei, membre ale Uniunii Europene dimensiunea sectorului public pentru est are de fapt valoarea de $38,99\% \times 185,46/835,19 = 8,66\%$ din PIB vest, fiind deci de 4,62 ori mai mică decât în cazul Regiunii de Vest; se impun aici o serie de precizări legate de faptul că valoarea PIB pentru zona Europei de Vest a fost, pe perioada analizată, în medie de 835,192 mld \$, în timp ce pentru est, valoarea aceluiași indicator a fost de 185,46 mld \$.

Utilizarea cheltuielilor publice în cazul dimensionării sectorului public permite următoarele concluzii: folosind din nou drept bază fixă media PIB a regiunilor din vestul Europei, membre ale Uniunii Europene, dimensiunea sectorului public pentru Regiunea de Est are de fapt valoarea de

42,37% x 185,46/835,19 = 9,41% din PIB vest, fiind deci de 5,03 ori mai mică decât pentru Regiunea de Vest.

Analiza valorilor din Tabelele 2, 3 și 4 permite formularea următoarelor întrebări: “este sau nu de dorit un sector public de dimensiune mare ?” și “Se impune scăderea dimensiunii acestuia?”. Legat de prima întrebare, răspunsul este pozitiv dar cu unele amendamente. Astfel, existența unui sector de stat de dimensiune mare, tradusă prin nivelul semnificativ al veniturilor și cheltuielilor publice, este de dorit cât timp există pârgiile necesare acumulării acestor agregate bugetare și a utilizării lor eficiente. Altfel spus, acolo unde dezvoltarea economică permite acumularea de venituri bugetare semnificative, nivelul acestora oferă posibilitatea alocării, sub formă de cheltuieli, a unor sume consistente și pe destinații primordiale cum sunt cele legate de educație, sănătate, protecție socială etc. Amendamentele la care se făcea trimitere anterior se traduc prin necesitatea supervizării permanente a veniturilor și cheltuielilor bugetare, în termeni de dimensiune și utilizare eficientă, fapt ce presupune aducerea în prim-plan a preocupării pentru buna și corectă funcționare a instituțiilor statului, ca furnizoare de servicii publice de bună calitate. Efectul acestei stări de fapt va fi creșterea satisfacției cetățenilor, a încrederii acestora în legitimitatea și în eficiența statului, ca gestionar al agregatelor bugetare. Legat de cea de-a doua întrebare, tentația guvernelor de a reduce dimensiunea sectorului de stat se manifestă, de regulă, în direcția diminuării cheltuielilor publice. De acord, dar nu oricum deoarece de maximă importanță, în acest caz, este identificarea acelor categorii de cheltuieli a căror variație descrescătoare produce un impact negativ minim asupra cetățenilor în particular, asupra economiei în general. Aceasta, în ideea evitării unor posibile conflicte sociale a căror dimensiune și finalitate pot conduce la instabilitate politică și economică.

Bibliografie:

1. Aevoae G.M., Dicu R.M., Mardiros D.N.2018. How do the foreign direct investments flow? The case of the cross-border M&As in the European Union, *Journal of Accounting and Management Information Systems*. 17(4): 641-662. DOI: <https://doi.org/10.24818/jamis.2018.04007>
2. Afonso A., Schuknecht L., Tanzi V. 2005. Public sector efficiency: An international comparison, *Journal of Public Choice*, 123(3-4): 321-347. DOI: : <https://doi.org/10.1007/s11127-005-7165-2>
3. Anessi-Pessina E., Barbera C., Sicilia M., Steccolini I. 2016. Public sector budgeting: a European review of accounting and public management journals, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 29(3): 491-519. DOI: <https://doi.org/10.1108/AAAJ-11-2013-1532>
4. Aschauer D.A. 1989. Is public expenditure productive?, *Journal of Monetary Economics*, 23(2): 177-200. DOI: [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(89\)90047-0](https://doi.org/10.1016/0304-3932(89)90047-0)
5. Mardiros D.N., Dicu R.M., Păvăloaia L., Chelariu G. 2017. The Budgetary Implementation on Main Components of Romania's General Consolidated State Budget, *Journal of EuroEconomica*, 36(1), Online ISSN: 2065-3883; Print ISSN: 1582-8859.
6. Bințișan P. 2005. *Strategii și politici de investiții*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
7. Bonciu, F. 2001. *Politici și instrumente de atragere a investițiilor străine directe*. București: Editura Albatros.
8. Stiglitz J.E. 1988. *Economics of the Public Sector*, London: Published by W.W. Norton & Company.
9. Stiglitz J.E., Rosengard J.K. 2015. *Economics of the Public Sector: Fourth International Student Edition*. London: Published by W.W. Norton & Company.
10. Trotman-Dickenson D.I.2016. *Economics of the Public Sector*. London: Published by Macmillan International Higher Education.
11. Eurostat Database, Economy and finance, Government statistics, Government finance statistics, Annual government finance statistics, Government revenue, expenditure and main aggregates, Total general government revenue, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
12. Eurostat Database, Economy and finance, Government statistics, Government finance statistics, Annual government finance statistics, Government revenue, expenditure and main aggregates, Total general government expenditure, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
13. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2008-2009, Pillar 1: Institutions, Diversion of government spending, <https://www.weforum.org/reports>
14. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2009-2010, Diversion of government spending <https://www.weforum.org/reports>

15. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2010-2011, Diversion of government spending <https://www.weforum.org/reports>
16. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2011-2012, Diversion of government spending <https://www.weforum.org/reports>
17. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2012-2013, Diversion of government spending <https://www.weforum.org/reports>
18. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2013-2014, Efficiency of government spending <https://www.weforum.org/reports>
19. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2014-2015, Efficiency of government spending <https://www.weforum.org/reports>
20. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2015-2016, Efficiency of government spending <https://www.weforum.org/reports>
21. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2016-2017, Efficiency of government spending <https://www.weforum.org/reports>
22. World Economic Forum, Global Competitiveness Reports 2017-2018, Efficiency of government spending <https://www.weforum.org/reports>

**IMPACTUL STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE CONTABILITATE PENTRU
SECTORUL PUBLIC ASUPRA CONTABILITĂȚII INSTITUȚIILOR PUBLICE DIN
ROMÂNIA**

CZU: 006.3:657.31(498)

SOCOLIUC Marian*Lect.univ. dr., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România**email: marians@seap.usv.ro*

Abstract: *Obiectivul urmărit de acest articol are în vedere prezentarea impactului Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS) asupra contabilității instituțiilor publice reflectat prin îmbunătățirea calității și comparabilității informațiilor financiare raportate de entitățile din sectorul public din România și din întreaga lume.*

Astfel se încearcă creionarea unor standarde internaționale care să răspundă nevoilor specifice ale sectorului public din statele membre, favorizând creșterea nivelului de transparență a informațiilor transmise și o mai bună informare a deciziilor de alocare a resurselor. Analizându-se impactul IPSAS asupra contabilității instituțiilor publice la nivel național se remarcă faptul că este necesară o contabilitate publică armonizată deoarece o mai bună comparabilitate a gestiunii veniturilor și cheltuielilor unui stat ar conduce la creșterea și la întărirea semnificativă a economiei oricărei țări.

Cuvinte cheie: armonizare, sistem public de contabilitate, convergență, cadru contabil

JEL clasificare: J 41

I. Introducere

În ultimii ani s-a urmărit o uniune economică și monetară prin adoptarea unei monede unice și a unor cursuri fixe, ce au drept scop stabilirea unor limite cu privire la trei aspecte importante: deficitul bugetar, datoria publică și inflația.

Pe măsură ce viața economică și socială a devenit tot mai complexă se amplifică rolul intervenționist al statului în economie. Astfel principalul mijloc sau instrument utilizat în politica economică din toate țările este bugetul. Acesta din urmă este un instrument de intervenție a statului în economie datorită veniturilor și cheltuielilor sale ce afectează toți agenții economici.

Așadar, ca orice altă unitate patrimonială, și instituțiile publice ale statului sunt obligate să-și organizeze contabilitatea proprie astfel încât să fie posibilă urmărirea realizării obiectivelor prevăzute în buget: execuția bugetelor de venituri și cheltuieli, rezultatul execuției bugetare, patrimoniul aflat în administrare, rezultatul patrimonial (economic), costul programelor aprobate prin buget, dar și informațiile indispensabile utilizate pentru întocmirea contului general anual de execuție a bugetului de stat, a contului anual de execuție a bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor speciale.

Totodată și pentru sistemul public de contabilitate se încurajează utilizarea practicilor internaționale pentru a se putea realiza o convergență cu principiile, normele și mecanismele internaționale (IPSAS- ” Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”), astfel încât să existe o uniformizare a politicilor economice din diferite țări în vederea antrenării unor interese economice și politice comune.

II. Sistemul public de contabilitate

Sistemul public de contabilitate include următoarele componente, prezentate conform figurii de mai jos astfel:

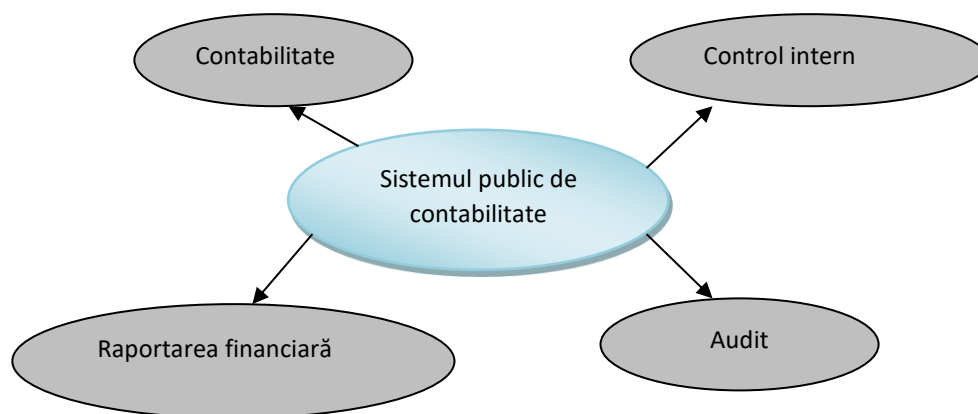

Figura 1. 1 Componentele sistemului public de contabilitate

Sursa: proiecție proprie a autorului

Cadru contabil aplicabil pe plan internațional care permite descrierea analitică și sistematică a unei economii totale (o regiune, țară ,grup de țări), a componentelor sale și a relațiilor acestora cu alte economii, este reprezentat de Sistemul European de Conturi.

Acest Sistem European de Conturi răspunde unor două întrebări importante, detaliate în tabelul de mai jos astfel:

Tabel 1. 1 Sistemul European de Conturi - întrebări

Elemente analizate	
1. Ce include Sistemul European de Conturi?	-o <i>metodologie</i> care cuprinde standarde, definiții, clasificări și norme contabile comune destinate utilizării pentru elaborarea conturilor și tabelelor, pe baze comparabile și în scopurile Uniunii; -un <i>program informatic</i> de transmitere care definește conturile și tablele care trebuie furnizate de toate țările membre în conformitate cu termenii specificate în <i>metodologie</i>
2. De ce este necesară existența unui Sistem European de Conturi?	- <i>cetățenii Europei au nevoie de conturi economice</i> ca instrument pentru analiza situației economice a unui stat membru sau regiune- conturi ce trebuie redactate pe baza unui set unic de principii care să nu lase loc unor interpretări diferite, astfel încât informațiile puse la dispoziție să fie exacte, complete și actuale, pentru a asigura o transparență maximă pentru toate sectoarele; - elaborarea de politici în Uniunea Europeană și monitorizarea economiilor statelor membre și a Uniunii Economice Monetare necesită informații comparabile, actualizate și fiabile cu privire la structura economiei și evoluția situației economice din fiecare stat membru sau regiune; -Comisia trebuie să informeze Consiliul în legatură cu progresele statelor membre în ceea ce privește UEM;

Sursa: proiecție proprie a autorului

Așadar, putem afirma faptul că Sistemul European de Conturi este cadrul contabil internațional care face posibilă comparabilitatea informațiilor degajate de economia oricărui stat.

Această comparabilitate are scopul de a permite elaborarea de politici comune care să antreneze creșterea și dezvoltarea economiei statelor.

III. Standardele internaționale pentru sectorul public (ipsas)

3.1. Reforma privind aplicarea IPSAS-urilor și impactul asupra contabilității publice românești

Decizia de elaborarea a unui set de standarde contabile pentru entitățile din sectorul public cunoscute sub denumirea de IPSAS a avut loc în anul 1996.

Aceste standarde au fost elaborate de IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board) în favoarea entităților de interes public/instituțiilor publice cu susținerea organizației pentru profesia contabilă IFAC(International Federation of Accountants). [1]

Așadar aplicarea IPSAS este considerată cea mai importantă mișcare sau reformă contabilă pentru sectorul public deoarece instituțiile publice sunt administrate în prezent asemănător unei entități private, cu o contabilitate de angajamente, patrimonială și în partidă dublă[2]. Astfel din anul 2005, odată cu trecerea la contabilitatea de angajamente, Uniunea Europeană a decis aplicarea standardelor IPSAS pentru contabilitatea proprie.

Această din urmă decizie reprezintă unul dintre pașii inițiali și cei mai importanți în procesul de reformare a managementului financiar public, făcând ca IPSAS să devină referință internațională pentru transmiterea informațiilor financiare din sectorul public[3].

Deși aceste norme contabile nu prezintă obligativitate, acestea au fost implementate cu succes de statele membre, dar și de profesia contabilă, care a permis interpretarea acestora conform cu legislația națională a oricărei țări.

Aceste standarde utilizează termenul de „entitate din sectorul public”, care este echivalent în România cu termenul de „instituții publice”. Astfel, există domenii proprii instituțiilor publice a căror tranzacții realizate (impozite, subvenții, transferuri), obligațiilor și prestațiilor de natură socială, reconcilierilor dintre contabilitate financiară, buget, contabilitate națională, precum și evaluărilor contabile ale activelor, concesiunilor din sectorul public) nu permit aplicarea ad litteram a Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS). [4]

3.2. Generalități privind Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS)

Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) au ca obiectiv stabilirea cerințelor de recunoaștere, evaluare, descriere și prezentare a informațiilor privind tranzacțiile și evenimentele în situațiile financiare cu scop general ale tuturor entităților din sectorul public.

Scopul acestor standarde este dat de prezentarea fidelă sau reprezentarea corectă a efectelor tranzacțiilor și a altor evenimente în conformitate cu definițiile și criteriile de recunoaștere pentru active, datorii, venituri și cheltuieli stabilite în IPSAS-uri.

Conform IPSAS 1- Prezentarea situațiilor financiare obiectivul și scopul acestor norme internaționale sunt:

- de a stabili modul în care trebuie întocmite situațiile financiare cu scop general pentru a asigura comparabilitatea atât cu situațiile financiare ale entității din perioadele anterioare, cât și cu situațiile financiare ale altor entități;
- de a stabili considerațiile generale pentru întocmirea situațiilor financiare;
- de a evidenția dispozițiile minime privind conținutul situațiilor financiare;
- de a oferi informații despre poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de trezorerie –utile luării deciziilor și pentru asumarea responsabilității pentru resursele utilizate.

Domeniul de aplicare a standardelor poate fi prezentat astfel, după cum urmează în tabelul de mai jos:

Tabel 1. 2 Domeniul de aplicare a Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS)

Domeniul de aplicare	Standardele Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) aplicate
1. Contabilitatea de casă	✓ pentru contabilitatea de casă se aplică IPSAS 2 (cash accounting)-care reprezintă o baza de contabilitate care recunoaște tranzacțiile și evenimentele numai atunci când se încasează sau se plătește numerar.
2. Contabilitatea de angajamente	✓ Pentru contabilitatea de angajamente (accrual accounting) se aplică IPSAS 1-IPSAS 38, fără IPSAS 2- standarde care reprezintă o baza de contabilitate, conform căreia tranzacțiile și alte evenimente sunt recunoscute atunci când apar (și nu când numerarul sau echivalentul acestuia este primit sau plătit). Așadar, tranzacțiile și evenimentele sunt înregistrate în registrele contabile și recunoscute în situațiile financiare ale perioadelor la care se referă. Elementele recunoscute conform contabilității de angajamente sunt activele, datoriile, activele nete/capitalurile proprii, veniturile și cheltuielile.

Sursa: proiecție proprie a autorului

Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) pot fi grupate după conținut, astfel, după cum urmează în tabelul de mai jos:

Tabel 1. 3 Gruparea Standardelor Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS)

Gruparea standardelor	Standardele Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS) aplicate
1. În bilanț	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 5 Costurile îndatorării; ✓ IPSAS 12 Stocuri; ✓ IPSAS 13 Contracte de leasing; ✓ IPSAS 14 Evenimente ulterioare datei de raportare; ✓ IPSAS 16 Investiții imobiliare; ✓ IPSAS 17 Imobilizări corporale; ✓ IPSAS 19 Provizioane, datorii contingente și active contingente; ✓ IPSAS 21 Deprecierea activelor generatoare de fluxuri nemonetare; ✓ IPSAS 26 Deprecierea activelor generatoare de numerar; ✓ IPSAS 31 Active intangibile; ✓ IPSAS 32 Acorduri de servicii de concesiune.
2. Pentru venituri și cheltuieli	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 4 Efectele variației cursului de schimb valutar; ✓ IPSAS 9 Venituri din tranzacții de schimb; ✓ IPSAS 11 Contracte de construcții; ✓ IPSAS 23 Venituri din alte tranzacții decât cele de schimb (impozite și transferuri);
3. Pentru instrumente financiare	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 28 Instrumente financiare-Prezentare ✓ IPSAS 29 Instrumente financiare-Recunoaștere ✓ IPSAS 30 Instrumente financiare- Descriere
4. Pentru beneficiile angajaților	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 25 Beneficiile angajaților
5. Pentru consolidare și entități controlate	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 6 Situații individuale și consolidate; ✓ IPSAS 7 Investiții în entități asociate; ✓ IPSAS 8 Interese în asocierile în participație;
6. Alte standarde specifice	Normele aplicate sunt: ✓ IPSAS 22 Prezentarea informațiilor financiare privind sectorul de stat; ✓ IPSAS 24 Prezentarea informațiilor privind bugetul în situațiile financiare. <i>Cu specificația că: IPSAS 21,22,23,24,25 sunt specifice sectorului public.</i>

Sursa: proiecție proprie a autorului

3.3. Aspecte comparative privind recunoașterea activelor, datorilor, veniturilor și cheltuielilor conform IPSAS și conform reglementărilor naționale

Implementarea IPSAS la nivelul legiferărilor naționale din sectorul public se poate face parțial sau total în funcție de statul respectiv, dar și de decizia profesiei contabile.

Așadar, elementele din IPSAS care se regăsesc implementate la nivelul legiferărilor naționale românești sunt prezentate comparativ, astfel:

Tabel 1. 4 Aspecte comparative privind IPSAS și reglementările naționale

Elemente analizate	Standarde Internaționale pentru Sectorul Public (IPSAS)-IPSAS 1	Reglementări contabile naționale românești	Observații
Situații financiare	- Situația poziției financiare; - Situația performanței financiare; - Situația modificărilor activelor nete/capitalurilor proprii; - Situația fluxurilor de trezorerie; - Situație comparativă a valorilor bugetare cu cele reale;	- Bilanțul; - Contul de rezultat patrimonial; - Situația modificărilor în structura activelor nete/capitalurilor; - Situația fluxurilor de trezorerie;	<i>În literatura de specialitate românească bilanțul este văzut ca o imagine a poziției financiare, iar contul de rezultat ca o performanță financiară.</i> <i>Contul de execuție bugetară urmărește toate operațiunile efectuate în exercițiul financiar</i>

ACCOUNTING AND ACCOUNTING EDUCATION IN THE DIGITAL SOCIETY

	-Notele care cuprind un rezumat al politicilor contabile semnificative și a altor note explicative [6]	-Contul de execuție bugetară; -Anexele care include politici contabile și note	<i>curent, respectiv încasările realizate și plățile efectuate, în structura în care a fost aprobat bugetul, precum și alte informații necesare unei bune administrări a bugetului, în timp ce la nivel internațional se urmărește o situație comparativă a valorilor bugetare cu cele reale, efectiv realizate.</i>
Actiunile	Sunt resurse controlate de o entitate ca urmare a evenimentelor trecute și în urma cărora se preconizează să intre în entitate beneficii economice viitoare sau posibile servicii. [7]	Reprezintă resurse controlate de către o instituție publică ca rezultat al unor evenimente trecute la care se așteaptă să genereze beneficii viitoare pentru instituție și ale căror costuri pot fi evaluate în mod credibil.[5]	<i>Se regăsesc în mod explicit și la nivel național</i>
Datoriile	Sunt obligații curente ale unei entități, care rezultă din evenimente anterioare, a căror decontare se așteaptă să determine o ieșire a resurselor entității care încorporează beneficii economice sau posibile servicii. [7]	Reprezintă obligații actuale ale instituției publice ce decurg din evenimente trecute și prin decontarea cărora se așteaptă să rezulte o ieșire de resurse care încorporează beneficii economice.[5]	<i>Se regăsesc în mod explicit și la nivel național</i>
Actiunile nete/ Capitalurile proprii	Reprezintă interesul rezidual în activele entității după deducerea tuturor datoriilor[7]	Reprezintă interesul rezidual al statului sau unităților administrativ-teritoriale, în calitate de proprietari ai activelor unei instituții publice după deducerea tuturor datoriilor. [5]	<i>Se regăsesc în mod explicit și la nivel național</i>
Cheltuielile	Reprezintă descreșteri ale beneficiilor economice sau ale posibilelor servicii în timpul perioadei de raportare sub formă de ieșiri sau consum de active sau apariții de datorii care au ca rezultat descreșteri în activele nete/capitaluri proprii, altele decât cele legate de distribuirea către proprietari. [7]	Reprezintă costul bunurilor și serviciilor utilizate în vederea realizării serviciilor publice sau veniturilor, după caz, precum și subvenții, transferuri, asistență socială acordate, aferente unei perioade de timp. [5]	<i>Se regăsesc parțial și la nivel național</i>
Veniturile	Sunt intrări brute de beneficii economice sau posibile servicii înregistrate pe parcursul perioadei de raportare atunci când aceste intrări se concretizează în creșteri ale activelor nete/capitalurilor proprii, altele decât cele legate de contribuții ale proprietarilor. [7]	Reprezintă impozite, taxe, contribuții și alte sume de încasat potrivit legii, precum și prețul bunurilor vândute și serviciilor prestate, după caz, aferente unei perioade de timp. [5]	<i>Se regăsesc doar parțial. La nivel național veniturile provin din impozite, taxe și alte sume provenite conform legii, ce au ca scop acoperirea cheltuielilor plătite.</i>

Sursa: proiecție proprie a autorului

IV. Concluzii

În opinia noastră viața economică și socială a cunoscut evoluții importante și semnificative, fapt ce a făcut ca sectorul public să își gestioneze resursele asemenea unei unități patrimoniale private cu ajutorul contabilității de angajamente în partidă dublă.

Cum entitățile private caută să se alinieze la nivel internațional pentru creșterea investițiilor și a profitabilității, așa și sectorul public dorește alinierea politicilor economice cu cele internaționale pentru crearea unei economii solide și susținerea bunăstării statului și poporului din acel stat.

Eaborarea unui set de norme IPSAS a prezentat pentru sectorul public a revoluție veritabilă deoarece acestea au ca scop crearea unui cadru contabil comun, normalizat și armonizat cu practicile coontabile din celelalte state.

Putem concluziona asupra faptului că normele internaționale IPSAS sunt implementate în fiecare stat membru parțial, în funcție de economia fiecărui stat, de resursele disponibile, tehnologiile dezvoltate, precum și de diversitatea domeniilor în care se lucrează, aspect care conduce la scăderea gradului de convergență și conformitate a contabilității publice naționale cu cea internațională.

Din punctul nostru de vedere în următorii ani vom asista la un proces de convergență contabilă din ce în ce mai accentuat, aspect care va aduce un aport substanțial la creșterea convergenței contabilității publice naționale cu reglementările internaționale.

V. Bibliografie:

[1] „IPSASB Publishes Standard on First-Time Adoption of Accrual Basis IPSASs”, <https://www.ifac.org/news-events/2015-01/ipsasb-publishes-standard-first-time-adoption-accrual-basis-ipsass>

[2] „Normele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public, ediția 2016, traduse și republicate de CECCAR”, <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/norme-internationale-de-contabilitate-pentru-sectorul-public-editia-2016-traduse-si-republicate-de-ceccar-a1644/>

[3] Tiron-Tudor A., Crisan A., „Elemente IPSAS regăsite în reglementările românești de contabilitate pentru sectorul public – Armonizarea formală (I) ”, în „Revista Expertiza și auditul afacerilor”, Nr. 36, 19-25 sept. 2017, <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/printeaza-articolul-2502/>

[4] Ristea M., Jianu I., „Experiența României în aplicarea standardelor internaționale de raportare financiară și a standardelor internaționale de contabilitate pentru sectorul public”,

- 7. Idei reformatoare privind contabilitatea publică din România, în Revista Transilvană de Științe Administrative, p.181, <http://www.rtsa.ro/rtsa/index.php/rtsa/article/viewFile/102/98>

[5] „Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia”, - Cap. II

Aprobarea, depunerea și componența situațiilor financiare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1.18 bis din 29.12.2005

[6] „IPSAS 1 — Presentation of Financial Statements- Summary”, <https://www.iasplus.com/en/standards/ipsas/ipsas1>

[7] „IPSAS 1- Presentation of financial Statements- Definitions”, <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/ipsas-1-presentation.pdf>

EFECTELE CSR ȘI ACUMULĂRII DE ACTIVE INTANGIBILE ASUPRA
AVANTAJULUI COMPETITIV AL FIRMEITHE EFFECTS OF CSR AND ACCUMULATION OF INTANGIBLE ASSETS ON
COMPETITIVE ADVANTAGE OF THE COMPANY

CZU: 657.421.3:339.137

*COSMULESE Cristina Gabriela**Asist. univ. dr., Stefan cel Mare University of Suceava, 720229, Romania**E-mail: gabriela.cosmulese@usm.ro*

Summary: *The present study aims at focusing the novelties on the synthesis of experts' opinions by presenting the conclusions regarding the perception of CSR in relation to social, macroeconomic, branch or business concepts (focusing on performance, company reputation, and capital accumulation). Therefore, this article combines Corporate Sustainability (CS) and intangible assets, deepening mechanisms that link specific CS policies and practices to stakeholders and the accumulation of intangible assets and competitive results.*

Keywords: sustainability, intangible assets, competitive advantage, firm reputation

JEL Classification: M41

Introducere

În contextul actual al globalizării, organizațiile de afaceri care conduc piețele internaționale nu sunt neapărat cele care dețin active fizice sau financiare, ci mai degrabă acelea care își controlează efectiv activele intangibile, precum, brandul, marca, drepturile de autor, loialitatea clienților și experiența și capitalul uman/ capitalul intelectual ca know-how și talentul echipelor. În prezent se pune întrebarea: dacă acțiunile întreprinse de companiile responsabile din punct de vedere social, adaugă valoare, de ce să nu se reflecte această creștere a valorii în situațiile financiare ale acestor companii?

Având în vedere complexitatea crescândă în dinamica concurenței globale, literatura și practica managerială se converg pe recunoașterea resurselor intangibile ca stâlpi ai creșterii afacerilor și creării de valoare [1,2]. Globalizarea, progresul tehnologic și fluctuațiile conexe ale ratelor de dezvoltare a pieței au făcut ca barierele de intrare să devină din ce în ce mai fragile, precum și căutarea unor economii de scară greu durabile. Schimbările intervenite au determinat firmele foresighted să marjezeze din ce în ce mai mult pe acumularea de active intangibile.

Responsabilitatea socială este o nouă formă de gestionare a afacerilor care a capătat o conotație din ce în ce mai puternică în rândul acelor companii preocupate de standarde legate de etică; guvernare a organizației; practici echitabile; respectarea mediului; respectarea drepturilor omului; respectarea practicilor de muncă; problemelor consumatorilor; implicarea în comunitate și dezvoltarea socială; pentru a satisface diferitele cerințe ale părți interesate. În prezent, aceasta ajută pe lângă construirea unei culturi, identitate și imagine corporativă a oricărei organizații care doresc să atingă standarde competitive, și o variabilă fundamentală în dezvoltarea activelor intangibile susținând reputația și încrederea organizațiilor.

În acest sens, prin intermediul acestei lucrări propun un cadru conceptual asupra modului în care practicile de CSR din companii pot duce către beneficii intangibile (menținerea reputației, loialitatea clienților, notorietatea brandului/mărcii, angajamentului și performanța peronalului), care la rândul lor conduc spre beneficii tangibile interne precum: atragerea de angajați mai buni, rata redusă a cifrei de afaceri, costuri de operare reduse. În vederea atingerii celor propuse, lucrarea debutează cu prezentarea cadrului și explicarea detaliată a fiecărei legături/relații între CSR și acumulările de active intangibile care conferă un avantaj competitiv fiecărei companii care le dețin. Înțelegerea modului în care valoarea este creată prin intermediul activelor intangibile este un element integrat în înțelegerea modului în care bogăția pe termen lung este creată prin CSR.

Implementarea strategiilor, practicilor și proceselor CS întărește abilitatea companiei de a identifica, proteja și a da valoare resurselor *inimitable*, stimulând dezvoltarea imaterialelor legate de capitalul uman, inovare și cunoaștere, cultură și reputație.

1. Revizuirea literaturii de specialitate

1.1 *Relația dintre dimensiunile CSR și valoarea firmelor / performanța financiară / guvernanta corporativă*

În ultimele 4 decenii, au fost publicate peste 200 de studii care investighează relația dintre responsabilitatea socială corporativă și valoarea firmei, performanța financiară, guvernanta corporativă etc, unii autori concluzionând că aceste relații ar fi printre cele mai elaborate studii de afaceri și de management [3]. Cu toate acestea, unele rezultate sunt ambigue și chiar contradictorii cu alte studii anterioare, în sensul că unii cercetători au găsit o asociere pozitivă între dimensiunile analizate [4,5], iar alții au identificat o asociere negativă [6] sau nici o relație [7].

Spre exemplu, studiul lui Hong [8], reliefează faptul că aducerea în cadrul companiilor a unor directori care sunt preocupați de corporate social responsibility reprezintă un adevărat instrument pentru sporirea performanței sociale. Plecând de la această constatare cercetarea relevă faptul că respondenții cu funcții de conducere, mai ales în firmele mici și mijlocii, sunt preocupați de implementarea CSR în compania lor, deoarece sunt conștienți că în acest fel își vor putea spori performanța socială și sustenabilitatea pe termen lung al companiei.

Deși studii empirice anterioare, vezi [9,10,11] au demonstrat că există o legătură pozitivă (deși mică) între punerea în aplicare a practicilor CSR și valoarea companiei, îndoielile continuă să persiste datorită: dimensiunii eșantionului și deficiențelor metodologice utilizate în studiile care au investigat această legătură; efectului moderator al factorilor de mediu cum ar fi maturitatea sistemelor instituționale și eficiența mecanismelor de piață prezente în diferite țări [12]; dar și variabilitatea utilizării instituționale a CSR de către firme [13].

Un alt punct de interes a fost reprezentat de corelația existentă dintre *corporate financial performance* (CFP) și CSR. Sub acest aspect, în opinia lui Chen [14], strategiile de management al costurilor și de diferențiere pot atenua pozitiv relația dintre CSR și CFP și pot atenua negativ relația dintre CSiR (*corporate social irresponsability*) și CFP. Companiile cu niveluri mai ridicate de performanță socială pot fi mai capabile să sinergizeze valoarea adăugată și crearea de valoare asociată cu proiectele de CSR pentru a spori performanța firmei. Sub acest aspect respondenții consideră că performanța socială este o componentă a performanței globale a entității.

Un alt domeniu în care s-au manifestat opinii este reprezentat de *image builing* în relație cu comportamentul consumatorului, creșterea cantității livrate de companie și CSR [15].

Giroud și Mueller [16], evaluează CSR prin prisma conceptelor de *corporate governance*, *product market competition* și *equity prices*. Autorii arată că entitățile cu o guvernanta corporativă slabă prezintă venituri reduse ale capitalului propriu, performanțe operaționale mai slabe și valori scăzute ale firmei, dar numai în industriile necompetitive. De asemenea au o productivitate scăzută a muncii și costuri mai mari de producție și fac mai multe achiziții care nu aduc o plus valoare entității. Analizând interesul autorilor în timp, se constată că guvernanta corporativă în relație cu CSR reprezintă pentru cercetători un interes de peste un deceniu, manifestat în publicarea de numeroase articole și studii de specialitate care confirmă faptul că guvernanta corporativă este un factor declanșator pentru CSR.

Prin urmare, din punct de vedere al intereselor autorilor cele mai reprezentative corelații au fost realizate din punct de vedere al corelațiilor între guvernanta corporativă, respectiv performanța financiară corporativă sau concepte de *image building* și *corporate social responsibility*.

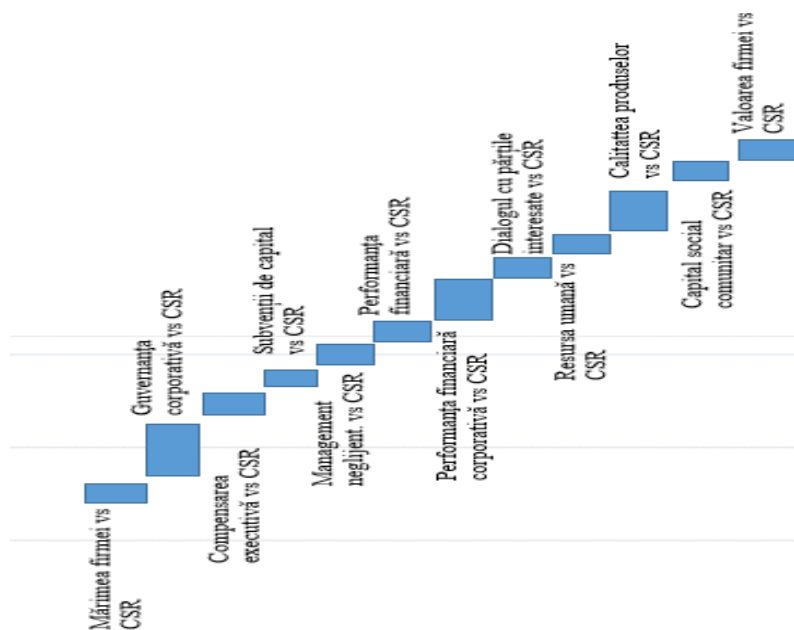

Figura nr. 1. Tabloul percepției CSR - Abordări ale experților internaționali privind CSR în relație cu teoriile și concepte economice

Sursa: [17]

În ultima perioadă, începând cu 1998 și până în prezent s-au amplificat abordările privind CSR în relație cu numeroase concepte, ceea ce indică cu certitudine faptul că implementarea CSR reprezintă o necesitate pentru economia actuală mondială.

Teoriile dezvoltate în domeniul CSR sunt clasificate în patru abordări fundamentale: instrumentale, politice, integrative și etice [18,19]. Principala problemă în studiile situate în definirea construcției în sine și că acest lucru, combinat cu dificultățile de măsurare, face eforturi pentru a găsi asocieri statistice între CSR și profiturile sunt complexe [18]. Pentru a depăși aceste măsuri folosite în trecut au fost propuse metode din ce în ce mai complexe, capabile cantitative și calitative, inclusiv măsurarea CSR și se referă la profitabilitate [20,21]. Aceasta devine o provocare din cauza posibilei incongruențe dintre această relație. Profitabilitatea este o construcție cantitativă, în timp ce CSR este un fenomen dinamic și complex, care combină caracteristici calitative și cantitative. Localizarea CSR într-o realitate complexă și în schimbare, care, chiar prin statistici, nu este atât de ușor de captat. Nu totul măsurabil este de înțeles, nu tot ceea ce este ușor de înțeles este măsurabil. Măsurarea în sine nu contribuie întotdeauna la înțelegerea unei realități. Uneori, analiza celor din urmă necesită mai mult decât măsurarea.

1.2 Relația dintre dimensiunile CSR și activele intangibile / avantajul competitiv

Capitalul intelectual, inovația tehnologică, conștientizarea socială, acțiunile de poziționare corporativă și responsabilitatea socială în companii, împreună cu creativitatea echipelor, capacitatea lor de a produce, distribui și utiliza cunoștințele, aduc valoare adăugată companiei; Aceste active sunt cunoscute ca active intangibile, care sunt cuantificabile și susceptibile de a fi reflectate în situațiile financiare ale societății.

Branco și Rodrigues [22], aduc în discuție faptul că contribuția pe care CSR o poate avea asupra performanței financiare este în prezent în principal legată de factori calitativi, precum moralul angajatului sau reputația corporativă. Autorii argumentează că ceea ce explică utilitatea RBP (resource-based perspectives) pentru studiul CSR și a dezvoltării este accentul pus pe importanța resurselor intangibile specifice, cum ar fi reputația, cultura sau cunoștințele și capacitățile angajaților, deoarece sunt foarte dificil de imitat și înlocuit.

Reputația organizațională, un beneficiu intangibil extern, este o variabilă-cheie care explică modul în care firmele reușesc să atragă angajați mai buni și astfel să devină mai eficiente și productive. Prin urmare, este necesar să se includă această legătură în explorarea modului în care CSR conduce la beneficiile tangibile interne ale costurilor salariale reduse și ale ratei reduse a cifrei de afaceri. Fombrun și Shanley [23] susțin că atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic,

reputația organizațională este unul dintre cei mai importanți mediatori ai CSR- CFP. Așadar, se poate deduce faptul că firmele cu o implicare mai mare în CSR au o reputație mai bună decât firmele care au puțin sau deloc implicare.

Pentru ca firmele să ajungă la o anumită poziție pe piață, acestea nu mai depind exclusiv de calitatea produselor, a canalelor de publicitate și de distribuție, ci pe lângă aceste criterii s-au încorporat noi concepte, precum gradul de conștientizare socială, protecția mediului, concurența și instruirea personalului, întreținere clientelă etc, care influențează conștient, psihologic, obiectiv și subiectiv pe cei care cunosc bunul sau serviciul și îl utilizează.

Beneficiile acestei încorporări sunt multiple, în esență în principal patrimoniale, financiare, fiscale și juridice, care adaugă valoare organizațiilor de afaceri; dacă analizăm cu atenție unele dintre aceste companii care recurg la astfel de practici, observăm că acelea care își valorifică și încorporează activele intangibile, pe lângă faptul că au o creștere directă a capitalurilor proprii și recunosc valoarea reală a organizației, care de fapt determină luarea unei decizii adecvate pe baza unor informații financiare complete și fiabile, au posibilitatea de a genera venituri suplimentare, de a genera sau de a spori economii și de a reduce costurile, sporind astfel fluxul de resurse. În plus, aceste active reduc efectul de levier financiar și pot fi folosite pentru a contracta datorii cu condiții de creditare mai bune sau pentru a le garanta un credit fiscal.

Însă, din păcate în România, companiile de toate tipurile și dimensiunile, universitățile, guvernele și organizațiile neguvernamentale și alte tipuri de asociații încă nu știu cum să gestioneze aceste active sau nu au implementate sisteme sau strategii pentru a gestiona valoarea reală a organizațiilor lor.

Pentru a gestiona această valoare, există trei abordări (a se vedea figura nr. 2).

Potrivit acesteia, în ceea ce privește abordarea pasivă și reactivă, avantajul competitiv al activelor intangibile este perceput doar ca fiind capacitatea de a-și apăra poziția competitivă pe piață utilizând aceste active ca o barieră sau scut pentru a-și proteja cota de piață. A doua abordare, abordarea proactivă și sistemică, nu utilizează numai active intangibile în scopuri defensive, ci le consideră, de asemenea, ca un bun important și un centru de profit care poate fi generat de sume valorice și care generează valoare prin diferite canale și strategii; abordarea strategică și primordială consideră activele intangibile ca o piesă fundamentală a organizației, care acoperă capitalul uman, structural, organizațional precum și capitalul relațional. Capitaluri care trebuie construite și îmbunătățite continuu pentru a se asigura că activele intangibile incluse sunt utilizate nu numai pentru a proteja și apăra poziția strategică a companiei pe piețele interne și globale și pentru a crea noi piețe, canale de distribuție și fluxuri de venit într-o manieră profitabilă ci și pentru a maximiza valoarea pentru acționari, și a menține echilibrul între activitățile aceleiași afaceri, dezvoltarea societății și mediul său durabil.

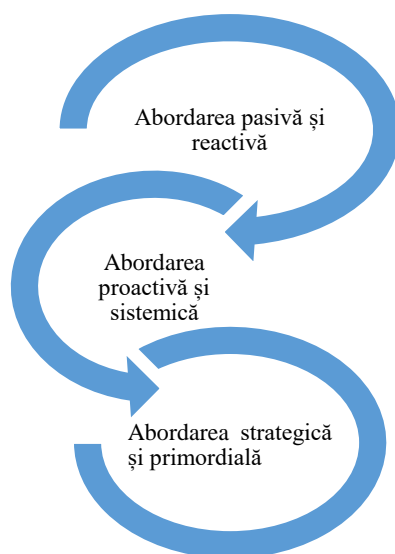

Figura nr. 2. Abordări privind gestionarea valorii reale a organizației

Sursa: [24]

Așadar, este responsabilitatea partenerilor, a acționarilor și a managerilor corporațiilor care trebuie să decidă nu doar să-și valorifice și să-și încorporeze activele intangibile, ci și să le acorde o atenție deosebită pentru afaceri, care va genera cele mai bune oportunități de afaceri pe această piață globalizată.

O serie de autori propun o taxonomie a relațiilor de cauzalitate dintre CSR, performanțe intangibile și competitive, care deschid noi perspective atât asupra dispersării rezultatelor în studiile privind consecințele performanței CSR, cât și asupra căutării de noi procese de creare și dezvoltare intangibilă (a se vedea tabel nr 1).

Tabel nr. 1. CSR abordată ca un avantaj competitiv

Autori	Scopul lucrării	CRS văzută ca un avantaj competitiv
Antolín y Gago (2004) [25]	Identificarea cauzelor care contribuie cel mai mult la diseminarea practicilor CSR	«Aceasta cuprinde toate deciziile de afaceri adoptate din motive care, la prima vedere, depășesc interesele economice și tehnice ale companiei»
Correa, Flynn, y Amit (2004) [26]	Evaluarea gradul de penetrare a CSR în strategiile de afaceri din America Latină	"Penetrarea CSR în strategiile de afaceri»
Vargas y Vaca (2005) [27]	Reflectarea asupra rolului societăților cooperatiste în noua paradigmă a CSR, care va ghida gestionarea organizațiilor de afaceri în secolul XXI.	«Organizațiile au trecut de la a avea responsabilități economice și legale pentru a fi co-responsabile pentru probleme sociale»
Kramer y Porter (2003) [28]	Identificarea numărului de companii care se străduiesc să fie mai strategice în activitățile lor filantropice	«Cu cât filantropia unei companii este mai strâns legată de contextul său competitiv, cu atât este mai importantă contribuția entității la societate»
Cuesta (2004) [29]	Expunerea diferitelor argumente în favoarea responsabilității sociale corporative din perspectiva morală, economică, de afaceri și socială, precum și instrumentele pe care diferiții actori sociali le au la dispoziție pentru a promova dezvoltarea managementului autentic al afacerilor cu criterii de responsabilitate socială.	«Managerul care, continuând sau depășind obligațiile legale, realizează o strategie proactivă de CSR va beneficia pe termen lung prin plasarea în poziția de avantaj competitiv pe piață»

Sursa: [30]

Valoarea generată într-un sistem local este determinată de caracteristicile acestuia și este limitată la perioade specifice. Așteptările populației implicate variază în mod obișnuit în funcție de obiceiuri, valori și nevoi. La rândul lor, obiceiurile, valorile și nevoile sunt modificate în timp de ambele variabile endogene și exogene, iar analiza lor este complicată. Din acest motiv, cu cât sunt mai strânse legăturile companiei cu localitatea, cu atât mai ușor va fi acțiunile și rezultatele obținute în CSR pentru a obține precizie și congruență. Când această condiție este atinsă, CSR încetează să mai fie un avantaj competitiv în sine (tabelul 1) pentru a deveni un generator de avantaje.

Concluzii

Consider că punctul de legătură între CSR și competitivitate este greu descris direct printr-un model matematic. Acesta este construit prin analizarea relațiilor pe care compania le stabilește cu mediul său; agenții care se implică în aceste relații și, în final, ceea ce este urmărit și realizat prin intermediul acestora.

Studiind literatura de specialitate în ceea ce privește relația CSR cu concepte sociale, macroeconomice, de ramură sau de business, pot spune că deși diferite în ceea ce privește măsurile, abordările și rezultatele, cantitatea imensă de analiză cantitativă pe această temă împărtășește aceeași definiție care stă la baza a ceea ce ar trebui să fie CSR: un răspuns corporativ strategic, bazat pe profit, la presiunile în schimbare care provin din contextul instituțional, competitiv și social. Privind înapoi la întreaga imagine, nu există nicio îndoială că conturile empirice CSR s-au îmbunătățit în timp,

oferind raționamente teoretice mai puternice, operaționalizări mai relevante și controale mai multe și mai bune.

În consecință, CSR este considerată din ce în ce mai puțin o cutie neagră, fiind mai degrabă un set complex de dimensiuni specifice ale părților interesate, cu impact diferit asupra următoarelor domenii: organizarea internă, piața de consum, piața financiară, comunitățile sociale de referință.

Bibliografie:

- [1] Zingales L. In Search of New Foundations, *Journal of Finance*, vol. 55, n. 4, 2000, pp. 1623-1653.
- [2] Lev, B. *Intangibles: Management, Measurement and Reporting*, The Brookings Institute Press, Washington, 2001.
- [3] Margolis, J.D., Elfenbein, H.A., Walsh, J.P. Does it Pay to be Good? A Meta-Analysis and Redirection of Research on the Relationship between Corporate Social and Financial Performance. *J. Chem. Inf. Model.* 1989, 53, 160
- [4] Russo, M.V., Fouts, P.A. A resource-based perspective on corporate environmental performance and profitability. *Acad. Manag. J.* 1997, 40, 534–559.
- [5] Surroca, J. Tribó, J.A. Waddock, S. Corporate responsibility and financial performance: The role of intangible resources. *Strat. Manag. J.* 2010, 31, 463–490.
- [6] Walley, N., Whitehead, B. It's not easy being green. *Harv. Bus. Rev.* 1994, 72, 46–52.
- [7] Teoh, H.S., Welch, I., Wazzan, C.P. The effect of socially activist investment policies on the financial markets: Evidence from the South African boycott. *J. Bus.* 1999, 72, 35–89.
- [8] Hong, B., Li, Z.F., Minor, D. Corporate Governance and Executive Compensation for Corporate Social Responsibility, *Journal of Business Ethics*, 2016, 136(1), 199–213
- [9] Buchanan, B., Cao, C.X., Chen, C. Corporate Social Responsibility, Firm Value, and Influential Institutional Ownership, *Journal of Corporate Finance*, 2018, 52, 73–95
- [10] McWilliams, A., Siegel, D. Corporate social responsibility: a theory of the firm perspective, *Acad. Manag. Rev.*, 26 (1) (2001), pp. 117-127
- [11] Jo, H., Harjoto, M.A. Corporate governance and firm value: the impact of corporate social responsibility *J. Bus. Ethics*, 103 (3) (2011), pp. 351-383
- [12] Qian, W.; Junsheng, D.; Shenghua, S. A meta-analytic review of corporate social responsibility and corporate financial performance: The moderating effect of contextual factors. *Bus. Soc.* 2015, 55, 1–39
- [13] Gardberg, N.A.; Fombrun, C.J. Corporate citizenship: Creating intangible assets across institutional environments. *Acad. Manag. Rev.* 2006, 31, 329–346
- [14] Chen, C.S., Yu, C.C., Hu, J.S. Constructing Performance Measurement Indicators to Suggested Corporate Environmental Responsibility Framework, *Technological Forecasting and Social Change*, 2018, 135, 33–43
- [15] Lee, H.H., Lee, M., Ma, Y.J., Consumer Responses to Company Disclosure of Socially Responsible Efforts, *Fashion and Textiles*, 2018, 5(1)
- [16] Giroud, X., Mueller, H.M. Corporate Governance, Product Market Competition, and Equity Prices, *The Journal of Finance*, 2011, 66(2), 563–600.
- [17] Socoliuc, M., Grosu, V., Hlaciuc, E., Stanciu, S. Analysis of Social Responsibility and Reporting Methods of Romanian Companies in the Countries of the European Union. *Sustainability*, 2018,10, 4662. <https://doi.org/10.3390/su10124662>
- [18] Toro, D. El enfoque estratégico de la responsabilidad social corporativa: revisión de la literatura académica. *Intangible capital Universidad Politécnica de Catalunya*, 2006. 14, 338-358.
- [19] Garriga, E., Melé, D. Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory. *Journal of Business Ethics*, 2004. 53, 51–71.
- [20] Waddock, S.; Graves, S. The corporate social performance – financial performance link, *Strategic Management Journal*, 1997, 18(4), pp. 309-319.
- [21] Mahon, J. F.; Mcgovan, R. A. Modeling industry political dynamics, *Business & Society*, 1998, 37 (4), pp. 390-413.
- [22] Branco, M. C. & Rodrigues, L. L. Corporate Social Responsibility and Resource-Based Perspectives”, *Journal of Business Ethics*, 2006, vol. 69, pp. 111-132.
- [23] Fombrun, C. & Shanley, M. 1990. “What’s in a name? Reputation building and corporate strategy.” *Academy of Management Journal*, vol. 33, pp. 233-258.
- [24] Gilberto C.P. El valor intangible de la Responsabilidad Social, DECA NASSER. 8 iunie 2017, disponibil la adresa: <https://mexico.corresponsables.com/actualidad/opinion/valor-intangible-responsabilidad-social> (accesat la data de 5 Februarie 2019).

- [25] Antolín, M., Gago, R. Responsabilidad social corporativa: la última innovación en management» en *Universia Business Review*, 2004, pp. 28-39.
- [26] Correa, M., Flynn, S., Amit, A. Responsabilidad social corporativa en América Latina: una visión empresarial, 2004, Vol. 85, Naciones Unidas.
- [27] Vargas, A., Vaca, R. Responsabilidad Social Corporativa y cooperativismo: Vínculos y potencialidades, en *Ciriec-España*, 2005, (53), 241-260.
- [28] Kramer, M., Porter, M. La filantropía empresarial como ventaja competitiva», en *Harvard Deusto Business Review*, 2003, (112), 6-21.
- [29] Cuesta, M. El porqué de la responsabilidad social corporativ, en *Boletín económico de ICE, Información Comercial Española*, 2004, (2813), 45-58.
- [30] González, T. Responsabilidad social como generadora de ventajas competitivas para la empresa agro-industrial mexicana. *Revista de Responsabilidad Social de la Empresa*, 2013, (15), 101-126, disponible en https://www.accioncontraelhambre.org/sites/default/files/documents/15_1.pdf#page=101.

ЛЕГЕНЧУК Сергей

Житомирский государственный технологический университет, Украина

E-mail: legenchyk2014@gmail.com

Summary: The reasons for the need to confirm the scientific status of accounting have been considered. The peculiarities of changing the goals of accounting as a science have been grounded. The concept of the “card of accounting information models has been proposed. The historical background of the emergence of an understanding of accounting as a social science has been analyzed. The main reasons why accounting is a social science have been substantiated. The reasons for the absence among Ukrainian researchers of the understanding of accounting as a social science have been highlighted.

Ключевые слова: бухгалтерский учет как наука, социальная наука, теория бухгалтерского учета.

JEL Classifications: M410 Accounting

Введение

Глобализация мировой экономической системы и рынков капитала, широкое использование информационно-сетевых технологий, возникновение социально-экологических экстерналий и превалирование роли интеллектуального капитала в формировании стоимости компаний стали основными причинами необходимости трансформации системы бухгалтерского учета в XXI-ом столетии. Однако в связи с появлением корпоративных скандалов 2000-х годов (“Enron”, “World Com”, “Parmalat”, “Lehman Brothers” и др.) к бухгалтерскому учету, как основному поставщику качественной информации для принятия решений, стали выдвигаться обоснованные претензии относительно возможности его адаптации к новым условиям функционирования предприятий, которые осуществляют свою деятельность на глобализированных рынках в динамической конкурентной среде.

В результате, сегодня некоторые ученые поддают сомнению научный статус бухгалтерского учета, рассматривая его как сугубо прикладную деятельность. При этом они также предсказывают постепенное вытеснение и замену бухгалтерского учета информационными системами с искусственным интеллектом, подтверждая его научную неполноценность существующим недоверием и общественной обеспокоенностью относительно уровня достоверности корпоративной финансовой отчетности. Например, известный американский ученый-физик и футуролог М. Каку отмечает о том, что в XXI-ом столетии постепенно отомрут бесполезные посреднические профессии, к которым он также относит и бухгалтеров [6]. В связи с этим возникает объективная необходимость обоснования значимости наличия научного статуса у бухгалтерского учета для его дальнейшего развития, а также его обоснование на примере социальных наук, что позволит инкорпорировать существующие бухгалтерские научные исследования в социальную проблематику и общественный контекст.

Основное содержание статьи

Основной причиной необходимости признания бухгалтерского учета наукой является его обеспечивающая или обслуживающая роль для пользователей бухгалтерской отчетности. Исходя из того, какая информация необходима пользователю, такими и должны быть бухгалтерские модели, обеспечивающие ее формирование. Однако в последнее время все более ощутимой становится политизация процесса реформирования бухгалтерской методологии со стороны субъектов регулирования национальной системы бухгалтерского учета, вследствие чего процесс разработки и внедрения таких моделей становится все более

субъективным. Так, по мнению проф. Р. Уоттса и Дж. Циммерманна преобладающей функцией теории учета на сегодня является оправдание спроса на теории, который создается политическим процессом. В процесс стандартизации привлекаются экономические и политические институты и стимулы избирателей, политические деятели, менеджеры, инвесторы и др. [14, с. 301].

Ученые в сфере бухгалтерского учета должны создавать разнообразные модели выявления, измерения, регистрации, обобщения и передачи информации, которые позволят обеспечить реализацию интересов пользователей бухгалтерской отчетности. При этом должны быть удовлетворены не только интересы конкретной группы пользователей (инвесторов или заемщиков), а могут быть реализованы и компромиссные варианты, примером чего является разработка теории финансовой отчетности общего назначения (*general purpose financial reporting theory*), согласно которой финансовая отчетность должна иметь общепользовательскую ориентацию.

Для реализации поставленной задачи необходимо рассматривать бухгалтерский учет как особую деятельность по производству научных знаний (в нашем случае – по созданию соответствующих информационных моделей), имеющую свои закономерности и тенденции развития, формирующиеся в разные исторические периоды и изменяющиеся в соответствующем социокультурном контексте. Для того, чтобы создавать новые бухгалтерские модели, необходимо иметь фундаментальные основы бухгалтерского учета и средства анализа и прогнозирования их динамики. Например, переход к постиндустриальной экономике меняет требования пользователей к системе бухгалтерского учета, в частности, к бухгалтерской информации. Как следствие, необходимо обеспечить построение новых бухгалтерских моделей. Однако какими они должны быть, и на основе чего должны разрабатываться, ответить на эти вопросы можно только тогда, когда бухгалтерский учет является наукой с развитыми базовыми основами, а не только практически-ориентированной системой сбора и представления информации пользователям для принятия решений.

Необходимость наличия у бухгалтерского учета научного статуса объясняется следующей тезисом: в условиях социокультурной динамики происходит изменение требований пользователей бухгалтерской информации, для реализации которых бухгалтерский учет должен иметь развитые фундаментальные основы. Таким образом, мы - исследователи, наделяя бухгалтерский учет научным статусом, возвышаемся над практикой, повышаем порог удовлетворения потребности профессиональной самореализации. А требования практики “заставляют” бухгалтерский учет быть наукой посредством обеспечения адекватности бухгалтерских информационных моделей практике.

Ярким подтверждением выдвинутого тезиса является появление всемирно известных скандалов с компаниями “Enron”, “Lehman Brothers” и др., последствия которых привели к значительным изменениям в бухгалтерских правилах и методиках, и обусловили необходимость повышения теоретизации и уровня “научности” бухгалтерского учета. Другим подтверждением обоснованного выше тезиса стало значительное влияние мирового финансового кризиса на развитие GAAP US, который поставил под сомнение целесообразность использования ряда бухгалтерских стандартов и элементов бухгалтерской методологии. В частности, значительной критике после финансового кризиса была подвергнута концепция бухгалтерской оценки по справедливой стоимости. Перманентное появление в учетной практике громких потрясений и коллапсов, с одной стороны, является значительным ударом по репутации бухгалтерской профессии, разрушает доверие общественности к ней, а с другой – является очередным подтверждением необходимости существования развитой науки бухгалтерский учет, которая позволит сформировать эффективные и действенные пути решения возникших проблем. Именно недавние потрясения в корпоративной бухгалтерской практике выступают первопричиной необходимости признания потребности в глубоком теоретическом анализе существующих проблем на основе использования фундаментальных основ науки бухгалтерский учет.

Впервые подобную логику доказательства необходимости научного статуса бухгалтерского учета предложил проф. А.Ч. Литтлтон, отмечая, что “Бухгалтерский учет является относительно прогрессивным. Явления, составляющие его предмет, постоянно меняются. Старые методы учета становятся менее эффективными в новых условиях, а более ранние идеи становятся нерелевантными, столкнувшись с новыми проблемами” [7, с. 361]. Предложенная автором логика построена на неразделимости теории бухгалтерского учета и бухгалтерской практики. Для понимания последней и построения адекватной учетной методологии в условиях изменения практики, необходимо существование научной теории бухгалтерского учета.

На основе такого же подхода необходимость наличия научного статуса бухгалтерского учета обосновывал проф. Ю. Идзири: “Бухгалтерский учет имеет свою дисциплину и философию, которые развивались на протяжении веков, однако, это не означает, что они являются неизменными. Это лишь подтверждает то, что в ответ на изменения должен быть предоставлен ответ со стороны фундаментальных основ бухгалтерского учета” [5, с. IX]. Среди украинских ученых подобного мнения относительно причин необходимости существования бухгалтерской науки придерживался проф. Б.И. Валуев, по мнению которого система бухгалтерского учета должна адаптироваться к постоянно меняющимся требованиям. В связи с этим она должна опираться на собственную науку, которая способна углублять общую теорию, формулировать цели, задачи и принципы, совершенствовать методику учета [1, с. 32-33].

Учитывая предложенный тезис о необходимости существования научного статуса у бухгалтерского учета (обеспечение требований пользователей в условиях социокультурной динамики), а также учитывая тенденцию перехода к пониманию сущности бухгалтерского учета от измерительного инструмента к информационной системе (сформировалась в середине XX-го века в США с появлением информационной теории бухгалтерского учета), можно следующим образом проиллюстрировать изменение цели науки бухгалтерский учет (рис. 1).

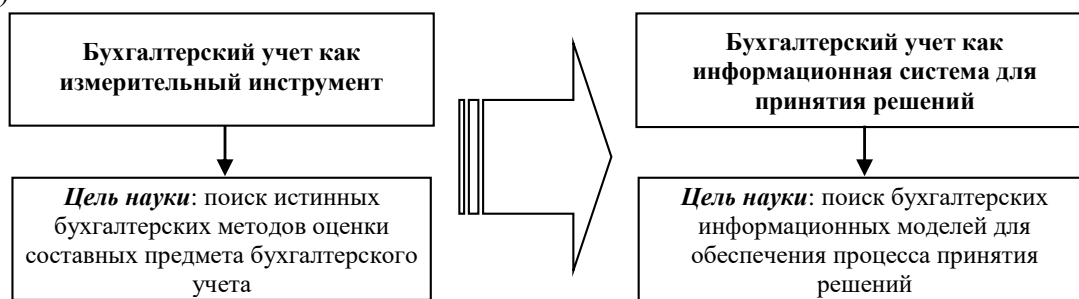

Рис. 1. Изменение цели науки бухгалтерский учет

Поскольку целью науки является поиск истины, то целью науки бухгалтерский учет как измерительного инструмента был поиск истинных методов оценки. С изменением цели бухгалтерской науки, ориентацию на создание информационных моделей, исчезла прямая возможность привязки к истинности. Как это убедительно доказал Э. Стэмп [12, с. 25], бухгалтерский учет характеризуется вариативностью возможных информационных моделей отражения и оценки, что приводит к мультипликативности возможных результатов его функционирования как информационной системы. Как следствие, истинность информации, предоставляемой системой учета, во многом зависит от субъектов, принимающих решения по выбору соответствующих информационных моделей.

На сегодня, в условиях принятого подхода к пониманию сущности бухгалтерской науки, истинность бухгалтерского учета не является основной целью, которую должны достичь ученые при его развитии. Основной целью ученых в области бухгалтерского учета является разработка бухгалтерских информационных моделей, адекватных уровню развития мира реальных объектов, составляющих его предмет, информация о котором необходима пользователям для принятия управленческих решений. Сущность бухгалтерской научной деятельности сводится к построению информационных моделей, которые являются новым и

специализированным знанием, использование которого способствует совершенствованию бухгалтерской практики и практики принятия решений на основе использования учетной информации.

Одной из приоритетных задач ученых в сфере учета, исходя из приведенной цели, является построение “карты бухгалтерских информационных моделей” по разным объектам учета и ее сопоставление с миром реальных объектов. Разработка такой карты позволит решить проблему научной новизны предложений отдельных авторов, в частности, будет выявлять дублирование предложений, а также будет способствовать прогнозированию появления новых сфер бухгалтерских научных исследований путем выявления тех сфер мира реальных объектов, в отношении которых отсутствуют бухгалтерские информационные модели.

Одним из дополнительных примеров, который подтверждает необходимость наличия научного статуса у бухгалтерского учета, является проблема обоснования роли бухгалтерского учета в социальной среде. Так, на протяжении длительного времени бухгалтерский учет рассматривался как информационная модель, обеспечивающая отражение экономической реальности в показателях бухгалтерской отчетности. Однако с 1970-х годов благодаря трудам ученых-позитивистов бухгалтерский учет все чаще стали рассматривать как результат социальных взаимоотношений, а позже – как социальную и институциональную практику (Э. Хоупвуд), обеспечивающую формирование социальной среды (нормы, законы, правила, традиции и др.), что позволило говорить о возможности отнесения бухгалтерского учета к социальным наукам.

Трактовка бухгалтерского учета как социальной науки берет свое начало от работы М. Вебера “Протестантская этика и дух капитализма”, где автор отмечает, что современную рациональную организацию капиталистического предприятия невозможно представить без двух важных компонентов: отделение предприятия от домашнего хозяйства и без тесно связанной с этим бухгалтерской отчетности [2]. Таким образом, автор пытался подчеркнуть значение бухгалтерского учета в капиталистическом обществе и показать взаимозависимость бухгалтерских правил и норм и общественных ценностей капитализма. Исходя из такого подхода, формирование национальной системы бухгалтерского учета должно происходить с учетом ее влияния на социальную структуру общества (социальные группы и индивиды), а также с учетом ее одновременной зависимости от ценностей, которые были сформированы в социальной среде.

Идеи М. Вебера как экономиста в середине XX-го века были услышаны исследователями-бухгалтерами, в частности, ДР Скоттом [10, с. 349]. Он был первым представителем бухгалтерского научного сообщества, кто обосновал значимость бухгалтерского учета и его зависимость от изменений, происходящих в обществе (внешней среде с позиции бухгалтерского учета). По мнению проф. Г.Дж. Превитца [8, с. 2] ДР Скотт предсказал появление социальной точки зрения, признав научный метод и объективный анализ как объединенную философию нашей культуры. Проф. А. Риай-Белькаой называет ДР Скотта разработчиком этического подхода в теории учета, ядром которой является справедливость, правосудие, равенство и доверие [9, с. 113].

На сегодняшний день в трудах многих ведущих англо-американских исследователей (Э. Хендриксен, М.Дж. Гаффикин, А. Риай-Белькаой, Р. Рослендер и др.) понятие бухгалтерского учета как социальной науки используется в качестве устоявшегося явления. Данная характеристика не подвергается сомнению из-за значительного распространения социологического и бихевиористического направлений бухгалтерского учета, развитие которых поддерживается профессиональными журналами и отдельными бухгалтерскими научными школами, например, лондонской социально-позитивистской школой, основателем и руководителем которой долгое время был проф. Э. Хоупвуд. В книге представителей этой бухгалтерской школы, посвященной памяти проф. Э. Хоупвуда, авторы отмечают, “... что без него бухгалтерский учет, как дисциплина, не был бы такой креативной и важной социальной наукой, какой она является сегодня” [3, с. V].

Другим подтверждением устоявшегося понимания бухгалтерского учета как социальной науки является его включение в состав энциклопедии социальных наук [13] (автор статьи о бухгалтерском учете – Дж. Уиттингтон) и в исследовательскую сеть социальных наук (SSRN – “Social Science Research Network“) [11] (редактор подразделения бухгалтерского учета – Р. Уоттс).

Рассматривая бухгалтерский учет как одну из социальных наук, следует обязательно учитывать, что социальная наука – это наука, которая изучает различные аспекты функционирования общества. Социальные науки рассматривают общество и различные социальные феномены, происходящие в нем, как часть объективно существующего мира. Если физика изучает наиболее общие и фундаментальные закономерности, определяющие структуру и эволюцию материального мира, то социальные науки изучают закономерности функционирования общества и взаимоотношения между людьми. Социальная среда является таким же объектом научных исследований в социальных науках как материальный мир в физике. Исходя из вышеприведенного понимания социальных наук, можно выдвинуть следующую гипотезу: бухгалтерский учет является социальным явлением, который учитывает этические стороны человеческого бытия и изучает отношения, возникающие в обществе. Однако, чем же может быть обусловлен социальный статус бухгалтерского учета?

По нашему мнению, существуют такие причины, по которым бухгалтерский учет является социальной наукой:

- как информационная система, бухгалтерский учет изобретен (а не открыт) человеком, то есть, не является элементом объективно существующего мира;
- он ведется людьми, от взаимодействия которых с другими членами общества может зависеть результат функционирования системы (например, в результате оппортунистических действий менеджмента);
- он организован и ведется для обеспечения предоставления информации людям (внутренним пользователям) для принятия управленческих решений;
- он влияет на поведение внешних пользователей бухгалтерской информации, действия которых не всегда касаются деятельности предприятия, информация о котором была обнародована.

На основе приведенных причин можно выделить два аспекта, в отношении которых бухгалтерский учет рассматривается как социальная наука.

Первый аспект связан с деятельностью бухгалтера по выявлению, измерению, регистрации, систематизации, обработке и представлению информации, как члена общества, взаимодействующего с другими людьми. Такое взаимодействие оказывает влияние на выбор альтернативных методов учета при осуществлении профессионального суждения бухгалтера. Неразрешенной проблемой в контексте этого аспекта является определение мотивов и психологических факторов, которые повлияли на осуществление бухгалтерского выбора из представленных в нормативных документах альтернатив, а также поиск инструментов, которые позволяют минимизировать оппортунистическое поведение субъекта осуществления такого выбора.

Второй аспект связан с пользователями бухгалтерской информации, в частности, с тем влиянием, которое осуществляет обнародование бухгалтерской информации на пользователей как членов общества. Основной неразрешенной проблемой в свете этого аспекта является определение существующих и прогнозирование альтернативных последствий осуществления бухгалтерского выбора для социальных структур, социальных групп и отдельных членов общества.

Другой способ доказательства принадлежности бухгалтерского учета к социальным наукам предлагает проф. М.Дж. Гаффикин [4, с. 1], который можно определить, как методологический. По мнению автора, вместо использования методов естественных наук бухгалтерский учет склонен к применению методов, которые определяют социальные аспекты дисциплины, например, требования интеллектуального совершенства, чем характеризуется естествознание. Однако, к сожалению, зарубежные теоретики бухгалтерского учета очень

медленно признают этот очевидный довод в своих сложных и запутанных неэмпирических исследовательских программах в течение последних пятидесяти лет, о чем свидетельствует все большая математизация бухгалтерских научных исследований в ведущих зарубежных научных журналах по бухгалтерскому учету.

Вышеприведенные доказательства убедительно свидетельствуют о необходимости рассмотрения бухгалтерского учета как социальной науки, однако такие утверждения отсутствуют среди украинских ученых. Существующая ситуация объясняется следующими причинами:

- 1) Несмотря на широкое внедрение западных учетных концепций путем проведения стандартизации и гармонизации бухгалтерского учета, наука бухгалтерский учет является традицией, в результате чего ее советское прошлое дает о себе знать. Поэтому, хотя механизм учетной политики уже давно внедрен в украинскую учетную практику, на сегодня практически отсутствуют глубокие исследования, посвященные анализу влияния осуществления бухгалтерского выбора на решения пользователей бухгалтерской информации. А дискуссии о необходимости применения социологического и бихевиористического подхода к развитию бухгалтерского учета вообще не вызывают исследовательского интереса из-за недостаточной развитости отечественного финансового рынка;
- 2) Социальная направленность бухгалтерского учета большинством ученых рассматривается как необходимость бухгалтерского отражения при помощи традиционных инструментов социальных инициатив предприятия в контексте его социально-ответственной деятельности, что является примером развития концепции социального учета ("social accounting"), которая активно развивается представителями англо-американской бухгалтерской школы. В последние годы данное направление научных исследований стало еще более популярным благодаря появлению стандартов, регулирующих порядок формирования интегрированной отчетности ("The Global Reporting Initiative", "Integrated Reporting", "Sustainability Accounting Standards" и др.), одним из элементов в составе которых является социальный или социально-репутационный капитал предприятия. При этом исследователи преимущественно оставляют без внимания рассмотрение проблемы влияния бухгалтерского учета на формирование окружающего внешнего социального мира.
- 3) В научной бухгалтерской литературе почти никто не отмечает о значительном различии предмета науки бухгалтерского учета в Украине и в англоязычных странах. Предмет англоязычного "экзаунтинга" далеко выходит за сферы отечественной науки бухгалтерский учет и сферы доктрин IAS / IFRS и GAAP US. Значительное количество современных бухгалтерских исследований, проводимых англо-американскими учеными в сфере учета, вообще не будет воспринято украинским бухгалтерским сообществом, поскольку не касается традиционных объектов и элементов метода бухгалтерского учета, а основано на позитивистской концепции научного познания. Большинство таких исследований связано с тем, как социальные группы или различные члены общества воспринимают бухгалтерскую информацию, как бухгалтерская информация влияет на курсы ценных бумаг и на стоимость заемного капитала, как изменение учетной политики или применение отдельных принципов (например, консерватизм, превалирование сущности над формой) или качественных характеристик финансовой информации (например, нейтральность) отражается на стоимости предприятия и т.д. Проведение таких исследований предполагает преимущественное использование эмпирических методов научного познания, наличие доступа к "сырым" бухгалтерским данным, а также привлечение дополнительных знаний из сферы социологии, психологии и других поведенческих наук.

Выводы

Понимание бухгалтерского учета как социальной науки предполагает его трактовку не только как совокупности принципов, методов, законов и гипотез функционирования системы, генерирующей информацию для принятия управленческих решений, а также и необходимость его рассмотрения как науки, изучающей отношения, возникающие среди социальных групп и членов общества по использованию и влиянию на них информации, которая генерируется в системе бухгалтерского учета. Согласно данному подходу бухгалтерский учет, с одной стороны, является продуктом социальной среды, а с другой стороны – сам оказывает влияние на ее формирование. То есть, бухгалтерский учет следует рассматривать не просто как инструмент отражения хозяйственной реальности предприятия, а как инструмент формирования социальных процессов и отношений, возникающих в результате функционирования учета как отдельного социально-экономического института.

На сегодня такое направление развития бухгалтерского учета в Украине фактически находится в зачаточном состоянии, что, обусловлено следующими причинами:

- 1) Отсутствием апперцепции пользователей результатов таких исследований, причиной чего является недостаточный уровень развития отечественного рынка капитала (в частности, фондового рынка);
- 2) Отсутствием традиций таких исследований среди представителей отечественного бухгалтерского научного сообщества.

Существование такой ситуации не означает, что исследования в этом направлении на сегодня не являются актуальными или вообще не нужны в Украине, а наоборот, может стать примером случая, когда исследования в сфере теории бухгалтерского учета могут опередить существующую учетную практику, создавая предпосылки для повышения репутации бухгалтерского учета как социальной и институциональной практики. В частности, поскольку в условиях существования гибридной войны бухгалтерский учет используется как инструмент реализации политических целей, актуальной является проблема анализа взаимосвязи между бухгалтерской информацией и решениями, принимаемыми субъектами политической власти. Например, с помощью реализации информационной функции бухгалтерский учет позволяет политическим элитам обосновать причины необходимости начала или продолжения военного конфликта, а с помощью контрольной – влиять на субъекты осуществления военных конфликтов, таким образом, одновременно влияя на порядок развертывания военных действий.

Признание бухгалтерского учета социальной наукой означает, что для его дальнейшего развития можно и нужно проводить интерпретативные, критические и поведенческие исследования. В центре их внимания должна находиться не только процедура преобразования данных в бухгалтерскую информацию и порядок ее представления разным группам пользователей, а также деятельность субъектов, отвечающих за разработку системы регулирования бухгалтерского учета (законы, стандарты, инструкции), субъектов ведения и организации бухгалтерского учета на предприятии (менеджмент, бухгалтера), осуществляющих бухгалтерские профессиональные суждения (бухгалтерский выбор), и субъектов, принимающих решения на основе бухгалтерской информации.

Библиография

1. Валуев, Б.И. 2002. *Теория бухгалтерского учета* [Accounting theory]. Odessa: Published by Odessa.
2. Вебер, М. *Протестантская этика и дух капитализма* [Protestant ethics and the spirit of capitalism]. Available on the Internet: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Veb_PrEt/01.php>.
3. Chapman Ch.; Cooper D.J.; Miller P.B. 2009. *Accounting, Organizations and Institutions*. New York: Published by Oxford University Press.
4. Gaffikin, M. 2006. The Critique of Accounting Theory. *Accounting & Finance Working Papers. University of Wollongong*. 06/25: 1-21.
5. Ijiri, Yu. 1967. *The foundations of accounting measurement: a mathematical, economic and behavioural inquiry*. New Jersey: Published by Prentice-Hall.

6. Kayne, A.; Baer J. 2017. Explore the future with Michio Kaku. Available on the Internet: <<https://www.juliusbaer.com/insights/the-power-of-disruption/explore-the-future-with-michio-kaku/>>.
7. Littleton, A.C. 1981. *Accounting Evolution to 1900*. Published by University of Alabama Press.
8. Previts, G.J. 1984. Frameworks of american financial accounting thought: an historical perspective to 1973. *The accounting historians journal*. 11, 2: 1-19.
9. Riahi-Belkaoui, A. 2004. *Accounting theory. 5th ed.* Published by Thomson Learning.
10. Scott, DR. 1941. The basis for accounting principles. *The Accounting Review*. December: 341-349.
11. SSRN's eLibrary. Available on the Internet: <<http://papers.ssrn.com>>.
12. Stamp, E. 1981. Why Can Accounting Not Become a Science Like Physics? *Abacus*. 17, 1: 13-27.
13. Kuper, A.; Kuper J. 1983. *The Social Science. Encyclopedia*. London and New York: Published by Routledge.
14. Watts, R.L.; Zimmerman, J.L. 1979. The demand for and supply of accounting theories: the market for excuses. *The Accounting Review*. LIV, 2: 273-305.

КОНВЕРГЕНЦИЯ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ
CONVERGENCE IN ACCOUNTING

CZU: 657.1

БЫЧКОВА Светлана¹, ПОТАПОВА Наталия²^{1,2}ФГБОУ ВО СПбГИ(ТУ), г. Санкт-Петербург, Россия, Московский пр., 26, 190013e-mail: ¹smychkova@mail.ru, ²natasha120891@gmail.com

Summary: The article discusses the concept of the term "convergence" from the perspective of accounting. Were studied the basic interpretations of this term, which are found in the literature today. Considered convergent processes in accounting in Russia and abroad, highlighted approaches to the convergence of RAS and IFRS for the purpose of generating financial statements under IFRS and the application forms of International Financial Reporting Standards, which are used today in the world, the main problems associated with the transition of national accounting systems on IFRS.

Keywords: Convergence in accounting, IFRS, US GAAP, RAS

JEL Classifications: M41, M48

Введение

Трактовка термина «конвергенция», также, как и в других экономических науках существует и с позиции бухгалтерского учета. В данной статье основные рассматриваются подходы к значению термина «конвергенция».

Основное содержание статьи

Проблемы конвергенции в бухгалтерском учете затронуты многими российскими учеными. Трактовку термина «Конвергенция» с точки зрения бухгалтерского учета можно встретить в работах В. В. Ковалева и Вит. В. Ковалева: «Конвергенция (convergence) - процесс сближения моделей бухгалтерского учета, выражающийся в фактическом объединении систем национальных стандартов с МСФО (IFRS)» [4].

Многие страны американские бухгалтерские стандарты (US GAAP) рассматривают как образец международных стандартов, при этом «процесс конвергенции в значительной степени сводится к сближению US GAAP и IFRS» [4].

Различия между IFRS и US GAAP заключается в разной сути и процессах регулирования стандартов, которая сводится к изначально различным подходам в рамках разных моделей учета: континентальной и англо-американской.

Представители континентальной школы считают, что в основе стандартов должны быть принципы с ограниченными указаниями по их применению, а представители американской, что правила должны быть с более детализированными указаниями по их применению. Континентальный подход базируется на британской концепции достоверности и непредвзятости и справедливости (true and fair view), американский подход предполагает более жесткую регулируемость и заданность (британцы имеют около трех десятков национальных стандартов, а американцы около 160) [4].

Конвергенция систем бухгалтерского учета является логическим продолжением и развитием процессов гармонизации и стандартизации учета; смысл осуществления всех этих процессов заключается в создании неизменных правил ведения бухгалтерского учета, которые были бы едиными для всего мирового бухгалтерского сообщества [4]. «Идея сближения учетных систем стала вновь актуальной после прошедших в начале XX в. нескольких финансовых скандалов с крупными американскими корпорациями и кризисам на финансовых рынках. Тогда и было объявлено о начале проекта конвергенции под эгидой Международной федерации бухгалтеров (IFAC)» [4].

Т.Н. Малофеева, также как В. В. Ковалев и Вит. В. Ковалев, под конвергенцией в бухгалтерском учете понимает сближение американских общепринятых стандартов бухгалтерского учета (US GAAP) и международных стандартов бухгалтерской отчетности (МСФО) [7].

Процессы конвергенции US GAAP и МСФО Малофеева Т.Н. связывает с нарастающей глобализацией, вследствие чего возникают и развиваются транснациональные корпорации (ТНК). Сложность деятельности ТНК заключается в том, что предприятиям необходимо вести деятельность и предоставлять финансовую отчетность различным пользователям в соответствии с принципами, как стран, где расположены филиалы и подразделения предприятий (принимающих стран), так и страны базирования ТНК.

По мнению М.Н. Чинченко, «конвергенция» используется для обозначения сближения национальных стандартов финансовой отчетности с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО) [15].

М.П. Ламарь дает следующее определение конвергенции учетных систем: «это процесс постепенного сближения государственных учетных систем двух и более стран, сформированных и применяемых различными национальными экономическими моделями, посредством разработки единого набора учетных принципов и практик» [5].

Также М.П. Ламарь, ссылаясь на труды китайских экономистов (Чжан Хуань Мин, Лю Ся Мин и др.), находит такую тенденцию развития конвергентных процессов, называемых «клубной конвергенцией», под которой понимается «сближение учетных моделей двух и более стран со схожими основными учетными принципами за счет подстраивания основных учетных практик и их нормативного регулирования» [5].

М.П. Ламарь считает, что возникновение Международных стандартов финансовой отчетности является базой для конвергентных процессов в системе финансового учета и отчетности, но при этом остается лишь одним из вариантов конвергентных путей, и выделяет проблемы, связанные с переходом национальных учетных систем на МСФО:

1) Совет МСФО не может требовать от предприятий разных стран обязательного ведения бухгалтерского учета и формирования финансовой отчетности в соответствии с правилами и принципами МСФО;

2) сложность процесса создания наднациональных стандартов финансовой отчетности для сближения национальных учетных систем обусловлена различиями институциональных, идеологических и культурных сред государств;

3) невозможность полного перехода всех экономик на единый вариант МСФО из-за существования в каждой отдельной стране «национальных вариантов МСФО»;

4) большое влияние на национальные системы учета оказывает доминирующая в стране правовая модель (самые влиятельные - это британо-американская и континентальная);

5) большое количество различных сценариев по внедрению МСФО в национальные системы учета [6].

Сертифицированный институт специалистов по управленческому учёту (СИМА) дает определение термину «конвергенция» в контексте финансовой отчетности. «Конвергенция» - это процесс согласования стандартов бухгалтерского учета, выпущенных различными регулирующими органами. Цель состоит в том, чтобы создать общий набор высококачественных стандартов бухгалтерского учета для повышения согласованности, сопоставимости и эффективности финансовой отчетности [17].

А.А. Владимирец в своей работе дает следующее определение «конвергенции»: «процесс сближения систем бухгалтерского учета и отчетности путем выбора СМСФО совместно с национальными регулирующими органами решений учетных задач, которые обеспечат подготовку и представление понятной, сравнимой и надежной информации в финансовой отчетности» [1].

Целью «конвергенции» А.А. Владимирец считает «установление единых правил учета и предоставления финансовой информации, которые приведут к выработке единых стандартов по одной и той же проблеме» [1].

А.А. Владимирец считает, что «анализ процесса конвергенции должен осуществляться по трем направлениям: методологическая конвергенция, нормативная (регулятивная) конвергенция, практическая конвергенция». При этом «под методологической конвергенцией понимается процесс сближения концептуальных основ систем бухгалтерского учета (основополагающих принципов бухгалтерского учета). Под нормативной (регулятивной) конвергенцией понимается сближение предписаний нормативных актов, стандартов, положений, под практической конвергенцией понимается изучение, обобщение имеющегося положительного опыта и соблюдение преемственности ведения бухгалтерского учета в России» [1].

По мнению Д.А. Панкова и А.А. Круподёровой, «конвергенция» «означает не слияние и поглощение национальной системы бухгалтерского учета какими бы то ни было международными, наднациональными нормативными регуляторами, а слияние преимуществ национальных особенностей и исторических традиций в области учета с теми преимуществами, которые несут в себе международные стандарты и правовые акты других стран, экономических и территориальных образований (ЕС, НАФТА, ЕЭП, ЕЭС и др.)» [10].

Д.А. Панков и А.А. Круподёрова считают, что процесс конвергенции национальной системы бухгалтерского учета и международных стандартов наиболее выгоден, нежели процессы интеграции и гармонизации. По их мнению, процесс интеграции «подразумевает вариант отказа от национальных особенностей и фактическое введение в законодательное поле только положений МСФО», а процесс гармонизации «предполагает если не поглощение, то приспособление, приведение в некое соответствие национальной системы наднациональным стандартам, т.е. означает утрату самостоятельности в области ведения бухгалтерского учета и составления отчетности» [10].

Л.А. Чайковская под конвергенцией подразумевает теорию, сформулированную в учете в последнее десятилетие, согласно которой основные различия между основными мировыми системами учета и отчетности постепенно стираются, что ведет к слиянию этих систем. Это относится к МСФО и US GAAP [14].

По ее мнению, «процесс конвергенции сопряжен с определенными сложностями». В частности, процесс использования МСФО в стране, где существуют многочисленные различия между национальными и международными стандартами, может быть эффективным, если первоначально система международных стандартов будет реализована для ограниченного числа предприятий (например, только для предприятий, акции которых котируются на фондовых биржах в стране и где количество таких предприятий находится в разумных пределах) и при наличии хорошо подготовленных специалистов в области бухгалтерского учета. Автор подчеркивает, что если процесс конвергенции не осуществлять поэтапно (т.е. постепенно преобразовывать стандарты), а быстро и одновременно, то «конвергенция создаст более серьезную угрозу качеству применения новых стандартов» [14].

По мнению И.М. Дмитриевой, «стратегия конвергенции заключается в последовательной замене наиболее проблемных и критикуемых стандартов в МСФО и US GAAP системами новыми стандартами, а также в разработке так называемых общих стандартов с идентичными подходами при формировании отдельных показателей финансовой отчетности. Достичь этого можно путем выбора и применения наилучшего стандарта из действующих аналогичных стандартов в МСФО и US GAAP» [2].

Такой же точки зрения придерживаются Н.С. Ивашина и Е.И. Ивашина [3].

Работа в рамках «Партнерства по конвергенции» между Комитетом по МСФО и Советом по стандартам финансового учета США включала следующие основные мероприятия:

- взаимодействие совместных комитетов по Меморандуму от 2006 г.;
- проведение IASB и FASB совместного мониторинга основных проектов и разработки специальных краткосрочных проектов;
- функционирование специальных рабочих групп в целях решения отдельных вопросов, в частности по унификации признания выручки, арендных операций, обязательств и капитала и т.д.

В результате были сформированы два основных документа конвергенции:

- соглашение Norwalk, в соответствии с которым FASB и IASB будут добиваться максимально полной согласованности своих стандартов в будущей работе;
- Меморандум о взаимопонимании между FASB и IASB [2].

В настоящее время в России происходит реформация национальной системы бухгалтерского учета и отчетности и приведение в соответствие с требованиями рынка, мировой экономики и международными стандартами финансовой отчетности. По мнению И.М. Дмитриевой, основные задачи реформирования национального учета и отчетности заключаются в следующем:

- формирование системы стандартов учета и отчетности, обеспечивающей полезной информацией пользователей, в первую очередь инвесторов;
- обеспечение взаимосвязи реформы бухгалтерского учета в России с основными тенденциями формирования стандартов на международном уровне;
- оказание методической помощи организациям в понимании и внедрении реформированной модели бухгалтерского учета [2].

По мнению О.А. Солдаткиной, под «конвергенцией» подразумевает «процесс сближения российских стандартов бухгалтерского учета (РСБУ) с МСФО за счет устранения основных различий между ними с сохранением национальных особенностей российского бухгалтерского учета». По ее мнению, процесс «конвергенции» «позволяет упростить трансформацию российской отчетности в формат МСФО» [12]. В частности, О.А. Солдаткина особое внимание уделяет конвергенции в процессе учета обязательств, так как предприятиям необходимо существенно корректировать данные, полученные на основе российской системы регулирования учета обязательств во время подготовки отчетности в формате МСФО. Немцова И.Ю. также считает, что конвергенция - это процесс сближения РСБУ и МСФО. Немцова И.Ю. выделяет следующие этапы процесса конвергенции в России:

1) вступление в силу 10 августа 2010 г. Федерального закона «О консолидированной финансовой отчетности» от 27.07.2010 № 208-ФЗ, который стал важным этапом процесса реформирования российской национальной системы учета;

2) утверждение Постановлением Правительства РФ от 25.02.2011 № 107 Положения о признании Международных стандартов финансовой отчетности и Разъяснений Международных стандартов финансовой отчетности для применения на территории Российской Федерации, которое устанавливает порядок признания для применения на территории России МСФО и их разъяснений, принимаемых Фондом Международных стандартов финансовой отчетности;

3) введение в действие 37 МСФО и 25 Разъяснений МСФО приказом Минфина России от 25.11.2011 № 160н «О введении в действие Международных стандартов финансовой отчетности и Разъяснений Международных стандартов финансовой отчетности на территории Российской Федерации» и введение в действие еще двух новых стандартов приказом Минфина России от 18 июля 2012 г. № 106н «О введении в действие и прекращении действия документов Международных стандартов финансовой отчетности на территории Российской Федерации»;

4) завершение процесса официального признания Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в России введением в действие с 1 января 2013 г. Федерального закона «О бухгалтерском учете» от 06.12.2011 № 402-ФЗ [9].

Султанова М.К. считает, что «Конвергенция российского учета и отчетности с МСФО предполагает их сближение не только по форме и содержанию, но также по сущности и смысловой нагрузке» [13], и выделяет четыре подхода по гармонизации учета по РСБУ и МСФО для целей формирования отчетности по МСФО:

«1) максимальное сближение РСБУ с МСФО. При данном подходе в учете компании по РСБУ максимально применяются правила и подходы по МСФО;

2) ведение параллельного с РСБУ учета по МСФО как самостоятельного вида учета и формирование отчетности по МСФО на основе данных учета по РСБУ;

3) ведение учета по РСБУ, далее приведение оценки показателей отчетности по РСБУ к оценке в соответствии с МСФО путем трансляции данных РСБУ в МСФО и применении трансформационных поправок;

4) комбинированный подход: часть данных РСБУ трансформируется в данные МСФО, при этом часть активов, обязательств, доходов, расходов отражается в учете по МСФО параллельно» [13].

На сегодняшний день страны используют четыре формы применения Международных стандартов финансовой отчетности:

1) применение МСФО в качестве национальных стандартов (Арабские Эмираты, Австралия, Великобритания, Германия, Гонконг, Италия и другие страны);

2) применение МСФО обязательно для некоторых публичных компаний (Беларусь, Канада, Израиль, Россия и другие страны)

3) применение МСФО вместо национальных стандартов в добровольном порядке (Индия, Япония, Нидерланды и другие страны);

4) применение МСФО вместо национальных стандартов не разрешено (Индонезия, Малайзия, Тайвань, США и другие страны) [2].

Также некоторые страны используют подходы конвергенции (сближение) национальных стандартов с МСФО и разработки новых национальных стандартов в направлении их соответствия МСФО.

Одинаковое определение термину «конвергенция» в бухгалтерском учете дают Н.П. Мощенко и К.Н. Попов. Они под конвергенцией понимают «процесс максимального сближения МСФО со стандартами разных стран» [8], [11].

К.Н. Попов подчеркивает, что не существует единого мнения о том, чем является процесс конвергенции и каковы способы ее достижения, а Н.П. Мощенко считает, что конечная цель стандартизации так и не определена.

По мнению Н.П. Мощенко, «конвергенция» также является одним из видов направлений стандартизации учета и финансовой отчетности, осуществляемых в мировой экономике. Н.П. Мощенко считает годом начала работы по стандартизации 2001 год, так как в этом году на заседании Консультационного совета по стандартам КСС при Правлении КМСФО была рассмотрена проблема конвергенции МСФО со стандартами разных стран; предметом стандартизации являются действующие МСФО, а организация, осуществляющая стандартизацию учета или финансовой отчетности - Консультационный совет по стандартам при Правлении Комитета по международным стандартам финансовой отчетности (КСС КМСФО).

При этом К.Н. Попов и Н.П. Мощенко считают, что концепция конвергенции многовариантна и остаются неясными следующие вопросы: 1) предполагает ли конвергенция только сближение МСФО с US GAAP или 2) подразумевает переход финансовой отчетности различных стран на МСФО, либо 3) речь идет о выработке совместных решений Правления КМСФО с органами, регламентирующие стандарты финансового учета и финансовой отчетности в разных странах для создания единых стандартов финансовой отчетности [8], [11]. К.Н. Попов считает, что «многовариантность подходов к процессу конвергенции обусловлена разнообразием несоответствий между МСФО и национальными стандартами различных стран». Эти несоответствия К.Н. Попов систематизировал в три группы:

1) обусловленные национальными особенностями, культурой, менталитетом, различиями подходов к решению тех или иных проблем;

2) возникающие из-за того, что нормы, принципы и правила в МСФО не являются безупречными и оптимальными;

3) субъективные причины, по которым страна предпочла бы сохранить и применять в дальнейшем в национальной системе учета [11].

По мнению Н.П. Мощенко, общая направленность конвергенции финансовой отчетности заключается в «работе с национальными бухгалтерскими организациями для обеспечения общей востребованности идей МСФО в разных странах» [8].

Л.И. Шишова выделяет общие проблемы, связанные с переходом национальных моделей учета на МСФО:

1) система МСФО сложнее многих существовавших раньше национальных систем стандартов.

Существует опасение, что организации будут составлять отчеты только для выполнения требований регулирующих властей, а не для привлечения новых инвесторов;

2) недостаточная информативность отчетности, составленной по правилам МСФО.

Предприятия ставят под сомнение достаточность отчетности по МСФО для их инвесторов, к тому же возникает вопрос об адекватности представления в МСФО финансового положения организации;

3) одно из основных преимуществ МСФО - сравнимость предприятий между собой.

Сравнимость достигается универсальностью МСФО и применением их во всех странах мира, но при внедрении МСФО большинство предприятий выбрали подход, который ограничивается лишь минимальными отличиями от применявшейся ранее национальной системы стандартов, что затрудняет процесс сравнения результатов деятельности предприятий из разных стран ввиду изначальных различий национальных стандартов [16].

Л.И. Шишова выделяет четыре типа трудностей, которые возникают у организаций при переходе на МСФО.

Первый тип – это проблемы, связанные с техническим обеспечением учета: реорганизация подразделений бухгалтерии предприятия, обеспечение ресурсами и материально технической базы, оплата услуг специалистов, привлечение дополнительных трудовых ресурсов и т.п.

Проблемы второго типа связаны с изменением некоторых принципиальных аспектов бухгалтерского учета: изменения, связанные с окончательным переходом к методу начислений при отражении доходов и расходов в бухгалтерском учете; учет операций по выплатам персоналу организации (премии, медицинское обслуживание, обучение, прочие социальные выплаты), которые по существу представляют собой расходы текущего периода и не должны производиться из фондов.

К проблемам третьего типа относятся проблемы с существенными изменениями в величинах активов и обязательств. Это изменение в принципах формирования резервов и оценки активов. Эти проблемы влияют на деятельность организации в целом – изменяются показатели финансового состояния организации и размер собственного капитала.

Четвертый тип проблем – это проблемы, связанные с усилением требований к точности и достоверности раскрытия информации в отчетности организации об осуществляемых крупных сделках и связанных сторонах [16].

Выводы

На основе вышесказанного по вопросу конвергенции в бухгалтерском учете можно сделать следующие выводы:

- процессы конвергенции в бухгалтерском учете начались относительно недавно, их связывают с нарастающей глобализацией, развитием транснациональных корпораций и созданием в 2001 году Фонда международных стандартов финансовой отчетности;

- несмотря на активное взаимодействие в начале XXI века Совета по стандартам финансового учета США и Совета по МСФО, они до сих пор не пришли к единому мнению об окончании завершения процесса конвергенции МСФО и US GAAP;

- в России формирование процессов «конвергенции» приходится на 2010 год, когда на законодательном уровне был принят года Федеральный закон №208-ФЗ «О консолидированной финансовой отчетности»;

- существует несколько подходов к пониманию процесса конвергенции в бухгалтерском учете (рис. 1):

1) под «конвергенцией» понимается сближение американских общепринятых стандартов бухгалтерского учета (US GAAP) и международных стандартов бухгалтерской отчетности (МСФО);

2) под «конвергенцией» понимается сближение национальных стандартов финансовой отчетности разных стран с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО) с сохранением национальных особенностей, в частности в России - это процесс сближения РСБУ и МСФО;

3) «конвергенция» - это процесс сближения национальных учетных систем двух и более стран посредством разработки единого набора учетных принципов.

Рис.1. Подходы к пониманию конвергенции в бухгалтерском учете

Источник: разработано автором

Библиография:

- 2 Владимирец А.А. Теория и практика конвергенции учета: диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук: 08.00.12 / Владимирец Анастасия Анатольевна; [Место защиты: С.-Петерб. гос. ун-т]. - Санкт-Петербург, 2008. - 184 с.
- 3 Дмитриева И.М. Перспективы внедрения международных стандартов финансовой отчетности в национальные учетные системы// Мир новой экономики. -2016. - № 3.- С. 62-65.
- 4 Ивашина Н.С., Ивашина Е.И. Переход на международные стандарты финансовой отчетности в условиях интеграции росии в мировую экономику/ Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. - 2012. - №4(11) – С. 74-78
- 5 Ковалев, В. В., Ковалев, Вит. В. Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: учеб. пособие.Ч.1 — М.: Проспект, КНОРУС,2010. — 768 с.
- 6 Лымарь М. П. Конвергенция национальных моделей бухгалтерского учета и отчетности России и Китая: диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук - Москва – 2017 - 258 с.
- 7 Ламарь М.П. Конвергенция национальных моделей бухгалтерского учета и отчетности России и Китая // Кант - 2017 - №1(22) - С.138-143
- 8 Малофеева Т.Н. Становление и развитие процесса конвергенции двух видов стандартов: МСФО и US GAAP //Корпоративные финансы – 2016. - №3(39) - С.70-83
- 9 Мощенко Н.П. Проблемы конвергенции финансовой отчетности// Международный бухгалтерский учет – 2003 - №5 (53) - С.11-14
- 10 Немцова И.Ю. Финансовая отчетность в условиях конвергенции Российских стандартов бухгалтерского учета и МСФО // Сфера услуг: инновации и качество. - 2013 - № 12 - С. 12
- 11 Панков Д.А. Конвергенция, гармонизация и интеграция как формы возможного синтеза национальной системы бухгалтерского учета с международными стандартами / Д. А. Панков, А. А. Круподёрова // Экономический рост Республики Беларусь: глобализация, инновационность, устойчивость: материалы VII Международной научно-практической конференции, Минск, 25-26 сентября 2014 г. / [редкол.: В.Н. Шимов (отв. ред.) и др.]; М-во образования Респ. Беларусь, УО "Белорусский гос. экон. ун-т". — Минск: БГЭУ, 2014. — Т. 2. - С. 170-171.

- 12 Попов К.Н. Конвергенция систем финансового учета// Финансовая отчетность- 2005 - №8(80) - С. 41-44
- 13 Солдаткина О.А. Бухгалтерский учёт обязательств в условиях конвергенции РСБУ и МСФО // автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук / Сибирский университет потребительской кооперации. Новосибирск, 2008 - 16 с.
- 14 Султанова М.К. Вопросы конвергенции российской системы бухгалтерского учета с МСФО// В сборнике: Актуальные вопросы гуманитарных, правовых и социально-экономических исследований - 2013. - С. 100-107.
- 15 Чайковская Л.А. Современные концепции бухгалтерского учета: теория и методология: диссертация доктора экономических наук: 08.00.12 / Чайковская Любовь Александровна; [Место защиты: Рос. эконо. акад. им. Г.В. Плеханова].- Москва, 2007.- 338 с.
- 16 Чинченко М.Н. Сближение МСФО с ОПБУ США. Год 2011 [Электронный ресурс]/ // Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты-2011.- № 1 – Режим доступа: <https://www.audit-it.ru/articles/msfo/a24744/303235.html>
- 17 Шишова Л.И. Проблемы перехода российских организаций на Международные стандарты финансовой отчетности [Электронный ресурс] // Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева - 2013– Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/problemy-perehoda-rossiyskih-organizatsiy-na-mezhdunarodnye-standarty-finansovoy-otchetnosti>
- 18 Topazio N. 2008. Convergence of Accounting Standards. Available on the Internet: http://www.cimaglobal.com/Documents/importedddocuments/cid_tg_accounting_standards_feb08.pdf.pdf

УЧЕТ ПОТЕРЬ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА С ЦЕЛЬЮ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ ОБРАБОТКИ ДАННЫХ**THE ACCOUNTING LOSSES OF THE ENTITY TO ENSURE ITS ECONOMIC SECURITY IN THE CONDITIONS OF AUTOMATED DATA PROCESSING**

CZU: 657.44:004.056.5

ТОКМАКОВА Е.Г.¹, ШИЛОВА Л.Ф.²^{1,2} Тюменский Государственный Университет РоссияE-mail: ¹tokmake@mail.ru, ²shiloval57@mail.ru

Summary: *The article substantiates the need to highlight the losses of an economic entity as a separate object of accounting, in order to form information about it necessary for specialists of economic security. This information will allow to develop measures to reduce losses in the future, and thus to develop business steadily. It is proposed to allocate a separate account to account for losses. This will generate complete information about the losses.*

Systematization of data on various types of losses on this account with the possibility of detailing information on other features of each type of loss will provide an opportunity for economic security specialists to analyze the data without additional actions and develop adequate measures to prevent losses in the future.

Key words: economic security, accounting, loss.

Введение.

Экономическая безопасность предприятия – это защищенность его деятельности и способность предотвращать различные угрозы устойчивому развитию бизнеса или иными словами эффективному функционированию, таким образом, в данном контексте угрозы можно квалифицировать как потенциальные потери, которые могут привести к ухудшению экономического состояния хозяйствующего субъекта. Для предотвращения потерь в будущем, иными словами минимизации угроз их возникновения, необходимо располагать полной фактической информацией о данном объекте по завершении каждого отчетного периода.

Бухгалтерский учет как одна из функций управления призвана формировать необходимую информацию, характеризующую экономическую деятельность хозяйствующего субъекта. Однако действующая в настоящее время методика бухгалтерского учета не позволяет выделить данные о потерях, базирующихся на восприятии их как потенциальных угроз. Такие данные необходимы для системы управления с целью обеспечения экономической безопасности в виде разработки конкретных мероприятий, позволяющих в дальнейшем предотвратить эти угрозы. Действующая методика учета, формирующая информацию о потерях, сводится к получению не связанных между собой данных, анализ которых, по нашему мнению, не дает возможности разработать все необходимые мероприятия для предотвращения их.

Таким образом, требуется разработать методику обработки данных о потерях в системе бухгалтерского учета, позволяющую формировать информацию для обеспечения экономической безопасности. Для этого, прежде всего, необходимо четко определить категорию потерь с позиции восприятия их как объекта бухгалтерского учета, но воспринимаемого при этом не просто как экономическую категорию, а именно через призму экономической безопасности, т.е. как потенциальных угроз стабильному экономическому развитию хозяйствующего субъекта. Выделение потерь хозяйствующего субъекта в обособленный объект учета потребует выделение для него определенного

синтетического счета как элемента, позволяющего фиксировать и определенным образом структурировать данные о потерях с применением субсчетов, т.е. счетов второго порядка. Это неизбежно приведет к дополнительным учетным процедурам, состоящим в дополнительных действиях по отражению на счетах фактов хозяйственной жизни связанных с потерями. Автоматизированный процесс обработки данных в системе бухгалтерского учета позволит нивелировать недостатки, связанные с дополнительными затратами времени на сбор и обработку информации о потерях экономического субъекта.

Обзор литературы.

Проведенное исследование, прежде всего, основывается на определенном восприятии потерь как экономической категории, данный аспект интересует многих специалистов. Однако важно при понимании сущности данной категории основываться на концептуальном подходе с позиций ориентации на то, с какой целью выделяется данный объект как отдельная категория. Анализ современной экономической литературы позволил сделать вывод об отсутствии единого понимания сущности данной категории. Например, Тайити Оно, будучи одним из самых ярых борцов с потерями, выделил семь типов муда. Муда является японским словом, которое означает потери, отходы, т.е. любой процесс, потребляющий ресурсы, но не создающий никакой ценности, не приносящий никакой выгоды. [1]. Бишоп В. и Саттон Я в своих работах трактуют понятие экономических потерь с позиции правового понимания как материального ущерба наносимого субъекту. [2]. В нашем исследовании важно понимание потерь с позиции бухгалтерского учета.

Анализ нормативных документов, регламентирующих бухгалтерский учет в РФ позволил сделать вывод об отсутствии определения потерь как обособленного объекта бухгалтерского учета, с выделением отдельного счета. Традиционная методика учета непроизводительных расходов, которые с определенной степенью условности можно квалифицировать как потери, излагается в многочисленных учебных пособиях по бухгалтерскому учету, подготовленных представителями профессорско-преподавательского состава разных ВУЗов: Финансового университета при Правительстве РФ и Российского экономического университета им. Г. В. Плеханова [3], Российского аграрного университета [4], Тюменского государственного университета [5], а также в публикациях периодических изданий, например, Башкатова Л.И. в своей статье рассматривает особенности учета потерь в торговле [6]. Однако, тем не менее, в специальной экономической литературе высказывалось и предложение о необходимости квалификации потерь как самостоятельного объекта финансового бухгалтерского учета. В частности, исследования на эту тему проводились под руководством профессора Ларионова А.Д., об этом писали его ученики: в своей монографии Токмакова Е.Г. [7], а также Мажажихов А.А. в своей диссертации [8], но при этом определения потерь с позиции формирования информации в бухгалтерском учете для обеспечения экономической безопасности не было.

Важной составляющей в проводимом исследовании с целью разработки порядка сбора и обработки данных в системе бухгалтерского учета о потерях является определение экономической безопасности именно на микроуровне. И.В. Глустенков указывает, что «экономическая безопасность предприятия – это состояние его защищенности от негативного влияния внешних и внутренних угроз, дестабилизирующих факторов, при которых достигается устойчивая реализация главных коммерческих интересов и целей уставной деятельности» [9], К.А. Ковалева затрагивает вопросы информационной безопасности [10] этот же аспект безопасности интересует и зарубежных авторов, в частности, Кэмп Л., Льюис С. [11].

Экономическая безопасность определяется как состояние защищенности бизнеса от внутренних и внешних угроз устойчивому развитию хозяйствующего субъекта. Придание

экономической среде предприятия свойства устойчивости предполагает, прежде всего, сокращение потерь.

Изучение публикаций, посвященных вопросам экономической безопасности позволило сделать вывод о значимости данного аспекта в системе управления бизнесом. Однако, при этом, изучение вопросов формирования информации о потерях в системе бухгалтерского учета, предоставляемой для аппарата управления и необходимой для обеспечения экономической безопасности, по нашему мнению, исходя из изученных материалов, не производилось.

Гипотезы и методы исследования.

Отправной точкой в проведенном исследовании послужил вывод на основе анализа изученной литературы о невозможности однозначной универсальной категоризации потерь. Следует всякий раз четко определять сущность экономических потерь, ориентируясь на цель, ради которой формируются данные о потерях.

Следующий концептуально важный тезис, лежащий в основе нашего исследования – это восприятие экономической безопасности хозяйствующего субъекта как совокупности следующих ее видов: финансовая безопасность, правовая безопасность, ресурсная безопасность, технико-технологическая безопасность, информационная безопасность, социальная безопасность (кадровая безопасность), охранная безопасность. Разработка мероприятий позволяющих обеспечить экономическую безопасность требует располагать необходимой информацией. Бухгалтерский учет формирует данные для обеспечения, прежде всего, и главным образом, финансовой безопасности.

Данная сентенция исходит из возможностей бухгалтерской службы формировать данные о потерях, исходя из их определения как объекта бухгалтерского учета. При этом важно исходить из того, что бухгалтерия располагает такой информацией, которая возможна к фиксации посредством документального оформления и систематизации на счетах согласно действующим нормативным документам. Последний тезис обусловлен тем, что в бухгалтерском учете фиксируется информация далеко не обо всех потерях, имеющих место в хозяйственной жизни экономического субъекта и воспринимаемых таковыми в широком смысле данного понятия, т.е. безотносительно понимания как бухгалтерской категории.

Проведенное исследование основывается на необходимости квалификации потерь как самостоятельного объекта учета, информация о котором требуется для разработки мероприятий, позволяющих их сократить. Сокращение потерь, можно, в свою очередь, определить как направление обеспечения финансовой безопасности. Для такой трактовки основы исследования требуется, прежде всего, четко определить сущность потерь именно с позиции экономической безопасности.

По нашему мнению, следует исходить из гипотезы определения потерь в данном контексте: потери – это уменьшение экономических выгод предприятия вследствие воздействия причин, которые можно предупредить. В свою же очередь, уменьшение экономических выгод – негативный фактор, представляющий угрозу стабильному функционированию компании и успешному ее развитию. Задача экономической безопасности предприятия – предотвратить угрозы потерь, в свою очередь, угрозы стабильному экономическому развитию бизнеса – это потенциальные потери, которые следует минимизировать или не допускать вообще.

Следующим логичным продолжением исследования является предложение выделить отдельный счет для формирования информации о потерях хозяйствующего субъекта, необходимой службе экономической безопасности, с целью разработки мероприятий по предотвращению угроз возникновения потерь.

Исследование, результаты которого представлены в данной статье проводилось с использованием метода анализа нормативно-правовой документации, регламентирующей бухгалтерский учет в РФ, опубликованных теоретических материалов по вопросам обеспечения экономической безопасности и учета потерь. Метод анализа собранного

материала предполагал применение сравнения и обобщения собранных данных с целью формулирования выводов и предложений по разработке авторской методики учета потерь хозяйствующего субъекта.

В основу исследования в общетеоретическом смысле положен абстрактно-логический метод. Указанные методы исследования позволили, на наш взгляд, обеспечить обоснованность выводов и рекомендаций, предложенных в данной статье.

Результаты исследования.

В нашем случае концептуальный подход к пониманию потерь с позиции необходимости формирования информации в бухгалтерском учете для обеспечения экономической безопасности, требует специального более узкого определения данной категории. В бухгалтерском учете потери не выделены как отдельный самостоятельный объект учета, однако в профессиональной лексике используют термин «непроизводительные расходы», нормативного определения которого нет, но их часто отождествляют с понятием «потери». Важно при проведении исследования исходить из реальных возможностей бухгалтерского учета в формировании учетно-аналитической информации о различных объектах, иными словами возможности бухгалтерского учета ограничены теми фактами, которые находят в нем отражение через фиксацию данных хозяйственной жизни предприятия в первичных документах и, соответственно, на счетах бухгалтерского учета по правилам действующих нормативных документов. Анализируя действующий порядок систематизации данных в учете, по нашему мнению, возможно его частично модифицировать, с целью формирования данных о потерях бизнеса, для обеспечения экономической безопасности..

Для разработки методики учета потерь в целях обеспечения службы экономической безопасности хозяйствующего субъекта информацией о них, необходимо определить их сущность как объекта бухгалтерского учета. Потери являют собой уменьшение экономических выгод. Потери, можно считать, частью расходов организации. Согласно действующим нормативным документам, расходы – это уменьшение экономических выгод, а по ПБУ 10/99 «Расходы организации» (который в настоящее время выполняют роль федерального стандарта бухгалтерского учета в РФ), расходы определяются, как выбытие активов (денежных средств, другого имущества) или возникновение обязательств, которые приводят к уменьшению капитала, кроме изменений, обусловленных изъятиями собственников. По нашему мнению, потери – это уменьшение экономических выгод предприятия в результате выбытия активов (денежных средств, иного имущества) вследствие определенных причин, устранив которые можно избежать потерь.

Например, потери от брака продукции, явившегося следствием действий работников. При этом основным отличительным признаком, позволяющим выделить потери в составе расходов, является наличие причины, которую можно устранить, как в примере выше, это человеческий фактор – при выполнении работником технологической операции по производству продукции был допущен брак. Возможно недобросовестное отношение работников к своим должностным обязанностям, ошибки др. аналогичным причинам, в результате чего предприятие понесло утрату экономических выгод. Выделение потерь в обособленный объект учета позволит сформировать о них информацию необходимую для обеспечения экономической безопасности с целью предотвращения потерь в дальнейшем.

В контексте данного исследования нас интересуют потери, которые могут привести к дестабилизации финансового состояния и как следствие, замедления дальнейшего развития экономического субъекта, и главное, что эти потери можно приняв определенные меры в дальнейшем устранить.

Представляется логичным с целью формирования данных о потерях как обособленном объекте учета выделить для них отдельный самостоятельный синтетический счет. Как известно, счета это специальный способ группировки данных о различных объектах учета и самым оптимальным решением с позиции рациональности ведения учета представляется предложение выделить самостоятельный счет.

Такая возможность предусмотрена нормативными документами, регламентирующими бухгалтерский учет в РФ, в частности, в инструкции по применению плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций, утвержденной приказом МФ РФ от 31.10.2000 г №94н указано, что для учета специфических операций организация может по согласованию с МФ РФ вводить в План счетов бухгалтерского учета дополнительные синтетические счета, используя свободные номера счетов[12]. Однако, следует отметить, что в данном случае речь не идет о специфических операциях имеющих место в определенной отрасли, а высказывается с нашей стороны предложение выделение отдельного счета, который возможно применять в любой отрасли, что требует по нашему мнению, изменения действующего в РФ Плана счетов.

Для экономической безопасности важно сформировать, во-первых, информацию о потерях, воспринимаемых как следствие человеческого фактора, так как на эти причины можно воздействовать, во-вторых, сформировать полную информацию, а в-третьих, систематизировать ее по причинам этих потерь. Последнее важно, так как именно это даст возможность разработать мероприятия, которые позволят предотвратить потери в будущем. При определении потерь в системе бухгалтерского учета следует исходить из возможностей данного вида учета в способах сбора и обработки информации путем отражения на счетах бухгалтерского учета, иными словами, формирования документированной и систематизированной информации по действующим правилам.

Для формирования такой информации необходимо выделить отдельный счет, где и будет аккумулироваться вся информация о потерях, но с выделением субсчетов по видам потерь, это даст возможность детализировать информацию. Таким образом, данное предложение является принципиально новым, и в этом смысле, выходит за рамки действующих правил учета, но оно обосновано авторской принципиальной позицией исходящей из определения потерь как обособленного объекта учета. Порядок систематизации данных об объектах учета на счетах совершенно определенно требует для потерь как обособленного объекта открыть отдельный счет, а в остальном мы исходим из действующих правил в документальном оформлении потерь и порядке систематизации данных путем отражения на счетах методом двойной записи.

Итак, при выделении потерь как самостоятельного обособленного объекта, информацию об этом объекте в суммарном выражении при действующей методике учета целесообразно ввести новый синтетический счет «Потери».

В целом предлагаемая методика учета потерь сводится к следующей схеме:

1. Выявленные потери подлежат отражению по дебету счета «Потери», в разрезе соответствующих аналитических счетов.

2. Списание потерь производится с кредита предлагаемого к введению счета «Потери» по направлениям, определяемым действующим законодательством и инструктивными положениями, регламентирующими систему бухгалтерского учета в Российской Федерации.

Предлагаемый к введению в План счетов предприятия счет «Потери» является бессальдовым. Он закрывается в конце каждого месяца путем списания накопленных по дебету счета сумм потерь на соответствующие счета, при этом списанные потери могут быть квалифицированы как потери по основным (обычным) видам деятельности, например при списании потерь от брака, а также могут быть списаны на как прочие расходы, например, как потери при уплате штрафных санкций. В этом смысле обработка данных в полной мере соответствует действующим в РФ правилам, утвержденным российскими стандартами бухгалтерского учета (ПБУ 10/99 «Расходы организации»).

При апробации данного предложения на конференции коллегами, высказывалось мнение об усложнении учета, в виду дополнительных бухгалтерских записей. Однако, по нашему мнению, в условиях автоматизации обработки данных в бухгалтерском учете и определенной корректировки компьютерной программы, состоящей в изменении алгоритма записей на счетах, никаких затруднений в этом смысле быть не может. Наоборот,

без дополнительных учетных процедур в учете будет оперативно сформирована информация о потерях необходимая специалистам экономической безопасности для разработки мероприятий по сокращению потерь.

Ключевым моментом в данном случае является четкая классификация потерь, отражаемых на данном счете по видам потерь, что также в условиях автоматизации учета и присвоения каждому виду потерь определенного субсчета, с возможной более глубокой детализацией данных с применением разработанной в каждой организации кодировки видов потерь, позволит систематизировать информацию непосредственно в бухгалтерском учете и это, даст возможность ее использования без дополнительной обработки.

Представляется целесообразным с целью детализации данных о потерях необходимой службам экономической безопасности для анализа и разработки мер по устранению в дальнейшем потерь выделить следующие субсчета предлагаемому к введению счету:

- потери при уплате штрафных санкций при нарушении условий договоров с контрагентами;
- потери при уплате штрафных санкций при нарушении налогового законодательства;
- потери от брака сверх установленных норм, если нормы установлены или потери от брака;
- потери от простоев;
- потери при недостачах сверх норм естественной убыли, если нормы установлены или потери при недостачах;
- потери при списании сомнительной дебиторской задолженности по истечении срока исковой давности;
- прочие потери.

Данное предложение, в свою очередь, позволит предоставить бухгалтерской службой специалистам в сфере экономической безопасности в значительной степени обработанную информацию для принятия соответствующим решений, позволяющих сократить потери в дальнейшем. Обработка данных о потерях в форме детализации данных возможна в бухгалтерском учете не только по предложенным выше укрупненным группам, но и более детализированную информацию. Например, в разрезе работников, виновных в возникновении тех или иных потерь, а также по причинам возникновения каждого вида потерь и др. направления детализации информации по каждому виду потерь, что вполне возможно в условиях автоматизации бухгалтерского учета.

Заключение.

Выделение потерь в обособленный объект учета предоставляет ряд преимуществ: возможность хозяйствующему субъекту, в лице службы экономической безопасности, выявить слабые стороны организации производства и его управления, разработать улучшенную и дополненную политику организации, предоставить информацию для принятия управленческих решений, которые позволят сократить потери.

Квалификация потерь для целей экономической безопасности хозяйствующего субъекта как расходов, которые можно было предотвратить и формирование о них информации с целью ее анализа и разработки мероприятий для сокращения потерь или, иными словами, минимизации угроз их возникновения, аргументирует выделение потерь как самостоятельного объекта бухгалтерского учета.

Как следствие необходимости выделения потерь в качестве самостоятельного объекта высказано предложение выделить отдельный счет для суммирования данных о них. Автоматизированная обработка данных в бухгалтерском учете дает возможность систематизировать информацию о потерях в бухгалтерском учете в определенной детализации, необходимой для формирования данных о потерях по их видам. Данная методика позволит формировать в системе бухгалтерского учета без дополнительных учетных операций полную с необходимой степенью детализации информацию о потерях, необходимую специалистам в области экономической безопасности бизнеса для разработки мероприятий для их сокращения.

Литература

1. Синго С. Изучение производственной системы Тойоты с точки зрения организации производства/ Пер. с англ. – М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2006. – 312 с.
2. Bishop, W., & Sutton, J. (1986). Эффективность и справедливость при деликтном ущербе: недостатки правила о материальном ущербе. *Journal of Legal Studies*, 15, 347 Bishop, W., & Sutton, J.
3. Бабаева З.Д., Гетьман В.Г., Гришкина Н.С. и др. Бухгалтерский учет: учеб. пособие – М.: Инфра-М, 2017. – 601с.
4. Керимов В.Э. Бухгалтерский учет: учеб. пособие – М.: Дашко и К, 2017. – 584 с.
5. Шилова Л.Ф., Токмакова Е.Г., Руф Ю.Н., Зылева Н.В. Бухгалтерский финансовый учет: учеб. пособие ч. 2: – М.: Флинта, 2009.- 256 с.
6. Башкатова Л.И. Учет при производственных и торговых потерях// Бухгалтерский учет. – 2011. - № 7. – С. 43-48.
7. Токмакова, Е.Г. Учет потерь при добыче нефти : монография – Тюмень: Изд-во ТюмГУ, 2005. – 180 с.
8. Мажажихов А.А. Бухгалтерский учет непроизводительных расходов и потерь электроэнергии в энергоснабжающих организациях: автореферат дис. ... канд. экон. наук.: 08.00.12. – СПб, 2009. – 22 с. <https://search.rsl.ru/ru/record/01003472410>
9. Глуستنков И.В. Экономическая безопасность организации// Вестник Международного института экономики и права. 2015. №2 (19). С.77-81.
10. Ковалева К.А., Попова Е.В. Системы информационной безопасности и их построение// Современные технологии управления – 2014: сборник материалов международной науч.-практ. конф. - Киров: Международный центр научно-исследовательских проектов, 2014. С.1853 – 1862
11. Camp L.J., Lewis S. Economics of information security. — UK/ University of Cambridge. - New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow : Kluwer academic publishers, 2009. - 295 p
12. Инструкция по применению плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций. Утверждена приказом МФ РФ от 31.10.2000 г. № 94н

ЗАРУБЕЖНЫЙ ПОДХОД К ПОНЯТИЯМ «ИЗДЕРЖКИ», «ЗАТРАТЫ», «РАСХОДЫ» И ИХ УЧЕТ НА РОССИЙСКИХ ПТИЦЕВОДЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ²⁵

FOREIGN APPROACH TO THE CONCEPTS OF “COSTS”, “EXPENSES” AND THEIR ACCOUNT AT THE RUSSIAN POULTRY FARMING ENTERPRISES

CZU: 657.47:636.5(470+571)

БЫЧКОВА Светлана¹, КАРАГОДИН Дмитрий²¹ Санкт-Петербургский государственный аграрный университет, Россия² Оренбургский государственный аграрный университет, РоссияE-mails: ¹smychкова@mail.ru; ²dakaragodin@yandex.ru

Summary: *The article discusses the approaches of foreign authors to the concepts of "costs", "costs", "expenses" as accounting and economic categories. Analyzed the views of the authors from the time of the classical school of William Petty to the present. The analysis of the theoretical views of Karl Marx showed that the Russian accounting of costs still follows its postulates. Having considered the approaches of such authors as: K. Drury, B. Needles, H. Anderson, D. Caldwell, E.S. Hendriksen, MF Van Breda, C. Hörngren, J. Foster, S. Datar to the concepts studied, revealed some contradictions in the definition of the concept of "expenses" given in international financial reporting standards and suggested the option of its adjustment.*

Ключевые слова: издержки, затраты, расходы, бухгалтерский учет

JEL Classification: D24

Введение

В нормативных документах и в экономической литературе часто используются понятия «издержки», «затраты», «расходы». Неправильное их определение в учете искажает экономический смысл и приводит зачастую к неверным управленческим решениям. Для того чтобы разобраться в сходствах и отличиях данных понятий, нужно внимательно изучить их сущность.

Основное содержание статьи

На ранних этапах формирования экономической мысли ученые исследовали понятие «стоимость». Представители первой школы экономической науки – меркантилисты источником богатства считали сферу обращения и экономическую сущность стоимости не рассматривали. На смену меркантилизма последовала классическая школа. Основателем этой школы Уильямом Петти была заложена теория трудовой стоимости. У. Петти выделял рыночную цену и естественную. По его мнению, основу цены составляет «естественная цена» или стоимость. Она определяется количеством труда, который был затрачен на изготовление какого-либо товара. Данный автор исследовал стоимость только в денежной форме. Но не рассматривал меновое отношение двух товаров. Следует отметить, что в трудах Уильяма Петти, Адама Смита, Давида Рикардо понятия «стоимость» и «цена» приводятся фактически, как синонимы и только Карл Маркс выделяет различие между этими категориями.

Значительный вклад в развитие теории трудовой стоимости внес Адам Смит. Классические формы трудовая теория стоимости приобрела благодаря исследованиям Давида Рикардо и Карла Маркса. В.С. Афанасьев, анализируя главный труд Адама Смита «Исследование о

²⁵ Исследование выполнено при финансовой поддержке РФФИ в рамках научного проекта 18-010-01096 А «Неосистемный подход как фактор научного обоснования трансформации фундаментальных основ контроллинга организаций АПК»

природе и причинах богатства народов» отметил: «Смит фактически разработал две различные теории стоимости: одна из них определяет стоимость товара количеством труда, необходимым для его производства, другая – количеством труда (живого или овеществленного), которое можно купить на данный товар. Стоимость товара определяется, таким образом, двояко: с одной стороны, трудом, **затраченным** на его производство, с другой стороны – трудом, покупаемым на данный товар» [10, с.34]. Впоследствии, Рикардо и Маркс первую теорию стоимости продолжили развивать, а вторую, наоборот, критиковать. Смит выделял три категории: «действительная цена», «естественная цена», «номинальная цена». Действительная цена включает в себя определенное количество труда, воплощенного в товаре. Это количество труда Смит назвал меновой стоимостью или стоимостью. Он писал: «...труд представляет собой действительное мерило меновой стоимости всех товаров» [10, с.88]. Особенность естественной цены состоит в том, что, продав товар по этой цене, лица, которые участвуют в производстве и реализации этого товара, обеспечат себе доход соответствующий их естественным нормам. «Если цена какого-либо товара соответствует тому, что необходимо для оплаты в соответствии с их естественными нормами земельной ренты, заработной платы и прибыли на капитал, затраченный при добыче, обработке и доставке его на рынок, то товар этот, можно сказать, продается по его естественной цене» [10, с.109]. То, что А. Смит называл естественной ценой, Д. Рикардо называл относительной стоимостью, а К. Маркс ценой производства. Рыночные цены (иначе их называли денежные, номинальные цены) – это цены, которые зависят от спроса и предложения на товар и являются случайными. Рыночные цены тяготели к действительной цене в первобытном обществе, в условиях простого товарного производства. В условиях капиталистической экономики рыночные цены близки к естественной цене. Смит писал: «Рыночная цена каждого отдельного товара определяется отношением между количеством, фактически доставленным на рынок, и спросом на него со стороны тех, кто готов уплатить его естественную цену...» [10, с.110].

Следующим ярким представителем теории трудовой стоимости является Давид Рикардо. Теоретические взгляды Рикардо изложены в его главном труде – «Начала политической экономии и налогового обложения». В этой книге он в первую очередь рассматривает вопросы относительной стоимости. «Стоимость товара, или количество какого-либо другого товара, на которое он обменивается, зависит от относительного количества труда, которое необходимо для его производства» [8, с.33]. Анализируя теорию стоимости Рикардо, Н.И. Зибер отметил, что она «...характеризуется следующими основными чертами: во-первых, при исследовании в ней в расчет принимается типическая или средняя сделка, выведенная из множества меновых сделок; во-вторых, между обмениваемыми предметами предполагается не внешняя, основанная на неопределенном отношении, а внутренняя эквивалентность, так как каждый из них обладает известным свойством, подлежащим сравнению с таким же свойством другого предмета. Свойство это - труд, затраты, издержки производства, приводимые к количествам рабочего времени. И в-третьих, так как в качестве примера берется сделка вообще, то при таком взгляде на дело все частные случаи отбрасываются и внимание исследователя останавливается исключительно на силе, играющей наиболее крупную и постоянную роль в определении размера продуктов, поступающих в обмен.» [2, с.75]. Для Рикардо «труд является основой всякой стоимости и относительное количество его определяет относительную стоимость товаров» [8, с. 40]. Труд по его мнению, был общей единицей измерения, с помощью которой можно рассчитать действительную и относительную стоимость предметов. Но труд и сам является товаром. Он покупается и продается. «Труд, подобно всем другим предметам, которые покупаются и продаются, и количество которых может быть увеличено и уменьшено, имеет свою естественную и свою рыночную цену. Естественная цена труда - это та цена, которая необходима, чтобы рабочие имели, в среднем, возможность существовать и продолжать свой род без увеличения или уменьшения их числа. Она зависит от цен на пищу, на предметы первой необходимости и удобства, требующиеся для содержания рабочего и его семьи. Естественная цена труда колеблется в зависимости от цен на товары» [8, с.85]. Труд, который определяет стоимость товаров, подразделяется на два вида. К этим двум различным

видам труда относятся два различных вида капитала. Есть оборотный капитал, который расходуется на заработную плату рабочим. А рабочие в свою очередь ее тратят на пищу, одежду и другие необходимые для жизни товары. Так же есть основной капитал, вложенный в инструменты, машины и здания. «Отношение между этими двумя видами капитала может быть различным. Различие в степени долговечности основного капитала и в отношениях между двумя формами капитала обуславливает другую причину изменений в относительной стоимости товаров помимо большего или меньшего количества труда, необходимого для их производства. Этой новой причиной служит повышение или падение стоимости труда» [8, с.49]. К. Маркс, изучая анализ основного и оборотного капитала Давида Рикардо, делает справедливое замечание. Рикардо не рассматривает затраты труда на производство материалов из которых производят готовую продукцию.

Далее рассмотрим понятие «издержки» с точки зрения марксистской теории трудовой стоимости. На базе этой теории в XX веке образовалась основа российского учета затрат.

К. Маркс, изучая кругооборот капитала, выделял три его формы: денежный, производительный и товарный. Кругооборот капитала можно представить следующим образом:

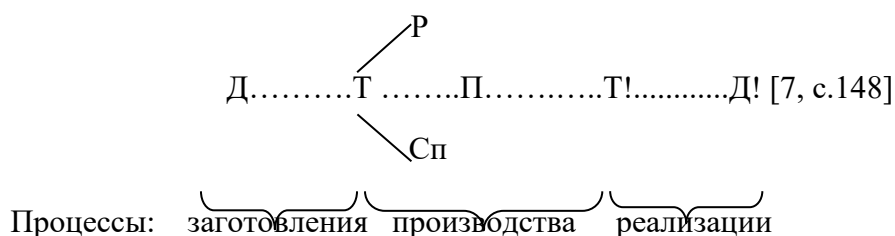

Рис. 1. Кругооборот капитала К. Маркса

Согласно кругообороту капитала К. Маркса, в бухгалтерском учёте выделяют три вида хозяйственных процессов: заготовления, производства и реализации (рис.).

Процесс заготовления (Д...Т) – это приобретение средств производства (Сп) и рабочей силы (Р). В процессе заготовления происходит обмен денег (Д) на товар (Т).

Процесс производства (П) – это выполнение основной задачи организации: производство продукции, выполнение работ, оказание услуг.

Процесс реализации (сбыта, продаж) (Т!...Д!) – это осуществление договорных обязательств перед покупателями и заказчиками по поставкам продукции, выполнению работ и услуг. В процессе производства происходит обмен товара (Т!) на деньги (Д!).

Процессы заготовления и реализации относятся к хозяйственным процессам сферы обращения.

Совокупность всех затрат экономических ресурсов в денежной форме в процессе кругооборота хозяйственных средств характеризуются как общие издержки. Исходя из стадий кругооборота капитала, общие издержки подразделяются на производственные издержки и издержки обращения.

Издержки производства – издержки, которые включают стоимость потреблённых ресурсов в производственном процессе кругооборота хозяйственных средств.

Издержки обращения – издержки, израсходованные на покупку материально-производственных запасов и продажу готовой продукции, а также ее продвижением.

Главное значение в кругообороте хозяйственных средств К. Маркс уделял производительному капиталу: «... на этой стадии происходит производство товаров, стоимости и прибавочной стоимости. На других же двух стадиях стоимость и прибавочная стоимость не создаются; здесь происходит лишь смена форм капитала» [7, с. 149].

В процессе производства учёный выделял:

- 1) действительные издержки производства;
- 2) капиталистические издержки производства;

3) индивидуальные издержки производства.

Действительные издержки включают стоимость предметов и средств труда (с), стоимость рабочей силы (v), а также прибавочную стоимость (m). Т.е. «в конце процесса производства получается товар, стоимость которого = $c + v + m$ » [4, с. 249].

Капиталистические издержки производства – это часть стоимости товара, которая возмещает расходы на потребленные средства производства и рабочую силу, т.е. $c + v$. В капиталистические издержки не входит прибавочная стоимость.

Индивидуальные издержки производства – часть стоимости товара ($c + v$), возмещающая на потребление средств производства и наем рабочей силы, а также процент на авансированный капитал и арендную плату (часть m) [5, с.501]. Таким образом, индивидуальные издержки производства по своему содержанию близки к понятию «себестоимость».

В составе издержек обращения К. Маркс выделял чистые издержки обращения – это затраты, которые способствуют превращению товаров в деньги, и наоборот денег в товар. К ним, например, относят зарплату работников торговли, рекламу, содержание складов и магазинов. Чистые издержки обращения не прибавляют к товару никакой стоимости. Они покрываются за счёт прибавочной стоимости.

Анализируя теоретические воззрения К. Маркса и современный план счетов бухгалтерского учёта финансово-хозяйственной деятельности организаций утвержденного приказом Минфина РФ от 31 октября 2000 г. №94н, видно, что российский бухгалтерский учёт ещё не отошел от марксистской теории. Для доказательства рассмотрим корреспонденции счетов по оприходованию и реализации мяса птицы собственного производства.

1) Оприходовано мясо птицы

Дебет счета 43 «Готовая продукция» Кредит счета 20 «Основное производство» на сумму производственной себестоимости 80000 руб.

2) Реализовано мясо птицы

Дебет счета 90 «Продажи» Кредит счёта 43 «Готовая продукция» на сумму производственной себестоимости 80000 руб.

3) Списаны расходы на содержание магазина по продаже мяса птицы

Дебет счета 90 «Продажи» Кредит счета 44 «Расходы на продажу» на сумму 5000 руб.

4) Причитается с покупателей за мясо птицы

Дебет счета 62 «Расчеты с покупателями и заказчиками» Кредит счета 90 «Продажи» на сумму 110000 руб.

5) Начислен НДС по реализации мяса птицы

Дебет счета 90 «Продажи» Кредит счета 68 «Расчёты по налогам и сборам» на сумму 10000 руб.

6) Получена прибыль от продажи мяса птицы

Дебет счета 90 «Продажи» Кредит счета 99 «Прибыли и убытки» - 15000 руб.

По корреспонденциям счетов видно, что сначала мы списываем на продажу продукцию по производственной себестоимости (т.е. списываем издержки производства), а затем уменьшаем выручку на сумму издержек, связанных с продажей продукции. Если наш учет не следовал бы постулатам К. Маркса (чистые издержки обращения не прибавляют к товару никакой стоимости), то мы могли бы сначала на сумму издержек обращения увеличить стоимость готовой продукции, а потом её по более дорогой стоимости списать на продажу. Т.е. корреспонденции счетов могли выглядеть следующим образом:

1) Оприходовано мясо птицы (без изменений)

Дебет счета 43 «Готовая продукция» Кредит счета 20 «Основное производство» на сумму производственной себестоимости 80000 руб.

2) Списаны расходы на содержание магазина по продаже мяса птицы на удорожание мяса

Дебет счета 43 «Готовая продукция» Кредит счета 44 «Расходы на продажу» на сумму 5000 руб.

3) Реализовано мясо птицы

Дебет счета 90 «Продажи» Кредит счёта 43 «Готовая продукция» на сумму **полной** себестоимости **85000** руб.

Корреспонденции под номерами 4,5,6 остаются такими же.

Следуя постулатам теории трудовой стоимости, российский бухгалтерский учет продолжает в своей основе придерживаться принципа исторической стоимости. Все затраты отражаются в финансовой отчетности исходя из стоимости их приобретения. Сегодня положением по бухгалтерскому учету «Изменения оценочных значений» (ПБУ 21/2008), утверждённое приказом Министерства финансов РФ от 6 октября 2008 г. № 106н предусмотрены варианты корректировки стоимости остатков оборотных активов, но вся эта корректировка производится за счет счета 91 «Прочие доходы и расходы». Например, если уменьшить стоимость ценностей, учтенных на счете 10 «Материалы», то в учете необходимо сделать следующую бухгалтерскую запись:

Дебет счета 91 «Прочие доходы и расходы» субсчета 2 «Прочие расходы» Кредит счета 14 «Резервы под снижение стоимости материальных ценностей».

В итоге, на самом счете 10 материалы останутся по исторической стоимости и спишутся они в будущем на затраты производства также по исторической стоимости. Но в балансе их остаток отразится за минусом созданного резерва под снижение стоимости. То есть в конечном итоге финансовый результат от реализации товаров, работ и услуг формируется по исторической стоимости. Это еще раз доказывает верность российского учета постулатам К. Маркса.

Если представители теории трудовой стоимости в основу формирования цены закладывали затраты труда, то представители теории предельной полезности рассматривали ее как некое психологическое явление, основанное на предельной возможности. Основными представителями этой теории являются: основатель австрийской школы К. Менгер и его последователи – Ф. Визер, Е. Бем-Баверк. Параллельно с ними теорию предельной полезности разрабатывал англичанин У. Джевонс. Важное значение для разработки данной теории имели труды Г. Госсена. Представители австрийской школы рассматривали предельную полезность, как полезность последней единицы какого-то ограниченного запаса материального блага. Полезность какой-либо вещи уменьшается с увеличением ее количества. По мере понижения полезности уменьшается и цена вещи. Влияние теории предельной полезности прослеживается в методологии учета прописанной в международных стандартах финансовой отчетности.

Если ученые 19 века в основном оперировали понятием «издержки», то ученые 20 века все чаще используют термины «затраты», «расходы». В современной литературе встречаются различные и порой противоречивые подходы к анализу экономической сущности данных категорий. Изучением экономической сущности категорий «затраты», «расходы» занимались как российские, так и зарубежные ученые. Основными представителями среди зарубежных являются: К. Друри, Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл, Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда, Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар и другие.

К. Друри понимает под затратами «... денежные измерения всех ресурсов, затраченных, скажем, для достижения такой конкретной цели, как приобретение какого-то товара или какой-то услуги» [1, с. 23]. Однако ученый делает оговорку, что затраты бывают разных типов и у каждого типа значение данного термина более точное. Более подробную характеристику каждому типу затрат он дал при рассмотрении их классификации. А.И. Касимова, анализируя труды К. Друри, отмечала, что он разделял затраты «...на «входящие» и «истекшие». Входящие затраты (синоним затрат) – это те средства, ресурсы, которые были приобретены, имеются в наличии и, как ожидается, должны принести доходы в будущем. Истекшие затраты тождественны понятию «расходы» и представляют собой израсходованные в течение отчетного периода ресурсы и потерявшие способность приносить доход в дальнейшем» [3, с. 43].

У коллектива авторов: Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл несколько иной подход к данной проблеме. Понятие «затраты» они не рассматривают, но есть определение расходов. Под ними

они понимают «...уменьшение или иное расходование активов либо возникновение задолженностей (пассивов), или же сочетание того и другого, вследствие поставки или производства товаров, оказания услуг или осуществления других видов деятельности, которые составляют основные и постоянные направления работы данной хозяйственной единицы. Другими словами, расходы - это затраты (cost) на производство товаров и оказание услуг, понесенные в ходе получения доходов» [6, с. 46].

Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда также в своих исследованиях уделяют внимание понятию «расходы». Они рассматривают расходы как сумму «... всех понесенных затрат, которые вычитаются из доходов» [11, с. 244]. Также авторы, и на наш взгляд справедливо, критикуют определение расходов, прописанное в международных стандартах финансовой отчетности. Международные стандарты под расходами понимают «уменьшение экономических выгод в течение отчетного периода в форме оттока или истощения активов и увеличения обязательств» [9, с. 11]. Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда, критикуя это определение, отмечают: «Во-первых, в данном определении смешивается действие расходов с собственно расходами. Во-вторых, остается не ясным, какое именно выбытие должно приниматься во внимание. Существует множество видов выбытия активов, имеющих отношение к основной деятельности предприятия, но которые не имеют ничего общего с расходами» [11, с. 244]. К примеру, если предприятие погасило кредит, взятый в свое время для производства готовой продукции, то происходит уменьшение актива, но это не расход. Здесь видно, что определение понятия «расходы» в международных стандартах требуют некоторой корректировки.

Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар пишут, что «В бухгалтерском учете затраты определяются как совокупность ресурсов, использованных на достижение какой-либо цели. Обычно это сумма денежных средств, которую следует уплатить за приобретенные товары или услуги» [12, с. 61]. Данное определение практически полностью соответствует определению, которое дал К. Друри.

Анализируя труды зарубежных авторов, следует отметить, что англоязычный термин «cost» переводится на русский язык различными словами: затраты, расходы, издержки, стоимость, себестоимость и т.д. Как показывает анализ многих экономических и финансовых англо-русских словарей, а также специальной литературы, переводы этого термина не всегда имеет однозначное толкование. Так, например, согласно Оксфордскому словарю по бухгалтерскому учету термин «cost» означает «расходы на товары и услуги, необходимые для осуществления процесса функционирования организации» [13]. В Великобритании и США для обозначения затрат, используемых при калькулировании остатков запасов и расчете прибыли, применяется термин «expenses», а термин «expenditures» рассматривается как расход не связанный с процессом расчета себестоимости.

Вывод

Исследовав основные подходы зарубежных авторов к понятию «расходы» предлагаем несколько конкретизировать его определение. Расходы – это выбытие активов в результате продажи готовой продукции, выполнения работ, оказания услуг, которое способствует получению дохода, а также выбытие активов, которое способствует снижению прибыли или увеличению убытка; выбытие данных активов способствует уменьшению собственного капитала организации.

Список используемой литературы:

1. Друри, К. 2005. Управленческий и производственный учет. Москва. Опубликовано ЮНИТИ-ДАНА.
2. Зибер, Н. И. 1959. Д. Рикардо и К. Маркс в их общественно-экономических исследованиях. Москва.
3. Касимова, А.И. 2011. Применение терминов «расходы», «издержки», «затраты» в различных системах учета финансовой информации, журнал «Управленческий учет» 3: 38-46.
4. Маркс, К. 2011. Капитал: критика политической экономии. Т. I. Москва. Опубликовано Эксмо.

5. Маркс, К.; Энгельс, Ф. 1955. Сочинения. – 2-е издание. – Т. 26. – Ч.3. Москва. Опубликовано Государственное издательство политической литературы.
6. Нидлз, Б.; Андерсон, Х.; Колдуэлл, Д. 1994. Принципы бухгалтерского учета. Москва. Опубликовано Финансы и статистика.
7. Островитянов, К.В.; Шепилов, Д.Т.; Леонтьев, Л.А.; Лаптев, И.Д.; Кузьминов, И.И.; Гатовский, Л.М. 1954. Политическая экономия: учебник. Москва: Опубликовано Государственное издательство политической литературы.
8. Рикардо, Д. 1955. Начала политической экономии и налогового обложения. Москва.
9. Смирнова, И.А. 2005. Международные стандарты финансовой отчетности. Москва. Опубликовано Финансы и статистика.
10. Смит, А. 2009. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва: Опубликовано Эксмо.
11. Хендриксен, Э.С.; Ван Бреда, М.Ф. Теория бухгалтерского учета. Москва. Опубликовано Финансы и статистика.
12. Хорнгрен, Ч.; Фостер, Дж.; Датар, Ш. Управленческий учет. Санкт-Петербург. Опубликовано Питер.
13. Shim, Jae K.; Siegel, Joel G. 2009. Modern cost management and analysis/ Barron's.

**К ВОПРОСУ О СТАНДАРТИЗАЦИИ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ: ПРИНЦИПЫ,
ОБЪЕКТЫ И МЕТОДЫ****ON THE ISSUE OF STANDARDIZATION OF CALCULATION: PRINCIPLES, OBJECTS
AND METHODS**

CZU: 657.474.5

ПАПКОВСКАЯ Пелагея Яковлевна

*доктор экономических наук, профессор, Белорусский государственный экономический университет, г. Минск,
Республика Беларусь*

E-mail: pelagea@tut.by

Summary: *The study of the issue of standardization of cost calculation makes it possible to determine the subject area of production accounting, cost accounting and calculation, and also to form their principles. This allows determining the calculation method, structuring its methods and methods in order to standardize recommendations for accounting practice.*

Keywords: standardization, calculation, cost formation, principles, objects and methods.

JEL Classification: M 41

Введение

Технологические и организационные особенности производства, а также длительность производственного цикла определяют характерные особенности организации производственного учета и калькулирования себестоимости продукции как информационной системы, в основу которой должны быть положены соответствующие принципы. Принципы не могут быть произвольными, так как они выражают суть исследуемого предмета путем его последовательного наблюдения.

«Принципы (лат. *principium* – основа, первоначало) – первоначало. Руководящая идея, основное правило поведения... принцип есть центральное понятие, основание системы, представляющее обобщение и распространение какого-либо положения на все явления той области, из которой данный принцип абстрагирован» [1, с.382].

Исходя из этого следует вначале определить предметную область калькулирования, а затем изложить принципы ее функционирования.

Основная часть

По существу рассматриваемого вопроса необходимо сделать акцент на том, что необходимо различать принципы формирования себестоимости и принципы ее калькулирования, которые существуют объективно и определяют последовательность функционирования калькулирования в качестве предмета исследования и учетной практики. Исходя из этого целесообразно выделить принципы организации производственного учета и принципы формирования себестоимости, представив их позициями более высокого порядка, и изложить их в следующей системной последовательности:

- общие принципы организации производственного учета;
- принципы формирования себестоимости;
- принципы калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг).

Общие принципы организации производственного учета отражают следующие технологические и организационные аспекты предпринимательской деятельности хозяйствующего субъекта: непрерывность его деятельности, неизменность порядка учета затрат на производство в течение отчетного периода и последовательность его применения в

последующих периодах, разделение текущих затрат на производство и затрат сфер капитальных вложений и социально-бытового обслуживания, использование единой оценки производственных затрат в отчетном и последующих периодах, полнота отражения в учете всех расходов.

Принципы формирования себестоимости продукции (работ, услуг) определяют объективность содержания этого показателя и его сущность. К ним можно отнести следующие: научно обоснованное определение состава затрат, включаемых в себестоимость продукции (работ, услуг); обоснованная оценка основных факторов производства; включение в себестоимость затрат, относящихся к отчетному периоду.

Принципы калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг) представляют порядок и последовательность самой процедуры калькулирования. К ним можно отнести: определение необходимой классификации затрат; сближение объектов учета затрат и калькулирования, обоснованность выбора объектов калькулирования, обоснованность базы распределения затрат между объектами калькулирования, обоснованность оценки незавершенного производства, установление калькуляционных единиц, установление последовательности закрытия счетов по учету затрат, определение совокупности приемов и способов исчисления себестоимости (метода калькулирования).

Изложенные принципы первого и второго уровней должны найти свое отражение в указанной последовательности в стандартах, регулирующих формирование себестоимости продукции (работ, услуг). Они выражают объективность ее формирования на стадии сбора данных о предпринимательской деятельности по извлечению дохода.

Принципы формирования себестоимости, конечно же, являются основополагающими, но вместе с тем, несмотря на установленный порядок формирования себестоимости, распределение общих затрат и исчисление себестоимости продукции является важнейшей проблемой. Необходимость распределения затрат вызывается рядом объективных причин, одной из которых является получение нескольких видов продукции. Это характерно и для сельскохозяйственного производства, где при выращивании сельскохозяйственных культур и содержании животных получают несколько видов продукции: основную, сопряженную, побочную. Следовательно, процедура калькулирования должна обеспечить формирование данных по себестоимости продукции не только технологического, но и всего производственного процесса. Необходимость исчисления себестоимости продукции предопределяется целесообразностью дальнейшего ее выпуска, оптимизацией ассортимента и установлением соответствующей цены при ее реализации, необходимостью оценки запасов готовой продукции. Это обоснование необходимости процедуры калькулирования обусловлено конкретными особенностями функционирования каждого хозяйствующего субъекта, поэтому оно должно находить отражение в сформированной предприятием учетной политике. В данном документе в отдельном разделе, который можно определить как «Процедура калькулирования себестоимости продукции», необходимо отразить следующие позиции [2, с.187]:

1. Установленную классификацию затрат: либо по элементам, либо в разрезе калькуляционных статей. Перечень калькуляционных статей затрат.
2. Перечень объектов калькулирования с указанием калькуляционных единиц.
3. Последовательность закрытия счетов затрат, исходя из характерных особенностей и наличия тех или иных видов производств у хозяйствующего субъекта.
4. Метод калькулирования себестоимости продукции с характеристикой и указанием сферы применения каждого способа и приема всей совокупности калькуляционных расчетов. Обоснование используемых баз распределения общих затрат между отдельными объектами калькулирования.

Действующие стандарты по бухгалтерскому учету не содержат систематизированного изложения применяемых баз распределения затрат, несмотря на то, что для использования в калькуляционных расчетах рекомендовано их достаточное количество. В качестве таких баз распределения используются суммы прямой заработной платы, общая сумма затрат, норматив

затрат, занимаемые и убираемые площади, коэффициенты соотношения ценности получаемой продукции, цены реализации, условные единицы, общая сумма выручки и др.

5. Наличие и обоснование необходимости поэлементного (постатейного) распределения затрат между объектами калькулирования. Для предприятий это является важным моментом в калькуляционных расчетах, так как, например, при распределении общехозяйственных затрат необходимо произвести отдельно распределение такого элемента (статьи) затрат, как заработная плата, между объектами.

6. Порядок оценки, объекты и распределение затрат незавершенного производства. Обоснование каждой позиции процедуры калькулирования себестоимости в учетной политике организации должно осуществляться с указанием стандарта, регламентирующего их использование.

Определение объектов калькулирования является основополагающим этапом процедуры калькулирования, позволяющим обеспечить достоверность и полезность использования показателя себестоимости продукции. Перечень номенклатуры объектов калькулирования должен быть не меньше перечня, регламентированного действующими формами бухгалтерской отчетности, а также соответствовать такому перечню прогнозного бизнес-плана развития организации. В противном случае полученные показатели себестоимости не будут практически востребованы. В экономической литературе большинство авторов в качестве объектов калькулирования определяют продукт производства в разной степени готовности.

В целом следует согласиться с таким толкованием объекта калькулирования, так как оно соответствует сущности этого термина.

Показателем, характеризующим объект калькулирования, является калькуляционная единица. Калькуляционная единица характеризует содержание, сущность и потребительскую стоимость калькулируемого объекта. Существующая практика осуществления калькуляционных расчетов располагает большой номенклатурой используемых калькуляционных единиц, являющихся выразителем многообразия технологических особенностей хозяйственной деятельности. Для отдельных производств присуще это многообразие технологических аспектов, потому при калькулировании используются следующие калькуляционные единицы: натуральные, условно-натуральные, условные, стоимостные, единицы времени, единицы работ, эксплуатационные единицы.

Как уже отмечалось, калькулирование тесно связано с учетом затрат и эта органическая взаимообуславливающая связь в значительной степени влияет на формирование представления о методе калькулирования.

Метод калькулирования представляет собой научно обоснованную совокупность приемов для определения себестоимости продукции. Суть метода в том, как определить и найти количественное и качественное значение единицы и все продукции. Поэтому, на наш взгляд, решение вопроса о методе калькулирования себестоимости должно быть аналогично нашей точке зрения на вопрос о методе учета затрат. Это означает, что такие приемы и способы калькулирования, как суммирование, исключение затрат, распределение, прямой расчет, использование коэффициентов и другие, не могут быть представлены методами. Мы считаем, что обеспечить достижение конечной цели калькулирования – определение себестоимости единицы продукции – может только сам метод калькулирования. Ведь метод призван и должен дать полную экономическую характеристику предмету исследования. А разве может, скажем, суммирование или исключение затрат, или распределение затрат и другие приемы дать исчерпывающее экономическое обобщение показателя себестоимости единицы продукции? Конечно же нет, так как они являются лишь отдельными элементами метода калькулирования себестоимости продукции, выполняющими определенные функции в процессе полного отражения предмета изучения.

Так, действующими рекомендациями по учету затрат и калькулированию себестоимости продукции сельскохозяйственных предприятий предусматривают распределение затрат по калькулируемым объектам несколькими способами:

- а) путем исключения из общей суммы затрат стоимости побочной продукции по установленным ценам (или нормативам затрат);
- б) путем применения установленных коэффициентов;
- в) путем распределения общей суммы затрат пропорционально стоимости сопряженных видов продукции в оценке по реализационным ценам.

Это не методы калькулирования себестоимости, это всего лишь способы распределения учтенных затрат, которые являются составными элементами метода калькулирования себестоимости.

Из вышеизложенного следует, что существует лишь один метод калькулирования, который включает ряд приемов и способов, способствующих точному и своевременному определению себестоимости единицы продукции. Считаем, что метод калькулирования существует самостоятельно, отдельно от метода учета затрат, так как они имеют различные предметы исследования и специфические, присущие каждому из них, приемы и способы исследования. Метод калькулирования себестоимости сельскохозяйственной продукции интегрирует следующие приемы и способы:

- прямое отнесение затрат по видам продукции;
- исключение из общей суммы затрат стоимости побочной продукции по установленным ценам;
- применение установленных коэффициентов;
- распределение затрат пропорционально стоимости сопряженных видов продукции;
- распределение затрат согласно установленным базам.

Немаловажно, по нашему мнению, в выработке правильного понимания методов учета затрат и калькулирования, а также приемов и способов является их обязательное регламентирование учетными стандартами.

Выводы

Сейчас не раскрыты положения о методах учета затрат и калькулирования себестоимости продукции, не дано определение понятия методов, не показано, что они представляют собой, нет разграничения между ними, не приведены в полном объеме приемы и способы методов учета затрат и калькулирования. Такая структура нормативного документа не отвечает научному системному подходу к изложению рекомендаций для практических целей.

Необходимо раскрыть содержание методов учета затрат и калькулирования, показать в полном объеме присущие им приемы и способы, сделать акцент на детализацию и конкретизацию использования на каждом предприятии в его учетной политике [3] регламентированных баз распределения затрат и видов калькуляционных единиц. Предлагаемое совершенствование нормативного регулирования концепции и методических подходов к организации системы производственного учета позволит квалифицировать ее как полную, достоверную и научно обоснованную.

Библиография:

1. Фролова, И.Т. Философский словарь – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986г. – 590с.
2. Папковская, П.Я. Производственный учет в АПК: теория и методология / П.Я. Папковская. – Мн.: ООО «Информпресс», 2001 – 216с.
3. Учетная политика организации, изменения в учетных оценках, ошибки, Национальный стандарт бухгалтерского учета и отчетности Республики Беларусь, утв. Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь 10.12.2013 г. № 80

СОСТОЯНИЕ, АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ АУДИТА В БЕЛАРУСИ

CZU: 657.6(476)

КОРОТАЕВ Сергей¹, НЕМЕРОВЕЦ Андрей²¹Белорусский государственный экономический университет, Республика Беларусь, г. Минск²Аудиторская компания ООО «АудитИнком», Республика Беларусь, г. Минскe-mai: ¹korotaevbel@gmail.com, ²nemerovec@tut.by

Summary: *The purpose of the study is to analyze the state of audit activity in the Republic of Belarus with the introduction from 01.01.2014 the new version of the law «On auditing», to identify the problems inherent in this activity at the present time, to assess the effectiveness and possible consequences of the adoption of the amendments and additions to the law «On auditing», prepared for the second reading in the Parliament, planned to enter into force from 01.01.2020, as well as to develop specific proposals that would contribute to the development and increase the importance of auditing in the Republic of Belarus.*

Ключевые слова: аудит, аудиторские услуги, демпинг, аудиторская организация, аудитор, Аудиторская палата.

JEL Classifications: M 42, M48**Введение**

В условиях глобализация экономики, характеризующейся взаимопроникновением капитала, созданием транснациональных корпораций, развитием инвестиционных процессов с участием зарубежных инвесторов, перманентными процессами слияния и поглощения, значимость аудиторской деятельности поднимается на принципиально иной уровень. Именно аудит позволяет владельцам капитала принимать решения о целесообразности или нецелесообразности участия в таких процессах. В этой связи процедуры аудита достоверности финансовой отчетности аудируемых организаций и обеспечиваемые в ходе аудита результаты должны быть понятны пользователям этой отчетности. В свою очередь, это требует значительной унификации на межгосударственном уровне самой системы бухгалтерского учета и отчетности, развития методологии аудита, а также создания такой системы управления аудиторской деятельностью, которая бы обеспечивала высокое качество аудиторских услуг. Рассмотрим в этой связи состояние, проблемы и перспективы развития аудиторской деятельности в Республике Беларусь.

Основная часть

В 2013 году в Беларуси был принят в новой редакции Закон «Об аудиторской деятельности» [1]. Против ранее действовавшего Закона новый нормативный правовой акт содержал ряд принципиальных новшеств, существенным образом повлиявших на состояние аудиторской деятельности в республике.

Так, минимальная численность аудиторских организаций была увеличена с 3 до 5 аудиторов. Годовой объем выручки, являющийся критерием для проведения обязательного аудита, был увеличен с 600 тыс. евро до 5 млн. евро.

Прошедшие с принятия Закона 4 года – достаточный срок, чтобы подвести некоторые итоги его применения.

Как и предсказывалось некоторыми специалистами на этапе обсуждения проекта Закона, принятие нормативного правового акта привело к целому ряду негативных последствий.

Так, согласно данным Министерства финансов Республики Беларусь [2, 3], численность аудиторов по состоянию на 01.01.2018 года составила 1458 чел., в то время как на 01.01.2014 года численность аудиторов составляла 1553 чел. Существенно сократилось количество

аудиторских организаций – со 117 в 2014 году до 83 в 2017 году. Следует отметить, что в 2013 году число аудиторских компаний составляло 139. То есть за 4 последних года численность компаний сократилась более чем на треть. Отчасти такое сокращение объясняется увеличением минимальной численности компаний с 3 до 5 человек.

Вместе с тем, по нашему мнению, такое значительное сокращение в большей степени обусловлено падением объемов обязательного аудита, что в целом привело и к существенному сокращению количества организаций, в которых был проведен аудит достоверности финансовой отчетности. Достаточно сказать, что по сравнению с 2013 годом количество таких субъектов сократилось почти на 1000 организаций или на 17 %.

Падение объемов обязательного аудита и соответственно объемов аудита в целом привело к серьезному изменению структуры аудиторских услуг. Так, если в 2013 году аудит в структуре аудиторских услуг составлял 59,6 %, а объем сопутствующих аудиту услуг – 40,4 %, то в 2017 году это соотношение составило 55 % против 45 %.

Существенное сужение рынка аудиторских услуг усилило борьбу аудиторских компаний за клиентов, в том числе и путем демпинга.

В борьбе за уменьшившиеся объемы вопросы качества аудита, как показывает практика, нередко отходят на второй план – аудиторские компании и аудиторы – предприниматели любой ценой пытаются заполучить клиента, что обеспечивается прежде всего сокращением трудоемкости работ, формальным проведением аудита по целому ряду обязательных объектов проверки, использованием в ходе проверки неквалифицированного, а потому и более дешевого персонала.

Анализ рейтинговых показателей работы 28 национальных аудиторских компаний по итогам за 2017 год [4] показывает, что годовой объем выручки от проведения аудита, приходящийся на одного аудитора, колеблется в среднем от 17 тыс. до 222 тыс. белорусских рублей (или в пересчете в доллары США по актуальному курсу – от 8 до 105 тыс. USD). Указанное свидетельствует о более чем 10 – кратной разбежке в стоимости аудиторских услуг. Если из указанного рейтинга исключить первые четыре компании, входящие в международные сети и выполняющие в основном аудит по МСФО, то разбежка в годовой выработке на 1 аудитора будет существенно меньше – от 17 до 105 тыс. белорусских рублей (или от 8 до 49 тыс. USD). В соответствии с выполненными нами расчетами минимальная стоимость аудиторской услуги составляет в Беларуси 130 USD за 1 человеко-день. Вместе с тем, как показывает практика, нередко случаи, когда стоимость 1 человеко-дня аудита составляет по факту 80 USD и менее. При такой стоимости работ аудит если и будет проводиться, то он будет, скорее всего, поверхностным, без соблюдения необходимых аудиторских процедур, предусмотренных законодательными актами, регулирующими аудиторскую деятельность в Республике Беларусь. С учетом рассчитанной нами минимальной стоимостью 1 человеко-дня аудита, равной 130 USD, при 17-дневной загрузке и 11 месяцах работы на аудите минимальная годовая выработка на 1 аудитора не должна быть менее 24 тыс. USD или 50 тыс. белорусских рублей. Компании, в которых выработка на 1 аудитора колеблется в пределах 10-20 % от указанных сумм, по сути, работают в «зоне демпинга», а компании, у которых отклонение в меньшую сторону составляет более 20 %, можно со значительной долей вероятности определять как «демпингующие компании».

Как показывает опыт, бороться с демпингом в аудите достаточно проблематично. Обусловлено это, прежде всего, спецификой аудита, для которого характерны такие понятия, как существенность, аудиторская выборка, аудиторские риски, практическое применение которых влияет на трудоемкость проверки, и, соответственно, ее стоимость.

В качестве мер по борьбе с демпингом некоторые специалисты предлагают устанавливать минимальную стоимость проверки, другие – определять нижние границы тарифа на проведение аудита [5], третьи – при определении стоимости проверки основываться на «объективно устанавливаемой» трудоемкости аудита [6, 7]. Не оценивая эффективность предлагаемых мер, отметим, что в Беларуси значительную роль в борьбе с демпингом должно, по нашему мнению, сыграть установление особых условий проведения закупки аудиторских

услуг, в частности, отказ от признания минимальной предложенной цены закупки в качестве основополагающего фактора при определении победителя процедуры закупок аудиторских услуг.

В настоящее время в Беларуси подготовлена к рассмотрению в Парламенте во втором чтении новая редакция изменений и дополнений в Закон «Об аудиторской деятельности». В частности, в ст. 17 Закона вносится дополнение, в соответствии с которым вводится ограничение в отношении критерия «цена предложения» при закупках аудиторских услуг по проведению обязательного аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности за счет собственных средств субъектов хозяйствования.

Удельный вес критерия «цена предложения» должен будет составлять теперь не более 30 %, что существенно снизит возможности для демпинга со стороны недобросовестных участников процедур закупок аудиторских услуг, поскольку минимальная цена предложения более не является гарантией для победы в тендере, как это имеет место в настоящее время.

Отметим, что такое нововведение касается государственных предприятий, а также хозяйственных обществ, в уставных фондах которых более 25 процентов акций (долей) принадлежит Республике Беларусь.

Без сомнения, данная мера будет способствовать повышению качества аудиторских услуг.

Вместе с тем, полагаем, что значительную роль в упорядочении рынка аудиторских услуг сыграло бы исключение при оценке предложений участников процедуры закупки аудиторских услуг предложений участников с минимальной и максимальной заявленной стоимостью таких услуг, а также исключение случаев определения цены закупки аудиторских услуг самим заказчиком, что на практике нередко имеет место.

Данное предложение представлено нами для его обсуждения и принятия парламентариями на весенней сессии Парламента при рассмотрении проекта изменений и дополнений в Закон во втором чтении.

Исключение из числа участников закупок участников, предложивших минимальную стоимость своих услуг, в совокупности с введенным критерием «цена предложения», который не должен превышать 30 %, еще в большей степени ограничило бы возможности для демпинга со стороны недобросовестных участников конкурсных процедур.

Что касается исключения из конкурсных торгов участников с максимальными ценами на свои услуги, то данная мера, по нашему мнению, дала бы возможность, во-первых, относительно уравнивать цены на аудиторские услуги и, во-вторых, уйти от договорных тендеров, когда заказчиком устанавливаются такие тендерные условия, которым в полной мере удовлетворяет только лоббируемая им организация, имеющая, нередко, наиболее высокую цену.

Важная мера по борьбе с демпингом – создание действенной системы внешнего контроля качества оказываемых аудиторских услуг. В настоящее время такой системы в целом по Республике нет, хотя имеются определенные наработки у Ассоциации аудиторских организаций, объединяющей незначительное количество аудиторских компаний.

Согласно новациям в Закон контроль качества аудиторских услуг, призванный освободить рынок аудиторских услуг от недобросовестных аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей, не соблюдающих обязательные процедуры аудита, предусмотренные национальным законодательством, возлагается на создаваемую Аудиторскую палату. При этом предполагается, что каждый из участников Аудиторской палаты должен раз в три года проходить внешний контроль качества своей работы, который будет осуществляться (на безвозмездной основе) другими членами палаты. Об эффективности такого контроля сегодня сложно говорить, будущее покажет.

Как быстро Аудиторская палата и ее органы смогут выработать правила внешней оценки качества работы аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей, определяющих, в частности, формы внешней оценки качества, основания, сроки и периодичность ее проведения – от этого в значительной мере будет зависеть результативность осуществляемых мер по борьбе с демпингом.

Выше уже отмечалось, что действующий сегодня Закон «Об аудиторской деятельности» при его введении существенно сократил объемы обязательного аудита. При этом потери рынка аудита обусловлены не только увеличением критерия выручки для обязательного аудита до 5 млн. евро (кстати, в целях развития аудита, возможно, следовало бы подумать об уменьшении этого критерия – хотя бы до 3 млн. евро), но и сознательным уклонением значительного количества субъектов хозяйствования от проведения обязательного для них аудита. Логика «уклонистов» проста: зачем платить деньги за обязательный аудит, если за его не проведение максимум, что им грозит – это штраф в размере от пяти до тридцати базовых величин (ст. 12.31 Кодекса Республики Беларусь «Об административных правонарушениях» [8]), что в пересчете в доллары США составляет от 60 до 360 долларов.

В этой связи положительным моментом нового Закона является возложение на Министерство финансов функции по формированию и ведению информационного банка данных организаций, годовая бухгалтерская (финансовая) отчетность которых подлежит обязательному аудиту в соответствии со статьей 17 Закона.

Полагаем, что данное нововведение позволит своевременно выявлять «уклонистов» от обязательного аудита и принимать к ним соответствующие меры воздействия.

Говоря о других планируемых нововведениях в Закон «Об аудиторской деятельности», следует выделить следующие.

Изменениями в Закон, как уже отмечалось выше, предусмотрено создание Аудиторской палаты, членство в которой будет обязательным для аудиторских организаций и аудиторов – индивидуальных предпринимателей. При этом членами палаты могут также быть, но уже на добровольной основе, аудиторы, а также иные физические и юридические лица, не осуществляющие аудиторскую деятельность.

Рассматривая вопросы членства в Аудиторской палате, особое внимание следует обратить на то, что при включении в члены палаты между палатой и аудиторской организацией, аудитором – предпринимателем должно заключаться соглашение о соблюдении принципов, правил и стандартов аудиторской деятельности. Указанное соглашение предусматривает, в том числе, обязанность аудиторской организации, аудитора – предпринимателя уплачивать, в частности, штраф по результатам осуществления Аудиторской палатой внешней оценки качества работы своих членов. При этом устанавливается, что суммы таких штрафов должны направляться в республиканский бюджет.

С нашей точки зрения, такой подход ошибочен, поскольку, подписывая такое соглашение, будущий член Аудиторской палаты изначально согласен с применением к нему штрафных санкций со стороны органа, который осуществляет свою деятельность именно за счет членских взносов тех лиц, к которым он применяет санкции. В итоге получается, что аудиторское сообщество создает саморегулируемую структуру для того, чтобы она не только существовала за счет взносов своих членов, но и осуществляла в отношении их карательные функции. В подтверждение такого вывода говорит, в частности, тот факт, что в компетенцию Аудиторской палаты не включена такая основополагающая функция, как защита своих членов и их интересов по всем вопросам, связанным с осуществляемой ими аудиторской деятельностью.

Высшим органом Аудиторской палаты, согласно дополнениям в Закон, является общее собрание ее членов (собрание уполномоченных).

В соответствии с проектом изменений и дополнений в Закон учредителями Аудиторской палаты являются аудиторские организации и (или) аудиторы – индивидуальные предприниматели. Но кто конкретно может выступать учредителем палаты, по каким критериям он определяется, какова его роль и ответственность – об этом Закон умалчивает.

Коллегиальный исполнительный орган палаты, согласно проекту, – ее правление. Члены правления в количестве семи человек избираются сроком на три года из числа аудиторов – предпринимателей и аудиторов, участвующих в осуществлении аудиторской деятельности в качестве работников аудиторских компаний или работников у аудиторов – предпринимателей.

Председатель и заместитель председателя Аудиторской палаты избираются членами правления Аудиторской палаты по согласованию с Министерством финансов, в том числе из числа лиц, не являющихся членами Аудиторской палаты, сроком на три года и включаются в правление Аудиторской палаты.

С нашей точки зрения, предложенный порядок формирования правления Аудиторской палаты сомнителен и недемократичен, поскольку предполагает выбор председателя правления и его заместителя не самим аудиторским сообществом и не из числа членов правления Аудиторской палаты, а, по сути, из числа лиц, которые будут предложены Министерством финансов. По нашему мнению, и председатель правления, и его заместитель должны избираться из числа членов правления, избранных общим собранием членов (собранием уполномоченных) Аудиторской палаты. В противном случае к управлению Аудиторской палаты могут прийти лица, не имеющие опыта работы в сфере аудита и, соответственно, не понимающие нюансов и специфики аудиторской деятельности.

Что касается структуры Аудиторской палаты, то в ст. 8-2 Закона определены основные направления, которые должны реализовываться специализированными органами палаты (соответствующими комитетами, возглавляемыми членами правления палаты). Это: внешняя оценка качества работы аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей; анализ соответствия аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей требованиям Закона «Об аудиторской деятельности» и соблюдения ими обязанностей, предусмотренных этим Законом; рассмотрение дел о применении в отношении членов палаты мер воздействия.

По структуре палаты имеются определенные наработки, но здесь предстоит еще немало сделать, поскольку в конечном итоге эта структура, а также ее «наполнение» специалистами будут определяться той суммой средств, которой будет располагать палата для осуществления своей деятельности.

Основной предполагаемый доход Аудиторской палаты – членские взносы ее участников. В настоящее время Министерством финансов Республики Беларусь при участии членов Общественно-консультативного совета по вопросам аудиторской деятельности при Министерстве финансов прорабатывается вопрос о составе и размерах взносов в Аудиторскую палату.

По предварительным проработкам обязательное членство в палате предусматривает необходимость уплаты разового вступительного взноса, системного (периодического) взноса и целевого взноса за внешний контроль качества работы. Отметим, что членский взнос для аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей планируется установить в процентах от общего объема оказанных ими аудиторских и профессиональных услуг (в размере до 0,8 %). Конкретные размеры взносов и порядок их уплаты в настоящее время обсуждаются аудиторским сообществом и будут утверждены решением Аудиторской палаты. Вопросы компетенции Аудиторской палаты, а также органы ее управления с учетом предлагаемых изменений и дополнений в Закон «Об аудиторской деятельности» представлены на рис. 1.

Проектом изменений и дополнений в Закон предусмотрено создание Наблюдательного совета за аудиторской деятельностью, который образуется при Министерстве финансов Республики Беларусь и который, как следует из сути его функций, будет промежуточным звеном между Министерством и Аудиторской палатой.

Задачи и функции Наблюдательного совета регламентируются статьей 8-4 проекта Закона. В частности, совет создается в целях оказания содействия в создании Аудиторской палаты, обеспечении ее деятельности и реализации ее уставных целей и задач, а также координации и оценки ее работы. Состав совета, утверждаемый Министерством финансов Республики Беларусь, – представители Минфина, Нацбанка, государственных и местных органов управления, представители Аудиторской палаты и ассоциаций (союзов) и (или) учреждений образования, деятельность которых связана с экономическими и (или) финансовыми вопросами. Состав, как видим, представительный, но о его профессионализме, с точки зрения сути и нюансов осуществления аудиторской деятельности, говорить проблематично.

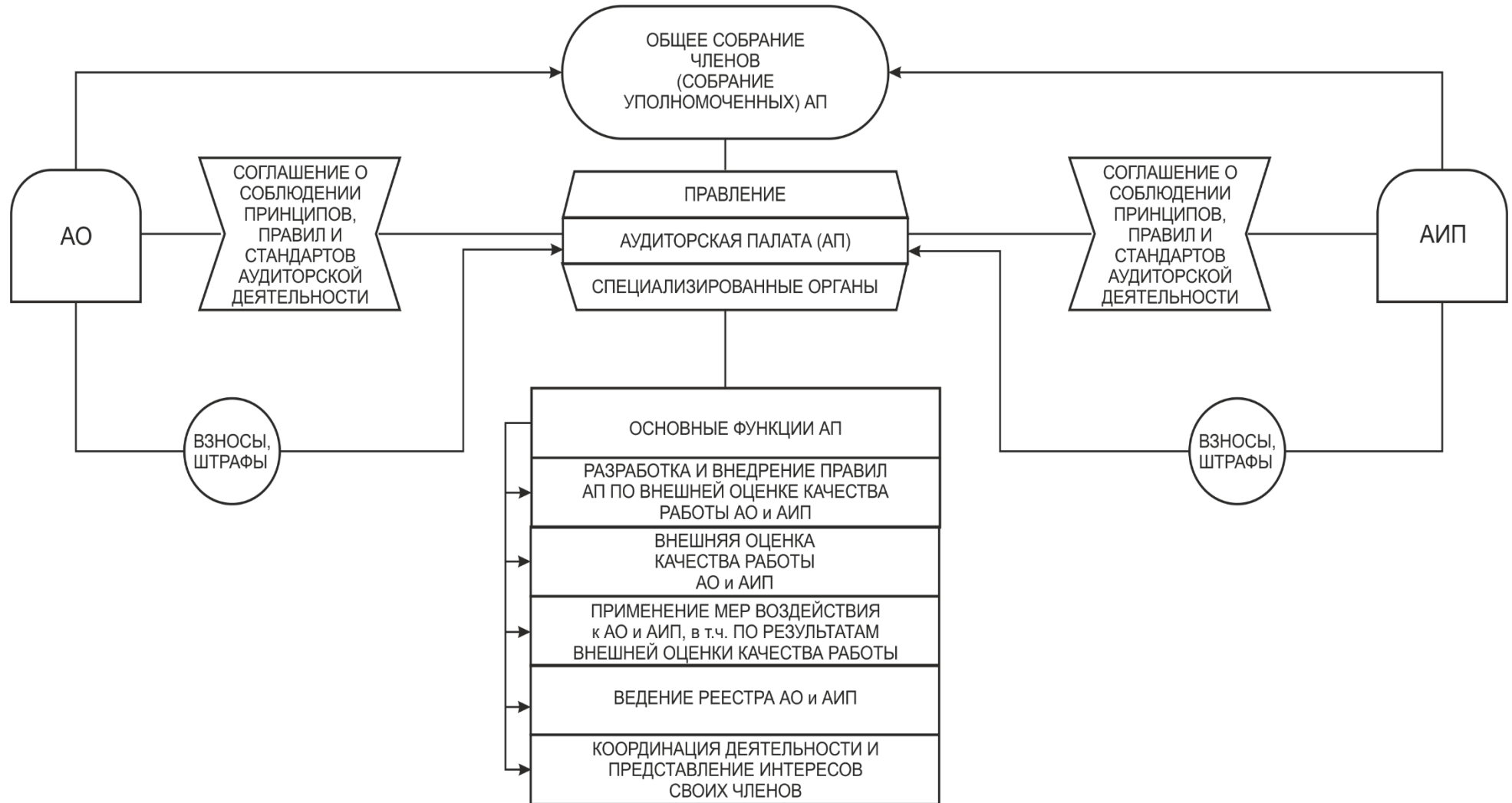

Рис. 1. Вопросы компетенции Аудиторской палаты и органы ее управления с учетом предлагаемых изменений и дополнений в Закон «Об аудиторской деятельности».

Источник: Собственная разработка

В этой связи достаточно сложно предположить, как этот орган, члены которого выполняют свои обязанности на безвозмездной основе, смогут реализовать комплекс функций, касающихся оценки деятельности Аудиторской палаты, рассмотрения результатов и выработки рекомендаций по совершенствованию методов осуществления внешней оценки качества работы аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей.

Следует подчеркнуть, что решения Наблюдательного совета обязательны для рассмотрения и реализации правлением Аудиторской палаты.

Вместе с тем, о какой обязательности решений может идти речь, если Аудиторская палата – это орган самоуправления аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей, которые финансируют деятельность палаты и перед которыми эта палата должна быть подотчетна?

Вызывает определенные сомнения оговоренная законопроектом необходимость согласования с Наблюдательным советом решений Аудиторской палаты (ее правления) по размерам членских взносов в палату, об отказе во включении в члены палаты, об исключении из членов палаты.

Очевидно, что функции Наблюдательного совета ко второму чтению Закона должны быть, как минимум, уточнены.

Если говорить в глобальном плане, то само создание такой структуры, как Наблюдательный совет, функции которого в полной мере могут выполняться специалистами Минфина, является, с нашей точки зрения, сомнительным.

Создание промежуточной структуры, контролирующей и регулирующей аудиторскую деятельность, было бы оправдано, если бы эта структура была независимой и на нее были возложены функции по внешнему контролю качества обязательного аудита, как это практикуется многими странами.

Пока же функции внешней оценки качества работы аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей отнесены, как уже отмечалось выше, к компетенции Аудиторской палаты (ст. 8-3), которая по факту становится не помощником и защитником своих членов, а карающим органом, ориентированным в большей мере на взыскание штрафов и контроль уплаты членских взносов. С учетом полномочий Министерства финансов Республики Беларусь и Наблюдательного совета, с которыми Аудиторская палата обязана согласовывать наиболее принципиальные вопросы своей деятельности, которые, как нам представляется, она может и должна решать самостоятельно, Аудиторская палата становится не органом самоуправления, а инструментом в руках органов государственного управления.

Еще одно принципиальное изменение – введение Государственного реестра аудиторских организаций, аудиторов - индивидуальных предпринимателей и аудиторов. Ведение данного реестра в соответствии с проектом изменений в Закон возложено: в части аудиторов – на Министерство финансов Республики Беларусь, в части – аудиторских организаций и аудиторов – индивидуальных предпринимателей – на Аудиторскую палату.

Безусловно, введение реестра – это объективно необходимое мероприятие. Вместе с тем, по нашему мнению, в целях устранения дублирования в работе, сокращения информационных потоков представляется целесообразным, чтобы ответственным за этот реестр была бы одна структура, а не две – как это предусмотрено сегодня. Совместное ведение реестра ведет к «размыванию» ответственности, а также необходимости постоянного согласования производимых в Реестре изменений и дополнений, что существенно увеличивает трудозатраты на его ведение. В силу того, что Реестр именуется как «Государственный реестр», полагаем, что он должен вестись Министерством финансов Республики Беларусь. Аудиторская палата, по нашему мнению, должна вести не Реестр, а учет своих членов.

В целом, следует констатировать, что изменений и дополнений в действующий Закон «Об аудиторской деятельности» много и многие из них имеют концептуальный характер.

Укрупненная схема управления аудиторской деятельностью в Республике Беларусь с учетом предлагаемых изменений и дополнений в Закон «Об аудиторской деятельности» представлена на рис. 2.

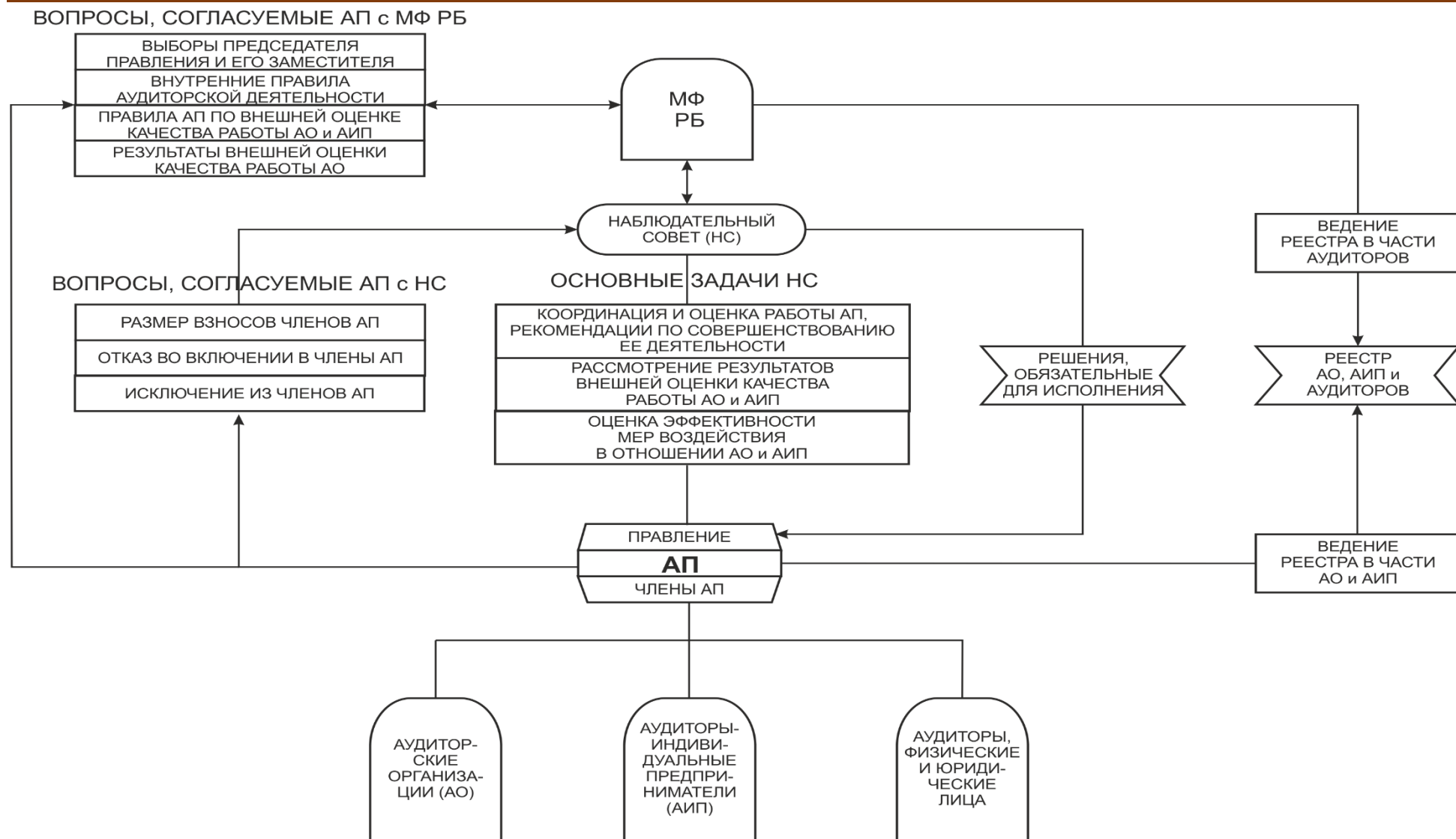

Рис. 2. Укрупненная схема управления аудиторской деятельностью в Республике Беларусь с учетом предлагаемых изменений и дополнений в Закон «Об аудиторской деятельности».

Источник: Собственная разработка

Выводы и предложения

1. Введение с 01.01.2014 года новой редакции Закона Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» обусловило:

- уменьшение (более чем на треть) количества аудиторских организаций;
- падение объемов обязательного аудита и объемов аудита в целом;
- демпинг стоимости аудиторских услуг и, как результат, значительное ухудшение качества таких услуг;
- увеличение в связи с падением объемов аудита объемов оказанных профессиональных и иных сопутствующих аудиту услуг.

В целом, при некотором упорядочении вопросов, связанных с осуществлением аудиторской деятельности, по принципиальным аспектам, характеризующим эффективность этой деятельности, следует признать, что принятие новой редакции Закона привнесло в аудиторскую деятельность больше минусов, чем плюсов. Какого-либо прорыва в аудите в связи с этим не произошло. Не случайно уже в текущем году на рассмотрение Парламента вынесен блок новых изменений и дополнения в Закон «Об аудиторской деятельности».

2. Изменения и дополнения в действующую редакцию Закона «Об аудиторской деятельности», подготовленные Министерством финансов Республики Беларусь при участии Общественно-консультативного совета по вопросам аудиторской деятельности, прошедшие обсуждение в первом чтении в Палате Представителей Национального собрания Республики Беларусь, позволяют решить ряд актуальных проблем, присущих аудиторской деятельности. Так, решению проблемы демпинга будет, в частности, способствовать введение ограничения (не более 30 %) в отношении критерия «цена предложения» при закупках аудиторских услуг по проведению обязательного аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности, что существенно снизит возможности для демпинга со стороны недобросовестных участников процедур закупок аудиторских услуг

Возложение на Министерство финансов функций контроля за субъектами хозяйствования, обязанными в соответствии с законодательством проводить обязательный аудит бухгалтерской отчетности, позволит выявлять субъектов, уклоняющихся от проведения такого аудита, и своевременно применять к ним соответствующие меры воздействия.

Существенному упорядочению в аудиторской деятельности должно способствовать введение Государственного реестра аудиторских организаций, аудиторов – индивидуальных предпринимателей и аудиторов, в котором будут аккумулированы сведения обо всех участниках рынка аудиторских услуг.

Определенные надежды в части объединения аудиторского сообщества с целью отстаивания его интересов, повышения значимости аудиторской профессии, дальнейшего развития аудиторской деятельности возлагаются на Аудиторскую палату, позиционируемую как единый орган самоуправления аудиторских организаций и аудиторов - предпринимателей.

Вместе с тем, как показывает анализ, предлагаемая структура палаты, предоставляемые ей полномочия, предлагаемая система контроля за ее деятельностью со стороны Наблюдательного совета, Министерства финансов Республики Беларусь вряд ли будут способствовать повышению эффективности аудиторской деятельности в Беларуси.

Полагаем, что принятие предлагаемых изменений и дополнений в Закон приведет к следующим неблагоприятным для аудита последствиям: тотальному государственному контролю за аудиторской деятельностью; дальнейшему сокращению количества аудиторских организаций; уходу с рынка аудита значительного количества аудиторов – предпринимателей, которые перенаправят свои усилия на оказание аутсорсинговых бухгалтерских услуг, что не требует членства в Аудиторской палате.

3. В целях повышения эффективности аудиторской деятельности в Республике Беларусь с учетом создания Аудиторской палаты как органа самоуправления аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей считаем необходимым:

- изменить статус и уточнить функции Наблюдательного совета. Полагаем, что Наблюдательный совет в той форме, в которой он предложен, - это неэффективная структура, функции которой в полной мере может выполнять Министерство финансов.

В перспективе следует подумать о создании независимого надзорного органа, определяющей функцией которого была бы разработка методологии контроля качества аудиторских услуг и непосредственно контроль за аудитом общественно значимых организаций;

- уточнить порядок избрания правления Аудиторской палаты и однозначно установить, что председатель и заместитель председателя правления палаты избираются из числа членов правления, а не назначаются по согласованию с Министерством финансов с последующим их включением в состав правления палаты;

- при определении полномочий Аудиторской палаты исходить прежде всего из того, что она не «карающий» орган, как это следует из предложенных изменений и дополнений в Закон, а орган, призванный представлять и защищать интересы своих членов;

- проработать вопрос о членстве в Аудиторской палате – кроме аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей – также и самих аудиторов, поскольку, по нашему мнению, Аудиторская палата – это структура, которая должна объединять все профессиональное сообщество. Тем более что опыт соседних стран свидетельствует о том, что членами аудиторских сообществ являются там, в том числе, и аудиторы;

- в целях усиления борьбы с демпингом предусмотреть в нормативных правовых актах, регламентирующих вопросы закупки аудиторских услуг, исключение при проведении процедуры закупок предложений участников с минимальной и максимальной стоимостью предлагаемых ими услуг по аудиту достоверности бухгалтерской (финансовой) отчетности;

- отменить действующее в настоящее время ограничение по привлечению для выполнения аудиторских услуг других аудиторских организаций.

Необходимость совместного выполнения аудиторских услуг с другими аудиторскими организациями возникает, в частности, при проверке крупных хозяйствующих субъектов, имеющих разветвленную филиальную структуру. Отмена ограничения по привлечению к аудиту других аудиторских организаций позволит осуществлять более полную и равномерную загрузку аудиторских организаций, а также выполнять значительные объемы аудиторских услуг в более сжатые сроки;

- уменьшить минимальный уровень выручки, обуславливающий необходимость проведения обязательного аудита с 5 до 3 млн. руб.

Предлагаемое изменение не только увеличит рынок аудиторских услуг, что будет способствовать развитию аудиторской деятельности, но и предотвратит со стороны хозяйствующих субъектов многочисленные нарушения при ведении бухгалтерского учета, налогообложении и составлении бухгалтерской (финансовой) отчетности.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 г. № 56-3 «Об аудиторской деятельности».
2. Итоги аудиторской деятельности за 2017 год [Электронный ресурс] / http://www.minfin.gov.by/auditor_activities/market_indicators/doc/be2935dd81bb452d.html.
3. Итоги аудиторской деятельности за 2014 год [Электронный ресурс] / http://www.minfin.gov.by/auditor_activities/market_indicators/doc/fcf8b99bef034432.html.
4. Рейтинг аудиторских организаций – 2017 // Главный бухгалтер. – 2018. - № 12 / <https://www.gb.by/izdaniya/glavnyi-bukhgalter/reiting-auditorskikh-organizatsii-2017>.
5. АПР предлагает свои методы борьбы с демпингом в аудите [Электронный ресурс] / <http://gaap.ru/news/136239/>. Аудит сегодня. - Дата публикации 26 августа 2013 г.
6. Гавриленко А.А. Выбор пути: демпинг или антидемпинг / А.А. Гавриленко, Д.А. Гавриленко // Аудит и финансовый анализ. – 2010. – № 2. – С. 220-225.
7. Гавриленко А. Комментарий (Определение и согласование трудоемкости аудита) / А. Гавриленко // Главный бухгалтер. - 2011. - № 7. – С. 76-79.
8. Кодекс Республики Беларусь от 21.04.2003 г. № 194-3 «Об административных правонарушениях».

PARTICULARITĂȚILE AUDITULUI OPERAȚIUNILOR DE SPĂLARE A BANILOR

THE PARTICULARITIES OF AUDIT IN MONEY LAUNDERING OPERATIONS

CZU: 657.6: 336.717.16(478)

GRUMEZA Dumitru¹, IACHIMOVSKI Anatolie²^{1,2} Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mail: ¹grumezad@mail.ru, ²aiachimovschi@mail.ru

Summary: *Financial crime is harmful and has far reaching negative consequences. An audit of financial statements may help counter such crimes of fraud, corruption and money laundering.*

Combating fraud, corruption and money laundering must be a joint effort of all relevant parties, including business leaders, the accountancy profession, regulators, standard setters and the financial sector. We call for a coordinated approach and commitment of all the key players to achieve tangible results.

Cuvinte cheie: auditor, audit financiar, ISA, spălarea banilor, raportare, operațiuni suspecte, raport de audit.

JEL Classification: M 42, Auditing.

Introducere.

Termenul utilizat de "spălarea banilor" pentru prima dată a apărut în SUA anii 20 ai secolului XX, unde infractorii (printre care Al Capone, Babsy Moran) căutau căi și mijloace de ași justifica banii obținuți din afaceri criminale. Ulterior aceștia au deschis spălătorii auto și spălătorii de rufe unde își legalizau "banii murdari", activități de la care foarte probabil și s-a păstrat denumirea de "money laundering" (spălarea banilor).

Operațiunile ilicite sub forma spălării banilor reprezintă pentru economia mondială un pericol și o amenințare foarte serioasă, cu atât mai mult în epoca actuală unde circuitul informațional avansează în viteză. S-a constatat deja oficial conform Fondului Monetar Internațional (FMI) că anual sunt legalizate fonduri ilicite într-un quantum de aproximativ 3-5% din produsul mondial brut (aproximativ 3-5 trilioane USD). În continuare fără o prevenire și o combatere a acestui proces ilicit această situație poate ajunge la cifre și mai impunătoare.

Nu a ocolit acest fenomen de spălare a banilor nici țara noastră unde în ultima perioadă se constată o creștere accentuată a acestor tipuri de infracțiuni investigate de Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (în continuare SPCSB), din care putem aminti de schema "Laundromat-ului rusesc", unde o parte din bani au fost tranzacționați prin intermediul Moldincombank, iar o altă parte prin Trasta Comerbanka (Letonia).

Cercetătorii definesc spălarea banilor ca un fenomen economic modern, bazat pe legătura strânsă dintre anumite sectoare ale economiei deschise cu economia subterană. Spălarea banilor este descris în literatura de specialitate drept procesul prin care bunurile și veniturile obținute ilicit sunt transferate sub forma legală în domeniul relațiilor economice, contribuind astfel la dezvoltarea businessului legal și ilegal.

Conform Directivei Uniunii Europene privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului nr. 2015/849, constituie „spălarea banilor” următoarele fapte, comise cu intenție:

a) schimbul sau transferul de bunuri, cunoscând că bunurile provin dintr-o activitate infracțională sau dintr-un act de participare la o astfel de activitate, în scopul ascunderii sau disimulării originii ilicite a bunurilor sau al sprijinirii oricărei persoane implicate în comiterea activității respective pentru a se sustrage consecințelor legale ale acțiunii persoanei respective;

- b) ascunderea sau disimularea adevăratei naturi, a sursei, a localizării, a amplasării, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestor bunuri, cunoscând că bunurile provin dintr-o activitate infracțională sau dintr-un act de participare la o astfel de activitate;
- c) dobândirea, deținerea sau utilizarea de bunuri, cunoscând, la data primirii lor, că acestea provin dintr-o activitate infracțională sau dintr-un act de participare la o astfel de activitate;
- d) participarea la oricare dintre acțiunile menționate la literele (a), (b) și (c), asocierea în vederea comiterii acestora, tentativa de comitere și asistența, instigarea, facilitarea și consilierea în vederea comiterii acțiunilor menționate.

Conform normelor juridice naționale, fenomenul „spălarea banilor” este definit ca acțiuni, orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței veniturilor ilicite ori spre tănuirea originii sau apartenenței unor astfel de venituri²⁶.

În altă ordine de idei, conform art. 243 din Codul Penal al RM, infracțiunea de spălare a banilor este săvârșită prin:

a) convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite, în scopul de a tănui sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracțiunii principale, de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acțiuni;

b) tănuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transiterii, deplasării proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite;

c) dobândirea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite.

De asemeni acțiuni ilicite constituie și faptele comise în afara teritoriului țării dacă acestea conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni în statul în care au fost comise și pot constitui elementele constitutive ale unei infracțiuni comise pe teritoriul Republicii Moldova.

1. Cerințele legislației în vigoare.

În conformitate cu Legea Nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului entitățile de audit, persoanele juridice și întreprinderile individuale care prestează servicii de contabilitate sunt încadrate ca entități raportoare către SPCSB cu privire la faptele ilicite din categoria spălării banilor.

La rândul său reglementarea, supravegherea și controlul modului de aplicare a legislației privind prevenirea și combaterea spălării banilor pe teritoriul Republicii Moldova de către auditorii și entitățile de audit în calitate de entități raportoare este asigurat de Consiliul de Supraveghere Publică a Auditului.

În acest context se impune pentru entitățile de audit elaborarea *Politicii cu privire la prevenirea, depistarea și raportarea cazurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului* conform Indicațiilor metodice privind aplicarea de către societățile de audit, auditorii întreprinzători individuali a măsurilor de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului.

Dacă să prezentăm situația reală a entităților de audit din R. Moldova ce au raportat existența *Politicii cu privire la prevenirea, depistarea și raportarea cazurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului* pentru perioada 2017 (pentru perioada 2018 urmează raportarea), putem prezenta că Societățile de audit, auditorii întreprinzători individuali (nr. total 120) au raportat măsurile de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului (SBFT), aplicate în procesul desfășurării activității de audit, după cum urmează²⁷:

- 1) au raportat elaborarea și aplicarea Politicii – 112 entități;
- 2) au raportat lipsa elaborării și aplicării Politicii – 8 entități.

²⁶ Legea Nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. În Monitorul Oficial Nr. 58-66, din 23.02.2018.

²⁷ <http://cspa.gov.md/node/87>

2. Cunoașterea clientului, evaluarea riscurilor, aplicarea de proceduri specifice.

Conform Standardelor Internaționale de Audit (ISA) fiecare auditor trebuie să se bazeze pe raționamentul și scepticismul său profesional în abordarea unui client nou sau în păstrarea unuia existent și, în consecință, va decide dacă și cât de detaliate trebuie să fie investigațiile proprii legate de informațiile despre un Client sau tranzacțiile derulate de acesta (de exemplu: căutări în presă, discuții cu partenerii de business, căutări pe internet detaliate sau acces la diverse baze de date specifice).

În legislația națională și internațională se prevede estimarea unui grad de risc aferent clienților noi și a celor existenți în portofoliu, în legătură cu riscul de spălare a banilor. Entitățile de audit în calitate de entități de raportoare vor evalua riscurile legate de operațiunile de spălare a banilor stabilind amploarea lor în funcție de următoarele aspecte:

- a) client;
- b) riscul general de spălare a banilor;
- c) țară (jurisdicție);
- d) relația de afaceri;
- e) bun, serviciu, tranzacție și canalul de livrare.

Ceea ce ține de estimarea gradului de risc aferent clienților o modalitate recomandată de practicile internaționale este stabilirea unei *matrici de risc* sau a unui *chestionar specific de risc*, bazat pe caracteristicile clientului, care să permită stabilirea de către auditor a unui punctaj/score, care să-l plaseze în categoriile de risc prevăzute de Lege: risc mare, mediu sau mic. De exemplu, un client care prin statut este listat sau reglementat de autorități și a cărui activitate este mai atent monitorizată (cum sunt băncile comerciale monitorizate de BNM) poate fi inclus într-o categorie de risc mic. Similar ca raționament, persoanele expuse politic vor intra într-o categorie mare de risc și măsurile de analiză și cunoaștere trebuie mai atent aplicate.

În practică pot fi utilizate măsuri-standard de cunoaștere a clientului cum ar fi:

1. identificarea clientului pe bază de documente și, după caz, de informații obținute din surse independente (autorități publice, parteneri de afaceri, presă, altele);
2. identificarea beneficiarului real și verificarea, pe bază de documente și, după caz, de informații obținute din surse independente, în funcție de risc, a identității acestuia;
3. obținerea de informații despre scopul și natura relației de afaceri;
4. monitorizarea relației de afaceri, pentru a se asigura că acestea sunt concordante cu informațiile privind identitatea clientului, precum și cu profilul de risc.

În cazul în care nu este posibilă cunoașterea clientului ca urmare a aplicării măsurilor-standard, entitățile raportoare (auditorii) sânt obligate să nu efectueze nicio activitate sau tranzacție, inclusiv printr-un cont de plăți, să nu stabilească nicio relație de afaceri ori să termine o relație de afaceri existentă și să aibă în vedere transmiterea formularelor speciale privind raportarea activităților sau tranzacțiilor suspecte Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor. În acest caz, auditorii ca entitate raportoare pot decide să continue sau să sisteze relația cu acest Client, documentând decizia conform standardelor profesionale aplicabile fără a explica clientului eventualul motiv de sistare.

Ceea ce ține de riscul general de spălare a banilor SPCSB a elaborat și a prezentat *Raportul privind Evaluarea națională a riscurilor expune și rezultatele evaluării domeniilor liberilor profesioniști ca entități raportoare*, unde pentru entitățile ce prestează servicii de audit și contabilitate sa acordat un risc scăzut.²⁸

Pentru a determina riscul legat de țară (jurisdicție) în acest calcul se ține cont dacă beneficiarii reali ai tranzacțiilor sunt rezidenți:

- a. din state care impun/nu impun cerințe de prevenire și combatere a spălării banilor și este supusă/nesupusă regulat evaluării în acest sens de către organizațiile internaționale de profil;
- b. din țările de destinație (jurisdicțiile) care, conform unor surse credibile, au un nivel scăzut/ridicat al corupției sau al altor activități infracționale, supuse embargourilor, etc.

²⁸ http://spsb.cna.md/sites/default/files/documents/files/Manual%20AML%20DNFBPs_RO.pdf, pag. 12.

Pentru a stabili în ce măsură un stat sau altul se supune/nu se supune standardelor internaționale în domeniul prevenirii și spălării banilor diferite organizații internaționale (de exemplu Grupului de Acțiune Financiară Internațională – FATF) publică periodic lista statelor care respectă în totalitate, parțial sau nu se supun unor standarde internaționale în domeniu (așa-zisa lista neagră – Filipine, Indonezia, Costa Rica, etc.)²⁹.

Legat de nivelul corupției a țărilor de destinație ca o sursă credibilă putem utiliza Indicele Percepției Corupției (IPC) de exemplu pentru 2018 publicat la 29 ianuarie 2019, la Berlin, de Transparency International³⁰. Indicele a fost calculat în baza a 13 studii ale unor organizații/companii notorii (inclusiv 9 – pentru Republica Moldova)³¹ pentru a evalua nivelul percepției corupției uzuale din sectorul public în 180 de țări. Acesta este evaluat la o scară de la 0 până la 100, unde „0” semnifică corupție totală, iar „100” – lipsă totală de corupție.

În 2018, Republica Moldova a înregistrat un scor al IPC de 33 de puncte (țările cu democrație avansată au o medie a IPC de 75 puncte; democrațiile „problematică” – 49 puncte; regimurile hibride, cu tendințe autocrate – 35 puncte; regimurile autocrate, cu cele mai proaste rezultate – doar 30 de puncte), fiind pe locul 117 din 180 țări. În mare parte această poziție a fost atribuită de faptul că în iulie 2018, a fost adoptată legea „amnistiei capitalului” care permite legalizarea mijloacelor de proveniență frauduloasă.

Auditorii în calitate de entități raportoare vor acorda o atenție sporită clienților care sunt implicați în relații de afaceri cu firme și persoane din jurisdicții care nu beneficiază de sisteme adecvate de prevenire și combatere a spălării banilor, precum și tuturor tranzacțiilor complexe, neobișnuit de mari sau care nu se circumscriu tipologiei obișnuite, inclusiv tranzacțiilor care nu par să aibă un sens economic, comercial ori legal sau a tranzacțiilor care, prin natura lor, pot să favorizeze anonimatul. Când auditorul studiază bunul, serviciul, tranzacția și canalul de livrare a acestora se analizează dacă bunul (serviciul) fac parte din categoria mărfurilor/serviciilor ordinare sau nu, volumul acestora este unul mediu pentru o tranzacție sau prezintă un volum foarte ridicat comparativ cu media tranzacțiilor ordinare, căile de livrare sunt ușor de identificat, inclusiv destinația finală, decontarea a fost efectuată prin o tranzacție sau mai multe (urmărind în special dacă ratele au fost împărțite în sume ce se încadrează în limita celor ce urmează a fi raportate, etc.).

Legat de locul integrării procedurilor de evaluare a riscului aferent tranzacțiilor de SBFT Societățile de audit, auditorii întreprinzători individuali din R. Moldova (nr. total 120) pentru perioada anului 2017 au raportat³²:

- a. până la acceptarea misiunii de audit – 12;
- b. până la acceptarea, dar și în procesul desfășurării misiunii de audit – 23;
- c. în procesul desfășurării misiunii de audit – 66;
- d. lipsa integrării procedurilor – 19.

Totodată riscului aferent tranzacțiilor de SBFT pentru 2017 a fost evaluat de Societățile de audit, auditorii întreprinzători individuali din R. Moldova astfel³³:

- a. redus – 91;
- b. mediu – 7;
- c. ridicat – 4;
- d. lipsa evaluării riscului – 18.

Ulterior determinării riscului legat de spălarea banilor auditorul determină acel risc al misiunii de audit. Trebuie făcută distincția clară că există o diferență între riscul misiunii de audit și riscul legat

²⁹ <http://www.fatf-gafi.org/countries/>

³⁰ http://ipn.md/infoprim/UserFiles/Image/Comunicate_anexe/IPC_2018_rom.pdf

³¹ Bertelsmann Stiftung Transformation Index 2017-2018, Economist Intelligence Unit Country Risk Service 2018, Freedom House Nations in Transit 2018, Global Insight Business Conditions and Risk Indicators 2017, The PRS Group International Country Risk Guide 2018, World Bank Country Policy and Institutional Assessment 2017, World Economic Forum Executive Opinion Survey 2018, World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey 2017-2018, Varieties of Democracy (V-Dem) 2018.

³² <http://cspa.gov.md/node/87>

³³ <http://cspa.gov.md/node/87>

de spălarea banilor și finanțarea terorismului. Primul este un concept mult mai extensiv, bazat pe mai multe componente (riscul inerent, riscul de control, riscul de nedetectare) și este influențat în mod direct de al doilea risc. Adică trebuie de ținut cont de faptul că în cazul auditului situațiilor financiare, un client cu un grad mare de risc de spălare a banilor va determina un risc ridicat de audit. Pe de altă parte nu este exclus ca un client existent, care aparent are un risc de audit redus în preplanificare, evaluat în misiunile anterioare, să înceapă să deruleze în perioada curentă o serie de tranzacții anormale, neobișnuite și care să determine un grad de risc crescut în ceea ce privește riscul de spălare a banilor.

În funcție de riscul de audit determinat auditorul va aplica procedurile de audit sub forma unor teste de detaliu, teste standard, sau unele teste extinse în situația în care testele standard nu au adus probele suficiente și adecvate pentru stabilirea unor concluzii.

La această etapă se aplică teste asupra unor operațiuni cum ar fi:

1. analiza operațiunilor efectuate unde prețul unitar diferă semnificativ de cel practicat pe piața locală a clientului (în scopul camuflării circuitului de bani obținuți ilicit);
2. analiza contractelor cu clauze deosebite de contractele încheiate în conformitate cu cerințele legislației (condiții flexibile de plăți, lipsa penalizărilor pentru întârzieri, împrumuturi fără dobânzi), lipsa contractelor la împrumuturi, etc.;
3. împrumuturi atrase în situația când situația financiară a entității îi permitea să-și continue activitate fără surse din exterior;
4. implicarea în tranzacție a unor părți stabilite în zone avantajoase din punctul de vedere al fiscalității sau al secretului bancar (paradisuri fiscale), sau în țări indicate de FATF ca fiind necooperante în materie de spălarea banilor;
5. servicii exagerate de consultanță cu sume considerabile pentru a diminua obligațiile fiscale;
6. alte operațiuni care auditorul consideră suspecte³⁴ de spălarea banilor.

3. Raportarea tranzacțiilor privind spălarea banilor, păstrarea informațiilor.

Procedura de raportare în contextul depistării suspiciunilor de spălare a banilor este una foarte dificilă deoarece spectrul suspiciunilor este unul foarte larg și nu de puține ori determinarea suspiciunilor este una subiectivă ce ține în primul rând de raționamentul profesional și scepticismul auditorului.

Auditorul și membrii echipei sale de audit au mai multe obligații de raportare:

1. Raportarea internă în cadrul echipei de audit, în cadrul activității lor, atunci când se descoperă tranzacție potențial-suspectă;
2. Raportarea către SPCSB a operațiunii suspecte identificate;
3. Raportarea către client a problemelor semnificative de control intern, probleme ce pot fi identificate la nivelul politicilor implementate de client pentru prevenirea și combaterea spălării banilor;
4. Raportarea către utilizatorii situațiilor financiare, indicând aceasta în raportul de audit.

Raportarea internă între membrii echipei de audit, în cadrul activității lor, atunci când identifică o tranzacție suspectă nu este reglementată. Aceasta se poate face în mod formal sau informal între membrii echipei de audit și cu recomandarea de consemnare a concluziilor decise în documentația internă.

Obligațiile de raportare al activităților și tranzacțiilor către SPCSB cad sub incidența Legii nr. 308/2017, unde auditorii în calitate de entitate raportoare trebuie să raporteze:

- a) tranzacțiile suspecte, care se raportează în termen de cel mult 24 ore de la momentul identificării operațiunii sau circumstanțelor;
- b) tranzacțiile în numerar printr-o operațiune în valoare de cel puțin 100.000 lei, sau mai multe operațiuni dacă se consideră că există o consecutivitate a acestora, care se raportează în decurs de 10 zile calendaristice;

³⁴ prin „tranzacție suspectă” se înțelege operațiunea care aparent nu are un scop economic sau legal ori care, prin natura ei și/sau caracterul neobișnuit în raport cu activitățile clientului auditorului, trezește suspiciunea de spălare a banilor.

c) tranzacțiile prin virament printr-o operațiune de minim 500.000 lei, care se raportează până la data de 15 a lunii următoare lunii de gestiune.

Către conducerea entității, cât și față de persoanele responsabile cu guvernarea auditorul are obligația de raportare prevăzută în standardele ISA 260 și 265.

În cadrul activității sale auditorul emite un raport asupra activității prestate, în funcție de obiectivul misiunii. Acest raport este adresat utilizatorilor finali. În acest sens, responsabilitățile de raportare ale auditorilor sunt definite în măsura prevăzută de Standardele Internaționale de Audit aplicabile auditului situațiilor financiare.

Conform prevederilor din Legea nr. 308/2017, auditorii (entitățile raportoare) au obligația de a păstra, pe o perioadă de 5 ani de la încheierea relației cu clientul. Datele păstrate trebuie să fie suficiente ca să permită reconstruirea fiecărei tranzacții sau activități în maniera în care să servească în caz de necesitate ca probă în cadrul procedurii penale, contravenționale și altor proceduri legale.

Concluzii.

În ultima perioadă auditorii și contabilii au un rol important în prevenirea și combaterea spălării banilor. Pe lângă activitatea de bază legislația în domeniu obligă auditorii și contabilii să elaboreze și aplice în practică politici și proceduri privind combaterea fenomenului de spălare a banilor, respectiv de a aprecia obiectiv operațiunile economice la care aceștia au acces în legătură cu serviciile prestate, de a scoate în evidență acele operațiuni considerate suspecte, de a aprecia caracterul ilicit și a raporta într-un termen operativ către organele competente de investigarea operațiunilor suspecte.

Bibliografie:

1. *Legea privind auditul situațiilor financiare* nr. 271 din 15.12.2017. În Monitorul Oficial Nr. 7-17, din 12.01.2018;
2. *Legea Nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului*. În Monitorul Oficial Nr. 58-66, din 23.02.2018;
3. *Hotărârea CNPF Nr. 38/1 din 24.08.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind măsurile de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pe piața financiară nebanară*. În Monitorul Oficial Nr. 366-376, din 28.09.2018;
4. *Standardele Internaționale de Audit*, Ordinul ministrului finanțelor nr. 64 din 14 iunie 2012. În Monitorul Oficial Ediție specială, din 24.08.2012;
5. *Standardele Internaționale privind combaterea spălării banilor și finanțarea terorismului*, Grupul de Acțiune Financiară Internațională (FATF);
6. *Directiva (UE) 2015/849 a parlamentului european și a consiliului din 20 mai 2015 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului*;
7. *Ordin SPCSB nr.35 din 23.08.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului privind măsurile de prevenire și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului*;
8. *Ordin SPCSB nr.18 din 08.06.2018 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor cu privire la raportarea activităților sau tranzacțiilor care cad sub incidența Legii nr.308 din 22.12.2017*;
9. *Ordin SPCSB nr.15 din 08.06.2018 cu privire la aprobarea Ghidului privind identificarea și raportarea activităților sau tranzacțiilor suspecte de spălare a banilor*;
10. IFAC și IFRS, *Reglementări internaționale de audit, asigurare și etică*, Editura Irecson, București, 2009;
11. http://spsb.cna.md/ro/law_national;
12. mf.gov.md;
13. <http://cspa.gov.md>;
14. <http://www.fatf-gafi.org/countries/>;
15. http://ipn.md/infoprim/UserFiles/Image/Comunicate_anexe/IPC_2018_rom.pdf.

**ARMONIZAREA PROCESULUI DE SUPRAVEGHERE A ACTIVITĂȚII DE
AUDIT DIN REPUBLICA MOLDOVA LA NORMELE EUROPENE**

CZU: 657.6(478):061.1 EU

IACHIMOVSKI Anatolie¹, GRUMEZA Dumitru²^{1,2} Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mail: ¹aiachimovschi@mail.ru, ²grumezad@mail.ru

Summary: *Improving the legislative and normative framework in line with the European norms in various fields, including the audit, is the basis for the continuation of scientific investigations on the harmonization of the audit with the good European audit practices of the financial statements. Since the beginning of this year, the Audit of Financial Statements Act has been in force, the Council's Public Audit Board's Activity Regulation has been drafted, having as its basis the Concept of Transposition of the Audit Directive into National Legislation. Therefore, it is appropriate to carry out a continuity of scientific investigations on the priority directions for harmonizing the audit work with European best practices. The views and proposals will aim at examining how to transpose European requirements into the regulation and supervision of the domestic audit activity. Scientific investigations in this area are beneficial for improving the regulatory framework of audit quality by adjusting them to European standards. The study also aims to express an opinion on the advantages and disadvantages of these developments in harmonizing the auditing profession with international practices. The research is expected to analyze the normative acts in the field, the good international practices in the exercise of the auditing profession, aiming at highlighting the role of reforms in ensuring the quality of services in this field. Thus, the research in question is an empirical investigation to determine whether new alignments in the audit practice determine the performance of the audit engagement in the context of current professional standards.*

Key words: audit activity, international auditing standards, quality control, supervisory authority.

JEL Classification: M42

Conținutul lucrării

Republica Moldova este una din țările care în ultimii ani s-a evidențiat prin reforme semnificative ale cadrului normativ în domeniul auditului situațiilor financiare. Noile cerințe legislative creează o platformă favorabilă pentru asigurarea condițiilor adecvate în realizarea activității de audit în Republica Moldova, însă acestea necesită resurse pentru consultarea și îndrumarea auditorilor practicieni. Prin această prismă, se argumentează necesitatea investigațiilor determinate de următoarele evenimente:

- publicarea în monitorul oficial din 12.01.2018 a Legii nr.271 privind auditul situațiilor financiare, la elaborarea căreia s-a consultat opinia publică, având totodată ca punct de reper Conceptul de Transpunere a Directivei privind Auditul în legislația națională [1];
- aprobarea de către Guvernul Republicii Moldova în baza Hotărîrii nr.807 din 20.08.2018 a Regulamentului de activitate al Consiliului de supraveghere publică a auditului, stabilirea efectivului-limită de personal al Consiliului de supraveghere publică a auditului în număr de 10 unități [2];
- intrarea în vigoare a noilor revizurii ale Standardelor Internaționale de Audit, emise de IFAC și plasate pe pagina web a Ministerului Finanțelor pe data de 19.10.2017 [3];
- asumarea obligațiunii de către Republica Moldova, prin semnarea acordului de asociere cu Uniunea Europeană, ca în termen de trei ani să se racordeze la prevederile Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate [4], Regulamentului nr.537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public [5].

Asigurarea calității, prin prisma noilor prevederi legislative, se exercita prin controlul extern al calității care este efectuat de către Consiliul de supraveghere publică a auditului (în continuare

Consiliu) în scopul gestionării sistemului de asigurare a calității auditului. Art.41 (1) a Legii privind auditul situațiilor financiare [1], stabilește cadrul de referință al controlului extern al calității efectuat de Consiliu (tab.1).

Tabelul 1. Cadrul de referință privind asigurarea calității prin prisma Legii privind auditul situațiilor financiare

<i>Aspecte abordate</i>	<i>Legea nr.61 din 16.03.2007, art.41</i>	<i>Prevederi în conformitate cu Directiva 2006/43/CE</i>
Scopul și obiectul controlului extern al calității	Exercitarea controlului extern în vederea constatării existenței și a modului de aplicare a sistemului de asigurare a calității auditului	Conformarea la politicile și procedurile de control al calității auditului la nivel de misiune și la nivel de entitate de audit
Raportarea constatărilor controlului extern al calității	Raportul anual de activitate al Consiliului include informația generală privind constatările și măsurile disciplinare aplicate auditorilor și entităților de audit	Monitorizarea respectării cerințelor de exercitare a misiunilor în conformitate cu normele profesionale și de formare continuă
Sanționarea și aplicarea măsurilor disciplinare	Consiliul utilizează sisteme eficiente de investigații și măsuri disciplinare pentru a detecta, a corecta și a preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului în conformitate cu Regulamentul privind controlul extern al calității auditului	Efectuarea necorespunzătoare a auditului legal poate fi prevenită prin aplicarea sancțiunilor de către autoritatea de supraveghere

Sursa: elaborat de autor în baza prevederilor legislației Republicii Moldova [1, Legea nr.271 din 15.12.2017; 4, Directiva 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate]

Legea nr.271 privind auditul situațiilor financiare, art.41 (1) prevede exercitarea controlului extern în vederea constatării existenței și a modului de aplicare a sistemului de asigurare a calității auditului. Cerințele acestui articol este în conformitate cu prevederile Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate, care abordează două nivele de realizare a controlului:

- respectarea politicilor și a procedurilor de control al calității auditului la nivel de entitate de audit;
- asigurarea politicilor și a procedurilor de control al calității auditului la nivel de misiune de audit.

Investigațiile și sancțiunile corespunzătoare stabilite de Consiliului de supraveghere publică a auditului contribuie la prevenirea și corectarea efectuării necorespunzătoare a auditului legal. Efectuarea necorespunzătoare a auditului legal poate fi prevenită prin aplicarea sancțiunilor de către autoritatea de supraveghere. Raportul anual de activitate al Consiliului include informația generală privind constatările și măsurile disciplinare aplicate auditorilor și entităților de audit, precum:

- avertisment scris;
- muștrare scrisă;
- declararea raportului auditorului ca fiind necorespunzător cerințelor prezentei legi și standardelor de audit;
- suspendarea activității entității de audit sau a auditorului pentru efectuarea auditului pe o perioadă cuprinsă între 1 și 3 ani;
- retragerea certificatului de calificare al auditorului;
- radierea entității de audit din Registrul public al entităților de audit.

Merită atenție cuvenite, aplicarea măsurilor disciplinare entităților de audit și auditorilor în urma efectuării auditului concomitent cu următoarele tipuri de servicii:

- o servicii fiscale, inclusiv:
 - întocmirea declarațiilor fiscale;
 - calcularea impozitelor și a taxelor;

- de consultanță fiscală;
- asistență în cadrul verificărilor efectuate de către autoritățile fiscale;
- o servicii de consultanță care prevăd participarea la gestiunea entității auditate sau la procesul decizional al acesteia, inclusiv:
 - de asistență în domeniul managementului;
 - de asistență în administrare, reorganizare și lichidare;
- o servicii de organizare, restabilire, ținere a contabilității și de întocmire a situațiilor financiare;
- o servicii de elaborare și implementare a procedurilor de control intern, de gestionare a riscurilor privind întocmirea și/sau verificarea informațiilor financiare și a sistemelor informaționale aferente;
- o servicii de executare a funcției de audit intern sau a funcției cenzorului/comisiei de cenzori.

Deciziile Consiliului privind aplicarea măsurilor disciplinare se aduc la cunoștința auditorilor, a entităților de audit vizate și sunt executorii de la data emiterii, însă vor fi plasate pe pagina web oficială a Consiliului doar după expirarea termenului de atac. La aplicarea măsurilor disciplinare se ține cont de gravitatea și durata încălcării, de circumstanțele în care a fost comisă încălcarea și gradul de răspundere a persoanei, de activitatea și comportamentul anterior al auditorului sau al entității de audit, inclusiv de existența unor încălcări anterioare. Auditorul și entitatea de audit au dreptul să prezinte explicații, documente sau probe privind încălcările depistate în curs de examinare.

În contextul Directivei 2006/43/CE se prevede neadmiterea influențelor asupra sistemelor de asigurare și de supraveghere a calității auditului ca urmare a finanțării acestuia de către auditori și entitățile de audit. În acest scop, pentru a fi întrunite aceste condiții Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271 stabilește plăți fixe pentru fiecare raport al auditorului emis pentru auditul situațiilor financiar, plățile efectuate sunt constante și nu trebuie să varieze de la un auditor la altul. Ceea ce permite de a afirma că întrucât taxele sunt aceleași, astfel nu se poate considera că această finanțare oferă o posibilitate de a influența calitatea auditului.

Art.30 din Directiva 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate prevede ca Statele membre se asigură că există sisteme eficiente de investigații și sancțiuni pentru a detecta, corecta și preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului legal. Acestea prevăd sancțiuni eficiente, proporționale și descurajante cu privire la auditorii legali și firmele de audit, în cazul în care auditurile legale nu sunt efectuate în conformitate cu dispozițiile adoptate.

Consiliului de supraveghere publică a auditului este încurajat să utilizeze sisteme eficiente de investigații și măsuri disciplinare pentru a detecta, a corecta și a preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului în conformitate cu Regulamentul privind controlul extern al calității auditului. În acest scop, art. 42 alin.(3) din Legea nr.271 privind auditul situațiilor financiare prevede aplicarea măsurilor disciplinare și în următoarele cazuri: lipsei probelor de audit pentru emiterea concluziilor pe care se bazează opinia auditorului; neachitării plăților și a cotizațiilor; constatării unor neconformități în urma efectuării controlului extern al calității; încălcării cerințelor de instruire profesională continuă; neprezentării raportului privind transparența și a raportului privind respectarea procedurilor de control al calității auditului; neplasării pe pagina web oficială proprie a raportului privind transparența.

Până în prezent, sancțiunile se luau de Consiliul de supraveghere a activității de audit de pe lângă Ministerul Finanțelor prin intermediul Serviciului de control și verificare. Însă începând cu 01.01.2019, procesul de investigare a calității activității de audit se atribuie, în baza articolului 41 din Legea nr.271, unei autorități autonome și din punct de vedere al gestiunii financiare și anume Consiliului de supraveghere publică a auditului, care va avea posibilități de a stimula lucrul inspectorilor controlului calității.

Este de remarcat, că Consiliul în cauză este în drept de a delega organizațiilor profesionale din domeniul auditului funcția de control extern al calității auditului membrilor lor, adică entităților de audit, care efectuează auditul la entitățile ce nu sînt de interes public. Conform informațiilor privind respectarea procedurilor de control al calității lucrărilor de audit prezentate de către societățile de

audit, auditorii întreprinzători individuali se atestă următoarea situație privind apartenența la asociațiile auditorilor și societăților de audit.

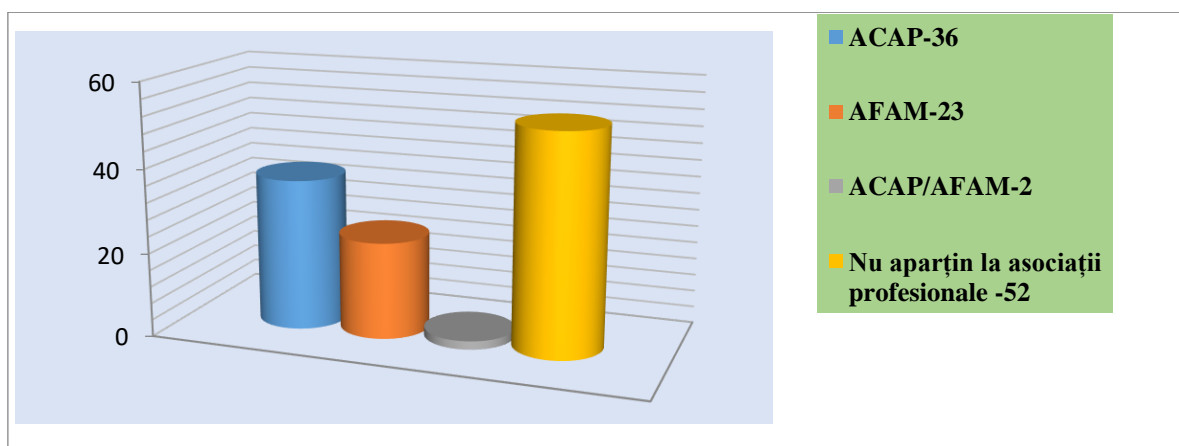

Figura 1. Apartenența societăților de audit și auditorilor întreprinzători individuali la asociațiile auditorilor și societăților de audit

Sursa: Informația privind piața serviciilor de audit [8]

Potrivit informației prezentate în figura de mai sus se constată că asociația cu ponderea cea mai mare de apartenență a societăților de audit, auditorilor întreprinzători individuali ACAP (36+2) sau 60,3% din totalul celor ce fac apartenență la vreo asociație. Asociației AFAM îi aparține 25(23+2) societăți de audit, ceea ce constituie 39,7% din totalul societăților de audit, auditorilor întreprinzători individuali cu apartenență la vreo asociație. De asemenea, 52 societăți de audit nu fac parte nici la o asociație. Totuși, la situația din 01.01.2018 conform datelor Registrului de stat al societăților de audit și al auditorilor întreprinzători individuali, din 107 societăți de audit cu răspundere limitată pe teritoriul Republicii Moldova sunt înregistrate 7 societăți cu capital străin și 2 societăți cu capital mixt.

Prezintă interes principiile aplicate în baza cărora sunt selectate dosarele de audit pentru a fi supuse controlului calității. Întrucât, controlul calității poate fi efectuat în totalitate sau prin sondaj, în funcție de volumul activităților realizate de entitatea de audit, precum și de frecvența abaterilor constatate anterior, cuprinzându-se un număr reprezentativ de rapoarte și documente de lucru ale auditorului.

Nerespectarea prevederilor privind fondarea entității de audit, constituie temei pentru aplicarea sancțiunilor. Entitatea de audit poate fi constituită sub formă de societate cu răspundere limitată sau societate pe acțiuni. Peste 50% din capitalul social al entității de audit aparțin auditorilor și/sau entităților de audit rezidente sau nerezidente. Art.13 din Directiva 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate atrage atenția la necesitatea menținerii cunoștințelor teoretice, competențelor și valorilor profesionale la un nivel suficient de înalt și că nerespectarea cerințelor de formare continuă să se sancționează în mod corespunzător. De asemenea, trebuie întrunită cerința ca administratorul entității de audit trebuie să fie numit un auditor, iar majoritatea membrilor organului executiv al entității de audit trebuie să fie reprezentată de persoane cu certificare în domeniul auditului.

Entitatea de audit este obligată să asigure riscul de audit pentru prejudiciul cauzat entității auditate, solicitantului auditului, ca urmare a exprimării unei opinii de audit necorespunzătoare, în cazul în care situațiile financiare conțin denaturări semnificative. În scopul asigurării riscului de audit, entitatea de audit întreprinde, după caz, următoarele măsuri:

- a) încheie cu asigurătorul un contract de asigurare de răspundere civilă pentru posibilele riscuri de activitate profesională, obiectul asigurării fiind contractul de audit sau auditul;
- b) constituie provizioane în mărime de minimum 15% din venitul din vânzări în perioada de gestiune aferentă auditului.

Modul de asigurare a riscului de audit este stabilit de către Ministerul Finanțelor. Indicațiile metodice privind modul de asigurare a riscului de audit sunt aprobate prin Ordinul Ministrului Finanțelor nr.149 din 22.11.2010. Situația privind modul de asigurare a riscului de audit este prezentată în figura 2.

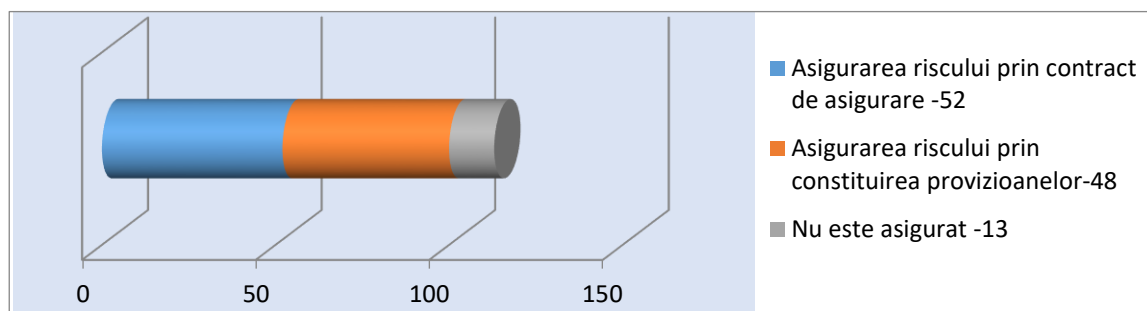

Figura 2. Apartenența societăților de audit și auditorilor întreprinzători individuali la asociațiile auditorilor și societăților de audit

Sursa: Informația privind piața serviciilor de audit [8]

Au asigurat riscul de audit prin contract de asigurare - 51 societăți de audit și 1 auditor întreprinzător individual sau 46% din totalul societăților de audit. Totodată, riscul de audit a fost asigurat și prin constituirea provizioanelor - 46 societăți de audit și 2 auditori întreprinzători individuali sau 42% din total. Riscul de audit nu a fost asigurat de către 13 societăți de audit.

Conform noilor prevederi, stabilite la art.26 din Legea nr.271 privind auditul situațiilor financiare, scopul asigurării riscului de audit constă în asigurarea răspunderii societății de audit pentru prejudiciul cauzat entității auditate în urma exprimării de către auditor a unei opinii de audit necorespunzătoare în cazul în care situațiile financiare conțin denaturări semnificative.

Totuși, în condițiile noilor prevederi legale, în cazul efectuării auditului la entitățile de interes public, entitatea de audit trebuie să asigure riscul de audit prin încheierea cu asigurătorul a unui contract de asigurare de răspundere civilă pentru posibilele riscuri de activitate profesională, obiectul asigurării fiind contractul de audit sau auditul. Iar în cazul efectuării auditului la alte entități decât cele de interes public, entitatea de audit va asigura riscul de audit conform uneia din măsurile enunțate. Apariția obligației entității de audit privind recuperarea prejudiciului material adus entității auditate prin exprimarea unei opinii necorespunzătoare, va servi ca temei pentru utilizarea provizioanelor constituite în acest scop sau îndeplinirea de către asigurător a obligațiilor sale conform prevederilor contractului de asigurare de răspundere civilă profesională.

Concluzii

În rezultatul cercetărilor efectuate în acest domeniu privind armonizarea procesului de supraveghere a activității de audit la normele europene se prezintă următoarele concluzii:

- reformarea cadrului normativ autohton al activității de audit necesită o anumită perioadă de timp de acomodare la cerințele europene în contextul implementării conceptului de înființare a unei instituții publice autonome, care își va desfășura activitatea în baza principiilor de autogestione;

- procedurile de verificare a calității lucrărilor misiunii de audit trebuie revizuite în contextul ISQC 1 „Controlul calității pentru firmele care efectuează audituri și revizuri ale situațiilor financiare, precum și alte misiuni de asigurare și servicii conexe”, de asemenea ținând cont de condițiile de conformare la prevederile ISA 220 „Controlul calității pentru un audit al situațiilor financiare”;

- asigurarea calității activității de audit în Republica Moldova prin prisma bunelor practici europene în acest domeniu, trebuie corelată cu problemele legate de optimizarea surselor de finanțare a sistemului de supraveghere publică a activității de audit în condițiile actuale ale cadrului legislativ;

- transpunerea sistemului de supraveghere a calității auditului prevăzute de Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271, necesită luarea în considerare a situației autohtone pentru a se conforma prevederilor Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate.

Investigațiile efectuate în cadrul temei de cercetare au demonstrat că pentru a facilita implementarea noilor prevederi legislative se propune instituirea cerințelor unui sistem eficient de investigații și sancțiuni pentru a detecta, corecta și preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului. Cu toate că conceptul actual legal privind organizarea asigurării calității activității de audit, din punct de vedere

al corespunderii cu normele europene, este cu mult mai perfect în comparație cu prevederile vechii legi, se propune:

- cerințe extinse privind etica profesională și scepticismul profesional, precum: restricționarea onorariilor;
- interzicerea prestării serviciilor care nu sunt de audit;
- includerea cerințelor de evaluare a controlului calității misiunii;
- instituirea prevederilor speciale privind desemnarea auditorului și stabilirea duratei misiunii.

Bibliografie

1. Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271 din 15.12.2017 (data intrării în vigoare 01.01.2019). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12.01.2018.
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.807 din 20.08.2018 privind aprobarea Regulamentului de activitate al Consiliului de supraveghere publică a auditului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 321-332 din 24.08.2018.
3. Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Codul Etic al Profesioniștilor Contabili [online]. Disponibil: [http // www.minfin.md](http://www.minfin.md).
4. Directiva 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate [online]. Disponibil: [http // eur-lex.europa.eu](http://eur-lex.europa.eu).
5. Regulamentului nr.537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public. [online]. Disponibil: [http // eur-lex.europa.eu](http://eur-lex.europa.eu).
6. Tabelul de transpunere în legislația națională a Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi [online]. Disponibil: <http://mf.gov.md>.
7. Indicațiile metodice aferente întocmirii și prezentării Informației privind respectarea procedurilor de control al calității lucrărilor de audit, stabilite de Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova în anexa 1 la ordinul nr.115 din 26.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.237-240 din 31.12.2008.
8. Informația privind piața serviciilor de audit [online]. Disponibil: <http://cspa.md>

COMISIA DE CENZORI ȘI ORGANIZAREA SISTEMULUI DE CONTROL INTERN

CZU: 657.6(478)

TUHARI Tudor*Prof. univ., dr. hab., Universitatea Cooperatist Comercială din Moldova, Republica Moldova**E-mails: dedulea34@mail.ru***JEL Classification:** M 41, M 42

Conform Legii Contabilității și raportării financiare (nr. 287 din 15 decembrie 2017, Monitor Oficial nr. 1-6 din 05.01.2018) prin articolul 18 se accentuează că entitatea este obligată să organizeze un sistem de control intern, iar responsabilitatea pentru această organizare și aplicare poartă persoanele, care duc răspunderea și drepturile entităților privind ținerea contabilității și prezentarea situațiilor financiare. În Legea nouă a contabilității nu este prevăzut ceea ce se constată în legea precedentă a contabilității că entitatea pentru care auditul extern nu este obligatoriu poate crea o structură de audit intern sau antrena în acest scop auditori independenți.

În perioada sovietică la întreprinderi controlul intern în baza statutului propriu se desfășura de comisiile de revizie (cenzori). Funcția acestor organe, aprobat prin ordinul conducătorului sau ales prin adunarea asociațiilor, acționarilor (fondatorilor) se realiza printr-un plan de inventariere a bunurilor și verificarea decontărilor, efectuarea controalelor respectării disciplinei și productivității muncii, calității produselor fabricate, nivelului de utilizare a utilajului, tehnicii, respectarea normelor de cheltuieli și consumuri, capacității de producție la fiecare secție, subdiviziune și în general la întreprindere.

Această formă de control intern prin comisiile de revizie (cenzori) s-a păstrat conform statutelor în cooperativele de consum și uniunile raionale ale cooperației de consum și în prezent. Mai mult ca atât legile societății pe acțiuni (S.A.) și societății cu răspundere limitată (S.R.L.) prevăd alegerea și funcționarea acestor comisii cu funcții de control intern, ceea ce în Legea curentă a Contabilității și raportării financiare așa ceva nu este prevăzut.

Legea Societăților pe acțiuni (nr. 1134-XIII din 02.04.1997) prevede, că unul din organele de conducere este numită și comisia de revizie (cenzori), căreia i se atribuie funcția de control și verificare a activității economico – financiare a societății. Specialiștii din comisia de revizie trebuie să obțin calificarea din sfera contabilității, financiară sau economică, ceea ce va forma competențe de organizare și efectuare operațiilor din sistemul de control intern, dintre care și aprecierea estimării cerințelor legislative și normative în vederea ținerii contabilității și raportării financiare.

Conform Legii Cooperăției de consum (nr.1252-X din septembrie 2000) organizațiile cooperatiste de consum își formează comisia de cenzori conform prevederilor statutare (art.85). Drepturile și obligațiile acestor comisii sunt orientate la supravegherea și verificarea a întregii gestiuni a organizațiilor cooperatiste de consum, ținerii contabilității în concordanță cu prevederile legale și întocmirea bilanțului și contul de profit și pierdere. Rezultatele verificării împreună cu propunerile referitor la conținutul Rapoartelor financiare analizate cenzorii reprezintă consiliului de administrație și organului suprem de conducere ale organizației cooperatiste într-un raport detaliat (art.86).

Datele legislative și normativa a societății pe acțiuni și cooperativelor de consum din sistemul cooperației de consum ne dovedesc că funcțiile pentru organizarea sistemului de control intern în entitățile societăților pe acțiuni, societăți cu răspundere limitată și cooperației de consum li se împuternicește comisiilor de cenzori.

Apare situația problematică referitor la forma, funcția și structura organizatorică a controlului intern, conținutul juridic, subordonarea, modul de raportare a acestuia în entități unde prin legislație nu se recomandă aprobarea și funcționarea comisiilor de revizie (cenzori). Controlul intern implică proceduri de verificare și monitorizare a indicatorilor economico – financiare și tehnico – tehnologice, prin analiza acestora din nomenclatorul datelor efective și celor bugetate, planificate. Sistemul de

bugetare și planificare constă din proceduri de maximizare sau minimizare a unor indicatori, caracterizarea respectării normelor și normativelor de utilizare a mijloacelor și realizarea veniturilor, cheltuielilor, rezultatelor financiare în procesul activității economico – financiare a entității.

Nomenclatorul indicatorilor de caracter managerial intern depinde de tipul și conținutul activității precum și forma organizatorico – juridică a entității.

La entități de producție și prestări de servicii prevalează informații de costuri bugetate și contabilizate pe entitate, subdiviziuni, locuri și centre de costuri și responsabilitate, pe când la entități de caracter comercial, de alimentație publică cooperatiste predomină informația de indicatori de cheltuieli de distribuție, administrative, asortimentul mărfurilor în magazine, produselor din alimentație publică vândute, prețurile de vânzare cu amănuntul, adaosul comercial din vânzarea acestora, respectarea cerințelor de aprovizionare și păstrare a stocurilor de mărfuri și produse, materii prime în limitele normelor și normativelor minimizate și maximizate la entitate.

Sursa principală pentru organizarea și monitorizarea controlului intern reprezintă rapoartele manageriale prezentate de diferiți funcționari responsabili pentru rezultatele activității structurilor interne ale entității.

Conținutul informațional a rapoartelor manageriale reprezintă instrumente, prin care responsabilii manageri asigură controale interne în scopuri primirii deciziilor manageriale.

Întocmirea și prezentarea rapoartelor manageriale de obicei are loc de diferiți funcționari:

- de persoanele în funcție de gestionari responsabili pentru păstrarea, utilizarea în proces de activitate a bunurilor materiale, imobilizărilor corporale, necorporale, activelor biologice, stocurilor de mărfuri și materiale, produselor, semifabricatelor, precum și mijloace de numerar, alte echivalente mijloacelor bănești, documente bănești etc.
- funcționari manageri, din care prezintă șefii al secțiilor, subdiviziunilor, sectoarelor, tehnologii, merceologii, inginerii, contabili, economiștii, finanțistii și alți funcționari cu obligațiuni și funcții corespunzătoare privind întocmirea și prezentarea în termenii stabiliți a informației economice, cu conținut de volume, valori și rezultate economico – financiare ale activității secțiilor, sectoarelor, subdiviziunilor, precum și a entității la nivel general.

În rapoartele manageriale de obicei se reflectă *date efective* pe segmente de timp (zi, săptămână, lună) al perioadei de gestiune și se compară cu datele informatice de norme, normative, planuri și devierile acestora.

În entități unde nu sunt organizate comisiile de cenzori în mod legislativ recomandăm ca funcția de control intern să fie efectuată de un organ numit prin ordinul conducerii cu includerea în componența acestuia a specialiștilor din diferite domenii de activitate printre care contabili, economiștii, finanștii, merceologii, managerii, inginerii, marketologii, etc.

Prin ordinul conducătorului se elaborează un regulament, unde se vor caracteriza obiectele supuse controlului intern, obligațiunile și drepturile controlorilor, precum și prezentarea documentelor, rapoartelor privind rezultatele de control intern.

Deoarece conținutul controlului intern cuprinde date informatice diferitelor aspecte ale activității economice sursele pentru asigurarea acestuia pot fi structurate în câteva sisteme (vezi tabelul 1):

Tabelul 1.

**Componența informației activității economico-financiare
utilizate în proces de control intern**

Sistemul informațional contabil	Sistemul informațional operativ de la diferite sectoare: finanțare, planificare, normare, remunerarea personalului, ș.a.	Sistemul informațional de marketing, prețuri, tarife, contracte de achiziție-vânzare, etc.	Sistemul informațional de caracter tehnico-tehnologic, capacitate de producție, investiții capitale, etc.

Sursa: Elaborat de autor

Prima și cea mai voluminoasă sursă de informație care este supusă controlului intern reprezintă sistemul contabil. Prelucrarea informației economico-financiare prin ținerea evidenței contabile de fiecare funcționar se începe din obținerea și verificarea datelor din documente primare și mai apoi

trecerea lor prin analizare și sintetizare în registre și rapoarte financiare. Prin tehnologia contabilă toată informația prelucrată este supusă ochiului și creierului specialistului de contabilitate, care îndeplinește și funcția de control. Prin sistemul contabil entitatea este obligată să respecte convențiile și principiile contabilității prevăzute de legea și standardele contabilității, codul fiscal și alte acte legislative și normative ale Republicii Moldova. Politici contabile și totalitatea informației economico-financiare din situații financiare, precum și notele explicative reprezintă o sursă semnificativă pentru control în direcția respectării cerințelor legislativului și normativului în vigoare. Activitățile unităților de comerț și cooperăției de consum sunt însoțite de costuri și cheltuieli. Costurile reprezintă un proces de transformare a valorilor dintr-o formă de materie primă, materiale, forță de muncă ș.a. în formă de produse finite, prestări de servicii. Cheltuielile întreprinderilor prezintă procese de utilizare a elementelor economice (materiale, forță de muncă, mijloacele fixe, obiectelor de mică valoare și altor valori de active și servicii), care fiind rezultate din activitățile de circulație a mărfurilor și produselor, influențează rezultatele financiare ale acestora. În rezultatul activității unităților de comerț și alimentație publică au loc cheltuieli ale perioadei de la care depinde mărimea profitului și nivelul de rentabilitate.

În comerț componenta și conținutul cheltuielilor se determină prin procese de mișcare a mărfurilor de la vânzători până la consumatorii acestora. În unitățile de alimentație publică au loc și unele cheltuieli caracteristice pentru prepararea produselor de alimentație și organizarea deservirii la utilizarea lor în internul întreprinderilor.

Deci cheltuielile în unități comerciale și de alimentație publică conform S.N.C. "Stocuri", S.N.C. "Cheltuieli" sînt divizate în cheltuieli operaționale și alte cheltuieli.

În baza celor accentuate este necesar de studiat mai aprofundat problema organizării contabilității și analizei cheltuielilor în comerț și alimentația publică deoarece aplicarea S.N.C. depinde nemijlocit de particularitățile activității economice a unităților de comerț și cooperăției de consum.

Organizarea contabilității cheltuielilor urmărește scopul de a desfășura o contabilitate a cheltuielilor operaționale prin divizarea lor pe articole de evidență analitică, ceea ce este binevenit pentru analiza economică a acestora și adoptarea deciziilor concrete. Fiecare unitate economică are ca scop de a majora eficacitatea, rata de rentabilitate și a reduce cheltuielile constante și variabile mai cu seamă cheltuielile de caracter neproductiv. De aceea cu cît mai detaliat se reflectă în articole evidența cheltuielilor administrative și mai cu seamă cheltuielile de distribuție și altor cheltuieli operaționale cu atît mai concret și mai operativ pot fi primite decizii privind folosirea rezervelor de reducere a acestora aplicând analiza operativă a activității financiar-economice a entității.

În scopul utilizării cît mai eficiente a informației privind cheltuielile în unitățile comerciale, de alimentație publică și ale cooperăției de consum se propune de desfășurat contabilitatea analitică la fiecare ramură, subramură, subdiviziune conform subconturilor și articolelor, care după caracter și conținut economic se deosebesc. Această informație contabilă formează un contur mai larg de studiere a factorilor prin analiza economico-financiară a datelor la diferite nivele de conducere. Astfel pentru organizarea evidenței și controlului intern a cheltuielilor comerciale în baza contului 712 "Cheltuieli de distribuție", subconturilor și subdiviziunilor în unitățile comerciale se propune de elaborat un nomenclator de 15-20 articole ținând cont de aspectele structurale ale entității.

În articole al nomenclatorului aparte de prevăzut cheltuielile privind pierderi din creanțele dubioase, pierderile de la returnarea mărfurilor și reducerea prețurilor la mărfurile nevândute rămase în stoc, pierderile de la apreciere a valorii celei mai mici conform S.N.C. "Stocuri", cheltuielile pentru asigurarea mărfurilor și cheltuieli de alt caracter comercial.

Lipsurile și pierderile din deteriorarea mărfurilor, cheltuielile privind împachetarea și ambalarea mărfurilor, pierderile din operațiile cu ambalajul, plățile pentru asigurarea mărfurilor în unitățile comerciale, precum și cheltuielile de arenda operațională, după părerea noastră, rezonabil de inclus în componența cheltuielilor de distribuție și divizate în articole analitice aparte.

Folosind metoda contabilității de angajamente e necesar de menționat că cheltuielile comerciale, administrative, alte cheltuieli operaționale în dependență de perioade de gestiune, la care acestea se referă pot fi reflectate în debitul sau creditul conturilor 712 "Cheltuieli de distribuție", 713 "Cheltuieli administrative", 714 "Alte cheltuieli operaționale", iar provizioane și cheltuieli anticipate la conturi

538 "Provizioane curente", 261 "Cheltuieli anticipate curente", 171 "Cheltuieli anticipate pe termen lung".

De aici urmează că corectitudinea reflectării cheltuielilor și divizarea lor reală pe perioade curente sau anticipate curente sau pe termen lung este în dependență de procedarea obiectivă și reală în baza pragurilor de semnificație prevăzute în Politici Contabile ale entităților.

Ținând cont de componența satisfăcătoare a cheltuielilor generale și administrative desfășurate în anexa S.N.C. "Cheltuieli" recomandăm unităților comerciale de organizat contabilitatea analitică într-un nomenclator amănunțit de articole, luând în vedere practica de activitate a întreprinderilor de comerț cu ridicata, cu amănuntul, de alimentație publică și cooperăției de consum.

În nomenclatorul de articole a evidenței analitice a cheltuielilor administrative aparte de prevăzut celelalte cheltuieli după destinație de caracter mai generalizat din care: cheltuieli de cercetări tehnico – științifice, de protecție a mediului ambiant, asigurarea securității antiincendiare, procurare a licențelor de comercializare până la un an. ș.a. Reieșind din necesitatea disponibilității de surse pentru efectuarea analizei operative și ținând cont de interesul reducerii cheltuielilor neproductive, pierderilor neplanificate, nepronozate autorul propune ca contabilitatea analitică a acestora să fie desfășurată cât mai detaliat. În unele țări europene contabilitatea cheltuielilor comerciale, de dirijare și administrare se desfășoară prin nomenclator de până la 50 articole (Germania, S.U.A. ș.a.).

Organizarea contabilității cheltuielilor curente în unități de comerț și cooperăției de consum în mod detaliat prezintă o informație mai amplă privind operațiile de cheltuieli. Acest fapt se supune controlului intern prin realizarea devizelor, bugetelor nemijlocit pe locuri de activitatea și centre de responsabilitate prin câteva etape (vezi fig.1.), deoarece efectuarea procesului de cercetare a cheltuielilor de la o etapă la alta prin acumulare și creșterea volumului de date economice complică metodologia de determinare a rezervelor de reducere a acestora.

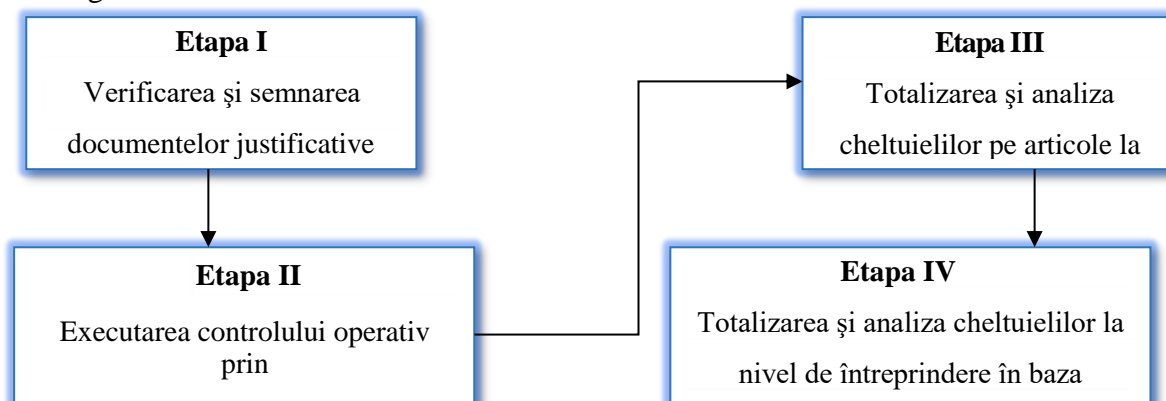

Figura 1. Organizarea controlului operativ intern al cheltuielilor în comerț și cooperăția de consum

Sursa: Elaborat de autor

Rolul și funcția contabilității la orice entitate de antreprenoriat, organizație, instituție publică constă în prestarea informației corecte, oportune, inteligibile și credibile în scopuri organizării unei audieri, unui control intern și extern pentru desfășurarea în linii progresive a activității economico-financiare eficiente.

Prin audit intern recomandat pentru instituțiile publice are loc o estimare independentă a tuturor aspectelor de activitate în interiorul entității orientată spre asigurarea conducerii cu date din sistemul contabil și alte date operative, care sunt adecvate și eficiente. Aria de control intern cuprinde o totalitate de politici și proceduri adoptate de conducere în scopul asigurării desfășurării unei organizări eficiente a activității economice.

Totodată sistemul de control intern asigură respectarea strictă privind integritatea patrimoniului, prevenirea și descoperirea cazurilor de fraude și erori, plenitatea și exactitatea înregistrărilor contabile, precum și pregătirea informației corecte în situații financiare.

Celelalte sisteme care dispun de informație economico-operativă, financiară, tehnico-tehnologică,

comercială, etc. sunt supuse controlului de funcționari nemijlocit la sectorul său de activitate.

Însă controlul și auditul intern prevăd ceva mai aprofundat, mai obiectiv cu efectuarea unei analize economico-financiare, prin care pot fi realizate scopuri nu numai de a depista crimele, infracțiunile, fraudele, dar în primul rând și de a prevenea la timp și a le exlude.

Organul de control intern poate fi organizat în calitate de comitet sau consiliu în care vor activa controlorii din diferite domenii și profesii de funcționare sub supravegherea managerilor din fiecare sistem de informație. Conform prevederilor unui regulament rezultatele controalelor necesită discutate și prezentate printr-un raport cu anexarea actelor, proceselor verbale în formă de prezentare a informației de control intern benevolă.

Principalul scop al controlului intern constă în faptul ca cât mai operativ să fie primite măsuri decizii privind înlăturarea neajunsurilor, corectarea erorilor și altor abateri de la normă, standard depistate.

Izvorul de bază pentru prezentarea informației necesare privind organizarea controlului intern îl prezintă sistemul complet de contabilitate managerială și financiară.

Elementele și indicatorii supuși controlului în sistemul dat pot fi numiți:

- Conținutul economic și juridic al documentelor primare;
- Disponibilitatea și utilizarea mijloacelor bănești;
- Calcularea indicatorilor și înregistrarea acestora în registre analitice și sintetice;
- Respectarea normelor de costuri și cheltuieli curente și anticipate, corectitudinea determinării producției în curs de execuție și costurilor unitare produselor fabricate;
- Evidențierea responsabilității la formarea și direcționarea costurilor și cheltuielilor la locuri (centre) de apariția acestora;
- Prognozarea (planificarea) și bugetarea proceselor de achiziție, producție, repartizare și vânzare a stocurilor de mărfuri, materiale și produse finite (prestarea serviciilor);
- Contabilitatea decontărilor cu creanțe, datorii și verificarea realității acestora;
- Evidențierea stocurilor și controlul păstrării acestora de gestionari, precum și reflectarea rezultatelor de la inventariere;
- Elaborarea politicilor contabile privind respectarea prevederilor SNC și IFRS, legislativului și altor norme de contabilitate și fiscalitate;
- Prezentarea situațiilor financiare și analiza conținutului acestora pentru obținerea rezervelor de îmbunătățire stării economico-financiare a entității ș.a.

Cât privește alte surse informaționale pentru organizarea controlului intern acestea le prezintă următoarele:

- Din sistemul informațional operativ-economic: planificarea resurselor financiare; indicatorii de productivitate și disciplina muncii, statistica personalului și nivelul profesional de corespundere al acestuia, remunerarea muncii etc.
- Din sistemul comercial și de marketing: achiziționarea și asigurarea cu stocuri, respectarea contractelor cu furnizorii; realizarea planurilor și obligațiilor în baza contractelor de vânzare a mărfurilor, produselor și respectarea formelor și termenilor de achitare; formarea prețurilor la produse și mărfuri depozitate și vândute, reclamării, returnări de mărfuri și altele.
- Din sectorul informațiilor de caracter tehnico-tehnologic pentru control intern pot fi utilizate următoarele date:
 - ✓ Nivelul de utilizare a capacității de producție în ansamblu și la fabricarea principalelor tipuri de produse;
 - ✓ Analiza operativă de realizarea planului de producție zilnic, săptămânal, lunar, etc.;
 - ✓ Normarea și respectarea normelor de consum și altor normative tehnologice;
 - ✓ Utilizarea capacității și respectarea normelor și tarifelor a energiilor electrice, termice, aragazului la diferite locuri de consumare ș.a.

Prin activitatea executorilor organului de control intern se poate dobândi informația necesară din diferite sectoare și funcții al managementului entității, începând cu procesul de inițiere a entității și elaborării business planului și finisând cu estimarea, primirea deciziilor, regularizarea și desfășurarea activității la perspectivă.

Bibliografia:

1. Legea Contabilității și raportării financiare, nr. 287 din 15 decembrie 2017, Monitor Oficial nr. 1-6 din 05.01.2018.
2. Legea societății pe acțiuni, nr. 1134-XIII din 02.04.1997.
3. Legii Cooperației de consum nr.1252-X din septembrie 2000.
4. Селедцова С.Н. Контроллинг в системе управления организацией: сущность содержание и функции. Научно-практический журнал «Потребительская кооперация» Белорусского торгового – экономического университета потребительской кооперации, № 3, г.Гомель, Республика Беларусь.

**МИНЕРАЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ
В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ****MINERAL RESOURCES IN ACCOUNTING AND REPORTING SYSTEM**

CZU: 657.4:553.04(476)

РОМАНОВА Ольга Станиславовна*к.э.н., доцент, Учреждение образования «Полоцкий государственный университет», Республика Беларусь**E-mails: metla.os.90@gmail.com*

Summary: *The object of the study are mineral resources (mineral reserves). The choice of the object of study is due to the relevance of the issues of reflection in the accounting and reporting of information about mineral resources, their insufficient development and practical significance in modern conditions. Among the methods used in the study, the authors identify synthesis, analysis, comparison, logical generalization, the conclusion by analogy, classification, grouping, etc. For accounting of natural capital use and organization's activities indicators connection, the article proposes a new dual model of accounting and reflection in accounting (financial) statements of mineral resources, which allows to present information on natural capital to interested users in two aspects: the cost of attracting mineral resources and economic potential of used mineral resources, which will eliminate the distortion of the information provided and provide information basis for relevant areas of analysis.*

Ключевые слова: минеральные ресурсы, привлеченный природный капитал, истощение, двойственная модель, экономический потенциал

JEL Classifications: M41

Введение

Осознанная потребность включения в систему бухгалтерского учета информации об использовании природного капитала является актуальным для многих стран мирового сообщества, о чем свидетельствуют: доклад «Природный капитал: очевидность, упускаемая из виду» (июнь 2014 г.), подготовленный Институтом присяжных бухгалтеров в области управленческого учета совместно с компанией «Эрнст энд Янг», Международной федерацией бухгалтеров и Объединением по проблемам природного капитала [1]; декларация природного капитала, подписанная 75 странами и Европейской комиссией в ходе работы Конференции ООН по устойчивому развитию "Рио+20" (июнь 2012 г.) [2]. Все это, а также Публикация Правлением Совета по международным стандартам финансовой отчетности документа «Добывающая деятельность», в котором поднимаются вопросы оценки и классификации обнаруженных природных ископаемых, требования к раскрытию информации, связанной с добывающей деятельностью, напрямую свидетельствует о необходимости учета и отражения в отчетности организаций информации о полезных ископаемых.

Также значительное внимание рациональному использованию минеральных ресурсов как основе материального производства и национальной безопасности страны уделяется и в Республике Беларусь. Так, в соответствии с Концепцией национальной безопасности Республики Беларусь в составе основных угроз выделяются истощение минеральных ресурсов, низкий уровень самообеспечения ресурсами, недостаточное развитие систем учета природных ресурсов [3]. Стратегия развития геологической отрасли и интенсификации освоения минерально-сырьевой базы Республики Беларусь до 2025 года предусматривает развитие экономического механизма ресурсопользования, а также разработку системы экономических показателей, позволяющих оценить эффективность вовлечения полезных

ископаемых в хозяйственный оборот, повышение экономической ответственности в принятии соответствующих управленческих решений [4].

Необходимым фактором развития системы эффективного управления рациональным недропользованием на уровне микроэкономики является наличие комплексного бухгалтерского учета организаций нефтегазо- и горнодобывающей промышленности.

В настоящее время организации-недропользователи данные о запасах полезных ископаемых в учете и отчетности не отражают. Это приводит к искажению информации о ресурсном потенциале организации и его истощении, отсутствию необходимой информационной базы для оценки инвестиционной привлекательности компании, а также не дает возможности аккумулирования указанной информации в системе национальных счетов.

Различные аспекты включения в бухгалтерский учет и отчетность информации об использовании природного капитала рассматриваются в трудах зарубежных и отечественных авторов: Ю.В. Алтуховой, И.В. Замулы, Ж. Ришара, А.П. Шевлюкова, В.Г. Широкова и других.

Исследованию вопросов бухгалтерского учета и отчетности в нефтегазо- и горнодобывающих организациях посвящены работы таких авторов, как Р.А. Галлан, Ш. Райт, Д. Джонстон, М.А. Мягких, В.Т. Чая, В.В. Панкратова, Д. Фостер, Ч.Т. Хорнгрен и др. Проблемы учета затрат на разведку и оценку решают в своих трудах М.И. Агошков, В.Ф. Дунаев, Н.В. Зылева, А.Х. Ибрагимова, А.А. Маутина, А.Ю. Попов. В Республике Беларусь исследования в данной области не проводились.

Анализ зарубежных и отечественных публикаций позволяет сделать вывод о том, что основной нерешенной проблемой является отсутствие системы, учитывающей связи между показателями использования природного капитала и результатами экономики субъекта хозяйствования.

Особенно актуальна эта проблема для ресурсно-ориентированных видов экономической деятельности, в частности для нефтегазо- и горнодобывающих организаций, так как стоимость самого значительного актива таких субъектов хозяйствования – запасов полезных ископаемых – не отражена в бухгалтерской отчетности, что не соответствует принципу приоритета экономического содержания над юридической формой, искажает показатели ресурсного потенциала, инвестиционной привлекательности организации.

Для решения проблемы включения фактора минеральных ресурсов как части природного капитала в процесс принятия решений для обеспечения рационального недропользования требуется дальнейшее развитие существующей системы бухгалтерского учета и отчетности, что и обусловило цель исследования.

Основная часть

Значимым вопросом, а также одним из условий признания минеральных ресурсов в составе объектов бухгалтерского учета и отчетности, а также для достоверного анализа деятельности добывающих организаций является оценка минеральных ресурсов.

В своей работе Ш. Райт и Р. Галлан отметили, что истинная стоимость нефтегазовой компании – это стоимость принадлежащих ей запасов, что справедливо можно отнести к каждому добывающему предприятию [5, с. 5].

Глава крупной российской нефтедобывающей компании «Лукойл» В. Алекперов отмечает, что для роста конкурентоспособности нефтяных компаний на мировых рынках «важно добиться справедливой оценки (переоценки) стоимости их капитала через стоимостную оценку запасов нефти и газа. Сейчас налицо многократная недооценка этих запасов» [6].

Оценка минеральных ресурсов также необходима для определения экономической целесообразности разведочных работ, наиболее эффективных и безопасных способов разработки месторождения, регулирования экономических интересов в сфере недропользования и обеспечения рационального использования минерально-сырьевого потенциала.

Необходимость стоимостной оценки минеральных ресурсов как одного из важнейших инструментов эффективного управления нефтегазо- и горнодобывающей организацией подтверждается разработкой и принятием Международного руководства «Оценка стоимости объектов имущества в добывающих отраслях» в рамках Международных стандартов оценки, а также включением Стандарта МСФО (IFRS) 6 «Разведка и оценка запасов минеральных ресурсов» в состав Международных стандартов финансовой отчетности.

Вместе с тем следует отметить, что несмотря на заявленную цель МСФО (IFRS) 6 «Разведка и оценка запасов минеральных ресурсов» - определение порядка отражения в финансовой отчетности деятельности по разведке и оценке запасов полезных ископаемых, данный стандарт рассматривает вопросы признания, оценки и раскрытия информации только в отношении затрат, понесенных при осуществлении разведки и оценки минеральных ресурсов [7].

Для решения проблемы стоимостной оценки минеральных ресурсов как объектов бухгалтерского учета были рассмотрены вопросы оценки долгосрочных активов, в частности объектов основных средств согласно требований МСФО, а также законодательства Республики Беларусь, Российской Федерации, Украины, Молдовы и других странах.

В соответствии с МСФО (IAS) 16 «Основные средства» объект основных средств при первоначальном признании оценивается по себестоимости. Для последующего учета основных средств (IAS) 16 «Основные средства» предлагает две модели, предоставляя субъектам хозяйствования право выбора в учетной политике одного из методов последующего учета основных средств, обязательных к применению ко всему классу основных средств:

1. По фактическим затратам: когда производится ежегодная проверка объектов основных средств на обесценение (сравнение с рыночной стоимостью) и в случае присутствия такого обесценения, остаточная стоимость объекта основных средств будет уменьшена до его рыночной стоимости, а в случае отсутствия обесценения – объект основных средств продолжает числиться в бухгалтерском учете по исторической стоимости. [35]. Данный метод последующего учета основных средств ориентирован на принцип осмотрительности.

2. По переоцененной стоимости: когда производится ежегодная переоценка остаточной стоимости объектов основных средств до их рыночной стоимости (причем как в случае ее увеличения, так и в случае ее уменьшения) [8]. Такой метод последующего учета основных средств позволяет оценить активы организации в существующих рыночных условиях с точки зрения их перепродажи.

Причем выбранный и закрепленный в учетной политике метод последующего учета, и соответственно, оценки для различных классов основных средств может быть различным. Таким образом в ОФП, согласно требований (IAS) 16 «Основные средства», в рамках одной статьи одновременно отражаются объекты, оцененные как по фактическим затратам, так и по текущим рыночным ценам.

В Республике Беларусь [9] и Российской Федерации [10] вложения в объекты природопользования отражаются в составе основных средств, которые после принятия объекта к учету могут учитываться либо по первоначальной стоимости, если проведение переоценки не является обязательным в соответствии с законодательством, либо по переоцененной стоимости.

При этом согласно законодательства Республики Беларусь переоценка может осуществляться тремя методами (выбор одного из указанных методов при проведении переоценки имущества организации осуществляют самостоятельно по каждому объекту имущества):

1) методом прямой оценки исходя из уровня на новое аналогичное имущество. Таким образом, переоцененная стоимость представляет собой текущую рыночную стоимость объекта;

2) методом пересчета валютной стоимости. Стоимость объекта пересчитывается в белорусские рубли по курсу Национального банка Республики Беларусь на 31 декабря отчетного года. Таким образом, переоцененная стоимость представляет собой затраты на приобретение, скорректированные на инфляцию;

3) индексным. При проведении переоценки основных средств индексным методом к их первоначальной стоимости, числящейся в бухгалтерском учете до переоценки, применяются коэффициенты изменения стоимости видов и групп основных средств, строительно-монтажных, пусконаладочных работ, прочих работ и затрат по состоянию на 1 января года, следующего за отчетным, публикуемые Национальным статистическим комитетом Республики Беларусь, Министерством архитектуры и строительства Республики Беларусь в средствах массовой информации Республики Беларусь [11].

Методические указания по бухгалтерскому учету основных средств Российской Федерации предусматривают использование индексного метода или прямого метода переоценки по подтвержденным рыночным ценам [12]. При этом земельные участки и объекты природопользования (вода, недра и другие природные ресурсы) также могут переоцениваться, так как запрет на их переоценку был отменен с 1 января 2011 года приказом Министерства финансов Российской Федерации от 24 декабря 2010 года № 186н.

Иными словами, в бухгалтерском балансе организаций Республики Беларусь и Российской Федерации по статье «Основные средства» также отражаются объекты, оцененные как по фактическим затратам, так и по текущим рыночным ценам.

Несмотря на то, что в некоторых странах, например, Республике Молдова [13], Украине [14], минеральные ресурсы учитываются как самостоятельные объекты на счетах «Ресурсы недр», «Минеральные ресурсы», «Природные ресурсы», но отражаются там все же фактические затраты на вовлечение запасов полезных ископаемых в экономическую деятельность, и допускаются переоценки.

Проведенный анализ показал, что в настоящее время в учете добывающих организаций, во-первых, отражаются исключительно фактические затраты на вовлечение полезных ископаемых в экономическую деятельность, капитализируемые в составе основных средств. При этом данные затраты впоследствии могут подлежать переоценке по текущим рыночным ценам. В результате искажается информация о стоимости привлечения минеральных ресурсов в экономическую деятельность для анализа эффективности вложенных средств. Во-вторых, в учете отсутствуют данные об экономической ценности контролируемых организацией минеральных ресурсов, что приводит к снижению информационного значения отчетности и не позволяет оценить ресурсный потенциал и инвестиционную привлекательность организации.

На существующие проблемы стоимостной оценки объектов бухгалтерского учета и релевантности получаемой информации для различных групп пользователей указывали в своих трудах М.Ф. Ван Бреда, Н.Н. Карзаева, М.И. Кутер, Ж. Ришар, М.Л. Пятов, Я.В. Соколов, Э.С. Хендриксен и другие.

Оценка активов по справедливой стоимости является принципом статической теории баланса. Это связано с тем, что целью статического бухгалтерского учета является определение того, позволит ли реализация (продажа) всех активов предпринимателя на данный момент получить сумму, необходимую для оплаты его кредиторской задолженности [15, с. 44]. Таким образом, статический баланс предназначался для оценки имущественного положения фирмы, анализа возможных банкротств [15, с. 68].

Подход к оценке активов по справедливой стоимости предполагает проведение переоценок, признание и регистрацию всех изменений стоимости на основе достоверных данных о стоимости выбытия или суммах денежных средств, предполагаемых к получению актива [16; 17, с. 321].

Главной целью динамического бухгалтерского учета является измерение, непрерывное или через близкие интервалы времени, эффективности хозяйственной деятельности.

Для того чтобы периодически оценивать рентабельность активов, необходимо, в отличие от статической концепции, учитывать вложенные средства по их себестоимости для определения массы вложенного капитала, породившего ту или иную величину прибыли. Это в обязательном порядке предполагает сохранение первоначально заданной оценки, которая может быть стоимостью покупки (оборудование, сырье), себестоимостью производства

(производство продукции), стоимостью эксплуатации (аренда какого-либо оборудования) [15, с. 76–77].

О возможности использования в данном случае процедуры переоценки Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда указывают следующее: «С изменением стоимости денежной единицы активы, как и текущую прибыль, следует переоценивать в соответствии с покупной стоимостью денег» [17, с. 321].

На наш взгляд, смешение двух видов оценки приводит к искажению и снижению информационного значения показателей бухгалтерской (финансовой) отчетности, результатов анализа хозяйственной деятельности и затрудняет их интерпретацию. Но вместе с тем отметим, что оба подхода к оценке ресурсов значимы, так как обеспечивают информационную базу для различных направлений анализа.

Таким образом для учета связи между показателями использования природных ресурсов и показателями деятельности организации предлагаем двойственную модель отражения минеральных ресурсов в бухгалтерской (финансовой) отчетности, позволяющую представлять информацию о природном капитале для заинтересованных пользователей в двух аспектах: о стоимости привлечения минеральных ресурсов (фактические затраты) и экономическом потенциале минеральных ресурсов (текущая рыночная стоимость), что обеспечивает информационную базу для соответствующих направлений анализа.

При этом *учет стоимости привлечения минеральных ресурсов* в деятельность субъектов хозяйствования предлагаем организовать следующим образом:

1. Затраты на приобретение земельных участков, прав на земельные участки, прав пользования недрами и запасами полезных ископаемых капитализировать по счетам «Вложения в долгосрочные активы», «Основные средства» или «Нематериальные активы» соответственно. В бухгалтерском балансе источником активов по фактической стоимости привлечения минеральных ресурсов будут выступать либо собственный капитал, либо обязательства.

2. Переоценку указанных капитализируемых затрат осуществлять в связи с изменением стоимости денежной единицы с отнесением на счет «Добавочный капитал».

3. Амортизацию указанных капитализируемых затрат осуществлять в соответствии с законодательством и амортизационной политикой субъекта хозяйствования с отнесением на соответствующие счета затрат.

4. В аналитическом учете и раскрытии информации отражать ресурсы, находящиеся в собственности организации и на ограниченных вещных правах (аренда и так далее).

В связи с тем, что в настоящее время в бухгалтерском учете и отчетности добывающих организаций не отражается экономическая ценность контролируемых минеральных ресурсов, предлагаем методику их учета, для применения которой считаем необходимым открыть отдельные синтетические счета «Минеральные ресурсы», «Привлеченный природный капитал», «Истощение минеральных ресурсов» [18].

Так для отражения в бухгалтерском учете и отчетности экономического потенциала используемых минеральных ресурсов по текущей рыночной стоимости предлагаем использовать отдельный синтетический счет ХХ «Минеральные ресурсы». Модель счета ХХ «Минеральные ресурсы» представлена на рисунке 1.

Как было отмечено ранее, одним из критериев отражения минеральных ресурсов в составе активов организации предполагается наличие контроля над используемыми запасами. При этом данное право контроля может быть установлено на основе соответствующего договора, дающего право организации-недропользователю на доходы от использования месторождения. Следовательно, в бухгалтерском учете организаций-недропользователей по счету ХХ «Минеральные ресурсы» следует отражать по справедливой стоимости только ту часть минеральных ресурсов, на которую согласно условиям контракта и в соответствии с долей активного участия они имеют права.

XX «Минеральные ресурсы»	
Дебет	Кредит
Сн – текущая рыночная стоимость минеральных ресурсов на начало отчетного периода	
Оборот по дебету	Оборот по кредиту
В течение месяца	
увеличение стоимости минеральных ресурсов после разведки	уменьшение стоимости минеральных ресурсов после добычи
Ск – текущая рыночная стоимость минеральных ресурсов на конец отчетного периода	

Рисунок 1. – Модель счета XX «Минеральные ресурсы»

Источник: собственная разработка в рамках предлагаемой методики учета минеральных ресурсов

Как уже отмечалось выше, МСФО (IFRS) 13 «Оценка справедливой стоимости» трактует справедливую стоимость как цену, которая была бы получена при продаже актива или уплачена при передаче обязательства при проведении операции на добровольной основе между участниками рынка на дату оценки в текущих рыночных условиях [19].

Принцип справедливой оценки предусматривает проведение переоценок (обесценение) активов, так как за время, пока организация владеет активами, первоначальная оценка может существенно измениться по сравнению с их стоимостью на момент представления отчетных данных пользователям.

На наш взгляд, для последующего учета минеральных ресурсов необходимо применять только модель по переоцененной стоимости и переоценку нужно осуществлять как в связи с изменением справедливой стоимости минеральных ресурсов, так и при изменении объема запасов по результатам доразведки. Причем это может быть не только увеличение первоначальной стоимости минеральных ресурсов, но и их обесценение, например, в случае, если по результатам доразведки будут уточнены объемы запасов в меньшую сторону.

Источником активов, отражающих экономический потенциал используемых минеральных ресурсов, в оценке по текущей рыночной стоимости представляется целесообразным считать природный капитал.

Исследуя проблемы учета капитального имущества, А.П. Шевлюков указывает: «Организации государственной формы собственности земельные участки и природные ресурсы получают в пользование безвозмездно, в связи с чем в качестве источника их финансирования предлагается использовать выделенную государством стоимость природного капитала» [20, с. 129]. Для этих целей им рекомендован счет «Природный капитал» [20, с. 128].

Включение природного капитала в баланс организации в качестве источника формирования активов предлагают Ю.В. Алтухова, В.Г. Ширококов [21, с. 154–155].

В свою очередь С.Г. Вегерой было предложено использование счета «Привлеченный природный капитал» для отражения в бухгалтерском учете Республики Беларусь источников поступления земельных участков на праве аренды, постоянного, временного пользования в кадастровой оценке, поскольку указанные земельные участки согласно белорусского законодательства находятся в государственной собственности и только привлекаются субъектами хозяйствования к осуществлению их деятельности [22, с. 181].

Данное уточнение актуально и для минеральных ресурсов, так как в большинстве стран, права на полезные ископаемые принадлежат государству. Используемые минеральные ресурсы являются привлеченным природным капиталом, что должно найти отражение в названии счета и учитываться при проведении анализа финансового состояния организации. На основании этого в пассиве баланса в качестве источника экономического потенциала используемых минеральных ресурсов, на наш взгляд, должен выступать привлеченный природный капитал, который предлагаем отражать на одноименном счете XX «Привлеченный природный капитал». Модель счета XX «Привлеченный природный капитал» представлена на рисунке 2.

На предлагаемом счете ХХ «Привлеченный природный капитал» будет обобщаться информация о величине привлеченного природного капитала после разведки оценки минеральных ресурсов.

ХХ «Привлеченный природный капитал»	
Дебет	Кредит
	Сн – привлеченный природный капитал на начало отчетного периода
Оборот по дебету	Оборот по кредиту
В течение месяца	
• выбытие привлеченного природного капитала	• привлеченный природный капитал
	Ск – привлеченный природный капитал на конец отчетного периода

Рисунок 2. – Модель счета ХХ «Привлеченный природный капитал»

Источник: модель счета ранее представлена в [22, с. 181]

Необходимо отметить, что система бухгалтерского учета минеральных ресурсов должна не только формировать информацию для отражения запасов полезных ископаемых организаций-недропользователей Республики Беларусь в составе национального богатства, но и включать учет истощения минеральных ресурсов. Это обеспечит необходимую информационную базу для расчета макроэкономических индикаторов устойчивого развития страны, характеризующих человеческий прогресс с учетом экологического и социального факторов, связи между качеством окружающей среды, истощением природных богатств и экономическим ростом. В связи с тем, что показатель «истощение» используется для отражения уменьшения стоимости минеральных активов в результате их добычи из недр, предлагаем в бухгалтерском учете его учитывать на пассивном синтетическом счете ХХ «Истощение минеральных ресурсов». Модель счета ХХ «Истощение минеральных ресурсов» представлена на рисунке 3.

ХХ «Истощение минеральных ресурсов»	
Дебет	Кредит
	Сн – сумма истощения минеральных ресурсов начало отчетного периода
Оборот по дебету	Оборот по кредиту
В течение месяца	
• списание истощения минеральных ресурсов	• начисление истощения минеральных ресурсов в результате добычи из недр
	Ск – сумма истощения минеральных ресурсов на конец отчетного периода

Рисунок 3. – Модель счета ХХ «Истощение минеральных ресурсов»

Источник: собственная разработка в рамках предлагаемой методики учета минеральных ресурсов

Нами рекомендована следующая типовая корреспонденция счетов учета экономического потенциала используемых минеральных ресурсов (таблица 1). Предлагаемая методика позволит оценить имущественный, ресурсный потенциал и инвестиционную привлекательность добывающих организаций.

Таблица 1. – Предлагаемая корреспонденция счетов учета экономического потенциала используемых минеральных ресурсов

Содержание операции	Дебет	Кредит
1	2	3
Отражено привлечение природного капитала на величину текущей рыночной стоимости минеральных ресурсов, контролируемых организацией согласно условиям контракта	ХХ «Минеральные ресурсы»	ХХ «Привлеченный природный капитал»
Окончание таблицы 1		
1	2	3
Отражено истощение привлеченного природного капитала в результате добычи минеральных ресурсов	ХХ «Привлеченный природный капитал»	ХХ «Истощение минеральных ресурсов»

Списано ранее отраженное истощение привлеченного природного капитала	XX «Истощение минеральных ресурсов»	XX «Минеральные ресурсы»
Отражена дооценка стоимости минеральных ресурсов	XX «Минеральные ресурсы»	XX «Привлеченный природный капитал»
Отражена уценка стоимости минеральных ресурсов	XX «Привлеченный природный капитал»	XX «Минеральные ресурсы»
Отражено выбытие привлеченного природного капитала по текущей рыночной стоимости минеральных ресурсов, контролируемых организацией согласно условиям контракта	XX «Привлеченный природный капитал»	XX «Минеральные ресурсы»

Источник: собственная разработка в рамках предлагаемой методики учета минеральных ресурсов

Таким образом, отражение в бухгалтерском учете и отчетности *экономического потенциала используемых минеральных ресурсов* предлагаем осуществлять следующим образом:

- 1) Текущую рыночную стоимость ресурса отражать по дебету счета «Минеральные ресурсы» и кредиту счета «Привлеченный природный капитал».
- 2) Переоценку текущей рыночной стоимости ресурса осуществлять в связи с изменением текущих рыночных цен и объема запасов по результатам доразведки и относить на счет «Привлеченный природный капитал».
- 3) Истощение ресурсов (добыча полезных ископаемых) отражать с использованием счета «Истощение минеральных ресурсов».
- 4) В аналитическом учете и раскрытии информации отражать ресурсы, находящиеся в собственности организации и на ограниченных вещных правах (аренда, право пользования и так далее).

Применение двойственной модели информации о минеральных ресурсах в учете и отчетности организаций — недропользователей Республики Беларусь, в соответствии с которой организуется учет всех используемых минеральных ресурсов с разделением на собственные и не собственные в двух оценках: по фактическим затратам на приобретение ресурса и по текущей рыночной стоимости позволит устранить искажения предоставляемой информации, обеспечит взаимосвязь показателей использования природных ресурсов и показателей деятельности организации, а также сформирует базу для различных пользователей бухгалтерской (финансовой) отчетности по интересующим их направлениям анализа, что увеличивает информационную ценность отчетности и ее прогнозных характеристик.

Вывод

В рамках изучения проблемы взаимосвязи показателей использования природного капитала и результатов экономики субъекта хозяйствования проведено исследование оценки долгосрочно используемых природных ресурсов в Республике Беларусь, Российской Федерации, Украине, Молдове и других странах. В результате установлено, что в настоящее время в учете добывающих организаций, во-первых, отражаются исключительно фактические затраты на вовлечение полезных ископаемых в экономическую деятельность, капитализируемые в составе основных средств. При этом данные затраты впоследствии могут подлежать переоценке по текущим рыночным ценам. В результате искажается информация о стоимости привлечения минеральных ресурсов в экономическую деятельность для анализа эффективности вложенных средств. Во-вторых, в учете отсутствуют данные об экономической ценности контролируемых организацией минеральных ресурсов, что приводит к снижению информационного значения отчетности и не позволяет оценить ресурсный потенциал и инвестиционную привлекательность организации.

Для решения указанной проблемы были рассмотрены вопросы соотношения целей и видов оценки ресурсов в статической и динамической теориях баланса. Так, оценка активов по текущим рыночным ценам представляет собой принцип статической теории, целью которой выступает анализ имущественного положения организации. Данный подход предполагает проведение переоценок как на основе изменения стоимости денежной единицы (инфляция), так и при изменении текущей рыночной стоимости активов. В свою очередь главная цель динамической теории — измерение эффективности вложенных средств, в связи с чем в основу

концепции положена оценка активов по фактическим затратам. При этом отметим, что оба подхода значимы, так как обеспечивают информационную базу для различных направлений анализа.

На основании проведенного исследования разработана двойственная модель отражения минеральных ресурсов в бухгалтерской (финансовой) отчетности, позволяющая представлять информацию о природном капитале для заинтересованных пользователей в двух аспектах: о стоимости привлечения минеральных ресурсов (фактические затраты) и экономическом потенциале используемых минеральных ресурсов (текущая рыночная стоимость), что обеспечивает информационную базу для соответствующих направлений анализа, а также увеличивает ценность отчетности и ее прогнозных характеристик.

Таким образом, предлагаемая модель учета и отражения в отчетности минеральных ресурсов, обеспечивающая информацию о привлеченном природном капитале организации и его истощении, приобретают особое значение с позиции перспектив долгосрочного развития как для организаций-недропользователей, так и для рационального природопользования в рамках мирового сообщества.

Литература:

1. Истощение природного капитала станет одной из самых острых проблем бизнеса в XXI веке [Электронный ресурс] // PR-Release. – Режим доступа: <http://www.pr-release.ru/cat/news/49647>.
2. Массовая демонстрация поддержки мер по учету природного капитала на саммите в Рио [Электронный ресурс] // Всемирный банк. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org/ru/news/2012/06/20/massive-show-support-action-natural-capital-accounting-rio-summit>.
3. Об утверждении Концепции национальной безопасности Республики Беларусь [Электронный ресурс] : утв. Указом Президента Респ. Беларусь, 9 нояб. 2010 г., № 575 : в ред. Указа Президента Респ. Беларусь от 24.01.2014 г. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь.
4. Стратегия развития геологической отрасли и интенсификации освоения минерально-сырьевой базы Республики Беларусь до 2025 года [Электронный ресурс] : утв. 6 марта 2013 г. // Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь. – Режим доступа: http://minpriroda.gov.by/uploads/files/000724_477221_strategia_geologia.doc.
5. Райт, Ш. Д. Финансовый и бухгалтерский учет в международных нефтегазовых компаниях : пер. с англ. / Ш. Д. Райт, Р. А. Галлан. – М. : Олимп-бизнес, 2007. – XXII, 665 с.
6. Алекперов, В. Ю. Нефтяной потенциал [Электронный ресурс] / В. Ю. Алекперов // ЛУКОЙЛ : нефтяная компания. – Режим доступа: http://www.lukoil.ru/press.asp?div_id=2&year=2002&id=349&pr=yes.
7. Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 6 «Разведка и оценка запасов полезных ископаемых» [Электронный ресурс] // Центр начального обучения МФСО. – Режим доступа: <http://allmsfo.ru/images/stories/Downloads/msfo/IFRS/ifrs06.pdf>.
8. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 16 «Основные средства» [Электронный ресурс] // Центр начального обучения МФСО. – Режим доступа: <http://allmsfo.ru/images/stories/Downloads/msfo/IAS/ias16.pdf>.
9. Инструкция по бухгалтерскому учету основных средств [Электронный ресурс] : утв. постановлением М-ва финансов Респ. Беларусь, 30 апр. 2012 г., № 26 // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь.
10. Положение по бухгалтерскому учету «Учет основных средств» ПБУ 6/01 [Электронный ресурс] : утв. приказом М-ва финансов Рос. Федерации, 30 марта 2001 г., № 26н : в ред. приказа М-ва финансов Рос. Федерации от 24.12.2010 г. // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант Плюс».
11. О порядке проведения переоценки основных средств, доходных вложений в материальные активы, оборудования к установке [Электронный ресурс] : постановление М-ва экономики Респ. Беларусь, М-ва финансов Респ. Беларусь и М-ва архитектуры и строительства Респ. Беларусь, 05 нояб. 2010 г., № 162/131/37 : в ред. постановления М-ва экономики Респ. Беларусь, М-ва

- финансов Респ. Беларусь и М-ва архитектуры и строительства Респ. Беларусь от 14.03.2014 г. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь.
12. Методические указания по бухгалтерскому учету основных средств [Электронный ресурс] : утв. приказом М-ва финансов Рос. Федерации, 13 окт. 2003 г., № 91н : в ред. приказа М-ва финансов Рос. Федерации от 24.12.2010 г. // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант Плюс».
 13. Об утверждении Общего плана счетов бухгалтерского учета [Электронный ресурс] : утв. приказом М-ва финансов Респ. Молдова, 6 авг. 2013 г., № 119 : в ред. приказа М-ва финансов Респ. Молдова от 28.11.2013 г. // Министерство финансов Республики Молдова. – Режим доступа:
<http://www.mf.gov.md/files/files/Acte%20Legislative%20si%20Normative/CONTABILITATE/ordine/Plan%20de%20conturi%20ru.pdf>.
 14. Инструкция о применении плана счетов бухгалтерского учета активов, капитала, обязательств и хозяйственных операций предприятий и организаций [Электронный ресурс] : утв. приказом М-ва финансов Украины, 30 нояб. 1999 г., № 291 : в ред. приказа М-ва финансов Украины от 08.02.2014 г. // Законодательство стран СНГ / ООО «СоюзПравоИнформ». – Режим доступа:
http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=11650#A000000001.
 15. Ришар, Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика : пер. с фр. / Ж. Ришар ; под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 158 с.
 16. Кутер, М. И. Теория бухгалтерского учета : учеб. / М. И. Кутер. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 592 с.
 17. Хендриксен, Э. С. Теория бухгалтерского учета : учеб. : пер. с англ. / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 574 с.
 18. Вегера, С.Г., Метла, О. С. Оценка и бухгалтерский учет минеральных ресурсов как части природного капитала: проблемы и пути решения / С. Г. Вегера, О. С. Метла // Бух. учет и анализ. – 2015. – № 9. – С. 8–15.
 19. Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 13 «Оценка справедливой стоимости» [Электронный ресурс] // Центр начального обучения МФСО. – Режим доступа:
<http://allmsfo.ru/images/stories/Downloads/msfo/IFRS/ifrs13.pdf>.
 20. Шевлюков, А.П. Парадигмы русской модели счетоводства капитального имущества/А.П.Шевлюков.–Гомель:Белорус. торгово-экон. ун-т потребит. кооп.,2009.– 139 с.
 21. Алтухова, Ю. В. Учетно-аналитическое обеспечение управления устойчивым развитием сельскохозяйственных предприятий / Ю. В. Алтухова, В. Г. Ширококов. – Воронеж : Истоки, 2010. – 221 с.
 22. Вегера, С.Г. Развитие методологии бухгалтерского учета земли в контексте современной теории ренты / С.Г. Вегера. – Новополоцк : ПГУ, 2011. – 464 с.

**THE ANALYSIS OF DERIVATIVES USAGE
IN THE NON-FINANCIAL ORGANIZATIONS**

CZU: 657.421.1:061.2

PANKOV Pavel*Polotsk State University. Belarus, Novopolotsk, Blokhina str. 29**Email: pankovpa@yandex.ru*

Summary: *Practice usage and management the derivative instruments on the example of non-financial organizations is analyzed in the article. In particular, the issues related to the purpose of application and selection of specific instruments in these organizations. The main types of risks that can be managed with the help of derivatives are also considered in the article. And one more example, when derivative instrument as a risk management tool become a source of actual losses, has been demonstrated and analyzed.*

Keywords: derivatives, hedging, market risk, currency risk.

JEL Classifications: G32, M41, O16.

Introduction

Derivatives in some cases may be an effective instrument for managing the company's market risk (i.e. hedging instrument) or a tool for obtaining additional profit from speculative operations. At the same time, the usage of derivatives in non-financial organizations, for which derivative instruments are rather often considered excessively complex and risky, requires the construction of an effective system of their management. It should be noted that in the Republic of Belarus derivatives are used minimally by non-financial organizations for a number of reasons, in particular they are the lack of a clear understanding of management, what derivatives can give their company, and what risks are associated with it.

The purpose of this research is to review practical aspects of managing derivatives in large non-financial organizations of the Russian Federation (as in the Republic of Belarus the usage of these instruments is almost minimal) and to identify common trends and problematic aspects in this field. This work is a part of a full-fledged scientific research conducted by the author in the field of management the derivatives in non-financial organizations, but it has a complete form and ends with a full withdrawal part.

The main part

The practical issues of management the derivatives in the organizations, which are considered in this paper, include the purpose of their usage and the choice of a specific instrument. Non-financial organizations are more likely to use derivatives for hedging rather than to profit from speculative operations. And if the speculative operations are aimed at making profit from changes in market variables and clear to both the company's management and any expert in the economic sphere, hedging transactions are often connected with a number of questions, which requires some clarification below.

In the current activities non-financial companies face with the different types of risk, in response to which it is necessary to take appropriate management actions to ensure the neutralization or reduction of these risks to an acceptable low level. If the activity of the company depends on market variables (e.g. exchange rates, commodity prices, the size of interest rates), then we can say that the organization is exposed to market risk (including currency risk, risk of changes in commodity prices, interest rate risk). To these types of risk will be exposed companies, that are engaged in export-import operations or connected with exchange traded commodities, as well as organizations, which borrow

loans and credits at floating or fixed rates. The hedging method can be used to manage this type of risk.

Hedging (from the English hedge – to protect, to insure yourself against possible losses) – futures (forward) transaction for insurance against the possible fall of price when making long-term deals. And hedge, accordingly, – the position, which is used as a temporary replacement for the future position in another asset (obligation) or to protect the value of the current position of the asset (obligation), while this position may not be eliminated [1, p. 200].

Next it is necessary to consider in what cases non-financial organizations use derivatives on the example of a number of Russian companies. For that reason the statements of non-financial companies according to IFRS related to derivatives and risk management will be summarized in table 1.

Table 1. The usage of derivatives to manage market risk by Russian companies in 2016

Accounting policies / type of risk	Table of contents of the accounting policies section / Method of risk management
PJSC LUKOIL and its subsidiaries (together, the «Group»)	
Derivative instruments	The Group’s derivative activity is limited to certain trading operations with oil and petroleum products and hedging of commodity price risks. Currently this activity involves the use of futures and swaps contracts together with purchase and sale contracts that qualify as derivative instruments. The Group accounts for these activities as not intended for hedging and doesn’t use hedge accounting. The Group accounts for these activities at fair value. Resulting realized and unrealized gains or losses are presented in profit or loss on a net basis. Unrealized gains and losses are carried as assets or liabilities in the consolidated statement of financial position.
Currency risk	The Group is subject to foreign exchange risks since it operates in a number of countries. The exchange rate of the Russian ruble to the US dollar produces the greatest impact on transaction results, since the Group’s export proceeds are denominated in dollars, while the major costs are incurred in Russia and are denominated in Russian rubles. ... In a number of cases currency risks at trading floors are minimized due to the financial derivative operations conducted as part of the corporate dealing process. Moreover, to mitigate its foreign exchange risks, the loans to Group companies are granted in local currencies as part of inter-group financing ...
PJSC Rosneft Oil Company and its subsidiaries (collectively, the «Company»)	
Currency risk	The Company undertakes transactions denominated in foreign currencies and is exposed to foreign exchange risk arising from various currency exposures, primarily with respect to the U.S. dollar and euro. Foreign exchange risk arises from assets, liabilities, commercial transactions and financing denominated in foreign currencies. A portion of future monthly export revenues expected to be received in U.S. dollars over the period from January 2015 through December 2020 was designated as a hedged item. To the extent that a change in the foreign currency rate impacts the fair value of the hedging instrument, the effects are recognized in other comprehensive income or loss and then reclassified to profit or loss in the same period in which the hedged item affects the profit or loss.
Gazprom Neft PJSC (the «Company») and its subsidiaries (together referred to as the «Group»)	
Derivative instruments	Derivative instruments are recorded at fair value on the Consolidated Statement of Financial Position in either financial assets or liabilities. Realized and unrealized gains and losses are presented in profit and loss on a net basis, except for those derivatives, where hedge accounting is applied. The Group applies hedge accounting policy for those derivatives that are designated as a hedging instrument (currency exchange forwards and interest-rate swaps). The Group has designated only cash flow hedges – hedges against the exposure to the variability of cash flow currency exchange rates on a highly probable forecast transaction.
Currency risk	The Group is exposed to currency risk primarily on borrowings that are denominated in currencies other than the respective functional currencies of Group entities, which are primarily the local currencies of the Group companies, for instance the Russian Ruble for companies operating in Russia. The currency in which these borrowings are denominated in is mainly US Dollar. The Group’s currency exchange risk is considerably mitigated by its foreign currency assets and liabilities: the current structure of revenues and liabilities acts as a hedging mechanism with opposite cash flows offsetting each other. The Group applies hedge accounting to manage volatility in profit or loss with its cash flows in foreign currency and hedges predominantly its borrowings.
Interest rate risk	Part of the Group’s borrowings is at variable interest rates (linked to the Libor or Euribor rate). To mitigate the risk of unfavorable changes in the Libor or Euribor rates, the Group’s treasury function

	monitors interest rates in debt markets and based on it decides whether it is necessary to hedge interest rates or to obtain financing on a fixed-rate or variable-rate basis.
PJSC «Russian railways» and its subsidiaries (the «Group»)	
Derivative instruments	The Group uses derivatives, such as forward currency contracts and interest rate and currency swaps. Such derivatives are initially recognized at fair value on the date on which a derivative contract is entered into and are subsequently remeasured at fair value. Derivatives are carried as financial assets when the fair value is positive and as financial liabilities when the fair value is negative. Starting 2015, the Group designates certain financial instruments as hedging instruments and applies hedge accounting (cash flow hedge and hedging of the net investment in a foreign operation).
Currency risk	The Group is exposed to currency risk on selected receivables, payables and borrowings that are denominated in a currency other than the Group companies' functional currencies. The currencies in which these transactions are denominated are primarily Swiss Francs, US dollars, Pounds Sterling and euros. The Group aims at maintaining a neutral open currency exchange position through offset of outflows in a foreign currency by inflows in corresponding currency. As at 31 December 2016, hedged item (in hedging relationships according to IFRS) is represented by forecasted Swiss Francs denominated revenue for cargo transit through Russia. Hedge accounting is applied in respect of total revenue for cargo-in-transit transportation steadily forecasted for the period from October 2016 to November 2026 and considered to be highly probable. The exchange rate fluctuations of ruble against Swiss Francs are hedged in this hedging relationship.
PJSC Aeroflot - Russian Airlines and its subsidiaries (the «Group»)	
Derivative instruments	Derivatives are initially recognised at fair value on the date a derivative contract is entered into and are subsequently remeasured at their fair value. The method of recognising the resulting gain or loss depends on whether the derivative is designated as a hedging instrument, and if so, the nature of the item being hedged. The group designates certain derivatives as hedges for a highly probable forecast transaction (cash flow hedge). The Group analyses and assesses the fair value of derivative financial instruments on a regular basis for the purposes of consolidated financial statements or when so requested by management. For risk management purposes the Group uses the following derivatives: a) cross-currency interest rate swaps with a fixed interest rate; b) fuel options; c) currency options.
Currency risk	The Group is exposed to currency risk in relation to revenue as well as purchases and borrowings that are denominated in a currency other than rouble. The currencies in which these transactions are primarily denominated are Euro and US Dollar. The Groups analyses the exchange rate trends on a regular basis. The Group uses long-term lease liabilities nominated in US Dollars as hedging instrument for risk of change in US Dollar exchange rate in relation to revenue.
Price risk	The results of the Group's operations are significantly impacted by changes in the price of aircraft fuel. In 2012, 2013 and 2014 the Group entered into agreements with a number of Russian banks to hedge a portion of its fuel costs from potential future price increases. Given as at 31 December 2016 and 31 December 2015 the deals were matured, change in value of underlying asset as at the reporting date would not have any significant impact of financial results and equity of the Group.

Source: author's elaboration based on [2, 3, 4, 5, 6]

Thus, it can be noted that Russian companies actively use derivatives to hedge their risks. Basically, it is hedging of risks associated with cash flows nominated in foreign currency, to a lesser extent – hedging of interest rate risks and risks of commodity prices volatility. In the considered reporting the information about financial results on derivatives is included in the indicators of financial income or expenses or profit or loss on the net basis, while the detailed data on derivatives was provided only in the hedging relationships description, when a special accounting procedure is applied (i.e. hedge accounting). Accordingly, this reporting does not fully assess all aspects related to derivatives and gives a general vision of the situation in this area.

At the same time, it should be noted that operations with derivatives, especially the usage of their complex combinations, are associated with the high level of risk. For example, if we consider the reporting data of PJSC «Transneft» from 2013 to 2016, the position of profit (loss) from operations with derivative instruments will look like it is shown in table 2.

Table 2. Profit (loss) from operations with derivative financial instruments of PJSC «Transneft» and its subsidiaries in 2013 – 2016

Indicator	2013	2014	2015	2016
Net profit (loss) from operations with derivative financial instruments, million RUB.	(52)	(75 289)	(5 088)	3 388

Source: author's elaboration based on [7, 8]

As we can see, in 2014 PJSC «Transneft» got a significant loss from the usage of derivatives. Briefly the conditions in which the loss was obtained can be described as follows.

In January 2017 the transport monopoly has submitted the claim to the Sberbank, requiring the Bank to return 67 billion rubles, which the company lost on derivative financial instruments due to the collapse of the ruble in 2014. The execution of the agreement occurred if the exchange rate exceeds 45 RUB/\$. Then this barrier was changed to 50,35 RUB. But by the end of 2014 exchange rate of dollar against the ruble reached 56,65 RUB. As a result «Transneft» received 75.3 billion RUB of loss due to the execution of conditional transaction. «Transneft» asserted that the Bank failed to warn it about all the risks. In its turn, Sberbank claimed that «Transneft» was a qualified investor with all the ensuing consequences. In June, the Moscow Arbitration court satisfied the claim of «Transneft». The Bank filed a complaint, and in August 2017 the appellate court refused to «Transneft» in the claim. At the end of November 2017, Transneft and Sberbank decided to conclude an amicable agreement on this litigation [9].

Conclusions

According to the results of the analysis of the practice management the derivatives in non-financial organizations it is possible to identify the following trends. Firstly, all reviewed companies use derivatives to a greater or lesser extent, while the main instruments are foreign currency forwards and interest rate swaps. Secondly, in the considered reporting information on specific hedging strategies is disclosed only for the transactions in respect of which hedge accounting under IFRS is applied, while the results of usage other derivatives are presented in the financial statements in general. Accordingly, the operations with derivatives are not fully presented in the considered reports, the information on them is not detailed. However, IFRS requires disclosure of information about the risk management associated with financial instruments on the basis of which derives the third position: derivatives are used as instruments for managing market risk (which includes currency risk, interest rate risk, commodity risk). And fourthly, derivatives as a risk management tool may be a source of increased risk, the underestimation of which is closely related to serious losses.

Bibliography:

1. Marshall J., Bansal V. K., 1998. Financial engineering: full guide on financial innovations (transl. to russ.). Moscow: Published by INFA-M.
2. Annual financial reporting of PJSC LUKOIL for the year 2016. Available at < <http://www.lukoil.ru/InvestorAndShareholderCenter/ReportsAndPresentations/AnnualReports> > [Accessed 14/02/2019]
3. Consolidated financial reporting of PJSC Rosneft Oil Company for the year 2016. Available at < https://www.rosneft.ru/upload/site1/document_cons_report/Rosneft_FS_12m2016_RUS_signed_22.pdf > [Accessed 15/02/2019]
4. Gazprom Neft PJS: Consolidated financial reporting for the year 2016 and on the moment of 31.12.2016. Available at < http://ir.gazprom-neft.ru/fileadmin/report_files/gpn_ifrs_fy_2016_rus.pdf > [Accessed 15/02/2019]
5. PJSC Aeroflot - Russian Airlines: consolidated financial reporting according to IFRS for the year 2016. Available at < http://ir.aeroflot.ru/fileadmin/user_upload/files/rus/reports/msfo/fy2016_rus.pdf > [Accessed 16/02/2019]
6. PJSC «Russian railways» consolidated financial reporting for the year 2016 and on the moment of 31.12.2016. Available at < http://ir.rzd.ru/dbmm/download?vp=58&load=y&col_id=121&id=492 > [Accessed 16/02/2019]

7. PJSC « Transneft» consolidated financial reporting for the year 2016. Available at < https://www.transneft.ru/u/section_file/27844/tn_ifrs_12m2016_rus.pdf > [Accessed 17/02/2019]
8. PJSC « Transneft» consolidated financial reporting for the year 2014. Available at < https://www.transneft.ru/u/section_file/27844/tn_ifrs_12m2014_rus.pdf > [Accessed 17/02/2019]
9. PJSC « Transneft» and Sberbank solved the issue on derivatives // Vedomosti [e-article]. Available at < <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2017/12/28/746895-transneft-i-sberbank> > [Accessed 17/02/2019]

ACCOUNTING OF ENVIRONMENTAL PROTECTION COSTS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

CZU: 657.471.1:504.03(476)

MASKO Ludmila*PhD of Economics, Associate Professor, Polotsk State University, Novopolotsk, Belarus**E-mail: ludamasko@mail.ru*

Summary: *The current state of accounting for environmental costs has been studied and the authors views on the problematic aspects of their reflection in the accounts have been investigated. The proposed areas for improvement allow to detail the information in the context of sub-accounts and individual analytical accounts opened for them by types of costs, which in turn will allow the formation of environmental-oriented information on environmental protection costs in the accounting system.*

Keywords: accounting, environmental assets, costs, accounting policies, accounting (financial) statements

JEL Classification: M 41

Introduction

The National Strategy for Sustainable Socio-Economic Development of the Republic of Belarus for the period until 2020 provides for the need to ensure the practice of economic activities of organizations with accounting information that contributes to greening production and environmental management in order to preserve and improve the quality of the environment. At present, business entities of the Republic of Belarus can carry out both environmental management and environmental protection activities (current environmental protection activities, environmental protection measures) within the framework of their main activity, but due to the lack of requirements of regulatory legal acts, they have no interest in identifying new environmental accounting objects component of their activities. The se accounting objects are reflected separately in the assets of business entities only by the decision of the owners, so there is no systematization of information in the account. This leads to the loss of the relationship between environmental management, environmental protection measures and the results of economic activity at the micro and macro levels. Many domestic and foreign authors draw attention to this problem, as in modern economic conditions, the need of users for environmental-oriented data generated in the accounting system of accounts and reflected in the accounting (financial) statements is increasing.

Basic content of the paper

In accordance with the Law of the Republic of Belarus «About An Environmental Protection»: «... environmental protection (environmental activities) - the activities of the government agencies, public associations, other legal entities and citizens, aimed at preserving and restoring the natural environment, rational (sustainable) use of natural resources and their reproduction, prevention of pollution, degradation, damage, depletion, destruction, demolition and other harmful effects on the environment of economic and other activities and liquidation of its consequences ...» [1]. From this definition, it follows that environmental protection activities are associated with the creation of long-term environmental protection assets and the implementation of current expenditures on them.

So, Professor R. Gray of the Center of the Social and Environmental Accounting Studies at the University of Dundee, Scotland, in the recommendations on the composition of the data from the consolidated environmental report, believes that: «... the promulgation of the results of environmental activities remain voluntary, it will be the lot of the minority, mainly large companies» [2, p. 35].

Y.V. Sokolov and V.Y. Sokolov noted: «Economically developed countries try to spare no expense on environmental protection, and a huge problem arises, how to take these costs into account» [3, p. 270]

Describing the costs of environmental activities V.F. Paly and V.V. Paly call them current (operational). Current expenses directly related to environmental measures and production safety can be divided into obvious and hidden. To explicit costs can be attributed to the costs of operating individual installations, units and structures for environmental protection ... costs for the control and monitoring the state of the environment ..., other costs that can be directly calculated and taken into account as environmental ... Hidden current expenditures on environmental protection measures are difficult to calculate directly, because they are part of other integrated costs or represent double assignment costs. Hidden costs are distinguished from individual items of expenses by calculation on the basis of expert opinions [4, p. 639-640].

A.V. Zotov emphasizes: «The difficulties of linking environmental protection measures with traditional types of economic activity in Russian entrepreneurship leads to the fact that in the existing domestic accounting system data on assets in the sphere of nature management and environmental protection are lost» [5, p. 50]

According to A.S. Zhanturenova, «... at present, information on the state of the environment is still very little used in economic policy, the interests of short-term gain often prevail» [6, p. 18].

It is important to note that in the Republic of Belarus by the Order of 21.08.1997 № 194 of the Ministry of Natural Resources and Environmental Protection was approved and acted until 14.12.2013. «Classifier types of environmental activities and costs of environmental protection (CTEACEP)». The structure and content of the CTEACEP took into account the recommendations of the Conference of European Statisticians presented in the European Unified Standard Statistical Classification of Environmental Objects and Expenditures on Environmental Protection (Paris, 13-17 June 1994, document CES / 822). According to the CTEACEP, environmental activities were an integral and separate component of the company's economic activities, which are aimed at solving environmental protection problems. In the classifier, forms of environmental protection were established, their definitions were given and the «Main types and groups of environmental costs» were approved [7].

In our opinion, the current lack of a regulatory legal act systematically classifying types of environmental protection activities and the cost of environmental protection is a significant drawback. We can, relying on normative acts, identify and classify their types only indirectly, based on the meaning of the provisions of normative legal acts in which the concept of «environmental protection» is used. This, in turn, may lead to a lack or absence of the necessary data for specifically specified positions, and the information provided to a wide range of users will be «general» in environmental protection and environmental management.

The importance of regulation by the state of individual classification signs of costs and their fixation in regulatory documents emphasizes the Belarusian scientist Papkovskaya P.Ya. and in this regard, notes that «... a sufficient detail of the regulations does not allow different accounting interpretations ... what interests both business entities and the state» [8, p. 52-53].

We consider it necessary to emphasize that it is the form of environmental activities that justifies the classification of costs for environmental protection in accounting for long-term and short-term ones. At the same time, environmental protection measures are mainly capital expenditures and, accordingly, are subject to reflection in the organization's long-term environmental assets. Therefore, it is necessary to reform the system for collecting and presenting data on environmental activities in order to bring it in line with current trends in the generation of accounting and analytical information. The author provides an analysis of the fragments of the working plans of the accounts of two organizations in Novopolotsk, which confirms what has been said. The information obtained indicates that the system of analytical accounts of organizations is not ecologized, which in turn does not ensure the formation of environmental-oriented data on environmental protection costs.

However, more and more often in the practice of managing organizations incur costs associated with environmental management and environmental activities. We believe that in accounting

organizations should be allocated, classified and take into account the current costs of environmental protection associated with the maintenance of environmental assets of environmental management and environmental activities. At present, the existing methods of accounting do not allow to form such detailed information, since organizations do not carry out its analytical and separate synthetic accounting. Therefore, it is reasonable to structure analytical accounting on separate subaccounts.

It should be noted that the organization's expenses also include current expenses for environmental protection, which are related to the maintenance and protection of natural resources located on its territory, but not participating in the production process, not reducing the tax base when calculating taxes, therefore, the business entity no interest in making such expenses. In this regard, it is important to emphasize that the list of harm caused to the environment in the territory of the Republic of Belarus includes the destruction of lawns or flower beds. Thus, if a business entity does not incur current expenses for maintaining these facilities, regardless of its financial position, it may be subject to administrative liability.

So, at the present time the costs of landscaping and planting of the territory of the organization are appearing. In this regard, we offer current expenses related to the maintenance, improvement and protection of natural resources, initially to account for the debit of account 97 «Expenses for future periods», subaccount 2 «Short-term environmental assets» by type [9 p. 84]. Then monthly to include them in the composition of other expenses (Dt 90) in parts. For example, by nature management assets, according to the vegetative period of plant growth. After a complete write-off, it is recommended to take into account the current costs of environmental management and environmental activities in the new off-balance sheet account 019 «Long-term and short-term environmental assets» proposed by the author, in the context of areas [9 p. 84-91]. Information of this account is subject to reflection by types of accounting objects. The proposed methodology for recording the organizations of current expenditures of environmental management and environmental activities in accounting will allow to generate information on expenses that do not reduce the tax base when calculating the income tax, and to make appropriate decisions on the feasibility of their implementation and monitoring their condition.

We believe that the proposed method of accounting will contribute to obtaining the necessary and useful information when conducting environmental monitoring. At the same time, the costs of gardening are «lost» with each passing year and the motivation for their implementation weakens. Consequently, when developing and approving regulations on the composition of expenses that reduce the tax base when calculating the income tax, these types are also provided that are not related to the production process but reflect modern requirements for increasing environmental responsibility, which in turn will be promote their implementation by business entities.

Conclusions

According to the results of the study, it can be concluded that information on environmental protection costs should be structured by analytical accounting, reflected by a separate synthetic accounting and presented in reports in order to familiarize users with the level of the organization's environmental culture, its rational nature management. In turn, environmental-oriented reporting indicators of the organization will facilitate informed management decisions with environmental benefits. The developed method of recording current expenditures related to the maintenance, improvement and protection of natural resources will allow to obtain reliable and complete information on the costs of environmental protection in accordance with the country's sustainable development strategy necessary for making timely management decisions.

Bibliography

1. Об охране окружающей среды (1992): Закон Респ. Беларусь, 26 нояб. 1992 г., № 1982-ХІІ : в ред. Закона Респ. Беларусь от 31.12.2013 г. // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2015.

2. Грей, Р. (1997) Экологический учет: введение в основные проблемы / Р. Грей // Экологический учет и аудит : сб. ст. / под ред. Л.З. Шнейдмана. М. — С. 25–38.
3. Соколов, Я.В. (2009) История бухгалтерского учета : учебник / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Магистр,— 287 с.
4. Палий, В.Ф. (2001) Финансовый учет: учеб. пособие / В.Ф. Палий, В.В. Палий. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ФБК-пресс, — 664 с.(с. 639-640)
5. Зотов, А.В. (2006) Бухгалтерский учет и аудит экологической составляющей деятельности организации АПК : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / А.В. Зотов. — Воронеж,— 217 л.
6. Жантуренова, А.С. (2009) Управленческий учет инновационной деятельности и пути его совершенствования : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.12 / А.С. Жантуренова ; Казахст. экон. ун-т. — Алматы, — 27 с.
7. Классификатор видов природоохранной деятельности и затрат на охрану окружающей среды (КВПОД), Приказ от 21.08.1997 г. № 194 Министерства природных ресурсов и охраны окружающей среды
8. Папковская, П.Я. Производственный учет в АПК: теория и методология/ П.Я.Папковская. – Мн.: ООО «Информпресс», – 216 с.
9. Масько, Л.В. Бухгалтерский учет и аудит экологических активов и обязательств / Л.В. Масько. – Новополюк: ПГУ, 2015. – 224 с.

SPECIFIC OBJECTS OF ACCOUNTING IN ORGANIZATIONS ENGAGED IN THE DISPOSAL OF MUNICIPAL WASTE IN ACCORDENCE WITH THE STAGES OF THE LIFE CYCLE OF THE LANDFILL

CZU: 657.4:005.936.5

TRUBOVICH Renata*Polotsk State University, the Republic of Belarus, Polotsk**E-mail: renatalv@tut.by*

Summary: *The article describes the activities of organizations engaged in the disposal of communal waste and biogas extraction, which is determined by the stages of the landfill life cycle. The content and a certain sequence of business processes within each stage of the landfill of life cycle allowed to identify the specific accounting objects. Definitions of new objects in accounting as gaseous (energy) resource and assimilation resource are formulated, and the possibility to recognize them as an assets of the organization is proved. Obligations with an indefinite period of performance or value associated with the need to decommission the landfill and restore the environment, as well as contingent obligations associated with the potential ignition of the landfill, are highlighted. The presented objects of accounting contribute to the formation of an integrated accounting and analytical information base, providing management decisions in the framework of the tasks to eliminate environmental problems, consumption of natural capital and resource saving.*

Keywords: life cycle of the landfill, municipal waste, biogas extraction, technogenic energy resource, assimilation resource, assimilative potential, environmental obligations (liabilities) under uncertainty

JEL Classifications: Q29, Q42, Q53, Q57

Introduction

The growth of consumption in recent decades around the world has led to a significant increase in the disposal of municipal waste, which reduces the level of environmental safety.

In accordance with the National Strategy for the Treatment of Solid Municipal Waste and Secondary Material Resources in the Republic of Belarus for the period until 2035, the activities of organizations collecting municipal waste and their disposal are aimed at solving environmental problems and resources saving by improving systems and methods for treating municipal waste. The main current principle of the strategy in Belarus is «prioritizing the use of waste in relation to their disposal» (Elmqvist, T., Maltby, E., 2010).

The activities of organizations engaged in the disposal of municipal waste and the extraction of biogas have a number of features: the specifics of the acquired rights to collect, process and dispose of waste; various methods of waste collection and accumulation on specially equipped sites, sorting and neutralization; various methods of burial and degasification; acquisition of ownership of secondary resources; the lack of a direct link between the costs incurred for collecting, sorting at the site of the landfill and the volumes of secondary material resources received, which could be involved in the economic process with economic efficiency and expediency; the lack of a direct link between the costs incurred for the collection and disposal of waste and the amount of energy resources received (biogas); high cost of organization and implementation of activities related to minimization of environmental risks and environmental impact; the long period between the commencement of waste disposal, biogas recovery and landfill closure and land reclamation activities; significant amounts of landfill reclamation obligations. The results of the activities of the analyzed organizations directly depend on: qualitative and quantitative characteristics of waste, on the current climate in which the landfill is localized; controlled and uncontrolled emissions of pollutants in the process of waste destruction and assimilation of the final products of waste decomposition into the environment.

Thus, the activities of organizations engaged in the disposal of municipal waste and the extraction of biogas is complicated, focused on resource, energy conservation and environmental management. However, the completeness and content of accounting and analytical information does not fully comply with the requirements for effective management of municipal waste.

Taking into account the specifics of the activities of the organizations engaged in the disposal of municipal waste, the **purpose** of this study: to identify specific objects of accounting, which will form the information base necessary to solve environmental problems, resource conservation and environmental management in the context of the «green» economy. In order to achieve this goal, it is necessary to study the business processes of organizations engaged in the disposal of municipal waste at the appropriate stages of the life cycle of the landfill.

Business processes of organizations carrying out municipal waste disposal in accordance with the stages of the life cycle of landfill

In accordance with the technical code of established practice «KTP 17.11-02-2009 (02120/02030) Objects of solid municipal waste disposal. Design and operation» of the Republic of Belarus there are the following stages of the life cycle of the landfill: 1. Design and construction of the landfill; 2. Operation; 3. Closure and reclamation.

The requirements of regulatory documents do not prescribe certain terms of installation of equipment for the removal of biogas from the landfill body during the operation of the landfill. The technical code of the Republic of Belarus focuses on the creation of a degasification system (removal of biogas from the landfill body) at the stage of remediation of the burial site, when the object may still be in active formation of gas emissions.

The requirements of the European Union regarding the design, construction and operation of landfills provide for the design of disposal lands that will not create an excess load on the environment after their decommissioning.

This approach prevents the transfer of a solution to an environmental problem for an indefinite time in the future. The problem should be solved by the generation of those who pollute the environment. Accordingly, the cost of installing biogas equipment, its maintenance and other costs should not be passed on to future generations (Greedy D.R., 2010; Lechner P., Huber-Humer M., 2011). Thus, degassing is expected during the operation of the landfill, and not at the final stage. So, in international practice, the actual of existing approaches to the creation of disposal landfill that meet the principles of minimizing emissions at the post-operational stage is the construction of landfill-bioreactors.

After analyzing the documents of the Republic of Belarus, the Russian Federation and international approaches in terms of the design, operation and rehabilitation of landfills, in Table 1 we present the totality and sequence of business processes for organizations engaged in the disposal of municipal waste and the extraction of biogas to the surface of the landfill (Table 1).

Table 1. Business processes of the organization engaged in the disposal of municipal waste and the extraction of biogas at the stages of the polygon-reactor life cycle

Stages of the municipal waste landfill life cycle	Set of business processes	Content
1. Design and construction of the landfill	- the arrangement of the municipal waste landfill	Selection of the site for the disposal landfill; design, construction and installation of industrial and sanitary protection zones; placement of the production area for sorting and processing of municipal waste; Installation of devices, pipeline (biogas complex) for the collection, separation of gas-water mixture of filtrate and biogas.

2. Operation	- collection and transportation of municipal waste to disposal sites; - waste sorting on special sorting lines just before their disposal; - municipal waste disposal; - filtrate collection, biogas extraction	Collection and transportation of municipal waste; unloading waste at the work site; sorting waste that can be re-involved in the economic process; the storage of waste in the pit of the landfill (burial); collecting filtrate and extracting biogas; filtrate neutralization
3. Closure and reclamation	- landfill decommissioning and land reclamation	Technical and biological activities. Technical activities include compaction of the landfill body, backfilling of the resulting dips, decommissioning of degassing systems for landfill gas, etc. Biological activities include work related to the preparation of the soil, the selection of planting material

Source: developed by the author

In accordance with the designated stages of the landfill life cycle and the corresponding business processes, we will select specific accounting objects in order to build an integrated accounting system for organizations involved in the disposal and extraction of biogas, the information base of which will meet the interests of implementing tasks in the field of ecology, environmental management and resource economy in the Republic of Belarus.

Specific objects of accounting in organizations engaged in the disposal of municipal waste in accordance with the stages of the life cycle of the landfill

At the first stage «Design and construction of the landfill» obligations arise, the fulfillment of which is expected in the future during the closure of the landfill: the costs of landfill decommissioning and land reclamation, as well as, the withdrawal of fixed assets from operation, intended for biogas extraction (wells, pipelines, compressor and other equipment).

These are environmental obligations with an indefinite period of performance and with an indefinite value, since between the design (construction) of the landfill and its closure can take a significant period of time - from 10 to 40 years.

During this period of time can not only change the cost of the above works, but also the technology of land reclamation and decommissioning of fixed assets.

In accordance with IAS 37: “an existing liability with an indefinite period of performance or an indefinite amount is a provision” (IAS 37, 2017). A similar definition of this category is given in the Instruction «Provisions, contingent liabilities and contingent assets» of the Resolution of the Ministry of Finance of the Republic of Belarus (December 28, 2005 №168). The uncertainty of the moment of fulfillment of the environmental liability by the organization is caused by a long period (up to 30 years and longer) of operation of the landfill, during which there may be various factors that can affect the premature termination of economic activity or the extension of the life of the landfill. Uncertainty of the value of liabilities may be caused by technological changes (risks) of landfill decommissioning, or by an increase (fall) in the discount rate, a reduction in the discounting period, which in turn requires a revaluation of the established provision. The existing uncertainty of the time of fulfillment of obligations and the determination of their value may cause difficulties in the formation of a provision at the design stage of the landfill, as well as difficulties in its subsequent revaluation and accounting for revaluation at the stage of the landfill operation.

Within the framework of the current national legislation on accounting, there are no recommendations regarding the determination of the discount rate and revaluation (recalculation) of the provision in case of its change.

Thus, at the first stage of the landfill life cycle, it is required to identify a new accounting object – a provision for the fulfillment of environmental obligations under uncertainty.

The second stage «operation of the landfill» includes a number of sequential business processes, the first of which involves the collection of municipal waste and their removal to landfills. This process ends with the transportation of accumulated municipal waste to sorting facilities, where secondary material resources are identified. For example, like rags, cardboard, plastic, etc.

Analysis of the regulatory framework in terms of resource conservation and waste management in the Republic of Belarus, the Russian Federation, the Republic of Moldova, Ukraine indicates the possibility of reuse of municipal waste in the presence of a fundamental feature - consumer properties that can be involved in the economic process. So, municipal waste with consumer properties that may be involved in economic activity are secondary resources.

Secondary resources are divided in international practice into «secondary material resources» and «secondary energy resources». State Standard of the Republic of Belarus «Energy Saving. Basic terms and definitions 1770–2009», Law of the Russian Federation «On Energy Saving and Increasing Energy Efficiency», Law of Ukraine on Energy Saving, Law of the Republic of Moldova «On Energy Efficiency» interpret secondary energy resources from the perspective of the energy potential of various energy carriers (including waste).

The study of domestic and neighboring countries of the regulatory framework in terms of resource conservation, secondary material resources and waste management showed that the category of «secondary material resources» can have both material and energy consumer properties (potential). We understand that the assignment of a secondary resource to a material or energy category depends on the intentions of further use of the resource and on the prevailing consumer properties of the waste, as well as the technological capabilities of the organization.

Thus, the «secondary material resources» category may include the «secondary energy resources» category. For example, sorted broken glass is a secondary material resource that can act as a raw material for the production of finished products or semi-finished glass. At the same time, cardboard waste, sawdust, rags can be used in the further production of fuel briquettes, thereby acting as a secondary energy resource.

In addition to the costs associated with sorting work, in the process of sorting secondary material resources are formed that have consumer value, which are the object of accounting and are subject to evaluation. Wastes that do not have resource value are subject to storage and tamping in a specially prepared pit (landfill).

In the body of a typical landfill, where waste is continuously accumulated, there is a continuous interaction of waste with the natural environment, which leads to a gradual methanogenesis - the process of biogas formation. Moreover, gas formation, as a rule, is uneven and reaches the maximum stocks and emissions at the final stage of operation of the landfill. The landfill bioreactor with decomposition of organic substances in anaerobic conditions implies additional wetting of waste for optimal life of microorganisms for the purpose of active gas formation during the operation of the landfill. With insufficient moisture of the massif, excessive heat release can lead to a fire of the landfill, and cause serious negative environmental, technological and social consequences.

Accordingly, at the second stage of the landfill operation, during the period of active formation of biogas in the thickness of the landfill, the likelihood of environmental and social obligations arises.

Again, these obligations have uncertainty: the period of occurrence of obligations and their value cannot be determined with accuracy, however, as 100% probability of their occurrence.

Considering that the costs of eliminating the consequences of fire can be very high, it makes sense to create a provision for the elimination of socio-environmental and technological damage either at the design and construction stage of the landfill, or in the first phase of the landfill operation during a period of minor formation of flammable substances in the mass of waste.

The presence of methane in biogas indicates the natural origin of the resource. Confirmation of the fact that biogas is a part of minerals is evidenced by almost identical chemical composition with natural gas. Biogas stocks as a component of mineral resources form the energy potential of an individual organization and the state as a whole. In turn, mineral resources are an element of the national wealth of each country. Biogas stocks in the body of the landfill can act as a resource base

in production if there is a technological possibility and economic profitability of its extraction to the surface of the landfill.

So, in our study, biogas represents an energy-economic potential (methane stocks) generated by decomposition of municipal waste in the body of a landfill under the influence of microorganisms, which can be extracted to the surface of the land by its ecological and economic viability (Trubovich, R.O., 2018).

Considering methane formations at disposal sites as the final link in the chain of substance conversion: «organic substances (*primary resource*) –products — organic waste — methane (*secondary resource*) —energy, then using the term «secondary» to the energy resource is quite acceptable. In this context, it is understood that the primary resources are formed and accumulated in bio-natural (natural) conditions, and the secondary resources are undergoing transformation and are already being formed in the technogenic conditions of economic activity.

It should be noted, when the waste is immersed in the soil of the landfill, the waste becomes a direct source of pollution of the ecosystem. Decomposing waste has an anthropogenic impact on soil, groundwater, air, etc. At the same time, the interconnected components of the natural environment can, within certain limits, absorb waste, recycle it and take it outside the ecosystem, thereby ensuring a stable state and functioning of the natural environment.

Today, the ecosystem (natural) capital in the international practice involves all the elements of the natural resource potential that contributes to the increase in national wealth. The ecosystem (natural) assets include natural resources, resources regulating and supporting the functioning of the ecosystem and other resources. In economic literature, publications, international reports «Ecosystem Resources» are frequently identified with the category of «environmental services». This identification of the concepts is due to the fact that the very ecological services of the ecosystem are just a special form of consuming the ecosystem resource, the use of which brings certain benefits. According to the main international standards focusing on the classification of ecosystem services (resources), ecosystems from a functional point of view are provided by regulatory and supporting (preserving) services (resources), one of which involves a waste assimilation.

R. Constanza, H. Daley, F. Torez, S.N. Bobylev, V.M. Zakharov, N.I. Bazylev notice the ability of ecosystems to rework (decompose) waste, to control pollution, to maintain the level of detoxification. Consequently, the category of «ecosystem services (resources)» includes the service (resource) of waste assimilation by ecosystems, providing benefits to society by ensuring the undisrupted functioning of an ecosystem.

Exploring the concepts of “assimilation capacity”, “assimilation resource” and “assimilation potential” in the works of such authors as Vishnyakova S.M., Vishnyakov G.A., Aleushkin V.I., Bocharova N.G., Nikitenko Yu.V. (*Vishnyakova, S.M. and others, 1998*), Sharon Beder, Tom Barker, Martin Mortimer (*Elmqvist, T., Maltby, E., 2010; Sharon Beder, 1996*), as well as the international standard “Biodiversity, ecosystems and ecosystem services” (Biodiversity, ecosystems and ecosystem services), we proposed the following definition: assimilation resource- the continuous flow of the ecosystem resource produced by the system of functionally interconnected components of the natural environment, which is able to neutralize, absorb, recycle a certain amount of waste or emissions within the permissible anthropogenic load, to remove them beyond the limits of this ecosystem, thereby ensuring its stable (sustainable) functioning; as well as the resource, changes in the flow of which depend on the qualitative characteristics of the ecosystem itself (components of the natural environment), on the one hand, and on the anthropogenic impact on it by the business entity (humanity) on the other hand (*Trubovich, R.O., 2018*).

At the moment, the biogas reserves in the landfill and the assimilation reserves of the ecosystem are not reflected in the accounting system of the organizations of the Republic of Belarus engaged in the disposal of municipal waste and the extraction of biogas as elements of natural capital, while there is a need. The absence of accounting for the consumption of natural capital eliminates the possibility of further calculation of national welfare, the size of national wealth and «green» GDP. Today, at the international level, there are reforms in the system of accounting and reporting of economic entities,

which are caused by the conscious need to include information on the use of ecosystem (natural) capital.

Gaseous (energy) resource and assimilation resource can be assets of the organization if they meet the criteria of the asset. In the Republic of Belarus, one of these criteria is the presence of ownership of the object, which corresponds to the static balance theory. Under the current legislation of the Republic of Belarus gaseous resource (biogas) and assimilation resource can not be included in the assets, as the exclusive ownership of the components of the natural environment belongs to the state (*Law of the Republic of Belarus. Constitution of the republic of Belarus, 1994*).

The absence of these indicators in the balance sheet distorts information about the resource and economic potential of the organization. While the economic and natural potential of the business entity reflects the ability to ensure its long-term operation and the solution of its strategic objectives. In order to disclose the information content about the facts of management, which meets the interests of a number of users, we believe that it is permissible to use the dynamic accounting theory to recognize the gaseous resource of municipal waste and assimilation resource as assets. Thus, IFRS adopt a dynamic accounting theory, which is based on the principle of reflection in the balance sheet of all used assets, regardless of ownership.

Considering the gaseous (energy) resources of municipal waste, as an asset, we believe that the recognition of this object as long-term stocks will be true. The explanation for this is the uneven (unstable) emission of biogas in the body of the landfill over several years.

Thus, in accounting, the stocks of gaseous resources are long-term assets that are part of the stocks of mineral resources (established by the results of laboratory testing and expert evaluation).

Since the organizations engaged in the disposal of municipal waste, produce emissions of waste into the environment regularly, the consumed flow of assimilation resource is carried out on an ongoing basis. That is, the use of this resource is a continuous long-term nature. In this connection, we consider it expedient to recognize the stocks of the assimilation resource in accounting as a long-term asset.

Thus, at the stage of landfill operation, it becomes necessary to introduce into the accounting system new accounting objects: biogas stocks and assimilation stocks of the ecosystem as elements of natural capital.

In our search, we will proceed from the fact that the secondary energy resources (REM), subjected to processing (treating), are secondary raw materials (SRM), which is the starting material for the subsequent production of heat or energy. As part of the study of landfill gas extraction activities, «treatment» should be understood as the extraction of biogas to the surface from the landfill body, its purification in special installations from unnecessary impurities. Accordingly, the next object of accounting is secondary energy raw materials-biogas extracted to the surface of the landfill and cleaned of unnecessary impurities, that is, passed additional processing.

At the third stage, “Closure and reclamation,” it is planned to carry out relevant technical and biological activities. Technical activities include the costs of landfill body compaction (tramping down), backfilling of the resulting failures, decommissioning of degassing systems to collect landfill gas, etc. Biological activities involve costs associated with the preparation of the soil, the selection of planting material, etc. Therefore, at the stage of landfill decommissioning and land reclamation, a business entity fulfills its environmental obligations. At this stage, accounting reflects the use of the formed provision for decommissioning and reclamation of the landfill, assesses its generated (revalued) value in accordance with current expenses during the period of the landfill closure.

It is assumed that at the final post-operational stage, the waste array that has not been destroyed or is at the final stage of decomposition and biogas formation, carries a certain ecological load on the ecosystem, which does not exceed acceptable norms and is assimilated within the polygon ecosystem. Thus, during the reclamation period, the assimilation resource should also be considered as an object of accounting.

In table 2, we present specific objects of accounting in organizations engaged in the disposal of municipal waste and biogas extraction, in accordance with the selected stages of the life cycle of the landfill.

Table 2. Specific objects of accounting in organizations engaged in the disposal of municipal waste and biogas extraction, in accordance with the selected business processes for the stages of the life cycle of the landfill-reactor

Stages of the municipal waste landfill life cycle	Set of business processes	Specific objects of accounting
1. Design and construction of the landfill	the arrangement of the municipal waste landfill	-provision for environmental obligations (liabilities) under uncertainty
2. Operation	- waste sorting on special sorting lines just before their disposal;	-secondary material resources (waste, serving as a resource for further production);
	-Disposal(burial) and accumulation of municipal waste in the landfill;	-assimilation resource (assimilation stocks of the ecosystem); -secondary energy resource (biogas stocks); -provision for environmental obligations(liabilities) under uncertainty
	- biogas extraction	- secondary raw materials (biogas after processing and extraction to the surface of the landfill); -assimilation resource (assimilation stocks of the ecosystem);
3. Closure and reclamation	- landfill decommissioning and land reclamation	-provision for environmental obligations(liabilities) under uncertainty; -assimilation resource (assimilation stocks of the ecosystem);

Source: developed by the author

Conclusions

Thus, the activities of organizations engaged in the disposal of municipal waste, focused on rational and efficient waste management, has its own distinctive specifics. The business processes of this activity are determined by the relevant stages of the landfill life cycle. At each of the noted stages, we identify particular objects of accounting, which will contribute to the formation of an integrated accounting and analytical information base that ensures management decision-making in the framework of the tasks to eliminate environmental problems, natural capital consumption and resource conservation.

The direction of further research is to build a model of accounting for ecosystem resources (assimilation and biogas resources) as elements of natural capital, as well as consideration of the assessment (revaluation) and accounting for environmental obligations (liabilities) under uncertainty

References list

Elmqvist, T., Maltby, E., Barker, T., Mortimer Martin, Perrings Charles. 2010. The Economics of Ecosystems and Biodiversity: The Ecological and Economic Foundations. Available on the Internet: <http://www.teebweb.org/our-publications/teeb-study-reports/ecological-and-economic-foundations/>

Greedy D.R. Sustainable landfills under the EU concept. – From Sanitary to Sustainable Landfilling – why, how, and when? // 1st International Conference on Final Sinks. – Vienna,2010. Available on the Internet: https://publik.tuwien.ac.at/files/PubDat_188108.pdf

IAS 37 «Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets» .Available on the Internet: <https://www.pkf.com/media/10033179/ias-37-provisions-contingent-liabilities-and-contingent-assets-summary.pdf>

Law of the Republic of Belarus. Constitution of the republic of Belarus. 1994 (with changes and additions from 24 november 1996 and 17 oktober 2004) Available on the Internet: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351>

Lechner P., Huber-Humer M. The road to sustainable Landfilling // Proceedings Thirteenth International Waste Management and Landfill Symposium. – Sardinia, 2011 Available on the Internet:

[https://www.sardiniasymposium.it/public/documents/Previous%20Edition/S11%20FINAL%20PROGRAM ME.pdf](https://www.sardiniasymposium.it/public/documents/Previous%20Edition/S11%20FINAL%20PROGRAM%20ME.pdf)

National strategy for the treatment of municipal solid waste and secondary material resources in the Republic of Belarus until 2035. Available on the Internet: <http://www.government.by/upload/docs/filea1a9a20a06fc7fe5.PDF>

Sharon Beder, 1996. The Nature of sustainable Development, 2nd ed., Scribe, Newham, Victoria, 1996, pp. 125. Available on the Internet: <http://www.uow.edu.au/~sharonb/STS300/science/regulation/infoprinciple.html>

Trubovich, R.O. 2018. Osobennosty videleniya obyektov buhgalterskogo ucheta v organizatsiyah, osushchestvlyayushchih zahoroneniye kommunalnih othodov i izvlecheniye biogaza po etapam ziznennogo tsikla polygona (Особенности выделения объектов бухгалтерского учета в организациях, осуществляющих захоронение коммунальных отходов и извлечение биогаза по этапам жизненного цикла полигона). Available on the Internet: <http://elib.psu.by:8080/bitstream/123456789/22560/5/%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%D1%81450-456.pdf>

Vishnyakova, S.M., Vishnyakov, H.A., Aleushkin, V.I., Vocharova, N.H. 1998 Ekologiya i ohrana okruzhaushchey sredy. Tolkovo-terminologicheskiy slovar (Экология и охрана окружающей среды. Толково-терминологический словарь.- М.:Всемирный следопыт,1998.)

**THEORETICAL ACCOUNTING FRAMEWORK OF INDUSTRIAL WASTE
RECYCLING**

CZU: 657.1:005.936.5

SUSHKO Volha*Polotsk State University, The Republic of Belarus, 211440, Novopolotsk, Blokhina str.29**E-mail: sush.olga@rambler.ru*

Summary: Nowadays “circular” economy becomes extremely relevant in conditions of ineffective eco-resources’ use and environmental instability. In modern scientific research it’s considered as one of the imperatives of environmental-economic accounting and sustainable development as a whole. Industrial waste recycling, in its’ turn, as a huge component of “circular” economy, makes some challenges to the current accounting system in the Republic of Belarus. The Belarusian enterprises do not reflect any information about waste recycling in their accounting (financial) statements. It causes the lack of information which describes economic and environmental effect of industrial waste recycling in enterprise’s economic activity. That’s why there is no doubt that there is no complex accounting system for industrial waste recycling, which would allow to show the natural resources flow and its influence on the environment. The purpose of this study is to identify the stages of industrial waste recycling, to identify accounting objects at these stages and to make industrial waste classification for accounting purposes. Among the methods used in the study can distinguish synthesis, analysis, comparison, logical generalization, inference by analogy, classification, grouping and so on.

Keywords: circular economy, waste accounting, industrial waste, recycling

JEL Classifications: M410, Q20, Q530

Introduction

Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of November 19, 2008 On Waste and Cancellation of Some Directives introduced the definition of the concept of recycling into the global practice of waste management. According to this Directive, recycling means any recovery operation by which waste is processed into products, materials or substances, both for the original and for other purposes [2].

Nowadays, in national and foreign practice there is no integrated accounting methodology for industrial waste recycling, which would allow to solve the problems posed by “circular” economy. Despite the fact, that the issues of assessment and accounting of industrial waste are reflected in some legal documents and economic literature, many problems have not been resolved in this area, which makes the chosen topic relevant.

The study of the theory and practice of industrial waste handling has shown that the existing methodologies do not take into account various types of waste and their recycling. In this regard, fundamentally new accounting approaches are required for industrial waste recycling.

In order to develop the integrated accounting methodology for industrial waste recycling, it is necessary to clarify the relevant accounting objects throughout the recycling process and develop industrial waste classification for accounting purposes.

Basic Content of the Paper

It is important to note that recycling is the main prerequisite for the waste hierarchy described by Directive 2008/98/EC, which prioritizes the most efficient waste management solutions. Waste hierarchy is used as a priority in legislation and policy in the field of waste prevention and management:

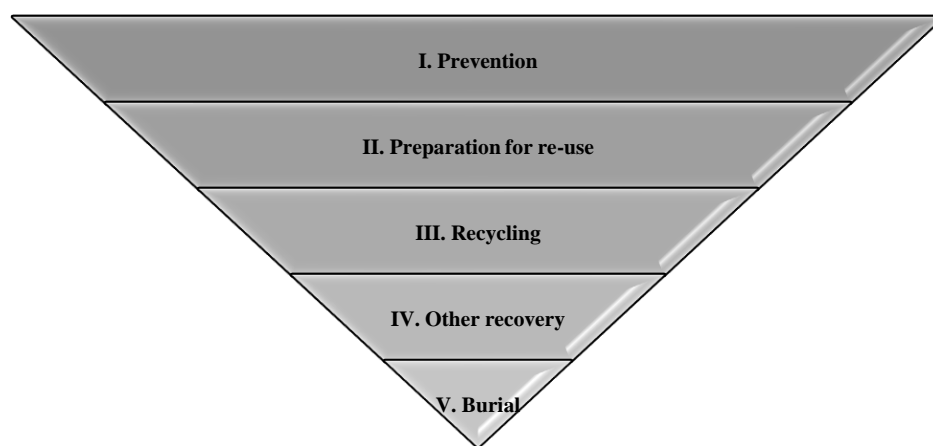

Fig. 1. Waste hierarchy

Source: Directive 2008/98/EC [2]

However, the analysis of current integrated solutions to problems in the field of waste management has shown that the philosophy of “*cradle to grave*” is about to be changed by a new one - “*cradle to cradle*”, which goes beyond the usual tools and approaches to sustainable development, and based on life cycle assessment and recycling. Under these conditions, the traditional waste-centric approach is gradually being replaced by a cycle-centric. Thus, the cycle-forming stage is the transformation of waste into a secondary resource.

Isolation of industrial waste recycling stages is important not only for organizing the correct waste management process, but also for identifying accounting objects at these stages, since each of the stages has its own specifics. Within the framework of the studied approaches to the definition of recycling stages, as well as taking into account the practice of waste management in the Republic of Belarus, the following recycling stages of industrial wastes can be distinguished, which have a significant impact on their accounting system:

Stage	Description
I. Appearance	1) Waste generation in technological and operational processes, as well as from facilities during the period of their liquidation. 2) Identification: determining the affiliation of a given facility to waste of a particular type, accompanied by the establishment of data on its hazardous, resource, technological and other characteristics. Also includes waste classification and coding. 3) Sorting waste [3].
II. Collection and/or accumulation	Activities are carried out on the concentration of waste in places of temporary storage of waste for the accumulation of up to 1 transport unit for the purpose of their subsequent disposal.
III. Disposal Preparation	The set of technological operations performed to ensure the subsequent use of waste as secondary raw materials [3].
IV. Storage	The content of waste in places of temporary storage of waste, at waste storage facilities prior to their transportation to disposal facilities, waste disposal and (or) to waste disposal facilities [3].
V. Disposal	The use of waste for the production of products, energy, work and services [4].
VI. Burial (destruction)	Isolation of non-returnable waste at waste disposal sites in order to prevent the harmful effects of waste, their interaction products and (or) decomposition on the environment, the health of citizens, property owned by the state, property of legal entities and individuals, which does not provide for their further use. At this stage, it is possible to transport / transport waste (including certification).

Fig. 2. Recycling waste stages

Source: Own development on the basis of Directive 2008/98/EC [2], GOST 30773-2001[3], Law № 271-3 [4]

For the purpose of integrated approach to the study of accounting for industrial waste recycling, it is necessary to clarify the accounting objects arising at recycling stages.

According to the National Action Plan for the Development of Green Economy in the Republic of Belarus, the development of green economy is based on several principles, among which environmental and social values are included in economic accounting system [5]. In this regard, there is a need to create a complex data in the field of reflecting the connection between the economy, its impact on the environment and the consumption of ecosystem resources, which poses certain challenges to the current accounting system.

The lack of comprehensive information on waste generated, waste to be removed, as well as operations carried out to protect, restore or manage the environment in the balance sheet of enterprises not only distorts information on the resource, economic and technological potential of enterprises, but also does not ensure integration of the accounting system accounting with a system of national accounts.

The need to reflect accounting objects at all industrial waste recycling stages in order to take into account the resource potential, impact on the environment, and further integrate this information into the national accounts system, allows us to conclude that it is expedient to create a more integrated system accounting in the field of waste recycling. In the interests of accounting research on recycling, we consider it expedient to propose a new accounting object “industrial waste”.

The lack of interpretation in the regulatory legal acts of the Republic of Belarus and foreign countries, as well as in the special economic literature, determined the need to identify the characteristic features of the definition “industrial waste” as an accounting object.

Based on the studied principles of environmental and economic accounting of waste, approaches to the preparation of financial statements according to GRI standards, the requirements of the international system of national accounts the author proposes to assign the following characteristics of the studied category “industrial waste” as an accounting object:

1) economic resources, completely or partially lost their consumer properties; 2) formed during the production activities of the organization, but not the goal of the production process; 3) subject / not subject to disposal in the original or transformed (processed) form; 4) subject to valuation; 5) affecting the environment.

Industrial waste that meets the criteria for recognizing an asset will be included in the accounting facilities for industrial waste recycling. Thus, according to International Financial Reporting Standards, assets are resources controlled by a company, resulting from past events that are expected to generate economic benefits [6].

Next step is to define the objects of accounting at industrial waste recycling stages. Accounting objects at industrial waste recycling stages are presented below.

Table 1. Accounting objects at industrial waste recycling stages

I. Appearance	Costs for the purpose of work performed
	Industrial waste to be disposed
II. Collection and/or accumulation	Collection and / or accumulation costs
	Industrial waste to be disposed
III. Disposal Preparation	Expenses for preparation for use
	Industrial waste to be recycled
IV. Storage	Temporary storage costs
	Recycled industrial waste
	Industrial waste that does not require recycling
V. Disposal	Usage costs
	Recycled industrial waste
	Industrial waste that does not require recycling
VI. Burial (destruction)	Burial (destruction) costs

Source: own development

The most important prerequisite for building an accounting system is a scientifically based classification, which confirms the feasibility of developing the classification of industrial waste.

There are many approaches for classification of waste both at the legislative level and in the special environmental literature. However, none of the existing classifications is applicable for determining the composition of industrial waste as accounting objects. This is due to the fact that the existing

classifications are based on the signs that indicate their origin, physical components, such as the state of aggregation, the degree and class of their danger to the environment and the status of the waste. Thus, the classification of waste according to the Commission’s Notification of Technical Guidelines for European Union Waste Classification is based on the following classification criteria:

1. The origin and process of waste generation (indicating the industrial activity and the production process during which the waste was formed);
2. The potential composition of the resulting waste;
3. Hazard degree of waste (absolutely hazardous, absolutely non-hazardous) [1].

According to the Law of the Republic of Belarus “On Waste Management” No. 271-3, waste classification is based on the following features:

1. Origin of waste (production waste and consumption waste);
2. Aggregative state (solid and liquid wastes);
3. The possibility of their use (secondary material resources and other waste production and consumption).

Based on the study of approaches to the classification of waste in the Republic of Belarus and foreign countries, as well as based on the assumption that the classification of waste for accounting purposes should be based on signs that characterize the practical significance and nature of the use of waste in the economic activities of companies, let's consider the classification of industrial waste as objects of accounting:

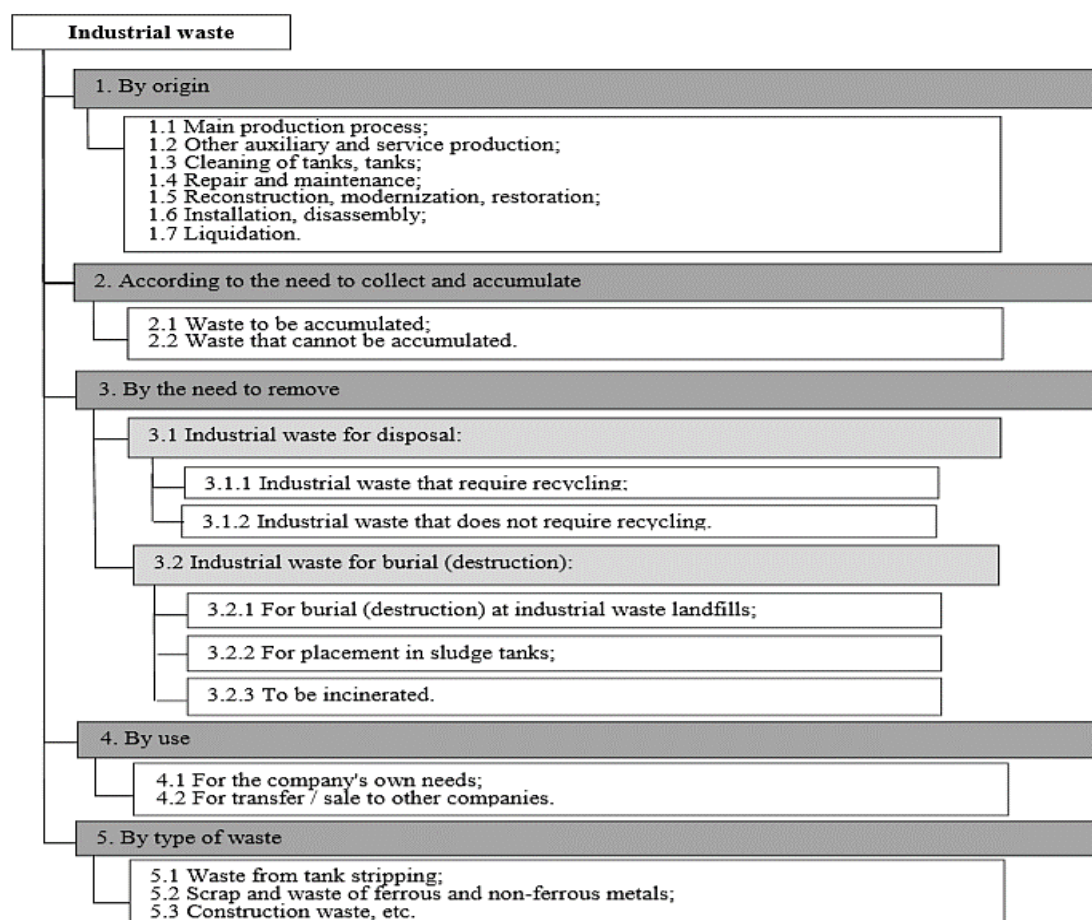

Fig. 3. Industrial waste classification for accounting purposes

Source: Own development

Conclusions

The study made it possible to substantiate and develop the theoretical framework for the accounting of industrial waste recycling:

1. The stages of recycling industrial waste for the development of an integrated accounting system are highlighted, which include:
 - I. Appearance;
 - II. Collection and / or accumulation;
 - III. Disposal preparation;
 - IV. Storage;
 - V. Disposal;
 - VI. Burial (destruction).
2. Identified objects of accounting at the stages of recycling industrial waste. It has revealed that the objects of accounting at these stages will be industrial waste.
3. The developed classification of industrial wastes will allow building an integrated system of analytical accounting of industrial wastes, linking the goals and methods of accounting for industrial wastes at recycling stages, justifying the identification of accounting objects at industrial recycling stages, and will also contribute to the further development of accounting methods and analysis of industrial recycling waste.

Bibliography

- Commission notice on technical guidance on the classification of waste. Official Journal of the European Union. 2018. Available on the Internet: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0409\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0409(01)&from=EN)>
- Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 On waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance). Available on the Internet: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0098>>
- Interstate Standard GOST 30773-2001 "Resource Saving. Waste management. Stages of the technological cycle ", adopted by the Interstate Council for Standardization, Metrology and Certification (Protocol No. 19 dated May 24, 2001). Available on the Internet: <http://docs.cntd.ru/document/1200028876>>
- Law of the Republic of Belarus "On Waste Management" July 20, 2007 No. 271-3 "On Waste Management". Available on the Internet: <http://dozor.greenbelarus.info/sites/default/files/zakon_ob_obrashchenii_s_othodami.pdf>
- National plan for Green economy development in the Republic of Belarus. 2016. Available on the Internet: <<https://www.economy.gov.by/uploads/files/1061r.pdf>>
- The Conceptual Framework for Financial Reporting. Available on the Internet: <<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/framework.pdf>>

РАЗВИТИЕ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ИПОТЕЧНЫХ АКТИВОВ

CZU: 657.4

МИХАЛЕВИЧ Ольга*м.э.н., Полоцкий государственный университет, г.Новополоцк, Республика Беларусь**E-mail: o.mihalevich@psu.by*

Аннотация. Целью анализа эффективности ипотечных операций является обоснование и выработка управленческих решений заинтересованными лицами. Пользователями анализа эффективности ипотечных операций выступают их участники. Автор считает целесообразным изучить интересы участников при совершении ипотечных операций, так как это даст возможность более точно сформулировать задачи анализа эффективности ипотечных операций. Современные авторы выделяют следующих субъектов ипотечных операций: инвесторы, застройщики, исполнители работ, поставщики, банковские организации и др.

Ключевые слова. ипотечные активы, анализ, методика анализа, риски, ипотечные операции.

Введение

Поддержание устойчивого экономического роста, повышение инвестиционной активности, обеспечение широких слоев населения жильем, нормализация работы банковского сектора, развитие рынка ценных бумаг требуют совершенствования вопросов анализа эффективности ипотечных операций.

Целью анализа эффективности ипотечных операций является обоснование и выработка управленческих решений заинтересованными лицами. Пользователями анализа эффективности ипотечных операций выступают их участники. Автор считает целесообразным изучить интересы участников при совершении ипотечных операций, так как это даст возможность более точно сформулировать задачи анализа эффективности ипотечных операций. Современные авторы выделяют следующих субъектов ипотечных операций: инвесторы, застройщики, исполнители работ, поставщики, банковские организации и др.

Помимо вышепредставленных в составе участников ипотечных операций на вторичном рынке можно выделить эмитентов и держателей ценных бумаг, для которых важным является оценка надежности и доходности закладных, облигаций и других ипотечных ценных бумаг. Основным направлением анализа для эмитентов и держателей ипотечных ценных бумаг выступает перспективная и текущая оценка их риска и доходности.

Основная часть. Представленный анализ задач и интересов участников ипотечных операций позволяет выделить следующих пользователей анализа, нуждающихся в оценке эффективности ипотечных операций: залогодатель (должник или третье лицо, индоссат) и залогодержатель (кредитор, индоссант), страховые организации, фондовые биржи, органы государственного управления экономикой, посреднические организации. Представим пользователей и задачи анализа эффективности ипотечных операций в таблице 1.

Таблица 1. Пользователи и задачи эффективности ипотечных операций

Пользователи анализа	Задачи анализа
Залогодатели (инвесторы)	Оценка окупаемости и доходности инвестиций, инвестиционной привлекательности объекта недвижимости, эффективности привлечения заемных средств
Эмитенты ипотечных ценных бумаг	Оценка эффективности привлечения заемных средств на основе ценных бумаг
Залогодержатели (кредиторы)	Оценка кредитоспособности инвестора и прибыльности ипотечных кредитов, оценка достаточности поступлений инвестора для погашения основного долга и процентов по кредиту целью определения условий кредитования под залог ипотеки
Держатели ипотечных ценных бумаг	Оценка кредитного рейтинга ипотечных ценных бумаг, их привлекательности, доходности и рискованности с целью минимизации рисков и формирования портфеля ценных бумаг

Страховые организации	Оценка риска неплатежеспособности субъекта кредитования, доходности ипотечных операций с целью определения суммы страхового платежа
Фондовые биржи	Оценка рискованности и доходности операций с ипотечными ценными бумагами с целью повышения прибыльности и стабильности рынка
Посреднические организации	Оценка доходов и расходов по ипотечным операциям, их прибыльность

Примечание: собственная разработка [2]

Проведенное исследование задач пользователей анализа эффективности ипотечных операций, позволяет автору сделать следующий вывод: несмотря на общую цель анализа, имеется ряд различных задач его проведения, которые обусловлены различными интересами участников ипотечных операций, что, в свою очередь предопределяет различия в направлениях и методике анализа эффективности ипотечных операций.

Представляется целесообразным провести классификацию анализа эффективности ипотечных операций по следующим признакам: по рынку ипотечного кредитования; по предмету ипотеки и объекта недвижимости; по видам ипотечных ценных бумаг; времени и периодичности проведения [3].

Представим анализ эффективности ипотечных операций по классификационным признакам (таблица 2):

Таблица 2. Классификация анализа эффективности ипотечных операций

Признаки	Виды анализа	Содержание видов анализа	Значение классификации
1. рынок ипотечного кредитования	1. анализ ипотечных операций, их эффективности на первичном рынке;	1. данный анализ включает в себя оценку эффективности инвестиций для залогодателя и риска, доходности ипотечного кредитования для залогодержателя	помогает выявить особенности анализа; выделить более конкретные направления для дальнейшего развития методик анализа
	2. анализ ипотечных операций, их эффективность на вторичном рынке	2. данный вид анализа включает в себя оценку надежности, доходности ипотечных ценных бумаг	
2. предмет ипотеки и объекты недвижимости	1. анализ эффективности ипотечных операций, связанных с природными объектами недвижимости	1. оценка эффективного вложения в земельные участки, лес, многолетние насаждения, обособленные водные объекты и участки недр, оценку риска и доходности операций, обеспеченных ипотекой естественными природными объектами	позволяет принять во внимание каждый объект недвижимости при оценке их стоимости, привлекательности, более точно оценить риски, доходность
	2. анализ эффективности ипотечных операций, связанных с искусственными объектами недвижимости	2. содержит оценку эффективности инвестиций в недвижимое имущество, оценку риска и доходности кредитных операций, обеспеченных ипотекой искусственными объектами недвижимости	
3. предмет ипотеки на вторичном рынке	1. анализ эффективности операций с ипотечными закладными	1. содержит оценку риска и прибыльности ипотечных операций с закладными	дает возможность принять во внимание особенности обращения каждой ипотечной ценной бумаги, риски по ним и доходность
	2. анализ эффективности операций с ипотечными облигациями	2. содержит оценку риска и прибыльности операций с ипотечными облигациями	
4. время проведения	1. ретроспективный	1. проводится после совершения операций с ипотечными активами и направлен на оценку фактически сложившейся эффективности ипотечных операций	обладает ключевым значением на стадии принятия управленческого решения ипотечным операциям
	2. перспективный	2. проводится до начала совершения ипотечных операций	
5. периодичность проведения	1. текущий	1. проводится за короткие промежутки времени и направлен на регулирование эффективности ипотечных операций	позволяет раскрыть особенности анализа, с целью текущего итогового контроля регулирования операций

	2. итоговый	2. проводится за более длительные промежутки времени и направлен на оценку эффективности ипотечных операций за отчетный год	

Примечание: собственная разработка [2-3]

Проведенное в таблице 2 исследование позволяет сформулировать следующие задачи анализа эффективности ипотечных операций (рисунок 1):

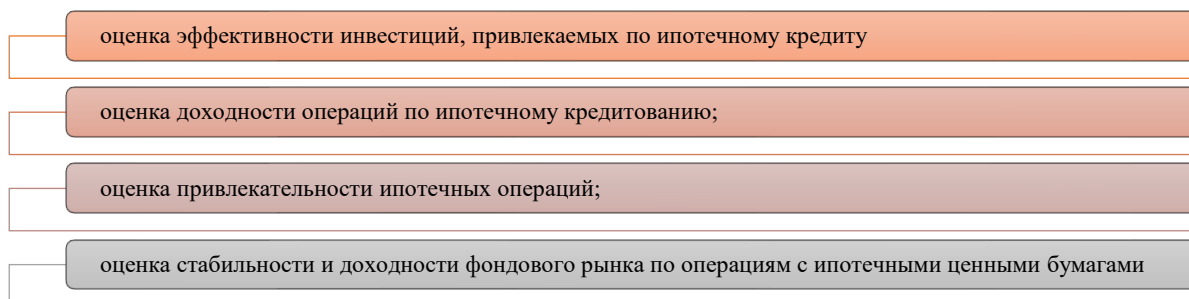

Рисунок 1. Задачи анализа эффективности ипотечных операций

Примечание: собственная разработка [2-3]

Важное значение при проведении анализа эффективности ипотечных операций имеет его информационное обеспечение. Информационное обеспечение для анализа эффективности ипотечных операций следует представить в виде рисунка (рисунок 2):

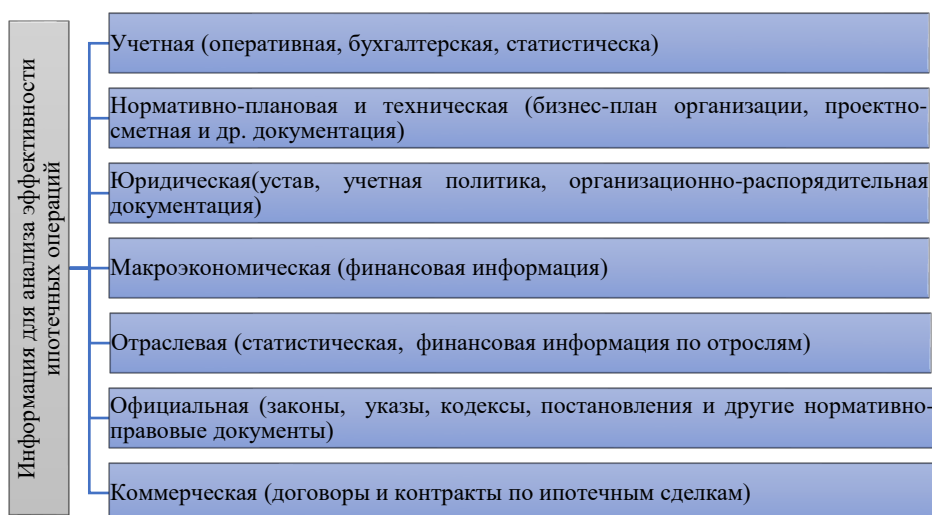

Рисунок 2. Информационное обеспечение для анализа эффективности ипотечных операций

Примечание: собственная разработка [2-3]

Одним из этапов аналитического исследования является методическое обеспечение анализа эффективности ипотечных операций. Авторы считают, что необходимо рассмотреть методы анализа, которые могут быть использованы для оценки эффективности ипотечных операций. В белорусской практике ипотечные операции для залогодателя, как правило, связаны с привлечением кредита под залог ипотеки, при этом зачастую финансируются не только инвестиционные проекты, но и текущая деятельность, поэтому для оценки эффективности ипотечных операций могут быть использованы методы оценки эффективности инвестиционных проектов и методы оценки эффективности привлечения заемных средств (таблица 3):

Таблица 3. Основные показатели оценки эффективности ипотечных операций у залогодателя при реализации инвестиционных проектов

Методы	Показатели эффективности	Формула (схема) расчета	Характеристика показателей эффективности
1	2	3	4
Методы, основанные на дисконтированных оценках	Чистая текущая стоимость (NPV)	$\sum_{i=1}^n \frac{P_i}{(1+r)^{i-m}} - \sum_{t=1}^m \frac{IC_t}{(1+r)^t} \quad (1)$ где: P_i – доход в i-ом периоде; IC_t – инвестиционные расходы в t-ом периоде; r – ставка дисконтирования; t – продолжительность периода инвестиций; n – продолжительность периода отдачи инвестиций; m – продолжительность периода инвестиций	Характеризует в денежном выражении эффект от реализации инвестиционного проекта. При $NPV > 0$ – проект считается эффективным; при $NPV = 0$ – проект не убыточен, но и не прибылен, нулевая прибыль; при $NPV < 0$ – проект убыточен, он не окупается и не приносит прибыль
	Внутренняя норма рентабельности (IRR)	Определяется ставка дисконтирования, при которой значение чистой текущей стоимости равно нулю ($NPV = 0$)	Характеризует в процентах рентабельность инвестиционного проекта, путем сравнения со ставкой дисконтирования позволяет определить прибыльность и привлекательность инвестиционного проекта. При $IRR > r$ проект считается эффективным; при $IRR = r$ проект не убыточен, но и не прибылен, он окупается с нулевой прибылью; при $IRR < r$ проект не окупается.
	Индекс рентабельности (PI)	$\sum_{i=1}^n \frac{P_i}{(1+r)^{i+m}} / \sum_{t=1}^m \frac{IC_t}{(1+r)^t} \quad (2)$ где: P_i – доход в i-ом периоде; IC_t – инвестиционные расходы в t-ом периоде; r – ставка дисконтирования; t – продолжительность периода инвестиций; n – продолжительность периода отдачи инвестиций; m – продолжительность периода инвестиций	Характеризует в относительном выражении рентабельность инвестиционного проекта. При $PI > 0$ – проект считается эффективным; при $PI = 0$ – проект не убыточен, но и не прибылен, нулевая прибыль; при $PI < 0$ – проект убыточен, он не окупается и не приносит прибыль
	Дисконтный срок окупаемости (DPB)	Рассчитывается как отношение дисконтированной стоимости инвестиций к среднегодовому доходу	Отражает период времени, в течении которого полностью будут возмещены инвестиционные расходы, показывает временную точку с которой инвестиционный проект начинает иметь доходность. Чтобы считать проект привлекательным, дисконтный срок окупаемости должен быть меньше периода инвестиций и срока кредитования
Методы основанные на учетных оценках	Коэффициент эффективности инвестиций (ARR)	$\frac{PN}{1/2(IC - RV)} \quad (3)$ где: PN – среднегодовой доход; IC – инвестиционные расходы; KM – остаточная стоимость объекта инвестиций	Характеризует в относительном выражении рентабельности инвестиционного проекта При $ARR > 0$ – проект характеризуется доходностью при $ARR = 0$ – проект имеет нулевую прибыль (а поскольку данный показатель не учитывает фактор времени, то его реализация сомнительна) при $ARR < 0$ – проект убыточен и не может быть принят к реализации.

	Срок окупаемости (РВ)	Рассчитывается как отношение стоимости инвестиций к среднегодовому доходу	Отражает период времени, в течении которого полностью будут возмещены инвестиционные расходы. В отличии от дисконтного срока окупаемости не учитывает фактор времени, поэтому сравнение учетного срока окупаемости с периодом инвестиций и сроком кредитования не всегда позволяет получить точную оценку

Примечание: собственная разработка на основании изученной литературы [1-3]

Ретроспективный анализ эффективности ипотечных операций для кредитора (залогодержателя) основан на расчете и интерпретации следующих показателей:

- Рентабельности кредитных операций;
- Доходности кредитных операций с использованием ипотеки;
- Удельного веса доходов от предоставления ипотечных кредитов в общей сумме доходов.

Показатели оценки эффективности ипотечных кредитных операций у залогодержателя представлены в таблице 4:

Таблица 4. Основные показатели оценки эффективности ипотечных кредитных операций залогодержателя

Показатель	Алгоритм расчета	Характеристика показателя
1	2	3
Рентабельность ипотечных кредитных операций	Отношение доходов по ипотечным кредитным операциям к затратам, связанные с привлечением ресурсов	Рост этого показателя свидетельствует о правильности примененной кредитором политики установления процентов ставок на ипотечные кредиты и вклады. Показывает, сколько рублей доходов приходится на каждый рубль затрат связанных с привлечением ресурсов.
Доходность ипотечных кредитных операций в расчете на один рубль актива	Отношение доходов по ипотечным кредитным операциям к среднегодовой сумме активов	Характеризует уровень рентабельности ипотечных кредитных операций используется для сравнительного анализа доходности различных операций кредитора
Доходность кредитных операций	Отношение доходов по ипотечным кредитам к среднегодовой сумме вложений по ипотечным кредитам	Характеризует рентабельность ипотечных кредитных операций и показывает, сколько рублей дохода приходится на рубль вложений в ипотечные кредиты
Доля доходов от предоставления ипотечных кредитов в общей сумме доходов	Рассчитывается делением дохода от предоставления ипотечных кредитов на общую сумму доходов кредитора	Показывает удельный вес доходов полученных банком от предоставления ипотечных кредитов по сравнению с доходами от других операций.

Примечание: собственная разработка на основании [1]

Представленные показатели эффективности ипотечных операций определяются банками-залогодержателями при ретроспективном анализе как в целом по всем ипотечным кредитным операциям, так и в разрезе ипотечных сделок с физическими лицами и субъектами хозяйствования [1].

Показатели деловой активности характеризуют результаты и эффективность текущей основной производственной деятельности. Оценка деловой активности на качественном уровне может быть получена в результате сравнения деятельности данной организации и аналогичных по сфере приложения капитала организаций. Представим показатели рентабельности в виде таблице 5:

Таблица 5. Показатели рентабельности ипотечных активов

Название показателя рентабельности	Формула расчета	Экономическая характеристика
1	2	3
Рентабельность ипотечных активов	$(\text{общая сумма прибыли, полученная от продажи ИА})[\Pi] / (\text{издержки производства и реализации ипотечных активов})[c_i]$	относительная величина прибыли, приходящейся на 1 руб. текущих затрат

Рентабельность оборота ипотечных активов	(прибыль от реализации ипотечных активов)[П] / (выручка от реализации ипотечных активов)[$V=N_i \cdot p_i$]	показывает, сколько рублей прибыли получает предприятие с каждого рубля выручки
Рентабельность капитала	(прибыль отчетного периода от реализации ипотечных активов)[$P_{отч}$] / (средняя стоимость капитала, вложенного в продажу ИА)[\bar{P}]	характеризуется величиной прибыли, получаемой предприятием на один рубль вложенного капитала
Рентабельность собственного капитала	(Прибыль отчетного периода) [П] / (средняя стоимость собственного капитала)[$\bar{P}_{соб}$]	отражает, сколько рублей прибыли приходится на рубль стоимости собственного капитала

Примечание: собственная разработка, на основании нормативно-правовых актов

Коэффициент деловой активности (капиталоотдача), или коэффициент оборачиваемости активов, показывает, сколько раз обернулись активы, или какой доход получен с рубля активов. Этот показатель имеет информационное значение в пределах отраслевой принадлежности, зависит от капиталоемкости производства и сравнивается в конкурентной среде.

Данный показатель рассчитывается как отношение выручки от реализации продукции, работ, услуг к среднегодовой стоимости активов.

Для анализа эффективности долгосрочных финансовых вложений (ипотечных ценных бумаг) автором предлагается введение и расчет коэффициента отдачи от долгосрочных финансовых вложений, уточненного коэффициента отдачи от ипотечных ценных бумаг.

Коэффициент отдачи долгосрочных финансовых вложений ($K_{дфв}$):

$$K_{дфв} = V / \bar{P}_{дфв} \quad (4)$$

Где,

V – Выручка от реализации продукции, работ, услуг;

$\bar{P}_{дфв}$ – Среднегодовая стоимость долгосрочных финансовых вложений

Коэффициент уточненной отдачи от ипотечных ценных бумаг ($K_{уоИА}$):

$$K_{уоИА} = V / \bar{P}_{ИА} \quad (5)$$

V – Выручка от реализации продукции, работ, услуг;

$\bar{P}_{ИА}$ – Среднегодовая стоимость ипотечных активов.

Чем выше данный коэффициент, тем выше эффект от распределении прибыли в ипотечные активы, что в свою очередь является положительной тенденцией финансовой деятельности организации.

При разработке данной методики, особое внимание было уделено эффективности использования ипотечных активов, так как любая организация считает целесообразным обращать внимание на рентабельность приобретаемых активов, их оборачиваемость, возможность приносить выгоду.

Развивающиеся в Республике Беларусь рыночные отношения в настоящее время во многом определяются наличием различных источников инвестиций, как внутренних, так и внешних. Большое мотивационное значение любых инвестиций подтверждается огромным зарубежным опытом. Значительной эффективности достигает мотивационный механизм бизнеса при наличии хорошо действующей системы инвестиций [3, с. 93].

Современная теория и практика анализа портфельных инвестиций использует множество методик формирования оптимальной структуры портфеля ценных бумаг [3, с. 92]. Общей особенностью этих моделей является сведение проблемы выбора оптимального инвестиционного портфеля к решению непрерывной задачи математического программирования при условии, что доли распределения исходного капитала между финансовыми активами каждого вида, включёнными в портфель, могут принимать любые значения из интервала [0; 1].

Следует рассмотреть методику анализа портфельных инвестиций, которая также может быть применима и для достоверного анализа ипотечных активов, так как в состав входят ипотечные ценные бумаги, ипотечное кредитование и т.д [3, с. 96].

Тогда модель задачи оптимизации рисков портфеля ипотечных активов будет иметь следующий вид. Обозначим через x_j , где $j = 1, \dots, n$ – доля в общем вложении, приходящаяся на j -ый вид ипотечных активов, так что:

$$\sum_{j=1}^n x_j = 1 \quad (6)$$

Эффективность портфеля:

$$R_p = \sum_{j=1}^n R_j x_j, \quad (7)$$

где R_0 – случайные эффективности с известными математическими ожиданиями $E(R_j) = m_j$ и дисперсиями $D(R_j) = \sigma_j^2$

В качестве целевой эту функцию, как уже отмечалось, можно рассматривать как скаляризацию двухкритичной задачи оптимизации с ограничением (3.4) и критериями $E(R_p) \rightarrow \max$, $D(R_p) \rightarrow \min$. Чтобы записать эту задачу через неизвестные $\{x_j, j = 1, n\}$, нам придется воспользоваться правилами теории вероятностей для получения ожидаемого значения и дисперсии случайностей эффективности R_p . Переходя к математическому ожиданию суммы (3.5), получим формулу ожидаемого эффекта [3, с. 97]:

$$m_p = E(R_p) = \sum_{j=1}^n x_j E(R_j) = \sum_{j=1}^n x_j m_j \quad (8)$$

Для записи дисперсии воспользуемся определением ковариации (мера линейной зависимости двух случайных величин) случайных величин R_i и R_j :

$$V_{ij} = E((R_i - m_i)(R_j - m_j)) \quad (9)$$

Математическое ожидание квадрата этого отклонения есть дисперсия эффекта портфеля ипотечных активов:

$$V_p = E((R_p - m_p)^2) = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n x_i x_j E((R_i - m_i)(R_j - m_j)) = \sum_i \sum_j v_{ij} x_i x_j \quad (10)$$

Очевидно, что:

$$V_{ii} = E((R_i - m_i)^2) = \sigma_i^2 \quad (11)$$

т.е. V_{ii} является дисперсиями R_i

Суммируя записанные выше отдельные элементы формализации, приходим к следующей оптимизационной задаче, которую решает залогодатель:

$$\begin{aligned} m = \sum_{j=1}^n x_j m_j &\rightarrow \max & \sigma^2 = \sum_{j=1}^n \sum_{j=1}^n V_{ij} x_i x_j &\rightarrow \min \\ \sum_{j=1}^n x_j &= 1 & & \end{aligned} \quad (12)$$

Если залогодержатель только покупает ипотечные активы, то добавляется условие неотрицательности $x_j \geq 0$. [28, с. 98].

Для залогодержателя, который готов участвовать в операциях типа коротких продаж, что равносильно взятию в долг суммы $(-x_j)$ под случайную ставку R_j неизвестные x_j могут быть любого знака. Подобное заимствование сводится к тому, что залогодатель продает ипотечные активы, которых у него нет и которые он обещает вернуть на оговоренную дату. При этом он назначает цену продажи, исходя из оценки будущего курса [27, с. 98].

Для построения однокритериальной модели эффективного портфеля ипотечных активов необходимо найти долю x_0 распределения исходного капитала, минимизирующую эффективность портфеля:

$$V_p = \sum_i \sum_j V_{ij} x_i x_j \quad (13)$$

при условии, что обеспечивается заданное значение m_p ожидаемой эффективности, то есть:

$$\sum_j m_j x_j = m_p \quad (14)$$

Решение поставленной задачи обозначим знаком *. Если $x_j^* > 0$, то это означает рекомендацию вложить долю x_j^* наличного капитала в ипотечные активы вида j .

Если $x_j^* < 0$, то это означает рекомендацию участвовать в операции типа коротких продаж, что позволит добавить к собственному капиталу величину заемного.

Для более детального рассмотрения анализ оптимизации рисков ипотечных активов

Дан закон распределения случайной величины, обозначим через x_j , где $j = 1, \dots, n$ – доля в общем вложении, приходящаяся на j -ый вид ипотечных активов, так что:

Таблица 6. Закон распределения доли активов в общем вложении

x_i	0	1	2	3
p_i	0.2	0.3	0.4	0.1

Примечание: собственная разработка

Вычислите математическое ожидание, дисперсию случайной величины.

Решение.

Математическое ожидание находим по формуле $m = \sum x_i p_i$.

Математическое ожидание $M[X]$.

$$M[x] = 0 \cdot 0.2 + 1 \cdot 0.3 + 2 \cdot 0.4 + 3 \cdot 0.1 = 1.4$$

Дисперсию находим по формуле $d = \sum x_i^2 p_i - M[x]^2$.

Дисперсия $D[X]$.

$$D[X] = 0^2 \cdot 0.2 + 1^2 \cdot 0.3 + 2^2 \cdot 0.4 + 3^2 \cdot 0.1 - 1.4^2 = 0.84$$

Заключение.

Разработанная методика анализа эффективности оптимизации рисков ипотечных активов, позволит определять и прогнозировать оптимальную структуру портфеля ипотечных активов, привлечения инвестиций, а также обеспечения покрытия ипотечных активов. Информация для анализа ипотечных операций находится в разработанных автором первичных документов учета.

Литература

1. Капитоненко В.В. Финансовая математика и ее приложения: Учебн.-практ. Пособие для вузов. – М.: «Издательство ПРИОР», 1999. – с.144
2. Красовская С.И. Отчет о научно-исследовательской работе «Совершенствование учета и анализа инвестиционной деятельности современных условий хозяйствования», Раздел 10, ГБ № 2326, часть 2. – Новополоцк, 2010 г., с. 205-230
3. Риполь-Сарагоси Ф.Б. Основы финансового и управленческого анализа. – М.: «Издательство ПРИОР», 2001. – 210 с.

EFICIENȚA UTILIZĂRII ȘI CONTABILITATEA SERVICIILOR DE PLATĂ FĂRĂ NUMERAR

THE EFFICIENCY OF THE USE AND ACCOUNTING OF CASH-FREE PAYMENT SERVICES

CZU: 657.422.1(478)

BĂDICU Galina*Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova**E-mails: gbadiku@inbox.ru*

Summary: *Cash-free payment services have become traditional banking instruments, the innovation process continuing, on the one hand, in improving and extending functionality, and on the other hand, in increasing the security level of transactions made with them. Innovations in the field of bankcards present a number of benefits for entities compared to cash use. In this article, we have proposed to delimit the advantages and disadvantages of applying corporate bankcards to entities in the Republic of Moldova. In order to obtain the most relevant data, we conducted a survey of commercial bank offers that gave us an overview of the use of corporate cards as a payment and settlement tool for travel expenses, purchased goods and services, both on the territory of the Republic of Moldova and abroad in favor of the entity, imported goods / services, payment of taxes, fines in favor of non-residents, withdrawal of cash for purchasing agricultural production etc.*

Keywords: payment card, business card for corporate clients, local corporate card, international corporate card, cashless cash accounting.

JEL Classification: M41

Introducere: La nivelul economiei, în fiecare zi au loc un număr mare de tranzacții la inițiativa unei game largi de agenți economici. Toate tranzacțiile, indiferent dacă acestea implică achiziționarea de bunuri sau servicii, au două componente de decontare: **livrarea de bunuri sau servicii și transferul: plățile prin cash sau din disponibilul deținut la bănci.**

În acest context, menționăm o varietate de instrumente de plată diferite, fiecare cu propriile sale caracteristici, în funcție de tipul relației și tranzacției între plătitor și beneficiarul plății. Distincția cea mai comună este între instrumente de plată cash și non-cash. *Plățile în numerar* sunt, de obicei, asociate cu tranzacțiile *face to face* de valoare redusă între persoane fizice sau între o persoană fizică și una juridică. O plată în numerar presupune transferul imediat și definitiv al valorii, iar destinatarul poate să folosească imediat numerarul primit pentru plăți ulterioare. *Plățile fără numerar*, prin contrast, implică transferul de mijloace bănești între conturi. Este știut faptul că la achitare prin virament, cumpărătorul comandă marfă, obține de la vânzător contul de plată, în baza acestuia efectuează transfer bancar, ridică cumpărătura în baza copieii ordinului de plată sau după ce viramentul a ajuns pe contul vânzătorului.

Un instrument de plată și de decontare care asigură posesorului autorizat achiziționarea de bunuri și servicii fără prezența efectivă a numerarului este cardul de plată [1, p. 140]. Cardurile de plată personalizate/personificate emise de către prestatorul de servicii de plată se clasifică în funcție de scopul utilizării acestora în **carduri personale și carduri de afaceri (business)** [7, art. 24]. Ca instrument de plată [4, art. 3], cardul este mijlocul prin care deținătorul acestuia dă dispoziție unei bănci de a plăti în contul său în favoarea unui comerciant contravaloarea mărfurilor eliberate sau a serviciilor prestate. La achitare prin cardul de afaceri, entitatea efectuează tranzacția de achitare prin card direct la locul de vânzare, se perfectează factura fiscală și se ridică marfa. Acest mod de achitare, a apărut ca o alternativă la instrumentele clasice de plată, fiind un suport de tranzacție standardizat, securizat și informatizat. Există sub forma unor solduri monetare imprimare pe benzi magnetice incorporate în plachete confecționate din material plastic sau pe microprocesoare.

Cardul de afaceri este un produs de tip debit și prezintă o serie de avantaje comparativ cu utilizarea numerarului, acestea fiind pe larg utilizate în țările dezvoltate. Practica demonstrează că în Republica Moldova, există condițiile necesare utilizării instrumentelor de plată fără prezența efectivă a numerarului, atât din punct de vedere al reglementării, cât și la nivel de infrastructură.

Importanța și actualitatea studiului sunt condiționate de inovațiile pe piața cardurilor bancare, noilor trend-uri în domeniul plăților fără numerar, care necesită investigații complexe privind contabilitatea serviciilor de plată fără numerar. În acest context, cercetarea dată este destinată să ofere o analiză a eficienței utilizării cardurilor de afaceri predestinate pentru achitarea bunurilor/serviciilor și primirea numerarului, să acopere lipsurile în literatura existentă cu privire la contabilitatea serviciilor de plată fără numerar [4, art. 4], avantajele și dezavantajele acestora. Ca tehnică principală de cercetare este utilizat procedeul de revizuire a literaturii și actelor normative și legislative în vigoare. Suportul cercetării a inclus: studiul actelor normative în domeniul bancar și al contabilității, articole și cărți de specialitate, informații relevante pe site-urile Băncii Naționale a Moldovei și Ministerului Finanțelor, precum și al băncilor comerciale din RM.

Conținutul de bază. Actualmente, asistăm la dezvoltarea sistemelor de plăți fără numerar, numite și plăți non-cash. La baza acestei tendințe stau caracteristicile unor astfel de procedee de plată, dintre care se evidențiază: *reducerea costurilor ocazionate de tranzacțiile interbancare, rapiditatea efectuării tranzacțiilor și flexibilitatea acestora prin prisma multitudinii de locuri fizice în care se pot realiza, în special prin incorporarea noilor tehnologii de comunicații în cadrul sistemelor de plăți fără numerar.*

Cercetările denotă că *cardul de plată* reprezintă un suport de informație standardizat și, după caz, personalizat prin intermediul căruia deținătorul, de regulă, cu utilizarea numărului personal de identificare al său și/sau a unor alte coduri care permit identificarea sa, în funcție de tipul cardului de plată are acces la distanță la contul de plăți la care este atașat cardul de plată în vederea efectuării operațiunilor de plată [7, pct. 2]. Astfel, cardul de afaceri este atașat la contul de plăți deschis pe numele unei persoane juridice, reprezentanței înființate în RM a persoanei juridice nerezidente, persoanei fizice care practică activitatea de întreprinzător sau alt tip de activitate [7, pct. 28].

În vederea sporirii nivelului de utilizare a serviciilor de plată fără numerar, este importantă cunoașterea avantajelor utilizării acestora:

- ✓ *economisirea timpului - achitățile se realizează direct cu cardul de afaceri, nefiind necesară retragerea preventivă a numerarului;*
- ✓ *comoditate - la procurarea mărfurilor/serviciilor atât în țară, cât și peste hotare achitățile se realizează direct din contul plătitorului, nefiind necesară deținerea numerarului, în mod rapid, sigur și confortabil;*
- ✓ *lipsa comisioanelor - la achitarea mărfurilor/serviciilor prin intermediul cardurilor de afaceri de la plătitor nu se percep comisioane.*

Practic, toate băncile comerciale din RM oferă instrumente de plată moderne - carduri de afaceri, care asigură acces permanent la disponibilitățile din contul curent al entității și un șir de servicii inovative de deservire la distanță. Reieșind din faptul că cardurile sunt destinate și utilizate pentru afacerea unei entități se regăsesc prin ofertele băncilor sub denumirea de **carduri corporative, carduri Business**. *Cardurile de afaceri* se utilizează de obicei de către entități pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare și reprezentanță ale angajaților săi. Însă, luând în considerare modificările actelor normative ale BNM, în prezent, entitățile pot efectua prin intermediul cardului de afaceri și cheltuielile de altă natură, precum și să retragă numerarul pentru diverse scopuri. Pentru acoperirea operațiunilor efectuate cu cardul de afaceri, se folosește contul curent al entității. Entitatea nominalizează independent posesorii de card corporativ, precum și setează limitele de cheltuieli pentru fiecare deținător de card corporativ.

Investigația în cauză ne-a permis să constatăm avantajele cardurilor bancare corporative emise de băncile comerciale din RM:

- minimizarea volumului de lucru al contabilității entității cu mijloacele bănești în numerar;
- reducerea cheltuielilor pentru deservirea casieriei;

- favorizarea elaborării deconturilor de avans;
- reducerea riscului legat de păstrarea banilor în numerar;
- deschiderea gratuită a contului de card corporativ;
- posibilitatea alegerii tipului de card bancar;
- emiterea gratuită a cardurilor bancare corporative;
- reemiterea planificată gratuită a cardurilor bancare corporative;
- lipsa necesității vărsământului inițial minim în contul de card;
- permite alimentarea contului de card prin virament;
- posibilitatea achitării prin intermediul cardului bancar al cumpărăturilor pe teritoriul Republicii Moldova, precum și peste hotarele țării, fără comision;
- achitarea cheltuielilor de deplasare și reprezentanță, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele țării;
- rezervarea camerei de hotel sau bilet de avion, închirierea de mașină peste hotare;
- retragerea numerarului pentru procurarea producției agricole - în cea mai apropiată de locul de vânzare sucursală a băncii;
- capacitatea utilizării cardului bancar pentru operațiuni în mediul Internet;
- extrasul de cont permite verificarea cheltuielilor făcute de fiecare deținător;
- facilitarea controlului cheltuielilor de deplasări ale angajaților-deținători de card corporativ.

Spre deosebire de numerar, pierderea cardului nu înseamnă și pierderea banilor. Cardul corporativ este protejat de necesitatea introducerii PIN-ului și/sau verificare prin semnătură. El poate fi blocat prin telefon 24 ore din 24, 7 zile pe săptămână în cazul pierderii, furtului sau divulgării PIN-ului. Entitatea poate ușor alimenta contul în caz că angajatul aflat în deplasare necesită bani, suplimentar celor planificați. Astfel, este o soluție de neînlocuit pentru angajații mobili.

Pentru aceasta, entitatea trebuie să deschidă Contul de card corporativ și să comande carduri pentru un număr de angajați. Astfel, pentru a obține cardurile Business, compania semnează cu banca un Contract de deservire a contului de card corporativ și perfectează o Cerere de deschidere a contului de card corporativ cu anexarea unui pachet de documente specificate în cerere, prezentând și lista de persoane cu nominalizarea utilizatorilor autorizați de card. În contract se precizează tipul de card emis, respectiv solicitat de client, facilitățile de care va dispune titularul, obligațiile față de bancă. Așadar, pentru a beneficia de carduri corporative, entitate trebuie să mai perfecteze o Solicitare de emiteră a cardurilor corporative și Cererile de emiteră a cardurilor corporative, pentru fiecare card. Contul de card deschis pe numele persoanei juridice permite atașarea unui număr mare de carduri, precum și parametrizarea accesului la mijloacele bănești pentru fiecare card în parte. Entitatea poate decide dacă un card are acces total sau limitat la mijloacele bănești din contul societății. În acest context, banca derulează procesul de emiteră a cardurilor și înmânează instrumentele de plată utilizatorilor autorizați. Totodată, entitatea alimentează conturile de card după necesitate, aceasta poate fi efectuată și la distanță prin intermediul online. Toate operațiile efectuate prin intermediul acestor carduri se debitează din contul curent al companiei, nefiind necesară oferirea angajatului a avansului de numerar. Banca, lunar sau la cerere, oferă entității extrasul din contul de card, în care sunt indicate toate tranzacțiile, divizate pe carduri.

Cardul corporativ reprezintă un mijloc de plată modern, adaptat necesităților și exigențelor persoanelor juridice, care asigură eficiență în controlul și administrarea cheltuielilor entității. Practica ne demonstrează că conturile de carduri corporative pot fi deschise în monedă națională și valută străină. La alegerea valutei este necesar de luat în considerare următoarele momente:

- ✓ indiferent de moneda sau valuta contului, este posibilă efectuarea operațiilor în diferite valute, întrebarea este numai despre cheltuieli la convertire;
- ✓ se recomandă de ales valuta contului în dependență de moneda în care entitatea obține venituri;
- ✓ la achitarea cu cardul în țările unde valuta națională nu este euro sau dolari se petrec următoarele convertiri: *din valuta contului => în lei; din lei => în dolari; din dolari => în valuta națională.*

În cazul în care, cardul va fi utilizat pentru operații în străinătate, atât în euro, cât și în alte valute, se propune să fie deschis cont în lei moldovenești, pentru evitarea convertirii duble a valutelor. Reieșind din aceste aspecte la alegerea celui mai potrivit card de afaceri din gama propusă, este necesar de luat în considerare următoarele aspecte: *moneda în care obțineți venituri și locul de utilizare a cardului*. În acest context, derivă că totalitatea cardurilor de afaceri pot fi divizate în: *card corporativ local și card corporativ internațional*.

Cardul corporativ local este cardul deschis din contul entității pe numele colaboratorilor acesteia. Cardurile date se deschid numai în lei moldovenești și pot fi utilizate numai pe teritoriul Republicii Moldova. Sunt predestinate pentru achitarea bunurilor/serviciilor și primirea numerarului în punctele de deservire și în bancomatele țării. Dacă cardul va fi alimentat de client special pentru utilizare în RM la bancomate și puncte comerciale, acceptabil este de deschis cardul cu contul în lei.

Cardul corporativ International este deschis din numele entității pentru anumiți colaboratori și este utilizat pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare și de reprezentanță ale angajaților săi. Valuta contului pentru cardurile de afaceri poate fi MDL, USD, EUR. În străinătate, cardul poate fi utilizat pentru achitarea cheltuielilor de deplasare și reprezentanță - fie direct, fie prin retragerea numerarului în bancomate sau la ghișee bancare. Suma operațiunilor fără numerar este nelimitată.

Operațiunile derulate cu cardul de afaceri, urmează a fi efectuate de către deținător *în strictă conformitate* cu prevederile actelor normative în vigoare ale Republicii Moldova.

Astfel, conform art. 26 (1), f) persoanele juridice rezidente *pot utiliza numerar* în valută străină în cazul achitării în numerar a cheltuielilor ce țin de deplasarea salariaților detașați în străinătate, prevăzute de legislația Republicii Moldova, precum și în cazul restituirii de către salariați a mijloacelor menționate neutilizate [7]. Cu referire la *retragerea numerarului în valută străină în străinătate*, menționăm că prin intermediul unui card emis de către o bancă licențiată din contul unei persoane juridice rezidente se permite în sumă ce nu depășește 10 000 de euro/lună/persoană fizică detașată (care este reprezentantă a persoanei juridice rezidente) [7, art. 27 (1)]. Iar, pe teritoriul Republicii Moldova nu se admite retragerea de la bancomate a numerarului în valută străină prin intermediul cardurilor de afaceri emise de către băncile licențiate și prestatorii de servicii de plată nebankari rezidenți, atașate la conturile bancare/conturile de plăți ale persoanelor juridice [7, art. 27 (4)].

Eliberarea numerarului de valută străină se efectuează de către banca licențiată la prezentarea de către persoana juridică rezidentă a următoarelor documente confirmative: ordinul privind detașarea în străinătate, informația privind cheltuielile de deplasare cu atribuirea sumelor respective pentru fiecare persoană detașată și lista persoanelor detașate pe numele cărora se solicită eliberarea permisiunilor de a scoate valută peste hotare. Persoanele juridice rezidente au dreptul de a efectua prin intermediul cardurilor emise de către băncile autorizate plăți în cadrul operațiunilor curente internaționale ce țin de achitarea importului de mărfuri/servicii, achitarea unor impozite, taxe, amenzi în favoarea nerezidenților. Pentru efectuarea acestor plăți nu se permite retragerea de numerar în valută străină prin intermediul cardurilor respective.

Ținem să menționăm că cardul de afaceri este proprietatea băncii emitente și se transmite în folosință solicitantului – persoanei juridice. Astfel, cardul de afaceri nu reprezintă un activ și nu poate fi trecut la intrări în cadrul entității. Prin urmare, transmiterea cardului de afaceri în gestiunea angajatului entității nu se contabilizează. Entitatea poate ține o evidență analitică a acestor carduri într-un jurnal special.

Contabilizarea disponibilului în conturile curente, la care sunt atașate cardurile de afaceri depinde de tipul contului (*în lei sau valută străină*) la care au fost deschise cardurile de afaceri. În opinia noastră, conturile curente, la care sunt atașate cardurile de afaceri nu reprezintă conturi speciale sau alte conturi bancare, din motivul lipsei modului de funcționare al acestora. În acest context, dacă cardul de afaceri a fost emis în lei, atunci contabilizarea tranzacțiilor se face la contul 242 „Conturi curente în monedă națională”/**Card de afaceri**. Iar dacă cardul de afaceri a fost emis în valută străină, atunci contabilizarea tranzacțiilor se face la contul 243 „Conturi curente în valută străină”/**Card de afaceri**. În acest context, apare întrebarea dacă entitatea este obligată de a prezenta autorităților fiscale informații privind deschiderea unui cont de card în instituțiile financiare. Conform prevederilor art.

167 „Obligații în cazul deschiderii, modificării sau închiderii conturilor bancare din Codul fiscal, entitățile nu sunt obligate să prezinte autorităților fiscale informații privind deschiderea conturilor bancare cu destinația carduri de afaceri [2, art. 167].

Conform prevederilor contabile, pentru evidența numerarului pentru care au fost emise cardurile de afaceri se utilizează contul **244 „Alte conturi bancare”**, **subcontul 2442 Carduri bancare** [6, 3, p. 310-312].

Luând în considerare faptul că contul prin care se pot face operațiuni cu carduri de afaceri este un cont bancar asemănat unui cont curent, practic, nici nu se folosește în contabilizarea tranzacțiilor contul 2442 Carduri bancare. El servește drept cont de tranzit, care demonstrează emiterea unor carduri de afaceri și transferarea disponibilului din contul curent de bază pentru alimentarea acestora.

În continuare, se propun înregistrările contabile privind evidența serviciilor de plată în baza cardurilor de afaceri.

⇒ *Transferarea disponibilului din contul curent al persoanei juridice în contul de card al utilizatorului autorizat reprezentant al persoanei juridice*

Debit 2442 „Carduri bancare”/Card de afaceri Credit 242 „Conturi curente în monedă națională”/Cont de bază sau Credit 243 „Conturi curente în valută străină”/Cont de bază

⇒ *Încasarea disponibilului în contul de card cu statut de cont curent*

Debit 242 „Conturi curente în monedă națională”/Card de afaceri sau Debit 243 „Conturi curente în valută străină”/Card de afaceri Credit 2442 „Carduri bancare” /Card de afaceri

Banii de pe cardul de afaceri aparțin entității și sunt la dispoziția ei. În consecință, posesorii de card corporativ (angajații entității) au obligația de a raporta atunci când au plătit cu cardul de afaceri sau au retras numerarul. Luând în considerare că băncile periodic emit extrasele bancare, este destul de ușor de verificat plățile și retragerile de numerar. În acest context, utilizarea cardurilor bancare de către posesorii de card se consideră ca sume acordate spre decontare. Astfel, sumele acordate spre decontare sunt considerate nu în momentul primirii cardului de afaceri, ci în momentul utilizării acestui card, adică la achitarea serviciilor de plată fără numerar.

⇒ *Achitarea pentru diverse mărfuri și servicii conform clauzelor contractuale (de exemplu servicii internet)*

Debit 521 „Datorii comerciale curente” Credit 242 „Conturi curente în monedă națională”/ Card de afaceri sau Credit 243 „Conturi curente în valută străină”/Card de afaceri
Achitarea datoriilor comerciale poate fi atât față de furnizorii autohtoni, cât și față de cei străini. În acest context, în funcție de moneda sau valuta contului de card, banca va converti în valuta necesară.

⇒ *Retragerea numerarului disponibil pe cardul de afaceri*

Debit 226 „Creanțe ale personalului” Credit 242 „Conturi curente în monedă națională”/ Card de afaceri sau Credit 243 „Conturi curente în valută străină”/Card de afaceri

Pentru stingerea creanțelor titularului de avans se prezintă un Decont de avans, care se întocmește de către salariații delegați în acea monedă în care a fost eliberat avansul.

Concluzie. Contabilitatea serviciilor de plată fără numerar prin intermediul cardurilor de afaceri se efectuează în conformitate cu regulile generale privind evidența decontărilor prin conturile curente la bancă. În același timp, cardurile emise la un cont de card se califică ca alte conturi bancare, iar sumele utilizate de către posesorii cardurilor de afaceri se recunosc ca avans spre decontare. Acest mijloc de plată asigură posesorului autorizat achiziționarea de bunuri și servicii fără prezența efectivă a numerarului și prezintă unele avantaje ca: economisirea timpului, comoditate și lipsa comisioanelor. Totodată, utilizarea cardurilor de afaceri oferă posibilitatea achitării cumpărăturilor pe teritoriul Republicii Moldova, precum și peste hotarele țării, fără comision și cheltuielilor de deplasare și reprezentanță, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele țării. La alegerea celui mai potrivit card de afaceri este necesar de luat în considerare moneda în care entitatea obține venituri și locul de utilizare a cardului pentru a evita convertirea dublă a valutilor. Utilizarea cardurilor de afaceri minimizează volumul de lucru al contabilității entității cu mijloacele bănești în numerar prin

reducerea cheltuielilor pentru deservirea casieriei și favorizează elaborarea dărilor de seamă privind avansurile acordate spre decontare.

Bibliografia:

1. Cociug V., Mistrean L. Operațiuni bancare: Concepte, scheme, aplicații. Editura: ASEM, Chișinău 2006. 268 p. ISBN 978-9975-75-093-6
2. Codul Fiscal al RM pe anul 2019. Disponibil pe: <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx>
3. Contabilitatea întreprinderii. Colectiv de autori. Ediția a II-a. Chișinău, Editura Cartier. 2017. 632 p.
4. LEGE cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, nr. 114 din 18.05.2012. Disponibil pe: <https://www.bnm.md/ro/content/lege-cu-privire-la-serviciile-de-plata-si-moneda-electronica-nr-114-din-18052012>
5. Legea privind reglementarea valutară nr. 62-XVI din 21 martie 2008. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/328534/>
6. Planul general de conturi. Disponibil pe: http://mf.gov.md/sites/default/files/legislatie/ordin_119-plan_de_conturi_ro.pdf
7. Regulamentul cu privire la cardurile de plată, aprobat prin HCA al BNM nr.157 din 01.08. 2013. Disponibil pe: <https://www.bnm.md/ro/content/regulamentul-cu-privire-la-cardurile-de-plata-aprobat-prin-hca-al-bnm-nr157-din-0108-2013>
8. www.bnm.md
9. www.maib.md
10. www.micb.md
11. www.mobiasbanca.md
12. www.victoriabank.md/en/

APRECIEREA STRUCTURII FINANCIARE PRIN PRISMA ECHILIBRULUI FINANCIAR

CZU: 657.15(478)

*CHIRILOV Nelea**Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova**E-mails: chirilovnv@gmail.com*

Summary. *The analysis of financial structure from the point of view of financial equilibrium has a determinant role in the establishment of development strategy of the entity, mainly during financial-economic crisis. The article reflects methodological case studies which have the purpose to highlight the necessity of the indicators: net assets, networking capital, networking capital requirement, net treasury. The research was based on the analysis of information sources of local joint-stock companies: Floare-Carpet, Vinaria-Bardar, Vinaria Causenenilor. The article makes an end of author's conclusions related to the advantages offered by the calculations and analyses which can be performed on the basis of financial equilibrium indicators for optimization of entity's financial structure.*

Key words: financial equilibrium, net assets, networking capital, networking capital requirement, net treasury.

JEL Classifications: M41, G32

Introducere

Aprecierea structurii financiare prin prisma echilibrului financiar constituie o preocupare de mare interes atât pentru entitate, cât și pentru partenerii economici ai acesteia. Datorită multitudinii de utilizatori și implicit a nevoii variate de informare, entitatea are ca scop stabilirea punctelor slabe și tari cu privire la gestiunea structurii finanțare, evidențierea cauzelor dificultăților existente de finanțare, aprecierea capacității entității de a-și acoperi nevoile de finanțare etc. Astfel, obiectivul major al oricărei entități constă în maximizarea valorii sale care poate fi realizat numai în condițiile unei structuri financiare optime și menținerii echilibrului financiar.

În ce privește echilibrul financiar, cercetătorii științifici români M.V.Achim și S.N.Borlea susțin că „într-o abordare generală, echilibrul financiar la nivelul poziției financiare poate fi exprimat prin egalitatea sau coincidența dintre resursele financiare necesare pentru îndeplinirea activelor și acțiunilor din plan și posibilitățile de constituire a acestor resurse din surse proprii sau surse atrase” [4,p.211]. În acest context, economistul român A.M.Hristea, menționează că „într-o abordare financiară, echilibrul reprezintă egalitatea dintre sursele financiare și mijloacele economice necesare desfășurării activității de exploatare și comercializare, pe termen lung și pe termen scurt” [1,p.221]. În același sens, putem completa și cu opinia analiștilor români, W.Păvăloaia, M.D.Paraschivescu, Gh.Lepădatu etc., care consideră că „echilibrul financiar rezultă din confruntarea între lichiditățile din activ ce determină fluxul încasărilor viitoare și exigibilitatea obligațiilor care determină plățile viitoare” [5,p.311].

Din cele prezentate, observăm că la bază aprecierii structurii financiare prin prisma echilibrului financiar este bilanțul. Înainte de a aborda specificul acestei analize, este important să clarificăm structurarea echilibrului financiar în baza bilanțului, care se evidențiază în figura 1.

În scopul dezvoltării celor prezentate în figura 1, menționăm că prin această structurare a echilibrului financiar se evidențiază una din regulile de bază ale finanțării, respectiv, activele imobilizate trebuie finanțate pe seama capitalului permanent, iar activele circulante trebuie finanțate pe seama surselor de finanțare pe termen scurt (datoriilor curente). În consecință se realizează *echilibrul financiar pe termen lung și echilibrul financiar pe termen scurt*.

După părerea autorului, în activitatea practică, respectarea simultană a celor două condiții principale este imposibil de realizat, ca urmare a neconcordanței dintre durata medie de lichiditate a activelor și durata medie a exigibilității surselor de finanțare.

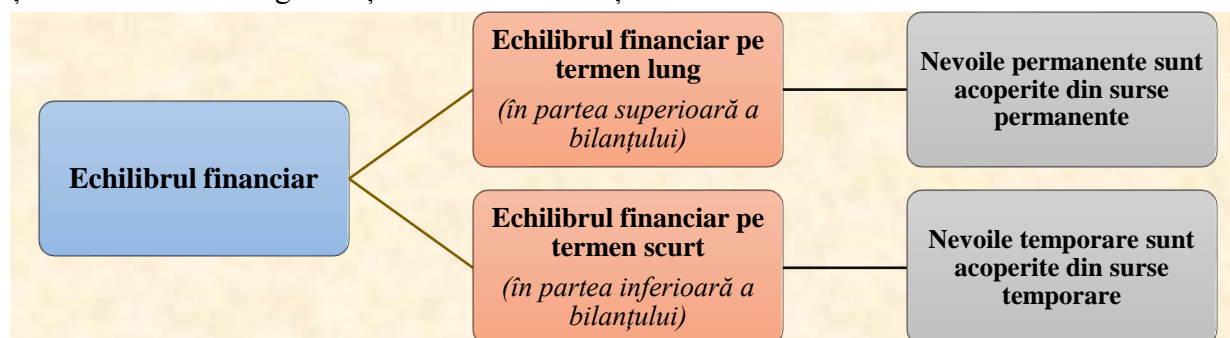

Fig. 1. Structurarea echilibrului financiar în baza bilanțului

Sursa: elaborat de autor

Aprecierea structurii financiare prin prisma echilibrului financiar presupune un studiu privind modul de alocare și utilizare a surselor și se poate realiza prin determinarea și analiza următorilor indicatori: *active nete, fondul de rulment, necesarul de fond de rulment, trezoreria netă*.

Aprecierea generală a mărimii și evoluției indicatorilor echilibrului financiar

De remarcat că în continuare vor fi examinate diverse aspecte analitice ce țin de definirea și calcularea indicatorilor echilibrului financiar, aprecierea influenței mărimii și evoluției lor asupra variației echilibrului financiar, identificarea cauzelor și consecințelor modificării acestora.

1. *Activele nete (AN)* se calculează ca diferența dintre valoarea activelor totale și datoriilor totale. Economistul român A.M.Hristea, afirmă că „*situația netă, patrimoniul net sau activul net* al întreprinderii sunt termeni economici sinonimi, care exprimă interesul rezidual al acționarilor asupra activelor entității economice, după deducerea tuturor datoriilor” [1,p.219]. Cercetătorul român Silvia Petrescu susține că „aceasta exprimă valoarea contabilă a drepturilor pe care le posedă proprietarii asupra întreprinderii, fiind averea proprietarilor și trebuind să fie suficientă pentru a asigura funcționarea și independența financiară a întreprinderii” [6,p.121]. În acest context, trebuie subliniat că activele nete la valoarea contabilă se egalează cu capitalul propriu, fapt care, sub aspect legal, este stipulat în art. 39 alin. (2) al legii privind societățile pe acțiuni nr. 1134-XIII din 02.04.97: „sursă a activelor nete este capitalul propriu al societății” [3].

De menționat că, aprecierea mărimii și evoluției activelor nete constituie punctul de pornire pentru analiza echilibrului financiar, dacă se dorește evaluarea activelor totale al entității de a face față datoriilor totale. Prin urmare, în tabelul 1 se prezintă interpretarea mărimii și evoluției activelor nete asupra modificării echilibrului financiar.

Tabelul 1. Aprecierea mărimii și evoluției activelor nete asupra variației echilibrului financiar

Valoarea activelor nete:	Constatări	Explicații
– <i>pozitivă</i> și <i>creștătoare</i> în dinamică	O situație financiară eficientă și arată realizarea echilibrului financiar.	♦ maximizarea valorii entității (a capitalului propriu); ♦ reinvestirea unei părți din profitul net; ♦ creșterea independenței financiare; ♦ îmbogățirea proprietarilor.
– <i>negativă</i>	Entitatea se poate afla într-o stare de prefaliment, și denotă o situație de dezechilibru financiar.	♦ înregistrarea pierderilor în perioadele de gestiune precedente; ♦ utilizarea neeficientă a capitalului propriu; ♦ o politică financiară eronată; ♦ apariția riscurilor de insolvabilitate al entității; ♦ amplificarea riscului de faliment; ♦ scăderea valorii contabile a acțiunii sau reducerea părților sociale.

- nulă	O situație de echilibru financiar perfectă între datoriile și activele, dar care nu este preferabilă în practică.	♦ nerealizarea obiectivului major al entității, și anume valoarea entității nu se modifică; ♦ nu sunt posibilități de îmbogățire a proprietarilor.

Sursa: Elaborat de autor

Trebuie menționat că, din legislația autohtonă, rezultă condiția că la analiza activelor nete este nevoie să se aprecieze respectarea cerințelor art. 39 alin. (5) al legii nominalizate, care prevede că „valoarea activelor nete ale societății nu poate fi mai mică decât mărimea capitalului ei social” [3].

În cazul nerespectării cerinței menționate, apare o stare de dezechilibru financiar, fiindcă societatea suportă un șir de consecințe negative, în particular se interzice: emisiunea suplimentară de acțiuni prin ofertă publică (art. 39 alin. (7¹)); luarea hotărârilor cu privire la plata dividendelor (art. 48 alin. (5) lit. c)); achiziționarea acțiunilor plasate de societate (art. 78 alin. (8.2) lit. b)) [3]. În plus, nerespectarea cerinței menționate, la expirarea a 2 ani financiari consecutivi, oferă dreptul oricărui acționar al societății „să ceară adunării generale a acționarilor adoptarea uneia din următoarele hotărâri cu privire la: reducerea capitalului social; majorarea valorii activelor nete prin efectuarea de către acționarii societății a unor aporturi suplimentare; dizolvarea societății; transformarea societății în altă formă juridică de organizare” (art. 39 alin. (6)) [3].

Un prim echilibru financiar rezultă din confruntarea capitalului permanent cu activele imobilizate, din care rezultă *fondul de rulment (FR)*.

2. *Fondul de rulment (FR)* se calculează după două modalități, și anume: ca diferența între valoarea capitalului permanent și activele imobilizate și/sau ca diferența între activele circulante și datoriile curente. După părerea economistului român A.M.Hristea „în accepția financiară și funcțională, fondul de rulment este definit ca reprezentând excedentul capitalurilor permanente/stabile în raport cu angajările durabile, având ca destinație finanțarea unei părți din activele circulante/ciclice” [1,p.223]. Un grup de cercetători științifici români (W.Păvăloaia, M.D.Paraschivescu, Gh.Lepădatu etc.) remarcă că fondul de rulment „indică, la un moment dat, marja sau rezerva de siguranță de care dispune întreprinderea pentru finanțarea ciclului ei de exploatare” [5,p.316], precum și „servește măsurării condițiilor echilibrului financiar” [5,p.311]. Astfel, în tabelul 2 prezentăm aprecierea mărimii fondului de rulment asupra evoluției echilibrului financiar.

Tabelul 2. Interpretarea mărimii fondului de rulment asupra evoluției echilibrului financiar

Fondul de rulment:	Determinat conform modalității de calcul:	
	Active circulante – Datorii curente	Capital permanent – Active imobilizate
- pozitiv	– entitatea se află într-o stare de echilibru financiar pe termen scurt; – există posibilitatea transformării în lichidități a activelor circulante, ceea ce permite rambursarea datoriilor curente și degajarea unor lichidități suplimentare; – o situație favorabilă din punct de vedere al solvabilității entității.	–această situație evidențiază realizarea echilibrului financiar pe termen lung și ca participare la realizarea echilibrului financiar pe termen scurt; –creșterea capitalurilor permanente (emisii de noi acțiuni, obligațiuni, noi împrumuturi pe termen lung); –capitalul permanent finanțează o parte din activele circulante, după finanțarea în totalitate a activelor imobilizate.
- negativ	– activele circulante sunt insuficiente pentru a acoperi rambursarea datoriilor curente, – o stare de dezechilibru financiar pe termen scurt; – o situație nefavorabilă din punct de vedere al solvabilității entității.	–capitalul permanent este insuficient pentru acoperirea activelor imobilizate, ceea ce reflectă obținerea unei părți din resursele temporale pentru finanțarea nevoilor permanente; –situația reflectă un dezechilibru financiar și poate fi considerată o situație alarmantă pentru entitățile cu activitate industrială.
- nul	– există echilibru financiar perfect între activele circulante și datoriile curente; – o situație ipotetică.	–capitalul permanent este egal cu activele imobilizate; –o situație ipotetică deoarece există o armonizare perfectă între activele imobilizate și capitalul permanent.

Sursa: elaborat de autor

3. Un alt indicator de analiză a echilibrului financiar, pe baza bilanțului, este *necesarul de fond de rulment (NFR)*. În literatura de specialitate se mai folosește și noțiunea de *nevoie de fond de rulment* [1,p.235]. Cercetătorii științifici români, W.Păvăloaia, M.D.Paraschivescu, Gh.Lepădatu etc., menționează că „necesarul de fond de rulment reprezintă, de fapt, banii pe care trebuie să-i cheltuiască în cadrul întreprinderii, în afară de finanțarea imobilizărilor pentru ca activitatea să se deruleze corespunzător” [5,p.319]. După opinia economistului român C.Rusu „nevoia de fond de rulment – exprimă nivelul necesităților de finanțare curentă” [2,p.223]. Prin urmare, acest indicator se determină ca diferență între necesitățile ciclice (active circulante) și resursele ciclice de exploatare (datorii curente) [1,p.236].

În practica autohtonă, la formarea necesarului de fond de rulment, din bilanț sunt selectate elementele activelor circulante (stocuri, creanțe comerciale, creanțe ale părților afiliate, avansuri acordate curente, creanțe ale bugetului, creanțe ale personalului, alte creanțe curente și alte active circulante) și datoriilor curente (datorii comerciale, datorii față de părțile afiliate, avansuri primite curente, datorii față de personal, datorii privind asigurările sociale și medicale, datorii față de buget, venituri anticipate curente, datorii față de proprietari și alte datorii curente).

Specialiștii sunt de părerea că mărimea NFR depinde de: natura sectorului de activitate, durata ciclului operațional, sezonabilitatea activității, modul de gestionare a stocurilor, viteza de rotație a activelor și surselor de finanțare, reglementările legale privind termenele de plată, indicele inflației, modul de organizare și asigurare a gestiunii entității etc. [1,p.237-239].

Modificările intervenite pe parcursul perioadei de gestiune, în mărimea necesarului de fond de rulment pot conduce la diverse situații a echilibrului financiar, care sunt prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3. Aprecierea mărimii și evoluției necesarului de fond de rulment

Nevoia de fond de rulment:	Constatări	Explicații
– pozitivă	Semnifică un surplus de nevoi temporare în raport cu resursele temporare posibil de mobilizat, sau înseamnă că activele circulante depășesc datoriile curente.	Această situație este considerată normală numai dacă nevoia de fond de rulment este mai mică sau cel mult egală cu fondul de rulment, în condițiile în care nevoia de fond de rulment este rezultatul unei politici de investiții privind creșterea stocurilor și creanțelor. Dacă la entitate nu există astfel de politici, atunci nevoia de fond de rulment poate evidenția o diferență nefavorabilă între lichiditatea activelor circulante și exigibilitatea datoriilor curente, ca rezultat al încetirii încasărilor și urgentării plăților.
– negativă	Arată că există un excedent de resurse temporare în raport cu nevoile temporare	Această situație este considerată favorabilă dacă este rezultatul accelerării rotației activelor circulante și al atragerii creditelor și împrumuturilor pe un termen lung, adică nevoia de fond de rulment se transformă în sursă de finanțare deoarece va finanța fondul de rulment și trezoreria netă. Dacă valoarea negativă a nevoii de fond de rulment nu este rezultatul celor menționate mai sus, atunci această situație va fi considerată nefavorabilă și există riscul unor rupturi în activitatea de aprovizionare, producere și desfacere.

Sursa: elaborat de autor

4. *Trezoreria netă (TN)* se determină ca diferența între fondul de rulment și necesarul de fond de rulment. În opinia economistului român A.M.Hristea trezoreria netă „este un indicator de evaluare a poziției financiare a întreprinderii, obținut prin compararea nivelului unei mărimi constante cu nivelul unei mărimi fluctuante” [1,p.241]. De aceeași părere sunt și cercetătorii științifici români, W.Păvăloaia, M.D.Paraschivescu, Gh.Lepădatu etc., care susțin că „prin intermediul ei se asigură și realizează, pe termen scurt, echilibrul financiar dintre fondul de rulment, o mărime relativ constantă, și necesarul de fond de rulment, o mărime ce fluctuează în timp” [5,p.326]. Prin urmare, în tabelul 4 s-a prezentat influența mărimii trezoreriei nete asupra echilibrului financiar al entității.

Tabelul 4. Interpretarea mărimii trezoreriei nete asupra evoluției echilibrului financiar al entității

Trezoreria netă:	Constatări	Explicații
– pozitivă, FR > NFR	Arată realizarea echilibrului financiar, asigurându-i entității	✓ entitatea desfășoară o activitate economico-financiară eficientă; ✓ entitatea dispune de lichidități suficiente; ✓ există posibilități de rambursare a datoriilor;

	autonomie financiară pe termen scurt.	✓ pot fi efectuate plasamente eficiente atât pe piața monetară, cât și pe piața de capital.
- negativă, FR < NFR	Reflectă un dezechilibru financiar și necesitatea atragerii de noi surse de finanțare pe termen scurt.	✓ apare un deficit monetar; ✓ entitatea depinde de sursele de finanțare atrase; ✓ atrage noi credite bancare și împrumuturi pe termen scurt; ✓ scade gradul de autonomie financiară pe termen scurt; ✓ apare tendința spre o stare de insolvabilitate.
- nulă, FR = NFR	O situație ipotetică, deoarece reflectă un echilibru financiar perfect între resurse și nevoi.	✓ fondul de rulment permite finanțarea integrală a nevoii de fond de rulment; ✓ entitatea evite dependența de sursele de finanțare atrase.

Sursa: elaborat de autor

Din cele prezentate rezultă, că *menținerea echilibrului financiar este o condiție necesară a supraviețuirii și dezvoltării întreprinderii și acest obiectiv poate fi considerat atins atunci când perioada de gestiune analizată se încheie cu trezorerie netă pozitivă.*

Aprecierea structurii financiare prin prisma echilibrului financiar

Așadar, în cele ce urmează va fi investigat practic structura financiară prin prisma indicatorilor echilibrului financiar, fapt ce va fi demonstrat în baza datelor entității CTC „Macon” SA pentru anii 2017 – 2018.

Tabelul 5. Aprecierea structurii financiare prin prisma echilibrului financiar la entitatea CTC „Macon” SA

(în mii lei)

Nr. crt.	Indicatori	Anul 2017	Anul 2018
1	Active imobilizate	126 989	116 091
2	Active circulante – total, <i>inclusiv:</i>	121 701	120 228
2.1	Stocuri	35 249	40 173
2.2	Creanțe curente	78 972	70 888
2.3	Numerar	2 085	2 462
2.4	Investiții financiare curente	2 207	2 207
2.5	Alte active circulante	3 187	4 498
3	Total active (total pasive)	248 690	236 319
4	Capital propriu	185 676	191 182
5	Datorii pe termen lung	45 850	23 938
6	Datorii curente – total, <i>inclusiv:</i>	17 164	21 199
6.1	Datorii financiare curente (credite bancare și împrumuturi)	157	22
6.2	Datorii comerciale	11 177	15 552
6.3	Datorii față de personal	3 674	3 432
6.4	Datorii privind asigurările sociale și medicale	1 142	1 124
6.5	Datorii față de buget	608	1 011
6.6	Alte datorii curente	406	58
7	Active nete (ind.3-ind.5-ind.6), <i>inclusiv:</i>	185 676	191 182
7.1	Active imobilizate nete (ind.3-ind.5)	81 139	92 153
7.2	Fondul de rulment (ind.2-ind.6) sau (ind.4+ind.5-ind.1)	104 537	99 029
8	Necesarul de fond de rulment (ind.2.1+ind.2.2+ind.2.5-ind.6.2-ind.6.3-ind.6.4-ind.6.5-ind.6.6)	99 299	23 665
9	Trezoreria netă (ind.7.2-ind.8)	5 238	75 364

Sursa: elaborat de autor în baza datelor selectate din bilanțul entității CTC „Macon” SA pentru anul 2018

După cum se observă din datele tabelului 5, entitatea CTC „Macon” SA urmează principiul echilibrului financiar privind formarea activelor imobilizate pe seama surselor de finanțare permanente. Această concluzie se deduce din faptul că la sfârșitul anilor 2017-2018 activele imobilizate nete au înregistrat valori pozitive.

La entitatea CTC „Macon” SA indicatorii stării de echilibru financiar, în anii 2017-2018, au valori pozitive, în dinamică s-a înregistrat majorarea activelor nete cu 5506 mii lei, activelor imobilizate nete cu 11014 mii lei și trezoreriei nete cu 70126. Majorarea trezoreriei nete se explică prin fluctuația stocirilor și creanțelor curente, pe de o parte, și a datoriilor comerciale și calculate, pe de altă parte, precum și prin diminuarea fondului de rulment. În același timp entitatea „Floare-Carpet” SA înregistrează o diminuare a fondului de rulment cu 5508 mii lei și necesarului de fond de rulment cu 75634 mii lei.

Prin urmare, deducem că în anii 2017-2018 la entitatea CTC „Macon” SA a avut loc realizarea echilibrului financiar, ceea ce denotă că entitatea a desfășurat o activitate economico-financiară eficientă, a avut posibilități de rambursare a datoriilor și a putut efectua plasamente eficiente atât pe piața monetară, cât și pe piața de capital. Considerăm, că deciziile ce se vor lua pentru optimizarea structurii financiare trebuie să urmărească menținerea echilibrului financiar creat, ceea ce va conduce la creșterea volumului activității operaționale și maximizarea valorii entității.

În **concluzie**, se cuvine menționat faptul că rezultatele analizei structurii financiare în baza indicatorilor echilibrului financiar furnizează informații utile utilizatorilor, cum sunt:

- *proprietarii*, care sunt interesați de această informație pentru a decide să păstreze sau să retragă investițiile în acțiuni sau aporturi la capitalul social, precum și pentru a adopta hotărârea privind repartizarea profitului net în cadrul adunărilor generale a acționarilor (asociaților);
- *managerii entității*, care vor utiliza informația pentru a cunoaște posibilitățile de stabilitate financiară și a promova corect deciziile managementului financiar privind formarea și utilizarea surselor proprii de finanțare, precum și atragerea creditelor bancare și împrumuturilor;
- *potențialii investitori*, care vor aplica informația privind structura financiară și starea echilibrului financiar pentru a lua decizii în legătură cu o viitoare afacere;
- *creditorii* – vor aplica informația la acordarea creditelor bancare și împrumuturilor, pentru a vedea dacă entitatea va fi capabilă să le ramburseze la termenele scadente și să achite dobânzile. De asemenea, creditorii vor să cunoască activul realizabil care constituie gajul creanțelor lor.

Generalizând cele expuse mai sus, conchidem că rezultatele analizei indicatorilor echilibrului financiar sunt foarte importante atât pentru optimizarea structurii financiare și aprecierea strategiei de dezvoltare și organizare a politicii de finanțare a entității, cât și pentru fundamentarea unor decizii economice optime.

Bibliografie:

1. Anca Maria Hristea. Analiza economică și financiară a activității întreprinderii. De la instituție la știință. Volumul 1. Ed. a II-a. București: Economică, 2015. 256 p.
2. Costache Rusu. Diagnostic economico-financiar. Volumul 1. București: Economică, 2006. 304 p.
3. Legea privind societățile pe acțiuni. Nr.1134-XIII din 02.04.97. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.38-39/332 din 12.06.1997. Disponibil: <http://cnpf.md/md/leginorm/>
4. Monica Violeta Achim, Sorin Nicolae Borlea. Analiza financiară actualizată cu prevederile IFRS. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujnapoca, 2014. 432 p.
5. Wili Păvăloaia, Marius, Dumitru Paraschivescu, Gheorghe Lepădatu ș.a. Analiza economico - financiară. Concepte și studii de caz. București: Economică, 2010. 391 p.
6. Silvia Petrescu. Analiză financiară aprofundată. Concepte – metode – studii de caz. Iași: Universitatea “Al. I. Cuza”, 2005. 249 p.

UNELE ASPECTE PRIVIND CONTABILITATEA VENITURILOR DIN ALTE ACTIVITĂȚI A INSTITUȚIILOR MEDICO – SANITAR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

CZU: 657.422:614.2(478)

*FRUMUSACHI Ludmila¹, GROSU Veronica², MIHAILA Svetlana³*¹Dr., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,²Prof.univ. dr., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România,³Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica MoldovaE-mails: ¹lfrumusachi@mail.ru, ²doruveronica@yahoo.it, ³svmihaila@gmail.com

Summary: *Income information is provided by accounting and serves as the basis for the budgeting of public health care institutions in making managerial and economic decisions, etc. Thus, appears the issue of defining income and determining the economic essence of the income.*

In the present paper, the authors have proposed to clarify the definition of income for public health care institutions, since they are entities that are part of the country's budgetary system, making mainly revenues from state funding. At the same time, there were described the factors influencing the way of recognition and accounting of the revenues of the public health care institutions and the sources of income from which they benefit. As a result, the authors highlighted the criteria for income grouping as well as the list of revenues from the special means of these entities, described the mechanism of income recognition, and presented the way of accounting for other incomes in the public health care institutions.

Keywords: contabilitate, clasificare, finanțare, instituții medicale, venituri, veniturile bugetare.

JEL Classifications: M40, M41

Introducere.

Unul dintre cele mai importante și dificile sectoare de evidență a oricărei entități, inclusiv a IMSP este contabilitatea veniturilor. Contabilitatea veniturilor este condiționată de natura tranzacțiilor care le generează IMSP și anume prestarea serviciilor medicale. Contabilitatea veniturilor și cheltuielilor depinde în mare măsură de particularitățile organizațional-tehnologice și domeniul de activitate a întreprinderii.[1, p.25]. Problema de bază este definirea veniturilor și stabilirea esenței economice a acestora. Conținutul economic și modul de recunoaștere a venitului este expus în diferite acte normative atât la nivel național, cât și internațional. Astfel, conform p. 4.25 din **Cadrul general conceptual de raportare financiară**, *veniturile reprezintă majorări ale beneficiilor economice în cursul perioadei contabile sub forma intrărilor de active sau a măririi valorii activelor sau a diminuării datoriilor, care au drept rezultat creșteri ale capitalurilor proprii, altele decât cele legate de contribuții ale participanților la capitalurile proprii*. Același act normativ, prevede că venitul este recunoscut atunci când se poate evalua în mod fiabil o creștere a beneficiilor economice viitoare legate de o creștere a unui activ sau de o scădere a unei datorii, divizându-l în două grupe: venituri din activități curente și câștiguri [2]. O abordare similară este prevăzută în anexa A la **IFRS 15 „Venituri din contractele cu clienții”** în care *veniturile sînt definite ca majorări ale beneficiilor economice în cursul perioadei contabile sub forma intrărilor de active sau a măririi valorii activelor sau a diminuării datoriilor, care au drept rezultat o creștere a capitalurilor proprii, altele decât cele legate de contribuții ale participanților la capitalurile proprii* [3].

În plan național venitul este definit prin art. 5 al SNC „**Venituri**”, conform căruia acestea *sînt creșteri ale beneficiilor economice înregistrate în cursul perioadei de gestiune, sub forma intrărilor de active sau majorării valorii acestora, sau a diminuării datoriilor care au drept rezultat creșteri ale capitalului propriu, cu excepția creșterilor legate de contribuțiile proprietarilor* [4].

Definițiile prezentate mai sus abordează univoc noțiunea de venituri, prezentându-le ca un aflus de avantaje economice, iar recunoașterea lor se realizează simultan cu recunoașterea creșterii de active sau reducerii datoriilor, în baza contabilității de angajamente.

Actualmente este elaborat proiectul primului set de Standarde Naționale de Contabilitate pentru Sectorul Public în baza cerințelor Conceptului și Planului de acțiuni pentru elaborarea Standardelor Naționale de Contabilitate pentru Sectorul Public [5]. Conform art. 4 al proiectului SNCSP „Prezentarea situațiilor financiare”, **veniturile** reprezintă *intrările brute de beneficii economice sau potențial de servicii pe parcursul perioadei de raportare atunci când aceste intrări se concretizează în creșteri ale activelor nete, altele decât cele aferente contribuțiilor de la proprietari.*

Definiția dată este similară celor din standardele naționale și internaționale, cu excepția faptului că nu prevede majorarea beneficiilor și prin diminuarea datoriilor, dar numai creșteri de active.

Conținutul de bază.

IMSP, sunt entități care fac parte din sistemul bugetar al țării, realizând venituri preponderent din finanțări de stat. Ca urmare, noțiunea de venit poate avea un conținut diferit de cel obținut în sectorul de afaceri. În primul rând trebuie de menționat că în instituțiile medicale contabilitatea bugetară a fost în mod tradițional considerată ca un sistem care înregistrează operațiile de intrare și ieșire a resurselor bugetare, fără a pune accentul pe obiectivul obținerii de venituri. Astfel, Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale Nr. 181 din 25.07.2014 prevede că **veniturile bugetare** sunt mijloace financiare aprobate în buget/încasate la buget, cu excepția celor aferente operațiunilor cu activele financiare și cu datoriile bugetului [6]. Cu alte cuvinte, conceptul de „venituri” în legislația bugetară, de fapt, este considerat, ca o alocație de bani în conturile bugetare, dar nu o creștere a activelor. Această abordare este aplicată deoarece se consideră că principala sarcină a acestui domeniu se limitează la contabilitatea în numerar a banilor bugetari. Veniturile unei instituții medicale finanțate de la bugetul de stat reprezintă o utilizare a unor resurse, dar nu un avantaj economic pentru IMSP. Cu atât mai mult că acestea sunt instituții necomerciale, care nu urmăresc scopul obținerii de venituri, cu excepția IMS private sau în cazul acordării unor servicii cu plată. Acest fapt este menționat și în Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, conform căreia activitatea IMSP încadrate în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală se desfășoară pe principiul de non-profit [7]. Aceasta poate fi una dintre premisele pentru executarea ineficientă și neeconomică a părții de cheltuieli a bugetului.

Aplicarea contabilității de angajamente a schimbat abordarea acestor noțiuni în sistemul de sănătate. În acest context, conceptul **venituri** în cadrul IMSP, în opinia noastră, dobândește un sens cu totul diferit de cel anterior, fiind tratat prin prisma SNC. Ca urmare, **venitul** unei instituții medicale nu este doar o încasare de mijloace, dar și o creștere a valorii nete a activelor. Prin analogie cu acestea, cheltuielile nu sunt recunoscute doar ca o utilizare a fondurilor bugetare, ci ca o reducere a valorii activelor nete, iar diferența pozitivă dintre venituri și cheltuieli caracterizează creșterea bunăstării statului.

Ponderea cea mai mare a veniturilor IMSP revine finanțărilor bugetare, de aceea în opinia noastră definiția acestora are următorul conținut: **veniturile** reprezintă *sume obținute din utilizarea mijloacelor cu destinație specială pentru serviciile medicale prestate, a căror avantaj economic și social se concretizează în satisfacerea necesităților populației în ocrotirea și recuperarea sănătății.* În contextul celor menționate, principalii factori care influențează recunoașterea și contabilizarea a veniturilor în IMSP sunt următorii (figura 1):

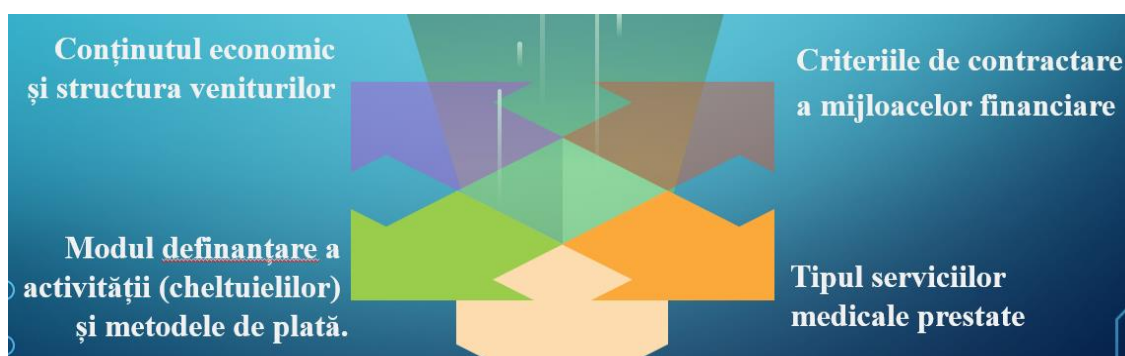

Figura 1. Factorii de influență asupra modul de recunoaștere și contabilizare a veniturilor

Sursa: elaborată de autori

Clasificarea veniturilor are impact asupra organizării evidenței sintetice și analitice a acestora, iar componența lor este prezentată diferit în actele normative în vigoare. Astfel, conform art. 7(1) al **Legii ocrotirii sănătății** nr. 411 din 28.03.1995[7] mijloacele financiare ale instituției medico-sanitare publice provin din: *fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală, sursele bugetare, serviciile prestate contra plată, donații, granturi și sponsorizări, alte surse financiare permise de legislație.*

Structura veniturilor este reglementată și de **Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale prestatorilor de servicii de sănătate** [8], conform căruia IMSP beneficiază de următoarele surse de venituri (figura 2):

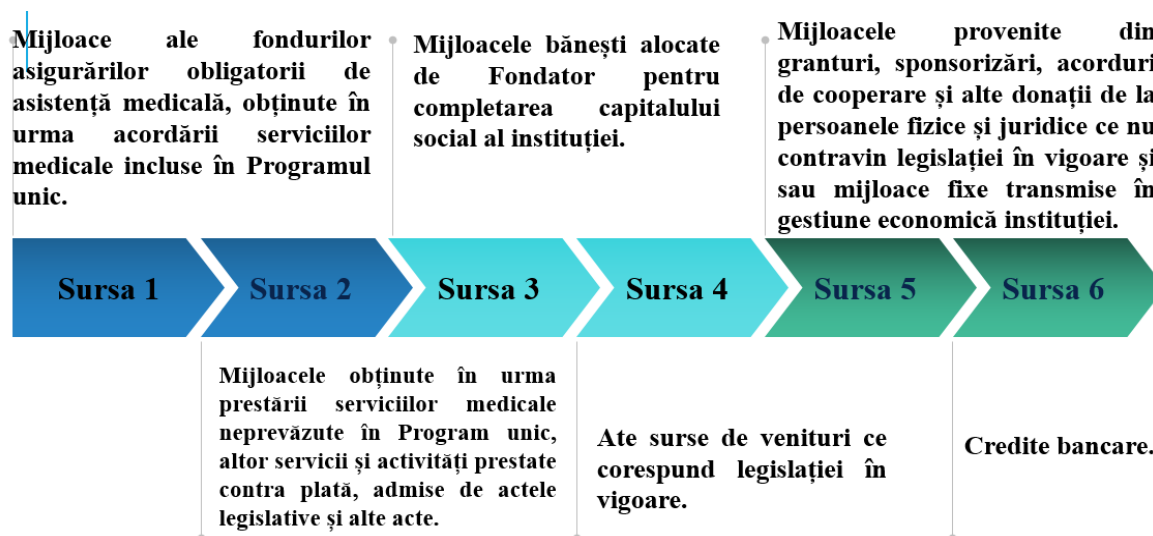

Figura 2. Sursele veniturilor în IMSP

Sursa: elaborată de autori

IMSP poate înregistra *venituri din activități de bază și alte activități*. **Activitatea de bază** reprezintă activități de prestare a serviciilor medicale. Veniturile din servicii de asistență medicală sunt evidențiate în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală (în continuare - Program unic)[9] care cuprinde lista maladiilor și stărilor care necesită asistență medicală și stabilește volumul asistenței acordate persoanelor asigurate de către instituțiile medico-sanitare contractate de CNAM și agențiile ei teritoriale, în conformitate cu prevederile legale. Conform acestui Program unic volumul alocațiilor obținute este *divizat pe tipurile de asistență medicală* și spectrul general al serviciilor la care au dreptul persoanele asigurate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală. Modul de acordare a asistenței medicale în cazul maladiilor și stărilor specificate în pct.5 al Programului unic poate avea caracter urgent sau programat, în funcție de starea sănătății persoanei asigurate și de prezența sau absența indicațiilor respective.

Veniturile din alte activități sunt legate de serviciile non-medicale și reprezintă pentru IMSP *venituri din mijloacele speciale* reglementate de HG nr. 928 din 13.08.2007[10]. cu privire la modul de constituire și de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor publice subordonate Ministerului Sănătății.

Reieșind din cele expuse, în figura 3, se va prezenta clasificarea veniturilor după sursa de finanțare și direcții de activitate:

Figura 3. Clasificarea veniturilor după sursa de finanțare și direcții de activitate

Sursa: elaborată de autori

La rândul său, serviciile medicale și non-medicale, menționate mai sus, trebuie grupate și contabilizate în funcție de modul de finanțare:

- *finanțare din bugetul de stat*, oferind servicii fără plată publicului conform programelor garantate de stat;
- *servicii cu plată*, reprezentând servicii medicale persoanelor fizice și juridice în baza contractelor de drept civil. Aceste servicii sunt furnizate de instituții medicale în conformitate cu Tarifele pentru serviciile medico-sanitare [11].

Totodată, *veniturile din alte activități* ale IMSP sunt următoarele:

- ✓ venituri din comercializarea biletelor de tratament în instituțiile balneosanatoriale și în casele de odihnă;
- ✓ venituri obținute în urma comercializării mărfurilor pentru realizarea imunizării populației din estul țării;
- ✓ venituri de la activitatea de producție a subdiviziunilor interioare ale instituțiilor medico-sanitare publice (gospodăriilor auxiliare, loturilor experimentale, atelierelor, cantinelor bufetelor, frizeriilor etc.) ;
- ✓ venituri de la prestarea serviciilor medico-sanitare și a serviciilor asimilate cu cele medicale.
- ✓ venituri de la efectuarea lucrărilor de dezinsecție, deratizare și dezinsecție;
- ✓ venituri de la executarea lucrărilor speciale (în laboratoarele de producere a mediilor de cultură, laboratoarele de corecție a vederii cu lentile de contact etc.) ;
- ✓ venituri de la autorizarea și supravegherea testărilor clinice, de la cercetări în domeniul medicamentului, de la desfășurarea procedurilor de achiziții și coordonare a contractelor de achiziții a medicamentelor și a altor produse de uz medical;
- ✓ venituri de la activitatea farmaciilor din cadrul instituțiilor medico-sanitare publice;
- ✓ venituri de la prestarea serviciilor de producere a preparatelor biomedicale și diagnostice sanguine;
- ✓ venituri de la prestarea serviciilor comunale (în cazul în care prestatori ai acestor servicii sânt nemijlocit instituțiile publice) ;
- ✓ venituri de la prestarea serviciilor informaționale;
- ✓ venituri de la exploatarea transportului;
- ✓ venituri din donații;
- ✓ venituri sub forma plății pentru închiriere de la persoanele ce locuiesc în cămine și blocuri locative subordonate instituțiilor medico-sanitare publice;
- ✓ venituri provenite din chiria bunurilor proprietate publică;

În continuare, autorii vor prezintă modul de contabilizarea celor mai reprezentative alte venituri în cadrul IMSP:

1) Veniturile obținute din donații:

a) Recunoașterea mijloacelor din contul donațiilor (grantului)

Debit contul 234 „Alte creanțe curente”

Credit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung”, sau

Credit contul 535 „Venituri anticipate curente”

b) Încasarea mijloacelor din contul donațiilor (granturi, subvenții)

Debit contul 242 „Conturi curente în monedă națională”

Credit contul 234 „Alte creanțe curente”

c) Decontarea finanțărilor și încasărilor cu destinație specială pe durata utilizării

Debit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung”, sau

Debit contul 535 „Venituri anticipate curente”

Credit contul 612 „Alte venituri din activitatea operațională”

2) Venituri din subvenții:

a) La recunoașterea inițială a subvenției

Debit contul 234 „Alte creanțe curente”

Credit contul 535 „Venituri anticipate curente”

b) La primirea efectivă a medicamentelor

Debit contul 211 „Materiale”

Credit contul 234 „Alte creanțe curente”

c) La îndeplinirea condițiilor de acordare a subvenției

Debit contul 535 „Venituri anticipate curente”

Credit contul 342 „Subvenții entităților cu proprietate publică”

d) Decontarea subvenției la venituri curente

Debit contul 342 „Subvenții entităților cu proprietate publică”

Credit contul 612 „Alte venituri din activitatea operațională”

3) Veniturile din transmiterea în locațiune a spațiilor de către IMSP

Debit contul 234 „Alte creanțe curente”

Credit contul 612 „Alte venituri din activitatea operațională”

Veniturile din transmiterea în locațiune a spațiilor de către IMSP se determină conform Legii bugetului de stat pentru fiecare an. Quantumul minim al chiriei anuale pentru folosirea încăperilor se calculează după formula:

$$P_{ai} = T_b \times (1 + K_1 + K_2 + K_3) \times K_4 \times S, \text{ unde:}$$

P_{ai} – quantumul chiriei anuale;

T_b – tariful de bază pentru chiria anuală a unui metru pătrat de spațiu;

K_1 – coeficientul de amplasare a încăperii;

K_2 – coeficientul de amenajare tehnică;

K_3 – coeficientul de ramură privind utilizarea încăperii;

K_4 – coeficientul de piață;

S – suprafața încăperii.

Nu întotdeauna serviciile unei instituții medicale sunt consumate de cei care plătesc pentru ei. Prin urmare, pentru clasificarea veniturilor este necesar să se utilizeze o divizare analitică – „Consumatorii de servicii”. Consumatorii serviciilor prestate de IMSP sunt împărțiți în persoane juridice și persoane fizice. Persoanele fizice pot fi consumatori de toate tipurile de servicii, iar juridice - numai servicii medicale plătite (de exemplu, trecerea comisiilor medicale) și servicii non medicale. Programul de garanții de stat nu se aplică persoanelor juridice. Veniturile date urmează a fi detaliate după denumirea entității juridice sau numerele contractelor de servicii.

IMSP acordă servicii tuturor membrilor populației, indiferent dacă este sau nu asigurat. Cheltuielile pentru serviciile medicale prestate persoanelor neasigurate în cadrul asistenței medicale specializate de ambulator și spitalicească sunt achitate de către pacient în casa IMSP în corespundere cu costurile prevăzute în Catalogul tarifelor unice, cu excepția serviciilor medicale pentru maladiile social-

condiționate și stările de urgență, cu impact major asupra sănătății publice. De asemenea consultația persoanei neasigurate de către medicul specialist de profil se efectuează contra plată. Acest fapt impune contabilizarea veniturilor în funcție de statutul de **asigurat/neasigurat** al pacientului. În figura 4, vom prezenta clasificarea veniturilor unei IMSP după direcții de activitate și consumatorii de servicii:

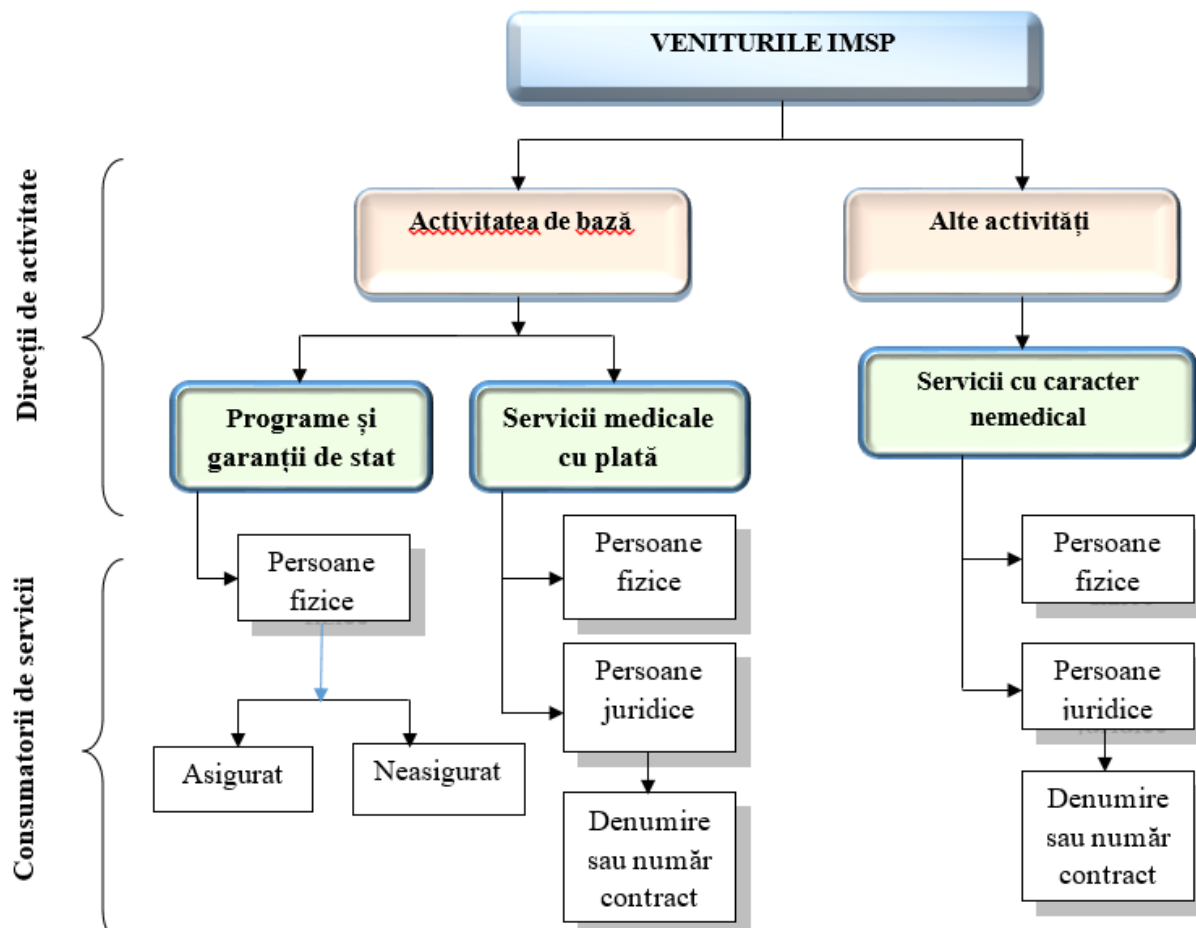

Figura 4. Clasificarea veniturilor unei IMSP după direcții de activitate și consumatorii de servicii

Sursa: elaborat de autori

În **concluzie**, putem afirma că un interes deosebit în cadrul organizării contabilității în instituțiile medicale îl reprezintă clasificarea și recunoașterea veniturilor ținând cont de particularitățile sistemului de sănătate. Clasificarea clară a acestor categorii este o bază pentru realizarea procesului decizional, stabilirea surselor de obținere a veniturilor. Problema de bază este definirea veniturilor și stabilirea conținutului economic, care a fost reflectată detaliat în acest articol. Contabilitatea veniturilor în IMSP este influențată de metoda de recunoaștere al acestora. La etapa actuală, practica de contabilizare a altor venituri nu asigură suficient cu informație detaliată, managementul IMSP. Astfel, se propune formarea evidenței analitice la conturile de venituri după sursa de finanțare, tipul de activitate, locul de apariție a veniturilor, tipuri de venituri, tipuri de asistență medicală.

Referințe bibliografice:

1. Nedeșița A. Probleme metodologice ale contabilității veniturilor și cheltuielilor întreprinderii, Autoreferat al tezei de doctor habilitat în economie, Chișinău: Editura ASEM, Chișinău 2007, 44 p.
2. <http://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/Proiectul%20I%20set%20de%20SNCS.pdf>
3. IFRS 15 „Venituri din contractele cu clienții”. În:lex.justice.md/UserFiles/File/2016/mo453-458md/standard.15_154.doc

4. SNC „Venituri”. În:lex.justice.md/UserFiles/File/2013/mo233-237md/SNC_1533.doc
5. Ordinul Ministerului Finanțelor Nr. 159 din 27.12.2016 privind aprobarea Conceptului și Planului de acțiuni pentru elaborarea Standardelor Naționale de Contabilitate pentru Sectorul Public. Monitorul Oficial Nr. 50-59 din 17.02.2017
6. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25.07.2014. În: Monitorul Oficial din 08.08.2014, nr. 223-230
7. Legea ocrotirii sănătății nr.411-XIII. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 28 martie 1995, nr.34
8. Ordinul nr.1086 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare ale prestatorilor de servicii de sănătate. În: Monitorul Oficial din 24.03.2017, nr. 85-91
9. Hotărârea Guvernului nr. 1387 din 10.12.2007 cu privire la aprobarea Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medical. În: Monitorul Oficial din 01.01.2008, nr. 198-202
10. Hotărârea Guvernului nr. 928 din 13.08.2007 cu privire la modul de constituire și de utilizare a mijloacelor speciale ale instituțiilor publice subordonate Ministerului Sănătății În: Monitorul Oficial din 07.09.2007, nr. 141-145
11. Hotărârea Guvernului nr. 1020 din 29.12.2011 cu privire la tarifele pentru serviciile medico-sanitare. În: Monitorul Oficial din 13.01.2012, nr. 7-12

TRATAMENTUL CONTABIL ȘI FISCAL AL CHELTUIELILOR DE PUBLICITATE

ACCOUNTING AND FISCAL TREATMENT OF ADVERTISING EXPENSES

CZU: 657.471.1:659(478)

BULGARU Veronica*Universitatea Agrară de Stat din Moldova**E-mail: verbulgaru@mail.ru*

Summary: *Currently, most economic agents use various means of promoting products, goods, works, services, and the brand of the enterprise. So, some people launch their ads through Google, Facebook, Instagram, etc., others by means of posters and advertising devices, leaflets and brochures, or by sending free samples of goods and merchandises to buyers, etc. Depending on the means used for advertising, the accounting and tax treatment of those expenses is determined. That is why the aspects of accounting for advertising expenses and the declaration of taxes and duties related to the respective operations are disclosed.*

Keywords: advertising, accounting, expenses, import services, non-resident, resident.

JEL Classification: M 41.

Introducere

Actualmente majoritatea agenților economici utilizează diverse mijloace de promovare a produselor, mărfurilor, lucrărilor, serviciilor, precum și a brandului întreprinderii. Astfel, unii își lansează publicitatea prin intermediul site-urilor Google, Facebook, Instagram etc., alții cu ajutorul afișelor și dispozitivelor publicitare, pliantelor și broșurilor sau prin transmiterea gratuită a mostrelor de produse și mărfuri cumpărătorilor etc. În funcție de mijlocul aplicat în scop de publicitate se determină tratamentul contabil și fiscal al cheltuielilor respective. De aceea se dezvoltă aspectele de contabilizare a cheltuielilor de publicitate și de declarare a impozitelor și taxelor legate de operațiunile respective.

La efectuarea studiului în cauză drept surse de inspirație au servit următoarele acte legislative și normative: Legea cu privire la publicitate nr. 1227 [1], Codul fiscal [2], SNC „Cheltuieli” [3], Planul general de conturi contabile [4], Hotărârea cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit nr. 693 din 11.07.2018 [5]. Totodată s-a acordat preferință metodei descriptive cu aplicarea elementelor de comparație, analiză și deducție.

Conținut de bază

Publicitatea reprezintă cea mai bună modalitate de promovare a produselor, mărfurilor, lucrărilor, serviciilor și totodată a brandului entității.

În corespundere cu **Legea cu privire la publicitate**, publicitatea (reclama) este informația publică despre persoane, mărfuri (lucrări, servicii), idei sau inițiative (informație publicitară, material publicitar) menită să suscite și să susțină interesul public față de acestea, să contribuie la comercializarea lor și să ridice prestigiul producătorului.

Actualmente agenții economici utilizează diverse mijloace de transmitere a mesajelor publicitare și anume:

- promovare online pe Google, Facebook, Instagram și alte site-uri web;
- radioul, televiziunea, presa și alte mijloace mass-media;
- afișe, pancarte, panouri sau alte dispozitive publicitare;
- pliante, broșuri, agende, calendare etc.
- mostre de produse și mărfuri transmise cumpărătorilor etc.

În cele mai frecvente cazuri, mediul de afaceri își lansează publicitatea prin intermediul site-urilor Google și Facebook. Prestarea serviciilor de publicitate de către agenții economici din străinătate în favoarea persoanelor juridice din Republica Moldova reprezintă, de fapt, import de servicii.

În corespundere cu prevederile articolului 93 (9) din **Codul fiscal**, se consideră import de servicii prestarea serviciilor de către persoanele juridice și fizice nerezidente ale Republicii Moldova persoanelor juridice și fizice rezidente sau nerezidente ale Republicii Moldova, pentru care locul prestării este Republica Moldova. Prin urmare, când un nerezident acordă servicii unui rezident al Republicii Moldova, locul livrării se consideră Republica Moldova.

Articolul 93 (15) din **Codul fiscal** reglementează locul livrării serviciilor care se determină potrivit regulilor prevăzute la articolul 111 din Codul invocat. Astfel, conform articolului 111 (1), lit. e) din **Codul fiscal**, locul livrării serviciilor de publicitate se califică sediul, iar în cazul în care aceasta lipsește – domiciliul sau reședința beneficiarului de servicii.

Serviciile de publicitate importate în Republica Moldova reprezintă obiect al impunerii cu T.V.A. în conformitate cu articolul 96 lit. a) din **Codul fiscal**. Drept valoare impozabilă a serviciilor respective reprezintă prețul achitat sau care urmează a fi achitat de către cumpărător. În valoarea impozabilă se includ toate plățile efectuate atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în țara exportatorului de servicii.

Potrivit prevederilor articolului 109 (2) din **Codul fiscal**, la serviciile importate, termenul obligației fiscale și data achitării T.V.A. se consideră data efectuării plății, inclusiv a plății prelabile pentru importul de servicii.

De regulă, agenții economici autohtoni transferă prelabil numerar pentru serviciile de publicitate, utilizând în acest scop cardul bancar. Prin urmare, la momentul ridicării numerarului din cont, entitatea este obligată să calculeze și să transferă la buget T.V.A. de la suma plății efectuate. De menționat că articolul 102 din **Codul fiscal** permite trecerea în cont a T.V.A. aferentă serviciilor importate de către subiecții impozabili, numai cu condiția achitării acesteia la buget.

Modul de contabilizare a operațiunilor de import a serviciilor de publicitate se expune printr-un exemplu convențional.

Să admitem că la 1 februarie 2019 întreprinderea de comerț cu amănuntul S.R.L. „Cristal” a transferat de pe cardul bancar 500 Euro pentru servicii de publicitate agentului economic străin Google AdWords. Tot în aceeași zi a calculat și a transferat la buget T.V.A. aferentă serviciilor importate. La 28 februarie 2019 Google AdWords a emis în adresa S.R.L. „Cristal” factura invoice în valoare de 500 Euro.

Cursul valutar oficial stabilit de B.N.M. la 1 februarie 2019 a constituit 19,67 lei pentru un Euro, iar la 28 februarie 2019 – 19,75 lei pentru un Euro.

Conform datelor exemplului prezentat, S.R.L. „Cristal” înregistrează următoarele operațiuni economice și formule contabile:

1. Transferarea numerarului de pe cardul bancar furnizorului străin:

debit contul **521 „Datorii comerciale curente”**, subcontul 5212 „Datorii comerciale în străinătate” – în sumă de 9835 lei,

credit contul **244 „Alte conturi bancare”**, subcontul 2442 „Carduri bancare” - în sumă de 9835 lei (500 Euro x 19,67 lei).

2. Calcularea taxei pe valoarea adăugată aferentă serviciilor de import la momentul efectuării plății prelabile:

debit contul **232 „Creanțe preliminate”**, subcontul 2321 „Creanțe preliminate privind decontările cu bugetul” - în sumă de 1967 lei,

credit contul **534 „Datorii față de buget”**, subcontul 5344 „Datorii privind taxa pe valoarea adăugată” - în sumă de 1967 lei (9835 lei x 20 %).

3. Achitarea datoriei față de buget privind taxa pe valoarea adăugată aferentă serviciilor importate:

debit contul **534 „Datorii față de buget”**, subcontul 5344 „Datorii privind taxa pe valoarea adăugată” - în sumă de 1967 lei,

credit contul **242 „Conturi curente în monedă națională”**, subcontul 2421 „Numerar la conturi nelegat” - în sumă de 1967 lei.

4. Reflectarea valorii serviciilor de publicitate importate:

debit contul **712 „Cheltuieli de distribuire”**, subcontul 7125 „Cheltuieli de publicitate și marketing” - în sumă de 9875 lei,

credit contul **521 „Datorii comerciale curente”**, subcontul 5212 „Datorii comerciale în străinătate” - în sumă de 9875 lei (500 Euro x 19,75 lei).

5. Trecerea în cont a taxei pe valoarea aferentă serviciilor importate:

debit contul **534 „Datorii față de buget”**, subcontul 5344 „Datorii privind taxa pe valoarea adăugată” - în sumă de 1967 lei,

credit contul **232 „Creanțe preliminate”**, subcontul 2321 „Creanțe preliminate privind decontările cu bugetul” - în sumă de 1967 lei.

6. Reflectarea diferenței de curs valutar aferentă decontărilor cu prestatorul de servicii:

debit contul **521 „Datorii comerciale curente”**, subcontul 5212 „Datorii comerciale în străinătate” - în sumă de 40 lei,

credit contul **622 „Venituri financiare”**, subcontul 6221 „Venituri din diferențe de curs valutar” - 40 lei [(19,75-19,67) x 500 Euro].

Suma taxei pe valoarea adăugată aferentă serviciilor de import se reflectă în Registrul de evidență a procurărilor și în Declarația privind T.V.A. Astfel, suma T.V.A. calculată de la valoarea serviciilor prestate se reflectă în boxele 7, 8 și 20 a Declarației respective. Dat fiind faptul că entitatea a achitat T.V.A. la momentul efectuării plății prelabile (adică în luna când a avut loc plata), aceasta are dreptul la deducerea T.V.A. În Declarația privind T.V.A dreptul la deducere se confirmă prin completarea boxelor 14 și 15.

Potrivit prevederilor articolului 70 (1) din **Codul fiscal**, întregul venit al contribuabilului nerezident se împarte în venit obținut:

a) în Republica Moldova din activități de întreprinzător sau din munca prin contract (acord) de muncă;

b) peste hotarele Republicii Moldova din activități de întreprinzător sau din munca prin contract (acord) de muncă.

Prin urmare, drept venit al nerezidentului se califică venitul obținut pe teritoriul Republicii Moldova doar în cazul, în care acesta este legat de activitatea de întreprinzător desfășurată pe teritoriul Republicii Moldova. Venitul câștigat peste hotarele Republicii Moldova în rezultatul desfășurării activității de întreprinzător pe teritoriul statului străin, nu reprezintă obiect al impunerii cu impozit pe venit.

Dat fiind faptul că serviciile de publicitate acordate de către Google AdWords se efectuează prin intermediul mijloacelor electronice, în account, de la locul de rezidență al nerezidentului care se află peste hotarele Republicii Moldova, aceasta se consideră activitate de întreprinzător desfășurată peste hotarele Republicii Moldova și, respectiv, agentul economic autohton nu are obligații de a reține impozit pe venit conform articolului 91 din **Codul fiscal**.

Prin urmare, la completarea Dării de seamă privind reținerea impozitului pe venit, a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii calculat (IPC 18) și a Notei de informare privind impozitul reținut din alte surse de venit decât salariul achitate persoanelor nerezidente (INR 14), veniturile nerezidentului nu se vor reflecta în ele.

În conformitate cu prevederile articolului 24 (1) din **Codul Fiscal**, se permite deducerea cheltuielilor ordinare și necesare, achitate sau suportate de contribuabil pe parcursul anului fiscal, exclusiv în cadrul activității de întreprinzător. Totodată, conform capitolului 5 din **Regulamentul cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venitul persoanelor juridice și persoanelor fizice care practică activitate de întreprinzător**, aprobat prin **Hotărârea nr. 693 din 11.07.2018**, cheltuielile ordinare și necesare reprezintă cheltuielile caracteristice gestionării activității de întreprinzător și cheltuielile reglementate prin acte normative în vigoare, caracteristice pentru gestionarea anumitor tipuri de activități de întreprinzător, în scopul desfășurării activității economice

și obținerii de venituri. Prin urmare, cheltuielile de publicitate care se conformă prevederilor **Legii cu privire la publicitate** și, în cazul, în care contribuabilul dispune de certitudini întemeiate vizavi de necesitatea suportării acestora exclusiv în cadrul activității de întreprinzător, cad sub incidența prevederilor articolului 24 (1) din **Codul Fiscal** și din Regulamentul invocat și, prin urmare, se admit la deduceri în scopuri fiscale. Mărimea deducerii cheltuielilor pentru publicitate în scopuri fiscale nu este limitată.

Unii agenți economici recurg la publicitatea difuzată prin intermediul radioului și televiziunii. Potrivit articolului 15 din **Legea cu privire la publicitate**, durata publicității nu trebuie să depășească 15 % din timpul de emisie al fiecărui canal de frecvență de radio ori televiziune în 24 de ore și 20 % din timpul unei ore de emisie. Această prevedere, însă, nu se extinde asupra canalelor specializate în publicitate și informație.

Publicitatea în publicațiile periodice finanțate de la bugetul de stat, altele decât cele specializate în informații și materiale cu caracter publicitar, nu trebuie să depășească 30 % din volumul unui număr al ediției.

Publicitatea exterioară se realizează prin sisteme de comunicare vizuală ce includ afișe, panouri, standuri, instalații și construcții (situat separat sau pe pereții și acoperișurile clădirilor), tablouri suspendate electromecanice și electronice, alte mijloace tehnice.

Amplasarea publicității exterioare se admite cu autorizarea organului respectiv al administrației publice locale, coordonată în prealabil, conform procedurii ghișeului unic, cu:

- a) subdiviziunea teritorială a Poliției Rutiere a Ministerului Afacerilor Interne;
- b) administratorul drumului, în cazul amplasării publicității în zonele drumurilor publice;
- c) organul respectiv de conducere al Căii Ferate din Moldova, în cazul amplasării publicității în zona de expropriere a căii ferate;
- d) alte autorități publice, dacă obligația coordonării sau avizării prealabile este expres prevăzută de lege.

Amplasarea publicității exterioare pe clădiri și alte construcții aflate în proprietate privată se coordonează cu organele teritoriale de arhitectură și nu necesită autorizarea specială a autorităților administrației publice locale.

Pentru obținerea autorizației, solicitantul depune o cerere, conform modelului aprobat de autoritatea publică locală, cu indicarea datelor cu privire la proprietarul panoului publicitar (sau altei construcții pe care se va amplasa publicitatea), la care anexează descrierea publicității – schița proiectului (în formă liberă) cu schema de amplasare, imaginea și/sau textul aferent. Autoritatea publică locală coordonează textul publicitar, fără implicarea solicitantului de autorizație, cu Agenția Servicii Publice în cazul în care se preconizează includerea în publicitate a textului în limba de stat, altul decât denumirea întreprinderii, mărcii înregistrate sau mărcii comerciale.

Astfel, dacă entitatea utilizează dispozitive publicitare pentru amplasarea emblemei și mărcii comerciale ce corespunde profilului ei, cât și a publicității exterioare și/sau a oricărei alte informații aferente activității de întreprinzător, atunci contribuabilul are obligația de a achita taxa pentru dispozitivele publicitare proporțional suprafeței dispozitivului publicitar utilizat pentru amplasarea publicității exterioare și/sau oricărei alte informații aferente activității de întreprinzător.

În corespundere cu exigențele articolului 289 (3) din **Codul fiscal**, mărimea taxelor locale se aplică de către autoritățile administrației publice locale. De exemplu, potrivit deciziei Consiliului Municipal Chișinău, taxa pentru dispozitivele publicitare pentru anul 2019 constituie 700 lei anual pentru fiecare metru pătrat.

De menționat că obligația achitării taxei pentru dispozitivele publicitare nu apare în cazul în care contribuabilii utilizează afișe, pancarte, panouri și alte mijloace tehnice pentru amplasarea publicității exterioare și/sau oricărei alte informații aferente activității de întreprinzător în interiorul bunurilor imobile ale contribuabilului.

Trimestrial entitatea va completa și va prezenta darea de seamă pe taxele locale (TL 13), în care va include taxa pentru dispozitivele publicitare.

În scopuri de publicitate, agenții economici pot distribui gratuit pliante, broșuri, agende, calendare, mărfuri etc. Costul unor astfel de bunuri utilizate se atribuie la cheltuielile de distribuție și sunt

deductibile în scopuri fiscale (articolul 24 (1) din **Codul fiscal**). În același timp T.V.A. aferentă bunurilor respective cumpărate se admite la trecere în cont. Totodată potrivit articolul 95 (2) lit. c) din **Codul fiscal**, T.V.A. aferentă livrărilor efectuate cu titlu gratuit în scop de publicitate și/sau de promovare a vânzărilor nu constituie obiect impozabil numai în mărime de 0,5 % din venitul din vânzări obținut pe parcursul anului precedent, anului în care se efectuează această livrare. Prin urmare, diferența de T.V.A. trecută în cont se recalculează și se restabilește la decontările cu bugetul, iar în Declarația privind T.V.A se reflectă în boxa 16.

De menționat că în cazul în care, pe parcursul anului precedent contribuabilul n-a înregistrat venituri din vânzări, atunci toate livrările efectuate cu titlu gratuit în scopuri de publicitate și/sau de promovare a vânzărilor se vor impune cu T.V.A. pe principii generale (articolul 93 (6) din **Codul fiscal**).

Concluzii

1. Pentru vânzarea produselor, mărfurilor, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor, mediul de afaceri recurge la diverse mijloace de promovare a acestora;
2. Serviciile de publicitate pot fi oferite de către agenții economici specializați din țară, din străinătate sau entitatea de sine stătător recurge la mijloace proprii de lansare;
3. Modul de contabilizare, impunere și de declarare a operațiunilor legate de publicitate corelează direct cu tipul acesteia și locul efectuării ei.

Bibliografie

1. Legea cu privire la publicitate nr. 1227 din 27.07.1997. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-68 din 16.10.1997.
2. Codul fiscal. In: Contabilitate și audit, nr. 1 din 2019.
3. SNC „Cheltuieli”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237 din 22.10.2013.
4. Planul general de conturi contabile. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237 din 22.10.2013.
5. Hotărârea cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit nr. 693 din 11.07.2018. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 295-308 10.08.2018.

UNELE PARTICULARITĂȚI PRIVIND MODUL DE CONTABILIZARE A COSTURILOR AFERENTE EXTRAGERII RESURSELOR MINERALE

CZU: 657.471.1:553.04

ȘEVCIUC Tatiana

Dr., conf.univ., UASM, Republica Moldova

E-mail: sevcuictatiana@mail.ru

Summary: *In the specialized literature domestic costs accounting problems of extracting mineral resources is missing. Authors suggestions to solve the problem in question are presented in a summarized way, referring only to some aspects of accounting stripping costs, mineral resource extraction and re-cultivation of land, without considering the particularities of extracting the ore. It should be mentioned that some suggestions are dubious, since they are based on economically argumented support and neglect the basic principles of accounting. Therefore the article is ment to reflect the accounting for the costs of extraction of mineral resources, taking into account the peculiarities of ore extraction - open and/or closed extraction.*

Keywords: Costs extraction, Closed extraction, International Accounting Standards, Mineral Resources, Open extraction.

Introducere

Modalitatea de contabilizare a costurilor de extragere a mineralelor utile este incert, deoarece apar unele situații contradictorii ce țin de includerea acestor costuri în valoarea activelor de explorare. Mai mult ca atât, activitatea de explorare și evaluare este supusa riscurilor legate de dificultățile de investigare în subsol, de caracteristicile hidrocarburilor, caracteristicile câmpului petrolifer etc.[3] Principalul risc este cel geologic, când la forare nu sunt identificate hidrocarburi sau sunt insuficiente pentru a fi exploatabile din punct de vedere economic. De asemenea, după ce estimarea inițială a justificat dezvoltarea, se poate constata că rezervele sunt mai mici decât cele estimate și se compromise exploatarea economică. Toate activitățile de explorare sunt supuse unui grad ridicat de risc de pierdere a capitalului investit.

Costurile legate de drepturile de explorare, studiile topografice, geologice, geochimice și geofizice, forajul de explorare, excavare și eșantionare ar putea fi incluse în valoarea activelor de explorare, adică a mineralelor utile, fără a se lua în considerare particularitățile de extragere a resurselor minerale - extragere deschisă și/sau închisă. Totodată standardul menționat nu prevede includerea în valoarea de intrare a mineralelor utile a costurilor de extragere a resurselor minerale odată ce au fost determinate posibilitățile tehnice de realizare a extragerii și rentabilitatea economică a acestora. Circumstanțele menționate au un caracter obiectiv, iar consecințele lor pot fi determinate cu un grad înalt de certitudine și, prin urmare, ar trebui să fie mai amplu investigate, pentru a elucidă particularitățile contabilității costurilor de extragere a resurselor minerale.

Trebuie de menționat, că un alt aspect particular care apare în industria extractivă este legat de cheltuielile de decopertare. În unele țări au fost elaborate proiecte pentru contabilizarea cheltuielilor de decopertare în sectorul minier, în care sunt stabilite reguli de înregistrare și prezentare a acestor cheltuieli, astfel:

- cheltuielile de decopertare vor fi contabilizate în funcție de avantajele pe care entitatea le obține, fiind înregistrate, de obicei, la cheltuielile perioadei în care s-au efectuat. Uneori aceste cheltuieli pot fi înregistrate la imobilizări, dacă se consideră că prin această acțiune se obține o ameliorare a zăcămintelor;
- amortizarea cheltuielilor de decopertare, înregistrate la imobilizări, se va face de o maniera logica și sistematica în funcție de rezervele care au beneficiat de aceasta acțiune de decopertare, conform metodei de amortizare în functie de randament;
- cheltuielile de decopertare capitalizate vor fi prezentate în situația fluxurilor de numerar la activitatea de investiții;

- în situațiile financiare va fi prezentat soldul inițial, sumele capitalizate, amortizarea și soldul final al acestora. De asemenea, se precizează metoda de amortizare utilizată și rezervele care au servit ca bază pentru stabilirea amortizării.

Cercetările în domeniu au fost efectuate în baza generalizării problemelor și discordanțelor generate de reflectarea în evidență a operațiunilor economice aferente costurilor de extragere a resurselor minerale într-un șir de entități din Republica Moldova (S.R.L. „Larensia-Com” din raionul Criuleni, S.R.L. „Romadon” din raionul Anenii-Noi, S.A. „Cariera de granit și pietriș” din raionul Soroca, S.R.L. „Nirom-Roz” din raionul Călărași, S.A. „Calcar” din raionul Briceni, S.R.L. „Topograf” din raionul Florești etc.). Experiența acumulată a fost evaluată prin prisma concordanței acestora cu particularitățile contabilității costurilor de extragere a resurselor minerale la entitățile cu extragere deschisă și/sau închisă și principiile fundamentale ale contabilității (prudența, concordanța și periodicitatea etc.). Preferința s-a acordat metodei studiului monografic cu aplicarea elementelor de analiză și sinteză, inducție și deducție.

La entitățile cu extragere deschisă a resurselor minerale (pietriș, nisip, argilă etc.) procesul tehnologic de valorificare a zăcămintelor necesită executarea lucrărilor de decopertare (dezvelire) care apar permanent pe parcursul extragerii. În acest caz costurile aferente lucrărilor menționate sau vor fi contabilizate ca cheltuieli anticipate (pe termen lung sau curente), sau vor fi recunoscute drept cost al resurselor minerale cu înregistrarea acestora în componența activelor materiale pe termen lung.

La entitățile cu extragere închisă (producerea cotelețului, blocurilor de construcție din piatră, extragerea apei minerale, potabile sau curative) lucrările de dezvelire, respectiv costurile la executarea acestora, apar până la începerea procesului de exploatare a resurselor. Ulterior la costul resurselor dobândite se va atribui suma uzurii (dacă resursele minerale au fost recunoscute drept active materiale pe termen lung) sau cota-parte a cheltuielilor anticipate aferente perioadei gestionare.

În literatura de specialitate unii autori [4] reflectă factorii care condiționează existența particularităților de extragere a mineralelor utile în cadrul entităților cu extragere deschisă și anume:

- tipul mineralelor utile necesită sau nu operațiile de foraj (săpare). De exemplu la entitățile ce extrag nisip, nisip de construcție, care includ amestec de nisip și prundiș, argile nemtonice, argile greu fuzibile, argile de refractare și modelare, argile pentru fabricarea sticlei, prundiș, argile pentru cărămidă, gresie etc. lucrările de forare lipsesc. Astfel, procesul tehnologic se simplifică și costul produselor obținute este mai mic, deoarece nu se cer costurile de forare sau alte substanțe explozive;

- mărimea și structura întreprinderii determinate de factorul precedent la extragere a granitului, pietrei ce contribuie la:

- complexitatea procesul tehnologic, cuprinzând lucrările de forare și explozie;
- înființarea entităților de prelucrare a masei miniere extrase;
- crearea secțiilor de reparații a mijloacelor fixe, asigurarea cu energie electrică, cu aer comprimat, cu transport auto (toate acestea necesită contabilitatea costurilor pe tipuri de activități auxiliare și repartizarea costurilor la întreținerea lor);

- caracterul complex al procesului de extragere la multe întreprinderi (de exploatarea a resurselor de granit și piatră) în rezultatul căruia se obțin câteva tipuri de produse. Aceasta, la rândul său, necesită contabilizarea costurilor de extragere într-un sigur cont analitic, iar calcularea costului de efectuat pe fiecare tip de produs separat. Prin urmare, drept obiect de evidență a costurilor servește procesul de extragere, iar ca obiect de calculare a costului – fiecare tip de produs obținut;

- existența costurilor directe repartizabile și nerepartizabile și a costurilor indirecte de producție;

- existența pierderilor în procesul de extracție care în contabilitate poate fi reflectată în expresie cantitativă, în limita normelor stabilite de conducerea întreprinderii (cu regret, numai la întreprinderea de extragere a granitului și pietrișului din comunele Cosăuți și Egoreni există ceste norme);

- modul de recultivare a terenurilor din care sau extras mineralele utile și contabilitatea costurilor la executarea acestor lucrări;

- perfectarea documentară și predarea terenului recultivat administrației publice locale.

După operațiunile de decopertare urmează un complex de operații în fazele de forare (dacă există) și extragere ca:

- forarea masei miniere (granit și/sau piatră) cu mașini speciale SBU-125 și SBU-100, conform schemei elaborate de specialiști în domeniu;
- efectuarea exploziilor prin contactarea electrică (toate aceste operații sunt efectuate de către organizații speciale „INFMAX”);
- tăierea masei miniere negabarit care constituie 7–9% din volumul obținut după explozii;
- încărcarea (excavarea) mineralelor utile cu ajutorul excavatoarelor;
- transportarea mineralelor utile cu autobasculantele de marca BELAZ cu tonaj de 30 t de la depozit la beneficiari cu comercializarea ulterioară sau la fabrica de prelucrare.

Acest compartiment tehnologic de extracție și recultivare a terenului necesită asigurarea geologică markșeider a forajului cu exploziv (stabilirea parametrilor de forare a masei miniere în baza cartelei de foraj, măsurarea blocului forat etc.), formarea haldelor și lucrărilor de decapare se elaborează un plan de măsuri pentru utilizarea complexă și reabilitarea terenurilor deteriorate, se întreprind măsuri pentru protecția și securitatea muncii. Aproape fiecare compartiment tehnologic necesită mai multe calcule matematice efectuate de specialiști.

La entitățile ce extrag nisip, amestec de nisip și prundiș, argile cu diferită destinație (entitățile cu extracție deschisă) procesul tehnologic este simplificat: decopertarea și încărcarea zăcămintelor în mijloace de transport, transportarea acestora la beneficiari sau la depozit. Această tehnologie nu necesită crearea activităților auxiliare, fabricilor de procesare a zăcămintelor, respectiv, nu contribuie la contabilizarea costurilor activităților indicate și a costurilor indirecte de producție.

În rezultatul extragerii mineralelor (unuia și aceluiași proces tehnologic) se obțin produse:

- la entitățile de extragere a granitului și pietrei: masa minieră de granit în corp solid, piatră brută de calcar, plăci necondiționate, nisip de la cernerea fărîmiturilor;
- la entitățile de extragere a nisipului, prundișului și argilei – aceleași produse însă în unele cazuri se obțin amestecuri de nisip și prundiș, care după cernere, se separă.

În cadrul entităților cu extracție închisă procesul tehnologic se reduce la tăierea în subsol a masei miniere de piatră, obținerea produselor în formă de cotileț, blocuri și piatră necondiționată (brută), încărcarea și transportarea acestora la depozit sau beneficiari.

Trebuie de menționat că entitatea va contabiliza costurile activității de explorare și evaluare la cheltuielile perioadei pe măsura ce acestea apar sau, în anumite condiții, le include în valoarea imobilizărilor conform normelor contabile precedent aplicate. Norma nu insistă pe clasificarea activelor de explorare și evaluare în corporale și necorporale cum prevăd de obicei normele contabile naționale. Standardul prevede ca o entitate va înregistra activele de explorare și evaluare la imobilizări necorporale sau corporale în funcție de natura acestora (IFRS 6.15) [3]. Multe active de explorare și evaluare sunt clar tangibile (de exemplu, vehicule, utilaje de forare), iar altele intangibile (drepturi de forare).

Dacă o entitate înregistrează cheltuielile legate de activitatea de explorare și evaluare la active, atunci acestea vor fi inițial recunoscute la nivelul costului conform IFRS 6.8. [3]. Recunoașterea imobilizărilor se face la costul de intrare și/sau de producție, în sensul că toate cheltuielile directe aferente unei imobilizări recunoscute se adaugă la cost în momentul angajării lor. O problema aparte este generată de cheltuielile de administrare și alte costuri generale globale. Dacă o entitate alege ca tratament contabil pentru aceste cheltuieli prevederile IAS 16.19.d, atunci aceste cheltuieli nu vor fi recunoscute în valoarea inițială a activelor. Conform IAS 2.15 și IAS 38.67.a aceste cheltuieli pot fi înregistrate la active dacă pot fi atribuite direct activelor respective. Având în vedere aceasta lipsa de conformitate, entitatea va trebui să aplice același tratament contabil pentru costurile similare (în acest caz, cheltuielile de administrare și alte costuri generale globale) și pentru perioade diferite de raportare (IFRS 6.BC28). Cele mai multe entități optează de obicei pentru excluderea acestor cheltuieli din costul activelor. Costurile pentru activități similare sunt înregistrate diferit doar dacă există probabilitatea ca rezervele să fie diferite. Acest fapt duce la schimbarea practicilor curente care vor determina înregistrarea acestor cheltuieli active atunci când succesul este probabil.

IFRS 6.9 prezintă următoarele exemple de cheltuieli care pot fi induse în evaluarea inițială a activelor de explorare și evaluare:

- achiziția drepturilor de explorare (de exemplu, licențe de explorare);
- studii topografice, geologice, geochimice și geofizice;
- forare de explorare;
- săpare;
- prelevare;
- activități legate de evaluarea fezabilității tehnice și viabilității comerciale a extragerii resurselor naturale. Aceste cheltuieli pot, dar nu trebuie întotdeauna, să fie considerate eligibile pentru a fi înregistrate la imobilizări. Lista nu este completă și entitățile pot identifica și alte cheltuieli care pot fi înregistrate la imobiliari.

O altă problemă întâmpinată la recunoașterea și evaluarea inițială este cea a evaluării rezervelor. Pentru entitățile din industria extractivă rezervele minerale sunt foarte importante și situația acestora depinde de valoarea atribuită acestor rezerve. Rezervele reprezintă de fapt sursele roditoarelor fluxuri de numerar. Prezentarea valorii rezervelor minerale în situațiile financiare este dificilă, deoarece acestea nu pot fi determinate decât pe baza unor estimări, care pot suferi modificări frecvente și, de asemenea, valoarea monetară a acestora este dificil de estimat. Adesea se utilizează costurile istorice, iar valoarea rezervelor este reflectată la venituri doar atunci când rezervele sunt extrase. Astfel, costurile istorice nu reprezintă o bază efectivă de evaluare a eforturilor de identificare a resurselor minerale în anul în care aceste costuri sunt efectuate.

Costurile de extragere a resurselor minerale (la entitățile examinate) sunt contabilizate prin deschiderea unor conturi analitice reflectate în tabelul 1. Entitățile care deschid două sau mai multe conturi analitice de evidență a costurilor ar trebui să repartizeze aceste consumuri pe tipuri de produse obținute. În caz contrar este imposibil de determinat cota-parte a costurilor aferente fiecărui tip de produse în rezultatul unuia și aceluiași proces de producție. Repartizarea trebuie să fie efectuată în raport cu volumul de produse obținute în luna de gestiune.

Tabelul 1. Nomenclatorul conturilor analitice deschise la contul sintetic 811 „Activități de bază”

Denumirea contului analitic de evidență a costurilor aferente extragerii	Întreprinderi de extragere a mineralelor utile					
	S.A. „Cariera de granit și pietriș”	S.R.L. „Topograf”	S.A. „Cariera Micăuți”	S.A. „Calcar”	S.R.L. „Nirom-Roz”	S.R.L. „Romadon”
Masă minieră de granit	+	-	-	-	-	-
Nisip de construcții	+	+	-	-	-	+
Plăci necondiționate	+	-	-	-	-	-
Blocuri	-	-	-	-	-	-
Gresie	-	-	-	-	-	-
Piatră brută	-	-	+	+	-	-
Nisip	-	-	-	-	+	-
Cotileț	-	-	-	-	-	-

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor entităților

În tabelul 1 simbolul „+” înseamnă existența contului analitic respectiv, iar simbolul „-” – lipsa acestuia.

Cu regret, la toate entitățile studiate la contul **811 „Activități de bază”** se deschid câte patru subconturi: 1 „Consumuri directe de materiale”; 2 „Consumuri directe privind retribuirea muncii”; 3 „Contribuții de asigurări sociale și primele de asigurare obligatorie de asistență medicală”; 4 „Consumuri indirecte de producție”. Însă se știe că aceste subconturi prevăzute inițial în Planul de conturi contabile al activității economico-financiare a entităților (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997) în mod oficial au fost anulate prin ordinul Ministerului Finanțelor nr. 2 din 10 ianuarie 2006, deoarece în așa caz se confunda noțiunea de subcont cu noțiunea de articol de

consumuri. Doar subcontul propriu-zis reprezintă o grupă omogenă de elemente patrimoniale care furnizează informații despre existența și modificarea acestora mai detaliate decât în contul sintetic, dar mai generalizate decât în contul analitic. De aceea la contul **811 „Activități de bază”** [2] pot fi deschise alte subconturi, după cum urmează:

1. „Fabricarea produselor finite”;
2. „Executarea lucrărilor”;
3. „Prestarea serviciilor”.

Pentru carierele de extragere a resurselor minerale este posibilă deschiderea următoarelor subconturi:

1. „Producerea mineralelor”;
2. „Prestarea serviciilor (de transport) beneficiarilor”;
3. „Prelucrarea mineralelor” etc.

Pentru descifrarea informațiilor din aceste subconturi este necesar de deschis conturi analitice care sunt indicate în tabelul 1 sau alte conturi.

Altă problemă din domeniul contabilității costurilor rezidă în selectarea nomenclatorului articolelor acestora. La întreprinderi s-a statornicit o tradiție eronată ca nomenclatorul subconturilor să reprezinte în același timp și nomenclatorul articolelor de consumuri.

De menționat că mineralele extrase sînt considerate produse și se trec la intrări prin debitarea contului **216 „Produse”** și creditarea contului **811 „Activități de bază”**. Înregistrarea acestora se efectuează la cost efectiv. Costul planificat al mineralelor utile nu se calculează.

Concluzii

1. Pentru entitățile din industria extractivă rezervele minerale sunt foarte importante și situația acestora depinde de valoarea atribuită acestor rezerve. Prezentarea valorii rezervelor minerale în situațiile financiare este dificilă, deoarece acestea nu pot fi determinate decât pe baza unor estimări, care pot suferi modificări frecvente și, de asemenea, valoarea monetară a acestora este dificil de estimat. Adesea se utilizează costurile istorice, iar valoarea rezervelor este reflectată la venituri doar atunci când rezervele sunt extrase. Astfel, costurile istorice nu reprezintă o bază efectivă de evaluare a eforturilor de identificare a resurselor minerale în anul în care aceste costuri sunt efectuate.

2. La entitățile investigate din ramura extractivă se denaturează structura costurilor și se întocmesc formule contabile de prisos, ceea ce majorează nejustificat volumul de lucru. În scopul simplificării corespondenței conturilor este necesar ca costurile menționate să fie reflectate doar o singură dată, însă nu pe subconturi, ci pe articole de costuri.

3. Costurile aferente extragerii resurselor minerale trebuie să fie contabilizate în contul **811 „Activități de bază”** doar în cazul în care se atribuie în mod direct la valorificarea zăcămintelor de minerale utile. Ca urmare, datele contabile vor deveni mai precise, deoarece se vor exclude operațiunile de repartizare convențională a acestora proporțional cu volumul resurselor dobândite și/sau transportate beneficiarilor.

4. Entitățile care deschid două sau mai multe conturi analitice de evidență a costurilor ar trebui să repartizeze aceste costuri pe tipuri de produse obținute. Repartizarea urmează să fie efectuată cu luarea în considerare a volumului produselor obținute în luna de gestiune.

Bibliografie

1. Legea privind auditul situațiilor financiare nr. 271 din 15.12.2017. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018, nr. 7-17
2. Planul general de conturi contabile. 2013. *onitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 233-237.2.
3. *Standardul Internațional de Raportare Financiară 6 „Explorarea și evaluarea resurselor minerale”*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008. 736 p. ISBN 978-9975-78-704-8 (cu modificările și completările ulterioare)
4. BUCUR, V.; ȘEVCIUC, T. *Contabilitatea resurselor minerale și a explorării acestora*. Chișinău: CE UASM, 2009. 223 p. ISBN 978-9975-64-182-1

ПРАКТИЧЕСКИЕ И НАЛОГОВЫЕ АСПЕКТЫ ПО УЧЕТУ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕЗИДЕНТОВ ИНФОРМАЦИОННО- ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРКОВ

CZU: 657.4:061.68(478)

ТОДОРОВА Людмила

*доктор экономики, конференциар университет, Государственный аграрный университет Молдовы,
консультант "Brodsky Uskov Looper Reed & Partners"*

Summary: *As of 01.02.2019, more than 350 companies of the Republic of Moldova received the status of residents of the information technology park. Residents of IT parks have the right to enjoy benefits and guarantees received according to the status of a resident of the Park. The unified tax is paid by Park residents in the amount of 7 % of sales income, but not less than the minimum amount of the single tax, which is determined monthly for each employee and is 30% of the average monthly salary in the economy, projected for the tax period of the corresponding tax. This article discusses some of the features in the transition of the enterprise to this tax scheme.*

Keywords: software, information technology park, single tax, sales revenue, number of employees, average wages in the economy.

JEL Classification: M 41

С 1 января 2018 года создан первый в республике информационно-технологический парк «Moldova IT park» на 10-летний срок. По состоянию на 1 февраля 2019 года более 350 компаний Республики Молдова получили статус резидентов ИТ-парка. Основной целью резидентов названных парков является создание организационной платформы с пакетом инновационных механизмов и льгот, необходимых для активизации развития индустрии информационных технологий, созданию новых рабочих мест и привлечения местных и иностранных инвестиций в эту область.

Деятельность парка регламентируется **Законом об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года и Постановлением Правительства «**О создании информационно-технологического парка „Moldova IT park“**» № 1144 от 20 декабря 2017 года. С 1 января 2018 года **Налоговый кодекс** дополнен новым Разделом X «Налогообложение резидентов Информационно-технологических парков», который устанавливает особые правила налогообложения налогоплательщиков, имеющих статус резидентов названных парков.

Регистрация резидентов осуществляется администрацией парка в соответствии с утвержденным Правительством Положением о регистрации резидентов парка, в котором представлены процедура и требования по регистрации, а также образец договора об осуществлении деятельности в парке.

Так, согласно пункту 9 приложения 2 к Положению о регистрации резидентов информационно-технологического парка «Moldova IT park» для регистрации в качестве резидента парка, уполномоченное лицо представляет администрации парка заявление в свободной форме, на бумажном носителе или в электронной форме, с просьбой о заключении договора и регистрации в качестве резидента или дополнительного согласования договора, с указанием имени/наименования заявителя, адреса/юридического адреса заявителя, вида/видов деятельности, которые заявитель намерен осуществлять в парке, и запрашиваемого срока деятельности в парке. Договор заключается на срок не менее четырех лет.

В день подписания договора администрация парка регистрирует данное лицо в Регистре учета резидентов парка, присваивает ему регистрационный номер и бесплатно выдает

сертификат о регистрации в качестве резидента парка. Сертификат о регистрации в качестве резидента парка выдается бесплатно на период действия договора, заключенного между администрацией и резидентом.

В течение 10 рабочих дней со дня регистрации резидента, администрация парка представляет копии выписки из Регистра учета резидентов парка органам местного публичного управления, налоговому органу, таможенной службе, органам социального и медицинского страхования, бюро статистики района, в котором находится центральный офис (юридический адрес) резидента.

Согласно статье 8 **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года в информационно-технологических парках могут осуществляться следующие основные виды деятельности (в соответствии с КЭДМ, ред.2):

- a) деятельность в области компьютерного программирования программного обеспечения по заказу (программное обеспечение, ориентированное на клиента) (62.01);
- b) выпуск компьютерных игр (58.21);
- c) выпуск прочего программного обеспечения (58.29);
- d) деятельность по управлению компьютерным оборудованием (62.03);
- e) обработка данных, администрирование веб-страниц и связанные с этим виды деятельности (63.11);
- f) деятельность веб-порталов (63.12);
- g) консультационные услуги в области информационных технологий (62.02);
- h) другие виды деятельности услуг в области информационных технологий (62.09);
- i) прочие виды образования, не включенные в другие категории (85.59), ограниченные обучением работе на компьютере;
- j) прочие исследования и разработки в области естественных наук и инженерии (72.19), основанные на использовании высокопроизводительного специализированного вычислительного оборудования, ограниченные:
 - услугами, связанными с научными исследованиями и экспериментальными разработками в области математики (72.19.11);
 - услугами, связанными с научными исследованиями и экспериментальными разработками в области компьютерных наук и информационных технологий (72.19.12);
 - услугами, связанными с научными исследованиями и экспериментальными разработками в области физики (72.19.13);
 - услугами, связанными с научными исследованиями и экспериментальными разработками в области нанотехнологий (72.19.21);
 - прочими услугами, связанными с научными исследованиями и экспериментальными разработками в области технических наук и в области технологий, кроме биотехнологии (72.19.29);
 - оригинальными работами научных исследований и экспериментальных разработок в области естественных и технических наук, кроме биотехнологии (72.19.50);
- k) научные исследования и разработки в области биотехнологий (72.11), ограниченные:
 - научными исследованиями и экспериментальными разработками в области биоинформатики: создание баз данных геномов, последовательностей протеинов, моделирование комплексных биологических процессов, включая системную биологию;
 - научными исследованиями и экспериментальными разработками в области нанобиотехнологии: применение инструментов и процессов нано- и микропроизводства для создания приспособлений по изучению биосистем и их применение при создании медицинских препаратов, в диагностике и т.д.;
- l) производство электронных компонентов (модулей) (26.11), ограниченное:
 - производством микропроцессоров;
 - производством интегральных микросхем (аналоговых, цифровых или смешанных);

m) постпроизводственный этап изготовления кинофильмов, видео- и телевизионных программ (52.12), основанный на использовании высококачественного специализированного компьютерного оборудования, ограниченный:

- услугами по созданию видеоэффектов (59.12.14);
- услугами в области анимации (59.12.15);

n) услуги по специализированному дизайну (74.10), основанные на использовании высокопроизводительного специализированного вычислительного оборудования.

Под основной деятельностью подразумевается деятельность, которая приносит резиденту парка 70 % и более дохода от продаж. Для определения факта, осуществляет ли резидент информационно-технологического парка основной вид деятельности, который приносит 70 % или более дохода от продаж, рассчитывается соотношение суммы дохода, полученного от продажи услуг и работ, разрешенных в парке, в соответствии со статьей 8 **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года, и общей суммы дохода от продажи продукции (товаров), предоставления услуг, выполнения работ и прочих доходов, отражаемых в бухгалтерии. В этом случае ежемесячно рассчитываются оба показателя дохода от продаж, а также общие суммы с начала соответствующего календарного года или с начала деятельности в информационно-технологическом парке. Компаниям, получившие статус резидента ИТ-парка, упрощена схема налогообложения путем уплаты единого налога.

Единый налог – это сумма, ежемесячно уплачиваемая в бюджет резидентами информационно-технологических парков в соответствии со статьей 15 **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года.

В соответствии со статьей 370 **Налогового кодекса** единый налог уплачивается в размере 7 % из доходов от продаж, но не может быть меньше 30 % прогнозируемой среднемесячной заработной платы по экономике.

Среднемесячная заработная плата по экономике, прогнозируемая на 2019 год, утверждена в размере 6 975 леев.

Соответственно минимальная сумма единого налога, взимаемого с резидентов ИТ-парков, определяется ежемесячно на каждого работника, проработавшего хотя бы один рабочий день и составляет 2 092,50 лея (6 975 леев x 30 %).

Предположим, что компания S.R.L. является резидентом ИТ-парка, в штате компании 5 сотрудников, каждый сотрудник получает по 25 000 леев в месяц, продажи компании иностранным партнерам в месяц составляют 300 000 леев.

В данной ситуации единый налог, подлежащий уплате резидентом ИТ-парка, определяется как максимальная сумма из двух показателей. Поэтому, компания S.R.L. уплачивает единый налог в размере 21 000 леев (300 000 леев x 7 %) и не нарушает минимальный порог в размере 10 462,50 лея (5 сотрудников x 2 092,50 лея).

При начислении единого налога необходимо составить следующую двойную запись:

- дебет счета **731 «Расходы по подоходному налогу»**,
- кредит счета **534 «Обязательства бюджету»**.

Исходя из положений статьи 14 **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года суммы, уплаченные резидентами парка в качестве единого налога, взимаемого с резидентов информационно-технологических парков, перечисляются на казначейский счет поступлений Министерства финансов и распределяются следующим образом:

- a) в государственный бюджет направляются 10,0 % налога на доход от предпринимательской деятельности, 19,4 % подоходного налога с заработной платы, 0,1 % сбора за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова;
- b) в бюджет государственного социального страхования направляются 54,7 % взносов обязательного государственного социального страхования, уплаченных резидентами информационно-технологических парков;

- с) в фонды обязательного медицинского страхования направляются 15,4 % взноса обязательного медицинского страхования, начисленного в процентном отношении к заработной плате и другим выплатам, уплаченного работниками и работодателями;
- д) в местные бюджеты направляются 0,3 % местных сборов, взимаемых с резидентов информационно-технологических парков, 0,1 % налога на недвижимое имущество юридических лиц.

Состав единого налога представлен в таблице 1.

Таблица 1. Состав единого налога

Состав единого налога	
включает в себя:	не включает в себя:
• налог на доход от предпринимательской деятельности; • подоходный налог с заработной платы; • взносы обязательного государственного социального страхования, уплачиваемые работниками и работодателями; • взносы обязательного медицинского страхования, уплачиваемые работниками и работодателями; • местные сборы; • налог на недвижимое имущество; • сбор за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова.	• подоходный налог, удержанный у источника выплаты, установленный в соответствии с частью (5) статьи 88, статьями 89, 90, 90¹ и 91, взносы обязательного государственного социального страхования и взносы обязательного медицинского страхования, рассчитанные/удержанные при осуществлении выплат в пользу физических лиц, иных чем выплаты по оплате труда; • налог на добавленную стоимость; • акцизы; • дорожные сборы, кроме сбора за пользование автомобильными дорогами автомобилями, зарегистрированными в Республике Молдова; • иные налоги, сборы и обязательные выплаты, прямо не указанные в составе единого налога.

Исходя из требований статьи 371 **Налогового кодекса** и статьи 15 **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года, единый налог определяется и уплачивается ежемесячно до 25-го числа, следующего за отчетным месяцем. Расчет и определение доли деятельности, осуществляемые резидентами ИТ-парка, осуществляется в *Декларации об едином налоге* (форма UI 17), которая предоставляется ежемесячно с обязательным использованием автоматизированных методов электронной отчетности. Заполнение приложения к Декларации об едином налоге «Показатели, связанные с определением доли деятельности», заполняется с целью оценки критериев приемлемости основной деятельности, которая должна проводиться в парке резидентами парков в соответствии со ст. 8 Закона о информационно-технологических парках.

Помимо *Декларации об едином налоге* (форма UI 17), резиденты информационно-технологических парков представляют следующую информацию, касающуюся единого налога:

а) отчет об удержанных подоходном налоге, взносах обязательного медицинского страхования и начисленных взносах обязательного государственного социального страхования (форма IPS 18) – ежемесячно до 25-го числа, следующего за отчетным месяцем;

б) информацию о заработной плате и других выплатах, осуществленных резидентом информационно-технологического парка в пользу работников (форма ISAPTI 17) – ежегодно до 25 января года, следующего за календарным годом, в котором произведены выплаты в пользу работников, и носит информативный характер;

с) информацию о выплатах по оплате труда, произведенных резидентами информационно-технологических парков в пользу работников, включая данные о количестве месяцев, в течение которых выплаченные доходы от оплаты труда облагались посредством единого налога – ежегодно до 1 марта года, следующего за годом, в котором произведены такие выплаты, представляется резидентами парков каждому работнику, которому произведены выплаты по оплате труда, облагаемые единым налогом.

Обращаем внимание, что все сотрудники резидентов парка, вне зависимости от занимаемой должности/профессии или места работы (основное или по совместительству) не платят никаких налогов.

Далее рассмотрим порядок расчета заработной платы для работников резидента ИТ-парка.

Допустим, компания S.R.L. является резидентом ИТ-парка, в штате компании 5 сотрудников (программисты, директор информационной системы и генеральный директор), ежемесячный фонд заработной платы составляет 100 000 леев в месяц.

При начислении заработной платы для работников резидента ИТ-парка составляют следующую двойную запись:

- дебет счета **811 «Основная деятельность»**, **713 «Административные расходы»** и др. – на сумму 100 000 леев,
- кредит счета **531 «Обязательства персоналу по оплате труда»** – на сумму 100 000 леев.

При выдаче заработной платы работникам резидентов ИТ-парка составляют следующую двойную запись:

- дебет счета **531 «Обязательства персоналу по оплате труда»** – на сумму 100 000 леев,
- кредит счета **241 «Касса»** – на сумму 100 000 леев.

Следовательно, работодатель обязан уведомить сотрудников в письменной форме об особенностях социального и медицинского страхования, а также об особенностях подоходного налога с заработной платы до получения статуса резидента парка, а в случае новых работников – до приема их на работу.

Особенности налогообложения для работников резидентов ИТ-парка:

1. В соответствии со статьей 16 части (1) **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года, работники резидентов ИТ-парка пользуются всеми видами пособий социального страхования, выплачиваемых из бюджета государственного социального страхования:

- а) по временной нетрудоспособности, обусловленной общим заболеванием или несчастным случаем, не связанным с работой;
- б) по предупреждению заболеваний (карантину);
- в) по восстановлению трудоспособности;
- д) по материнству;
- е) по воспитанию ребенка до достижения им возраста 3-ех лет;
- г) по уходу за больным ребенком.

Государственные пособия социального страхования будет рассчитываться из размера застрахованного ежемесячного дохода, равного 60 % среднемесячной заработной платы, прогнозируемой по экономике. Следовательно, основа для исчисления пособий социального страхования в 2019 году составит 4 185 леев (6 975 леев x 60 %).

2. В соответствии со статьей 16 части (2) **Закона об информационно-технологических парках** № 77 от 21 апреля 2016 года, работники резидентов ИТ-парков получают статус застрахованных лиц в системе обязательного медицинского страхования на основании списков персонального учета застрахованных работников.

3. Согласно статье 377 части (1) и (2) **Налогового кодекса**, выплаты по оплате труда работников резидента ИТ-парка считаются окончательно обложенными налогом и не требуют дополнительного декларирования и уплаты подоходного налога. На период применения единого налога не предоставляются освобождения по статьям 33-36 **Налогового кодекса** и другие вычеты по выплатам, произведенным резидентами ИТ-парка. Неиспользованные освобождения не могут передаваться супруге (супругу).

4. Из заработной платы работников резидентов ИТ-парков не удерживаются взносы обязательного государственного социального страхования и взносы обязательного медицинского страхования.

Из всего следует, что льготная система налогообложения позволяет компаниям повысить уровень заработной платы своих сотрудников. Однако размеры социальных выплат работникам уменьшаются.

Еще важно учесть, что резиденты ИТ-парка имеют следующие обязанности:

- 1) уплачивать членские взносы в размере, порядке и на условиях, установленных настоящим договором;
- 2) ежеквартально представлять администрации отчет, который прилагается к договору и является неотъемлемой частью договора;
- 3) обеспечивать необходимые условия для проведения ежегодного обязательного аудита финансовой деятельности аудиторской компанией в соответствии со статьей 18 **Закона об информационно-технологических парках № 77** от 21 апреля 2016 года об информационно-технологических парках;
- 4) выполнять другие обязанности, предусмотренные законодательством.

Право ежегодной проверки деятельности резидентов ИТ-парка имеют аудиторы и аудиторские компании, зарегистрированные в Государственном реестре аудиторов и Государственном реестре аудиторских обществ, аудиторов-индивидуальных предпринимателей, которые переданы Совету по публичному надзору за аудитом в соответствии с **Законом об аудите финансовых отчетов № 271** от 15 декабря 2017 г.

Таким образом, деятельность резидентов парка подлежит ежегодной обязательной проверке и подтверждения ключевых показателей, согласно **Закону об информационно-технологических парках № 77** от 21 апреля 2016 года и разделу X **Налогового кодекса**, а также отчетов, сдаваемых ежемесячно в администрацию ИТ-парка.

В соответствии со статьей 18 **Закона об информационно-технологических парках № 77** от 21 апреля 2016 года администрация парка установила следующие показатели для ежегодной проверки:

1. Срок действия регистрации резидента в Республике Молдова в качестве субъекта предпринимательской деятельности (проверяется если резидент не является неплатежеспособным или ликвидируется и/или реструктуризации в результате несостоятельности, или предпринимательская деятельность которого была приостановлена, или которое является субъектом предусмотренных законом процедур по объявлению одной из перечисленных ситуаций. – пункт 4 **Положение о регистрации резидентов информационно-технологического парка «Moldova IT park»**, Приложение № 2 к Постановлению Правительства № 1144 от 20 декабря 2017 года);

2. Осуществление основных видов деятельности по юридическому адресу и в местах нахождения своих подразделений, расположенных на территории Республики Молдова (проверяется и указывается юридический адрес и место фактического нахождения резидента, осуществляющего предпринимательскую деятельность);

3. Соблюдение доли деятельности в размере 70% и более доходов от продаж за основную деятельность, разрешенную в парке (проверяется если резидент ИТ-парка осуществляет основную деятельность, которая приносит 70% или более дохода от продаж, рассчитывается соотношение суммы дохода, полученного от продажи услуг и работ, разрешенных в парке, в соответствии со статьей 8 **Закона об информационно-технологических парках № 77** от 21 апреля 2016 года, и общей суммы дохода от продажи продукции (товаров), предоставления услуг, выполнения работ и прочих доходов, отражаемых в бухгалтерии. В этом случае ежемесячно рассчитываются оба показателя дохода от продаж, а также общие суммы с начала соответствующего календарного года или с начала деятельности в информационно-технологическом парке);

4. Подтверждение ведения учета, составление и представление финансового отчета, отчетов и деклараций в порядке установленных действующим законодательством, в том числе документальное подтверждение информирования работников резидента об особенностях социального и медицинского страхования, а также об особенностях подоходного налога с заработной платы (проверяется если резидент ИТ-парка обеспечил процессы и предоставил вышеназванные документы в порядке установленных действующим законодательством в адрес компетентных органов);

5. Доход от общего объема продаж резидента, реализованного в течение 2018 года.

В последующем, резиденты ИТ-парков в срок не позднее 15 марта, следующего за отчетным годом, обязаны предоставить администрации парка утвержденную ежегодную матрицу в электронной версии, отправленной по адресу office@moldovaitpark.md и finance@moldovaitpark.md (в случае цифровых подписей), или физически представленной в офис – str. Studentilor 9/11, Tekwill (в случае подписей на бумажном носителе).

Выводы

1. Вхождение в информационно-технологический парк позволит субъектам направить сэкономленные средства на внедрение конкурентоспособных на международном рынке видов продукции и услуг, на создание рабочих мест с улучшенными условиями труда и высоким уровнем заработной платы.

2. Компаниям, получившие статус резидента ИТ-парка, упрощена схема налогообложения путем уплаты единого налога.

3. Льготная система налогообложения позволяет компаниям повысить уровень заработной платы своих сотрудников. Однако размеры социальных выплат работникам уменьшаются.

4. Все сотрудники резидентов парка, вне зависимости от занимаемой должности/профессии или места работы (основное или по совместительству) не платят никаких налогов.

5. На период применения единого налога работники резидентов ИТ-парка теряют право на освобождение и на другие выплаты в соответствии со статьями 33-36 **Налогового кодекса** вне зависимости от занимаемой должности/профессии или места работы (основное или по совместительству). Неиспользованные освобождения не могут передаваться супруге (супругу).

6. Выплаты по оплате труда, полученные работниками резидентов ИТ-парков, считаются окончательно обложенными налогом и не требуют дополнительного декларирования и уплаты подоходного налога.

Литература

1. Закон об информационно-технологических парках: № 77 от 21 апреля 2016 года. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2016, nr. 157-162
2. Закон о пособиях по временной нетрудоспособности и других пособиях социального страхования: № 289-XV от 22 июля 2004 года. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2014, nr. 86
3. Налоговый кодекс: № 1163-XIII от 24 апреля 1997 года. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007 года, специальный выпуск
4. Трудовой кодекс Республики Молдова: № 154 – XV от 28 марта 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr. 159-162
5. Положение о возврате сумм пособий по временной нетрудоспособности резидентам информационно-технологических парков: În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018, nr. 121-125
6. Постановление Правительства Республики Молдова «О создании информационно-технологического парка „Moldova IT park”»: № 1144 от 20 декабря 2017 года. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 451-463
7. Постановление Правительства Республики Молдова «Об утверждении размера среднемесячной заработной платы по экономике, прогнозируемой на 2019 год»: № 21 от 18 января 2019 года. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2019, nr. 22-23
8. Приказ об утверждении формуляров отчетов о едином налоге, уплачиваемом резидентами информационно-технологических парков: № 135 от 6 ноября 2017 года În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 399-410

**COSTURILE NEPRODUCTIVE AFERENTE PROCESELOR DE INCUBARE A OUĂLOR:
TRATAMENTE CONTABILE ȘI ASPECTE FISCALE****NON-PRODUCTION COSTS RELATED TO THE EGG INCUBATION PROCESS:
PECULIARITIES OF LEARNING AND ENDEAVORS**

CZU: 657.471:636.5(478)

TAPU Tatiana¹, LUPPOL Nadejda²^{1,2}Universitatea Agrară de Stat din MoldovaE-mail: ¹ tatiana.tapu@gmail.com; ² nadyn-l@mail.ru

Summary: *Technological processes within industrialized poultry farms express the totality of actions according to a certain predefined technological flow, as it happens in other industrial enterprises, but they are focused on the management of biological assets, namely birds. This fact involves significant differences not only at the stage of recognizing, evaluating and accounting for poultry flocks as an element of stocks, and in accounting for production costs, but also in determining the unit cost of the objects of calculation for which this cost is calculated. In the context of the above mentioned, we aim to elucidate the algorithm for calculating the unit cost of day-old chicks obtained from the incubation of domestic poultry eggs in the incubation sections.*

Keywords: Biological transformation. Day-old chicks. Incubation. Object of calculation. Poultry breeding. Production costs. Threshold of significance.

JEL Classification: M 41, Q16 R&D

Introducere

În avicultură o importanță majoră se acordă proceselor dezvoltate în secțiile de incubare a ouălor. Acestea reunesc un număr impunător de etape tehnologice specifice care incontestabil influențează nu doar modalitatea de contabilizare a costurilor de producție, dar și algoritmul de calculație a costului unitar al puilor de o zi obținuți din incubarea ouălor păsărilor domestice (în continuare – pui de o zi). La fel ca și în cadrul altor întreprinderi industriale, procesele tehnologice care derulează în secțiile de incubare exprimă totalitatea acțiunilor potrivit unui anumit flux tehnologic prestabilit și etapizat, doar că sunt axate pe transformarea administrată a activelor biologice și anume a păsărilor.

SNC „Particularitățile contabilității în agricultură” (în continuare – SNC „PCA”) [5] precum și „Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor” (în continuare – indicații metodice) [2] nu conțin explicații cu privire la impactul factorilor tehnologici și de natură ereditară asupra modului de contabilizare a activelor biologice și a costurilor de producție, iar ca urmare și a calculației costului unitar la întreprinderile agricole cu bază industrială de producție (din componența cărora fac parte și entitățile avicole).

În contextul celor menționate, ne-am propus ca obiectiv al prezentei lucrări să elucidăm procedeele contabile de identificare a pragului de semnificație a costurilor neproductive aferente proceselor de incubare și explicării algoritmului de calculație a costului unitar al puilor de o zi obținuți din incubarea ouălor păsărilor domestice.

Cercetările în domeniul s-au axat pe prevederile Codului fiscal (în continuare CF), SNC „Stocuri” [4], SNC „PCA” [5] și indicațiilor metodice [2]. Sugestiile au fost expuse în baza generalizării problemelor și incertitudinilor întâlnite de contabilii practicieni nu doar la contabilizarea faptelor economice condiționate de procesele tehnologice care derulează în cadrul secțiilor de incubare a ouălor, dar și la calculația costului unitar al produselor avicole și a activelor biologice adiționale. Discordanțele au fost identificate de autor în cadrul activităților de consultanță desfășurate la solicitarea acestor entități.

În procesul cercetărilor s-a acordat prioritate metodei studiului monografic de descriere a obiectelor contabile cu aplicarea elementelor de comparație, analiză și deducție.

Conținut de bază

Analiza proceselor tehnologice de incubare a ouălor denotă influența notorie a unui șir de factori tehnologico-organizaționali și de natură biologică (ereditară). Factorii în cauză se resimt și în cadrul procedeelelor de calculație a costului unitar al puilor de o zi obținuți din ecloziune. Impactul lor se reliefează pe parcursul monitorizării biologice a proceselor de incubare. Ca urmare a examinării din boxele de incubare se exclud ouăle necondiționate și se nimicesc puii neviabili și malformați. Verificarea biologică a proceselor de incubare derulează în trei etape: presortarea, mirajul și evaluarea rezultatelor ecloziunii.

Ca urmare a monitorizării biologice și evaluării puietului secțiile de incubare înregistrează pierderi care nicidecum nu pot fi valorificate totalmente în calitate de stocuri. Componenta pierderilor aferente proceselor de incubare este relatată în continuare (tabelul 1).

Tabelul 1. Componenta pierderilor aferente proceselor de incubare

Ouălor necondiționate excluse la etapa	Presortării, recunoscute ca produse secundare ulterior destinate utilizării pe teren sau comercializării terților. Acestea sunt calificate ca produse secundare, atribuite la stocuri cu utilizare ulterioară pentru consum și/sau comercializare
	Mirajelor periodice, calificate ca subproduse de origine animală nedestinate consumului uman
Costurilor neproductive cauzate de	Examinarea biologică a proceselor de incubare, trierea și excluderea ouălor necondiționate din boxele de incubare (retribuirea muncii, costuri directe de materiale, servicii etc.)
	Incubarea ouălor necondiționate până la verificare biologică
	Incubarea ouălor din care a eclozionat puiet neviabil și malformat

Sursa: elaborat de autori

Din punctul 43 al Indicațiilor metodice [2] rezultă că pierderile de producție aferente proceselor de incubare se constituie din: valoarea ouălor excluse din boxele de incubare (pe parcursul tuturor proceselor de monitorizare), costurile neproductive cauzate de incubarea ouălor excluse și costurile aferente micșorării randamentului incubatoarelor odată cu excluderea acestora, costurile ocazionate de procesele de incubare și ecloziune a puilor neviabili și malformați, costurile cauzate de comercializarea bunurilor rezultate din rebut (ouă alterate, pui pieriți etc.) la valori mult mai mici decât costul materiei prime (ouălor plasate în incubator) și a costurilor aferente proceselor neproductive de incubare etc.

Costurile aferente incubării ouălor urmează să fie diminuate cu mărimea pierderilor de producție aferente proceselor de incubare, ceea ce ar permite ajustarea costului unitar în funcție de rezultatele examinărilor biologice. Totodată menționăm că nici într-un act normativ contabil nu se conține modalitatea determinării cuantumului valoric al pierderilor de producție, cu toate că în scopurile fiscale [1] pierderile cauzate de procesele de incubare sunt calificate ca:

- cheltuieli ordinare și necesare suportate în cadrul activității de întreprinzător conforme aliniatului (1) al articolului 24 din Codul fiscal – costurile neproductive cauzate de trierea ouălor în procesul tuturor etapelor de examinare biologică, identificarea puilor neviabili și malformați, precum și excluderea resturilor de incubare;
- cheltuieli cauzate de reziduuri, deșeuri și perisabilități naturale conforme aliniatului (13) al articolului 24 din Codul fiscal – valoarea ouălor necondiționate excluse în procesul trierii și valoarea puilor neviabili și malformați.

Actualmente entitățile sunt nevoite să determine astfel de norme de sine stătător, axându-se pe diverse calcule distorsionate și incerte cauzate de necesitatea identificării mărimii costurilor neproductive aferente proceselor de incubare considerate. Analiza practicii contabile cu privire la contabilizarea operațiunilor aferente proceselor de incubare a conturat următoarele lacune: ouăle excluse din boxele de incubare pe parcursul mirajelor periodice nu sunt documentate; costurile aferente proceselor de incubare nu sunt diminuate la valoarea ouălor excluse din boxele de incubare; valoarea puilor neviabili nimiciți nu se înregistrează și, ca urmare, este denaturată nejustificat valoarea puilor viabili înregistrați etc.

Menționăm că ouăle excluse din boxele de incubare în urma verificărilor biologice trebuie să fie evaluate conform SNC „Stocuri” [4] la valoarea realizabilă netă cu diminuarea ulterioară a costurilor secției de incubare aferente lotului dat. În acord cu prevederile punctului 30 din SNC „PCA”, puii obținuți din ecloziune în cadrul incubatoarelor proprii se înregistrează la costul planificat al unui cap

conform calculației incubării. Standardul în cauză, la fel ca și indicațiile metodice, nu recomandă un algoritm de determinare a costului acestor active biologice [5]. SNC „PCA” nu dezvăluie particularitățile inerente proceselor de incubare care influențează algoritmul de calculație a costului unitar, de exemplu, cum se procedează în cazul când la incubare sunt plasate ouă ale diferitor specii de păsări, cu diversă durată de incubare și greutate unitară a ouălor ș. a.

Algoritmul de calculație a costului unitar în secțiile de incubare se complică în cazul când în una și aceeași perioadă în boxele de incubare ale unei secții sunt plasate ouă cu greutate unitară și durată de incubare diferite. Pentru a ține cont de factorii sus-menționați cu scopul calculației costului unitar, precum și a costurilor aferente producției în curs de execuție, recomandăm recalcularea numărului de ouă plasate în boxele de incubare în ouă convenționale, pornind de la greutatea medie a unui ou, iar în calitate de unitate convențională de considerat greutatea unui ou de găină.

În continuare, în baza unui exemplu convențional, este expusă modalitatea elaborată de autor privind calculația costului unitar al puilor de o zi în cazul în care la incubare în una și aceeași perioadă sunt plasate ouă ale diferitor specii de pasări, precum și a determinării pragului de semnificație a costurilor neproductive ocazionate de procesele de incubare.

Să admitem că entitatea avicolă S.R.L. „Avicola-Ecloz” a înregistrat în luna martie 2018 costuri aferente incubării ouălor în sumă de 246905 lei, inclusiv valoarea totală a ouălor a constituit 139000 mii lei. La începutul lunii nu s-a înregistrat producție în curs de execuție. Pe data de 7 martie 2018 în incubator au fost plasate 31000 ouă, inclusiv:

- 20000 de ouă de găină la valoarea de 31800 mii lei (1,59 lei per ou);
- 2000 de ouă de găscă la valoarea de 100 mii lei (50,00 lei per ou);
- 9000 de ouă de prepeliță la valoarea de 7200 mii lei (0,80 lei per ou).

Greutatea medie a unui ou plasat în incubator a constituit:

- 54 g – de găină;
- 180 g – de găscă;
- 9 g – de prepeliță.

Rezultatele examinării biologice a proceselor de incubare și ecloziunii puilor sunt relatate în continuare (tabelul 2).

Tabelul 2. Rezultatele examinării biologice a proceselor de incubare și ecloziunii puilor

Tipul ouălor	Plasat ouă inițial, n_0	Mirajul				total ouă excluse, buc.	Obținut pui de o zi, capete	
		I		II			viabili	malformați și morți
		termenul, zile, N_z	exclus ouă, buc., r_i	termenul, zile, N_z^*	exclus ouă, buc., r_i^*			
Găină	20000	7	356	11	454	810	16508	1094
Găscă	2000	9	60	15	58	118	-	-
Prepeliță	9000	5	240	9	300	540	8757	700

Sursa: Elaborat de autori după Cudreaveț, N. ș. a. [7, p. 104-116].

Ouăle excluse din incubator (810 – de găină, 118 – de găscă, 540 – de prepeliță) pe măsura preluării din incubator au fost comercializate unei entități terțe specializate în prepararea făinii proteice la valoarea totală de 1793 lei (fără TVA), din care:

- pentru ouăle de găină - 450 lei;
- pentru ouăle de găscă - 1180 lei,
- pentru ouăle de prepeliță - 163 lei.

Resturile din incubare au fost comercializate aceleiași entități și anume:

- 1) coajă de ou 92 kg la valoarea de 120 lei (fără TVA), din care 83 kg de la ouăle de găină la valoarea de 108,26 lei și 9 kg de la ouăle de prepeliță la valoarea de 11,74 lei;
 - 2) pușorii neviabili și cu malformații la valoarea totală de 2748 lei (fără TVA), din care 1094 capete de pușori de găină la valoarea de 2188 lei și 700 capete de pușori de prepeliță la valoarea de 560 lei .
- La sfârșitul lunii în incubator au rămas ouăle de găscă pentru care procesele de incubare nu s-au finalizat.

Conform datelor din exemplul de mai sus, calculația costului unitar se efectuează în următoarea succesiune:

1. Se determină valoarea producției secundare ($\sum_{i=1}^3 p_i$):

$$\sum_{i=1}^3 p_i = 1793 + 120 + 2748 = 4661 \text{ lei.}$$

2. Se determină mărimea costurilor comune repartizabile ($\sum CR$) deduce din suma totală a costurilor de producție ($\sum CT$) următoarele mărimi: valoarea ouălor plasate în boxele de incubare ($\sum Vou$) și valoarea totală a produselor secundare ($\sum_{i=1}^3 p_i$):

$$\sum CR = \sum CT - \left(\sum Vou + \sum_{i=1}^3 p_i \right), \quad (1)$$

$$\Rightarrow 246905 - (139000 + 4661) = 103244 \text{ lei.}$$

3. Se determină numărul convențional de ouă plasate în incubator cu excepția celor de găină după formula (2):

$$n_0 \times \frac{\bar{x}_g}{54}, \quad (2)$$

unde n_0 – numărul de ouă plasat inițial,

\bar{x}_g – greutatea medie a unui ou plasat în incubator,

54- greutatea medie a unui ou de găină plasat în incubator

Substituind în formula (3) datele exemplului obținem următoarele rezultate:

• numărul convențional de ouă de găscă:

$$2000 \times \frac{180}{54} = 6667 \text{ ouă,}$$

• numărul convențional de ouă de prepeliță:

$$9000 \times \frac{9}{54} = 1500 \text{ ouă.}$$

4. Se determină numărul zilelor/ou de incubare:

a) pentru ouăle de găină cu aplicarea formulei de calcul (3):

$$(n_0 - r_i - r_i^*) \times (N_z - N_z^*), \quad (3)$$

unde r_i – numărul de ouă exclus în mirajul I,

r_i^* – numărul de ouă exclus în mirajul II,

N_z – termenul de zile în mirajul I,

N_z^* – termenul de zile în mirajul II;

$$429666 = (78576 + 211090 + 140000).$$

b) de găscă și de prepeliță, aplicând formula de calcul (4):

$$\left(\frac{\bar{x}_g}{54} \times (n_0 - r_i - r_i^*) \right) \times (N_z - N_z^*) \quad (4)$$

• de găscă constituie 155260 lei [60000 + 38800 + 56460], cu aplicarea formulei de calcul (4):

• de prepeliță constituie 23210 lei [7500 + 5840 + 9870] cu aplicarea formulei de calcul (4):

5. Se determină numărul total de zile/ou ($\sum Zou$) pentru toate tipurile de ouă:

$$429666 + 155260 + 23210 = 608136 \text{ zile/ou}$$

6. Se determină costul efectiv al unei zile/ou (\bar{C} zile/ou) de incubare cu aplicarea formulei de calcul (5):

$$\bar{C} \text{ 1 zile/ou} = \frac{\sum CR}{\sum Zou}, \quad (5)$$

$$\bar{C} \text{ 1 zile/ou} = \frac{103244}{608136} \approx 0,16977 \text{ lei.}$$

7. Se determină mărimea costurilor neproductive cauzate de excluderea ouălor necondiționate de găină în sumă totală de 5379,24 lei [1089,58 + 837,90 + 3451,76] (tabelul 4) din care:

- cauzate de procesele de incubare în sumă totală de:

$$(356 \times 4) \times 0,16977 + (454 \times 11) \times 0,16977 = 1089,58 \text{ lei};$$

- cauzate de valoarea ouălor excluse pe parcursul examinării biologice în sumă totală de 837,90 lei:

$$837,90 \text{ lei} = [(356 + 454) \times 1,59 - 450 = 837,90];$$

- cauzate de costurile aferente puișorilor de o zi nimiciți în sumă totală de 3451,76 lei:

$$[[1094 \times 1,59 + (1094 \times 21) \times 0,16977] - 2188 = 3451,76 \text{ lei.}]$$

8. Se determină mărimea costurilor neproductive cauzate de excluderea ouălor necondiționate de găscă în sumă totală de 5219,12 lei [499,12 + 4720] (tabelul 4), din care:

- cauzate de procesele de incubare în sumă totală de

$$1200 \times 0,16977 + 1740 \times 0,16977 = 499,12 \text{ lei.}$$

- cauzate de valoarea ouălor excluse pe parcursul examinării biologice:

$$(60 + 58) \times 50 - 1180 = 4720 \text{ lei.}$$

9. Se determină mărimea costurilor neproductive cauzate de excluderea ouălor necondiționate de prepeliță în sumă totală de 672,48 lei , [86,58 + 269 + 316,90] (tabelul 4):

- cauzate de procesele de incubare în sumă totală de:

$$160 \times 0,16977 + 350 \times 0,16977 = 86,58 \text{ lei.}$$

- cauzate de valoarea ouălor excluse pe parcursul examinării biologice:

$$(240 + 300) \times 0,8 - 163 = 269 \text{ lei};$$

- cauzate de costurile aferente puișorilor de o zi nimiciți:

$$(700 \times 0,8) + \left(700 \times \frac{9}{54} \times 16\right) \times 0,16977 - 560 = 316,90 \text{ lei.}$$

10. Se determină mărimea costurilor privind producția în curs de execuție aferentă perioadei de calcul

- valoarea ouălor de găscă rămase în incubator: $(2000 - 118) \times 50 = 94100 \text{ lei};$

- costurile aferente incubării ouălor de găscă: $155260 \times 0,16977 = 26358,49 \text{ lei};$

- valoarea producției în curs de execuție:

$$94100 + 26358,49 - 5405,36 - 1180 = 114059,37 \text{ lei.}$$

11. Se determină mărimea costurilor de producție comune repartizabile aferente proceselor de incubare finalizate în perioada de calcul cu excluderea valorii producției în curs de execuție:

$$246905 - 114059,37 = 132845,63 \text{ lei.}$$

12. Se determină suma totală a costurilor comune repartizabile cu deducerea valorii ouălor plasate în incubator:

$$132845,63 - (20000 + 7200) = 93845,63 \text{ lei.}$$

13. Se repartizează costurile comune între speciile de pui de o zi obținuți proporțional numărului de zile/ou de incubare:

- se determină numărul de zile/ou aferente proceselor de incubare finalizate (găini și prepelițe):

$$429666 + 23210 = 452876 \text{ zile/ou};$$

- se determină coeficientul de repartizare a costurilor comune:

$$\frac{93845,63}{452876} \approx 0,20722 \text{ lei};$$

- se determină mărimea costurilor comune aferente proceselor de incubare a ouălor de găină:

$$0,20722 \times 429666 = 89035,39 \text{ lei};$$

- se determină mărimea costurilor comune aferente proceselor de incubare a ouălor de prepeliță:

$$0,20722 \times 23210 = 4809,58 \text{ lei.}$$

14. Se determină suma totală a costurilor aferente proceselor de incubare a ouălor de găină cu includerea valorii ouălor plasate în incubator și ajustarea acestora la valoarea produselor secundare și mărimea cheltuielilor neproductive cauzate de excluderea ouălor necondiționate din incubator și nimicirea puilor neviabili și malformați:

- costuri aferente incubării ouălor de găină:

$$89035,39 + 31800 - 450 - 5379,24 - 2188 - 108,26 = 112709,89 \text{ lei};$$

- costuri aferente incubării ouălor de prepeliță:

$4809,58 + 7200 - 163 - 672,48 - 560 - 11,74 = 10602,36 \text{ lei}$.

15. Se calculează costul unitar al unui pui de o zi în funcție de specie (tabelul 3).

Tabelul 3. Algoritmul calculației costurilor neproductive aferente proceselor de incubare a ouălor, costului unitar al activelor biologice adiționale și a producției în curs de execuție

Indicatorul	Specia de păsări		
	găină	gâscă	prepelită.
I. Numărul zilelor/ou de incubare			
1. Până la I miraj	$20000 \times 7 = 140000$	$\left(\frac{180}{54} \times 2000\right) \times 9 = 60000$	$\left(\frac{9}{54} \times 9000\right) \times 5 = 7500$
2. După I miraj până la al II-lea miraj	$(20000 - 356) \times 4 = 78576$	$\left[\frac{180}{54} \times (2000 - 60)\right] \times 6 = 38800$	$\left[\frac{9}{54} \times (9000 - 240)\right] \times 4 = 5840$
3. După al II-lea miraj până la ecloziune	$(20000 - 810) \times 11 = 211090$	$\left[\frac{180}{54} \times (2000 - 118)\right] \times 9 = 56460$	$\left[\frac{9}{54} \times (9000 - 540)\right] \times 7 = 9870$
II. Mărirea costurilor neproductive			
1. După I miraj până la al II-lea miraj	$(356 \times 4) \times 0,16977 = 241,75 \text{ lei}$	$\left(\frac{180}{54} \times 60\right) \times 6 = 1200 \text{ zile/ou},$ $1200 \times 0,16977 = 203,72 \text{ lei}$	$\left(\frac{9}{54} \times 240\right) \times 4 = 160 \text{ zile/ou},$ $160 \times 0,16977 = 27,16 \text{ lei}$
3. După al II-lea miraj până la sfârșitul lunii	$(454 \times 11) \times 0,16977 = 847,83 \text{ lei}$	$\left(\frac{180}{54} \times 58\right) \times 9 \approx 1740 \text{ zile/ou},$ $1740 \times 0,16977 = 295,4 \text{ lei}$	$\left(\frac{9}{54} \times 300\right) \times 7 = 350 \text{ zile/ou},$ $350 \times 0,16977 = 59,42 \text{ lei}$
3. Costul unitar al puilor de o zi și costurile aferente producției în curs de execuție, lei			
1. Costul 1 pui de o zi	$\frac{112709,89}{16508} \approx 6,83$	-	$\frac{10602,36}{8757} \approx 1,21$
2. Costurile aferente producției în curs de execuție	-	114059,37	-

Sursa: elaborat de autori

Algoritmul determinării pierderilor aferente proceselor de incubare este complicat și anevoios, dar necesar. Pentru a facilita executarea calculelor privind determinarea pierderilor aferente proceselor de incubare se recomandă utilizarea tabelelor Excel și a formulelor de calcul (tabelul 4).

Tabelul 4. Determinarea costurilor neproductive aferente proceselor de incubare și a costului unitar al activelor biologice adiționale cu ajutorul tabelelor EXCEL

Indicatorul	Tipul ouălor în funcție de specia păsărilor			Total
	găină	gâscă	prepelita	
I. Numărul zilelor/ou de incubare:				
1. Până la primul miraj	140000	60000	7500	207500
2. După I miraj până la al doilea miraj	78576	38800	5840	123216
3. După al II-lea miraj până la ecloziune	211090	56460	9870	277420
Total	429666	155260	23210	608136
II. Costurile neproductive cauzate de procesele de incubare (lei):				
1. După I miraj până la al doilea miraj	241,75	203,72	27,16	472,64
2. De la al II până la sfârșitul lunii	847,83	295,40	59,42	1202,65
Total	1089,58	499,12	86,58	1675,29
III. Costurile neproductive cauzate de excluderea ouălor necondiționate (lei):				
1. Costurile aferente proceselor de incubare a ouălor excluse	1089,58	499,12	86,58	1675,28
2. Costurile cauzate de valoarea ouălor excluse în procesele de mirajare	837,9	4720	269	5826,90
3. Costurile cauzate de puișorii malformați și neviabili nimiciți	3451,76	0	316,90	3768,66
Total	5379,24	5219,12	672,48	11270,84
IV. Costul unitar al puilor (lei):				
Pui de o zi, 1 cap	6,83	—	1,21	x
Pui de o zi, 1000 capete	6827,59	—	1210,73	x

Sursa: elaborat de autori

În format Excel tabelul 4 capătă următoarea formă (fig. 1).

Indicatorul	Tipul ouălor în funcție de specia de păsări			total	Nr. crt.	Date inițiale și rezultative utilizate în calcule	Semnificația
	găină	găscă	prepeliță				
I. Numărul zilelor/ou de incubare							
1. Până la primul (I) miraj	140000	60000	7500	207500	1	Costuri le totale aferente incubării ouălor, lei	246905
2. După primul (I) miraj până la al doilea miraj	78576	38800	5840	123216	2	Valoarea producției secundare, lei	4661
3. După al II-lea miraj până la ecloziune	211090	56460	9870	277420	3	Valoarea ouălor plasate în boxele, lei	103244
Total	429666	155260	23210	608136	4	Costul efectiv al unei zile/ou, lei	0,16977
II. Mărimea costurilor neproductive cauzate de incubare (lei)							
1. După primul (I) miraj până la al doilea miraj	241,75	203,72	27,16	472,64	5	Numărul total de zile/ou	608136
2. După al II-lea miraj până la sfârșitul huii	847,83	295,40	59,42	1202,65	6	Numărul de zile/ou aferente ouălor de găscă de la I miraj până la al II-lea miraj, zile/ou	1200
Total	1089,58	499,12	86,58	1675,29	7	Numărul de zile/ou aferente ouălor de găscă de la al II-lea miraj până la sfârșitul huii, zile/ou	1740
III. Mărimea costurilor neproductive cauzate de excluderea ouălor neconșionate (lei)							
1. Costuri aferente proceselor de incubare a ouălor excluse	1089,58	499,12	86,58	1675,28	8	Numărul de zile/ou aferente ouălor de prepeliță de la I miraj până la al II-lea miraj, zile/ou	160,00
2. Costurile cauzate de valoarea ouălor excluse în procesele de mirajare	837,9	4720	269	5826,90	9	Numărul de zile/ou aferente ouălor de prepeliță de la al II-lea miraj până la ecloziune, zile/ou	350,00
3. Costurile cauzate de puișorii malformați și neviabili nimiciți	3451,76	0	316,90	3768,66	10	Valoarea ouălor de găscă rămase în incubator la sfârșitul huii	94100
Total	5379,24	5219,12	672,48	11270,84	11	Costurile aferente incubării ouălor de găscă	26358,49
IV. Costul unitar a puilor (lei)							
Pui de o zi, 1 cap	6,83	-	1,21	x	12	Costurile aferente producției în curs de execuție (ouăle de găscă)	114059,37
Pui de o zi, 1000 capete	6827,59	-	1210,73	x	13	Cost comun repartizat aferente proc. de incub. final în per. de calcul fără prod. în curs de exec.	132845,63
V. Costurile aferente producției în curs de execuție							
Ouăle de găscă aflate în incubator la sfârșitul huii	-	114059,37	-	x	14	Costurile comune repartizabile cu deducerea valorii ouălor plasate în incubator	93845,63
					15	Numărul de zile/ou aferente proceselor de incubare finalizate (găini și prepelițe)	452876
					16	Coefficientul de repartiz. a costur. comune aferente proceselor de incubare finalizate	0,20722
					17	Suma costurilor comune de incubare a ouălor de găină	89035,39
					18	Suma costurilor comune de incubare a ouălor de prepeliță	4809,58
					19	Suma totală a costurilor privind incubarea ouălor de găină	112709,89
					20	Suma totală a costurilor privind incubarea ouălor de prepeliță	10602,36

Fig. 1. Determinarea costurilor neproductive aferente proceselor de incubare și a costului unitar al activelor biologice adiționale cu ajutorul tabelor EXCEL

Sursa: elaborată de autori

Puii de o zi obținuți din incubarea ouălor, produsele secundare și cheltuielile neproductive ocazionate de procesele de incubare finalizate, precum și costurile aferente producției în curs de execuție se vor contabiliza cu următoarele formule contabile:

1. Dt 216 Ct 811 – înregistrarea deșeurilor și produselor secundare la valoarea realizabilă netă totală – 4661 lei, din care:

a) 1793 lei – valoarea ouălor excluse din incubator în procesul monitorizării biologice periodice inclusiv:

- 638 ouă de găină – la valoarea de 450 lei,
- 118 ouă de găscă – la valoarea de 1180 lei;
- 543 ouă de prepeliță – la valoarea de 163 lei,

b) 120 lei – valoarea cojilor de ou obținute ca resturi din incubarea ouălor, din care:

- 83 kg de la ouăle de găină la valoarea de 108,26 lei,
- 9 kg de la ouăle de prepeliță la valoarea de 11,74 lei;

c) 2748 lei – valoarea puilor malformați nimiciți, din care:

- 1094 pui de găină la valoarea de 2188 lei,
- 700 pui de prepeliță la valoarea de 560 lei.

2. Dt 714 Ct 811 – decontarea costurilor neproductive la valoarea totală de 11269,84 lei, din care:

a) 5826,9 lei – diferența dintre valoarea inițială a ouălor excluse pe parcursul examinării biologice și valoarea realizabilă netă obținută din comercializarea acestora în calitate de deșeuri, din care pentru ouăle de:

- găină 837,9 lei,
- găscă 4720 lei,
- prepeliță 269 lei;

b) 1675,28 lei – costurile neproductive aferente proceselor de incubare a ouălor excluse pe parcursul examinării biologice, din care pentru incubarea ouălor de:

- găină – 1089,58 lei,
- găscă – 499,12 lei,
- prepeliță – 86,58 lei;

c) 3767,66 lei – costurile neproductive cauzate de nimicirea puilor neviabili, din care:

- pui de găină – 3451,76 lei,
 - pui de prepeliță – 316,90 lei.
- 3. Dt 212 Ct 811** – înregistrarea puilor de o zi obținuți din incubarea ouălor, evaluați la costul efectiv al unui cap la valoarea totală de 123345,61 lei, din care:
- pui de găină – 16508 de capete la valoarea de 112749,64 lei [16508 × 6,83];
 - pui de prepeliță – 8757 de capete la valoarea de 10595,97 lei [8757 × 1,21].
- 4. Dt 215 Ct 811** – înregistrarea producției în curs de execuție aferente proceselor de incubare nefinalizate în valoare de 114059,37 lei.

Concluzii

1. Majoritatea întreprinderilor cu profil avicol care practică incubarea ouălor nu înregistrează ouăle excluse din incubator la efectuarea mirajelor periodice, considerând că valoarea acestora nu influențează semnificativ costul unitar al puilor de o zi.
2. SNC „PCA”, precum și Indicațiile metodice nu conțin explicații cu privire la calculația costului unitar al obiectelor de calculație delimitate în cadrul entităților agricole cu bază industrială de producție.
3. Mărirea pierderilor înregistrate în cadrul proceselor de incubare de la caz la caz diferă și este influențată de o serie de factori atât de natură ereditară, cât și de factori organizaționali.
4. Algoritmul de calculație a costului unitar al puilor de o zi este anevoios, necesită multă sârguință și implică cunoștințe vaste în domeniul tehnologiilor de incubare și procedeele de calculație a costului unitar.
5. Actualmente nu sunt aprobate norme cu privire la limitarea cheltuielilor rezultate din mortalitatea animalelor și păsărilor, precum și a cheltuielilor neproductive cauzate de procesele tehnologice.
6. Cuantumul pragului de semnificație poate sta la baza stabilirii limitei cheltuielilor deductibile conform prevederilor alineatului 13 din articolul 24 al CF [1].

Bibliografie

1. Codului fiscal. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. <http://www.fisc.md>
2. Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 233-237
3. Planul general de conturi contabile. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 233-237
4. Standardul Național de Contabilitate „Stocuri”. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 233-237
5. Standardul Național de Contabilitate „Particularitățile contabilității în agricultură”. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 233-237
6. FRECĂUȚEANU, A.; ȚAPU, T.; COJOCARI, V. Contabilitatea managerială: consumuri de producție, partea II (ghid practic-aplicativ). Chișinău: Centrul editorial UASM, 2002, 131 p.
7. КУДРЯВЕЦ, Н.; КОСЪЯЕНЕНКО, С. Инкубация с основами эмбриологии. Горки: БГСХА. 2016, 208 с. ISBN 978-985-467-583-1

**REFLECȚII ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND CLASIFICAREA CONTURILOR
CONTABILE PRIVIND DECONTĂRILE CU BUGETUL****REFLECTIONS AND RECOMMENDATIONS ON THE CLASSIFICATION OF
ACCOUNTING ACCOUNTS IN RELATION TO BUDGETARY DECLARATIONS**

CZU: 657.31(478)

GUȚAN Viorica*lector universitar, Universitatea Cooperatist Comercială din Moldova, Republica Moldova**E-mails: viorica.gutan@mail.ru*

Summary: *The recording of economic transactions relating to the calculation, transfer, payment and repayment of taxes and fees represents an important aspect in the activity of each entity. Research on the classification of accountancy accounts for the taxation of taxes and duties from different points of view is not sufficiently studied. In this article, the author analyzes the national accounts for the settlement of the settlement with the budget according to different classification criteria.*

Cuvinte cheie: *conturi contabile de datorii față de buget, conturi contabile de creanțe față de buget, conturi contabile de rezultate privind impozite și taxe.*

JEL Classification: M 41.

Introducere.

Contabilitatea certifică și înregistrează operațiunile economice ale unui sau altui tip al activității agentului economic, adică obiectiv reflectă evenimentele care atestă efectuarea operațiunilor economice. Înregistrarea efectuată în conturi permite contabilității să păstreze informația privind evenimentele produse în viața economică a entității.

Activitatea de întreprinzător a entităților economice, inclusiv a cooperăției de consum generează înregistrarea în conturile contabile a impozitelor, taxelor și altor plăți la buget. Acestea sunt determinate și înregistrate în contabilitate în funcție de tipul activității și tranzacțiile economice generate de entitate. Grație faptului că majoritatea evenimentelor economice implică aspecte fiscale studii importante privind modul de înregistrare în conturile contabile a diferitor tranzacții economice o putem urmări aproape în orice publicații și reviste științifice de specialitate.

Cercetări științifice existente în prezent nu prevăd criteriile clare de clasificare a conturilor contabile privind impozitele și taxele în scopul înregistrării acestora în contabilitate. Din aceste considerente, sunt necesare cercetări în această direcție.

Conținutul de bază al articolului științific.

La etapa actuală entitățile din RM, inclusiv din cooperăția de consum, aplică cu titlu obligatoriu din 1 ianuarie 2015 Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul MF nr. 119 din 06.08.2013 [6] cu modificările și completările ulterioare.

Analiza conturilor contabile conturate în Planului general de conturi contabile [6], SNC [8], SIC [9], literatura de specialitate și practica contabilă ne-a permis clasificarea conturilor contabile pentru contabilizarea impozitelor și taxelor în funcție de următoarele criterii (figura 1):

- obiectele contabilității;
- termene de plată;
- perioada de gestiune;
- gradul de exigibilitate;
- tipuri de contabilitate.

Este rezonabil ca criteriile prezentate să fie aplicate de către fiecare entitate de sine stătător în funcție de tipurile decontărilor cu bugetul privind impozite și taxe generate de tranzacțiile economice.

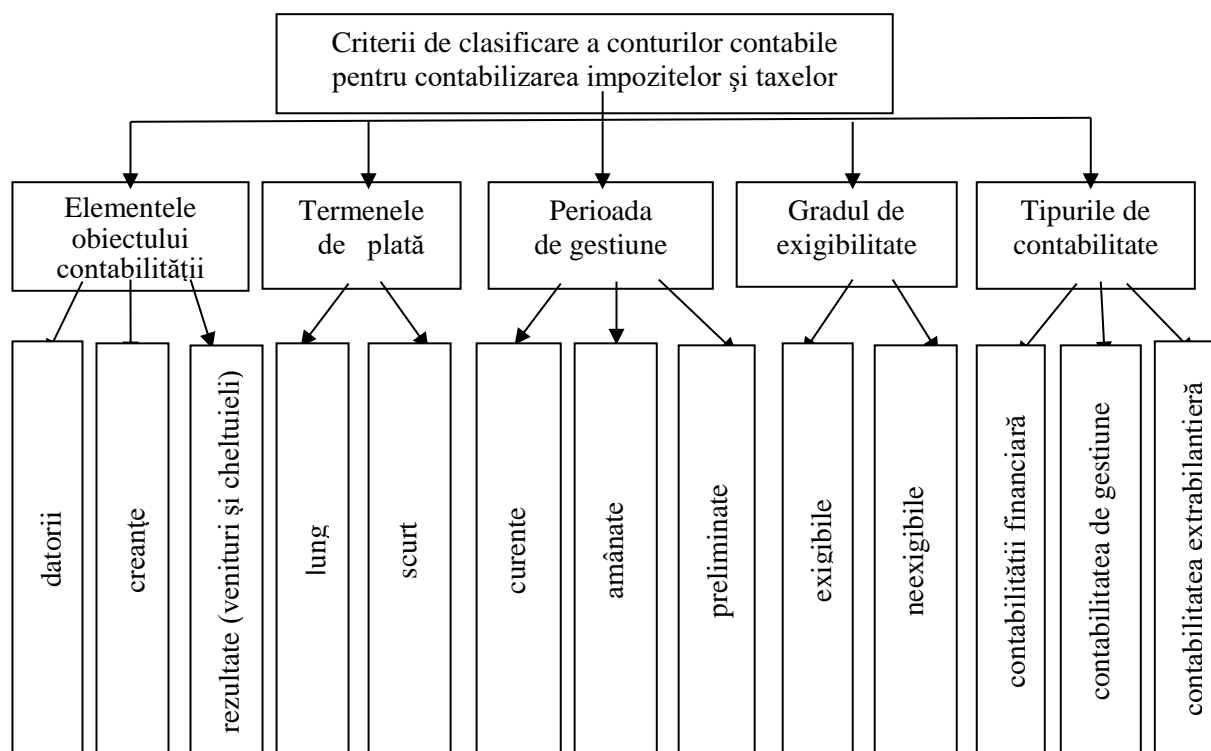

Figura 1 Clasificarea conturilor contabile pentru contabilizarea impozitelor și taxelor

Sursa: elaborată de autor în baza [6]

I. În funcție de elementele obiectului contabilității distingem conturi de evidență a:

1) *datoriilor față de buget* – 534 „Datorii față de buget”, 541 „Datorii preliminate”, 428 „Alte datorii pe termen lung” [6].

Datoriile față de buget sunt angajamentele entității față de bugetul de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale privind impozitele și taxele generale de stat și locale, inclusiv a datoriile privind sancțiunile aplicate pentru încălcarea prevederilor legislației fiscale.

2) *creanțelor ale bugetului* - 225 „Creanțe ale bugetului”, 232 „Creanțe preliminate”, 172 „Alte active imobilizate” [6].

Creanțele al bugetului apar în cazul impozitelor și taxelor achitate în avans/rate, sumele plătite în plus la buget, diferența dintre suma TVA trecută în cont și TVA calculată, suma TVA aferentă avansurilor primite, impozitele indirecte spre restituire, alte creanțe ale bugetului în conformitate cu legislația în vigoare. Totodată, în cazul includerii impozitului în costul de intrarea a activului în calitate de obiect contabil va fi *activul* intrat.

3) *rezultatelor (cheltuieli și venituri)*. În prezent, conturile de cheltuieli sunt utilizate în cazul calculării datoriilor privind impozitul pe venit/profit, impozitul pe bunurile imobiliare, taxele locale etc. Pentru evidența acestora Planul general de conturi prevede conturile 731 „Cheltuieli privind impozitul pe venit”, 713 „Cheltuieli administrative”. Pentru calcularea sancțiunilor fiscale este prevăzut contul 714 „Alte cheltuieli din activitatea operațională”. Iar după necesitate pot fi utilizate și alte conturi de cheltuieli.

Totodată, pentru contabilizarea impozitului pe profit, în conformitate cu IAS 12 „Impozitul pe profit”, se recomandă evidențierea atât a cheltuielilor, cât și veniturilor privind impozitul pe profit. Menționăm că Planul general de conturi nu prevede conturi pentru evidența veniturilor privind impozitul pe profit. Veniturile privind impozitul pe profit apar în cazurile în care întreprinderea a înregistrat o pierdere fiscală sau o supraplătă a impozitului, în cazul constituirii unei creanțe sau reluării unei datorii privind impozitul pe profit amânat. În acest scop recomandăm, ca clasa a VI „Venituri” să includă un cont sintetic din grupa 63 „Venituri privind impozitul pe profit” pentru

evidența veniturilor privind impozitul pe profit. Acesta este indispensabil pentru aplicare, în mod special, pentru evidența impozitelor amânate privind impozitul pe venit [4].

II. În funcție de termenele de plată a impozitelor și taxelor divizăm conturi pentru evidența decontărilor cu bugetul pe termen:

1) *lung* (428 „Alte datorii pe termen lung”, 172 „Alte active imobilizate”);

2) *curent* (534 „Datorii față de buget”, 541 „Datorii preliminate”, 225 „Creanțe ale bugetului”, 232 „Creanțe preliminate”).

III. În raport cu perioada de gestiune la care se referă impozitele și taxele deosebim conturi pentru evidența decontărilor:

1) *curente* – se calculează și se achită în perioada curentă (534 „Datorii față de buget”, 225 „Creanțe ale bugetului”);

2) *amânate* - se calculează și urmează să fi achitate de entitate în perioada de gestiune viitoare (se referă la impozitul pe profit). Recomandările metodice privind tranziția la noile SNC [7] prevăd utilizarea conturilor 428 „Alte datorii pe termen lung” și 172 „Alte active imobilizate” pentru evidența datoriilor și creanțelor amânate privind impozitul pe profit.

3) *prelimate* – se calculează de entitate în perioada curentă, dar nu sunt obligatorii spre plată (trecere în cont) până la îndeplinirea condițiilor prevăzute de legislația în vigoare (541 „Datorii preliminate”, 232 „Creanțe preliminate”).

IV. În funcție de gradul de exigibilitate deosebim conturi pentru evidența impozitelor:

1) *exigibile* – sunt conturile privind obligațiile care trebuie îndeplinite aferente impozitelor și taxelor calculate. Toate conturile de datorii nominalizate mai sus aferente impozitelor și taxelor care sunt impuse de legislația fiscală sunt considerate exigibile;

2) *neexigibile* – sunt conturile privind datoriile care nu pot fi pretinse. În practica contabilă a entităților economice, inclusiv ai cooperăției de consum se utilizează contul 825 „TVA în preț de vânzare cu amănuntul” pentru evidența TVA neexigibilă. În literatura de specialitate stabilim utilizarea contului 825 „TVA în preț de vânzare cu amănuntul” [1 p. 106] sau 824 „TVA neexigibilă” [5, p. 105]. În caz de necesitate, fiecare entitate este în drept să deschidă alt cont al contabilității de gestiune pentru contabilitatea impozitelor neexigibile.

Reieșind din conținutul grupelor de conturi prevăzute de Planul general de conturi contabile [6] este rezonabil de a ține evidența în contul 837 a TVA în preț de vânzare cu amănuntul.

V. În funcție de tipul de contabilitate deosebim pentru evidența impozitelor conturile:

1) *contabilității financiare* – se referă toate conturile de datorii și creanțe prevăzute pentru contabilitatea impozitelor și taxelor enunțate mai sus, precum și conturile de cheltuieli care afectează impozitele (713 „Cheltuieli administrative”, 731 „Cheltuieli privind impozitul pe venit”, în caz de necesitate 261 „Cheltuieli anticipate curente” etc.).

2) *contabilității de gestiune*. Planul general de conturi contabile [6] nu prevede conturi ale contabilității de gestiune pentru evidența impozitelor. Totodată, în practica contabilă a entităților, inclusiv a cooperăției de consum se utilizează un cont din clasa a VIII „TVA în preț de vânzare cu amănuntul”, la care diferă simbolul contului de la o entitate la alta.

3) *extrabilanțiere*. În conformitate cu Planul general de conturi [6] sunt prevăzute conturi pentru evidența utilizării pierderilor fiscale și facilităților fiscale, respectiv conturile 924 „Pierderi fiscale” și 925 „Facilități fiscale”.

În caz de necesitate, pot fi deschise și alte conturi ale contabilității extrabilanțiere. Astfel, autorul recomandă ținerea evidenței valorii adăugate într-un cont extrabilanțier.

Concluziile articolului științific.

Clasificarea conturilor contabile privind evidența impozitelor și taxelor se limitează la datorii și creanțe ale bugetului. Clasificările existente nu prevăd criterii de clasificare a conturilor contabile pentru contabilizarea decontărilor cu bugetul privind impozite și taxe. Din aceste considerente, autorul în prezentul articol a cercetat și recomandat clasificarea conturilor utilizate pentru evidența impozitelor și taxelor în funcție de următoarele criterii: în funcție de obiectele contabile afectate, termenul de achitare, perioada de gestiune, gradul de exigibilitate, tipurile de contabilitate.

Considerăm, că această clasificare va facilita informația contabilă privind evidența impozitelor și taxelor pentru diferite categorii de utilizatori.

Bibliografia:

1. Bajerean E., Melnic G., Țugulischi I. Contabilitatea în comerț. ASEM. Chișinău: Editura Tipografia Ericon, 2013. 290 p.
2. Bucur V., Graur A. Contabilitatea impozitelor. ASEM. - Ch.: ASEM, 2016. - 618 p.
3. Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163-XIII din 24.04.97. disponibil pe <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx>.
4. Guțan V. Perfecționarea contabilității impozitului pe profit în întreprinderile cooperăției de consum. În: Contabilitate: provocări actuale și aspirații pentru viitor. Conferința științifică internațională. 4 aprilie 2012, Chișinău: ASEM, p. 292-295.
5. Harea R. Contabilitatea operațiilor comerciale. Chișinău: ASEM, 2004. 294 p.
6. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr.118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R.M. nr. 233-237 din 22.10 2013.
7. Recomandări metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.233-237 din 13.12.2013.
8. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). În: Monitorul Oficial al RM din 30 decembrie 2008 (ediție specială), Chișinău. 736 p.
9. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor al RM nr.118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R.M., nr. 233-237 din 22.10 2013.

**УЧЕТ ПОТЕРЬ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА С ЦЕЛЬЮ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ
АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ ОБРАБОТКИ ДАННЫХ****ГЕНЕЗИС БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: НЕКОТОРЫЕ ЕГО АСПЕКТЫ****ACCOUNTING GENESIS: SOME ASPECTS**

CZU: 657.1(478)

ЩЕРБАТЮК Василий*Европейский университет Молдовы, г. Кишинев, Республика Молдова**E-mail: v.scerbatiuc@mail.ru*

Summary: *The article reveals the historical aspect of the development and improvement of accounting. Presents many interesting facts and ideas of scientists from different countries about the origin and formation of accounting, given a brief description of the unification, standardization and its types: creative, social, environmental. For the first time, the issue of the history of accounting in the Republic of Moldova is being updated and its main normative-legislative acts in the current market economy conditions are examined. When conducting research on the topic of this article, the general scientific toolkit of cognition was used, including comparison, analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, grouping, modeling, a systematic approach, etc. Sources of information were various regulatory acts, domestic and foreign special literature.*

Key words: papyrus, clay plates, tablets, Memorial, Register, General Ledger, Trade Ordinance, the emblem of accountants, methods of double and triple recording of business transactions, statistical accounting, Bologna declaration.

JEL Classification: M 41**Введение**

В современной системе экономических наук и дисциплин высших и средних специальных учебных заведений Республики Молдова важное место занимает бухгалтерский учет. Он представляет собой упорядоченную систему наблюдения, измерения, сбора, регистрации, обобщения, контроля и передачи экономической информации об активах, капитале, обязательствах, доходах, расходах и затратах и их движении путем сплошного, непрерывного и документального отражения всех хозяйственных операций предприятий.

Раскрывая значение бухгалтерского учета, российский доктор экономических наук профессор М. Л. Пятов отмечает, что «во многом благодаря практике бухгалтерского учета сегодня мы имеем ту экономику, в которой живем. А, следовательно, от того, как будет развиваться бухгалтерский учет далее, во многом зависит развитие экономической жизни общества в целом» [17]. «Бухгалтерский учет, – пишет молдавский доктор хабилитат экономики профессор А. Недерица, – является важнейшим поставщиком информации, необходимой для подготовки и принятия решений на разных уровнях управления» [14, с. 6]. Он – начало начал всех экономических наук, «азбука и язык бизнеса», а бухгалтерия – это «сердце любого предприятия».

Несмотря на это, современная рыночная экономика настойчиво требует дальнейшего развития и совершенствования теории и практики бухгалтерского учета, что объективно обуславливает актуальность и необходимость глубокого и всестороннего изучения, в частности, его генезиса, то есть возникновения (зарождения) и становления.

Основная часть

История бухгалтерского учета глубоко и подробно исследована и освещена в специальной литературе многими известными учеными: Ф. Ф. Бутынец, В. В. Ковалев, М. И. Кутер, Д. А. Львова, В. А. Маздоров, И. В. Малышев, Т. Н. Малькова, М. Ю. Медведев, Д. В. Назаров, В. Ф. Палий, В. В. Панков, Ю. И. Сигидов, Я. В. Соколов, К. Ю. Цыганков и др. [4-12, 19 и др.]. Новозеландские экономисты М. Р. Мэтьюс и М. Х. Б. Перера полагают, что «знание истории учета важно для понимания его современного состояния и оценки возможных направлений развития» [13, с. 13]. Всемирно известный ученый российский доктор экономических наук профессор Я. В. Соколов на основе многолетних глубоких и комплексных исследований пришел к научно обоснованному выводу о том, что «история позволяет: 1) раскрыть динамику протекающих процессов, описать их закономерности; 2) представить имеющиеся связи и разрывы в процессе развития; 3) рассмотреть эволюцию применяемых методов и формирование категорий; 4) проследить смену общих концепций; 5) показать не столько историю людей, сколько историю проблем и решений, раскрыть «драму идей»; 6) научить специалистов объективно оценивать новое или то, что предлагается под видом последнего понимать; 7) дать практикам обзор уже решенных задач, ибо вне истории бухгалтер осужден снова и снова решать одни и те же проблемы ...; 8) оставить будущим поколениям научное наследство и облегчить тем самым им поиск новых идей; 9) освоить технику научного предвидения; 10) привить себе, коллегам, ученикам и близким чувство любви и гордости за свою профессию; 11) открыть многовековые тайны, ибо бухгалтерские документы вскрывают подлинную историю» [18, с. 5].

Учет возник на начальном этапе развития хозяйственной деятельности человека почти шесть тысяч лет и был весьма примитивным: велся только в уме, так как количество его объектов было незначительным и можно было легко запомнить; основывался на натуральных единицах измерения. Появление счета и письменности способствовало улучшению количественного отражения хозяйственной деятельности человека.

Первые следы развитых систем учета обнаружены в долинах рек Нил, Тигр и Ефрат. В Древнем Египте учет начали вести несколько тысяч лет тому назад, когда стали изготавливать папирус. При этом хозяйственные факты записывались на папирусных свитках («свободных листах» – согласно современной терминологии) черной и красной тушью. Например, день, месяц и итоги писались черной, а год и частные числа – красной тушью (рис. 1).

Рис. 1. Фрагмент записей на папирусных свитках

В Вавилонии учет начали вести на глиняных пластинках («карточках») размером от двух до сорока сантиметров. Для этого на влажной поверхности глины тростниковой палочкой делали надписи и затем ее сушили на солнце. Далее приходные и расходные «документы» группировались отдельно, на их основании определялся остаток, он складывался с начальным остатком и таким образом выводился конечный остаток, который сравнивался с фактическим наличием ценностей, после чего указывались причины и виновники установленных расхождений.

Относительно Иудеи можно привести следующее высказывание царя Соломона из Библии: «С кем постоянно находишься в торговых сношениях, считай и оценивай: что даешь и что получаешь – запиши». Также достоверно известно, что чиновники этой империи часто находились в разъездах и каждый из них перед отъездом получал письмо (его аналог в современном учете – командировочное удостоверение), по предъявлении которого в отделениях дома правителя получал по строго установленным нормам продовольствие.

В Древней Греции учет велся на дощечках, выбеленных гипсом. Появляются деньги в виде монет, выступающие как самостоятельный объект учета и средство в расчетах. Велась хронологическая запись всех фактов хозяйственной жизни, а затем делалась систематическая разноска этих записей. Существовала также периодическая публичная отчетность.

Рим отличался более развитыми формами учетных регистров в виде кодексов – книг. Полагают, что греки использовали два регистра: эфемериды (журнал) и трапезитика (книга счетов – Главная), римляне же только позаимствовали эту практику. В древнеримской бухгалтерии первой книгой была *Adversaries*, которая предназначалась для ежедневной записи фактов хозяйственной жизни. Также применялись два кодекса (книги): *Codex accerti et expensi* и *Codex rationum domesticorum*; первый из них связывают с журналом, а второй – с Главной книгой.

Между 1250 и 1350 гг. в северной Италии почти одновременно в нескольких торговых центрах появляется метод двойной записи, который по мере накопления опыта и преодоления ошибок постепенно совершенствовался. Его суть состояла в том, что в простую бухгалтерию вводились счета собственных средств. И в результате все факты хозяйственной жизни стали отражаться в учете дважды: по дебету одного и кредиту другого счета.

Итальянский купец Бенедетто Котрульи в 1458 г. написал первую работу по бухгалтерскому учету, которая называлась «О торговле и современном купце». Одна из ее глав («О купеческой бухгалтерии») раскрывала практические приемы ведения записей торговых операций в купеческих книгах. Эти записи «имеют целью сохранить в себе все, что делает человек, с кого он имеет получить, кому он должен, каковы цены товаров, прибыли и убытки и прочие сделки, совершаемые купцом. Следует заметить, что основательное знание правильной бухгалтерии учит заключать сделки, производить торговлю и получать прибыль» [2, с. 45].

Хозяйственные операции Б. Котрульи рекомендует записывать в три книги (Мемориал, Журнал и Главная), причем вначале записи делать в Мемориал, затем их переносить в Журнал, а из него – в Главную книгу. «Главная должна иметь алфавит, чтобы немедленно можно было бы отыскать открытые в Главной книге счета; ее следует обозначить буквою А и на первой странице первого листа призвать имя божие; обозначить, кому она принадлежит и сколько содержит страниц, а также Журнал, алфавит и Мемориал должны быть помечены тою же буквою А. В Журнале ты по порядку, вещь за вещь, приводишь весь капитал и переносишь его в Главную. С этим капиталом ты можешь потом, по твоему усмотрению, начинать дело и вести торговлю. Когда названная Главная будет заполнена, ты заключаешь в ней все открытые счета, сделав на последнем листе после последнего счета выписку остатков кредита и дебета. Затем переносишь в новую Главную всякий остаток на соответствующий счет. Сию Главную книгу обозначаешь буквой В, также и новый Журнал, алфавит и Мемориал, ведя таким образом постепенно книгу за книгой до последней буквы алфавита» [2, с. 45].

И далее Б. Котрульи советует каждому купцу «считать удовольствием правильное и хорошее ведение книг, а кому не дано этого, тот пусть учится или наймет себе действительно умелого и практичного молодого бухгалтера, потому что иначе твои дела превратятся в хаос и вавилонское столпотворение, чего ты, если тебе дороги твоя честь и имущество, должен опасаться» [2, с. 47].

Общее представление о бухгалтерском учете на ранних этапах его возникновения и развития можно составить и на основании книги итальянского математика и монаха Луки Пачоли «Сумма арифметики, геометрии, учения о пропорциях и отношениях», изданной в 1494 г. [16]. Она является первой печатной работой по бухгалтерскому учету и состоит из двух частей:

первая посвящена арифметике и алгебре, а вторая – геометрии. Каждая часть делится на отделы, отделы – на трактаты и трактаты – на главы.

Трактат XI «О счетах и записях» этой книги включает 36 глав и содержит подробное описание применения венецианской формы бухгалтерского учета, которая состояла из трех книг: мемориал, журнал и тетрадь, которая впоследствии стала называться Главной книгой.

Мемориал представлял книгу, в которую купец подробно записывал все свои хозяйственные операции в хронологическом порядке. Это было вызвано тем, что первичные документы для отражения этих операций в то время отсутствовали.

Журнал использовался для хронологической регистрации поступлений и выбытий движимого и недвижимого имущества в разрезе дебетуемых и кредитуемых счетов на основании мемориала.

Систематизированные данные из журнала затем записывались в тетрадь (Главную книгу). В ней на каждого дебитора и кредитора, а также на каждый товар и другой учитываемый объект открывались отдельные счета. По ним на определенную дату выводились новые конечные сальдо, на основании которых составлялся Пробный баланс.

Таким образом, последовательность учетных записей по правилам венецианской формы следующая:

Рис. 2. Последовательность учетных записей по правилам венецианской формы

13 февраля 1498 г. император Священной Римской империи Максимилиан I подписал следующий указ: «Повелеваем делопроизводителю нашей палаты, доверенного и прилежащего писца, который ведет книги, отныне называть бухгалтером, каковым должен теперь быть Христоф Штехер». Так впервые в Германии появилось слово «бухгалтер» (буквально «книгодержатель»). Согласно этимологическим словарям, оно образовано от немецкого слова «buchhalter», которое состоит из двух частей: buch – «книга» и halter – «держатель». То есть, бухгалтер – это тот, кто держит книги и отвечает за их ведение.

Определенный вклад в развитие бухгалтерского учета позднее внес голландский ученый-математик Симон ван Стевин, первым назвавший бухгалтерию наукой. Он считал, что целью бухгалтерского учета является определение всего народного богатства страны, то есть бухгалтерия – это не только микроучет, но и макроучет.

Испанский ученый Бартоломео де Солозано в 1590 г. отметил, что «бухгалтерский учет стоит выше всех наук и искусств, ибо все нуждаются в нем, а он ни в ком не нуждается; без бухгалтерского учета мир был бы неуправляем и люди не смогли бы понимать друг друга» [19, с. 73]. Король Франции Людовик XIV в 1673 г. подписал Торговый ордонанс (Ordonnance de Commerce) – закон, впервые установивший обязанность предпринимателей вести бухгалтерские книги и на регулярной основе составлять отчеты о своем имущественном положении. В течение последующих десятилетий влияние этого документа распространилось и на другие страны континентальной Европы.

Вскоре в Италии учетный метод двойной записи получил юридическую трактовку. Ее суть сводилась к тому, что поскольку носителями прав и обязательств могут быть только лица, занятые хозяйственной деятельностью, то их (то есть, кассира, а не кассу, кладовщиков, а не

товары и т.д.) и следует учитывать. Исходя из этого, целью бухгалтерского учета становится контроль деятельности лиц, участвующих в хозяйственных процессах. Разделяя эту идею, итальянский бухгалтер Джузеппе Чербони утверждал, что «бухгалтерский учет, прежде всего, должен изучать человека, поскольку последний живет в хозяйстве и для хозяйства; человек не может в действительности отделиться от хозяйства и хозяйство от человека» [3, с. 39].

Много идей в развитие бухгалтерского учета в начале XIX в. было привнесено российским ученым и практикующим бухгалтером Карлом Ивановичем Арнольдом [1]. Он первым разделил теорию и практику бухгалтерского учета, для объяснения двойной записи использовал математический аппарат, разработал оригинальную систему учета товаров, для исчисления себестоимости предлагал ввести калькуляционную книгу, предложил новую, наиболее удобную форму журнала: дебетуемый счет, сумма, кредитуемый счет, описание операции, сумма.

Большой вклад внес К. И. Арнольд и в создание русской бухгалтерской терминологии: дал понятие ведомости как учетного регистра, ввел термины «дебет», «кредит», «сторнировать» и «рекапитуляция» как понятие группировки учетных данных. Он первым привел исторические сведения по бухгалтерскому учету и положил начало изучению его истории. Также по его мнению «всякой умной человек сам по себе заключить может, что Бухгалтерия нужна не токмо купцу, но и каждому начальнику семейства, управляющему экономией, а особенно, если он желает в точности знать количество прихода и расхода, равно как и существенное состояние своего капитала» [1, с. 3].

Немецкий поэт Иоганн Гете назвал двойную бухгалтерию «одним из самых замечательных изобретений человеческого разума», а экономист, философ, социолог и историк 19 века Вернер Зомбарт считал, что «двойная запись вызвана к жизни тем же духом, что системы Галилея и Ньютона» [6, с. 29], и она привела к развитию новой социально-экономической системы, именуемой капитализмом. Этот взгляд прямо противоположен традиционному, согласно которому новая система производства, распределения и обмена потребовала усовершенствования учета, и вследствие этого была изобретена система двойной записи. Один из крупнейших представителей европейской учетной мысли и родоначальник балансоведения, швейцарский ученый Иоганн Фридрих Шер утверждал, что бухгалтерский учет – это «непогрешимый судья прошлого, необходимый руководитель настоящего и надежный консультант будущего каждого предприятия» [21, с. 5].

Русский теоретик и практик бухгалтерского учета Федор Венедиктович Езерский пытался решить главную задачу хозяйственного управления: отслеживать в реальном масштабе времени успешность работы предприятий. Дело в том, что все предприниматели во всем мире до сих пор работают «вслепую», то есть финансовый результат своей деятельности определяют только после составления бухгалтерского баланса. Вот Ф. В. Езерский и взялся за создание формы, которая должна была обеспечить исчисление прибыли после каждой хозяйственной операции. Он сформулировал недостатки двойной итальянской системы и в 1869 г. разработал новую тройную «русскую» бухгалтерию. Ее суть сводилась к следующему:

- регистрация велась по трем группировочным совокупностям – приход, расход, остаток;
- регистрами выступают три книги – журнал, Главная и отчетная, заменяющая баланс;
- используются только три счета – касса, ценности, капитал.

Французский ученый Жан Батист Дюмарше впервые сформулировал следующие характеристики счетов бухгалтерского учета:

- ~ логический объем счета – признак, положенный в основу группировки стоимостей (чем подробнее аналитика, тем больше логический объем);
- ~ напряженность счета – измерение логического объема счета числом единиц стоимости (на определенный момент – статика, а сопоставление за ряд лет – динамика);

- ~ частота счета – число записей (изменений) на счете в единицу времени;
- ~ валентность счета – число счетов, которое может корреспондировать с данным счетом.

Он также разработал в 1944 г. герб бухгалтеров (рис. 3), который схематически раскрывает суть их профессии.

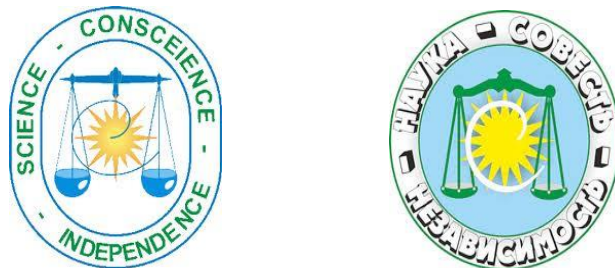

Рис. 3. Герб бухгалтеров на французском и русском языках

На этом гербе изображены солнце, весы и кривая Бернулли, а также начертан девиз: «Наука, совесть, независимость». Солнце символизирует освещение бухгалтерским учетом хозяйственной деятельности, весы – баланс, а кривая Бернулли – символ того, что учет, однажды возникнув, будет существовать вечно. В 1946 г. Международный конгресс бухгалтеров утвердил этот герб и признал его в качестве интернациональной эмблемы бухгалтерских работников всего мира.

Во второй половине XX в. история развития бухгалтерского учета вступила в новую фазу унификации и международной стандартизации. С целью улучшения и сближения использования финансовой отчетности на международном уровне в 1973 г. общественные бухгалтерские и аудиторские организации ряда стран создали международную профессиональную, неправительственную организацию – Комитет по Международным стандартам финансовой отчетности. Он был полностью автономным при обсуждении документов, касающихся международного учета, и при внедрении Международных стандартов финансовой отчетности. В рамках реорганизации в 2001 г. этот комитет был заменен на Совет по Международным стандартам финансовой отчетности. С 2005 г., на основании решения Европейской комиссии от 2002 г., все компании, чьи акции котируются на биржах Европы, обязаны составлять консолидированную отчетность по Международным стандартам финансовой отчетности.

Дальнейшему развитию и совершенствованию бухгалтерского учета в значительной степени способствовала большая научно-исследовательская работа в этой области, которая постоянно и систематически выполнялась многими преподавателями, аспирантами и докторантами советских высших учебных заведений (Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова и финансовый институт, Московский, Киевский и Белорусский институты народного хозяйства и др.). Так, например, преподаватель Львовского торгово-экономического института В. И. Евдокимович (будущий профессор и декан факультета повышения квалификации ревизоров 15 республиканских потребсоюзов Центросоюза Белорусского торгово-экономического университета потребительской кооперации) в процессе подготовки диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук глубоко, подробно и всесторонне исследовал различные проблемы бухгалтерского учета и анализа производственно-торговой деятельности кооперативных предприятий общественного питания, разработал и научно обосновал многие предложения по их решению. При этом впервые комплексно учитывались основные результаты деятельности Украинского научно-исследовательского института торговли и общественного питания.

Многолетняя эволюция бухгалтерского учета в мире привела к его разделению на финансовый, управленческий и налоговый. Также появились новые направления развития

бухгалтерской мысли, формирующие различные виды учета: креативный, социальный, экологический [19, с. 140-233; 13, с. 456-477 и 614-636].

Креативный учет – это творческий учет. Возникнув очень давно, он длительное время сводился к вуалированию и искажению учетных данных. В современных рыночных условиях хозяйствования он рассматривается как прямое следствие учетной политики и теряет свой негативный оттенок. Бухгалтер становится творцом, и то, что раньше он делал в корыстных целях, теперь он может делать в гуманистических интересах.

Новозеландские экономисты М. Р. Мэтьюс и М. Х. Б. Перера дают двойное толкование креативного учета: «в лучших своих проявлениях – это любой учетный метод, не соответствующий общепринятой практике или предписанным стандартам и принципам. В худших – это процесс подгонки счетов предприятия, чтобы они представляли в более приемлемом и выгодном свете его деятельность в глазах акционеров, инвесторов и прочих заинтересованных сторон. Это любой учетный метод, представляющий скорее желательное, нежели фактическое положение компании» [13, с. 458]. И далее они отмечают, что в идеале учетные данные должны иметь одно и то же значение и для ведущих учет, и для пользующихся его результатами, то есть не должно быть «разрыва толкований» между тем, какое значение вкладывает в них бухгалтер, и тем, как их воспринимает пользователь отчетности. На практике разные люди осознают одни и те же вещи по-разному. По существу уже законодательные нормы и учетные правила и принципы, сформулированные широко, могут быть интерпретированы пользователями иначе, чем бухгалтерами; и даже внутри этих групп толкование конкретного правила или принципа будет различным. Необходимо пытаться сдерживать развитие креативного учета, так как его последствия для бухгалтеров и аудиторов весьма серьезны. Все чаще бухгалтеры и аудиторы привлекаются к суду за обнаружение фактов креативного учета в ходе проверки.

Социальный учет представлен двумя направлениями. Первое и важнейшее связано с необходимостью увеличения состава показателей бухгалтерской отчетности в интересах все возрастающих требований пользователей. Второе направление концентрирует внимание на учете социальных расходов и его общая мысль такая: бухгалтеры исчисляют себестоимость готовой продукции с точки зрения своего предприятия, но то, что выгодно ему, может быть убыточно для всего общества. Например, завод производит водку и у него очень низкая себестоимость, но каковы затраты общества на ликвидацию последствий от потребления этого напитка? Таким образом, перед бухгалтером возникает задача исчисления не только индивидуальной, но и общественной себестоимости готовой продукции.

По мнению радикальных критиков нашего общества, бухгалтерский учет поддерживает капиталистический способ производства и маргиналистскую экономику, которая не признает сложных взаимоотношений между предприятиями (организациями) и обществом. При этом они исходят из следующих положений:

- 1) роль рынка (как механизма распределения ресурсов) должна быть низведена;
- 2) корпорации должны находиться под контролем общества и работать в тесной взаимосвязи с обществом;
- 3) бухгалтерский учет в том виде, в каком он сложился в настоящее время, намеренно или невольно стремится сохранить статус-кво, защищая интересы капитала (незначительной части общества) и игнорируя интересы основной части общества (трудящихся);
- 4) учетная профессия участвует в мистификации хозяйственных процессов в интересах власти. Оценки учитываемых объектов основаны на маргиналистской экономике;
- 5) бухгалтеры игнорируют взаимное влияние общества и бухгалтерского учета;
- 6) бухгалтерский учет должен быть изменен так, чтобы он отражал социальные взаимосвязи и строился на трудовой теории стоимости;
- 7) бухгалтеры, включая педагогов и студентов, должны сделать сознательный выбор позиции в социальном конфликте;

- 8) социальный учет ограничен, потому что рассматривает только дополнительные аспекты хозяйственной деятельности и возможные внешние эффекты, не предусматривает изменений прав собственности на ресурсы и капитал. Вместе с тем социальный учет может регулировать рыночный механизм лучше, чем рынок в целом.

Экологический учет. Экономически развитые страны стараются не жалеть средств на охрану окружающей среды (природы), и возникает проблема, как их учесть. Ее суть поясним на следующем примере. Два предприятия (А и Б) выпускают одинаковую продукцию, но ее себестоимость на предприятии А ниже, чем у Б, и в конкурентной борьбе А выигрывает. Однако это несправедливо, так как предприятие А загрязняет окружающую среду и общество тратит огромные средства на ее восстановление.

Следовательно, затраты предприятия А были отражены бухгалтером неверно, их следовало показать в полном объеме. Но тогда возникает важнейший вопрос, вытекающий из принципа соответствия: капитализировать такие расходы, то есть показать их в балансе как расходы будущих периодов, или нет? Если капитализировать, то прибыль отчетного года возрастет и предприятие вынуждено будет выплачивать более высокие дивиденды и налоги. Если не капитализировать, то будет нарушен один из основополагающих принципов бухгалтерского учета – соответствия.

Важной чертой развития бухгалтерского учета в XXI в. является появление его институциональной теории. Один из первых исследователей в этой области российский доктор экономических наук профессор В. В. Панков определил, что институт бухгалтерского учета представляет собой «совокупность формальных и неформальных правил, норм и положений, формирующих как нормативную, так и реальную модель учета» [15, с. 20]. Он также выявил различные факторы, влияющие на этот институт, и разработал их классификацию, которая включает «технические факторы, определяющие форму учетной практики, и институциональные факторы, формирующие среду бухгалтерского учета» [15, с. 32]. Кроме того, как отмечает английский экономист Роб Брайер, у зарубежных исследователей теории и истории бухгалтерского учета все большее признание получает утверждение о том, что его роль на предприятиях и в обществе может быть установлена посредством «размышления о социальном, политическом и экономическом контексте, в котором функционирует учет» [23, с. 512].

В связи с вышеизложенным вполне естественным и закономерным, а также весьма актуальным является вопрос истории бухгалтерского учета в Республике Молдова. Однако до настоящего времени он совсем не исследован и не раскрыт в специальной литературе, что является не нормальным положением. Мы считаем, что этот вопрос должен рассматриваться с учетом истории самой страны и социально-политических и экономических процессов, происходивших в пределах ее нынешней территории. Немалый интерес представляют наиболее важные характеристики молдавского бухгалтерского учета на соответствующем этапе его развития, первые учетные книги на молдавском и русском языках и др.

Наряду с бухгалтерским в Молдове издавна постоянно вели и статистический учет. Его разнообразные данные опубликованы, в частности, в Статистическом словаре Басарабии. Так, в разрезе всех комун и уездов представлена подробная информация о количестве зданий, домохозяйств, жителей и об экономических, административных и других объектах. Например, в комуне Берлинцы Липканской волости (plasa) Хотинского уезда (она основана примерно в 1760 г. и ныне входит в состав Бричанского района) в 1922/1923 гг. имелось: 443 здания, 508 домохозяйств, 1006 мужчин и 1068 женщин, боярское хозяйство, сельскохозяйственный кооператив, потребительский кооператив «Надежда», каменный карьер, одна водяная и две ветряные мельницы, начальная школа (первый класс), православная церковь, медицинский пункт, почта и примэрия [24, с. 328-329].

В настоящее время бухгалтерский учет в Республике Молдова регулируется различными нормативно-законодательными актами, к которым относятся: Закон «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности», Международные стандарты финансовой отчетности,

Концептуальные основы финансовой отчетности, Национальные стандарты бухгалтерского учета, Общий план счетов бухгалтерского учета, Методические указания и пособия, Положения, инструкции и др..

Закон «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» введен в действие с 1 января 2019 г. и определяет, что бухгалтерский учет есть «комплексная система сбора, идентификации, группировки, обработки, отражения, обобщения и представления информации об элементах бухгалтерского учета». И далее он поясняет состав этих элементов: «активы, собственный капитал, обязательства, доходы, затраты, расходы и экономические факты субъекта».

Международные стандарты финансовой отчетности представляют собой достаточно общие и компромиссные варианты, принципы и правила измерения, оценки, отражения и обобщения фактов хозяйственной жизни. Они закрепляют многолетний опыт ведения бухгалтерского учета и составления отчетности в условиях рыночной конкуренции и сформированы как результат труда и поиска не одного поколения бухгалтеров-исследователей, представляющих разные научные школы. Эти стандарты служат основой при разработке новых национальных учетных систем, позволяя при этом значительно сократить время и ресурсы, а также создают благоприятные предпосылки, возможности и условия для проведения и развития аудита, контроля и анализа финансово-хозяйственной деятельности рыночных структур.

Переход на Международные стандарты финансовой отчетности является объективной необходимостью эффективного развития современной национальной рыночной экономики. Он позволяет обеспечить прозрачность отчетности различных хозяйствующих субъектов и соответствует их стратегическим интересам, так как повышает шансы в конкурентной борьбе на рынке свободных капиталов. Молдавские хозяйствующие субъекты имеют право применять 17 Международных стандартов финансовой отчетности (IFRS), 27 Международных стандартов бухгалтерского учета (IAS) и 22 Интерпретации.

Концептуальные основы финансовой отчетности используются субъектами, которые применяют Международные стандарты финансовой отчетности. Они раскрывают цели и основных пользователей финансовой отчетности, качественные характеристики ее информации, порядок определения, признания и оценки элементов финансовой отчетности, сущность капитала и концепции его формирования.

Национальные стандарты бухгалтерского учета Республики Молдова разработаны на основе Директив Европейского Союза, Международных стандартов, Концептуальных основ финансовой отчетности и утверждены Министерством финансов. Их количество 16, а структура, как правило, следующая: Введение, Цель, Сфера действия, Определения, Общая характеристика (признание, оценка, учет и др.) соответствующего объекта, Раскрытие информации, Переходные положения, Дата вступления стандарта в силу.

Общий план счетов бухгалтерского учета разработан на основе Национальных стандартов и других нормативных актов по бухгалтерскому учету, а также классификации счетов по экономическому содержанию, утвержден и введен в действие с 1 января 2014 г. приказом Министра финансов Республики Молдова № 119 от 6 августа 2013 г. и позднее дополнен в соответствии с двумя другими его приказами. Он является единым и обязательным к применению для всех субъектов, которые ведут бухгалтерский учет методом двойной записи (кроме тех, что применяют Международные стандарты финансовой отчетности, и публичных учреждений). Субъекты, применяющие эти стандарты, на их основе самостоятельно разрабатывают и затем постоянно используют Рабочие планы счетов бухгалтерского учета в соответствии с этими нормативными актами.

Методические указания и пособия устанавливают правила ведения бухгалтерского учета и составления финансовых отчетов в отдельных отраслях и секторах рыночной экономики.

Положения, инструкции и другие нормативные акты утверждаются Министерством финансов и другими государственными органами, ответственными за нормативное регулирование бухгалтерского учета. К ним относятся Положение о порядке проведения инвентаризации, положения и инструкции Национального банка Молдовы, Национальной комиссии по финансовому рынку и др.

Заключение

Учет возник очень давно и его ведут специалисты разных профессий: врачи, библиотекари, астрономы, астрологи, автоинспекторы, метеорологи, управленцы, менеджеры, экономисты, финансисты, бухгалтеры и другие. В профессиональной деятельности специалистов всегда присутствуют наблюдение, измерение, регистрация и обобщение данных о соответствующих объектах. Эти действия позволяют создавать информацию об этих объектах, которая изучается с целью контроля и принятия решений.

Различные стороны хозяйственной деятельности отражаются бухгалтерским учетом. Он возник очень давно по объективным причинам, вначале был примитивным и постоянно развивался.

Роль бухгалтерского учета и решаемые с его помощью задачи при разных социально-экономических формациях различны. Однако бухгалтерский учет при любой формации носит классовый характер. Поэтому учетная деятельность подчинена интересам господствующих классов и направлена на наиболее полное удовлетворение их потребностей.

Качество и эффективность бухгалтерского учета со временем повышается. Этому способствуют многие факторы: унификация, международная стандартизация, повышение профессиональной подготовки бухгалтеров, широкое использование компьютерных и информационных технологий и др.

Весьма важным вопросом является история бухгалтерского учета в Республике Молдова. Ее необходимо исследовать и раскрыть в специальной литературе с учетом истории самой страны и социально-политических и экономических процессов, происходивших в пределах ее нынешней территории, и выделив наиболее важные особенности молдавского бухгалтерского учета на соответствующем этапе его развития.

Представленные выше интересные факты и положения являются весьма актуальными в контексте сближения и гармонизации систем высшего образования стран Европы с целью создания единого европейского пространства высшего образования, предусмотренного Болонской декларацией, к которой присоединилась Республика Молдова. Исходя из этого, целесообразно ввести новый учебный курс «История бухгалтерского учета» в высших учебных заведениях нашей страны и его различные вопросы рассматривать в научных, курсовых и выпускных квалификационных работах лицензиатов и мастерантов. Это позволит значительно улучшить теоретическую подготовку студентов и повысить престиж национального высшего образования.

Литература:

1. Арнольд К. И. Самоучитель бухгалтерии, сочиненный на немецком языке Практической Коммерческой Академии основателем, титулярным советником Карлом Иоанном Арнольдом и переведенный на русский язык в одной же Академии. Ч. I. – М.: Вольная тип. Ф. Любия, 1809.
2. Бауэр О. О. Мемуары к истории бухгалтерии и памятник священной старины. – М.: Печатня С. П. Яковлева, 1911.
3. Галаган А. М. Общественное коммунальное счетоведение. – М.: Вся Россия, 1923.
4. Иванов В. И. Бухгалтерский учет в России XVI-XVII вв. Историко-источниковедческое исследование монастырских приходо-расходных книг. – Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2005.
5. История бухгалтерского учета. Персоналии: учебное пособие / Под общ. ред. Ю. И. Сигидова, М. С. Рыбьянцевой. – Краснодар: КубГАУ, 2016.
6. Кутер М. И. Теория бухгалтерского учета: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2007.
7. Львова Д. А. Счета и счетные записи на предприятиях Ярославской губернии в конце XIX – начале XX вв. Автореф. дис. ... канд. экон. наук. – Санкт-Петербург: Спб. гос. ун-т, 2002.
8. Львова Д. А. Генезис бухгалтерского учета в общественном секторе экономики. Дис. ... докт. экон. наук. – Санкт-Петербург: Спб. гос. ун-т, 2017.
9. Маздоров В. А. История развития бухгалтерского учета в СССР (1917-1972 гг.). – М.: Финансы, 1972.

10. Мальшев И. В. Теория бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика. 1981.
11. Малькова Т. Н. Древняя бухгалтерия: какой она была? – М.: Финансы и статистика, 1995.
12. Медведев М. Ю., Назаров Д. В. История русской бухгалтерии. – М.: Бухгалтерский учет, 2007.
13. Мэтьюс М. Р., Перера М. Х. Б. Теория бухгалтерского учета: учебник. Пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999.
14. Недерица А., Грабаровски Л., Попович А. Финансовый учет: учебное пособие. – Кишинэу: МЭА, 2017.
15. Панков В. В. Институциональная теория бухгалтерского учета и аудита: учебное пособие. – М.: ИнформБюро, 2011.
16. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Под ред. Я. В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2001.
17. Пятов М. Л. Бухгалтерский учет в эволюционирующей экономике. <http://buh.ru/articles/documents/46109/>. Интернет-ресурс. Дата обращения 18.02.2019 г.
18. Соколов Я. В. Очерки по истории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1991.
19. Соколов Я. В., Соколов В. Я. История бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2004.
20. Цыганков К. Ю. Очерки истории бухгалтерского учета: происхождение двойной бухгалтерии. – М.: Бухгалтерский учет, 2004.
21. Шер И. Ф. Бухгалтерия и баланс. Пер с нем. 2-е изд. – М.: Экономическая жизнь, 1925.
22. Щербатюк В. В. Финансовый учет подотчетных сумм в рыночной экономике: учебное пособие. – Кишинев: СУРМ, 2012.
23. Bryer R. Americanism and financial accounting theory – Part 1: was America born capitalist // *Critical Perspectives on Accounting*, 2012, № 23.
24. Dicționarul statistic al Basarabiei. – Ch., 1923.

APPLICABILITY OF LEVEL IN FINANCIAL MANAGEMENT

APLICABILITATEA LEVIERULUI ÎN MANAGEMENTUL FINANCIAR

CZU: 005.915:657.412(478)

BURLEA Ecaterina¹, BALAN Igor²^{1,2}ULIM, Republica MoldovaE-mails: ¹e_burlea@mail.ru; ²luibalan@mail.ru

Summary: *One of the challenges of financial management is the right choice of sources of financing the activity. Challenge, because the optimal size of foreign funding sources can generate an increase in return on equity; and an inappropriate size will result in negative financial results. In this respect, the authors presented the formula for calculating the financial leverage and the effect of financial leverage as well as the influence factors on them, applying different research methods (heuristic methods, critical methods, graphic methods, etc.) so that the importance and the applicability of financial leverage to financial management.*

Keywords: financial management, financial leverage, equity, debt, profitability.

JEL Classification: G32 Financing Policy • Financial Risk and Risk Management • Capital and Ownership Structure • Value of Firms • Goodwill

Introducere

O sarcină importantă în gestiunea surselor de finanțare a activității entității economice este asigurarea structurii optime a acestora, care se înțelege prin raportul optim între sursele străine de finanțare a activelor entității economice și sursele proprii. În vederea aprecierii optimalității structurii capitalului de finanțare, în managementul financiar, pot fi calculați și apreciați o serie de indicatori, unul dintre care este efectul levierului financiar, care reflectă creșterea rentabilității capitalului propriu, obținută prin utilizarea surselor împrumutate. Levierul financiar este considerat unul dintre principalele mecanisme de gestionare a profitabilității în cadrul entităților economice, motiv pentru care se poate aprecia și utiliza în situațiile în care compania își stabilește drept obiectiv majorarea veniturilor.

În acest sens, autorii au dorit să prezinte formula de calcul a levierului financiar și a efectului levierului financiar precum și a factorilor de influență asupra acestora aplicând diferite metode de cercetare (metode euristice, metode critice, metode grafice etc.) astfel încât să poată fi reflectată importanța și aplicabilitatea levierului financiar în managementul financiar.

Necesitatea aplicării acestui indicator rezultă din informația valoroasă ce se poate obține prin cuantificarea efectului levierului asupra rezultatelor financiare ale entității, în ceea ce privește: dinamica indicatorilor de rentabilitate, gradul maxim de îndatorare, sursa concretă care asigură cel mai mare efect de levier financiar, sursele de finanțare ce se caracterizează printr-un efect de levier financiar negativ etc. Toate acestea servesc în primul rând managerilor financiari pentru fundamentarea deciziilor privind structura surselor de finanțare.

Conținutul de bază

Gestiunea formării profitului presupune utilizarea în managementul financiar a sistemelor organizaționale și metodice adecvate, cunoașterea mecanismului de bază privind formarea profitului și metodelor moderne de analiză și planificare a acestuia. În vederea desfășurării activității și obținerii profitului entitatea utilizează o serie de resurse de finanțare, printre care: capitalul propriu (capital social, rezerve, subvenții etc.) și capital atras (credite bancare, împrumuturi, datorii comerciale, datorii față de buget etc.).

Atunci când entitatea utilizează credite/împrumuturi, aceasta urmează să suporte pe durata contractului cheltuieli cu dobânzile, comisioane. Aceste costuri sunt relativ constante și nu depind de volumul produselor fabricate, de volumul serviciilor prestate, de vânzările entității. Însă acestea

afectează în mod direct profitul care rămâne la dispoziția entității economice, deoarece cheltuielile cu dobânzile sunt cheltuieli deductibile fiscal, și respectiv, o mărime mai mare a lor garantează un profit mai mic care rămâne entității. Cu toate acestea, un nivel înalt al surselor străine de finanțare în totalul surselor de finanțare sporește gradul de risc de insolvabilitate. Acest lucru trebuie cu siguranță luat în calcul la determinarea structurii optime a surselor de finanțare. Apare astfel necesitatea determinării unei combinații optime între capitalul propriu și sursele atrase, apreciindu-se gradul de influență a acestora asupra profitului. Unul din principalele mecanisme pentru atingerea acestui obiectiv este studiul levierului financiar.

Indicatorul care caracterizează structura surselor de finanțare adoptată de către managerii entității economice de comun acord cu proprietarii acesteia se numește *levier financiar* [1, p. 122]. Levierul financiar (pârghia financiară) reflectă coraportul dintre cele două categorii de surse de finanțare, proprii și atrase, și totodată modul în care proprietarii și creditorii unei entități economice împart atât riscurile cât și recompensele acesteia. În cazul în care, suma oferită de către creditorii este mai mare decât cea oferită de proprietari (nivelul datoriei este superior capitalului propriu), entitatea economică se consideră foarte îndatorată.

Levierul financiar este un factor obiectiv care apare odată cu apariția surselor străine de finanțare în structura surselor totale ale entității economice, ceea ce îi permite obținerea unui profit suplimentar din utilizarea capitalului propriu.

Cu cât este mai mare suma surselor străine atrase de către entitate, cu atât este mai mare suma dobânzilor plătite, mai mare este impactul efectului de levier și profitul net este mai influențabil. Astfel, creșterea ponderii surselor străine atrase în suma totală a surselor de finanțare, poate cauza un nivel mai înalt al instabilității financiare manifestată prin scăderea predictibilității profitului net. Respectiv, în condițiile unui nivel relativ ridicat de levierul financiar, chiar și o ușoară diminuare a profiturilor ar putea avea consecințe negative, și viceversa, în cazul în care nivelul levierului financiar este scăzut.

Cu cât este mai mare forța levierului financiar, cu atât este mai neliniară relația dintre profitul net și profitul înainte de achitarea dobânzilor și impozitelor. O majorare sau diminuare minoră a profitului înainte de achitarea dobânzilor și impozitelor în condițiile existenței unui levier financiar ridicat poate duce la o schimbare semnificativă a profitului net.

Creșterea efectului de levier financiar este însoțită de o creștere a gradului de risc financiar al unei întreprinderi, asociată cu o eventuală lipsă de fonduri pentru plata dobânzilor la împrumuturi și credite. Pentru două companii care au același volum de producție, dar au diferite niveluri de pârghie financiară, variația profitului net datorată modificării producției nu este aceeași - este mai mare pentru o întreprindere care are un nivel mai ridicat de levier financiar.

Atât proprietarii cât și creditorii împart riscurile și recompensele entității într-un mod proporțional cotei cu care au contribuit la formarea surselor de finanțare ale entității economice. Prin urmare, în cazul unei entități economice cu nivel înalt al îndatorării (levier financiar înalt) creditorii sunt cei ce au mai mult de pierdut decât proprietarii.

O entitate economică cu o profitabilitate scăzută va tinde permanent să atragă capital străin pentru finanțarea activității sale, respectiv, majorându-și gradul de îndatorare și nivelul levierului financiar. Dar și entitățile economice dezvoltate, la fel, apelează la contractarea datoriei. Poate apărea întrebarea: de ce o entitate economică profitabilă apelează la surse străine de finanțare?

Răspunsul poate fi:

- profitul obținut este repartizat sub formă de dividende între proprietarii entității economice (conform deciziei Adunării Generale a Acționarilor/Asociaților), ca urmare entitatea necesită suplینirea fondurilor pentru activitatea ulterioară;
- entitatea economică necesită resurse financiare suplimentare pentru a le investi în programe noi: produse/servicii noi, noi linii tehnologice, recalificarea personalului etc.;
- entitatea tinde să profite în urma unui levier financiar optim care poate spori rentabilitatea capitalului proprietarilor (capitalului propriu) sub influența efectului levierului financiar.

De fapt, efectul levierului financiar este utilizat în managementul financiar în vederea valorificării surselor străine de finanțare cu scopul de a spori rentabilitatea potențială a unei investiții. Este necesar de remarcat faptul că majorarea cotei capitalului străin atrage după sine diminuarea stabilității financiare și scăderea solvabilității; dar, totodată, o dată cu majorarea riscului financiar sporește probabilitatea obținerii unei rentabilități mai mari a capitalurilor proprii.

Anume această influență asupra rentabilității este generată de efectul levierului financiar. **Efectul de levier financiar** reprezintă modalitatea de măsurare a capacității companiei de a investi capitalul atras la o rată superioară ratei dobânzii.

Efectul levierului financiar reflectă influența pe care îndatorarea - sursele de finanțare atrase, adică în principal creditele bancare - o are asupra rentabilității capitalurilor proprii ale companiei. Altfel spus, acest efect al levierului financiar devine simțitor în cazul în care sursele străine de finanțare sunt investite la o rată mai înaltă decât rata dobânzilor cuvenite.

Valoarea unei investiții cu efect de levier financiar este mai mare decât valoarea capitalului inițial investit de către proprietari. Iar câștigurile potențiale sunt mai mari decât ar fi fără efectul levierului financiar (în cazul unei mărimi pozitive a efectului levierului financiar). De asemenea, pierderile potențiale pot fi mărite cu efectul de levier financiar (în cazul unei mărimi negative a efectului levierului financiar).

Efectul levierului financiar ajută managerii financiari în vederea aprecierii meritului apelării la sursele străine de finanțare, precum și a mărimii modificării rentabilității capitalului propriu la o eventuală contractare de credite/împrumuturi.

Cunoașterea mecanismului impactului efectului de levier financiar asupra nivelului de risc financiar și a rentabilității capitalului propriu permite managerilor financiari gestionarea atât a valorii cât și a structurii surselor de finanțare a entității economice.

În practica diferitor țări, în funcție de diferitele abordări privind levierul financiar și efectul levierului financiar, se aplică diverse formule de calcul a efectului de levier. Formula aplicată de către managerii și analiștii din Republica Moldova este:

$$ELF = (1 - C_{IV}) \times (R_{EI} - R_d) \times \frac{TD}{C_{Pr}}$$

unde:

ELF – efectul levierului financiar;

C_{IV} – cota impozitului pe venit, ca fracție zecimală;

R_{EI} – rentabilitatea economică (calculată până la plata impozitului și dobânzilor);

R_d – rata dobânzii la credite sau costul surselor străine calculat prin media aritmetică ponderată;

$\frac{TD}{C_{Pr}}$ - levierul financiar, raportul dintre datorii și capitalul propriu.

În baza formulei se disting trei factori de gradul I de influență, și anume:

Primul factor: $(1 - C_{IV})$ - *factorul fiscalității* – reflectă modificarea efectului levierului financiar sub influența cotei impozitului pe venit. Acest factor cantitativ este unul extern, deoarece mărimea lui este stabilită de Codul fiscal. Cota impozitului pe venit pentru majoritatea entităților economice din Republica Moldova este de 12% (făcând excepție aici întreprinzătorii individuali, gospodăriile țărănești etc.) [2]. Fiind un factor extern, entitatea economică nu deține pârghii de influență asupra acestuia.

Al doilea factor – $(R_E - R_d)$ - *diferențialul levierului financiar* – reflectă diferența dintre rentabilitatea economică și rata dobânzii la sursele străine atrase în activitatea entității economice. Anume acest factor este factorul determinant al efectului pozitiv sau negativ al levierului financiar (se observă din formulă că doar acest factor poate determina sensul efectului levierului financiar: negativ sau pozitiv). Acest factor este unul calitativ și este dependent la rândul său de eficiența cu care sunt utilizate activele entității economice (factorul calitativ de gradul II) și de rata dobânzii stabilită de instituțiile financiare pentru sursele străine atrase (factor de gradul II).

Urmărind acești doi factori de gradul II de influență asupra diferențialului levierului financiar se constată că unicul factor asupra căruia entitatea economică poate influența este rentabilitatea economică. Respectiv, cu cât mai mare va fi rentabilitatea economică, cu atât mai mare va fi valoarea diferențialului levierului financiar. Și aici pot apărea următoarele relații între rentabilitatea economică și rata dobânzii:

- dacă $R_E > R_d$, atunci apelarea la surse străine de finanțare va conduce la majorarea rentabilității financiare și a valorii de piață a entității economice, deoarece efectul de levier financiar va fi pozitiv. În acest caz, entitatea economică va avea interesul să folosească cât mai multe surse împrumutate pentru a beneficia de acest efect al levierului financiar, însă până la limita riscului de insolvabilitate;
- dacă $R_E = R_d$, atunci apelarea la surse străine de finanțare nu va avea nici un efect asupra rentabilității financiare a entității economice, efectul de levier financiar este 0;
- dacă $R_E < R_d$, atunci atragerea noilor surse străine de finanțare a activității entității economice va conduce la diminuarea ratei rentabilității financiare ($R_F < R_E$), efectul de levier financiar fiind negativ. În acest caz, activitatea entității economice se va caracteriza prin ineficiență și va conduce treptat la falimentarea sa.

Respectiv, sarcina managementului financiar este să se îngrijească de atragerea celor mai ieftine surse de finanțare la cele mai convenabile condiții (o rată a dobânzii cât mai mică și cât mai mici comisioane) și de sporirea la maximum posibil a eficienței utilizării activelor (pentru a înregistra o rentabilitate economică cât mai mare), pentru a asigura obținerea și păstrarea relației: $R_E > R_d$ dintre rentabilitatea economică și costul surselor atrase.

În figura de mai jos se prezintă cele trei situații privind relațiile dintre rentabilitatea economică și rata dobânzii, cu indicarea zonei de indiferență, zonei cu efect de levier financiar negativ și pozitiv:

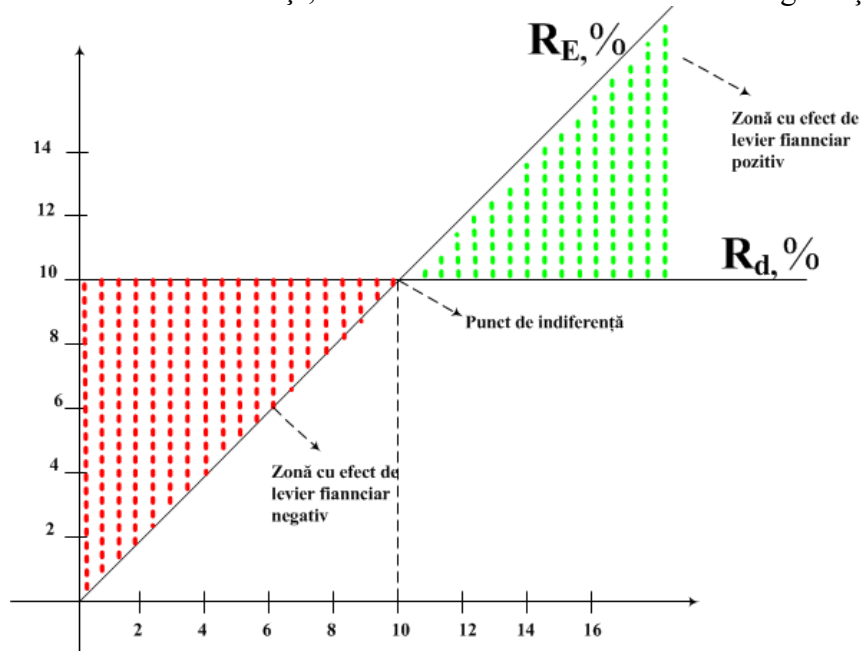

Fig. 1. Efectul levierului financiar în funcție de rentabilitatea economică și rata dobânzii

Sursa: Elaborat de autori.

Se poate concluziona că o mărime negativă a diferențialului levierului financiar, indiferent de motivele cauzatoare, va conduce la diminuarea rentabilității capitalului propriu, utilizarea capitalului atras în astfel de cazuri având un efect negativ.

Al treilea factor – $\frac{TD}{CPr}$ - levierul financiar – reflectă coraportul dintre datoriile totale ale entității economice și valoarea capitalului propriu. Levierul financiar caracterizează, totodată, structura surselor de finanțare adoptată de către managerii entității economice, care la rândul său, este

influențată de foarte mulți factori, printre care: acționari/asociați (deciziile și așteptările acestora); obiectivele de creștere economică; rentabilitatea scontată; politica instituțiilor financiare (condiții de contractare a creditelor/împrumuturilor, rata dobânzii); stat (politica fiscală); conjunctura economică-financiară; etc.

Acest coeficient multiplică efectul pozitiv sau negativ al diferențialului. În condițiile unui diferențial pozitiv, orice majorare a levierului financiar va asigura o majorare și mai mare a efectului levierului financiar, și respectiv, a rentabilității capitalului propriu: iar în condițiile unei valori negative a diferențialului majorarea în dinamică a levierului financiar va cauza reducerea efectului său, și respectiv, a rentabilității capitalului propriu. Astfel, în condițiile unui diferențial constant, levierul financiar este principalul generator atât al creșterii rentabilității capitalului propriu cât și a riscului de pierde acest profit.

Managerii financieri ai entităților economice pot în orice moment (utilizând informația analitică) să determine care este mărimea efectului levierului financiar dată de structura capitalului entității pe care o gestionează, este sau nu pozitivă aceasta. Totodată, pot observa și determina influența efectului levierului financiar asupra rentabilității capitalului propriu.

În funcție de caz, pentru fundamentarea deciziilor privind atragerea surselor străine de finanțare, managerii financieri pot recurge la determinarea efectului levierului financiar nu al datorii totale, ci doar a datorii în care sunt ei cointeresați. În acest caz formula de determinare a levierului financiar va fi:

$$ELF_{Di} = (1 - C_{IV}) \times (R_{EI} - R_{dDi}) \times \frac{Di}{CPr}$$

unde:

ELF_{Di} – efectul levierului financiar generat sub influența unei anumite datorii (Di);

C_{IV} – cota impozitului pe venit, ca fracție zecimală;

R_{EI} – rentabilitatea economică (calculată până la plata impozitului și dobânzilor);

R_{dDi} – costul surse atrase (Di);

$\frac{Di}{CPr}$ - cota sursei străine atrase (Di) în capitalul propriu al entității economice.

Prin această metodă, managerii financieri pot decide în favoarea unei anumite surse de finanțare, la formarea structurii acestora, în funcție de efectul obținut din utilizarea lor.

Ca și majoritatea indicatorilor, și efectul levierului financiar are stabilită o mărime care se consideră optimă pentru acestea, și anume, mai mare de 1/3 din mărimea rentabilității economice.

În timp ce finanțarea prin datorii poate fi utilizată pentru a stimula majorarea în dinamică a rentabilității capitalului propriu, este important de reținut faptul că o supraîndatorare va avea un impact negativ sub forma plăților tot mai mari de dobânzi și sub forma riscului crescut de neplată a sumelor datorate la scadență. Deci, din punct de vedere al entității economice care utilizează surse străine de finanțare există riscul ca aceasta să nu poată face față datorilor scadente privind mărimea creditelor/împrumuturilor și dobânzilor aferente; iar un volum mare al datorii exigibile neonorate poate cauza insolvabilitatea, falimentul entității economice și pierderea capitalului propriu de către proprietarii acesteia. Acest aspect al utilizării îndatorării este cunoscut sub denumirea de *risc financiar* și nivelul acestuia crește odată cu majorarea surselor străine de finanțare și reducerea rentabilității activelor.

Respectiv, investitorii potențiali pot solicita un cost mai ridicat al capitalului propriu, exercitând presiuni asupra evaluării firmei. Însă, atât timp cât datoriile se vor caracteriza printr-un cost mai mic decât capitalul propriu, acestea vor oferi avantajele scuturilor fiscale (cheltuielile privind dobânzile fiind deductibile din punct de vedere fiscal). Managerii financieri vor putea asigura creșterea valorii entității economice pe care o gestionează doar în cazul în care vor găsi structura optimă de capital care echilibrează riscurile atrase și beneficiile efectului de levier financiar.

Optimizarea structurii capitalului este crucială pentru creșterea pe termen scurt și lung a entității economice. Deciziile privind structura surselor de finanțare sunt afectate de mulți factori,

determinarea structurii capitalului optim nefiind o știință exactă. Astfel, chiar și entitățile economice din aceeași ramură pot avea structuri de capital semnificativ diferite.

Respectiv, decizia privind stabilirea optimului între sursele proprii și străine de finanțare trebuie fundamentată și stabilită de către managerii financiari luându-se în considerare următorii factori:

- riscul afacerii – orice activitate economică, chiar și făcând abstracție de datorii, implică o anumită doză de risc dictată de conjunctura pieței; iar dacă se mai iau în calcul și datoriile, atunci: o entitate economică activitatea căreia se caracterizează printr-un grad înalt de risc va accepta un nivel mai scăzut al datoriilor și viceversa, nivelul datoriilor la care se apelează pentru a spori sursele de finanțare de către o entitate economică care se caracterizează printr-un risc al afacerii scăzut, va fi mai mare;
- profitabilitatea entității economice – o entitate economică profitabilă capabilă să genereze profit din contul surselor proprii de finanțare va avea nevoi reduse de a apela la surse străine de finanțare, și viceversa, o entitate economică care nu este capabilă să genereze surse interne de finanțare din contului profitului obținut va avea tendința tot mai mare să apeleze la surse străine pentru a-și finanța operațiunile;
- expunerea fiscală – conform art. 25, Titlul II al Codului Fiscal al Republicii Moldova cheltuielile cu dobânzile aferente creditelor și împrumuturilor – sunt cheltuieli deductibile; conform art. 25 al Codului Fiscal al României, cheltuielile suportate de către entitatea economică (inclusiv cu dobânzile) sunt considerate deductibile (deductibilitatea este parțial limitată potrivit prevederilor art. 40² – pentru costurile excedentare) – respectiv, pentru entitățile economice (mai cu seamă pentru cele venitul cărora se impozitează la o rată înaltă) cu proiecte de finanțare bazate pe datorii, proiectele devin atractive, deoarece deducerea fiscală a plăților către instituțiile financiare privind dobânzile aferente protejează profitul acestora;
- flexibilitatea financiară a entității – ce caracterizează capacitatea entității economice de a atrage surse străine de finanțare. Este evident faptul că atragerea surselor străine în perioadele de avânt economic al companiei (creșterea vânzărilor, sporirea rotației activelor, nivel înalt al rentabilității etc.) este destul de facilă datorită încrederii alocate de către investitori/creditori acestei companii. Însă, apelarea la astfel de surse trebuie să fie una echilibrată. Dată fiind ciclicitatea în activitatea entității economice (după orice avânt vine un declin și după orice declin, cu siguranță, vine un avânt), apelarea la sume considerabile de datorii în perioadele de avânt economic pot conduce la apariția riscului de neplată a sumelor datorate în cazul în care entitatea se va caracteriza printr-un declin economic. Toate acestea ar conduce la un nivel ridicat al gradului de îndatorare al entității până la nivelul de ineficiență a utilizării acestor resurse și sporirii insolvenței acesteia, și totodată, la diminuarea încrederii potențialilor investitori privind capacitatea de satisfacere a datoriilor. Entitățile economice cu niveluri ridicate ale îndatorării au un nivel scăzut de flexibilitate datorită faptului că sunt mai responsabile față de toți creditorii;
- stilul managementului – stilul managementului variază de la unul agresiv la unul conservator. Respectiv, cu cât mai conservatoare va fi politica managementului financiar, cu atât mai puține surse străine se vor utiliza în activitatea entității economice pentru finanțarea operațiunilor, și viceversa, cu cât mai agresivi vor fi managerii financiari în politicile lor de gestiune, cu atât mai mult vor utiliza aceștia levierul financiar apelând la îndatorarea entității, utilizând cantități importante de surse străine pentru a accelera, într-un final, creșterea rentabilității capitalului propriu și al acțiunilor deținute;
- ritmul de creștere al entității economice – de obicei, entitățile economice care se află la început de cale, în faza primului avânt economic, își finanțează necesitățile în mare parte din contul datoriilor, fapt care este nefavorabil pentru acestea din cauza nivelului incert și instabil al veniturilor ce le generează (nu există certitudine pentru ziua de mâine că entitatea va genera suficiente venituri pentru acoperirea cheltuielilor suportate, inclusiv a celor legate de dobânzile aferente datoriilor). Este complet alta situația pentru entitățile economice

dezvoltate și stabile din punct de vedere financiar – gradul de îndatorare ale multor din ele este mult mai redus datorat veniturilor sigure și regulate care generează, totodată, un suficient flux de numerar care poate fi reinvestit cu succes în afacere atunci când apare necesitatea. Totodată, entitățile economice cu creștere mai rapidă, având nevoie de mai multe surse de finanțare, se vor baza mai mult pe utilizarea levierului financiar, decât entitățile cu creștere mai lentă;

- condițiile pe piață – adesea, condițiile pieței în care activează entitățile economice sunt răspunzătoare pentru structura financiară adoptată de către acestea. Spre exemplu, dacă o entitate economică are nevoie de surse suplimentare de finanțare, încercând să apeleze la credite în situația în care piața se află în dificultate, iar accesul la credite este limitat (prin condiții mult mai stricte de contractare, printr-o rată înaltă a dobânzii) va decide, într-un final, să amâne contractarea creditului până la revenirea la normal a condițiilor pe piață;
- perioada pentru care e necesară finanțarea – de regulă, în cazul în care entitatea economică are nevoie de resurse pentru finanțarea activității pentru o perioadă scurtă de timp, aceasta apelează la surse străine, ulterior rambursându-le; iar în cazul în care aceasta are nevoie de resurse pentru o perioadă îndelungată, de regulă apelează la majorarea capitalului propriu prin emiterea noilor acțiuni și atragerea noilor coproprietari;
- costul finanțării – pentru aprecierea unei structuri optime a surselor de finanțare, managerii financiari trebuie să țină cont și de costul diverselor surse; astfel, dacă costul surselor străine de finanțare este inferior rentabilității cerute de către proprietari, mai convenabilă devine majorarea valorii surselor de finanțare din contul datoriilor (credite/împrumuturi);
- cerințe legislative – sunt entități economice, pentru care prin acte legislative și normative, le sunt stabilite nivelurile suficiente de capitaluri proprii și nivelul maxim al îndatorării (spre exemplu, pentru băncile comerciale);
- etc.

Atunci când managerii financiari analizează factorii care influențează decizia privind structura capitalului unei companii, este important să țină cont de faptul că capitalurile proprii se caracterizează prin următoarele:

- simplitate în majorare (nu este necesară aprobarea cuiva, ci doar decizia proprietarilor);
- nivelul înalt al rentabilității capitalului investit, deoarece nu se plătesc dobânzi aferente fondurilor proprietarilor;
- risc scăzut de pierdere a solvabilității și, prin urmare, un risc mai mic al falimentului;
- capitalul este limitat, astfel încât constrânge și majorarea dimensiunii afacerii;
- efectul de pârgie nu este utilizat și rentabilitatea totală este mai mică decât ar fi fost posibilă.

Iar capitalul străin (datoria) se caracterizează prin următoarele avantaje și dezavantaje:

- oferă posibilitatea de a dezvolta afaceri rapid;
- conduce la sporirea rentabilității capitalului propriu, cu condiția unei eficiente utilizări a tuturor activelor;
- mai greu de atras, deoarece creditorii caută să-și asigure propriul profit și acoperire a riscului;
- scade gradul de solvabilitate al companiei.

În fundamentarea deciziilor privind alegerea surselor optime de finanțare a activelor entității, managerii financiari trebuie să țină cont de următoarele reguli:

- levierul financiar nu trebuie considerat nici ca un factor benefic nici ca unul malefic; el doar amplifică efectele bune sau rele ale profitului și ale eficienței activelor în care investește compania;
- trebuie conștientizat impactul inerent al efectului levierului financiar asupra activelor entității economice gestionate;
- trebuie analizate posibilele modificări ale costurilor surselor străine de finanțare;

- investițiile trebuie să aibă loc inclusiv pentru a genera creșterea veniturilor și profiturilor, nu doar a valorii activelor.

Concluzii

Formula de calcul a efectului levierului financiar permite identificarea celor trei factori de mărime a cărora depinde atât mărimea cât și sensul efectului levierului: factorul fiscalității, diferențialul levierului și levierul financiar.

Din analiza acestora se constată că de mărimea și semnul diferențialului și de mărimea levierului financiar depinde mărimea și semnul efectului de levier financiar, și anume:

- dacă rentabilitatea economică a activelor utilizate este mai mare decât rata dobânzii (costul surselor străine atrase) atunci efectul levierului financiar va fi pozitiv – este o situație favorabilă ce permite entității economice să apeleze la astfel de surse străine; și viceversa, dacă rentabilitatea economică este mai mică decât rata dobânzii, atunci efectul levierului financiar va fi negativ – este situația care nu permite entității atragerea surselor străine pe motiv că acestea odată atrase și utilizate vor conduce la diminuarea rentabilității capitalului propriu;
- dacă levierul financiar înregistrează o mărime înaltă, atunci cu această mărime va fi amplificat diferențialul asigurând majorarea efectului levierului financiar; și invers, o mărime scăzută a levierului financiar diminuează efectul levierului financiar.

Din cele menționate este evident faptul că deciziile privind contractarea sau nu a surselor străine de finanțare este o decizie individuală pentru fiecare entitate în parte; structura surselor de finanțare fiind influențată de mulți factori atât externi, cât și interni. Respectiv, decizia privind stabilirea optimului între sursele proprii și străine de finanțare trebuie fundamentată și stabilită de către managerii financiari luându-se în considerare următorii factori: riscul afacerii; profitabilitatea entității economice; expunerea fiscală; flexibilitatea financiară a entității; stilul managementului; ritmul de creștere al entității economice ritmul de creștere al entității economice; condițiile pe piață; perioada pentru care e necesară finanțarea; costul finanțării; cerințe legislative etc.

Bibliografie

1. Cojocaru M., Șestacovscaia A., Mihalachi R. 2018. *Bazele managementului financiar: Note de curs*. Chișinău: CEP USM.
2. Codul Fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163 din 24.04.1997. Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 25.03.2005, nr. ed. spec. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/326971/>.

Academia de Studii Economice
a Moldovei

Association of Chartered
Certified Accountants

Think Ahead

KPMG în Moldova

Asociația Contabililor și
Auditorilor Profesioniști
din Republica Moldova

Conferința Științifică Internațională

ediția a VIII-a

„Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală”

4-5 aprilie 2019, mun. Chișinău